

Tjänstepension – tryggandelagen och skattereglerna

*Slutbetänkande av
Tjänstepensionsbeskattningsutredningen*

Stockholm 2015

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2015:68

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst.
Beställningsadress: Fritzes kundtjänst, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Webbplats: fritzes.se

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför.

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02)

En kort handledning för dem som ska svara på remiss. Häftet är gratis och kan laddas ner som pdf från eller beställas på regeringen.se/remiss.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet.

Omslag: Elanders Sverige AB.

Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2015.

ISBN 978-91-38-24324-4

ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Finansdepartementet

Den 29 mars 2012 bemyndigade regeringen chefen för Finansdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över regleringen om tjänstepension samt beskattningen av livförsäkringsföretag. Regeringen beslutade samtidigt om direktiv för utredningen (dir. 2012:22). Till särskild utredare förordnades från och med den 19 april 2012 Johan Svanberg, allmänt ombud vid Skatteverket.

Utredningen antog namnet Utredningen om översyn av regleringen av tjänstepension samt beskattning av livförsäkringsföretag (Fi 2012:03).

Enligt direktiven skulle uppdraget redovisas senast den 1 februari 2014. Genom tilläggsdirektiv (dir. 2013:89) den 26 september 2013 förlängdes utredningstiden till den 31 december 2014.

Johan Svanberg entledigades på egen begäran från uppdraget att vara särskild utredare från och med den 7 december 2013.

Hases Per Sjöblom, ordförande och chef för Förvarsunderrettelsedomstolen, förordnades att vara särskild utredare från den 10 februari 2014. Utredningen antog namnet Tjänstepensionsbeskattningsutredningen.

Genom tilläggsdirektiv (dir. 2014:122) den 28 augusti 2014 förlängdes utredningstiden ytterligare till den 30 juni 2015.

Utredaren har biträtts av experter och tre sekreterare. Dessa redovisas nedan.

Utredningen har besvarat remissen *En ny reglering av tjänstepensionsföretag* (SOU 2014:57).

I uppdraget ingår att se över beskattningen av livförsäkringsföretagen. Inom sekretariatet har förberetts vissa förslag på området vilka också diskuterats med berörda experter. I samband härmed

har emellertid framkommit att frågeställningarna kring livförsäkringsföretagens beskattning är mer komplexa och tidsmässigt mer omfattande än vad som kunnat förutses vid planeringen av arbetet. Frågeställningarna redovisas därför i betänkandet utan att åtföljas av några förslag. I stället förordas att en ny utredning tillsätts med uppdrag att behandla frågan om livförsäkringsföretagens beskattning.

Ansvar för de förslag som läggs fram är uteslutande den särskilde utredarens. Experterna har emellertid deltagit i arbetet i sådan omfattning att det framstår som motiverat att i löpande text använda orden "utredningen" eller "vi". Utredningen har hållit 12 sammanträden med alla experter kallade.

Härmed överlämnas slutbetänkandet *Tjänstepension – tryggandelagen och skattereglerna* (SOU 2015:68).

Uppdraget är härmed slutfört.

Stockholm i juni 2015

Hases Per Sjöblom

/Mary-Anne Carlsson

/Måns Nerman

/Beata Åhlberg

Förteckning över experter och sekreterare

(Förordnade om ej annat anges fram till dess att arbetsuppgifterna i utredningen är slutförda.)

Experter

Renée Andersson (fr.o.m. den 19 september 2013), Landsorganisationen, LO

Bengt von Bahr (fr. den 29 januari 2014), Finansinspektionen

Marianne Björnberg (fr. den 30 augusti 2012), Skatteverket

Ellen Bramness Arvidsson (fr. den 30 augusti 2012 t.o.m. den 24 april 2013), Svensk Försäkring

Anna Brink (fr. den 27 augusti 2014), Svensk försäkring

Terese Danielsson (fr. den 29 januari 2014), Finansdepartementet

Eva Erlandsson (fr. den 23 april 2014 t.o.m. den 26 augusti 2014), Svensk Försäkring

Ossie Everum (fr.o.m. den 8 november 2012 t.o.m. den 6 november 2013), Svenska pensionsstiftelsers förening

Eva Furberg (fr. den 29 januari 2014), Finansdepartementet

Hans Gidhagen (fr. den 30 augusti 2012), Svenskt Näringsliv

Pia Gustafsson (fr. den 30 augusti 2012), Finansdepartementet

Johan Hedberg (fr. den 30 augusti 2012 t.o.m. den 18 september 2013), Finansdepartementet

Erik Hällströmer (fr. den 30 augusti 2012), Justitiedepartementet

Peter Höglund (fr. den 29 januari 2014), Finansdepartementet

Åsa-Pia Järliden Bergström (fr. den 30 augusti 2012 t.o.m. den 18 september 2013), Landsorganisationen, LO

Johan Krantz (fr. den 30 augusti 2012 t.o.m. den 13 augusti 2013), Finansdepartementet

Sofi Nyström (fr. den 14 augusti 2013), Finansdepartementet

Annika Oldenburg (fr. den 30 augusti 2012), Länsstyrelsen i Stockholms län

Marie Rosvall (fr. den 30 augusti 2012), Svenska bankföreningen

Michael Runnako (fr. den 30 augusti 2012), PRI ideell förening

Christian Sandell (fr.o.m. den 25 april 2013 t.o.m. den 22 april 2014), Svensk Försäkring

Ulla Stenfors (fr. den 30 augusti 2012), Bokföringsnämnden

Annette Tiljander (fr. den 7 november 2013), Svenska pensionsstiftelsers förening

Dan Wallberg (fr. den 30 augusti 2012), PTK

Ossian Wennström (fr. den 30 augusti 2012 t.o.m. den 18 september 2013), Sveriges akademikers centralorganisation, Saco

Sekreterare

Mary-Anne Carlsson (fr.o.m. den 13 augusti 2012)

Måns Nerman (fr. den 1 mars 2014)

Beata Åhlberg (fr.o.m. den 13 augusti 2012)

Innehåll

Sammanfattning	15
1 Författningsförslag	19
1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggnade av pensionsutfästelse m.m.	19
1.2 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	55
1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta	76
1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader	79
1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel	82
1.6 Förslag till förordning om ändring i stiftelseförordningen (1995:1280)	87
1.7 Förslag till lag om ändring i konkurslagen (1987:672).....	88
1.8 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)	89
1.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:761) om inkomstskatteregler m.m. med anledning av ändrade bestämmelser om aktiekapitalets storlek.....	91
1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar	92

1.11	Förslag till lag om ändring i lagen (1981:775) om införande av utsökningsbalken	94
1.12	Övriga ändringar.....	95
2	Tjänstepension – en bakgrund.....	97
2.1	Inledning	97
2.2	Olika modeller för tjänstepensionsförmåner.....	97
2.3	Kollektivavtalad eller individuell tjänstepension	99
2.4	Tjänstepensionsplaner.....	101
2.4.1	ITP-planen.....	101
2.4.2	Avtalspension SAF-LO	103
2.4.3	KAP-KL och AKAP-KL	104
2.4.4	PA 03	106
2.5	Tryggande av tjänstepension	107
2.5.1	Begreppet tryggande av tjänstepension	107
2.5.2	Olika tryggandeformer.....	108
2.5.3	Tjänstepensionsmarknaden	110
3	Tjänstepension – översiktligt om gällande rätt.....	113
3.1	Allmänt om gällande ordning	113
3.2	Civilrättsliga regler	115
3.2.1	Tryggandelagen	115
3.2.2	Redovisningsregler.....	118
3.2.3	Regler om försäkring	123
3.3	Skatterättsliga regler.....	125
3.3.1	Inkomstskattelagen.....	125
3.3.2	Särskild löneskatt på pensionskostnader	128
3.3.3	Avkastningsskatt på pensionsmedel	130
4	Allmänt om neutralitet och uppdraget	135
4.1	Bakgrund och uppdrag	136
4.2	Övergripande om neutralitet	137
4.3	Utgångspunkter för neutralitetsbedömning.....	139

4.4	Identifierade neutralitetsproblem	140
5	Tryggandelagen	143
5.1	Översyn av tryggandelagen	143
5.2	Promemorian Vissa frågor om tryggande av pensionsutfästelser	144
5.3	Utgångspunkterna för översynen av tryggandelagen	145
5.4	Språkliga justeringar	146
5.4.1	Gällande rätt och bakgrund	146
5.4.2	Överväganden och förslag	148
5.5	Avgiftsbaserade utfästelser	150
5.5.1	Gällande rätt och bakgrund	150
5.5.2	Överväganden och förslag	156
5.6	Villkorade utfästelser	158
5.6.1	Gällande rätt och bakgrund	158
5.6.2	Överväganden och förslag	160
5.7	Allmän pensionsplan	161
5.7.1	Gällande rätt och bakgrund	161
5.7.2	Överväganden och förslag	166
5.8	Pensionsreserv och utfallande pensionsbelopp	168
5.8.1	Gällande rätt och bakgrund	168
5.8.2	Överväganden och förslag	170
5.9	Värdering av pensionsutfästelser m.m.	177
5.9.1	Gällande rätt och bakgrund	177
5.9.2	Överväganden och förslag	180
5.10	Tryggandeformer	185
5.10.1	Gällande rätt och bakgrund	185
5.10.2	Överväganden och förslag	190
5.11	Byte av tryggandeform	194
5.11.1	Gällande rätt och bakgrund	194
5.11.2	Överväganden och förslag	198
5.12	Likvidation av en pensionsstiftelse	200
5.12.1	Gällande rätt och bakgrund	200

5.12.2	Överväganden och förslag	203
5.13	Upphörande av näringsverksamhet	205
5.13.1	Gällande rätt och bakgrund.....	205
5.13.2	Överväganden och förslag	211
5.14	Gemensamma pensionsstiftelser	213
5.14.1	Gällande rätt och bakgrund.....	214
5.14.2	Överväganden och förslag	216
5.15	Tillsyn.....	217
5.15.1	Gällande rätt och bakgrund.....	217
5.15.2	Överväganden och förslag	219
6	Skattereglerna	221
6.1	Lönereglern	221
6.1.1	Gällande rätt	221
6.1.2	Överväganden och förslag	227
6.2	Kompletteringsregeln.....	233
6.2.1	Förutsättningar för att tillämpa kompletteringsregeln	234
6.2.2	Avdragsbegränsning för förmånsbaserade utfästelser.....	238
6.2.3	Avdragsbegränsning för avgiftsbaserade utfästelser.....	248
6.3	Avdrag för premie för pensionsförsäkring till efterlevande i särskilda fall	249
6.3.1	Gällande rätt och bakgrund.....	249
6.3.2	Överväganden och förslag	251
6.4	Tryggande i egen regi	252
6.4.1	Gällande rätt och bakgrund.....	252
6.4.2	Överväganden och förslag	256
6.5	Byte av tryggandeform.....	259
6.5.1	Gällande rätt och bakgrund.....	259
6.5.2	Överväganden och förslag	261
6.6	Byte av arbetsgivare och övertagande av pensionsutfästelse.....	263

6.6.1	Gällande rätt och bakgrund	264
6.6.2	Överväganden och förslag	267
6.7	Återföring av avdrag för avsättning i balansräkningen	270
6.7.1	Gällande rätt och bakgrund	270
6.7.2	Överväganden och förslag	273
6.8	Näringsverksamhet i utlandet som beskattas i Sverige	275
6.8.1	Gällande rätt i ett EU-rättsligt perspektiv	276
6.8.2	Överväganden och förslag	278
6.9	Skatteneutralitet vid tillväxt i pensionskapitalet	280
6.9.1	Beskattning av avkastning på pensionsmedel	280
6.9.2	Överskott i pensionsstiftelse och pensionsförsäkring	288
6.9.3	Uppräkning av särskild löneskatt på pensionskostnader	289
6.10	Utbetalningsvillkoren för en pensionsförsäkring	293
6.10.1	Gällande rätt och bakgrund	293
6.10.2	Överväganden och förslag	301
6.11	Förfoganden över pensionsförsäkring i vissa fall	304
6.11.1	Gällande rätt och bakgrund	304
6.11.2	Överväganden och förslag	310
6.12	Utländska tjänstepensioner	315
6.12.1	Gällande rätt och bakgrund	316
6.12.2	Överväganden och förslag	331
6.13	Lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta	341
6.13.1	Gällande rätt och bakgrund	341
6.13.2	Överväganden och förslag	343
6.14	Förtroendevalda m.fl.	343
7	Beskattning av livförsäkringsföretag	345
7.1	Gällande rätt och bakgrund	346
7.1.1	Kort om livförsäkringsföretag	346
7.1.2	Gällande skatteregler i ett historiskt perspektiv	350

7.2	Överväganden och förslag	362
8	Finansiering och konsekvenser	367
8.1	Offentligfinansiella konsekvenser	367
8.1.1	Tillämpning av kompletteringsregeln vid löpande tryggande	368
8.1.2	Huvud- och kompletteringsreglernas koppling till inkomstbasbeloppet	374
8.1.3	Byte av tryggandeform	381
8.1.4	De utökade möjligheterna till tryggande i egen regi i tryggandelagen	382
8.1.5	Näringsverksamhet i utlandet som beskattas i Sverige	383
8.1.6	Sammanfattning av de kortsiktiga offentligfinansiella effekterna	383
8.1.7	Överväganden om långsiktiga effekter	384
8.1.8	Felkällor	387
8.2	Konsekvenser för offentlig verksamhet	388
8.2.1	Finansinspektionen	388
8.2.2	Länsstyrelserna	388
8.2.3	Domstolarna	389
8.2.4	Skatteverket	389
8.3	Konsekvenser för det kommunala självstyret	390
8.4	Konsekvenser för brottslighet	390
8.5	Konsekvenser för små företag	390
8.6	Konsekvenser för försäkringsbolagen	391
8.7	Konsekvenser för jämställdheten mellan män och kvinnor	391
8.8	Konsekvenser för möjligheten att nå de integrationspolitiska målen	392
8.9	Finansiering av utredningens förslag	392

9	Ikraftträdande	395
10	Författningskommentar	397
10.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.	397
10.2	Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	411
10.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta	422
10.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader	423
10.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel	423
10.6	Förslaget till lag om ändring i stiftelseförordning (1995:1280)	424
10.7	Förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1987:672)....	424
10.8	Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)	424
10.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:761) om inkomstskatteregler m.m. med anledning av ändrade bestämmelser om aktiekapitalets storlek.....	425
10.10	Förslaget till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar	425
10.11	Förslaget till lag om ändring i lagen (1981:775) om införande av utsökningsbalken	425
	Särskilt yttrande	427
Bilagor		
	Bilaga 1 Kommittédirektiv 2012:22.....	435
	Bilaga 2 Kommittédirektiv 2013:89.....	445
	Bilaga 3 Kommittédirektiv 2014:122.....	447

Bilaga 4 Promemoria Vissa frågor om tryggande av
pensionsutfästelser 449

Sammanfattning

Utredningsuppdraget har bestått av att kartlägga graden av konkurrensneutralitet i skattereglerna och de civilrättsliga reglerna för olika former av tjänstepensionssparande och därefter föreslå hur reglerna kan göras mer neutrala. Utgångspunkten har varit de skatterättsliga reglerna i inkomstskattelagen (1999:1229) och de civilrättsliga reglerna i lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse (tryggandelagen). I uppdraget har även ingått att göra en fullständig inventering av regler och praxis som gäller tjänstepension i syfte att identifiera i vilka avseenden regelsystemet är dels ofullständigt och oklart, dels onödigt betungande samt lämna förslag till ändring. Därutöver har uppdraget omfattat vissa särskilda frågor i tryggandelagen, bland annat den språkliga utformningen. Uppdraget har slutligen även omfattat en översyn av gränsdragningen mellan den del av livförsäkringsföretags verksamhet som beskattas med avkastningsskatt och den del som beskattas med inkomstskatt.

Skattereglerna och de civilrättsliga reglerna

Översynen av skattereglerna har föranlett förslag till ändringar i så väl de bestämmelser som reglerar arbetsgivarens tryggnad av pensionsutfästelser till anställda som de så kallade kvalitativa reglerna för en pensionsförsäkring. Även vissa justeringar i den skatterättsliga definitionen av pension och i bestämmelsen som reglerar skattefriheten för förmånen av tryggnad pension föreslås.

När det gäller de så kallade kvalitativa reglerna för pensionsförsäkringar föreslår utredningen i syfte att underlätta en mer flexibel pensionering att det ska vara möjligt att göra ett uppehåll i pensionsutbetalningar eller förlänga utbetalningstiden för temporär ålders-

eller efterlevandepension. Det föreslås också vara möjligt för en arbetsgivare att ordna en avgångspension med avdragsrätt även om utbetalningstiden för avgångspensionen understiger tre år i andra fall än i fråga om pensionsutfästelser enligt allmän pensionsplan som den definieras i inkomstskattelagen. Den så kallade flyttregeln föreslås bli ändrad så att det blir möjligt att flytta hela eller en del av värdet i en pensionsförsäkring till en annan pensionsförsäkring med samma person som försäkrad. Kravet på att den mottagande försäkringen ska vara nytecknad tas bort. Likaså föreslås att kravet på att den mottagande försäkringen ska vara tecknad av samma försäkringstagare som den flyttade försäkringen tas bort. Slutligen föreslås att utländska försäkringar som huvudsakligen avser ålders-, sjuk- eller efterlevandepension ska godtas som pensionsförsäkringar i Sverige utan en prövning mot de svenska kvalitativa kraven. Detsamma ska gälla avtal om tjänstepension med utländska tjänstepensionsinstitut inom ESS som är jämförbara med försäkring. Definitionen av pension renodlas så att ersättningar enligt vissa tjänstepensionsavtal inte ska vara dubbelreglerade. I bestämmelsen om skattefrihet för förmån av tryggad pension klargörs att den gäller motsvarande utländskt tryggnade.

När det gäller tryggandekostnader föreslår utredningen att avdragstaket för att trygga pensionsutfästelser genom en överföring till pensionsstiftelse ska bestämmas av förmögenheten i stiftelsen på kollektiv nivå och utan en kvotering till 80 procent av kapitalunderlaget. Vid en värdenedgång får stiftelsen fyllas på med avdragsrätt upp till en nivå som motsvarar de pensionsutfästelser som tryggas med avdragsrätt. Därutöver föreslås att den så kallade kompletteringsregeln ska få användas även om kostnaden för pensionsutfästelsen överstiger avdragsutrymmet enligt den så kallade huvudregeln och att avdragsutrymmet i båda reglerna kopplas till inkomstbasbeloppet i stället för prisbasbeloppet. Utredningen föreslår även av förenklings skull en justering av löneregeln och en kodifiering av praxis vad gäller avdragstidpunkten för tryggandekostnaden. För att uppnå en större neutralitet mellan olika tryggandformer föreslår utredningen att begränsningen i avdragsrätt till den ersättning som erhålls från pensionsstiftelsen vid byte av tryggandeform från stiftelsetryggande inte ska gälla om arbetsgivaren tar ut högsta möjliga ersättning från pensionsstiftelsen för den nya tryggandekostnaden. Av neutralitetsskäl föreslås också att avdragsrätten för

kostnader att trygga en pensionsutfästelse till den anställdes efterlevande efter att den anställda dött utvidgas till att även omfatta andra tryggandeformer än pensionsförsäkring. För att underlätta rationaliseringar föreslås ett tillägg i reglerna om avdrag för en ersättning som lämnas vid ett övertagande av ansvaret för pensionsutfästelser som gör det möjligt att under vissa förutsättningar överföra ansvaret för en pensionsutfästelse på en arbetsgivare till vilken det överlåtande företaget får ge koncernbidrag med avdragsrätt utan att en näringsverksamhet förs över. Avdragsreglerna föreslås även bli kompletterade med en bestämmelse som gör det möjligt att trygga pensionsutfästelser till lokalt anställd personal i en näringsverksamhet i utlandet vilken beskattas i Sverige om vissa förutsättningar är uppfyllda. Utredningen föreslår därutöver att avtappningsreglerna avseende disponibla pensionsbelopp tas bort.

Översynen av skattereglerna avseende tryggande av pensionsutfästelser har även gett upphov till vissa ändringsförslag i tryggandelagen. I syfte att uppnå en bättre överensstämmelse mellan inkomstskattelagen och tryggandelagen föreslår utredningen att begreppet pensionsreserv i tryggandelagen anpassas till skattereglerna och att bestämmelser om hur pensionsreserven ska värderas endast ska finnas i tryggandelagen. För att göra tryggandelagen mer neutral när det gäller tryggandeformer föreslås att även pensionsutfästelser till personer med ett bestämmande inflytande över företaget ska få tryggas i balansräkningen under förutsättning att det föreligger en kreditförsäkring. Detsamma föreslås gälla för arbetsgivare som enligt gällande rätt endast får trygga pensionsutfästelser enligt allmän pensionsplan i balansräkningen. Vidare klargörs att det även civilrättsligt ska kunna gå att byta tryggandeform från tryggande i pensionsstiftelse till en redovisning i balansräkning avseende pensionsutfästelser som följer av en allmän pensionsplan. I syfte att anpassa tryggandelagen till rådande förhållanden på arbetsmarkanden föreslås en utvidgning av definitionen av allmän pensionsplan till att även omfatta avgiftsbaserade pensionsplaner. Samtidigt klargörs att avgiftsbaserade pensionsutfästelser omfattas av lagen endast om arbetsgivaren minst granterar avgifterna. Reglerna om värdering av pensionsutfästelser tas in i tryggandelagen. Finansinspektionens föreskriftsrätt ersätts med en rätt att utfärda verkställighetsföreskrifter. Ändringsförslag avseende tryggandelagen syftar även till att anpassa terminologin till vad som gäller på

redovisningsområdet och att modernisera språket. I övrigt föreslås vissa bestämmelser som är avsedda att förstärka skyddet för pensionsborgenärer som är destinatärer i gemensamma pensionsstiftelser och ge utökade befogenheter för tillsynsmyndigheten att vid behov ingripa.

Livförsäkringsföretagens beskattning

Livförsäkringsföretag beskattas i dag i princip schablonmässigt med avkastningsskatt. Enligt utredningens uppfattning kan det emellertid ifrågasättas om det inte vore principiellt mer riktigt, i en miljö där associations- och näringsrätten medför att hela företagsvinsten kan bli föremål för utdelning till delägarna, att hela vinsten beskattas konventionellt. Utredningen anser att det vore särskilt angeläget att säkerställa att i vart fall vinster som i vinstutdelande livförsäkringsföretag uppkommer i förvaltningen av livförsäkringar som försäkringstagarna står den finansiella risken för beskattas konventionellt. Av skäl som närmare utvecklas i det följande har utredningen emellertid valt att avstå från att lägga fram några förslag. Utredningen har i stället valt att föreslå att frågan om livförsäkringsföretagens beskattning ska tas upp inom ramen för en ny utredning.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

dels att 8 a §¹ ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 5 § ska utgå,

dels att 1–3, 4, 5–8, 9–10, 10 b–17 och 17 b–34 §§ samt rubriken närmast före 23 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen införs 8 nya bestämmelser, 3 a och 4 a–4 g §§, och en ny rubrik närmast före 6 § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Arbetsgivares utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande kan tryggas enligt denna lag genom särskild redovisning av pensions-skuld eller *avsättning* av medel till pensionsstiftelse.

Förbehåll vid pensionsutfästelse att pension *skall* utgå

Arbetsgivares utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande kan tryggas enligt denna lag genom särskild redovisning *i balansräkning* eller *genom överföring* av medel till *en* pensionsstiftelse. *Med arbetstagare avses även tidigare arbetstagare.*

Ett förbehåll vid pensionsutfästelse att pension *ska* utgå

¹ Senaste lydelse 1995:1619.

endast i den mån stiftelsens medel *förslår därtill* är utan verkan och arbetsgivaren svarar för utfästelsen utan avseende på förbehållet.

Lagen äger icke tillämpning på pensionsutfästelse som lämnats efter den 31 december 1966, om rätten till pension gjorts beroende av att arbetstagaren kvarstår i arbetsgivarens tjänst vid inträdet i pensionsåldern. Även i sådant fall äger dock lagen tillämpning på utfäst pension som börjar utgå.

endast i den mån stiftelsens medel *räcker till* är utan verkan och arbetsgivaren svarar för utfästelsen utan avseende på förbehållet.

Lagen tillämpas inte under den tid rätten till pension är villkorad.

En avgiftsbaserad pensionsutfästelse omfattas av denna lag endast om den utfästa pensionen lägst motsvarar de avtalade avgifterna. En sådan utfästelse får utan hinder av andra och tredje styckena även innehålla villkor om avkastning som inte är garanterad.

2 §

*Har ej andra regler om intjänande knutits till pensionsutfästelse, anses arbetstagaren vid varje tillfälle ha intjänat så stor del av *utfäst pension* som motsvarar förhållandet mellan det antal år arbetstagaren varit i arbetsgivarens tjänst och antalet år från tjänstens början till pensionsåldern. Vid denna beräkning bortses *dock* från tid som ligger längre tillbaka än fyrtio år före pensionsåldern.*

*Med *upplupen del av utfäst pension* förstås kapitalvärdet av den pension som arbetstagaren intjänat vid beräkningstillfället.*

*Om inte andra regler om intjänande *har* knutits till en *förmånsbaserad* pensionsutfästelse anses arbetstagaren vid varje tillfälle ha intjänat så stor del av *den utfästa pensionen* som motsvarar förhållandet mellan det antal år arbetstagaren varit i arbetsgivarens tjänst och antalet år från tjänstens början till pensionsåldern. Vid denna beräkning *ska dock* bortses från tid som ligger längre tillbaka än fyrtio år före pensionsåldern.*

*Om inte andra regler om intjänande *har* knutits till en *avgiftsbaserad* utfästelse anses arbetstagaren tjäna in pension i takt med att arbete som grundar rätt till pension utförs.*

3 §²

Beräkning av kapitalvärde sker med ledning av försäkrings- tekniska grunder som fastställs av regeringen eller av den myndighet regeringen bestämmer.

Med arbetsgivares pensions- reserv avses värdet av intjänad pension och övriga åtaganden enligt allmän pensionsplan som är direkt hänförliga till den intjänade pensionen och intjänad pension enligt andra pensionsutfästelser som omfattas av denna lag.

Pensionsreserv enligt allmän pensionsplan ska beräknas enligt de grunder som anges i planen. I den mån sådana grunder saknas gäller vad som sägs i tredje och fjärde styckena.

Pensionsreserv för en förmåns- baserad pensionsutfästelse som inte följer av allmän pensionsplan ska beräknas till kapitalvärdet av in- tjänad pension vid beräknings- tillfället. Hur kapitalvärdet ska beräknas framgår av 4–4 e §§.

Pensionsreserv för en avgifts- baserad pensionsutfästelse som inte följer av allmän pensionsplan ska beräknas till det värde, inklusive avkastning, som arbetsgivaren har tillgodofört arbetstagaren vid beräkningstillfället. Om pensions- utfästelsen är kopplad till värdet av en tillgång som arbetsgivaren äger ska pensionsreserven i stället beräknas till ett belopp motsva- rande det högsta av tillgodoförda avgifter och tillgångens redovisade värde.

² Senaste lydelse 1975:1388.

3 a §

Utfallande pensionsbelopp för en avgiftsbaserad pensionsutfästelse enligt allmän pensionsplan ska beräknas enligt de grunder som anges i planen. Om regler för beräkning av utfallande pensionsbelopp saknas i en allmän pensionsplan ska 4 f § tillämpas. Utfallande pensionsbelopp för en avgiftsbaserad pensionsutfästelse som inte följer av allmän pensionsplan ska beräknas enligt 4 f §.

4 §³

Med allmän pensionsplan avses sådana allmänna grunder för pensionering av arbetstagare eller arbetstagares efterlevande som innehåller regler om tryggnad av arbetsgivarens utfästelse genom kreditförsäkring, avsättning till pensionsstiftelse enligt denna lag eller annan likvärdig anordning och som på arbetstagsidan är godkända av organisation vilken enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet är att anse såsom central arbetstagarorganisation.

Beräkningen av kapitalvärdet enligt 3 § tredje stycket ska göras med ledning av försäkringstekniska beräkningsantaganden om ränta, dödlighet, sjuklighet, driftskostnader och osäkerhet. Hänsyn ska tas till både storleken på utbetalningarna och när i tiden de ska ske.

Antagandena ska vara för sig vara betryggande.

4 a §

Antagandet om ränta ska grundas på tillförlitliga prognoser om utvecklingen av den riskfria räntan. I fråga om antagande om

³ Senaste lydelse 1976:584.

ränta för åtaganden med en utfästelse om framtida värdesäkring eller indexuppräknning ska hänsyn tas till förväntade framtida förändringar i penningvärdet.

Antagandet om ränta ska reduceras med ett avdrag för avkastningskatt enligt lagen (1990:661) om avkastningskatt på pensionsmedel.

4 b §

Antagandet om dödlighet för ålderspension och efterlevandepension ska ta hänsyn till förmanstagarens ålder och födelseår och baseras på tillförlitliga prognoser om framtida dödlighet.

4 c §

Antagandet om sjuklighet för sjukpension som är under utbetalning ska baseras på tillförlitliga prognoser om återstående sjukperiod. Kapitalvärdet av sjukpension som inte är under utbetalning ska beräknas till noll.

4 d §

Kapitalvärdet ska ökas med hänsyn till framtida driftskostnader och osäkerhet.

4 e §

I stället för det som sägs i 4 d §§ får kapitalvärdet beräknas med ledning av sådana antaganden som används vid beräkningen av en premie för en lik-

artad förmån inom en tjänstepensionsförsäkring, om en sådan beräkning inte leder till ett lägre värde än det som följer av en beräkning enligt 4–4 d §§.

4 f §

Vid avgiftsbaserad utfästelse ska beräkningen av utfallande pensionsbelopp enligt 3 a § göras med tillämpning av försäkrings- tekniska beräkningsantaganden enligt 4 § första stycket och 4 a–4 d §§. Antagandena ska vara aktsamma.

4 g §

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen (1974:152) meddela närmare föreskrifter om beräkningen av kapitalvärde och utfallande pensionsbelopp enligt 4–4 f §§.

5 §⁴

Arbetsgivare äger i balansräkningen som skuld under rubriken Avsatt till pensioner upptaga vad han enligt allmän pensionsplan åtagit sig att redovisa under denna rubrik.

Aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening och sparbank äger under rubriken Avsatt till pensioner redovisa även

Med allmän pensionsplan avses en plan för pensionering av arbetstagare eller arbetstagares efterlevande som innehåller regler om tryggnad av arbetsgivarens utfästelse genom särskild redovisning i balansräkningen i förening med kreditförsäkring, överföring till en pensionsstiftelse enligt denna lag eller en annan likvärdig anordning

⁴ Senaste lydelse 1975:1388.

upplupen del av pensionsutfästelse som ej omfattas av allmän pensionsplan. I fråga om arbetstagare, som har bestämmande inflytande över bolaget eller föreningen, eller sådan arbetstagarers efterlevande får, under den tid inflytandet består, vid redovisningen avseende dock icke fästas vid annan pensionsutfästelse än sådan som ingår i allmän pensionsplan. Till grund för bedömandet huruvida en person har bestämmande inflytande lägges hans eget samt hans föräldrars, far- och morföräldrars, makes, avkomlings och avkomlings makes samlade innehav av aktier eller andelar.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan förordna att vad som sägs i andra stycket första punkten skall äga tillämpning även på annan arbetsgivare än som avses där.

som är godkänd av en organisation som enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet är att anse som en central arbetstagarorganisation.

Särskild redovisning i balansräkningen

6 §

Med arbetsgivares pensionsreserv avses hans skuld för åtagande enligt allmän pensionsplan och för upplupen del av sådan utfäst pension som han i övrigt äger redovisa enligt 5 §.

En arbetsgivare får i balansräkningen i en delpost i posten Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser eller i en delpost i posten Övriga skulder ta upp det som arbetsgivaren enligt allmän pensionsplan har åtagit sig att redovisa under dessa poster. I stället för det som sägs i föregående mening om avsättningar

gäller för en arbetsgivare som omfattas av lagen (1995:1569) om årsredovisning i försäkringsföretag att avsättningen får redovisas i en delpost i posten Pensioner och liknande förpliktelser.

Ett aktiebolag, ett ömsesidigt försäkringsbolag, en ekonomisk förening och en sparbank får i sådan delpost som avses i första stycket redovisa även intjänad pension som inte omfattas av en allmän pensionsplan. I fråga om arbetstagare som har bestämmande inflytande över bolaget eller föreningen, eller sådan arbetstagares efterlevande, ska dock åtagandet vara kreditförsäkrat så länge inflytandet består. Om en person har ett bestämmande inflytande avgörs med hänsyn till personens eget samt hans eller hennes föräldrars, far- och morföräldrars, makes, avkomlings och avkomlings makes samlade innehav av aktier och andelar.

Andra företagsformer än de som avses i andra stycket får redovisa intjänad pension som inte omfattas av allmän pensionsplan i sådan delpost som avses i första stycket under förutsättning att utfästelsen är förenad med en kreditförsäkring, en kommunal eller statlig borgen, eller en annan likvärdig anordning.

7 §

Posten avsatt till pensioner får icke minskas under arbetsgivarens pensionsreserv i vidare mån än denna har täckning i pensionsstiftelsens förmögenhet.

Till den del *arbetsgivarens* pensionsreserv avser pensionsutfästelse, som tryggas även av pensionsstiftelse, anses pensionsreserven täckt av stiftelsen, så långt dess förmögenhet *förslår*. Tryggar stiftelsen samtidigt utfästelse som *icke* får *medräknas* i pensionsreserven, anses stiftelsen i första hand täcka *upplupen* del av *sådan* utfästelse. Finns flera pensionsstiftelser som är knutna till samma arbetsgivare och *tjänar* stiftelserna helt eller delvis *till tryggande av* samma pensionsutfästelser, anses *upplupen* del av utfästelserna i första hand täckt av stiftelse, som omfattar en trängre krets av personer, eller, om stiftelserna omfattar samma krets av personer, av den *äldre* stiftelsen.

Att pensionsstiftelse endast i vissa fall anses trygga arbetsgivares utfästelse enligt allmän pensionsplan, framgår av 10 §.

En sådan delpost som avses i 6 § får inte minskas så att den blir mindre än den del av arbetsgivarens pensionsreserv som tryggas genom posten i vidare mån än att pensionsreserven har täckning i pensionsstiftelsens förmögenhet.

Till den del *en arbetsgivares* pensionsreserv avser *en* pensionsutfästelse som *även* tryggas av *en* pensionsstiftelse anses pensionsreserven täckt av stiftelsen så långt dess förmögenhet *räcker till*. Om stiftelsen samtidigt tryggar *en* utfästelse som *inte* får redovisas i *sådan delpost som avses i 6 §*, anses stiftelsen i första hand täcka *intjänad* del av *den utfästelsen*. Om *det finns* flera pensionsstiftelser som är knutna till samma arbetsgivare och *om* stiftelserna helt eller delvis tryggar samma pensionsutfästelser, anses *intjänad* del av utfästelserna i första hand täckt av *den* stiftelse som omfattar en trängre krets av personer eller, om stiftelserna omfattar samma krets av personer, av den *äldsta* stiftelsen.

Att *en* pensionsstiftelse endast i vissa fall anses trygga *en* arbetsgivares utfästelse enligt allmän pensionsplan framgår av 10 §.

8 §

Arbetsgivare, som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet minskar *posten Avsatt till pensioner* i strid med 7 §, dömes till böter.

En arbetsgivare som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet minskar *delposten som avses i 6 §* i strid med 7 § döms till böter.

9 §⁵

Med pensionsstiftelse avses en av arbetsgivare *grundad stiftelse* vars *uteslutande* ändamål är att trygga utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande.

En pensionsstiftelse *skall* ha ett namn. Namnet *skall* innehålla ordet pensionsstiftelse.

Med pensionsstiftelse avses en *stiftelse grundad* av arbetsgivare vars ändamål *uteslutande* är att trygga utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande.

En pensionsstiftelse *ska* ha ett namn. Namnet *ska* innehålla ordet pensionsstiftelse.

9 a §⁶

Bestämmelserna i 10 a § andra–femte styckena, 10 b–10 d §§ och 11 § fjärde och femte styckena, 15 a–15 e och 16 a §§ gäller för en pensionsstiftelse som tryggar utfästelse om pension till minst 100 sådana personer som avses i 9 § första stycket, *och för vilka avsättningar har gjorts till stiftelsen*.

Bestämmelserna får tillämpas även av andra pensionsstiftelser i enlighet med 31 §, *dock inte beträffande egenföretagares tryggnad i stiftelse för egen räkning*.

Bestämmelserna i 10 a § andra–femte styckena, 10 b–10 d §§ och 11 § fjärde och femte styckena, 15 a–15 e och 16 a §§ gäller för en pensionsstiftelse som tryggar utfästelse om pension till minst 100 sådana personer som avses i 9 § första stycket.

Bestämmelserna får tillämpas även av andra pensionsstiftelser i enlighet med 31 §.

⁵ Senaste lydelse 1994:1223.

⁶ Senaste lydelse 2005:1124.

10 §

Arbetsgivaren äger i stiftelse-urkunden förordna, att pensionsstiftelse skall omfatta endast viss grupp av arbetstagare eller efterlevande.

Stiftelse anses icke trygga utfästelse enligt allmän pensionsplan utan att detta framgår av stiftelsens stadgar, avtal mellan arbetsgivaren och dem som omfattas av stiftelsens ändamål eller andra omständigheter.

Stiftelse äger icke trygga utfästelse åt arbetstagare eller efterlevande, som avses i 5 § andra stycket andra punkten, utöver vad som kan anses sedvanligt för arbetstagare med motsvarande uppgifter eller hans efterlevande.

För stiftelse, som är gemensam för flera arbetsgivare, skall särskilda grunder upprättas beträffande gemenskapen i tillgångar och skulder.

I stiftelseurkunden får arbetsgivaren bestämma att pensionsstiftelsen endast ska omfatta en viss grupp av arbetstagare eller efterlevande.

En stiftelse anses inte trygga en utfästelse enligt en allmän pensionsplan utan att detta framgår av stiftelsens stadgar, avtal mellan arbetsgivaren och dem som omfattas av stiftelsens ändamål eller andra omständigheter.

En stiftelse får inte trygga en utfästelse till en arbetstagare eller efterlevande, som avses i 6 § andra stycket tredje meningen, utöver vad som kan anses sedvanligt för en arbetstagare med motsvarande uppgifter eller en sådan arbetstagares efterlevande.

För en stiftelse som är gemensam för flera arbetsgivare ska särskilda grunder upprättas beträffande gemenskapen i tillgångar och skulder. De särskilda grunderna ska även innehålla bestämmelser om hur arbetsgivarnas och arbetstagarnas representation i stiftelsen ska fullföljas samt grunder för in- och utträde ur den gemensamma pensionsstiftelsen med beaktande av övriga bestämmelser i denna lag.

10 b §⁷

En pensionsstiftelse som avses i 9 a § *skall* upprätta och följa placeringsriktlinjer. Sådana riktlinjer *skall* innehålla principerna för placering av samtliga tillgångar. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vad riktlinjerna *skall* innehålla.

Senast när placeringsriktlinjer börjar användas, skall de ges in till Finansinspektionen. Pensionsstiftelsen skall samtidigt lämna in en redogörelse för de konsekvenser som riktlinjerna får för stiftelsen och dem som omfattas av stiftelsens ändamål. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vad redogörelsen skall innehålla.

Bestämmelserna i andra stycket gäller också vid ändring av placeringsriktlinjer.

En pensionsstiftelse som avses i 9 a § *ska* upprätta och följa placeringsriktlinjer. Sådana riktlinjer *ska* innehålla principerna för placering av samtliga tillgångar. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vad riktlinjerna *ska* innehålla.

Placeringsriktlinjerna ska ges in till Finansinspektionen senast när de börjar användas. Pensionsstiftelsen ska samtidigt lämna in en redogörelse för de konsekvenser som riktlinjerna får för stiftelsen och dem som omfattas av stiftelsens ändamål. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vad redogörelsen ska innehålla.

Andra stycket gäller också vid ändring av placeringsriktlinjer

10 c §⁸

Styrelsen *skall* fastställa placeringsriktlinjer enligt 10 b §. Styrelsen ansvarar för att riktlinjerna följs och *skall* fortlöpande pröva om de behöver ändras.

Styrelsen *ska* fastställa placeringsriktlinjer enligt 10 b §. Styrelsen ansvarar för att riktlinjerna följs och *ska* fortlöpande pröva om de behöver ändras.

⁷ Senaste lydelse 2005:1124.

⁸ Senaste lydelse 2005:1124.

10 d §⁹

En pensionsstiftelse som avses i 9 a § *skall* till de personer som anges i den bestämmelsen ge den information som behövs om stiftelsen och dess verksamhet. En arbetsgivare *skall* till de personer som avses i 9 a § ge den information som behövs om pensionerna och de överenskommelser som ligger till grund för pensionerna.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilken information som en pensionsstiftelse *skall* lämna.

En pensionsstiftelse som avses i 9 a § *ska* till de personer som anges i den bestämmelsen ge den information som behövs om stiftelsen och dess verksamhet. En arbetsgivare *ska* till de personer som avses i 9 a § ge den information som behövs om pensionerna och de överenskommelser som ligger till grund för pensionerna.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilken information som en pensionsstiftelse *ska* lämna.

11 §¹⁰

En pensionsstiftelse får inte ta emot en fordran mot arbetsgivaren. *Avtal* som strider mot detta är ogiltigt. Stiftelsen får dock låna ut medel till arbetsgivaren, om det ställs betryggande säkerhet för lånet eller tillsynsmyndigheten medger det.

En stiftelse får inte ta emot egendom från arbetsgivaren på villkor, som väsentligt begränsar stiftelsens rätt att förfoga över egendomen. Inte heller får en stiftelse som har grundats av aktiebolag, utan att tillsynsmyndigheten

En pensionsstiftelse får inte ta emot en fordran mot arbetsgivaren. *Ett avtal* som strider mot detta är ogiltigt. Stiftelsen får dock låna ut medel till arbetsgivaren, om det ställs en betryggande säkerhet för lånet eller tillsynsmyndigheten medger det.

En stiftelse får inte ta emot egendom från arbetsgivaren på villkor som väsentligt begränsar stiftelsens rätt att förfoga över egendomen. Inte heller får en stiftelse som har grundats av *ett* aktiebolag, utan att tillsynsmyndigheten

⁹ Senaste lydelse 2005:1124.

¹⁰ Senaste lydelse 2005:1124.

digheten godkänner det, äga aktier i bolaget eller i bolag vilket står i sådant förhållande till detta som avses i 1 kap. 11 § aktiebolagslagen (2005:551).

Om en pensionsstiftelse har till ändamål att trygga utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande i aktiebolag som är fåmansföretag enligt 56 kap. 2 och 3 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) *skall*, i fråga om stiftelsens rätt att lämna lån och ställa säkerhet, bestämmelserna i 21 kap. 1–9 och 11 §§ samt 30 kap. 1 § aktiebolagslagen tillämpas.

En pensionsstiftelse som avses i 9 a § får ta upp eller ta över penninglån endast för att tillgodose tillfälliga likviditetsbehov, dock under förutsättning att den samlade upplåningen är av ringa betydelse med hänsyn till stiftelsens omfattning.

En pensionsstiftelse som avses i 9 a § får inte ställa säkerhet för tredje man.

digheten godkänner det, äga aktier i bolaget eller i bolag vilket står i sådant förhållande till detta som avses i 1 kap. 11 § aktiebolagslagen (2005:551).

Om en pensionsstiftelse har till ändamål att trygga *en* utfästelse om pension till *en* arbetstagare eller *en* arbetstagares efterlevande i *ett* aktiebolag som är fåmansföretag enligt 56 kap. 2 och 3 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) *ska*, i fråga om stiftelsens rätt att lämna lån och ställa säkerhet, bestämmelserna i 21 kap. 1–9 och 11 §§ samt 30 kap. 1 § aktiebolagslagen tillämpas.

12 §

Pensionsstiftelse äger ej utfästa pension. Sådan utfästelse är ogiltig.

En pensionsstiftelse får inte utfästa pension. *En* sådan utfästelse är ogiltig.

13 §

Pensionsstiftelse äger för arbetsgivarens räkning *betala* pensionspost eller annat som avses i 14 § endast om det kan *antagas*, att den berättigade annars *ej erhåller* betalning av arbetsgivaren utan avsevärt dröjsmål, eller om tillsynsmyndig-

En pensionsstiftelse får betala ut pension eller annat som avses i 14 § *för* arbetsgivarens räkning endast om det kan *antas* att den berättigade annars *inte skulle få* betalning av arbetsgivaren utan *ett* avsevärt dröjsmål, eller om tillsynsmyndigheten i *ett* särskilt

heten för särskilt fall medger fall medger det.
det.

14 §¹¹

Arbetsgivaren äger ur pensionsstiftelse gottgöra sig för vad han utgivit såsom

a) *pensionspost, avgift* för pensionsförsäkring eller annan utgift i samband med pensionering,

b) *engångsunderstöd* till arbetstagare vid långvarig oförmåga till arbete på grund av sjukdom, lyte eller annat men eller vid avgång ur tjänst på grund av uppnådd ålder samt engångsunderstöd till efterlevande vid arbetstagarens *frånfälle* eller *utgift* för försäkring av sådant understöd.

Dessutom *äger* arbetsgivaren *gottgöra sig* för vad som särskilt redovisats *under rubriken Avsatt till pensioner till fullgörande av bestämmelse i allmän pensionsplan.*

Gottgörelse enligt denna paragraf får *ej* avse utgift eller redovisning för annan arbetstagare än sådan, som omfattas av stiftelsens ändamål, eller sådan arbetstagares efterlevande.

I fråga om ersättning för

En arbetsgivare får ta ut ersättning från en pensionsstiftelse för den utgift som arbetsgivaren haft för

a) *pension, premie* för pensionsförsäkring eller annan utgift i samband med pensionering,

b) *engångsunderstöd* till en arbetstagare vid långvarig oförmåga till arbete på grund av sjukdom, lyte eller annat men eller vid avgång ur tjänst på grund av uppnådd ålder samt engångsunderstöd till efterlevande vid arbetstagarens *död* eller *premie* för försäkring av sådant understöd.

Dessutom *får* arbetsgivaren *ta ut ersättning* för det som särskilt redovisats *i en sådan delpost som avses i 6 § och som avser en pensionsutfästelse enligt en allmän pensionsplan.*

En ersättning enligt denna paragraf får *inte* avse *en* utgift eller *en* redovisning för en annan arbetstagare än *en* sådan som omfattas av stiftelsens ändamål eller *en* sådan arbetstagares efterlevande.

I fråga om ersättning för

¹¹ Senaste lydelse 2002:126.

värdet av rätt till tjänstepension som överförts till Europeiska gemenskaperna gäller 7 § lagen (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna.

värdet av rätt till tjänstepension som överförts till Europeiska gemenskaperna gäller 7 § lagen (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna.

Styrelsen i en gemensam pensionsstiftelse får inte vägra utbetalning till arbetsgivaren avseende en utgift som avses i första stycket om förutsättningarna i 15 § är uppfyllda.

15 §¹²

Gottgörelse sker ur överskott på kapitalet. Sådant överskott föreligger när pensionsstiftelsens tillgångar, värderade med tillämpning av 3 kap. 3 § stiftelselagen (1994:1220), överstiger den skuld stiftelsen ådragit sig samt upplupen del av den utfästa pension, som tryggas av stiftelsen, eller, om stiftelsen tryggar utfästelser enligt allmän pensionsplan, pensionsreserven enligt denna.

Ersättning enligt 14 § får tas ur överskottet på kapitalet. Ett sådant överskott föreligger när en pensionsstiftelsens tillgångar, värderade med tillämpning av 3 kap. 3 § stiftelselagen (1994:1220), överstiger stiftelsens egna skulder och den del av pensionsreserven som tryggas av stiftelsen.

Om stiftelsen tryggar en utfästelse enligt en allmän pensionsplan får pensionsreserven vid beräkningen enligt första stycket andra meningen reduceras i den mån utfästelsen redovisas i en sådan delpost som avses i 6 §.

För utgift, som avses i 14 § första stycket a) och som om-

För en sådan utgift som avses i 14 § första stycket a) och som

¹² Senaste lydelse 2011:1301.

fattas av stiftelsens ändamål, *äger* arbetsgivaren *gottgöra sig* ur årets avkastning, även om stiftelsen saknar överskott på kapitalet.

Gottgörelse får avse löpande utgifter eller utgifter som arbetsgivaren haft under närmast föregående räkenskapsår.

Beräknar arbetsgivare vid inkomstbeskattningen sin inkomst enligt bokföringsmässiga grunder, ska *gottgörelse* avse kostnad i stället för utgift.

Gottgörelse för avgift till försäkring för allmän tilläggspension får avse den del av avgiften som kan anses hänföra sig till lön eller annan ersättning *åt* person vilken omfattas av stiftelsens ändamål.

omfattas av stiftelsens ändamål, *får* arbetsgivaren *ta ut en ersättning* ur årets avkastning, även om stiftelsen saknar *ett* överskott på kapitalet.

Ersättningen får avse löpande utgifter eller utgifter som arbetsgivaren haft under närmast föregående räkenskapsår.

Om en arbetsgivare vid inkomstbeskattningen *beräknar* sin inkomst enligt bokföringsmässiga grunder ska *ersättningen* avse *en* kostnad i stället för *en* utgift.

Ersättning för avgift till allmän ålderspension och efterlevandepension får avse den del av avgiften som kan anses hänföra sig till lön eller annan ersättning *till en* person som omfattas av stiftelsens ändamål.

15 a §¹³

En pensionsstiftelse som avses i 9 a § får åta sig uppdrag att från Sverige trygga utfästelse om pension som *skall* fullgöras i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (gränsöverskridande verksamhet).

En *sådan* pensionsstiftelse som avses i 9 a § får åta sig uppdrag att från Sverige trygga *en* utfästelse om pension som *ska* fullgöras i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (gränsöverskridande verksamhet).

15 b §¹⁴

Varje gång en pensionsstiftelse åtar sig ett uppdrag att

Varje gång en pensionsstiftelse åtar sig ett uppdrag att

¹³ Senaste lydelse 2005:1124.

¹⁴ Senaste lydelse 2005:1124.

bedriva gränsöverskridande verksamhet enligt 15 a § *skall* stiftelsen lämna en särskild underrättelse till Finansinspektionen. Underrättelsen *skall* innehålla uppgift om

1. den arbetsgivare som *skall* göra inbetalningar till pensionsstiftelsen, och
2. det huvudsakliga innehållet i de överenskommelser som *skall* ligga till grund för tryggandet.

bedriva gränsöverskridande verksamhet enligt 15 a § *ska* stiftelsen lämna en särskild underrättelse till Finansinspektionen. Underrättelsen *ska* innehålla uppgift om

1. den arbetsgivare som *ska* göra inbetalningar till pensionsstiftelsen, och
2. det huvudsakliga innehållet i de överenskommelser som *ska* ligga till grund för tryggandet.

15 c §¹⁵

Finansinspektionen *skall*, om de förutsättningar som anges i andra stycket är uppfyllda, inom tre månader från det att en underrättelse enligt 15 b § tagits emot lämna meddelande om underrättelsen till den behöriga myndigheten i det land där den gränsöverskridande verksamheten *skall* bedrivs.

Ett meddelande enligt första stycket *skall* lämnas, om det inte finns skäl att ifrågasätta att

1. pensionsstiftelsens organisation är ändamålsenlig,
2. pensionsstiftelsens finansiella situation är tillfredsställande med hänsyn till den planerade verksamhetens art och omfattning, och
3. företrädaren för pensionsstiftelsen har tillräcklig kom-

Finansinspektionen *ska*, om de förutsättningar som anges i andra stycket är uppfyllda, inom tre månader från det att en underrättelse enligt 15 b § tagits emot lämna meddelande om underrättelsen till den behöriga myndigheten i det land där den gränsöverskridande verksamheten *ska* bedrivs.

Ett meddelande enligt första stycket *ska* lämnas, om det inte finns skäl att ifrågasätta att

1. pensionsstiftelsens organisation är ändamålsenlig,
2. pensionsstiftelsens finansiella situation är tillfredsställande med hänsyn till den planerade verksamhetens art och omfattning, och
3. företrädaren för pensionsstiftelsen har tillräcklig kom-

¹⁵ Senaste lydelse 2005:1124.

petens och i övrigt är lämpad att leda den gränsöverskridande verksamheten.

Finansinspektionen *skall* samtidigt som den lämnar meddelandet enligt första stycket underrätta pensionsstiftelsen om att meddelandet lämnas.

Om Finansinspektionen, med anledning av ett sådant meddelande som avses i första stycket, får veta vilka verksamhetsbestämmelser som är tillämpliga i det land där verksamheten *skall* bedrivas, *skall* inspektionen underrätta pensionsstiftelsen om det. Den gränsöverskridande verksamheten får inledas efter det att stiftelsen tagit emot underrättelsen från Finansinspektionen, eller i varje fall två månader efter att den behöriga myndigheten i det land där den gränsöverskridande verksamheten *skall* bedrivas tagit emot inspektionens meddelande enligt första stycket.

Om Finansinspektionen finner att förutsättningar för att bedriva gränsöverskridande verksamhet inte föreligger, *skall* inspektionen vägra att lämna meddelande enligt första stycket. Beslut om det *skall* fattas inom tre månader från det att en underrättelse enligt 15 b § togs emot.

petens och i övrigt är lämpad att leda den gränsöverskridande verksamheten.

Finansinspektionen *ska* samtidigt som den lämnar meddelandet enligt första stycket underrätta pensionsstiftelsen om att meddelandet lämnas.

Om Finansinspektionen, med anledning av ett sådant meddelande som avses i första stycket, får veta vilka verksamhetsbestämmelser som är tillämpliga i det land där verksamheten *ska* bedrivas, *ska* inspektionen underrätta pensionsstiftelsen om det. Den gränsöverskridande verksamheten får inledas efter det att stiftelsen tagit emot underrättelsen från Finansinspektionen, eller i varje fall två månader efter att den behöriga myndigheten i det land där den gränsöverskridande verksamheten *ska* bedrivas tagit emot inspektionens meddelande enligt första stycket.

Om Finansinspektionen finner att förutsättningar för att bedriva gränsöverskridande verksamhet inte föreligger, *ska* inspektionen vägra att lämna meddelande enligt första stycket. Beslut om det *ska* fattas inom tre månader från det att en underrättelse enligt 15 b § togs emot.

15 d §¹⁶

Om något av de förhållanden som angetts i en underrättelse enligt 15 b § *skall* ändras sedan den gränsöverskridande verksamheten inletts, *skall* pensionsstiftelsen underrätta Finansinspektionen minst en månad innan ändringen genomförs.

Om Finansinspektionen finner att ändringen inte får göras, *skall* inspektionen meddela beslut om det inom en månad från det att underrättelsen kom in till inspektionen.

Om något av de förhållanden som angetts i en underrättelse enligt 15 b § *ska* ändras sedan den gränsöverskridande verksamheten inletts, *ska* pensionsstiftelsen underrätta Finansinspektionen minst en månad innan ändringen genomförs.

Om Finansinspektionen finner att ändringen inte får göras, *ska* inspektionen meddela beslut om det inom en månad från det att underrättelsen kom in till inspektionen.

15 e §¹⁷

Om ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet har bestämmelser som innebär ytterligare begränsningar för en pensionsstiftelses placering av tillgångar utöver vad som framgår av 10 a § andra femte styckena, *skall* en stiftelse som bedriver verksamhet där på begäran från det landet tillämpa även de bestämmelserna.

Om ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet har bestämmelser som innebär ytterligare begränsningar för en pensionsstiftelses placering av tillgångar utöver vad som framgår av 10 a § andra femte styckena, *ska* en stiftelse som bedriver verksamhet där på begäran från det landet tillämpa även de bestämmelserna.

16 §

Ledamöter och suppleanter i stiftelses styrelse *väljes* till lika antal av arbetsgivaren och de arbetstagare som omfattas av stiftelsens ändamål. *Val* sker för

Ledamöter och suppleanter i *en* stiftelses styrelse *ska väljas* till lika antal av arbetsgivaren och de arbetstagare som omfattas av stiftelsens ändamål.

¹⁶ Senaste lydelse 2005:1124.

¹⁷ Senaste lydelse 2005:1124.

en tid av tre år, om stadgarna *icke* föreskriver annat.

Tryggar pensionsstiftelse utfästelse om pension till sådan arbetstagare eller efterlevande som avses i 5 § andra stycket *andra punkten*, utser tillsynsmyndigheten ordförande i styrelsen. I annan stiftelse *äger* styrelseledamöterna utse *ordförande*. *Valet får falla på* ledamot eller utomstående. *Kan* ledamöterna *ej* enas om vem som *skall* vara ordförande, utses *denne* av tillsynsmyndigheten.

Styrelsen är beslutför, när de *vid sammanträde närvarandes antal* utgör minst hälften av *hela antalet* styrelseledamöter. Av ledamöterna *skall* lika många närvara från vardera sidan. Som styrelsens beslut gäller den mening om vilken de flesta röstande *enar sig*. Vid lika röstetal förordnar tillsynsmyndigheten på styrelsens begäran utomstående att *deltaga* i ärendets avgörande.

Valet sker för en tid av tre år, om stadgarna *inte* föreskriver annat.

Om en pensionsstiftelse *tryggar en* utfästelse om pension till *en* sådan arbetstagare eller *en sådan* efterlevande som avses i 6 § andra stycket *tredje mening*, ska tillsynsmyndigheten utse *en* ordförande i styrelsen. I *en* annan stiftelse *får* styrelseledamöterna utse *ordföranden*. *En* ledamot eller *en* utomstående *kan väljas till* ordförande. *Om* ledamöterna *inte kan* enas om vem som *ska* vara ordförande utses *ordföranden* av tillsynsmyndigheten.

Styrelsen är beslutför när de *närvarande* utgör minst hälften av *alla* styrelseledamöter. Av ledamöterna *ska* lika många närvara från vardera sidan. Som styrelsens beslut gäller den mening om vilken de flesta röstande *enas*. Vid lika röstetal förordnar tillsynsmyndigheten på styrelsens begäran *en* utomstående att *delta* i ärendets avgörande.

16 a §¹⁸

En ledamot eller suppleant i styrelsen för en sådan pensionsstiftelse som avses i 9 a § *skall* ha de insikter och den erfarenhet

En ledamot eller suppleant i styrelsen för en sådan pensionsstiftelse som avses i 9 a § *ska* ha de insikter och den erfarenhet

¹⁸ Senaste lydelse 2014:837.

som måste krävas för att delta i ledningen av en sådan pensionsstiftelse och även i övrigt vara lämplig för uppgiften.

Av 11 § lagen (2014:836) om näringsförbud följer att den som har näringsförbud inte får vara ledamot eller suppleant i styrelsen i en pensionsstiftelse.

som måste krävas för att delta i ledningen av en sådan pensionsstiftelse och även i övrigt vara lämplig för uppgiften.

17 §¹⁹

Företrädare för arbetstagarna i pensionsstiftelsens styrelse väljs vid sammanträde med arbetstagarna. *Tillhör* mer än tre fjärdedelar av arbetstagarna samma fackförening eller liknande förening, får denna dock välja företrädarna. *Tillhör* samma flertal av arbetstagarna två eller flera sådana föreningar, får dessa välja företrädarna. Vid val *skall* det *tillses* att olika yrkesgrupper bland arbetstagarna blir företrädda inom styrelsen i lämplig utsträckning.

Styrelsen *skall* i god tid före utgången av valperioden upplysa arbetsgivaren och arbetstagarna om deras rätt att utse ledamöter samt i förekommande fall utlysa sammanträde.

Företrädare för arbetstagarna i *en* pensionsstiftelsens styrelse väljs vid *ett* sammanträde med arbetstagarna. *Om* mer än tre fjärdedelar av arbetstagarna *tillhör* samma fackförening eller liknande förening, får denna dock välja företrädarna. *Om* samma flertal av arbetstagarna *tillhör* två eller flera sådana föreningar får dessa välja företrädarna. Vid val *ska* olika yrkesgrupper bland arbetstagarna blir företrädda inom styrelsen i lämplig utsträckning.

Styrelsen *ska* i god tid före utgången av valperioden upplysa arbetsgivaren och arbetstagarna om deras rätt att utse ledamöter samt i förekommande fall utlysa sammanträde.

17 b §²⁰

Om stadgarna inte säger något annat, *skall* arbetsgivaren utse revisor. Tillsynsmyndig-

Om stadgarna inte säger något annat *ska* arbetsgivaren utse *en* revisor. Tillsynsmyndig-

¹⁹ Senaste lydelse 1994:1223.

²⁰ Senaste lydelse 1994:1223.

heten *skall* utse särskild revisor, när det finns anledning till det. Revisornas berättelse *skall åtfölja* styrelsens årsredovisning, som *skall* sändas till tillsynsmyndigheten inom sex månader efter räkenskapsårets utgång.

heten *ska* utse *en* särskild revisor när det finns anledning till det. Revisornas berättelse *ska bifogas* styrelsens årsredovisning, som *ska* sändas till tillsynsmyndigheten inom sex månader efter räkenskapsårets utgång.

18 §

Ledamot av pensionsstiftelses styrelse och revisor i sådan stiftelse *äger* uppbära skäligt arvode av stiftelsen för sina uppdrag *ävensom* ersättning för kostnader och utlägg.

En ledamot av *en* pensionsstiftelses styrelse och *en* revisor i *en* pensionsstiftelse *får* uppbära *ett* skäligt arvode av stiftelsen för sina uppdrag *och* ersättning för kostnader och utlägg.

18 a §²¹

Bestämmelserna i 5 kap. 1–3 §§, 4 § första–tredje styckena och 5 § samt 9 kap. 6 § första och andra styckena stiftelselagen (1994:1220) *skall* tillämpas även i fråga om pensionsstiftelser. Vad som anges i 5 kap. 1 § stiftelselagen om åsidosättande av föreskrifterna i stiftelseförordnandet eller i stiftelselagen *skall därvid* i stället avse åsidosättande av de för pensionsstiftelsen *gällande föreskrifterna* eller av bestämmelserna i denna lag. Vid tillämpning av 5 kap. 4 § stiftelselagen *skall* med stiftare avses arbetsgivaren.

Bestämmelserna i 5 kap. 1–3 §§, 4 § första–tredje styckena och 5 § samt 9 kap. 6 § första och andra styckena stiftelselagen (1994:1220) *ska* tillämpas även i fråga om pensionsstiftelser. Det som anges i 5 kap. 1 § stiftelselagen om åsidosättande av föreskrifterna i stiftelseförordnandet eller i stiftelselagen *ska* i stället avse åsidosättande av de *föreskrifter som gäller* för pensionsstiftelsen eller av bestämmelserna i denna lag. Vid tillämpning av 5 kap. 4 § stiftelselagen *ska* med stiftare avses arbetsgivaren.

²¹ Senaste lydelse 1994:1223.

19 §

Pensionsstiftelse skall träda i likvidation, om

a) stiftelsens medel under avsevärd tid varit helt otillräckliga för sitt ändamål,

b) stiftelsens medel *icke* längre kan anses behövliga för sitt ändamål,

c) arbetsgivaren blivit försatt i konkurs,

d) arbetsgivaren upphör med sin näringsverksamhet utan att stiftelsen i samband därmed *överförs* till annan enligt bestämmelserna i 24 §.

Pensionsstiftelses fordran mot arbetsgivaren är vid likvidation omedelbart förfallen till betalning, om *icke* tillsynsmyndigheten medger att fordringen får betalas under loppet av viss tid, högst tre år.

En pensionsstiftelse ska träda i likvidation om

a) stiftelsens medel under avsevärd tid varit helt otillräckliga för sitt ändamål,

b) stiftelsens medel *inte* längre kan anses behövliga för sitt ändamål,

c) arbetsgivaren blivit försatt i konkurs *eller ingått en offentlig ackordsuppgörelse*,

d) arbetsgivaren upphör med sin näringsverksamhet utan att stiftelsen i samband därmed *överförs* till annan enligt bestämmelserna i 24 §.

En pensionsstiftelses fordran mot arbetsgivaren är vid likvidation omedelbart förfallen till betalning, om *inte* tillsynsmyndigheten medger att fordringen får betalas under loppet av viss tid, *dock* högst tre år.

20 §²²

Likvidation *ombesörjes* av pensionsstiftelsens styrelse, som *därvid framlägger* förslag till fördelning av stiftelsens medel. Förslaget *skall* hållas tillgängligt på arbetsplatsen och omedelbart *tillställas* förening som avses i 17 § första stycket.

Den som har fordran på

Likvidation *ska ombesörjas* av pensionsstiftelsens styrelse. *Styrelsen ska lägga fram ett* förslag till fördelning av stiftelsens medel. Förslaget *ska* hållas tillgängligt på arbetsplatsen och omedelbart *skickas till en sådan* förening som avses i 17 § första stycket.

Den som har *en* fordran på

²² Senaste lydelse 2005:553.

pension eller annan rätt till ersättning ur stiftelsen *äger* hos tillsynsmyndigheten anmäla klander mot förslaget till fördelning inom en månad från den dag då förslaget blev tillgängligt på arbetsplatsen. För skada, som tillfogas fordringsägare, *ansvarar styrelsens ledamöter* efter de grunder som anges i 29 kap. 1, 5 och 6 §§ aktiebolagslagen (2005:551).

pension eller *en* annan rätt till ersättning ur stiftelsen *får* hos tillsynsmyndigheten anmäla klander mot förslaget till fördelning inom en månad från den dag då förslaget blev tillgängligt på arbetsplatsen. *Styrelsens ledamöter ansvarar för den* skada som tillfogas *en* fordringsägare efter de grunder som anges i 29 kap. 1, 5 och 6 §§ aktiebolagslagen (2005:551).

21 §

Sedan medel vid likvidation avsatts för *den skuld pensionsstiftelsen själv ådragit sig, betalar stiftelsen förfallna pensionsbelopp.*

Återstående medel *användes* i första hand till inköp av försäkring för arbetstagares och efterlevandes pensionsfordringar eller, *om tillsynsmyndigheten medger det, betalning av sådana fordringar.* I andra hand *användes* medlen till understöd åt arbetstagare och efterlevande. Sådant understöd får *ej* överstiga skälig pension för arbetstagare med motsvarande anställningstid och anställningsförmåner. *Skulle* även därefter medel *finnas* kvar i stiftelsen, *användes dessa* till välgörande eller annat allmännyttigt ändamål som tillsynsmyndigheten bestämmer.

Efter att medel vid likvidation avsatts för *pensionsstiftelsens egna skulder ska stiftelsen betala förfallna pensionsbelopp.*

Återstående medel *ska* i första hand *användas* till inköp av *en* försäkring för *en* arbetstagares och *en* efterlevandes pensionsfordringar eller *inköp av en pensionsförsäkring om pensionsutfästelsen uppfyller villkoren i 28 kap. 2 § inkomstskattelagen (1999:1229).* *Efter medgivande från tillsynsmyndigheten får medlen i stället användas till betalning av pensionsfordringar.* I andra hand *används* medlen till understöd *till* arbetstagare och *till* efterlevande. Sådant understöd får *inte* överstiga *en* skälig pension för *en* arbetstagare med motsvarande anställningstid och anställningsförmåner. *Om det även därefter finns* medel kvar i

Förslår stiftelsens medel *icke* till att infria *skuld på grund av* pensionsutfästelse som tryggas av stiftelsen, tillämpas vid fördelningen de grunder som gäller om utdelning i konkurs.

stiftelsen, *ska medlen användas* till välgörande eller annat allmännyttigt ändamål som tillsynsmyndigheten bestämmer.

Om stiftelsens medel *inte räcker* till att infria *en* pensionsutfästelse som tryggas av stiftelsen, tillämpas vid fördelningen de grunder som gäller om utdelning i konkurs.

22 §²³

Finns inte längre någon, som omfattas av pensionsstiftelses ändamål, eller *överstiger* stiftelsens kapital väsentligen vad som kan komma att fordras för att tillgodose ändamålet eller *förekommer* i övrigt särskilda skäl att ändra innehållet i stiftelsens stadgar, får tillsynsmyndigheten på ansökan av stiftelsen besluta om ändring. Beslutet får avse sammanslagning av två eller flera stiftelser.

Om det inte längre *finns* någon som omfattas av pensionsstiftelses ändamål, eller *om* stiftelsens kapital väsentligen *överstiger* vad som kan komma att fordras för att tillgodose ändamålet eller *om det* i övrigt *finns* särskilda skäl att ändra innehållet i stiftelsens stadgar får tillsynsmyndigheten på ansökan av stiftelsen besluta om ändring. Beslutet får avse *en* sammanslagning av två eller flera stiftelser. *Det åligger styrelsen i en gemensam pensionsstiftelse att säkerställa att tillstånd enligt denna bestämmelse finns innan beslut fattas om att flytta eller ta emot kapital.*

²³ Senaste lydelse 2009:246.

*Upphörande av närings- Näringsverksamhet m.m.
verksamhet m.m. upphör*

23 §²⁴

Om en näringsverksamhet går över från en arbetsgivare till en annan och det *därvid* avtalas att ansvaret för en pensionsutfästelse ska flyttas över på efterträdaren, ska samtycke till överflyttningen inhämtas från innehavaren av pensionsfordringen. Tillsynsmyndigheten får medge att samtycke inte behöver inhämtas, om efterträdaren kan anses god för pensionsutfästelsen. Något samtycke behövs inte vid ombildning enligt 8 kap. sparbankslagen (1987:619).

Om det i lag eller annan författning *har meddelats* särskilda bestämmelser om *tillvaratagande* av en borgenärs rätt vid fusion, gäller dessa i stället för reglerna i första stycket. En innehavare av en pensionsfordran behöver dock inte underrättas eller kallas enligt 23 kap. 19, 22 och 32 §§ samt 24 kap. 21 och 24 §§ aktiebolagslagen (2005:551) eller enligt 12 kap. 10 och 14 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, om tillsynsmyndigheten medger det. Detsamma gäller i ärende om vinstutdel-

Om en näringsverksamhet går över från en arbetsgivare till en annan och det *i samband med övergången* avtalas om att ansvaret för en pensionsutfästelse ska flyttas över på efterträdaren, ska samtycke till överflyttningen inhämtas från innehavaren av pensionsfordringen. Tillsynsmyndigheten får medge att samtycke inte behöver inhämtas, om efterträdaren kan anses god för pensionsutfästelsen. Något samtycke behövs inte vid ombildning enligt 8 kap. sparbankslagen (1987:619).

Om det i lag eller annan författning *finns* särskilda bestämmelser om *hur* en borgenärs rätt vid *delning av ett aktiebolag eller fusion ska tillvaratas* gäller dessa i stället för reglerna i första stycket. En innehavare av en pensionsfordran behöver dock inte underrättas eller kallas enligt 23 kap. 19, 22 och 32 §§ samt 24 kap. 21 och 24 §§ aktiebolagslagen (2005:551) eller enligt 12 kap. 10 och 14 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, om tillsynsmyndigheten medger det. Detsamma

²⁴ Senaste lydelse 2008:2.

ning enligt 20 kap. 30 §, minskning av aktiekapitalet enligt 20 kap. 23 § och minskning av reservfonden enligt 20 kap. 35 § 3 aktiebolagslagen.

Har ansvaret för pensionsutfästelse *sålunda* överflyttats, anses utfästelsen ha samma rättsverkningar som om arbetstagaren varit anställd hos efterträdaren från dagen för anställningen hos företrädaren. Efter överflyttningen är företrädaren fri från ansvar för utfästelsen.

gäller i ärende om vinstutdelning enligt 20 kap. 30 §, minskning av aktiekapitalet enligt 20 kap. 23 § och minskning av reservfonden enligt 20 kap. 35 § 3 aktiebolagslagen.

När ansvaret för *en* pensionsutfästelse *har* överflyttats anses utfästelsen ha samma rättsverkningar som om arbetstagaren varit anställd hos efterträdaren från dagen för anställningen hos företrädaren. Efter överflyttningen är företrädaren fri från ansvar för utfästelsen.

24 §

Hör pensionsstiftelse till företrädarens näringsverksamhet, avgör tillsynsmyndigheten med beaktande av stiftelsens ändamålsbestämning, om och på vilka villkor stiftelsen *skall* överföras till efterträdaren.

Har stiftelse överskott på kapitalet, beslutar tillsynsmyndigheten för vilket ändamål detta får användas.

Om särskilda skäl föreligger, *äger tillsynsmyndighet* förordna att stiftelsen efter överförandet *skall* avse endast den som innehaft fordran på pension mot företrädaren.

Om en pensionsstiftelse *hör* till företrädarens näringsverksamhet avgör tillsynsmyndigheten, med beaktande av stiftelsens ändamålsbestämning, om och på vilka villkor stiftelsen *ska* överföras till efterträdaren.

Om en stiftelse *har ett* överskott på kapitalet beslutar tillsynsmyndigheten för vilket ändamål detta får användas.

Om särskilda skäl föreligger, *får tillsynsmyndigheten* förordna att stiftelsen efter överförandet *ska* avse endast den som innehaft fordran på pension mot företrädaren.

25 §

Upphör arbetsgivare med näringsverksamhet utan att ansvaret för pensionsutfästelse

Om en arbetsgivare *upphör* med näringsverksamhet utan att ansvaret för *en* pensionsut-

överflyttas på annan, *skall han* trygga *upplupen* del av pensionsutfästelsen genom att köpa pensionsförsäkring i den mån den berättigade *icke* tillgodoses enligt *bestämmelsen i 21 §* andra stycket. Detta gäller dock *ej*, om utfästelsen är kreditförsäkrad eller tillsynsmyndigheten medger undantag.

Pensionsförsäkring, som avses i första stycket, *skall* tecknas vid ett tillfälle eller, om tillsynsmyndigheten medger det, vid flera tillfällen under viss tidrymd, högst tre år.

Om *innehavare* av pensionsfordran *icke* själv för talan om *fullgörelse* enligt första stycket, får sådan talan föras av fackförening eller annan liknande sammanslutning som kan anses företräda den grupp arbetstagarerna tillhör.

fästelse överflyttas på annan *ska* arbetsgivaren trygga *intjänad* del av pensionsutfästelsen genom att köpa *en* pensionsförsäkring i den mån den berättigade *inte* tillgodoses enligt 21 § andra stycket. Detta gäller dock *inte* om utfästelsen är kreditförsäkrad eller tillsynsmyndigheten medger *ett* undantag.

En sådan pensionsförsäkring som avses i första stycket *ska* tecknas vid ett tillfälle eller, om tillsynsmyndigheten medger det, vid flera tillfällen under *en* viss tidrymd, *dock* högst tre år.

Om *innehavaren* av *en* pensionsfordran *inte* själv för talan enligt första stycket får sådan talan föras av *en* fackförening eller annan liknande sammanslutning som kan anses företräda den grupp arbetstagarerna tillhör.

26 §

Har innehavare av pensionsfordran, *såsom* anställd hos arbetsgivaren med del i gemensam pensionsstiftelse, tagit tjänst hos annan arbetsgivare med del i samma stiftelse, och *har den senare* övertagit ansvaret för pensionsfordringen, *äger* stiftelsen efter medgivande av tillsynsmyndigheten minska företrädares andel i stiftelsen med *upplupen* del av fordringen och öka efterträdares andel med

Om en innehavare av *en* pensionsfordran, *i sin egenskap av* anställd hos arbetsgivaren med del i *en* gemensam pensionsstiftelse, tagit tjänst hos *en* annan arbetsgivare med del i samma stiftelse och *som* övertagit ansvaret för pensionsfordringen, *får* stiftelsen efter medgivande av tillsynsmyndigheten minska företrädares andel i stiftelsen med *intjänad* del av fordringen och öka efterträdares andel med

motsvarande belopp. Beträffande pensionsutfästelsens rättsverkningar *äger bestämmelsen i 23 §* motsvarande tillämpning.

Åtgärd enligt första stycket får medges endast om *deras* intressen *ej eftersättas, vilkas* pensionsfordringar den gemensamma stiftelsen har till uppgift att trygga.

motsvarande belopp. Beträffande pensionsutfästelsens rättsverkningar *har 23 §* motsvarande tillämpning.

En åtgärd enligt första stycket får medges endast om intressen *hos dem vars* pensionsfordringar den gemensamma stiftelsen har till uppgift att trygga *inte eftersätts*.

27 §²⁵

Med personalstiftelse avses en av arbetsgivare grundad stiftelse med ändamål att främja sådan välfärd åt arbetstagare eller arbetstagares efterlevande som *ej* avser pension, avlöning eller annan förmån *vilken* arbetsgivaren är skyldig att utge till enskild arbetstagare.

Arbetsgivaren *äger* i stiftelseurkunden *förordna*, att stiftelse *skall* omfatta endast viss grupp av arbetstagare eller efterlevande.

En personalstiftelse *skall* ha ett namn. Namnet *skall* innehålla ordet personalstiftelse.

Med personalstiftelse avses en av arbetsgivare grundad stiftelse med ändamål att främja sådan välfärd åt arbetstagare eller arbetstagares efterlevande som *inte* avser pension, avlöning eller annan förmån *som* arbetsgivaren är skyldig att utge till *en* enskild arbetstagare. *Med arbetstagare avses även tidigare arbetstagare*.

Arbetsgivaren *får* i stiftelseurkunden *bestämma* att *en* stiftelse *ska* omfatta endast *en* viss grupp av arbetstagare eller efterlevande.

En personalstiftelse *ska* ha ett namn. Namnet *ska* innehålla ordet personalstiftelse.

28 §

Personalstiftelse får *ej* inneha fordran mot arbetsgivaren. *Avtal i strid härmed* är ogiltigt. I fråga om stiftelses rätt att inneha annan

En personalstiftelse får *inte* inneha *en* fordran mot arbetsgivaren. *Ett sådant avtal* är ogiltigt. I fråga om stiftelses rätt att

²⁵ Senaste lydelse 1994:1223.

tillgång äger bestämmelserna i 11 §
motsvarande tillämpning.

inneha en annan tillgång har 11 §
motsvarande tillämpning.

29 §

Arbetsgivare äger för varje räkenskapsår ur personalstiftelse gottgöra sig för utgifter som han haft inom ramen för stiftelsens ändamål.

Finns ytterligare medel tillgängliga, förfogar stiftelsen över dessa i den mån stiftelsens styrelse efter samråd med arbetsgivaren prövar medlen icke vara erforderliga för utgivande av gottgörelse under de närmaste tre åren.

Stiftelse äger vägra gottgörelse, om stiftelsen skulle nödgas avstå fast egendom som nyttjas till personalens välfärd. Stiftelsen är icke heller skyldig att för gottgörelse avstå från medel som fordras för underhåll och skötsel av sådan egendom.

En arbetsgivare får för varje räkenskapsår ta ut ersättning ur en personalstiftelse för utgifter som arbetsgivaren haft inom ramen för stiftelsens ändamål.

Om det finns ytterligare medel tillgängliga förfogar stiftelsen över dessa i den mån stiftelsens styrelse efter samråd med arbetsgivaren finner att medlen inte behövs för att ge ut ersättning under de närmaste tre åren.

En stiftelse får vägra att ge ut ersättning om stiftelsen skulle tvingas att avstå fast egendom som används för personalens välfärd. Stiftelsen är inte heller skyldig att avstå från medel som fordras för underhåll och skötsel av sådan egendom för att ge ut ersättning.

30 §²⁶

Beträffande personalstiftelse äger bestämmelserna i 10 a §, 15 § tredje och fjärde styckena, 16–20 samt 22 och 24 §§ motsvarande tillämpning.

Sedan medel vid stiftelses likvidation avsatts för den skuld stiftelsen själv kan ha ådragit sig,

Bestämmelserna i 10 a §, 15 § tredje och fjärde styckena, 16–20 samt 22 och 24 §§ tillämpas också på en personalstiftelse.

Sedan medel vid en stiftelses likvidation avsatts för stiftelsens egna skulder används återstående

²⁶ Senaste lydelse 1994:1223.

användes återstående medel till att främja välfärd för dem som omfattas av stiftelsens ändamål. medel till att främja välfärd för dem som omfattas av stiftelsens ändamål.

31 §²⁷

En pensions- eller personalstiftelse står under tillsyn av den länsstyrelse som är tillsynsmyndighet i det län där arbetsgivaren har *sitt* hemvist. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken länsstyrelse som är tillsynsmyndighet i ett län.

Tillsynsmyndighet är den länsstyrelse som är tillsynsmyndighet i det län där arbetsgivaren har *sin* hemvist. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken länsstyrelse som är tillsynsmyndighet i ett län.

Styrelsen för en pensions eller personalstiftelse ska anmäla stiftelsen för tillsyn senast sex månader efter det att styrelsen har tagit emot sitt uppdrag. En pensionsstiftelse som avses i 9 a § första stycket ska dock anmälas för tillsyn genast efter det att uppdraget har tagits emot.

Anmälan enligt andra stycket ska innehålla uppgift om stiftelsens postadress och telefon samt om styrelseledamöternas namn, personnummer, bostadsadress, postadress *och* telefon. Till anmälan ska *fogas* en bestyrkt kopia av de handlingar som arbetsgivaren upprättat avseende stiftelsen samt, om möjligt, uppgift om storleken och arten av stiftelsens förmögenhet. När en ändring har inträtt i något förhållande som tidigare har anmälts, ska detta genast anmälas till tillsynsmyndigheten.

Anmälan enligt andra stycket ska innehålla uppgift om stiftelsens postadress och telefon samt om styrelseledamöternas namn, personnummer, bostadsadress, postadress, telefon *och uppgift om styrelseledamoten företräder arbetsgivaren eller arbetstagare*. Till anmälan ska *det bifogas* en bestyrkt kopia av de handlingar som arbetsgivaren upprättat avseende stiftelsen samt, om möjligt, uppgift om storleken och arten av stiftelsens förmögenhet. När en ändring har inträtt i något förhållande som tidigare har anmälts, ska detta genast anmälas till tillsynsmyndigheten.

²⁷ Senaste lydelse 2009:246.

När en pensionsstiftelses verksamhet når den omfattning som anges i 9 a § första stycket, ska dess styrelse genast göra en anmälan till tillsynsmyndigheten. Detsamma gäller när en pensionsstiftelse har beslutat att tillämpa de bestämmelser som anges i nämnda stycke.

Finansinspektionen får, om det finns särskilda skäl, efter ansökan från en pensionsstiftelse vars verksamhet inte längre har den omfattning som anges i 9 a § första stycket eller som inte längre vill tillämpa dessa bestämmelser i enlighet med vad som anges i 9 a § andra stycket besluta att stiftelsen inte längre ska tillämpa de regler som anges i det förstnämnda stycket.

Tillsynsmyndigheten ska föra ett register över anmälda stiftelser.

Tillsynsmyndigheten ska underrätta Finansinspektionen om en anmälan enligt andra stycket andra meningen eller fjärde stycket. Finansinspektionen ska underrätta tillsynsmyndigheten om en ansökan enligt femte stycket och om det beslut som inspektionen fattar med anledning av en sådan ansökan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för tillsyn och registrering enligt denna lag.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om ingivning av anmälningar i registreringsärenden.

32 §²⁸

Tillsynsmyndigheten *skall* ingripa, om det kan antas att en pensions- eller personalstiftelse inte förvaltas i enlighet med de för stiftelsen gällande föreskrifterna eller denna lag.

Tillsynsmyndigheten *skall* ge stiftelserna råd och upplysningar.

Vid tillsynen över pensions- och personalstiftelser tillämpas i övrigt bestämmelserna i 9 kap. 4

Tillsynsmyndigheten *ska* ingripa om det kan antas att en pensions- eller personalstiftelse inte förvaltas i enlighet med de för stiftelsen gällande föreskrifterna eller denna lag.

Tillsynsmyndigheten *ska* ge stiftelserna råd och upplysningar.

Vid tillsynen över pensions- och personalstiftelser tillämpas i övrigt bestämmelserna i 9 kap. 4

²⁸ Senaste lydelse 2005:1124.

och 5 §§, 6 § tredje stycket samt 7 § stiftelselagen (1994:1220).

För tillsynen över förvaltningen av vissa pensionsstiftelser gäller särskilda bestämmelser i 34 och 35 §§.

I fråga om överklagande av beslut av tillsynsmyndigheten enligt denna lag tillämpas 9 kap. 11 § första–tredje och femte styckena stiftelselagen (1994:1220).

och 5 §§, 6 § tredje stycket samt 7 § stiftelselagen (1994:1220). *Tillsynsmyndigheten får även utse en särskild företrädare för en pensionsstiftelse om pensionsbörjarnas intressen kan antas vara hotade. Om en sådan åtgärd inte är tillräcklig får tillsynsmyndigheten besluta om att en pensionsstiftelse ska avvecklas. Om beslutet gäller en pensionsstiftelse som avses i 9 a § ska ett yttrande från Finansinspektionen införas och fogas till beslutet. Vid avveckling enligt denna bestämmelse har 20–21 §§ motsvarande tillämpning. Om en särskild företrädare har utsetts åligger det företrädaren att ombesörja likvidationen.*

För tillsynen över förvaltningen av vissa pensionsstiftelser gäller särskilda bestämmelser i 34 och 35 §§. *Finansinspektionen ska på begäran av tillsynsmyndigheten avge yttrande enligt föregående stycke.*

33 §²⁹

I fråga om överklagande av beslut av tillsynsmyndigheten enligt denna lag tillämpas 9 kap. 11 § första–tredje och femte styckena stiftelselagen (1994:1220).

Tillsynsmyndighetens beslut om särskild företrädare och avveckling gäller även om det över-

²⁹ Senaste lydelse 2009:246.

klagas. Detsamma gäller vid tillsynsmyndighetens förordnande om ordförande enligt 16 § andra stycket sista meningen samt om särskild revisor enligt 17 b §.

Skatteverkets beslut enligt 11 § tredje stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Skatteverkets beslut enligt 11 § tredje stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

34 §³⁰

Finansinspektionen *skall* utöva tillsyn över att en pensionsstiftelse som avses i 9 a § första stycket förvaltas i enlighet med bestämmelserna i 10 a § andra-femte styckena, 10 b–10 d §§, 11 § fjärde och femte styckena, 15 a–15 e och 16 a §§ samt i enlighet med föreskrifter som meddelats med stöd av någon av dessa bestämmelser. Inspektionen skall utöva sådan tillsyn också över förvaltningen av en stiftelse som med stöd av 9 a § andra stycket beslutat att tillämpa de bestämmelserna.

Finansinspektionen *skall* i sin tillsynsverksamhet samarbeta med motsvarande utländska tillsynsmyndigheter i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Finansinspektionen *ska* utöva tillsyn över att en *sådan* pensionsstiftelse som avses i 9 a § första stycket förvaltas i enlighet med bestämmelserna i 10 a § andra-femte styckena, 10 b–10 d §§, 11 § fjärde och femte styckena, 15 a–15 e och 16 a §§ samt i enlighet med föreskrifter som meddelats med stöd av någon av dessa bestämmelser. Inspektionen skall utöva sådan tillsyn också över förvaltningen av en stiftelse som med stöd av 9 a § andra stycket beslutat att tillämpa de bestämmelserna.

Finansinspektionen *ska* i sin tillsynsverksamhet samarbeta med motsvarande utländska tillsynsmyndigheter i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

³⁰ Senaste lydelse 2005:1124.

2. För pensionsutfästelser som har lämnats före ikraftträdandet gäller 1 § tredje stycket i äldre lydelse.

3. Bestämmelsen i 1 § fjärde stycket tillämpas på pensionsutfästelser som lämnas efter ikraftträdandet.

1.2 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229) dels att 12 kap. 34 §³¹ och 28 kap. 25 §³² ska upphöra att gälla, dels att 10 kap. 3 och 5 §§, 11 kap. 6 och 43 §§, 28 kap. 1–10, 13, 14, 17–19, 23–24 och 26 §§, 58 kap. 1 a, 2, 5, 11, 14, 15, 17, 18 och 20 §§, 59 kap. 5 § samt rubriken närmast före 28 kap. 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen införs en ny bestämmelse, 28 kap. 27 §, och närmast före 28 kap. 27 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

3 §³³

Till inkomstslaget tjänst räknas

1. utdelningar och kapitalvinster på aktier m.m., i den utsträckning som anges i 57 kap., i företag som är eller har varit fåmansföretag,

2. kapitalvinster på andelar i ett svenskt handelsbolag i den utsträckning som anges i 50 kap. 7 §,

3. penninglån som avses i 11 kap. 45 §,

4. avskattning av pensionsförsäkring enligt bestämmelserna i 58 kap. 19 och 19 a §§,

5. avskattning av pensions-
sparkonto enligt bestämmelserna
i 58 kap. 19 och 19 a §§, *och*

5. avskattning av pensions-
sparkonto enligt bestämmelserna
i 58 kap. 19 och 19 a §§,

6. avskattning av avtal om
tjänstepension enligt bestämmel-
serna i 58 kap. 19 och 19 a §§.

6. avskattning av avtal om
tjänstepension enligt bestämmel-
serna i 58 kap. 19 och 19 a §§, *och*

7. ersättning på grund av
överlåtelse av pensionsförsäkring
enligt 58 kap. 17 § 2.

³¹ Senaste lydelse 2008:134.

³² Senaste lydelse 2007:1419.

³³ Senaste lydelse 2009:1412.

5 §³⁴

Med pension avses ersättningar som betalas ut

1. som allmän ålderspension, efterlevandepension och premiepension till efterlevande enligt socialförsäkringsbalken,

2. som ålders-, invaliditets- och efterlevandepension enligt Europaparlamentets beslut nr 2005/684/EG, Euratom av den 28 september 2005 om antagande av Europaparlamentets ledamotsstadga,

3. på grund av tidigare tjänst på annat sätt än genom försäkring,

3. på grund av tidigare tjänst på annat sätt än genom försäkring eller ett sådant avtal om tjänstepension som avses i 28 kap. 2 § andra stycket,

4. på grund av pensionsförsäkring eller återköp av sådan försäkring,

5. till förmånstagare enligt ett sådant avtal om tjänstepension som avses i 28 kap. 2 § andra stycket.

Vid tillämpning av första stycket 3 avses även ersättning enligt ett avtal om delpension.

Med pension avses också ersättningar som betalas ut från pensionssparkonto

1. till pensionsspararen

2. till förmånstagaren på grund av förmånstagarförordnande,

3. till den som fått rätten till pension genom bodelning,

4. till make eller bröstarvinge på grund av att ett förmånstagarförordnande jämkats, eller

5. vid återbetalning enligt 13 kap. 4 § äktenskapsbalken.

I 58 kap. finns ytterligare bestämmelser om pensionsförsäkringar och pensionssparkonton.

11 kap.

6 §³⁵

Arbetsgivarens utgifter enligt 28 kap. 3 § för att trygga pension

Arbetsgivarens utgifter enligt 28 kap. 3 § för att trygga pension

³⁴ Senaste lydelse 2010:1277.

³⁵ Senaste lydelse 2007:1419.

ska inte tas upp hos arbets- tagaren.

ska inte tas upp hos arbets- tagaren. *Detsamma gäller arbets- givarens del av motsvarande ut- gifter för pensionstryggande i en verksamhet i utlandet.*

43 §³⁶

Pension från en sådan för- säkring som enligt 58 kap. 5 § anses som pensionsförsäkring ska inte tas upp till den del den *skattskyldige*

Pension från en sådan för- säkring som enligt 58 kap. 5 § anses som pensionsförsäkring ska inte tas upp till den del den *försäkrade*

1. inte fått göra avdrag för premier som han betalat för för- säkringen, eller

2. förmånsbeskattats för försäkringen utan att ha fått göra ett motsvarande avdrag.

Första stycket gäller inte till den del avdrag inte fått göras på grund av bestämmelserna i 59 kap. 3–11 och 17 §§.

Första stycket gäller inte till den del avdrag inte fått göras på grund av bestämmelserna i 59 kap. 3–11 och 17 §§ *eller motsvarande utländska bestäm- melser.*

Det som anges i första och andra styckena gäller också för sådana avtal om tjänstepension som avses i 58 kap. 1 a § första stycket 2.

Vid tillämpning av denna paragraf beaktas avdrag och beskattning både i Sverige och utomlands. Med avdrag likställs skatte- reduktion eller liknande skattelättnad utomlands.

28 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- krav på pensionsutfästelser i 2 §,
- avdrag för tryggande av pensionsutfästelser i 3–19 §§,

³⁶ Senatse lydelse 2007:1419.

- kostnadsutjämning mellan arbetsgivare i 20 §,
- ersättning från pensionsstiftelse i 21 §,
- återföring av avdrag för *av-* – återföring av avdrag för
sättning i balansräkningen i 22– *tryggande av pensionsutfästelse*
25 §§, *och genom redovisning* i balansräk-
ningen i 22–24 §§,
- övertagande av pensions- – övertagande av pensions-
utfästelser i 26 §. *och*
– *näringsverksamhet i ut-*
landet i 27 §.

2 §³⁷

Vid bedömningen av avdrag enligt detta kapitel får en pensionsutfästelse beaktas bara om en försäkring för utfästelsen skulle ha varit en pensionsförsäkring.

Med betalning av premie för pensionsförsäkring likställs i detta kapitel betalning enligt ett avtal med ett utländskt tjänstepensionsinstitut om tjänstepension. Detta gäller bara om avtalet är jämförbart med *pensionsförsäkring* och uppfyller de villkor som anges i 58 kap. 1 a §.

Med betalning av premie för pensionsförsäkring likställs i detta kapitel *en* betalning enligt ett avtal med ett utländskt tjänstepensionsinstitut om tjänstepension. Detta gäller bara om avtalet är jämförbart med *en försäkring* och uppfyller de villkor som anges i 58 kap. 1 a §.

3 §³⁸

Arbetsgivares tryggande av utfästelse *om pension* till en arbetstagare ska dras av som kostnad i den utsträckning som anges i 5–18 §§, om utfästelsen tryggas genom

Arbetsgivares tryggande av *pensionsutfästelse* till en arbetstagare *eller en tidigare arbetstagare* ska dras av som kostnad i den utsträckning som anges i 5–18 §§, om utfästelsen tryggas genom

³⁷ Senaste lydelse 2005:1170.

³⁸ Senaste lydelse 2008:134.

– överföring till pensionsstiftelse enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

– *avsättning* i balansräkning i förening med kreditförsäkring eller i förening med kommunal eller statlig borgen eller liknande garanti,

– betalning av premie för *pensionsförsäkring*, eller

– överföring till ett utländskt tjänstepensionsinstitut som enligt 39 kap. 13 c § likställs med en sådan pensionsstiftelse som avses i lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

– *redovisning* i balansräkning i förening med kreditförsäkring eller i förening med kommunal eller statlig borgen eller liknande garanti,

– betalning av premie för *tjänstepensionsförsäkring*, eller

Tryggandet ska göras senast vid tidpunkten för när arbetsgivaren enligt bestämmelserna i skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha lämnat sin inkomstdeklaration för beskattningsåret.

Avsättning i balansräkning

Redovisning i balansräkning

4 §

Med *avsättning* i balansräkning avses en särskild redovisning av pensionsutfästelse enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

– *under rubriken Avsatt till pensioner, eller*

– *i delpost under rubriken Avsättningar för pensioner eller liknande förpliktelser.*

Med *redovisning* i balansräkning avses en särskild redovisning av pensionsutfästelse enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

– *i en delpost i posten Avsättningar till pensioner och liknande förpliktelser,*

– *i en delpost i posten Pensioner och liknande förpliktelser, eller*

– *i en delpost i posten Övriga skulder.*

I lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel finns bestämmelser om avkastningsskatt för arbetsgivare som tryggt pensionsutfästelse genom avsättning i balansräkningen. I 16 kap. 17 § finns bestämmelser om avdrag för avkastningsskatt.

5 §³⁹

Tryggande av sådana pensionsutfästelser som avses i 3 § ska dras av som kostnad. Avdraget får dock inte för någon arbetstagare överstiga 35 procent av lönen och inte heller 10 prisbasbelopp.

Tryggande av sådana pensionsutfästelser som avses i 3 § ska dras av som kostnad. Avdraget får dock inte för någon arbetstagare överstiga 35 procent av lönen och inte heller 7,66 inkomstbasbelopp.

6 §

Som lön räknas vid tillämpning av detta kapitel sådan pensionsgrundande ersättning enligt pensionsavtal som hänför sig till beskattningsåret eller det föregående beskattningsåret.

Om pensionsrätten är relaterad till kontant utbetald lön får dock endast lön som betalats ut under beskattningsåret eller det föregående beskattningsåret beaktas.

Om pensionsavtalet inte anger vad som är pensionsgrundande ersättning avses med sådan ersättning lön och andra förmåner som hänför sig till beskattningsåret eller det föregående beskattningsåret.

7 §⁴⁰

Tryggande av sådana pensionsutfästelser som avses i 3 § ska, trots vad som sägs i 5 §, dras av som kostnad med ett belopp som motsvarar kostnaden för avtalad pension, om tryggandet föranleds av

– att ett pensionsavtal ändras vid förtida avgång från anställning eller att ett nytt pensionsavtal ingås i ett sådant fall, *eller*

– att ett pensionsavtal ändras vid förtida avgång från anställning eller att ett nytt pensionsavtal ingås i ett sådant fall,

³⁹ Senaste lydelse 2007:1419.

⁴⁰ Senaste lydelse 2007:1419.

– att pensionsutfästelserna är otillräckligt tryggade.

– att pensionsutfästelserna är otillräckligt tryggade, *eller*

– *att utrymmet enligt 5 § är otillräckligt för att trygga en avtalad pension.*

Bestämmelserna i första stycket ska tillämpas bara till den del något annat inte följer av 8–12 §§. Bestämmelserna i första stycket ska inte tillämpas i sådana fall som avses i 17 och 18 §§.

8 §⁴¹

I fråga om ålderspension som ska betalas ut före 65 års ålder, får avdrag enligt 7 § inte överstiga kostnaden för en ålderspension *som* under den avtalade tiden *betalas ut med*

– 80 procent av lönen till den del denna inte överstiger 7,5 *prisbasbelopp*, och

– 70 procent av lönen till den del denna överstiger 7,5 men inte 20 *prisbasbelopp*, och

– 40 procent av lönen till den del denna överstiger 20 men inte 30 *prisbasbelopp*.

I fråga om ålderspension som ska betalas ut tidigast från 65 års ålder får avdrag enligt 7 § inte överstiga kostnaden för en ålderspension *som* under den avtalade tiden *betalas ut med*

– 20 procent av lönen till den del denna inte överstiger 7,5 *prisbasbelopp*, och

I fråga om ålderspension som ska betalas ut före 65 års ålder får avdrag enligt 7 § inte överstiga kostnaden för *att trygga* en ålderspension under den avtalade tiden *som högst motsvarar summan av*

– 80 procent av lönen till den del denna inte överstiger 5,74 *inkomstbasbelopp*, och

– 70 procent av lönen till den del denna överstiger 5,74 men inte 15,32 *inkomstbasbelopp*, och

– 40 procent av lönen till den del denna överstiger 15,32 men inte 22,98 *inkomstbasbelopp*.

I fråga om ålderspension som ska betalas ut tidigast från 65 års ålder får avdrag enligt 7 § inte överstiga kostnaden för *att trygga* en ålderspension under den avtalade tiden *som högst motsvarar summan av*

– 20 procent av lönen till den del denna inte överstiger 5,74 *inkomstbasbelopp*, och

⁴¹ Senaste lydelse 2007:1419.

– 70 procent av lönen till den del denna överstiger 7,5 men inte 20 *prisbasbelopp*, och

– 40 procent av lönen till den del denna överstiger 20 men inte 30 *prisbasbelopp*.

– 70 procent av lönen till den del denna överstiger 5,74 men inte 15,32 *inkomstbasbelopp*, och

– 40 procent av lönen till den del denna överstiger 15,32 men inte 22,98 *inkomstbasbelopp*.

Om beskattningsåret är längre eller kortare än 12 månader ska lönen under beskattningsåret omräknas till 12 månader.

9 §⁴²

Om pensionsavtalet ger rätt till sådan ålderspension som avses i 8 § andra stycket utöver 20 procent av den del av lönen som inte överstiger 7,5 *prisbasbelopp*, ska ett belopp som motsvarar kostnaden för att uppnå avtalad pensionsnivå ändå dras av om den överskjutande pensionen är avsedd att ersätta inkomstgrundad ålderspension som avses i 55 kap. 2 och 3 §§ socialförsäkringsbalken.

Om pensionsavtalet ger rätt till sådan ålderspension som avses i 8 § andra stycket utöver 20 procent av den del av lönen som inte överstiger 5,74 *inkomstbasbelopp*, ska ett belopp som motsvarar kostnaden för att uppnå avtalad pensionsnivå ändå dras av om den överskjutande pensionen är avsedd att ersätta inkomstgrundad ålderspension som avses i 55 kap. 2 och 3 §§ socialförsäkringsbalken.

10 §⁴³

I fråga om *fondförsäkringar som avses i 2 kap. 3 b § första stycket 3 försäkringsrörelselagen (1982:713) och andra avgiftsbaserade utfästelser*, får avdrag som beräknas enligt 8 § göras med högst ett belopp som motsvarar kostnaden för att uppnå

I fråga om *avgiftsbaserade utfästelser och pensionsförsäkringar som avses i 58 kap. 15 §* får avdrag som beräknas enligt 8 § göras med högst ett belopp som motsvarar kostnaden för *en pensionsförsäkring som tryggar de förmånsnivåer som anges där.*

⁴² Senaste lydelse 2010:1277.

⁴³ Senaste lydelse 2011:68.

de förmånsnivåer som anges där genom en sådan pensionsförsäkring som avses i den lagen.

13 §⁴⁴

Överföring till pensionsstiftelse för att trygga pensionsutfästelser enligt 3 § får inte dras av med högre belopp för varje pensionsberättigad än som motsvarar pensionsreserven för sådan pensionsutfästelse som är tryggad med avdragsrätt. Pensionsreserven ska beräknas enligt de grunder som anges i pensionsavtalet. Beräkningen ska dock inte göras med lägre ränteantagande än som följer av 3 § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Avdraget får inte överstiga vad som krävs för att stiftelsens förmögenhet ska motsvara pensionsreserven för sådana utfästelser som avses i första stycket. Stiftelsens förmögenhet ska beräknas till ett belopp som motsvarar 80 procent av kapitalunderlaget vid ingången eller utgången av beskattningsåret enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

Överföring till pensionsstiftelse för att trygga pensionsutfästelser enligt 3 § får inte dras av med ett högre belopp än som krävs för att stiftelsens förmögenhet ska motsvara pensionsreserven för sådana pensionsutfästelser som tryggas i stiftelsen med avdragsrätt. Beräkningen av pensionsreserven ska dock inte göras med lägre ränteantagande än som följer av 4–4e §§ lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Stiftelsens förmögenhet ska beräknas till ett belopp som motsvarar kapitalunderlaget vid utgången av beskattningsåret enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

14 §

Bestämmelserna i 13 § första stycket gäller också avsättning i balansräkningen för att trygga

Vid redovisning i balansräkningen för att trygga pensionsutfästelser enligt 3 § får inte ett

⁴⁴ Senaste lydelse 2007:1419.

pensionsutfästelser enligt 3 §. *högre belopp dras av än vad som motsvarar pensionsreserven för sådana pensionsutfästelser som är tryggade med avdragsrätt.*

Avdraget får inte överstiga ett belopp som motsvarar ökningen av pensionsreserven för sådana utfästelser som avses i första stycket från det föregående beskattningsårets utgång till beskattningsårets utgång.

17 §⁴⁵

Om en arbetsgivare byter tryggandeform för en pensionsutfästelse som tidigare har tryggats med avdragsrätt, ska arbetsgivarens kostnad för det nya tryggandet dras av i den utsträckning som anges i 13–15 §§. Har det tidigare tryggandet skett genom överföring till pensionsstiftelse, får avdrag inte göras med högre belopp än som motsvarar den ersättning för kostnaderna som arbetsgivaren får från stiftelsen.

Om en arbetsgivare byter tryggandeform för en pensionsutfästelse som tidigare har tryggats med avdragsrätt, ska arbetsgivarens kostnad för det nya tryggandet dras av i den utsträckning som anges i 13–15 §§. Har det tidigare tryggandet skett genom överföring till pensionsstiftelse får avdrag inte göras med högre belopp än som motsvarar den ersättning för kostnaderna som arbetsgivaren får från stiftelsen. *Begränsningen gäller dock inte om arbetsgivaren tar ut högsta möjliga ersättning från stiftelsen enligt 15 § lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. avseende tryggandekostnaden.*

En pensionsutfästelse som har tryggats genom värdetillväxt i en pensionsstiftelse ska vid tillämpning av första stycket anses ha tryggats med avdragsrätt. Avdrag medges dock endast i den mån

⁴⁵ Senaste lydelse 2007:1419.

den nya tryggandekostnaden ryms inom avdragsutrymmet enligt 8–12 §§. Om lön enligt 6 § saknas ska avdrag beräknas med hänsyn till arbetstagarens senaste lön.

18 §⁴⁶

Om en arbetsgivare tar över ansvaret för en pensionsutfästelse som tidigare har tryggats av en annan arbetsgivare med avdragsrätt, ska den övertagande arbetsgivaren, i den utsträckning som anges i 13–15 §§, dra av kostnaden för att trygga pensionsutfästelsen.

Arbetstagare som de övertagna utfästelserna avser ska vid tillämpning av bestämmelserna i detta kapitel anses anställda hos den övertagande arbetsgivaren från dagen för anställningen hos den överlåtande arbetsgivaren.

19 §⁴⁷

Premie för en pensionsförsäkring som sedan den anställde dött tecknats till förmån för den anställdes efterlevande och som arbetsgivaren har åtagit sig att betala samtliga premier för ska dras av som kostnad, dock högst med belopp som motsvarar de i 8 § angivna förmånsnivåerna beräknade med hänsyn till den anställdes senaste lön.

Tryggande av pension som sedan den anställde dött utfästs till förmån för den anställdes efterlevande, ska dras av som kostnad om utfästelsen tryggats på sätt som avses i 3 § och i den utsträckning som anges i 8 och 10 §§. De i 8 § angivna förmånsnivåerna ska beräknas med hänsyn till den anställdes lön under det sista eller näst sista anställningsåret.

23 §⁴⁸

Om det finns disponibla pensionsbelopp vid beskattnings-

Om det finns disponibla pensionsbelopp vid beskattnings-

⁴⁶ Senaste lydelse 2007:1419.

⁴⁷ Senaste lydelse 2007:1419.

⁴⁸ Senaste lydelse 2007:1419.

årets utgång, *ska som intäkt enligt 22 § dock tas upp lägst summan av* årets utgång, *ska dessa tas upp till beskattning.*

– *dels tio procent av de disponibla pensionsbeloppen vid det föregående beskattningsårets utgång,*

– *dels de avdrag som gjorts under beskattningsåret för premier för pensionsförsäkringar, lämnad ersättning för pensionsutfästelse som tagits över av någon annan och överföring till pensionsstiftelse till den del dessa avdrag avser samma pensionsutfästelser som omfattas av den avsättning som med avdragsrätt gjorts i balansräkningen.*

Om beskattning sker enligt första stycket, ska senare minskningar av avsättningen i balansräkningen inte tas upp till den del minskningarna motsvarar de belopp som redan tagits upp.

24 §⁴⁹

Med disponibla pensionsbelopp avses skillnaden mellan

1. den avsättning för att trygga pensionsutfästelser som med avdragsrätt gjorts i balansräkningen vid det föregående beskattningsårets utgång ökad med förmögenheten vid beskattningsårets utgång i en sådan pensionsstiftelse som tryggar samma pensionsutfästelser, och

1. den avsättning *eller skuld* för att trygga pensionsutfästelser som med avdragsrätt gjorts i balansräkningen vid det föregående beskattningsårets utgång ökad med förmögenheten vid beskattningsårets utgång i en sådan pensionsstiftelse som tryggar samma pensionsutfästelser

⁴⁹ Senaste lydelse 2007:1419.

ser, och

2. pensionsreserven vid beskattningsårets utgång för sådana pensionsutfästelser som avses i 1, till den del dessa inte är tryggade genom pensionsförsäkring, ökad med medel som då står kvar i stiftelsen och som inte har dragits av vid överföringen.

Disponibla pensionsbelopp ska dock aldrig anses uppgå till högre belopp än vad som motsvarar den avsättning som med avdragsrätt gjorts i balansräkningen vid det föregående beskattningsårets utgång.

Vid tillämpning av första stycket 1 ska förmögenheten i pensionsstiftelsen beräknas till ett belopp som motsvarar 80 procent av kapitalunderlaget enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

Disponibla pensionsbelopp ska dock aldrig anses uppgå till högre belopp än vad som motsvarar den avsättning *eller skuld* som med avdragsrätt gjorts i balansräkningen vid det föregående beskattningsårets utgång.

Vid tillämpning av första stycket 1 ska förmögenheten i pensionsstiftelsen beräknas till ett belopp som motsvarar kapitalunderlaget enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

26 §⁵⁰

Ersättning som lämnas vid övertagande av ansvaret för pensionsutfästelser ska dras av om övertagandet

1. avser överföring av rätt till tjänstepension till Europeiska unionen eller Europeiska atomenergigemenskapen, eller

2. sker när en näringsverksamhet övergår till en ny arbetsgivare som också övertar ansvaret för pensionsutfästelserna.

Ersättning som lämnas vid övertagande av ansvaret för pensionsutfästelser *som avses i 2 § första stycket* ska dras av om övertagandet

2. sker när en näringsverksamhet övergår till en ny arbetsgivare som också övertar ansvaret för pensionsutfästelserna, *eller*

3. sker till en ny arbetsgivare till vilken överlåtaren får lämna koncernbidrag enligt 35 kap. och avser en pensionsutfästelse som är

⁵⁰ Senaste lydelse 2011:293.

Ersättning som en skattskyldig får för att ta över ansvaret för pensionsutfästelser ska tas upp. *tryggad med avdragsrätt.*

Ersättning för att ta över ansvaret för pensionsutfästelser ska tas upp.

Näringsverksamhet i utlandet

27 §
Bestämmelserna i 2–4 §§ hindrar inte att arbetsgivaren med tillämpning av 5–18 §§ drar av kostnader för att trygga pensionsutfästelser till arbetstagare i en verksamhet som bedrivs i utlandet om

- tryggandekostnaden omfattas av avdragsrätt i verksamhetslandet,
- pensionsutfästelsen följer av jurisdiktionen i verksamhetslandet och huvudsakligen avser ålders-, sjuk- eller efterlevandepension, och
- pensionsutfästelsen avser en lokalt anställd arbetstagare.

58 kap.

1 a §⁵¹

Sådana avtal om tjänstepension som avses i 28 kap. 2 § andra stycket ska

1. ingås med ett utländskt tjänstepensionsinstitut, och 2. uppfylla de villkor som anges i fråga om pensionsför-	1. ingås med ett utländskt tjänstepensionsinstitut, och uppfylla de villkor som anges i fråga om pensionsförsäkring i 6 och 8–16 b §§, eller 2. ingås med ett utländskt tjänstepensionsinstitut och upp-

⁵¹ Senaste lydelse 2008:134.

säkring i

- 5 och 6 §§ om gränsdragning
- 7 § om tjänstepensionsförsäkring,
- 8 § och 9 § första och andra styckena om den försäkrade
- 10–14 §§ om ålders-, sjuk- och efterlevandepension
- 15 § om fondförsäkring och,
- 16–16 b §§ om försäkringsavtalets utformning.

Vad som avses med ett utländskt tjänstepensionsinstitut framgår av 39 kap. 13 a §.

fylla de villkor som anges i fråga om försäkring i 5 §.

Ett avtal om tjänstepension enligt första stycket 2 kan inte övergå till att behandlas som en kapitalförsäkring.

2 §⁵²

En försäkring är en pensionsförsäkring om den uppfyller de villkor som anges i 4, 6 och 8–16 b §§.

Med kapitalförsäkring avses en livförsäkring som inte är en pensionsförsäkring. Också en försäkring som uppfyller villkoren för en pensionsförsäkring anses som kapitalförsäkring om så bestämts när avtalet ingicks.

Som kapitalförsäkring anses också en pensionsförsäkring eller ett avtal om tjänstepension som har avskattats enligt 19 eller 19 a eller enligt 5 § första stycket 6, 6 a eller 7 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta.

Som kapitalförsäkring anses också

– ett avtal med ett utländskt tjänstepensionsinstitut om tjänstepension som är jämförbart med livförsäkring och som inte uppfyller villkoren i 1 a §,

– en pensionsförsäkring eller ett avtal om tjänstepension som har avskattats enligt 19 eller 19 a eller enligt 5 § första stycket 6, 6 a eller 7 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta.

⁵² Senaste lydelse 2008:134.

5 §⁵³

Även om en försäkring inte uppfyller villkoren i 4, 6 och 8–16 b §§, ska den anses som pensionsförsäkring, om

1. den huvudsakligen avser ålders-, sjuk- eller efterlevandepension,

2. den har meddelats i en försäkringsrörelse som inte bedrivs från ett fast driftställe i Sverige,

3. den har tecknats när den försäkrade var bosatt utomlands, och

4. den försäkrade har fått avdrag, skattereduktion eller liknande skattelättnad för premierna i bosättningslandet.

Första stycket gäller också om arbetsgivaren betalat premier under den försäkrades bosättning eller förvärvsarbetet utomlands utan att betalningen räknats som inkomst för den försäkrade vid beskattningen i det landet. Ett sådant förvärvsarbete ska vara den försäkrades huvudsakliga förvärvsverksamhet.

Om det i annat fall finns särskilda skäl, får Skatteverket medge att en försäkring som har meddelats i en försäkringsrörelse som inte bedrivs från ett fast driftställe i Sverige ska anses som en pensionsförsäkring.

En försäkring som har ansetts som en pensionsförsäkring enligt denna paragraf, kan inte övergå till att vara en kapitalförsäkring.

En försäkring som har meddelats i en försäkringsrörelse som inte bedrivs från ett fast driftställe i Sverige och som huvudsakligen medför rätt till försäkringsbelopp som avses i 6 § anses som pensionsförsäkring även om försäkringen inte uppfyller villkoren i 6, och 8–16 b §§, om

1. den har tecknats när den försäkrade var bosatt utomlands och den försäkrade har fått avdrag, skattereduktion eller liknande skattelättnad för premierna i bosättningslandet, eller

2. arbetsgivaren betalat premier under den försäkrades bosättning eller förvärvsarbetet utomlands utan att betalningen räknats som inkomst för den försäkrade vid beskattningen i det landet. Ett sådant förvärvsarbete ska vara den försäkrades huvudsakliga förvärvsverksamhet.

⁵³ Senaste lydelse 2008:134.

11 §⁵⁴

Ålderspension får inte betalas ut under kortare tid än fem år. Om utbetalningarna ska upphöra när den försäkrade fyller 65 år, får pension dock inte betalas ut under kortare tid än tre år. Pensionen ska under de första fem åren betalas ut med samma belopp vid varje utbetalningstillfälle eller med stigande belopp. Pensionen ska upphöra när den försäkrade dör, även om den bestämda utbetalningstiden inte har löpt ut.

För sådan ålderspension enligt allmän pensionsplan som ska upphöra under den försäkrades livstid gäller, i stället för vad som sägs i första stycket det som anges i planen. Vad som avses med allmän pensionsplan framgår av 20 §.

Ålderspension får inte betalas ut under kortare tid än fem år. Om utbetalningarna ska upphöra när den försäkrade fyller 65 år, får pension dock inte betalas ut under kortare tid än tre år. Pensionen ska under de första fem åren, *i andra fall än som avses i fjärde och femte styckena*, betalas ut med samma belopp vid varje utbetalningstillfälle eller med stigande belopp. Pensionen ska upphöra när den försäkrade dör, även om den bestämda utbetalningstiden inte har löpt ut.

Vid förtida avgång från anställning får ålderspension som ska upphöra när den försäkrade fyller 65 år betalas under kortare tid än tre år.

Kravet på samma eller stigande pensionsbelopp under de första fem åren hindrar inte att utbetalningstiden förlängs efter att utbetalningarna påbörjats. Efter en sådan förlängning ska ålderspension under de första fem åren från den tidpunkten, eller om pensionen upphör dessförinnan, under hela utbetalningstiden betalas ut med samma eller stigande belopp vid

⁵⁴ Senaste lydelse 2007:1419.

varje utbetalningstillfälle.

Kravet på samma eller stigande pensionsbelopp under de första fem åren hindrar inte heller att ett uppehåll görs i pågående utbetalningar av ålderspension. Utbetalning efter ett uppehåll ska, under den tid som återstår av femårsperioden, ske med lägst samma belopp som före uppehållet eller med stigande belopp.

14 §⁵⁵

Efterlevandepension får betalas ut bara så länge den efterlevande lever. Pensionen ska under de första fem åren betalas ut med samma belopp vid varje utbetalningstillfälle eller med stigande belopp.

Efterlevandepension får betalas ut bara så länge den efterlevande lever. Pensionen ska under de första fem åren betalas ut med samma belopp vid varje utbetalningstillfälle eller med stigande belopp. *Bestämmelserna för ålderspension i 11 § fjärde och femte styckena gäller även för efterlevandepension.*

Efterlevandepensionen får under den efterlevandes livstid inte upphöra förrän fem år förflutit från den försäkrades död med följande undantag:

1. Efterlevandepension till en person som avses i 13 § första stycket 1 får upphöra om denne gifter sig.
2. Om den försäkrade har dött mindre än fem år före den tidpunkt då försäkringen enligt avtalet annars skulle ha upphört att gälla, får efterlevandepensionen upphöra vid sistnämnda tidpunkt.
3. Om utbetalning av efterlevandepension till barn under 20 år har påbörjats, får pensionen upphöra när barnet fyller 20 år.
4. Efterlevandepension till barn på grund av försäkring som avses i 9 § andra stycket, ska upphöra senast när barnet fyller 20 år.

⁵⁵ Senaste lydelse 2007:1419.

I andra fall får Skatteverket medge återköp, om försäkringstagaren är på obestånd och genom ett återköp av hela eller en del av försäkringens värde kan få en varaktig lösning på sina ekonomiska problem eller om det i övrigt finns synnerliga skäl. Detta gäller dock endast om återköp får ske enligt försäkringsavtalet och försäkringstekniska riktlinjer.

Bestämmelserna i detta kapitel hindrar inte återbetalning enligt 13 kap. 4 § äktenskapsbalken eller 15 kap. 8 § försäkringsavtalslagen (2005:104) av försäkringstagarens tillgodohavande. De hindrar inte heller en överföring av hela pensionsförsäkringens värde direkt till en annan pensionsförsäkring än som avses i 5 § *om försäkringstagaren tecknar den i samband med överföringen hos samma eller annan försäkringsgivare med samma person som försäkrad. Överföringen ska i så fall inte anses som pension enligt 10 kap. 5 § första stycket 4 och inte heller som en betalning av premier för pensionsförsäkring.*

Bestämmelserna i detta kapitel hindrar inte återbetalning enligt 13 kap. 4 § äktenskapsbalken eller 15 kap. 8 § försäkringsavtalslagen (2005:104) av försäkringstagarens tillgodohavande. De hindrar inte heller en överföring av hela eller en del av pensionsförsäkringens värde, och oavsett om pension börjat betalas ut, direkt till en annan pensionsförsäkring än som avses i 5 § och från vilken pension ännu inte börjat betalas ut. Detta gäller bara om försäkringarna har samma person som försäkrad och är tecknade av en arbetsgivare eller den försäkrade.

En överföring som uppfyller villkoren i föregående stycke ska inte anses som pension enligt 10 kap. 5 § första stycket 4 och inte heller som en betalning av premier för pensionsförsäkring. En överföring i strid med vad som sägs i föregående stycke omfattas av bestämmelserna i 19 a §.

Bestämmelserna i detta kapitel hindrar inte heller utmätning av belopp eller delning av en pensionsförsäkring vid bodelning.

20 §

Vad som avses med allmän pensionsplan framgår av 4 § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. Med allmän pensionsplan avses också

Vad som avses med allmän pensionsplan framgår av 5 § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. Med allmän pensionsplan avses också

- pensionsutfästelser som ryms inom vad som enligt en allmän pensionsplan är sedvanligt inom branschen för arbetstagare med motsvarande uppgifter, dock när det gäller utfästelser som tryggas genom avsättning i balansräkningen bara i förening med kreditförsäkring,
- pensionsutfästelser för vilka det har tecknats kommunal eller statlig borgen eller liknande garanti, och
- pensionsutfästelser i enlighet med pensionsavtal som har godkänts på arbetstagersidan av sådan organisation som enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet anses som central arbetstagarorganisation.

59 kap.

5 §⁵⁸

För avdragsgrundande inkomst av anställning får pensionssparavdraget inte överstiga vare sig 35 procent av inkomsten eller 10 *prisbasbelopp*.

För avdragsgrundande inkomst av anställning får pensionssparavdraget inte överstiga vare sig 35 procent av inkomsten eller 7,66 *inkomstbasbelopp*.

För avdragsgrundande inkomst av aktiv näringsverksamhet får pensionssparavdraget inte överstiga vare sig 35 procent av inkomsten eller 10 *prisbasbelopp*.

För avdragsgrundande inkomst av aktiv näringsverksamhet får pensionssparavdraget inte överstiga vare sig 35 procent av inkomsten eller 7,66 *inkomstbasbelopp*.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som påbörjas under år 2017.
-

⁵⁸ Senaste lydelse lagrådsremiss den 7 maj 2015 Slopåd avdragsrätt för privat pensionssparande.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §⁵⁹

Skattepliktig inkomst enligt denna lag är:

1. avlöning eller därmed jämförlig förmån, som utgått av anställning eller uppdrag hos svenska staten, svensk kommun eller svenskt landsting;

2. avlöning eller därmed jämförlig förmån, som utgått av annan anställning eller annat uppdrag än hos svenska staten, svensk kommun eller svenskt landsting, i den mån inkomsten förvärvats genom verksamhet här i riket;

3. arvode och liknande ersättning som uppburits av någon i egenskap av ledamot eller suppleant i styrelse eller annat liknande organ i svenskt aktiebolag eller annan svensk juridisk person, oavsett var verksamheten utövats;

4. ersättning i form av pension, med undantag av barnpension, sjukersättning och aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken till den del det totala beloppet av uppburna ersättningar för varje kalendermånad överstiger en tolftedel av 0,77 prisbasbelopp, samt annan ersättning enligt samma balk;

5. pension på grund av anställning eller uppdrag hos svenska staten, svensk kommun eller svenskt landsting;

6. belopp, som utgår på grund av annan pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring, om försäkringen meddelats i här i riket bedriven försäkringsrörelse samt belopp som utbetalas från pensionssparkonto fört av ett svenskt pensionssparinstitut eller av ett utländskt instituts filial i Sverige enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande samt avskattning av en sådan försäkring eller ett sådant pensionssparkonto;

⁵⁹ Senaste lydelse 2012:833.

6 a. belopp, som utgår på grund av annan pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring samt avskattning av sådan annan försäkring, om försäkringen meddelats i en utländsk försäkringsrörelse i den utsträckning den *skattskyldige* vid den årliga beskattningen fått avdrag för premier eller om premierna inte räknats som inkomst för den försäkrade enligt inkomstskattelagen (1999:1229);

7. pension på grund av tjänstepensionsförsäkring eller avtal om tjänstepension som är jämförbart med försäkring inklusive avskattning av sådan försäkring eller sådant avtal, samt annan pension eller förmån, om förmånen utgår på grund av förutvarande tjänst och den tidigare verksamheten huvudsakligen utövats i Sverige;

8. ersättning enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring eller annan författning, som utgått till någon vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller på grund av militärtjänstgöring;

9. dagpenning från arbetslöshetskassa enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring;

10. annan härifrån uppbyren, genom verksamhet här i riket förvärvad inkomst av tjänst;

11. återfört avdrag för egenavgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980), arbetsgivaravgifter och egenavgifter som satts ned genom ändrad debitering, i den utsträckning avdrag har medgetts för avgifterna samt avgifter som avses i 62 kap. 6 § inkomstskattelagen och som satts ned genom ändrad debitering, i den utsträckning avdrag har medgetts för avgifterna och dessa inte hänför sig till näringsverksamhet;

12. sjöinkomst som avses i 64 kap. 3 och 4 §§ inkomstskattelagen i den utsträckning inkomsten förvärvats genom verksamhet på

– ett handelsfartyg som ska anses som svenskt enligt sjölagen (1994:1009), utom i de fall fartyget hyrs ut i huvudsak obemannat till en utländsk redare och sjömannen inte är anställd hos fartygets ägare eller hos en arbetsgivare som ägaren anlitar, eller

6 a. belopp, som utgår på grund av annan pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring samt avskattning av sådan annan försäkring, om försäkringen meddelats i en utländsk försäkringsrörelse i den utsträckning den *försäkrade helt eller delvis* fått avdrag för premier vid den årliga beskattningen eller om premierna inte räknats som inkomst för den försäkrade enligt inkomstskattelagen (1999:1229);

– ett utländskt handelsfartyg som en svensk redare hyr i huvudsak obemannat, om sjömannen är anställd hos redaren eller hos arbetsgivare som redaren anlitar.

Som inkomst enligt första stycket 1–3 och 12 anses också förskott på sådan inkomst.

Verksamhet på grund av anställning eller uppdrag i svenskt företag eller vid ett utländskt företags fasta driftställe i Sverige anses utövad här i riket även om den enskilde inom ramen för verksamheten

– gör tjänsteresor utomlands, eller

– utför arbete utomlands i sin bostad under förutsättning att tiden för arbetet där uppgår till högst hälften av den enskildes totala arbetstid i verksamheten under varje tremånadersperiod.

Skattepliktig inkomst enligt denna lag är dock endast sådan inkomst som skulle ha beskattats hos en obegränsat skattskyldig enligt inkomstskattelagen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som påbörjas under år 2017.

1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Beskattningsunderlaget *skall* beräknas som den under beskattningensåret uppkomna skillnaden mellan å ena sidan summan av följande poster:

- a. *avgift* för tjänstepensionsförsäkring,
- b. *avsättning* till pensionsstiftelse,
- c. ökning av avsättning *under rubriken Avsatt till pensioner* enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. *eller i sådan delpost som avses i 8 a § samma lag,*

d. utbetalda pensioner som inte utgår enligt lag eller på grund av tjänstepensionsförsäkring,

- e. utgiven ersättning för av annan övertagen pensionsutfästelse,
- f. överföring eller betalning till ett utländskt tjänstepensionsinstitut enligt ett sådant avtal om tjänstepension som uppfyller villkoren för avdragsrätt i 28 kap. 2 § andra stycket eller 3 § inkomstskattelagen (1999:1229),

å andra sidan summan av följande poster:

2 §⁶⁰

Beskattningsunderlaget *ska* beräknas som den under beskattningensåret uppkomna skillnaden mellan å ena sidan summan av följande poster:

- a. *premie* för tjänstepensionsförsäkring,
- b. *överföring* till pensionsstiftelse,
- c. ökning av avsättning *i en delpost i posten Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser eller i en delpost i posten Pensioner och liknande förpliktelser eller i en delpost i posten Övriga skulder* enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.,

⁶⁰ Senaste lydelse 2005:1173.

g. *gottgörelse* från pensionsstiftelse,

h. ersättning enligt avtal om tjänstepension från ett sådant utländskt tjänstepensionsinstitut som avses i 28 kap. 3 § inkomstskattelagen,

i. minskning av avsättning *under rubriken Avsatt till pensioner* enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m. *eller i sådan delpost som avses i 8 a § samma lag,*

j. 85 procent av avsättning *under rubriken Avsatt till pensioner* enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m. *eller i sådan delpost som avses i 8 a § samma lag* vid beskattningsårets ingång multiplicerad med den genomsnittliga statslåneräntan under kalenderåret närmast före ingången av beskattningsåret,

k. erhållen ersättning för övertagen pensionsutfästelse,

l. negativt belopp som föregående beskattningsår uppkommit vid tillämpning av denna paragraf.

I posten a i första stycket *skall* inte räknas med avgift för sådan gruppsjukförsäkring som omfattas av 1 § första stycket 4 lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

I det fall beskattningsåret är längre eller kortare än 12 månader

g. *ersättning* från pensionsstiftelse,

tjänstepension från ett sådant utländskt tjänstepensionsinstitut som avses i 28 kap. 3 § inkomstskattelagen,

i. minskning av avsättning *i en delpost i posten Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser eller i en delpost i posten Pensioner och liknande förpliktelser eller i en delpost i posten Övriga skulder* enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.,

j. 85 procent av avsättning *i en delpost i posten Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser eller i en delpost i posten Pensioner och liknande förpliktelser eller i en delpost i posten Övriga skulder* enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. vid beskattningsårets ingång multiplicerad med den genomsnittliga statslåneräntan under kalenderåret närmast före ingången av beskattningsåret,

I posten a i första stycket *ska* inte räknas med avgift för sådan gruppsjukförsäkring som omfattas av 1 § första stycket 4 lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

I det fall beskattningsåret är längre eller kortare än 12 månader

skall posten j i första stycket jämkas i motsvarande mån. Detsamma *skall* gälla om avsättning som avses i posten j helt upplöses under beskattningsåret.

Om den som övertar en pensionsutfästelse inte är skattskyldig enligt denna lag *skall* den som tidigare utfäst pensionen under posten e i första stycket ta upp det verkliga värdet av den övertagna utfästelsen om detta är högre än den utgivna ersättningen. Om den som befrias från en utfästelse inte är skattskyldig enligt denna lag *skall* den som övertar utfästelsen under posten k i första stycket ta upp det verkliga värdet av den övertagna utfästelsen om detta är lägre än den erhållna ersättningen.

Vid beräkning av beskattningsunderlaget *skall* bokföringsmässiga grunder tillämpas.

ska posten j i första stycket jämkas i motsvarande mån. Detsamma *ska* gälla om avsättning *eller skuld* som avses i posten j helt upplöses under beskattningsåret.

Om den som övertar en pensionsutfästelse inte är skattskyldig enligt denna lag *ska* den som tidigare utfäst pensionen under posten e i första stycket ta upp det verkliga värdet av den övertagna utfästelsen om detta är högre än den utgivna ersättningen. Om den som befrias från en utfästelse inte är skattskyldig enligt denna lag *ska* den som övertar utfästelsen under posten k i första stycket ta upp det verkliga värdet av den övertagna utfästelsen om detta är lägre än den erhållna ersättningen.

Vid beräkning av beskattningsunderlaget *ska* bokföringsmässiga grunder tillämpas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som påbörjas under år 2017.

1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel

Härigenom föreskrivs att 2, 3 a och 9 a §§ lagen (1991:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §⁶¹

Skattskyldiga till avkastningsskatt är

1. svenska livförsäkringsföretag,
2. utländska livförsäkringsföretag som bedriver försäkringsrörelse från fast driftställe i Sverige och utländska tjänstepensionsinstitut som bedriver med försäkringsverksamhet jämförbar tjänstepensionsverksamhet från fast driftställe i Sverige,

3. pensionsstiftelser enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. och utländska tjänstepensionsinstitut som från fast driftställe i Sverige meddelar avtal om tjänstepension med villkor som innebär att institutet kan likställas med en pensionsstiftelse enligt samma lag,

4. arbetsgivare som i sin balansräkning redovisar pensionsutfästelse *under rubriken Avsatt till pensioner* enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m. *eller i sådan delpost som avses i 8 a § samma lag,*

4. arbetsgivare som i sin balansräkning redovisar pensionsutfästelse *i en delpost i posten Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser eller i en delpost i posten Pensioner och liknande förpliktelser eller i en delpost i posten Övriga skulder* enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.,

5. obegränsat skattskyldiga som innehar pensionssparkonto,

6. obegränsat skattskyldiga och svenska handelsbolag som innehar pensionsförsäkring som är meddelad i försäkringsrörelse som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige, eller försäkring som

⁶¹ Senaste lydelse 2014:283.

anses som pensionsförsäkring enligt 58 kap. 5 § inkomstskattelagen (1999:1229),

7. obegränsat skattskyldiga och svenska handelsbolag som under beskattningsåret innehaft en kapitalförsäkring som är meddelad i försäkringsrörelse som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige,

8. obegränsat skattskyldiga och svenska handelsbolag som innehar ett avtal om tjänstepension med ett utländskt tjänstepensionsinstitut i en verksamhet som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige, under förutsättning att avtalet är jämförbart med en pensionsförsäkring,

9. obegränsat skattskyldiga och svenska handelsbolag som under beskattningsåret innehaft ett avtal om tjänstepension med ett utländskt tjänstepensionsinstitut i en verksamhet som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige, under förutsättning att avtalet är jämförbart med en kapitalförsäkring,

10. obegränsat skattskyldiga och svenska handelsbolag som ingått ett avtal om tjänstepension med ett utländskt tjänstepensionsinstitut i en verksamhet som inte bedrivs från ett fast driftställe i Sverige, om avtalet innehåller villkor som innebär att tjänstepensionsinstitutet kan likställas med en pensionsstiftelse enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Om en sådan kapitalförsäkring som avses i första stycket 7 inte innehas av någon som är obegränsat skattskyldig eller ett svenskt handelsbolag, ska den som har panträtt i försäkringen anses inneha den.

Bestämmelserna i första stycket 6 och 7 omfattar inte försäkring som enbart avser olycks- eller sjukdomsfall eller dödsfall senast vid 70 års ålder och som inte är återköpsbar. Detsamma gäller ett motsvarande avtal om tjänstepension.

Vad som sägs i denna paragraf om svenska handelsbolag gäller också i fråga om europeiska ekonomiska intressegrupperingar med säte i Sverige.

Vad som sägs i första stycket 4 tillämpas också avseende motsvarande avsättning eller skuld i en verksamhet i utlandet som avses i 28 kap. 27 § inkomstskattelagen (1999:1229).

3 a §⁶²

För skattskyldig som avses i 2 § första stycket 1–3 utgörs kapitalunderlaget av värdet av den skattskyldiges tillgångar vid ingången av beskattningsåret efter avdrag för finansiella skulder vid samma tidpunkt. För skattskyldig som avses i 2 § första stycket 2 och sådana utländska tjänstepensionsinstitut som avses i 2 § första stycket 3 medräknas dock endast sådana tillgångar och skulder som är hänförliga till den i Sverige bedrivna försäkringsrörelsen eller tjänstepensionsverksamheten.

Vid beräkning av kapitalunderlag enligt första stycket ska det bortses från den del av tillgångar och skulder som

1. inte förvaltas för försäkringstagarnas räkning,
2. är hänförlig till avgångsbidragsförsäkringar meddelade enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer,
3. är hänförlig till försäkringar som i redovisningshänseende tas upp som grupplivförsäkringar, eller
4. avser sjuk- och olycksfallsförsäkringar hänförliga till försäkringsklass 1, 2, I b och IV enligt 2 kap. 11 § första stycket och 12 § försäkringsrörelselagen (2010:2043).

Andra stycket gäller också i tjänstepensionsverksamhet i fråga om avtal som är jämförbara med personförsäkring.

Kapitalunderlaget för skattskyldiga som avses i 2 § första stycket 4 utgörs av avsättningsbeloppet vid ingången av beskattningsåret avseende sådana pensionsutfästelser för vilkas tryggande avdragsrätt föreligger vid inkomstbeskattningen.

Kapitalunderlaget för skattskyldiga som avses i 2 § första stycket 4 *och femte stycket* utgörs av avsättningsbeloppet *och skuldbeloppet* vid ingången av beskattningsåret avseende sådana pensionsutfästelser för vilkas tryggande avdragsrätt föreligger vid inkomstbeskattningen.

Kapitalunderlaget för skattskyldiga som avses i 2 § första stycket 5 utgörs av värdet av de tillgångar som vid ingången av kalenderåret är hänförliga till pensionssparkontot. Avdrag får ske för obetald skatt enligt denna lag som är hänförlig till kontot.

⁶² Senaste lydelse 2011:1278.

Kapitalunderlaget för skattskyldiga som avses i 2 § första stycket 6 och 7 utgörs av värdet vid beskattningsårets ingång av sådana försäkringar som anges där. Detta värde beräknas enligt sjunde och åttonde styckena.

Som värde av försäkringen tas upp dess på försäkringstekniska beräkningsgrunder framräknade återköpsvärde med tillägg för beräknad upplupen andel i livförsäkringsrörelsens överskott.

I fråga om försäkringsavtal som ingåtts före den 1 januari 1997 ska endast den del av försäkringens värde tas upp som överstiger värdet vid denna tidpunkt. Till det värde som undantas från skatteunderlaget får tillägg göras för årlig värdestegring beräknad enligt 3 d § första och fjärde styckena. Denna begränsning gäller dock inte om försäkringen övergått till ny innehavare efter utgången av år 1996 på annat sätt än genom arv, testamente, gåva, bodelning eller, såvitt gäller försäkring som har samband med tjänst, överlåtelse mellan arbetsgivare på grund av anställds byte av tjänst.

Kapitalunderlaget för skattskyldiga som avses i 2 § första stycket 8–10 utgörs av värdet vid beskattningsårets ingång av de tillgångar som är hänförliga till avtalet om tjänstepension.

Vid tillämpning av andra stycket 1 ska tillgångar som svarar mot konsolideringsfond enligt 11 kap. 19 §, 12 kap. 70 § eller 13 kap. 22 § försäkringsrörelselagen anses förvaltade för försäkringsstagarnas räkning till den del fonden enligt bolagsordningen får användas för återbäring till försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar.

9 §⁶³

<p>Skatten uppgår till 15 procent av skatteunderlaget enligt 3 d § första och fjärde styckena om inte annat följer av andra, fjärde, sjätte och sjunde styckena.</p>	<p>Skatten uppgår till 15,10 procent av skatteunderlaget enligt 3 d § första och fjärde styckena om inte annat följer av andra, fjärde, sjätte och sjunde styckena.</p>
--	---

⁶³ Senaste lydelse 2012:269.

Skatten uppgår till 30 procent av skatteunderlaget enligt 3 d § andra–fjärde styckena som avser kapitalförsäkring eller sådant tjänstepensionsavtal som är jämförbart med kapitalförsäkring.

Med pensionsförsäkring likställs i denna paragraf sådana avtal om tjänstepension som uppfyller villkoren i 58 kap. 1 a § första stycket 2 inkomstskattelagen (1999:1229).

I det fall beskattningsåret är längre eller kortare än 12 månader ska skattesatsen jämkas i motsvarande mån. Sådan jämkning ska också göras om

1. hela behållningen på ett pensionssparkonto avskattas enligt 58 kap. 33 § inkomstskattelagen eller avsättning som avses i 3 a § fjärde stycket helt upplöses under beskattningsåret,

2. det kapital som hänför sig till en pensionsförsäkring avskattas enligt 58 kap. 19 eller 19 a § inkomstskattelagen eller 5 § första stycket 6, 6 a eller 7 lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta, eller

3. en försäkring ska anses som en kapitalförsäkring enligt 58 kap. 2 § tredje stycket inkomstskattelagen.

Överläts ett helt försäkringsbestånd från ett livförsäkringsföretag som är skattskyldigt enligt denna lag till ett annat sådant företag eller sker fusion mellan sådana företag inträder det övertagande företaget i det överlåtande företags skattemässiga situation.

Överläts ett försäkringsbestånd helt eller delvis från ett livförsäkringsföretag som är skattskyldigt enligt denna lag till ett företag som inte är det, ska det överlåtande livförsäkringsföretaget betala avkastningsskatt för den del av året som företaget innehaft försäkringsbeståndet. Skattesatsen ska då jämkas i motsvarande mån. Detsamma gäller också vid överlåtelse genom fusion.

För den som efter överlåtelsen inträder som skattskyldig beräknas skatteunderlaget som om försäkringen innehafts hela året. Skattesatsen ska dock jämkas med hänsyn till den tid som skattskyldighet förelegat.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som påbörjas under år 2017.

1.6 Förslag till förordning om ändring i stiftelseförordningen (1995:1280)

Härigenom föreskrivs att 14 § stiftelseförordning (1995:1280) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §⁶⁴

Registreringsbevis för en pensions- eller personalstiftelse ska innehålla följande uppgifter:

1. stiftelsens namn, postadress och telefon,
2. styrelseledamöternas och styrelsesuppleanternas namn, personnummer, postadress och telefon, och
2. styrelseledamöternas och styrelsesuppleanternas namn, personnummer, postadress, telefon, *uppgift om styrelseledamoten företräder arbetsgivaren eller arbetstagaren*, och

3. revisorns och revisorssuppleantens namn, personnummer och postadress samt, om revisorn är ett registrerat revisionsbolag, vem som är huvudansvarig för revisionen och bolagets organisationsnummer.

Av registreringsbeviset ska för varje anteckning i registret framgå den dag då anmälan om registrering kom in samt datum för anteckningen.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2017.

⁶⁴ Senaste lydelse 2009:295.

1.7 Förslag till lag om ändring i konkurslagen (1987:672)

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

13 §

En fordran avseende en förman som inte utgår i pengar *skall* vid utdelning uppskattas till skäligt belopp.

En fordran på pension som inte är förfallen till betalning den dag då utdelningsförslaget upprättas *skall* uppskattas till det belopp som motsvarar *upplupen* del av pensionsutfästelsen den dagen. Uppskattningen sker med ledning av 2 och 3 §§ lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m. m. En fordran på ränta eller annan förman som *skall* utgå under någons livstid och som inte är förfallen till betalning den dag då utdelningsförslaget upprättades *skall* uppskattas med ledning av 3 § angivna lag.

En fordran i utländskt myntslag *skall* beräknas efter den kurs som gäller den dag då utdelningsförslaget upprättas. Betalas medel ut i förskott till borgenären, sker beräkningen efter kursen på betalningsdagen.

En fordran avseende en förman som inte utgår i pengar *ska* vid utdelning uppskattas till skäligt belopp.

En fordran på pension som inte är förfallen till betalning den dag då utdelningsförslaget upprättas *ska* uppskattas till det belopp som motsvarar *intjänad* del av pensionsutfästelsen den dagen. Uppskattningen sker med ledning av 2–4 g §§ lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m. m. En fordran på ränta eller annan förman som *ska* utgå under någons livstid och som inte är förfallen till betalning den dag då utdelningsförslaget upprättades *ska* uppskattas med ledning av 3–4 g §§ angivna lag.

En fordran i utländskt myntslag *ska* beräknas efter den kurs som gäller den dag då utdelningsförslaget upprättas. Betalas medel ut i förskott till borgenären, sker beräkningen efter kursen på betalningsdagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

1.8 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)

Härigenom föreskrivs att 25 kap. 14 § aktiebolagslagen (2005:551) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 kap.

14 §

En kontrollbalansräkning skall upprättas enligt tillämplig lag om årsredovisning. Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek får följande justeringar göras.

1. Tillgångar får tas upp till ett högre värde och avsättningar och skulder tas upp till ett lägre värde än i den ordinarie redovisningen, om de värderingsprinciper som används vid upprättande av kontrollbalansräkningen är förenliga med god redovisningssed. Pensionsåtaganden som enligt 8 a § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. har redovisats *under* en delpost *under rubriken* Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser får dock inte tas upp till lägre belopp än vad som är tillåtet enligt 7 § samma lag.

1. Tillgångar får tas upp till ett högre värde och avsättningar och skulder tas upp till ett lägre värde än i den ordinarie redovisningen, om de värderingsprinciper som används vid upprättande av kontrollbalansräkningen är förenliga med god redovisningssed. Pensionsåtaganden som enligt 6 § *första stycket* lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. har redovisats *i* en delpost *i posten* Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser, *i en delpost i posten Pensioner och liknande förpliktelser* eller *i en delpost i posten Övriga skulder* får dock inte tas upp till lägre belopp än vad som är tillåtet enligt 7 § samma lag.

2. Tillgångar får redovisas till nettoförsäljningsvärdet.

3. Skulder på grund av statligt stöd för vilket återbetalnings-skyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning behöver inte redovisas, om stödet, i händelse av konkurs eller likvidation, skall betalas tillbaka först sedan övriga skulder har betalats. Obeskat-

tade reserver skall delas upp på eget kapital och uppskjuten skatteskuld.

Justeringar enligt första och andra styckena skall redovisas särskilt.

Kontrollbalansräkningen skall undertecknas av styrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

1.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:761) om inkomstskatteregler m.m. med anledning av ändrade bestämmelser om aktiekapitalets storlek

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1996:761) om inkomstskatteregler m.m. med anledning av ändrade bestämmelser om aktiekapitalets storlek ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Om aktiebolaget i sin balansräkning redovisar *pensionsskuld eller avsättning under rubriken Avsatt till pensioner eller i en sådan delpost som avses i 8 a §* lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelser m.m., *skall* övertagaren ta upp disponibla pensionsmedel som intäkt under det beskattningsår då verksamheten tas över. Intäkten får i stället fördelas mellan detta beskattningsår och de fyra närmast följande beskattningsåren på det sätt som övertagaren önskar.

Om aktiebolaget i sin balansräkning redovisar *pensionsutfästelse i en delpost i posten Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser, i en delpost i posten Pensioner och liknande förpliktelser eller i en delpost i posten Övriga skulder enligt* lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelser m.m., *ska* övertagaren ta upp disponibla pensionsmedel som intäkt under det beskattningsår då verksamheten tas över. Intäkten får i stället fördelas mellan detta beskattningsår och de fyra närmast följande beskattningsåren på det sätt som övertagaren önskar.

Vid tillämpning av lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel och lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader anses aktiebolaget och övertagaren utgöra en skattskyldig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 6 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap. 6 §⁶⁵

Till reservfonden skall avsättas minst fem procent, i kreditmarknadsförening dock minst tio procent, av den del av föreningens nettovinst för året som inte går åt för att täcka en balanserad förlust. Vid avsättning till reservfonden skall till nettovinsten räknas även gottgörelser. Uppgår reservfonden till minst tjugo procent av det inbetalda insatskapitalet behöver sådan avsättning till reservfond som avses i detta stycke inte ske, om summan av reservfonden och det inbetalda insatskapitalet uppgår antingen till minst fyrtio procent av nettovärdet på föreningens tillgångar eller till minst samma belopp som föreningens skulder och avsättningar enligt balansräkningen. I en kreditmarknadsförening behöver avsättning inte heller göras enligt detta stycke om reservfonden uppgår till minst trettio procent av föreningens insatskapital.

Till reservfonden skall vidare avsättas det belopp som

1. medlem vid avgång ur föreningen inte får tillbaka av sina insatser,
2. förlagsandelsinnehavare inte får ut vid inlösen av en förlagsinsats,
3. enligt stadgarna skall avsättas till reservfonden,
4. enligt beslut av föreningsstämman i övrigt skall föras över från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden.

Reservfonden får enligt beslut av föreningsstämman sättas ned endast för att täcka sådan förlust enligt den fastställda balansräkningen som inte kan täckas av fritt eget kapital.

⁶⁵ Senaste lydelse 2004:305.

Vid tillämpningen av första stycket *skall* belopp som i balansräkningen har tagits upp *under rubriken Avsatt till pensioner eller sådan delpost som avses i 8 a § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.* inte räknas som skuld eller avsättning i den mån det överstiger det belopp under vilket posten enligt 7 § första stycket lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m. inte får nedbringas.

Vid tillämpningen av första stycket *ska* belopp som i balansräkningen har tagits upp *i en delpost i posten Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser, i en delpost i posten Pensioner och liknande förpliktelser eller i en delpost i posten Övriga skulder enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.* inte räknas som skuld eller avsättning i den mån det överstiger det belopp under vilket posten enligt 7 § första stycket lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m. inte får nedbringas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge en förening eller vissa grupper av föreningar undantag helt eller delvis från bestämmelserna i första–tredje styckena, om det finns synnerliga skäl till det med hänsyn till arten av föreningsverksamheten och övriga omständigheter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

1.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1981:775) om införande av utsökningsbalken

Härigenom föreskrivs att 27 § lagen (1981:775) om införande av utsökningsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ränta som är in-tecknad enligt äldre bestämmelser eller en annan sådan fordran som ej är bestämd till kapitalet tas upp i sakägarförteckningen enligt balkens regler om fordringar med pant-rätt och beräknas därvid till det belopp som efter fem procent årlig ränta utgör fordringens värde på tillträdesdagen. Är det fråga om en livränta, *skall* dock beräkningen ske med ledning av 3 § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Föreslagen lydelse

27 §

Ränta som är in-tecknad enligt äldre bestämmelser eller en annan sådan fordran som ej är bestämd till kapitalet tas upp i sakägarförteckningen enligt balkens regler om fordringar med pant-rätt och beräknas därvid till det belopp som efter fem procent årlig ränta utgör fordringens värde på tillträdesdagen. Är det fråga om en livränta, *ska* dock beräkningen ske med ledning av ~~4-4 e~~ och 4 g §§ lagen (1967:531) om tryggande av pensions-utfästelse m.m.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

1.12 Övriga ändringar

De i detta kapitel tidigare föreslagna författningsförändringarna föranleder även att följande författningar och kungörelse måste justeras.

– 6 kap. 14 § första stycket 2 Skatteförfarandeförordning (2011:1261).

– 1 § Förordning (2007:721) med bemyndigande för Finansinspektionen att meddela föreskrifter om försäkringstekniska grunder.

– 4 § Förordning (1980:770) om beräkning av kapitalbelopp m.m. inom sjömanspensioneringen.

– Kungörelse (1967:539) med förordnande enligt 5 § tredje stycket lagen den 9 juni 1967 (nr 531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.

2 Tjänstepension – en bakgrund

2.1 Inledning

Tjänstepension är en tjänsterelaterad pension som grundar sig på en utfästelse från en arbetsgivare om att i framtiden betala ut pension till en anställd. Pension är en del av den ersättning som avtalas för ett förvärvsarbete, det vill säga en uppskjuten lön.

Tjänstepensionen är ett komplement till den allmänna pensionen och den kommer att få en allt större betydelse i framtiden till följd av förändringar av den lagstadgade pensionen och den minskade avdragsrätten för privata pensionslösningar. I Sverige är tjänstepension, till skillnad mot vad som gäller i vissa andra länder, inte obligatorisk. De allra flesta anställda har dock pensionsrätt i sin anställning. En anledning till detta är att merparten av tjänstepensionsförmånerna i Sverige regleras genom överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter i centrala kollektivavtal. Cirka 90 procent av arbetstagarna i Sverige omfattas av kollektivavtal och tjänar därför in tjänstepension i takt med att de arbetar. Utfästelser om pension till anställda kan även regleras i pensionsreglementen eller i individuella pensionsavtal mellan arbetsgivare och arbetstagare.

I detta kapitel lämnas en redogörelse för grunddragen i det svenska systemet för tjänstepensioner.

2.2 Olika modeller för tjänstepensionsförmåner

Pensionsutfästelser kan indelas efter den modell som bestämmer pensionens storlek i förmånsbestämda och avgiftsbestämda (även kallade premiebestämda).

Den traditionella modellen för tjänstepensioner är att arbetsgivaren utfäster en pensionsförmån av viss storlek, vanligen rela-

terad till lön och med krav på ett visst antal tjänsteår för hel pension. De förmånsbestämda tjänstepensionerna är normalt relaterade till slutlönen. Om löneunderlaget för pensionen inte utgörs av den faktiska slutlönen beräknas underlaget vanligtvis utifrån en på visst sätt beräknad genomsnittslön mot slutet av anställningstiden. För att en sådan utfästelse ska vara tryggad måste arbetsgivaren kontinuerligt sätta av de medel som krävs för att utfästelsen ska kunna fullgöras. I fall en förmånsbestämd pensionsutfästelse tryggas genom en pensionsförsäkring beräknar försäkringsföretaget premierna utifrån försäkringstekniska antaganden om ränta, dödlighet, driftskostnader och säkerhetstillägg. Det är således försäkringsföretaget som bestämmer hur stora premier som årligen krävs för att intjänad pension ska kunna infrias. Om avkastningen i försäkringsföretaget blir lägre än förväntat måste arbetsgivaren betala högre premier. När tryggandeformerna pensionsstiftelse eller avsättning i balansräkningen används är det arbetsgivaren själv som beräknar hur stora överföringar eller avsättningar som krävs för att pensionsskulden ska vara tryggad. Eftersom tryggandet normalt ska följa intjänandet innebär det att arbetsgivaren med ledning av försäkringstekniska grunder årligen måste beräkna hur stora överföringar eller avsättningar som behövs för att pensionsskulden ska vara tryggad. Är pensionsutfästelsen förmånsbestämd är det alltså arbetsgivaren som står den finansiella risken och arbetsgivarens kostnad är en osäkerhetsfaktor.

En avgiftsbestämd pensionsutfästelse kännetecknas däremot av att arbetsgivaren utfäster sig att betala en avgift av en viss storlek, ofta en viss procent av den anställdes lön. Den framtida pensionen beror enligt denna modell bland annat på hur stora avgifter som betalas av arbetsgivaren och hur pensionskapitalet utvecklas (ökar/minskar). Oftast får arbetstagaren själv välja placeringsalternativ och det är arbetstagaren som står den finansiella risken för pensionskapitalet.

I fråga om avgiftsbestämda pensionsutfästelser är arbetsgivarens åtagande således begränsat till att betala den utfästa avgiften och osäkerheten om den totala pensionskostnaden är därmed relativt liten. Här är det i stället pensionsförmånens storlek som är osäker. Osäkerheten kring pensionsförmånens storlek kan emellertid minskas genom att arbetstagaren i en avgiftsbestämd lösning väljer en traditionell försäkring. Vid tryggande i egen regi av en avgifts-

bestämd pensionslösning minskar arbetstagarens finansiella risk också om arbetsgivaren garanterar ett visst pensionskapital.

Tjänstepensioner i Sverige har under en lång tid i huvudsak utgjorts av förmånsbestämda, slutlönerelaterade pensionssystem med ålderspension som ger rätt till ett så kallat fribrev. Detta innebär att den anställde har rätt till värdet av intjänad pension hos en arbetsgivare även om hon eller han slutar sin anställning före ordinarie pensionsålder och påbörjar en ny anställning.

Ett exempel på ett förmånsbestämt pensionsavtal är den ”gamla” ITP-planen (benämns numera ITP-planen avdelning 2, nedan ITP 2). ITP 2 regleras genom ett avtal mellan Svenskt Näringsliv (tidigare Svenska Arbetsgivareföreningen) och Förhandlings och samverkansrådet PTK, nedan PTK. Enligt planen tillförsäkras den anställde en pension av en viss storlek, enligt bestämmelserna i planen. Utvecklingen har emellertid gått i riktning mot premiebestämda pensionslösningar. Exempel på helt premiebestämda kollektivavtalade pensionsplaner är ITP-planen avdelning 1 (ITP 1) och pensionsavtalet inom Svenskt Näringsliv/LO-området Avtalspension SAF-LO (se mer om tjänstepensionsplaner i avsnitt 2.4). Det kan också nämnas att ITP 2 även innehåller en kompletterande ålderspension som är premiebestämd, ITPK. Avgiften som arbetsgivaren betalar i ITPK är bestämd på förhand och den anställde väljer själv var pengarna ska placeras. Det har även blivit allt vanligare med delade eller kombinerade avtalspensioner. Pensionsförmånen består i sådana fall både av en förmånsbaserad och en avgiftsbestämd del. Exempelvis är pension enligt avtalet för stats-tjänstemän, PA 03, premiebestämd, men innehåller också förmånsbestämda komponenter för inkomstdelar över 7,5 inkomstbasbelopp. En liknande lösning finns i KAP-KL (tjänstepension för kommun- och landstingsanställda). Oavsett dessa förändringar kommer de gamla, helt eller delvis förmånsbestämda, pensionsavtalen att finnas kvar under en lång övergångsperiod.

2.3 Kollektivavtalad eller individuell tjänstepension

En pensionsutfästelse är ett bindande löfte om framtida pensionsutbetalningar. För en pensionsutfästelse finns inget särskilt formkrav, den kan med bindande verkan ges muntligt, skriftligt eller

helt enkelt framgå av omständigheterna. Eftersom det inte finns några formkrav för en pensionsutfästelse följer det av allmänna avtalsrättsliga grunder när ett bindande avtal får anses föreligga. Pensionsutfästelser kan som tidigare nämnts framgå av pensionsreglementen eller grundas på kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter eller på individuella pensionsavtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Ett kollektivavtal innebär att det på central nivå förhandlats fram ett avtal mellan arbetsgivare och fackförbund som täcker alla anställda på arbetsplatsen. Avtalen innehåller detaljerade bestämmelser både om förmånernas innehåll och hur de ska tryggas. När det gäller kollektivavtalade pensionsutfästelser talar man ofta om allmänna pensionsplaner. Eftersom det i Sverige inte finns regler om obligatorisk tjänstepension behöver en arbetsgivare utan kollektivavtal inte betala tjänstepension för sina anställda.

Avsikten med kollektivavtalad tjänstepension är att ge alla anställda personer som arbetar inom samma sektor en liknande pensionslösning och därmed en likartad pension. Separata pensionsplaner gäller för de olika avtalsområdena, vilket gör att förmåner och övriga villkor skiljer sig åt. På ett antal punkter är dock pensionsplanerna tämligen lika utformade, vilket till viss del beror på skattereglerna. Bland förmånerna ingår vanligtvis, förutom ålderspension, även sjukförmåner och efterlevandeskydd. Intjänade förmåner enligt planerna går inte heller förlorade om en arbetstagare byter arbetsgivare. I det fall en arbetstagare byter till en annan arbetsgivare inom samma avtalsområde kvarstår arbetstagaren inom samma pensionsplan. I annat fall ges beträffande förmånsbestämd pension ett så kallat fribrev. För en premiebestämd pension kvarstår de medel som har betalats in för förvaltning i den tryggandeform som tidigare har valts, om inget annat bestäms.

Utfästelser om tjänstepension kan också grundas på enskilda pensionsavtal som har träffats direkt mellan arbetsgivaren och den anställde. När det gäller individuella avtal har parterna full frihet att utforma dem som man vill. Vanligen ingår i villkoren även för en individuell pensionsutfästelse att förmånerna ska tryggas.

2.4 Tjänstepensionsplaner

Beroende på vilket avtalsområde en arbetsgivare tillhör gäller olika kollektivavtal för tjänstepension. Nedan presenteras innehållet i några av de största tjänstepensionsplanerna.

2.4.1 ITP-planen

ITP är den kollektivavtalade tjänstepension som gäller för tjänstemän inom privat sektor. Svenskt Näringsliv och PTK kom under 2006 överens om genomgripande ändringar av ITP-planen. Uppgårelsen som träffades innebar en övergång från ett förmånsbestämt system till ett system där det i stället är avgiften som är bestämd. Den avgiftsbestämda ITP-planen har fått benämningen avdelning 1 och den förmånsbaserade planen har fått benämningen avdelning 2. Enligt huvudregeln ska alla tjänstemän som är födda 1978 eller tidigare tillhöra avdelning 2 och de som är födda 1979 och senare ska tillhöra avdelning 1. Totalt omfattas cirka 900 000 personer i Sverige av ITP-avtalet i sin nuvarande anställning.

Pensionsförmånerna i ITP-planen avdelning 1 omfattar i huvudsak ålderspension, sjukpension och efterlevandepension. Planen är fullt ut premiebestämd, det vill säga premierna som arbetsgivaren betalar är bestämda medan storleken på pensionen är okänd. Ålderspensionen kan betalas ut tidigast från 55 år och kan tas ut livsvarigt eller under en begränsad tid om minst fem år (kortare tid om pensionen ska upphöra vid 65 års ålder). Storleken på ålderspensionen är mot bakgrund av att planen är premiebestämd beroende av lön, det vill säga vilka premier som betalas in, hur pengarna förvaltas och vilka avgifter försäkringsbolagen tar ut. Den anställde väljer själv förvaltare av ålderspensionen. Minst 50 procent av premierna måste placeras i traditionella pensionsförsäkringar, resterande del får placeras i fondförsäkringar. Den som inte gör något val får automatiskt sina pensionspengar placerade i en traditionell pensionsförsäkring (för närvarande i Alecta).

Premien för ålderspensionen motsvarar 4,5 procent av den anställdes årslön upp till 7,5 inkomstbasbelopp (IBB). År 2015 är 7,5 inkomstbasbelopp 435 750 kronor. På lönedelar över 7,5 IBB betalas en premie på 30 procent. Det finns inget övre tak motsvarande 30 IBB som i avdelning 2. Innebörden av att det inte finns

någon övre gräns för premiestorleken i ITP-planen blir att premien kan överstiga de skattemässiga avdragsbegränsningarna. Den lön som premien beräknas på är kontant utbetald bruttolön exklusive kostnadsersättningar. Inom ramen för pensionspremien kan den anställde välja till ett familjeskydd på 1–4 prisbasbelopp (PBB) som betalas ut till familjen i 5, 10, 15 eller 20 år som längst till 70 år. Familjeskyddet betalas ut om den försäkrade dör före 65 år. Ålderspension kan tecknas med återbetalningsskydd. Inträdesåldern är 25 år till skillnad mot avdelning 2 där inträdesåldern är 28 år. Ålderspension tjänas enligt båda avdelningarna in till och med 64 års ålder. För båda avdelningarna gäller också att pensionsutfästelserna är oantastbara, det vill säga de kvarstår även om anställningen upphör. Den som slutar sin anställning och påbörjar en ny anställning där anslutning till ITP inte förekommer, får ett fribrev på värdet av den pension som tjänats in.

Det är Collectum som är valcentral för ITP-valet och som även upphandlar de försäkringsbolag som tjänstemännen kan välja att förvalta sina ITP-pengar hos. Collectum ägs av Svenskt Näringsliv och PTK. Pensionsvillkoren i ITP 2 omfattar i huvudsak ålderspension, kompletterande ålderspension (ITPK), sjukpension och efterlevandepension. Förmånerna finansieras enligt fonderings-systemet, det vill säga i takt med att pension tjänas in. Ålderspensionen kan finansieras och tryggas antingen genom att arbetsgivaren köper en pensionsförsäkring i Alecta eller genom att arbetsgivaren i kombination med kreditförsäkring hos försäkringsbolaget PRI Pensionsgaranti ömsesidigt gör en avsättning i balansräkningen eller överföring till en pensionsstiftelse (det så kallade PRI-systemet). Ålderspensionen (dock inte ITPK) och efterlevandepensionen är förmånsbestämda, det vill säga pensionsförmånen är bestämd till en viss del av den pensionsgrundande lönen. Närmare bestämt uppgår den till 10 procent av lönen upp till 7,5 IBB, 65 procent mellan 7,5 och 20 IBB och 40 procent mellan 20 och 30 IBB. Den faktiska ersättningen beräknas på den gällande årslönen direkt före pensioneringen (vissa begränsningar för löneökningar de sista fem åren finns emellertid), dock högst 30 IBB. När ålderspensionen tryggas i egen regi är det PRI Pensionsgaranti ömsesidigt som sköter administrationen av pensionsutfästelserna, bland annat registrering av tjänstemännen, beräkning av intjänad pensionsrätt för varje tjänsteman och förmedling av pensionsutbetalningarna.

Till skillnad från vad som i övrigt gäller för ITP 2 är ITPK premiebestämd. ITPK-delen är fribrevsgrundande. Från och med 28 års ålder betalas en premie på 2 procent av lönen till det försäkringsbolag som den anställde väljer. Efterlevandepensionen utges endast på lön över 7,5 basbelopp och då med 50 procent av ålderspensionens nivåer. För intjänande av full ålderspension och familjepension krävs minst 30 års intjänandetid från tidigast 28 års ålder fram till pensionsåldern, vilket normalt inträffar vid 65 års ålder. Intjänandet sker alltså successivt under antagandet att det fortsätter fram tills arbetstagaren fyller 65. Den anställde får dock välja att gå i pension i förtid, från tidigast 62 års ålder.

Om den anställdes lön ligger över 10 IBB innehåller ITP 2 även vissa möjligheter till alternativa pensionslösningar inom ITP/ITPK, den så kallade *tiotaggarlösningen*. Den anställde kan komma överens med sin arbetsgivare om att ersätta vissa delar av ITP (inte sjukpension) med en alternativ pensionslösning, till exempel genom köp av försäkring i något annat försäkringsbolag.

ITP-planen innehåller ingen bestämmelse om värdesäkring men i praktiken har pensionerna, efter beslut av Alectas styrelse, höjts årligen med pensionstillägg motsvarande utvecklingen av konsumentprisindex. Sedan år 1985 har även fribrev och intjänad pensionsrätt för aktiva höjts på samma sätt (med undantag för några få år).

2.4.2 Avtalspension SAF-LO

Arbetare inom privata företag som har kollektivavtal har en tjänstepension som heter Avtalspension SAF-LO. Även företag som saknar kollektivavtal kan ha Avtalspension SAF-LO för sina anställda. Denna tjänstepensionsplan ersatte 1996 den tidigare för månsbaserade pensionsplanen STP (särskild tilläggspension). Övergångsreglerna innebär att ett pensionsbelopp, under vissa förutsättningar, beräknas utifrån den tid som den anställde omfattades av STP. Beloppet ingår sedan som en del i Avtalspension SAF-LO och betalas ut tidigast från 60 års ålder.

Avtalspension SAF-LO är en avgiftsbestämd pensionsplan. I dag omfattas cirka 1,2 miljoner privatanställda arbetare av avtalet i sin anställning. Det är arbetsgivaren som betalar avgiften, vilken uppgår till 4,5 procent på lönedelar upp till 7,5 IBB och 30 procent

på lönedelar över 7,5 IBB. Den anställde väljer själv hur avgiften ska förvaltas. Om avgiften förvaltas av försäkringsbolag kan den anställde välja traditionell pensionsförsäkring eller fondförsäkring hos valbara försäkringsgivare. Det är servicebolaget FORA, ägt av Svenskt Näringsliv och LO, som administrerar Avtalspension SAF-LO.

Arbetsgivare kan, precis som i ITP, även erbjuda sin anställda förvaltning av avgiften i egen regi genom redovisning i balansräkningen eller överföring till en pensionsstiftelse. Sådant tryggande ska vara kreditförsäkrat. Enligt avtalet ska arbetsgivaren vid varje tidpunkt kunna lösa in åtagandet i en pensionsförsäkring hos en valbar försäkringsgivare.

Pensionen börjar tjäna in från 25 års ålder. Utbetalningarna börjar normalt när den anställde är 65 år men kan påbörjas som tidigast från 55 år. Pensionen är normalt livsvarig men det finns möjlighet att ta ut den under en bestämd tid, vanligtvis fem eller tio år.

2.4.3 KAP-KL och AKAP-KL

Anställda inom kommun, landsting, region eller företag som ingår i Pacta (ett arbetsgivarförbund inom både kommun- och landstingssektorn och det privata näringslivet) omfattas av KAP-KL eller AKAP-KL. Fler än 1,2 miljoner arbetstagare omfattas av KAP-KL och AKAP-KL avtalen i sin nuvarande anställning.

För anställd född 1985 eller tidigare gäller det delvis förmånsbestämda avtalet KAP-KL, och för anställd född 1986 och senare gäller det helt avgiftsbestämda avtalet AKAP-KL. Arbetsgivaren betalar i både KAP-KL och AKAP-KL in en avgift om 4,5 procent till en avgiftsbestämd ålderspension där den anställde själv fritt får välja försäkringsgivare, placeringsinriktning och risknivå för sin avgiftsbestämda ålderspension. Arbetsgivaren står också för kostnaden för administration av inbetalningarna och betalar försäkringspremie till den försäkring som tar över inbetalning av pensionsavgift om arbetstagaren får sjukersättning. Om inget val av försäkringsgivare görs placeras pensionsavgifterna hos KPA Pension i en traditionell pensionsförsäkring med återbetalningsskydd.

Ålderspensionen kan betalas ut tidigast från 55 år och kan tas ut livsvarigt eller under en begränsad tid om minst fem år (kortare tid

om pensionen ska upphöra vid 65 års ålder). De valbara försäkringsbolagen ansluts löpande med godkännande av Pensionsnämnden inom KAP-KL och AKAP-KL. Anslutning sker i enlighet med fastställda villkor gällande produktutformning, avgiftsnivå, flytt av kapital m.m.

Kollektivavtalet KAP-KL ger förutom den avgiftsbestämda ålderspensionen också rätt till förmåner såsom förmånsbestämd ålderspension. Förmånsbestämd ålderspension tjänas in om arbetstagaren har en lön som överstiger 7,5 inkomstbasbelopp. Arbetstagaren kan tillgodoräkna sig pensionsgrundande tid från 28 år till 65 års ålder. För att erhålla en hel förmånsbestämd ålderspension krävs 30 års anställningstid. Förmånen är oantastbar och räknas upp med prisbasbeloppets förändring vid varje årsskifte. Arbetstagare som avslutar sin anställning innan pension får i stället rätt till livränta. Livräntan motsvarar den del av den förmånsbestämda ålderspensionen anställd tjänat in vid anställningens avslut. Pensionsrätter redovisas som en skuld i kommunens och landstingens balansräkningar om de inte är försäkrade. Beräkningsmetoderna för pensionsskultsberäkningarna följer normalt riktlinjerna i RIPS 07 (Riktlinjer för beräkning av pensionsskuld) vilka är framtagna av Sveriges kommuner och landsting.

År 2013 trädde det helt avgiftsbestämda avtalet AKAP-KL i kraft för arbetstagare födda 1986 och senare. Arbetstagare som är född 1985 och tidigare har möjlighet att övergå till det nya avtalet genom enskild överenskommelse med sin arbetsgivare. Intjänande av AKAP-KL görs från första dagen i anställningen oavsett ålder. I AKAP-KL betalas förutom 4,5 % på lönedelar under 7,5 inkomstbasbelopp även 30 § på överstigande delar upp till 30 inkomstbasbelopp.

Både KAP-KL och AKAP-KL innehåller efterlevandepension där förmånstagare i vissa fall har rätt till pension om den anställda avlider. Avtalen innehåller även reglering av särskild ålderspension vilket är en förmån som överenskomms mellan arbetsgivaren och arbetstagaren och ger möjlighet att ta ut pension helt eller delvis från 61 års ålder till upp till pensionsåldern 65 år med viss kompensation för lönebortfall och minskad inbetalning av pensionsavgift.

2.4.4 PA 03

PA 03, Pensionsavtal för arbetare i staten m.fl. 2003, är det statliga tjänstepensionsavtalet. I avtalet ingår ålderspension, sjukpension och efterlevandepension. Ålderspensionen består av tre delar: förmånsbestämd ålderspension, kompletterande ålderspension (*Kåpan Tjänste*) och individuell ålderspension. Den förmånsbestämda pensionen omfattar anställda som tjänar över 7,5 IBB samt, enligt övergångsbestämmelser, arbetstagare som är födda före 1973. Storleken på den förmånsbestämda ålderspensionen beror på lönen, antal anställningsår och födelseår. Förmånsbestämd ålderspension tjänas in från 28 års ålder och så långt anställningen varar, dock längst till 65 års ålder. För att tillgodoräkna sig en hel förmånsbestämd ålderspension krävs en statlig anställning med sådan pensionsrätt i 30 år. Personer som är födda 1943–1972 tjänar även in förmånsbestämd pension, enligt övergångsbestämmelser, på lönedelar upp till 7,5 IBB. Andelen förmånsbestämd ålderspension blir högre ju tidigare den anställde är född i åldersintervallet. Om en anställning avslutas före pensionsåldern fastställs den förmånsbestämda pensionen till ett fribrev som kan betalas ut från och med 61 års ålder.

Den individuella ålderspensionen är avgiftsbaserad. Arbetsgivaren betalar varje månad en avgift som motsvarar 2,5 procent av lönen och övrig pensionsgrundande ersättning till den individuella ålderspension. Pensionen tjänas in från det att den anställde fyller 23 år och fram till 65 års ålder eller så länge anställningen varar. Pensionens storlek avgörs i praktiken av summan av totalt inbetalade avgifter samt vilken avkastning dessa har haft. Den anställde väljer själv hur den individuella ålderspensionen ska förvaltas: om det ska vara i traditionell livförsäkring eller i fondförsäkring, med eller utan återbetalningsskydd och vilken försäkringsgivare som ska förvalta pengarna. Om inget val görs placeras pengarna hos Kåpan Pensioner i en traditionell livförsäkring med återbetalningsskydd.

Den anställde tjänar även in kompletterande ålderspension (*Kåpan Tjänste*). Arbetsgivaren betalar varje månad en avgift som uppgår till 2 procent av den pensionsgrundande lönen från det att den anställde fyller 23 år och så länge den statliga anställningen varar, dock längst till den anställde fyller 65 år. Avgiften placeras

alltid i en traditionell livförsäkring med garanterad ränta som förvaltas av Kåpan Pensioner. Pensionen har inget återbetalnings-skydd, men det går att välja till det för de arbetstagare som så önskar. Den kompletterande ålderspensionen betalas normalt ut från 65 år och under fem år. Storleken på den kompletterande ålderspensionen beror hur stora avgifter som har betalats in och på pensionskapitalets utveckling.

Pensionsåldern enligt PA 03 är 65 år men uttag av de olika pensionsdelarna kan göras från 61 års ålder som ett förtida tempo-rärt uttag eller livsvarigt uttag. Det finns även möjlighet att skjuta upp uttag av pensionen efter 65 år.

I dagsläget omfattas cirka 250 000 personer av avtalet i sin anställning.

2.5 Tryggande av tjänstepension

2.5.1 Begreppet tryggande av tjänstepension

Eftersom en pensionsutfästelse utgör en utfästelse om framtida utbetalningar är det vanligt att arbetsgivaren på olika sätt säkerställer att utfästelsen kommer att kunna infrias den dagen arbetstagarna har rätt att få pensionen utbetald. Pensionsutfästelser tryggas genom att pensionskapitalet successivt byggs upp under in-tjänandetiden. Några tvingande civilrättsliga regler om ett tryggande finns inte men normalt innehåller både de kollektivavtalsgrundade och individuella pensionsavtalen som förekommer på arbetsmarknaden regler om hur pensionerna ska finansieras och tryggas.

Att pensionsutfästelser som följer av ett anställningsförhållande är tryggade är inte bara viktigt för arbetsgivare och arbetstagare utan även för samhället i stort. I tryggandelagen och inkomstskattelagen finns särskilda bestämmelser kring tryggande av pensionsutfästelser. Bestämmelserna pekar ut fyra sätt att trygga pensionsutfästelser: pensionsförsäkring, särskild redovisning av pensionsavsättning i balansräkning i kombination med kreditförsäkring, avsättning till en pensionsstiftelse och överföring till ett utländskt tjänstepensionsinstitut. Om en arbetsgivare tryggar pension till anställda i någon av dessa fyra tryggandeformer är tryggandekostnaderna avdragsgilla under vissa förutsättningar. I tryggandelagen anges förutsättningar

för tryggande av pensioner genom avsättning i balansräkning och avsättning till pensionsstiftelse. Dessa förutsättningar måste vara uppfyllda för att avdrag för pensionskostnaderna ska kunna medges vid tryggandetillfället. Det finns inte några civilrättsliga eller skattemässiga hinder för en arbetsgivare att trygga pension för olika anställda i skilda tryggandeformer, eller att trygga ålderspension och efterlevandepension på olika sätt, till exempel ålderspension genom avsättning i balansräkningen och efterlevandepension genom försäkring.

Pensionsutfästelser kan även säkerställas genom exempelvis bankgarantier eller någon form av pantförskrivning från arbetsgivarens sida, såsom företagsinteckningar eller kapitalförsäkringar. Kostnader för ett sådant säkerställande får dock inte dras av.

2.5.2 Olika tryggandeformer

Arbetsgivarna använder normalt någon av de nyss uppräknade tryggandeformerna. Vid tryggande av pensionsutfästelse genom försäkring tecknar arbetsgivaren en försäkring till förmån för den anställde med de förmåner eller premier som framgår av utfästelsen. Genom premiebetalningarna fullgör arbetsgivaren sina förpliktelser enligt pensionsutfästelsen. En pensionsförsäkring får inte återköpas, vilket innebär att det inte är möjligt att i förtid ta ut det sparande som finns i försäkringen. Pensionen betalas ut av försäkringsgivaren först när försäkringsfallet inträffar.

En arbetsgivare kan också sköta pensionerna i företagets egen regi och själv betala ut pension till tidigare anställda. I tryggandelagen regleras två sådana tryggandeformer: avsättning till pensionsstiftelse och särskild redovisning av pensionsskuld i balansräkningen. En pensionsstiftelse är en stiftelse som inrättas av arbetsgivaren med det enda syftet att trygga pensionerna för anställda eller deras efterlevande. Stiftelsen får enligt tryggandelagen inte ha något annat ändamål. En pensionsstiftelse får inte utfästa pension, utan det är arbetsgivaren som utfäster pensionslöften och som är skyldig att infria dem. Arbetsgivaren gör överföringar till stiftelsen av medel för de framtida pensionsutbetalningarna. Överföringar till en stiftelse ska avse reella tillgångar såsom kontanter, aktier, obligationer, fastigheter eller dylikt. Stiftelsens förmögenhet kan sägas

utgöra en pant för arbetsgivarens pensionsutfästelser, det vill säga en garanti för att arbetsgivaren kan betala ut pension när det blir dags. Tillgångar som förts över till en stiftelse får därefter endast användas för pensionskostnader. Efter tidpunkten för överföringen har alltså arbetsgivaren i princip inte längre någon rätt till tillgångarna. Arbetsgivaren kan dock begära gottgörelse från stiftelsen för pensioner som betalas ut. När arbetsgivaren börjar betala ut pension till en arbetstagare kan arbetsgivaren alltså få tillbaka de medel som han tidigare fört över för att trygga arbetstagarens pension.

En avsättning i balansräkning i förening med en kreditförsäkring är en tryggandeform som skiljer sig markant från ett tryggande genom överföringar till pensionsstiftelse och betalning av premier för pensionsförsäkring. Den avgörande skillnaden är att pensionsmedlen behålls i företaget. Pensionskapitalet fungerar därmed som en långfristig finansieringskälla och medlen arbetar i företaget fram till dess att det är dags att betala ut pensioner. Avsättningen i sig är en bokföringsteknisk åtgärd som innebär att pensionsutfästelserna skuldförs i takt med att de tjänas in. Det avsatta beloppet ska normalt överensstämma med nuvärdet av pensionsutfästelserna.

Arbetsgivaren svarar alltid för pensionsutfästelsen även om för lågt belopp har avsatts. För att skydda pensionerna för det fall företaget skulle komma på obestånd kombineras tryggandeformen avsättning i balansräkningen normalt med en kreditförsäkring av skulden. När det gäller allmänna pensionsplaner enligt tryggandelagen finns krav på att skulden kreditförsäkras, men även i individuella utfästelser kan det finnas villkor om kreditförsäkring av skulden. Kreditförsäkringen tecknas hos PRI Pensionsgaranti och faller ut om arbetsgivaren hamnar på obestånd och inte kan fullgöra sina pensionsåtaganden. Genom redovisningen av pensionskulden i balansräkningen i kombination med kreditförsäkringen anses pensionsutfästelsen tryggad.

När det gäller tryggandeformen avsättning i balansräkning bygger systemet på att skulden (den obeskattade reserveringen) ska återföras när pensionen börjar betalas ut och arbetsgivaren samtidigt kostnadsför pensionsutbetalningarna.

2.5.3 Tjänstepensionsmarknaden

När det gäller system för tjänstepension finns det stora skillnader mellan de olika EU-länderna, men det stora flertalet tjänstepensionslösningar bygger på fonderade lösningar där tjänstepensionsinstitut och pensionsfonder används för att trygga arbetsgivarens utfästelser om framtida pensionsförmåner (jfr SOU 2011:68 s. 85). Det svenska systemet för tjänstepensioner skiljer sig från systemen i de flesta andra länder eftersom arbetsgivarens utfästelser till största delen tryggas genom försäkringar i stället för pensionsfonder.

Som framgår av tabell 2.1 nedan uppgick det totala tjänstepensionskapitalet i Sverige till cirka 2 227 miljarder kronor år 2012. Detta motsvarar en kapitalmängd om cirka 60 procent av Sveriges BNP. Hela 75 procent av detta kapital förvaltas av livförsäkringsbolag, både i form av traditionella försäkringar och fondförsäkringar. Till detta kommer ungefär 109 miljarder kronor i pensionskassor, vilka fungerar på liknande sätt som försäkringsbolagen men för slutna borgenärskretsar. Cirka 258 miljarder kronor, eller 12 procent av tjänstepensionskapitalet, var avsatta till tjänstepension genom skuldföring i företags balansräkningar. Av detta var cirka en fjärdedel avsatt på ett sätt som möjliggör avdragsrätt.

Tabell 2.1 Fördelning av tjänstepensionskapitalet år 2012, miljarder kronor och procent

Tryggande	Tillgångar	Andel
Pensionsstiftelser	191	9 %
Balansräkning	258	12 %
Pensionskassor	109	5 %
Livförsäkringsbolag	1670	75 %
Totalt:	2227	100 %

Källor: Finansinspektionen, Länsstyrelsen i Stockholms län, Skatteverket.

Tryggandeformen överföring till pensionsstiftelser omfattar cirka 191 miljarder kronor, vilket motsvarar 9 procent av det totala kapitalet. Fördelningen av detta kapital mellan stiftelser av olika storlek framgår av tabell 2.2 nedan. Av de 1 838 registrerade pensionsstiftelserna i Sverige svarar de 25 största för 90 procent av det totala kapitalet. Den stora majoriteten av stiftelserna är alltså

avsevärt mycket mindre än dessa. Den största tjänstepensionsstiftelsen, Konsumentkooperationens pensionsstiftelse, är med tillgångar om drygt 20 miljarder kronor exempelvis nästan tio tusen gånger större än medianstiftelsen mätt i förmögenhet.

Tabell 2.2 Fördelning av pensionsstiftelsernas tillgångar 2012

	Tillgångar (mkr)	Andel av tillgångarna	Antal	Andel av antalet
>1000 mkr	171 538	90 %	25	1 %
100–1000 mkr	11 489	6 %	30	2 %
10–100 mkr	3 734	2 %	139	8 %
1–100 mkr	3 927	2 %	1 180	64 %
<1 mkr	233	0 %	464	25 %
Totalt	190 921	100 %	1 838	100 %

Källa: Länsstyrelsen i Stockholms län.

3 Tjänstepension – översiktligt om gällande rätt

3.1 Allmänt om gällande ordning

En tjänstepension omfattar pensionsförmåner som följer av ett anställningsförhållande och grundas på en utfästelse om pension till den anställde. Detta innebär att förtroendevalda och andra uppdragstagare som inte är anställda inte har rätt till tjänstepension. Eftersom pensionsutfästelsen i grunden avser en utfästelse om framtida utbetalningar finns det skäl för att så långt som möjligt säkerställa att utfästelserna verkligen kommer att kunna infrias den dagen då arbetstagarna har rätt att få pension utbetald. Några tvingande civilrättsliga regler om ett sådant tryggnade finns inte. Normalt innehåller dock de kollektivavtalade pensionsplanerna som förekommer på arbetsmarknaden regler om hur förmånerna ska finansieras och tryggas.

Tjänstepensionering styrs civilrättsligt av den lagstiftning som gäller för försäkringsverksamheten och tryggnade av pensionsutfästelser. Försäkringar regleras i försäkringsrörelselagen (2010:2043) och försäkringsavtalslagen (2005:104). De civilrättsliga reglerna för avsättning i balansräkningen och överföring av medel till pensionsstiftelse finns i lagen (1967:531) om tryggnade av pensionsutfästelse m.m. (tryggandelagen). De utländska tjänstepensionsinstitutens verksamhet i Sverige regleras i stället i lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige. Den skatterättsliga lagstiftningen har däremot stor betydelse för pensionsavtalets ram genom att ange utrymmet för arbetsgivarens avdragsrätt vid tryggnade av framtida pensionsutbetalning.

Tryggandelagens regler är avsedda att tillämpas i samspel med skatteregler. Hänvisningen i inkomstskattelagen till tryggandelagens regler innebär att de krav som ställs i denna lag måste vara

uppfyllda för att avdrag för tryggnadskostnader ska kunna medges vid tryggnad i pensionsstiftelse eller balansräkning. Möjligheterna till skatteavdrag utgör i praktiken ett incitament för arbetsgivaren att trygga pensioner på sätt som följer av de civilrättsliga reglerna. Hänvisningen till tryggnadslagen innebär till exempel att pensionsutfästelsen ska vara oantastbar och att tryggnadslagens regler om rubricering av pensionskulden måste följas för att tryggnadskostnaden ska omfattas av avdragsrätt. Rubriceringen är också viktig när det gäller frågan om särskild löneskatt och avkastningsskatt ska påföras eller inte.

Till de civilrättsliga reglerna i tryggnadslagen anknäver även regler i årsredovisningslagen (1995:1554), lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag och lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag samt vissa bestämmelser i förmånsrättslagen (1970:979) och konkurslagen (1987:672).

Även de civilrättsliga reglerna för livförsäkringar samspelar med skatteregler. Skatteregler faller tillbaka på de civilrättsliga reglerna. Omvänt hänvisar försäkringsavtalslagen till inkomstskattelagen till exempel när det gäller reglerna om begränsningar i förfoganderätten till pensionsförsäkringar.

En arbetsgivarens kostnader för tryggnad av tjänstepension i de skattemässigt godkända tryggnadensformer leder inte till någon förmånsbeskattning för den anställde med åtföljande uttag av sociala avgifter. I stället beskattas arbetsgivaren med särskild löneskatt enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionsmedel (löneskattelagen). Denna skatt syftar till att likställa skattebelastningen på inkomster som ger arbetstagaren rätt till förmåner enligt socialförsäkringen och inkomster som inte ger sådan rätt. Den särskilda löneskatten ansågs då den infördes motsvara den del i socialavgifterna som i ekonomisk mening hade samma funktion som en skatt. Skattesatsen för den särskilda löneskatten är 24,26 procent, vilket kan jämföras med att arbetsgivaravgiften i normalfallet är 31,42 procent (år 2015).

Genom tryggnad av pensioner byggs successivt ett pensionskapital upp. Avkastningen på pensionsmedlen beskattas inte inom ramen för den vanliga inkomstbeskattningen utan enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel (avkastningsskattelagen). Avkastningsskatt tas ut med 15 procent av en schablonberäknad avkastning på pensionskapitalet. När det gäller livförsäk-

ring som meddelas i Sverige är det försäkringsgivaren som är skattskyldig för avkastningsskatt på pensionsmedel. Avkastningsskatt ska även betalas av pensionsstiftelser enligt tryggandelagen och arbetsgivare som tryggar pensionsutfästelser enligt tryggandelagen genom avsättning i balansräkningen.

3.2 Civilrättsliga regler

3.2.1 Tryggandelagen

Vid tryggande utanför pensionsförsäkringssystemet finns de grundläggande civilrättsliga reglerna om tryggande av pensionsutfästelser i tryggandelagen. Arbetsgivares utfästelse om pension till en arbetstagare eller en arbetstagares efterlevande kan enligt lagen tryggas genom särskild redovisning av pensionsskuld eller genom avsättning av medel till en pensionsstiftelse. Lagen trädde i kraft den 1 mars 1968 och har inte ändrats i någon mer omfattande utsträckning sedan dess. Frågan om behovet av en översyn har aktualiserats i flera sammanhang. Bland annat hade Pensionsskatteutredningen (dir. 2004:99) i uppdrag att göra en allmän terminologisk översyn av lagen samt att se över vissa specifika frågor. Utredningen lades dock ner innan den överlämnat något förslag. Behovet av en översyn aktualiserades även i samband med ändringarna i skattelagstiftningen 1998.

Tryggandelagen omfattar inte pensionsutfästelser som villkorats av arbetsgivaren på så sätt att rätten till pension gjorts beroende av att arbetstagaren kvarstår i arbetsgivarens tjänst vid inträdandet i pensionsåldern. Sådana utfästelser brukar betecknas som ”antastbara” eller ”villkorade” utfästelser. Begreppet allmän pensionsplan är ett nyckelbegrepp i tryggandelagen. Begreppet har bland annat betydelse för vilka utfästelser som får redovisas i balansräkningen.

När det gäller skuldredovisning får arbetsgivare, oavsett företagsform, redovisa pensionsskuld som hänför sig till ett åtagande enligt en sådan allmän pensionsplan som avses i tryggandelagen. Aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening och sparbank får även i balansräkningen redovisa upplupen del av pensionsutfästelse som inte omfattas av allmän pensionsplan. Detta gäller dock inte för arbetstagare med bestämmande inflytande och deras

efterlevande. För sådana arbetstagare får skuldföring endast göras om utfästelsen följer av allmän pensionsplan.

Tryggandelagen anger även under vilken rubrik en arbetsgivares pensionsåtagande ska redovisas. Rubriceringen har även skatterättslig betydelse.

Med en arbetsgivares pensionsreserv avses skulden för åtagande enligt allmän pensionsplan samt för upplupen del av sådan utfäst pension som i övrigt får redovisas. Med upplupen del av utfäst pension förstås kapitalvärdet av den pension som arbetstagaren intjänat vid beräkningstillfället. Beräkning av kapitalvärde ska ske med ledning av försäkringstekniska grunder som fastställs av Finansinspektionen.

Om pensionsutfästelser är tryggade genom såväl pensionsstiftelses förmögenhet som skuldföring i balansräkningen anses utfästelserna i första hand vara täckta av stiftelses förmögenhet. Förbudet att minska den skuldförda posten gäller då minskning som medför att posten understiger den del av arbetsgivarens pensionsreserv som inte har täckning i stiftelses förmögenhet. Bestämmelsen innebär också att skuldföring enligt tryggandelagen kan ske i den mån pensionsutfästelserna inte är tryggade genom stiftelses förmögenhet.

Tryggande av pensioner i egen regi kan även ske genom överföring av medel till en pensionsstiftelse. Alla arbetsgivare, oavsett företagsform, kan bilda pensionsstiftelser. En pensionsstiftelse ska ha som utslutande ändamål att trygga pensionsutfästelser till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande. Alla anställda och deras efterlevande kan omfattas av stiftelses ändamål. Om inget annat sägs i stiftelseurkunden anses en stiftelse omfatta samtliga anställda. Arbetsgivare får emellertid begränsa destinatärskretsen (de som omfattas av stiftelses ändamål) till att omfatta en viss grupp av anställda.

En pensionsstiftelse är en realstiftelse, det vill säga den får i princip inte ha en fordran på arbetsgivaren. Om arbetsgivaren gör en avsättning till en pensionsstiftelse krävs att arbetsgivaren överlämnar kontanta medel eller därmed jämförliga tillgångar, till exempel aktier, obligationer eller fastigheter, till stiftelsen. Vissa möjligheter finns emellertid för arbetsgivaren att låna tillbaka medel ur stiftelskapitalet om denne ställer betryggande säkerhet eller tillsynsmyndigheten medger det.

En pensionsstiftelse är en pant som syftar till att ge pensionsborgenärerna ett ökat skydd. Detta återspeglas på olika sätt i tryggandelagen. Exempelvis får en pensionsstiftelse inte utfästa pension. Det är således alltid arbetsgivaren som ska göra utfästelser om pension till en anställd och stiftelsen tryggar endast arbetsgivarens åtagande. Om stiftelsen ändå själv skulle utfästa pension är utfästelsen ogiltig. Vidare är ett förbehåll vid pensionsutfästelse att pension ska utgå endast i den mån stiftelses medel räcker till utan verkan. Arbetsgivaren svarar således fullt ut för att utfästelsen fullgörs oavsett hur mycket medel det finns i stiftelsen. Stiftelseförmögenhetens syfte att ge pensionsborgenärerna ett ökat skydd tillgodoses också av de restriktioner för pensionsstiftelsers placeringar som följer av tryggandelagens regler.

De begränsningar som finns när det gäller arbetsgivares möjlighet att trygga pensionsutfästelser genom avsättning i balansräkningen gäller inte för pensionsstiftelse. Däremot får en pensionsstiftelse inte trygga utfästelser till arbetstagare med bestämmande inflytande över företaget eller sådana arbetstagares efterlevande utöver vad som kan anses sedvanligt för arbetstagare med motsvarande uppgifter.

Det är arbetsgivaren som ska besluta om att bilda en pensionsstiftelse och stiftelsen anses bildad efter det att stadgar antagits. En pensionsstiftelse är en juridisk person, vilket innebär att stiftelsens medel är skyddade från arbetsgivarens borgenärer. Det är arbetsgivaren, och inte pensionsstiftelsen, som ska betala ut pensionen. I vissa undantagsfall, till exempel vid arbetsgivarens konkurs, kan stiftelsen emellertid betala ut förfallna pensionsbelopp direkt till pensionärerna. När en avsättning har gjorts och medel betalats till stiftelsen, kan arbetsgivaren endast ta tillbaka medel genom så kallad gottgörelse. Med gottgörelse avses att arbetsgivaren, under vissa förutsättningar, kan få kompensation från pensionsstiftelsen för sina faktiska pensionskostnader. I tryggandelagen finns bestämmelser om utrymmet för gottgörelse och vilka kostnader en arbetsgivare kan begära gottgörelse för.

En pensionsstiftelse ska träda i likvidation om arbetsgivaren blivit försatt i konkurs eller upphör med sin näringsverksamhet av annan orsak. Upphör arbetsgivaren med näringsverksamhet utan att ansvaret för pensionsutfästelserna överflyttas, ska upplupen del av pensionsutfästelsen som skuldförts tryggas genom att köpa

pensionsförsäkring. Detta gäller dock inte om utfästelsen är kreditförsäkrad eller om tillsynsmyndigheten medger undantag.

En pensionsstiftelse som tryggar utfästelser om pension till minst 100 arbetstagare eller arbetstagares efterlevande, och där avsättning har gjorts till stiftelsen för en sådan person, är skyldig att följa de regler som föranleds av tjänstepensionsdirektivet (2003/41/EG). Regelverket innebär i korthet att dessa pensionsstiftelser ska upprätta, följa och ge in placeringsriktlinjer till finansinspektionen. Bestämmelser om bokföring och annan redovisning för en pensionsstiftelse finns i bokföringslagen (1999:1078) och i årsredovisningslagen (1995:1554).

3.2.2 Redovisningsregler

Årsredovisningslagen

Om ett företag inte tryggar pensionsåtaganden till anställda med pensionsförsäkringar, hanteras pensionsåtagandet i stället i egen regi. Hur ett sådant åtagande ska värderas och redovisas regleras i redovisningslagstiftningen. Årsredovisningslagen (1995:1554) innehåller inga särskilda redovisningsregler för pensionsförpliktelser. Enligt lagen ska förpliktelser som är säkra eller sannolika till sin förekomst men ovissa till belopp eller till tidpunkten för infriandet redovisas som avsättningar (3 kap. 9 § ÅRL). Åtaganden som inte uppfyller kraven för att redovisas som avsättning ska prövas om de är att hänföra till sådana ansvarsförbindelser som ska redovisas i årsredovisningen.

Årsredovisningslagen kräver inte att kapitalvärdet av pensionsåtaganden ska upptas som skuld i balansräkningen. I förarbetena uttalas att ett pensionsåtagande som inte har täckning i en pensionsstiftelses förmögenhet eller i en tecknad pensionsförsäkring bör redovisas som avsättning och inte som ansvarsförbindelse (prop. 1995/96:10 del 2 s. 88). Om pensionsåtagandena inte har skuldförts ska enligt årsredovisningslagen de pensionsåtaganden som inte har upptagits bland skulderna och som inte heller har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet tas upp som separat post bland ansvarsförbindelser.

Av årsredovisningslagen bilaga 1, Uppställningsform för balansräkningen, framgår att en pensionsförpliktelse kan redovisas under posten Avsättningar för pensioner.

Normgivning

Bokföringsnämnden har det övergripande ansvaret för utvecklingen av god redovisningssed för de onoterade företagen. Rådet för finansiell rapportering anpassar och utvecklar god redovisningssed för noterade företag.

År 2004 beslöt Bokföringsnämnden att ändra inriktningen på sin normering. Man upphörde då att ge ut redovisningsnormering per ämnesområde och påbörjade arbetet med normering per företagskategori (K-projektet). För företag som har skyldighet att upprätta årsredovisning enligt årsredovisningslagen har Bokföringsnämnden tagit fram ett huvudregelverk BFNAR 2012:2 (K3).

Från och med inkomståret 2014 gäller att alla aktiebolag och ekonomiska föreningar ska tillämpa ett K-regelverk: huvudregelverket K3 eller, om företaget är mindre, det förenklade regelverket BFNAR 2008:1 Årsredovisning i mindre aktiebolag eller BFNAR 2009:1 Årsredovisning i mindre ekonomiska föreningar (K2).

K3 måste tillämpas av större företag, det vill säga de som två år i rad har fler än 50 anställda, mer än 40 miljoner kronor i balansomslutning *eller* har mer än 80 miljoner kronor i nettoomsättning. Onoterade företag som inte uppfyller dessa kriterier har alltså möjlighet att välja mellan K2 och K3. Ett så kallat noterat företag är emellertid alltid ett större företag enligt årsredovisningslagen.

I K3 behandlas redovisning av pensionsförpliktelser i kapitel 28 och i K2 i kapitel 16. I K3 är utgångspunkten i stället internationell normgivning, dock finns det även i K3 en möjlighet att redovisa enligt tryggandelagens regler.

För företag som inte behöver tillämpa eller inte har valt att tillämpa ett K-regelverk finns BFN:s äldre normgivning i form av rekommendationer, uttalanden och allmänna råd.

K2

K2-reglerna har sin utgångspunkt i tryggandelagens regler om skuldföring, värdering och rubricering av pensionsskuld. En viktig anledning till detta är att den inkomstskattemässiga avdragsrätten är knuten till tryggandelagens bestämmelser.

Betalar ett företag pensionsförsäkringar för sina anställda redovisas inte någon avsättning för pensioner eftersom företaget inte har något sådant åtagande. I stället redovisas premien på pensionsförsäkring som en kostnad. Enligt K2 ska företagets åtaganden som inte har täckning i en pensionsstiftelses förmögenhet eller i en tecknad pensionsförsäkring redovisas som en avsättning i balansräkningen. Det är således inte tillåtet att redovisa pensionsåtaganden som ansvarsförbindelse. Det kan noteras att detta är en skillnad mot FAR 4 (numera upphävd) där det anges att det är ”synnerligen önskvärt” att pensionsåtagandena skuldförs. Pensionsutfästelser som ska tryggas enligt tryggandelagen ska redovisas i posten ”Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.”. Övriga åtaganden för pensioner ska redovisas i posten ”Övriga avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser”.

Ett åtagande om pension som uteslutande är beroende av värdet på en av företaget ägd kapitalförsäkring eller annan tillgång ska tas upp till tillgångens redovisade värde. Övriga pensionsåtaganden ska tas upp till värdet enligt allmän pensionsplan eller kapitalvärdet beräknat enligt tryggandelagen. Pensionsåtaganden som tas upp till kapitalvärde enligt tryggandelagen beräknas enligt de försäkrings tekniska grunder som Finansinspektionen har fastställt. Detta gäller även åtaganden som inte omfattas av tryggandelagen, till exempel antastbara pensioner.

Har företaget valt att trygga pensionsåtagandena genom överföring av medel till en pensionsstiftelse ska en avsättning redovisas endast om stiftelsens förmögenhet understiger åtagandet. Avsättningen ska tas upp till det värde som inte täcks av pensionsstiftelsens förmögenhet värderad enligt 3 kap. 3 § stiftelselagen. Däremot ska ingen fordran redovisas vid motsatt förhållande, det vill säga om stiftelsens förmögenhet överstiger kapitalvärdet.

En avsättning i balansräkningen för pensionsförpliktelser ska omprövas varje år, och återföring får endast göras om återföringen inte står i strid med 7 § tryggandelagen.

Särskild löneskatt ska beräknas på pensionsåtagandets redovisade värde och aktuell skattesats. Företaget ska även göra en avsättning om skyldigheten att betala särskild löneskatt inträder först i samband med att pensionen betalas ut. Avsättningen redovisas i posten "Övriga avsättningar". Om ett åtagande om pension utslutande är beroende av värdet på en av företaget ägd tillgång, och åtagandet både omfattar ett pensionsåtagande och särskild löneskatt, får summan redovisas i posten Övriga avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser.

K3

K3-reglerna har sin utgångspunkt i internationell normgivning. Reglerna ställer krav på att ett företag ska klassificera sina pensionsplaner antingen som avgiftsbestämda eller förmånsbestämda. Begreppen förmåns- respektive avgiftsbestämd pensionsplan definieras i K3.

En avgiftsbestämd plan föreligger när företaget betalar fastställda avgifter till ett annat företag och därefter inte har några legala eller informella förpliktelser till ytterligare betalning, även om det andra företaget inte kan uppfylla sitt åtagande. En avgiftsbestämd plan medför att pensionsförmånen blir beroende av de inbetalade avgifterna samt den kapitalavkastning avgifterna ger. Med förmånsbestämda planer förstås andra pensionsplaner än avgiftsbestämda planer. Vid förmånsbestämda planer bär företaget i allt väsentligt risken för att ersättningarna kommer att kosta mer än förväntat och att tillgångarna avviker från förväntningarna, även om tillgångarna är överförda till ett annat företag. I K3 läggs betoning på att företaget har kvar förpliktelsen till den anställde. Detta innebär till exempel att en pensionsutfästelse som är säkerställd genom en företagsägd kapitalförsäkring utgör en förmånsbestämd plan enligt definitionen.

Vid förmånsbestämda planer har företaget möjlighet att välja redovisningsprincip. Antingen kan företaget välja att tillämpa särskilt angivna punkter i internationell normgivning (IAS 19 Employee

Benefits) eller ett antal lättnadsregler. Lättnadsreglerna har sin utgångspunkt i tryggandelagens regler och är i huvudsak identiska med K2-reglerna. Dock ska, om pensionsförpliktelser tryggats genom överföring av medel till en pensionsstiftelse, pensionsstiftelsens förmögenhet värderas till marknadsvärdet vid bedömningen av om och hur stor avsättning som ska redovisas i balansräkningen.

Dessutom tillkommer ett antal regler, bland annat att en förmånsbestämd plan där en pensionspremie betalas får redovisas som en avgiftsbestämd plan och att avkastningsskatt inte får ingå i pensionskulden vid förmånsbestämda planer.

Redovisning av pensionsåtaganden i noterade bolag

Företag vars värdepapper på balansdagen är noterade ska upprätta koncernredovisning med tillämpning av de IAS/IFRS som antagits och kommer att antas av EU-kommissionen. Detta följer av en förordning (1606/2002/EG) som gäller som lag i Sverige, vid sidan av bland annat årsredovisningslagen. Normgivare för de noterade företagen är Rådet för finansiell rapportering. För att redovisningen i juridisk person ska hålla samma kvalitet som i koncernen bör redovisningen för noterade juridiska personer, vilka i normalfallet är moderföretag i koncerner, så långt möjligt utformas enligt de IAS/IFRS som gäller för koncernredovisningen. Detta framgår av en rekommendation från Rådet för finansiell rapportering, RFR 2 Redovisning för juridisk person (RFR 2). I rekommendationen anges som huvudregel att den av EU-kommissionen antagna IAS/IFRS skall tillämpas även i noterade juridiska personer. Från denna regel görs vissa undantag och tillägg, bland annat beroende på lagbestämmelser, främst i årsredovisningslagen samt på sambandet mellan redovisning och beskattning.

En följd av förordningen är att de noterade företagen i sin koncernredovisning, när det gäller redovisning av pensioner, ska följa IAS 19 Employee Benefits. I RFR 2 ges ett undantag från IAS 19 såvitt gäller förmånsbestämda planer. I rekommendationen anges att tryggandelagen innehåller regler som leder till en annan redovisning än den enligt IAS 19 och att tillämpningen av tryggandelagen är en förutsättning för skattemässig avdragsrätt. Reglerna i IAS 19 avseende förmånsbestämda pensionsplaner behöver därför

inte tillämpas i juridisk person. Redovisningsreglerna i RFR2 som kan tillämpas i juridisk person motsvarar de regler som finns i K3.

3.2.3 Regler om försäkring

Det legala ramverk som omger livförsäkring är omfattande. Det finns ett flertal lagar inom civilrätt, redovisningsrätt och skatterätt som reglerar och påverkar utformningen av livförsäkringar. Viktiga civilrättsliga lagar för försäkringsverksamheten är bland annat försäkringsrörelselagen och försäkringsavtalslagen. Försäkringsrörelselagen innehåller associationsrättsliga regler och näringsrättsliga regler för försäkringsföretagen, bland annat regler för bildande av försäkringsbolag och hur försäkringsverksamhet ska bedrivas och om tillsyn, m.m.

Med anledning av Sveriges EU-medlemskap har de näringsrättsliga bestämmelserna för försäkringsbolagen under en följd av år reformerats för att anpassas till EU-rätten och till nya verksamhetsförutsättningar i övrigt. Under 2009 beslutades om Solvens II-direktivet (2009/138/EG). Direktivet innebär, förutom en reformering av den EU-rättsliga solvensregleringen för skade- och livförsäkring, en konsolidering av alla tidigare direktiv inom försäkringsområdet. Tidsfristen för införlivande och tillämpning av direktivet är 31 januari 2015 respektive 1 januari 2016.

Försäkringsavtalslagen reglerar det avtalsrättsliga förhållandet mellan försäkringsbolag och försäkringstagare. Lagen innehåller bland annat regler för hur ett livförsäkringsavtal får utformas och rättsverkningarna av de regler som ett försäkringsavtal är uppbyggt av. Vissa regler för hur livförsäkringsavtal får utformas finns även i försäkringsrörelselagen. Även skattelagstiftningen påverkar utformningen av livförsäkringsavtal. I inkomstskattelagen finns kvalitativa regler för pensionsförsäkringar. Dessa villkor har även civilrättslig betydelse för avtal om pensionsförsäkringar. För att avdrag för premier över huvud taget ska komma ifråga krävs att de villkor som ställs på pensionsförsäkringar i inkomstskattelagen är uppfyllda. Försäkringsavtalslagen innehåller även bestämmelser om till exempel rätten att teckna försäkring, uppsägning, rätten till försäkringens värde, premiebetalningen, upplysningsplikt och förmåns- tagarförordnanden.

Ett försäkringsbolag och en försäkringstagare har som huvudregel rätt att själva bestämma innehållet i försäkringsavtalet. Försäkringsavtalslagen innehåller emellertid ett antal tvingande regler till den försäkrades förmån. Dessa har tillkommit framför allt för att skydda försäkringstagaren. En tvingande lagregel kan inte sättas ur kraft genom avtal. Detta innebär att om en bestämmelse i försäkringsavtalet strider mot en tvingande regel i försäkringsavtalslagen gäller bestämmelsen i lagen. Många regler i försäkringsavtalslagen är dock sådana som inte behöver följas utan kan avtalas bort, så kallade dispositiva regler. De dispositiva reglerna tillämpas bara om försäkringsavtalet inte föreskriver något annat. Avtalets innehåll framgår av försäkringsbrevet och av de villkor som i övrigt är knutna till avtalet i form av allmänna och särskilda försäkringsvillkor.

De civilrättsliga och skatterättsliga reglerna för livförsäkringar är i vissa delar integrerade. Skattereglerna faller ibland tillbaka på de civilrättsliga reglerna, exempelvis när det gäller avdragsrätt. Omvänt hänvisar försäkringsavtalslagen till inkomstskattelagen, bland annat när det gäller reglerna om begränsningar i förfoganderätten till pensionsförsäkringar och överföring av värdet i en pensionsförsäkring till en annan pensionsförsäkring (flyttregeln). Av regeln i försäkringsavtalslagen framgår att överlåtelse, pantsättning, förmånstagarförordnande eller annat förfogande över en försäkring är utan verkan om förfogandet skett i strid mot försäkringsvillkor som enligt inkomstskattelagen ska tas in i försäkringsavtalet. Det innebär att förfoganden som görs i strid mot reglerna i inkomstskattelagen även får civilrättsliga konsekvenser och blir ogiltiga. Hänvisningen i försäkringsavtalslagen till inkomstskattelagen när det gäller flyttregeln innebär att de skattemässiga villkoren för flytt måste vara uppfyllda för att flytten ska vara möjlig.

Också vissa regler i konkurslagen (1987:672) och utsökningsbalken (1981:774) och familjerättslagstiftningen påverkar utformningen av livförsäkringsprodukter.

3.3 Skatterättsliga regler

3.3.1 Inkomstskattelagen

Det finns inga särskilda regler om avdrag för pensionsutbetalningar. Avdragsrätten för pensioner som betalas ut av arbetsgivaren följer av allmänna bestämmelser i inkomstskattelagen. Om vissa förutsättningar är uppfyllda kan en arbetsgivare emellertid medges avdrag för kostnader för att trygga framtida pensionsutgifter redan vid tidpunkten för trygandet. Arbetsgivares avdragsrätt för kostnader för att trygga lämnade pensionsutfästelser regleras i 28 kap. inkomstskattelagen. Gällande avdragsregler har tillkommit genom SFS 1998:328 (Ds 1997:39, prop. 1997/98:146, bet. 1997/98:SkU27). Syftet med dagens avdragsregler är att förenkla systemet och göra det mer flexibelt och neutralt beträffande såväl pensionsutfästelsernas karaktär som tryggandeformen.

Reglerna om avdrag bygger på principen att endast tryggandekostnader som tillgodoser ett egentligt och varaktigt pensionsbehov och som är rimliga ska vara avdragsgilla. Kravet på pensionerings syfte uttrycks inte direkt i lagtexten utan återspeglas i stället i kvalitativa och kvantitativa villkor som måste uppfyllas för att avdrag ska medges. Avsättningar inom dessa ramar och villkor faller inom ett skattegynnade område genom att kostnaderna är avdragsgilla för arbetsgivaren och förmånen skattefria för arbetstagaren. Arbetstagaren beskattas således inte förrän pensionen betalas ut. Vidare beskattas avkastningen på pensionskapitalet lägre än annan avkastning på kapital, och i stället för socialavgifter tas särskild löneskatt ut på tryggandekostnaderna.

De kvalitativa villkoren

De kvalitativa villkoren tar främst sikte på utformningen av de förmåner – ålderspension, sjukpension och efterlevandepension – som utfästelsen får omfatta. Vissa formkrav ställs upp, som till exempel att ålderspension normalt inte får börja betalas ut före 55 års ålder eller under kortare tid än fem år, att pensionen under de första fem åren inte får betalas ut med minskande belopp och att destinatärskretsen för efterlevandepension är begränsad. De kvali-

tativa villkoren tar även sikte på inlåsning av pensionskapitalet (begränsningar i föfoganderätten).

De kvalitativa villkoren som ställs på en pensionsförsäkring har inte bara betydelse för arbetsgivares avdrag för pensionsförsäkringar utan även för arbetsgivares avdrag för tryggnad av pensionsutfästelse genom pensionsstiftelse, avsättning i balansräkningen och tryggnad genom överföring till ett utländskt tjänstepensionsinstitut jämförbart med pensionsstiftelse. Om en pensionsutfästelse inte uppfyller de kvalitativa villkoren kan alltså arbetsgivaren inte få avdrag för att trygga framtida pensionsutgifter enligt utfästelsen.

Samtliga villkor måste vara uppfyllda för att försäkringen ska utgöra en pensionsförsäkring, både när det gäller en privat pensionsförsäkring och en tjänstepensionsförsäkring. Om något av de kvalitativa villkoren vid avtalets ingående inte är uppfyllt är försäkringen i skattehänseende att anse som en kapitalförsäkring.

Kvantitativa begränsningar i avdragsrätten

De tryggnadsformer som medför avdragsrätt är överföring till pensionsstiftelse enligt tryggnadslagen, avsättning i balansräkning genom särskild redovisning enligt tryggnadslagen i förening med kreditförsäkring, kommunal eller statlig borgen eller liknande garanti, betalning av premie för pensionsförsäkring samt överföring till ett utländskt tjänstepensionsinstitut som i inkomstskattelagen likställs med en sådan pensionsstiftelse som avses i tryggnadslagen. Med betalning av premie för pensionsförsäkring likställs betalning enligt ett avtal med ett utländskt tjänstepensionsinstitut om avtalet är jämförbart med en pensionsförsäkring. För att arbetsgivare ska få avdrag för framtida pensionsutgifter krävs alltså att pensionsutfästelserna tryggas genom någon av de ovanstående skatterättsligt godkända tryggnadsformerna.

De kvantitativa kraven utgör beloppsramar för avdraget. Det finns två avdragsregler: en huvudregel och en kompletteringsregel. Begränsningarna i avdragsrätten är inte kopplade till tryggnadslagen utan stipuleras direkt i inkomstskattelagen med utgångspunkt i pensionsgrundande lön. Däremot är det ett krav att reglerna om

överföring till pensionsstiftelse och avsättning i balansräkningen i tryggandelagen är uppfyllda.

Att en pensionskostnad ryms inom huvudregeln eller kompletteringsregeln innebär dock inte med automatik att avdrag medges för hela kostnaden, utan avdragsrätten är begränsad till den faktiska pensionskostnaden. För tryggande genom pensionsförsäkring är premien den faktiska pensionskostnaden. När det gäller tryggande genom avsättning i balansräkning är avdraget begränsat till det belopp som krävs för att täcka pensionsreserven för avdragsgilla pensionsutfästelser, och avdraget får inte heller överstiga ökningen av reserven under året. För överföring till pensionsstiftelse gäller att avdrag inte kan medges med ett större belopp än att sammanlagda överföringar med avdragsrätt motsvarar pensionsreserven.

I kap. 28 inkomstskattelagen finns även särskilda regler för arbetsgivare som övertar ansvaret för en pensionsutfästelse från en annan arbetsgivare eller som byter tryggandeform. Det finns också specialregler för när och med vilka belopp avsättningar som gjorts i balansräkningen ska återföras, och hur ersättning som en arbetsgivare får från en pensionsstiftelse ska behandlas.

En kort tillbakablick på tidigare skatteregler

De regler som gällde före 1998 tillkom i stort sett efter förslaget i prop. 1975/76:31 och kompletterades efter förslag i prop. 1976/77:48, prop. 1997/78:64 och prop. 1979/80:68. Avdragsreglerna knöt an till avtalsregleringen om tjänstepensioner på arbetsmarknaden och de avdragsgilla tryggandeformer var, bortsett från utländska tjänstepensionsinstitut, desamma som i dagens regelverk. Avdrag medgavs inom vissa beloppsgränser som sattes av en dåvarande huvudregel, en ryms-inom-regeln och en alternativregel.

Enligt huvudregeln fick arbetsgivaren avdrag för kostnader för pensionsutfästelser enligt tillämpad allmän pensionsplan. Som en ytterligare förutsättning gällde att den allmänna pensionsplanen inte gav pensionsrätt för lönedelar ovanför vissa nivåer, det så kallade riksdagstaket (30 basbelopp). Det gällde även vissa andra beloppsbegränsningar i olika löneintervall. Ryms-inom-regeln hade sin utgångspunkt i den skatterättsliga definitionen av allmän

pensionsplan. Termen tillämpades på pensionsutfästelser som inte omfattades av en allmän pensionsplan men som rymdes inom vad som var sedvanligt enligt en formell allmän pensionsplan för arbetstagare med motsvarande arbetsuppgifter. I den praktiska tillämpningen blev ITP-planen en jämförelsenorm (se kapitel 2).

Alternativregeln var avgiftsbaserad och endast möjlig att utnyttja för trygghandformen pensionsförsäkring. Den var tillämplig i två fall: när pensionsutfästelsen inte omfattades av en allmän pensionsplan eller avsåg anställda som omfattades av sådan plan utan att avdragsrätt förelåg enligt huvudregeln eller ryms-inomregeln. Det fanns inga särskilda avdragsregler vid byte av trygghandform utan de vanliga reglerna var tillämpliga.

Avdragsreglerna ansågs leda till bristande flexibilitet i fråga om nya pensionslösningar som utarbetats på arbetsmarknaden både när det gäller kollektivavtalade pensionsplaner och individuella pensionsavtal. Dessutom ansågs reglerna svåra att hantera för både arbetsgivarna och Skatteverket. Bristerna ledde fram till att nya pensionsregler infördes 1998.

3.3.2 Särskild löneskatt på pensionskostnader

Bakgrund

En allmän utgångspunkt i skattereformen 1990 var att alla förvärvsinkomster skulle beläggas med socialavgifter eller en motsvarande skatt, något som pensioner och pensionskostnader dessförinnan hade varit undantagna från. Detta motiverades med att alla typer av förvärvsinkomster borde bli behandlade på ett likvärdigt sätt. I den utsträckning en inkomst ger rätt till förmåner enligt socialförsäkringarna skulle fulla avgifter tas ut. I andra fall ansågs uttaget kunna begränsas till den så kallade skattedelen av socialavgifterna. Bestämmelserna om särskild löneskatt infördes den 1 juli 1991 och motsvarade i princip arbetsgivaravgiftens skattedel. I och med införandet av löneskattelagen skapades neutralitet mellan löne- och pensionskostnader. I annat fall skulle det vara fördelaktigare att ta ut arbetsersättning i form av en framtida pension än i form av kontantlön, vilket främst skulle gynna höginkomsttagare eftersom de oftast har bättre förutsättningar att avstå lön till förmån för framtida pension. Särskild löneskatt påförs med

24,26 procent. Skattesatsen är densamma för alla skattskyldiga oberoende av företagsform.

Skattskyldighet, skattesats och beskattningsunderlaget

Den som utfäst tjänstepension är skattskyldig till särskild löneskatt på pensionskostnader. Som utgångspunkt gäller att särskild löneskatt ska tas ut redan när pensionen tryggas och senast vid utbetalningstillfället. Skatten tas ut på arbetsgivarens löpande kostnader för att trygga pensionsutfästelser genom köp av tjänstepensionsförsäkring, överföring till pensionsstiftelse, avsättning i balansräkningen eller överföring till ett utländskt tjänstepensionsinstitut.

Vid beräkningen av beskattningsunderlaget ska bokföringsmässiga grunder tillämpas. Underlaget för särskild löneskatt beräknas enligt ett schema med plus- och minusposter som utgår från bokföringen. Pensionsförsäkringspremier ska ingå i beskattningsunderlaget för det beskattningsår under vilket premiebetalningen ska dras av. Vid avsättning i balansräkningen påförs särskild löneskatt på ökningen av pensionskulden. Något krav på att en skuldföring ska vara förenad med en kreditförsäkring finns inte för att skatten ska kunna tas ut.

En förutsättning för att särskild löneskatt ska påföras när det gäller överföring till pensionsstiftelse och avsättning i balansräkningen är att tryggandet har gjorts i enlighet med tryggandelagen.

Om utfäst pension säkerställs på något annat sätt än genom de skattemässigt godkända tryggandeformerna tas skatten alltså inte ut förrän pensionen betalas ut av arbetsgivaren. Det bör dock noteras att även när pensionsutfästelserna tryggas i de skatterättsligt godkända tryggandeformerna tas skatt ut när pensionen sedermera betalas ut. Detta gäller även i de fall någon annan anlitas för utbetalning av pensionerna, till exempel för kommunernas del KPA och för pensioner tryggade på konto tillsammans med kreditförsäkring PRI Pensionsgaranti. Eventuell dubbelbeskattning elimineras genom att gottgörelse från pensionsstiftelse och en minskning av avsättningen i balansräkning reducerar underlaget för särskild löneskatt. I praktiken innebär systematiken således att särskild löneskatt tas ut vid tryggandet av pensionsutfästelsen och inte vid utbetalningen.

Särskild löneskatt ska påföras oavsett om arbetsgivaren fått avdrag eller inte. Har arbetsgivaren till exempel betalat premier för tjänstepensionsförsäkringar med belopp överstigande maximalt avdrag enligt huvud- eller kompletteringsregeln och därför bara fått avdrag för en del av sin trygandekostnad, ska underlaget till särskild löneskatt ändå omfatta den totalt betalda premien.

I vissa fall kan det uppkomma ett underskott vid beräkning av beskattningsunderlaget. Ett sådant underskott får rullas vidare och får dras av från underlaget närmast följande beskattningsår.

Särskild löneskatt är en sådan särskild skatt som ska dras av i inkomstslaget näringsverksamhet. Skatten ska dras av vid inkomstbeskattningen för samma beskattningsår som pensionskostnaderna ska ingå i beskattningsunderlaget.

3.3.3 Avkastningsskatt på pensionsmedel

Bakgrund

Avkastningsskattelagen infördes i likhet med löneskattelagen i samband med 1990 års skattereform (prop. 1989/90:110) som en del i det reformerade skattesystemet. Avkastningsskatten ersätter inkomstskatten och avser att beskatta den årliga avkastningen på såväl pensionsmedel som kapitalförsäkringskapital. Syftet med införandet av avkastningsskatten var att skapa en större neutralitet vad gäller beskattning av olika former av sparande (direkt sparande och indirekt sparande).

Före 1990 års skattereform beskattades inte avkastningen på sparande i pensionsförsäkringar. Avkastningen på kapitalförsäkringar beskattades schablonmässigt med en skattesats som i praktiken uppgick till 40 procent. Enligt Utredningen om reformerad inkomstbeskattning (RINK) (SOU 1989:33) innebar detta att pensionssparande gynnades kraftigt jämfört med sparande i kapitalförsäkringar och jämfört med direkt sparande i bank, aktier eller liknande. Olikformigheterna i beskattningen av de olika sparformerna hade i huvudsak uppkommit genom att lagstiftaren därigenom velat uppnå särskilda syften.

Med hänvisning till att beskattningen skulle vara neutral mellan olika sparformer föreslog RINK att livförsäkringsbolagen skulle beskattas för avkastningen på pensionssparandet i inkomstslaget

näringsverksamhet. Vidare föreslogs att pensionsstiftelser skulle vara skattskyldiga för sin kapitalavkastning på motsvarande sätt som försäkringsbolag och att arbetsgivare som tryggt utfäst pension genom avsättningar i balansräkningen skulle vara skattskyldiga för en del av ökningen av pensionsskulden (SOU 1989:33 Del II, s. 213, 214 och 217–219).

Det konstaterades dock att det även fortsättningsvis var befogat att i viss mån stimulera pensionssparandet som är en långsiktig och bunden sparandeform, varför kravet på fullständig neutralitet jämkades något i denna del. RINK föreslog därför att avkastningsskatt skulle tas ut med en lägre skattesats för pensionssparande än för kapitalförsäringssparande.

RINK:s förslag togs med vissa modifikationer in i prop. 1989/90:110 som legat till grund för avkastningsskattelagen. Därefter har ett antal ändringar skett i lagen, bland annat till följd av prop. 1992/93:187 (en ny schabloniserad beskattningsmetod infördes), prop. 1994/95: 25 (höjd skattesats för avkastningsskatt) och senast prop. 2011/12:1 (ändrad beräkning av kapitalunderlaget).

Dagens regler

Skattskyldigheten

Skattskyldiga till avkastningsskatt är svenska livförsäkringsföretag, såväl aktiebolag som ömsesidiga försäkringsföretag samt utländska livförsäkringsföretag som bedriver försäkringsrörelse från ett fast driftsställe i Sverige. Därutöver är pensionsstiftelser enligt tryggandelagen och arbetsgivare som tryggar pensionsutfästelser genom avsättning i balansräkningen enligt tryggandelagen skattskyldiga till avkastningsskatt. Detsamma gäller utländska tjänstepensionsinstitut som från ett fast driftsställe i Sverige antingen bedriver med försäkringsverksamhet jämförbar tjänstepensionsverksamhet eller meddelar avtal om tjänstepension med villkor som innebär att institutet kan likställas med pensionsstiftelse enligt tryggandelagen.

Skattskyldiga till avkastningsskatt är också obegränsat skattskyldiga som innehar ett pensionssparkonto, en pensionsförsäkring som meddelas i ett annat land inom EES än Sverige, en kapitalförsäkring som meddelats i en försäkringsrörelse som inte bedrivs från ett fast driftsställe i Sverige, eller en utländsk personförsäkring

som jämföras med en svensk pensionsförsäkring enligt 58 kap. 5 § IL. Detsamma gäller obegränsat skattskyldiga som ingått ett avtal om tjänstepension med ett utländskt tjänstepensionsinstitut i en verksamhet som inte bedrivs från ett fast driftställe i Sverige, under förutsättning att avtalet är antingen jämförbart med kapital- eller pensionsförsäkring eller innehåller villkor som innebär att tjänstepensionsinstitutet kan likställas med en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen. Vilka som är obegränsat skattskyldiga framgår av 3 och 6 kap. inkomstskattelagen. När det gäller utländska kapital- och pensionsförsäkringar är det således försäkringstagaren själv som är skattskyldig till avkastningsskatt.

För uttag av avkastningsskatt gäller bestämmelserna i skatteförordelagen (2011:1244). Skatteunderlaget ska redovisas i inkomstdeklarationen (undantag för IPS) och skatten påförs i form av slutlig skatt i slutskattebeskedet.

Skatteberäkningen

Skatteunderlaget för avkastningsskatten beräknas i två steg. Först beräknas ett kapitalunderlag som grundar sig i pensionskapitalet. När kapitalunderlaget är framräknat fastställs skatteunderlaget genom att det multipliceras med den genomsnittliga statslåneräntan för kalenderåret närmast före ingången av beskattningsåret (3 d § avkastningsskattelagen). Med pensionskapital avses kapital i pensionsförsäkringar, avtal om tjänstepension jämförbara med pensionsförsäkringar, kapital i pensionsstiftelser och avsättningar i balansräkningen. Det bör observeras att skatten tas ut på en schablonmässigt beräknad avkastning given av statslåneräntan och alltså inte på den faktiska avkastningen. Den genomsnittliga statslåneräntan för 2014 var 1,62 procent. Genom att koppla schablonavkastningen till den genomsnittliga statslåneräntan anses en god överensstämmelse kunna uppnås mellan verklig och schablonberäknad avkastning sett över en längre tidsperiod.

För kapital hänförligt till kapitalförsäkringar och avtal om tjänstepension jämförbara med kapitalförsäkringar ska kapitalunderlaget i stället multipliceras med statslåneräntan vid utgången av november kalenderåret närmast före beskattningsåret. Motivet till att schablonavkastningen för kapitalförsäkringar ska räknas fram med stats-

låneräntan från november i stället för den genomsnittliga statslåneräntan är att beskattningsnivån ska likställas mellan kapitalförsäkringar och investeringssparkonton (prop. 2011/12:1 s. 373).

Kapitalunderlaget

För svenska livförsäkringsföretag, utländska livförsäkringsföretag och tjänstepensionsinstitut som bedriver med försäkringsverksamhet jämförbar tjänstepensionsverksamhet med fast driftsställe i Sverige och pensionsstiftelser utgörs kapitalunderlaget av värdet av samtliga tillgångar vid beskattningsårets ingång minskat med finansiella skulder vid samma tidpunkt.

Det bör noteras att kapitalunderlaget beräknas med utgångspunkt i tillgångarnas värde vid beskattningsårets ingång. När det gäller pensionskapital räknas sedan skatteunderlaget, det vill säga den schabloniserade avkastningen, fram med den genomsnittliga statslåneräntan året före beskattningsåret.

För skattskyldiga som tryggar pensioner i balansräkningen i enlighet med tryggandelagen utgörs kapitalunderlaget av avsättningsbeloppet vid ingången av beskattningsåret avseende sådana pensionsutfästelser för vilkas tryggande avdragsrätt föreligger vid inkomstbeskattningen. Det innebär att de i kontobehållningen eventuellt ingående pensionsmedel som inte kunnat dras av till följd av reglerna i 28 kap. inkomstskattelagen inte heller ska ingå i underlaget för avkastningsskatt. Metoden att använda den ingående pensionskulden vid beräkningen av avkastningsskatt har främst valts av förenklingsskäl.

Skattesatsen m.m.

Avkastningsskatten uppgår till 15 procent på pensionskapital och till 30 procent på kapital hänförligt till kapitalförsäkringar (9 § avkastningsskattelagen).

I det fall beskattningsåret är kortare eller längre än 12 månader ska avkastningsskatten jämkas i motsvarande mån. En sådan jämkning kan bli aktuell för skattskyldig som tryggar pensioner genom avsättning på konto (2 § första stycket 4 avkastningsskattelagen) och som har ett beskattningsår som är kortare eller längre än 12

månader. Sådan jämkning ska också göras om avsättningen i balansräkningen enligt tryggandelagen helt upplöses under beskattningsåret.

Avkastningsskatten är avdragsgill i två fall. Det gäller arbetsgivare som redovisar pensionsutfästelse i balansräkningen och arbetsgivare som ingått avtal om tjänstepension som meddelas av ett utländskt tjänstepensionsinstitut som jämföras med en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen och som bedrivs från ett fast driftsställe i Sverige. För övriga skattskyldiga är skatten inte avdragsgill på grund av avdragsförbudet för svenska allmänna skatter.

4 Allmänt om neutralitet och uppdraget

Ett av utredningens uppdrag är att kartlägga graden av konkurrensneutralitet i skattereglerna och de civilrättsliga reglerna för avdragsgilla trygghandformer, samt att föreslå hur reglerna kan göras mer neutrala.

Trygghandformerna är inte helt neutrala i flera avseenden. Civilrättsligt är möjligheten att trygga pensionsutfästelser i balansräkningen begränsad till vissa typer av arbetsgivare eller till vissa typer av arbetstagare. Vidare är förutsättningarna när det gäller att byta trygghandform för en pensionsutfästelse begränsade på ett sätt som kan ifrågasättas ur neutralitetssynpunkt. Möjligheterna att trygga avgifts- och förmånsbaserade pensionsutfästelser med avdragsrätt är inte heller helt neutrala. Slutligen är avdrags- och skattereglerna av praktisk nödvändighet olika för de tre trygghandformerna vilket kan ge upphov till bristande neutralitet mellan dem.

Dessa neutralitetsproblem uppstår både på grund av civilrättsliga bestämmelser i trygghandelagen och skattemässiga regler i främst inkomstskattelagen. Att de civilrättsliga reglerna i trygghandelagen även får betydelse för neutraliteten ur skattesynpunkt beror på att avdragsrätten i inkomstskattelagen i förekommande fall bygger på bestämmelserna i trygghandelagen. En del neutralitetsproblem har därför sin grund i båda lagstiftningarna. Inledningsvis behandlas frågan om hur neutralitetsbegreppet ska tolkas samt bakgrunden till de problem som finns.

4.1 Bakgrund och uppdrag

Grunderna för nuvarande skatteregler på pensionsområdet lades i huvudsak fast på 1970-talet. I och med 1990 års skattereform infördes avkastningsskatt på pensionsmedel och särskild löneskatt på pensionskostnader. Syftet var att få den då mycket förmånliga beskattningen av pension mer i nivå med skattereglerna på andra områden. Den nuvarande utformningen av reglerna om avdragsrätt för framtida pensionskostnader tillkom väsentligen år 1998 (prop. 1997/98:146 och prop. 1998/99:16). Det konstaterades då att någon fullständig neutralitet mellan de olika trygghandformerna inte var möjlig utan ingrepp i trygghandelagen, vilket inte bedömdes som önskvärt vid tidpunkten (prop. 1997/98:146 s. 60). Trygghandelagen har i huvudsak varit oförändrad sedan den infördes 1968. En av utredningens uppgifter är att genomföra en översyn av denna lag.

Utredningen ska enligt direktiven ”kartlägga graden av konkurrensneutralitet i skattereglerna för olika former av tjänstepensions-sparande och lämna förslag som innebär större neutralitet”. Två specifika exempel på bristande neutralitet nämns också i direktiven. Det första är att det i vissa fall saknas avdragsrätt för tryggande av pensionsutfästelser i pensionsstiftelse om avkastningen däri varit låg. Det andra är att det gjorts gällande att tryggande av pensionsutfästelser genom avsättning i balansräkning är skattemässigt missgynnade jämfört med övriga trygghandformer eftersom avkastning däri är dubbelt beskattad.

Utöver dessa skattemässiga neutralitetsproblem betonar direktivet också att utredningen ska fästa särskild vikt vid att ”åstadkomma ett väl fungerande system vid byte av trygghandform”. I dagsläget är byte till och från de olika trygghandformerna inte alltid möjligt. Ur neutralitetssynpunkt är det exempelvis problematiskt att det i gällande rätt ofta är möjligt att byta trygghandform till en tjänstepensionsförsäkring från andra trygghandformer, samtidigt som det inte går att byta åt andra hållet, det vill säga från en tjänstepensionsförsäkring till en annan trygghandform.

En neutralitetsaspekt som rör trygghandelagen är att den är utformad efter de pensionslösningar som fanns när lagen infördes, vilket företrädesvis rörde sig om förmånsbaserade pensionsutfästelser. I dagsläget är många pensionslösningar i stället avgiftsbaserade och det råder en viss osäkerhet om i vilken utsträckning de rymms

inom tryggandelagen. I prop. 1997/98:146 s. 59–60 uttalas klart att avsikten med de ändrade skattereglerna är att alla tryggandeformer ska kunna användas oavsett om pensionsutfästelsen är förmåns- eller avgiftsbaserad. Samtidigt påpekas att en full neutralitet mellan de olika tryggandeformerna inte är möjlig utan en översyn av tryggandelagens regler. En lösning på problemet föreslogs i betänkandet Försevad årsredovisning och bokföringsbrott, m.m. (SOU 2009:46), men den bedömdes av flera remissinstanser strida mot regeringsformens förbud mot normdelegering och frågan ska därför åter övervägas i denna utredning.

4.2 Övergripande om neutralitet

Utredningens uppgift att skapa en större neutralitet mellan tryggandeformerna kräver överväganden om vad som bör vägas in vid en neutralitetsbedömning. De olika tryggandeformerna har olika karaktär. Vid tjänstepensionsförsäkringstryggande avhänder sig arbetsgivaren fullgörandet av tjänstepensionen på ett försäkringsföretag. Om pensionsutfästelsen i stället tryggas i balansräkningen har arbetsgivaren en skuld till pensionsborgenärerna, men kan samtidigt behålla kapitalet i verksamheten. En pensionsstiftelse har i sin tur närmast funktionen av en pant för givna pensionslöften. Utifrån dessa olikheter står det klart att de olika tryggandeformerna svårigen kan ha helt identiska regler. Det är heller inte utredningens uppgift att helt sudda ut skillnaderna mellan tryggandeformerna. Att reglerna tillåts vara olika är så att säga en förutsättning för att de ska kunna existera. Det kan också finnas andra skäl till att en fullständig neutralitet inte går att uppnå. Exempelvis saknas möjligheten att i balansräkningen trygga pensionsutfästelser till arbetstagare med bestämmande inflytande över företaget. Det är heller inte möjligt för andra företag än aktiebolag, ekonomiska föreningar, ömsesidiga försäkringsbolag och sparbanker att trygga utfästelser som inte är enligt allmän pensionsplan i balansräkningen. Den första begränsningen syftar till att säkerställa att avdragsgilla pensionsutfästelser inte görs i syfte att uppnå skattemässiga fördelar medan den andra är avsedd att säkerställa pensionsbörnärernas fordringar på arbetsgivaren (prop. 1967:83). Av samma

anledning finns också vissa begränsningar vid byte av tryggandeform.

När det gäller skillnader i beskattning mellan tryggandeformerna handlar det mer specifikt om *skatteneutralitet*. En neutral beskattning har till avsikt att inte snedvrída ekonomiska aktörers val och att göra beskattningen rättvis. Principen om neutral beskattning betonades starkt i bland annat 1990 års skattereform och koncist uttryckt innebär den främst att olika ekonomiska aktörers beteende i så liten utsträckning som möjligt ska påverkas av skatte-reglerna. De val aktörerna gör ska alltså inte styras av skattehänsyn. Mer om begreppet skatteneutralitet finns bland annat i SOU 1989:33 ”Reformerad inkomstbeskattning” del 1 s. 52 och framåt, ”Inkomstskatt – en läro- och handbok i skatterätt” s. 36–38, Sven-Olof Lodin m.fl., 2003, nionde upplagan, ”Några kvalitetskrav på en god skattelagstiftning”, Sven Olof Lodin, *Skattenytt*, 2007 s. 484–485. En direkt applicering på föreliggande utredning är att skatte-reglerna inte ska påverka vilken tryggandeform man väljer för sina pensions-utfästelser.

Det är emellertid viktigt att påpeka att skatteneutralitet innebär att skattekostnaderna mellan tryggandeformerna ska vara lika – inte att alla kostnader ska vara lika eller att göra tryggandeformerna identiska i alla hänseenden. Själva utformningen av de olika tryggandeformerna gör dem olika i flera avseenden, bland annat när det gäller kontrollen över och administrationen av pensionskapitalet. När det gäller tryggandeformen avsättning i balansräkningen finns det inte några begränsningar att använda pensionskapitalet i sin verksamhet. Vid försäkringstryggande har företaget däremot avhänt sig kapitalet genom betalning av premier till försäkringsföretaget, medan det vid tryggande i pensionsstiftelse överförs medel till en stiftelse. Från stiftelsen men inte från försäkringen finns det dock möjlighet till återlån om betryggande säkerhet för lånet ställs eller tillsynsmyndigheten medger detta. Reglerna bör ur skatteneutralitetssynpunkt vara utformade så att det är denna typ av skillnader som avgör valet av tryggandeform – inte skattekostnaden.

4.3 Utgångspunkter för neutralitetsbedömning

Bedömning: Reglerna bör vara enhetliga vad avser olika typer av företag, arbetstagare och pensionsavtal. Inskränkningar för vissa sorters företag, arbetstagare eller utfästelser bör motiveras av att pensionsborgenärernas pensioner ska vara tillräckligt tryggade eller av att de är nödvändiga för att säkerställa att pensionsutfästelserna görs i ett faktiskt pensionssyfte. Om ett företag tryggar en pensionsutfästelse bör pensionskapitalet, om det ger samma avkastning i de olika tryggandeformerna, om möjligt också leda till lika stora skattekostnader.

Utgångspunkten bör vara att reglerna i både tryggandelagen och inkomstskattelagen om möjligt ska vara enhetliga för alla arbetsgivare och arbetstagare. Detsamma bör gälla olika typer av pensionsutfästelser, vilket är mest aktuellt i fråga om förmånsbaserade kontra avgiftsbaserade utfästelser. Det är dock viktigt att här ta med i beräkningen att regler som utvidgar möjligheten för vilken typ av utfästelser som kan tryggas enligt tryggandelagen, vilka företag som kan trygga dem och på vilket sätt, samt till vilka arbetstagare utfästelserna får göras endast bör ske under beaktande av dels att reglerna säkerställer att pensionsutfästelserna tillgodoser ett faktiskt pensioneringsbehov, dels att säkerheten för pensionsborgenärerna är tillräcklig. Här kan nämnas att tryggande i balansräkningen i kombination med kreditförsäkring i förarbetena till tryggandelagen har bedömts som en med pensionsförsäkring fullt jämförbar tryggandeform ur arbetstagarens perspektiv, och tryggande i stiftelse som ett fullgott tryggande (prop. 1967:83).

Det framstår också som att de totala skattekostnader ett pensionstryggande medför bör vara så lika som möjligt mellan de olika tryggandeformerna, såvida det inte finns skillnader mellan tryggandeformerna som motiverar olika skatteuttag. Om till exempel avkastningen på pensionsmedlen är olika i de olika tryggandeformerna är det i sig inte orimligt om de också ger upphov till olika skatteutfall. Eftersom reglerna för de olika tryggandeformerna som konstaterats i praktiken inte kan vara identiska framstår det också som viktigt att i möjligaste mån se till de samlade skattekonsekvenserna i tryggandeformerna för att bedöma skatteneutraliteten. Att olika trygganden innebär olika möjligheter till avdrag kan exem-

pelvis inte analyseras utan att man också tar hänsyn till vad som händer med avkastningen från det inestående pensionskapitalet.

Ur ovanstående diskussioner mynnar två huvudsakliga kriterier för neutralitetsbedömning. För det första bör reglerna vara enhetliga vad avser olika typer av företag, arbetstagare och pensionsavtal. Inskränkningar för vissa sorters företag, arbetstagare eller utfästelser bör motiveras av att pensionsborgenärernas pensioner ska vara tillräckligt tryggade eller av att de är nödvändiga för att säkerställa att pensionsutfästelserna görs i ett faktiskt pensionssyfte. För det andra bör pensionskapital, om det ger samma avkastning i olika tryggandeformer, om möjligt också leda till lika stora skattekostnader.

4.4 Identifierade neutralitetsproblem

Förutom de i direktiven angivna neutralitetsproblemen har det under utredningens arbete uppdragats ytterligare situationer där nuvarande regler uppvisar bristande neutralitet. Medan vissa problem är tydligt kopplade till bestämmelser i tryggandelagen eller skatterätten uppstår andra i samspelet dem emellan. Ytterligare vissa skatteenutralitetsproblem behöver analyseras utifrån de totala skattekonsekvenser som uppstår och inte bara exempelvis hur avdragsrätten ser ut. Utredningen tar därför upp neutralitetsproblem på flera olika ställen i betänkandet. Systematiken är som följer.

De neutralitetsproblem som främst rör tryggandelagen tas upp i kapitel 5. Bland annat diskuteras tryggande av avgiftsbaserade utfästelser i egen regi. I avsnitt 5.10 tas sedan upp möjligheten att utvidga bestämmelserna om vilka typer av arbetsgivare som får trygga pensionsutfästelser i balansräkningen. Där diskuteras också tryggande av pensionsutfästelser för arbetstagare med ett bestämmande inflytande över företaget.

Frågan om ett system som underlättar byte av tryggandeform är något som berör både tryggandelagen och skattereglerna och som diskuteras både i avsnitt 5.11 (tryggandelagen) och avsnitt 6.5 (inkomstskattelagen). Den begränsade möjligheten att med avdragsrätt "fylla på" pensionsstiftelser när stiftelseförmögenheten gått ner i värde diskuteras till viss del i avsnitt 6.4. Denna begränsning innehåller ett skattemässigt neutralitetsproblem genom att de

totala skattekonsekvenserna blir annorlunda jämfört med exempelvis försäkringstryggande. Problemet diskuteras också i avsnitt 6.9.

I avsnitt 6.9 diskuteras även andra potentiella skatteneutralitetsproblem vilka kräver att de totala skattekonsekvenserna för företagen beaktas. Dessa innefattar för det första beskattningen av avkastning på pensionsmedel i de olika tryggandeformerna. Frågan har som nämnts flaggats upp i utredningens direktiv. För det andra diskuteras beskattningen av de överskott som kan uppstå i pensionsmedel i de olika tryggandeformerna. Slutligen tas i avsnittet också upp en bristande neutralitet när det gäller hur inbetald särskild löneskatt på pensionskostnader räknas upp över tid.

5 Tryggandelagen

5.1 Översyn av tryggandelagen

Tryggandelagen innehåller civilrättsliga regler om hur en arbetsgivare kan trygga sina pensionsutfästelser i egen regi och även civilrättsliga regler om pensions- och personalstiftelser. Lagen trädde i kraft den 1 mars 1968 och är sedan dess i stort sett oförändrad. Frågan om en översyn av tryggandelagen har aktualiserats i flera sammanhang. I SOU 1985:63, Tjänstepension – tryggande och beskattning, föreslogs att tryggandelagen skulle slopas och ersättas med en ny lag som skulle innehålla civilrättsliga regler och de viktigaste delarna av den skatterättsliga regleringen. Betänkandet har inte lett till något lagförslag. I prop. 1997/98:146 s. 60 För- enklad avdragsrätt för pensionskostnader aviserade regeringen tanken på att under år 1998 återigen utvärdera behovet av ändringar i tryggandelagen. Pensionsskatteutredningen (dir. 2004:99) fick sedan i uppdrag att göra en allmän terminologisk översyn av tryggandelagen och att se över vissa specifika frågor. Utredningen lades dock ner och någon översyn av tryggandelagen har därefter inte kommit till stånd. Även i SOU 2009:46, Försevad årsredovisning och bokföringsbrott, samt i en kompletterande promemoria föreslogs vissa justeringar i tryggandelagen.

Tryggandelagens regler är avsedda att tillämpas i samspel med skattereglerna. Vid tillkomsten av lagen fanns en fullständig koppling mellan dess bestämmelser och skattereglerna. Därefter har emellertid skatterätten förändrats och kopplingen till tryggandelagen successivt luckrats upp. Alltjämt krävs dock för att kunna dra av kostnader för att trygga en pensionsutfästelse i egen regi att tryggandet följer bestämmelserna i tryggandelagen. Däremot har begreppet allmän pensionsplan i stort sett förlorat sin betydelse för skatterätten eftersom de beloppsmässiga avdragsbegränsningarna inte

längre är avhängiga pensionsnivåerna i en allmän pensionsplan utan anges direkt i inkomstskattelagen. Även det offentliga pensionsystemet och tjänstepensionssektorn har genomgått stora förändringar. Detsamma gäller redovisningslagstiftningen och normgivningen.

I direktiven anges att det finns ett behov av en allmän terminologisk översyn och modernisering av hela tryggandelagen. Därutöver anges att det finns ett behov av en särskild översyn i vissa avseenden. Det gäller bland annat definitionen av en allmän pensionsplan samt reglerna för värdering av pensionsutfästelser vilka tar sikte på förmånsbaserade pensionsutfästelser. De pensionsplaner som på senare tid förhandlats fram av avtalsparterna på arbetsmarkanden är i huvudsak avgiftsbaserade. Även reglerna om gottgörelse ska analyseras och eventuella ändringsförslag tas fram. Bland annat har det ifrågasatts om gottgörelse bör kunna avse arbetsgivarens ersättning till ett annat företag som har övertagit ansvaret för en pensionsutfästelse. Det har också efterlysts tydligare regler vad gäller förutsättningarna för gottgörelse vid en övergång från stiftelsetryggande till tryggande genom en särskild redovisning i balansräkningen.

5.2 Promemorian Vissa frågor om tryggande av pensionsutfästelser

I SOU 2009:46 Försenad årsredovisning och bokföringsbrott, m.m. föreslogs vissa ändringar i tryggandelagen (bilaga 4). Efter remissbehandlingen av betänkandet har det i Justitiedepartementet utarbetats en promemoria, Vissa frågor om tryggande av pensionsutfästelser. Även promemorian är remissbehandlad. I promemorian föreslås en del anpassningar av tryggandelagens bestämmelser till terminologin på redovisningsområdet samt även vissa språkliga justeringar. Därutöver föreslås att förbudet i tryggandelagen att minska posten Avsatt till pensioner endast ska gälla sådana pensionsutfästelser som faktiskt är tryggade på sätt som lagen föreskriver. Ändringsförslagen i promemorian har, i förekommande fall med vissa justeringar, lyfts in i utredningens förslag.

5.3 Utgångspunkterna för översynen av tryggandelagen

Tryggandelagen är sedan länge väl etablerad och inarbetad och har i stort sett fungerat väl. Utgångspunkten är därför att inte göra några större ingrepp i lagens struktur. Några paragrafer föreslås dock byta plats och ett antal nya paragrafer tillkommer. Detta kommenteras under berörda avsnitt och i författningskommentarerna. Även någon enstaka rubrik justeras. Alternativet hade varit att dela upp lagens bestämmelser innehållsmässigt och överföra relevanta delar till andra lagar.

Inriktningen av utredningens förslag har varit att modernisera hela lagen rent språkligt utifrån gällande riktlinjer för författningsspråket och i tillämpliga delar anpassa den befintliga lagtexten till gällande terminologi på redovisningsområdet, till stora delar genom att lyfta in förslaget i promemorian Vissa frågor om tryggnad av pensionsutfästelser, samt säkerställa att lagens bestämmelser återspeglar rådande förhållanden på tjänstepensionsområdet när det gäller innebörden av begreppet allmän pensionsplan och pensionsreserv. I övrigt har utredningen analyserat problematiken vid tillämpningen av tryggandelagens bestämmelser i vissa avseenden, i förekommande fall i samspel med skattereglerna, och föreslagit de ändringar som med beaktande av motiven bakom tryggandelagens reglering befunnits önskvärda och ändamålsenliga. Det gäller omfattningen av tryggandelagen avseende olika typer av pensionsutfästelser, bestämmelserna om intjänande och värdering av pensionsutfästelser, gottgörelse från en pensionsstiftelse, byte av tryggandeform, likvidationsgrunder, bestämmelser om gemensamma pensionsstiftelser och tillsyn. Övervägandena och förslagen belyses närmare under respektive rubrik.

5.4 Språkliga justeringar

5.4.1 Gällande rätt och bakgrund

Språket rent allmänt

Tryggandelagen infördes som nämnts i slutet av 1960-talet och dess språk återspeglar språkbruket vid tidpunkten för lagens tillkomst. Långa och krångliga meningar med komplicerad meningsbyggnad förekommer på flera ställen. Presensformen av verb, bjudande presens, används på många håll i stället för *ska* för att uttrycka ett påbud. Så kallade nakna substantiv, en singular substantivform utan en artikel, förekommer genomgående och användningen avviker därmed från det numera normala lagspråket. Hjälp verbet *äger* används i betydelsen *får* och den långa formen *skall* i stället för den numera vedertagna kortare formen *ska*. I övrigt används en del ålderdomliga ord, uttryck och former. Exempelvis används negationen *ej* och *icke* i stället för *inte*, presens passivum *väljes*, *överföres* m.fl. i stället för den numera vanliga korta formen *väljs*, *överförs*. Gammaldags termer *gottgörelse* och *gottgöra sig* används för att beteckna ersättningar från en pensionsstiftelse. Lagtexten är inte heller könsneutral utan pronomenet *han* används som en gemensam beteckning av fysiska personer oavsett kön.

Redovisningsmässiga termer

En arbetsgivare får trygga sina pensionsutfästelser enligt tryggandelagen genom en särskild redovisning av pensionsskuld (1 § tryggandelagen). Vidare framgår vad olika arbetsgivare får ta upp som skuld under rubriken Avsatt till pensioner (5 § tryggandelagen) eller i fråga om arbetsgivare som omfattas av någon av årsredovisningslagarna i en delpost under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser (8 a § tryggandelagen). Bestämmelsen i 8 a § tryggandelagen infördes efter förslag i prop. 1995/96:104 Skatte regler med anledning av nya årsredovisningslagar. Dessa lagar infördes i sin tur efter förslag i prop. 1995/95:10 Års- och koncernredovisning och innebär att de bolag som omfattas av redovisningslagstiftningen ska upprätta balansräkningen på ett annat sätt än tidigare. Förpliktelser som är säkra eller sannolika till sin existens

men ovissa i fråga om belopp och tidpunkt för deras infriande ska bland annat redovisas på balansräkningens passivsida. Dessa avsättningar omfattar därigenom till stor del vad som enligt tidigare gällande rätt har redovisats som skuld. Under rubriken Avsättningar tas upp bland annat posten Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser. Den i 1976 års bokföringslag förekommande posten Avsatt till pensioner återfinns inte i det nya balansräkningsschemat (se prop. 1995/96:104, del 2, s. 82). Vad som tidigare redovisats som skuld under posten Avsatt till pensioner anses enligt den gällande redovisningslagstiftningens systematik i stället som en avsättning och ska därför redovisas under posten Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser i stället. I 8 a § tryggandelagen har därför tagits in en bestämmelse om att de arbetsgivare som omfattas av den nya redovisningslagstiftningen i stället för att redovisa belopp under posten Avsatt till pensioner ska redovisa motsvarande belopp som en delpost under Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser.

Begreppen skuld och avsättning har således i tryggandelagen en annan innebörd än på redovisningsområdet. Årsredovisningslagarna bygger vad gäller gränsdragningen mellan en avsättning och en skuld på EU:s fjärde bolagsrättsliga direktiv. I prop. 1995/96:10, del 2, s. 85 uttalas att exempelvis avsättningar för pensioner och latent skatter normalt sett torde bedömas som långfristiga. Ju närmare tidpunkten för infriandet desto säkrare kan beloppet fastställas. När det inte längre föreligger osäkerhet om beloppet och infriandetidpunkten ska tidigare redovisade avsättningar i stället redovisas som skulder. I övrigt innebär den nu gällande bokföringslagen att årsredovisningslagens uppställningsform är tillämplig på alla företag som ska avsluta den löpande redovisningen med ett årsbokslut eller en årsredovisning. Termen avsättning används i tryggandelagen också för att beteckna en överföring av realtillgångar till en pensionsstiftelse. Fram till dess att inkomstskattelagen infördes användes ordet avsättning i fråga om stiftelsetryggande även i skattelagstiftningen. Termen avsättning ansågs inadekvat i detta sammanhang med hänvisning till termens betydelse inom redovisningen och ersattes därför med termen överföring. I prop. 1999/2000:2 del 2 s. 359 inkomstskattelagen anförs följande.

Lagrådet anser att det är olyckligt och ägnat att föranleda missförstånd att uttrycket *avsättning till pensionsstiftelse* används för att beteckna en överföring av tillgångar, dvs. något helt annat än vad som normalt förknippas med termen avsättning. Lagrådet föreslår därför att uttrycket ändras till *överföring till pensionsstiftelse*. Lagrådet riktade samma kritik mot reglerna när de ändrades år 1998:1 (prop. 1997/98:146 s. 126). Regeringen pekade då på den koppling som finns till lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. (tryggandelagen) (prop. 1997/98:146 s. 38). Regeringen anser fortfarande att det vore lämpligare att ändra terminologin i samband med en översyn av tryggandelagen. En sådan översyn kan emellertid komma att dra ut på tiden. Den ändring som Lagrådet föreslår leder sannolikt inte till några missförstånd. Regeringen följer därför Lagrådets förslag och ändrar *avsättning* till *överföring*.

5.4.2 Överväganden och förslag

Förslag: Hela tryggandelagen moderniseras språkligt. Lagtexten görs könsneutral. Meningsbyggnaden förenklas i möjligaste mån. Bjudande presens som uttrycker ett påbud ersätts med det modala hjälpverbet ska tillsammans med verbets infinitivform. Nakna substantiv används på samma sätt som i den normala sakprosan. Negation uttrycks genom ordet *inte*. *Skall* ersätts genomgående med *ska* och *äger* med *får*. I presens passivum används konsekvent den korta formen. Termen *gottgörelse* byts ut mot *ersättning*. Lagen renodlas också vad gäller redovisningsmässiga termer och anpassas till terminologin på redovisningsområdet. Termen *avsättning* ersätts med ordet *överföring* när det gäller tryggande genom avsättning av medel till i en pensionsstiftelse. Den språkliga omarbetningen av lagen är inte avsedd att medföra några ändringar i sak.

I utredningens uppdrag ingår en allmän modernisering av tryggandelagen. Enligt riktlinjerna för författningsspråket bör författningar göras så lättlästa som möjligt. För att öka begripligheten är det således viktigt att meningarna är korta och enkelt byggda och att ålderdomliga och ovanliga ord i möjligaste mån byts ut. Det samma gäller ord som i normalt språkbruk har en annan betydelse än i juridiska sammanhang. Modala hjälpverb av typen *må*, *äger* m.fl. ska inte användas. Det anses tillräckligt att använda *ska* för på-

bud, *får inte* för förbud, *bör* för inget absolut krav och *får* för en tillåtelse. En av de mest påtagliga skillnaderna mellan äldre författningstexter och sakprosan är användningen av nakna substantiv. I normalt språkbruk används substantiven, beroende på sammanhanget, ofta tillsammans med obestämda eller bestämda artiklar i singular eller plural, determinativa pronomen (den, det, de, som) eller föregås av ordet *varje*. Nakna substantiv används dock i vissa sammanhang även i normal sakprosa, exempelvis i fasta uttryck som *ge tillstånd*, *köra bil*, *lämna bidrag* m.fl. En annan skillnad mellan en äldre författningstext och den normala sakprosan är användningen av bjudande presens för att uttrycka ett påbud. Enligt riktlinjerna ska emellertid bjudande presens i en modern lagtext användas endast i definitioner (till exempel med A avses B) och andra så kallade kvalifikationsregler (till exempel med A likställs även B).

Utredningens ambition är att modernisera författningsspråket i tryggandelagen så att det ligger så nära som möjligt det normala språkbruket och att riktlinjerna för författningsspråk följs även i övrigt. Det föreslås därför ändringar som gör lagtexten könsneutral genom att i lämpliga fall lägga till *eller hon* alternativt *henne* när personpronomenet *han* används för att beteckna fysiska personer av båda könen. I de fallen ett sådant tillägg har bedömts göra lagtexten onödigt betungande undviks personliga pronomen helt och hållet genom att lämpliga omskrivningar föreslås. Vidare ersätts ordet *äger* genomgående med *får* och ålderdomliga negationsord byts ut och ersätts med *inte*. Vid påbud används ordet *ska* tillsammans med verbets infinitivform i stället för bjudande presens. Meningsbyggnaden förenklas i möjligaste mån och lagtexten görs ledigare. Exempelvis används korta former genomgående i presens passivum och villkor uttrycks genom att ordet *om* används på ett mera konsekvent sätt i stället för att en bisats inleds med ett verb i presens. Således ersätts i möjligaste mån skrivningar av typen "Föreligger A inträffar B" med "Om A föreligger inträffar B".

I promemorian Vissa frågor om tryggande av pensionsutfästelser (avsnitt 5.2) föreslås att tryggandelagens terminologi anpassas till terminologin på redovisningsområdet. En sådan anpassning ska även ta hänsyn till att pensionsutfästelser i vissa fall ska redovisas som avsättning och i vissa fall som skuld beroende på omständigheterna. Vissa av de paragrafer som ses över ändras även rent språkligt, dock inte helt konsekvent. Exempelvis ersätts ordet *äger* med

ordet *får* i 5 § men inte i 14 § trots att båda paragraferna ändrats i ett annat avseende. Utredningen har införlivat promemorians förslag i sina egna och i vissa fall gjort några ytterligare justeringar för att renodla användningen av termerna *skuld* och *avsättning* utifrån vad som gäller på redovisningsområdet. När det gäller tryggande av pensionsutfästelser genom ”avsättning av medel till pensionsstiftelse” föreslås att *avsättning* ersätts med *överföring*. Skälet är att termen *avsättning* i detta sammanhang har en annan betydelse än inom redovisningen. I och med den föreslagna ändringen i tryggandelagen uppnås en överensstämmelse med inkomstskattelagen. Termen *gottgörelse* byts ut mot den modernare termen *ersättning*. På det sättet uppnås också i detta avseende en överensstämmelse med språkbruket i inkomstskattelagen, där ordet *ersättning* har använts i stället för *gottgörelse* i bestämmelsen som reglerar beskattningen av medel som en arbetsgivare tillgodoför sig ur en pensionsstiftelse.

Förslagen är av närmast redaktionell karaktär och är inte avsedda att medföra några ändringar av bestämmelserna i sak.

5.5 Avgiftsbaserade utfästelser

5.5.1 Gällande rätt och bakgrund

Avtalspensionssystemet i Sverige har under en lång tid i huvudsak utgjorts av förmånsbestämda, slutlönerelaterade pensionsplaner som ger rätt till fribrev. Under senare år har emellertid trenden varit att gå från förmånsbaserade till premiebestämda pensionslösningar. Detta gäller även de kollektivavtalsbaserade pensionsplanerna. Exempelvis är ITP 1-planen och pensionsavtalet inom SAF/LO-området avgiftsbaserade. Ålderspensionen kan också i båda planerna tryggas i egen regi, det vill säga genom *avsättning* i balansräkningen i kombination med kreditförsäkring hos PRI Pensionsgaranti eller genom *överföring* av medel till en pensionsstiftelse i kombination med kreditförsäkring.

Definitionen av allmän pensionsplan i tryggandelagen omfattar inte vare sig avgiftsbaserade planer eller individuella pensionslösningar enligt avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare, även om en möjlighet att träffa sådana avtal har förhandlats mellan arbetsmarknadens parter på central nivå. En grundläggande fråga är emellertid

om avgiftsbaserade pensionsutfästelser, såväl kollektivavtalsgrundade som individuella, överhuvudtaget omfattas av nuvarande regler i tryggandelagen, det vill säga om sådana utfästelser får tryggas genom redovisning i balansräkning respektive genom överföring till en pensionsstiftelse. I tryggandelagen finns ett antal paragrafer, såsom 2 och 3 §§, som gör det osäkert om så är fallet.

Frågan om avgiftsbaserade pensionsutfästelser omfattas av tryggandelagen har även betydelse för skatterätten. Avdragsreglerna är visserligen inte längre kopplade till förmånsnivåerna i en allmän pensionsplan enligt tryggandelagen, men de anknyter ändå till tryggandelagen när det gäller tryggandeformerna avsättning i balansräkningen och överföring till pensionsstiftelse. Denna anknytning består i att bestämmelserna i inkomstskattelagen vad gäller dessa tryggandeformer faller tillbaka på tryggandelagen (28 kap. 3 och 4 §§ IL). För avdrag krävs således att avsättningen i balansräkningen avser en särskild redovisning enligt tryggandelagen och att överföringen görs till en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen. Kopplingen till tryggandelagen innebär ytterst att pensionsutfästelsen som tryggas i balansräkningen eller genom pensionsstiftelse måste omfattas av tryggandelagen för att tryggandekostnaden ska få dras av.

Det får anses vara klart att avsikten med gällande regelverk på skatteområdet har varit att både förmånsbaserade och avgiftsbaserade pensionsutfästelser ska omfattas av avdragsreglerna oavsett tryggandeform. I prop. 1997/98:146 uttalas att bestämmelserna avser att medföra en likabehandling av avgiftsbaserade och förmånsbaserade pensionsutfästelser oavsett i vilken form tryggandet sker även om en fullständig neutralitet inte kan uppnås (s. 60–61). Frågan är emellertid om kopplingen till tryggandelagen får till konsekvens att avgiftsbaserade pensionslöften på grund av bestämmelserna i tryggandelagen inte kan tryggas på annat sätt än genom en pensionsförsäkring, i vart fall om de inte är förenade med någon form av garanti.

Enligt tryggandelagen gäller följande. I 1 § första stycket anges att en arbetsgivare får trygga utfästelse om pension till arbetstagare eller efterlevande. I 2 § andra stycket anges att med upplupen del av utfäst pension förstås kapitalvärdet av den pension som arbetstagaren tjänat in vid beräkningstillfället. Enligt 3 § ska kapitalvärdet beräknas med ledning av försäkringstekniska grunder som fastställs

av regeringen eller av den myndighet regeringen bestämmer (Finansinspektionen). Dessa regler faller tillbaka på traditionella förmånsbaserade pensionslöften som normalt sett innebär att en viss månatligt pensionsbelopp utfästs. I RÅ 1985 1:33 prövades frågan huruvida en pensionsutfästelse som endast anger ett kapitalvärde av pensionsrätten vid utbetalningstillfället står i överensstämmelse med tryggandelagen. Omständigheterna i rättsfallet var följande. Ett aktiebolag utfäste pension till sina anställda som vid utbetalningstillfället skulle ha ett bestämt kapitalvärde om 300 000 kr. Utbetalningarna skulle enligt utfästelserna fördelas på sätt som uppfyllde skattelagstiftningens krav på pensionsförsäkring. Underdomstolarna fann att det till följd av utfästelsernas konstruktion inte var möjligt att med tillämpning av försäkringstekniska grunder beräkna kapitalvärdet av den pension som arbetstagaren tjänat in vid bokslutstillfället varför utfästelsen ansågs strida mot tryggandelagen. Högsta förvaltningsrätten ansåg emellertid att utfästelsen stod i överensstämmelse med tryggandelagen och konstaterade följande:

När kapitalvärdet skall beräknas, vilket är nödvändigt i fråga om pensionsutfästelse av traditionellt slag där pensionsbelopp och pensionsålder är angivna, skall beräkningen enligt 3 § tryggandelagen ske med ledning av försäkringstekniska grunder. Denna beräkningsregel kan inte anses innebära hinder mot att utforma en pensionsutfästelse så att kapitalvärdet vid utbetalningstillfället anges i utfästelsen. Om den utfästa pensionen redan är intjänad och infriande av utfästelsen kan påkallas omedelbart, får kapitalvärdet vid varje tillfälle anses vara det samma som vid utbetalningstillfället. Kapitalvärdeberäkning enligt 3 § tryggandelagen blir då inte aktuell. [---] Av handlingarna i målet framgår att de ifrågavarande pensionerna, som ska utbetalas vid avgång ur tjänsten eller vid dödsfall, skall anses varit till fullo intjänade vid utfästelsetillfället. Pensionernas kapitalvärde vid bokslutstillfället skall därför anses ha varit det som angivits i utfästelsen. [---] Bolagets överföring till stiftelsen av 340 000 kr står således i överensstämmelse med tryggandelagens bestämmelser om tryggande av pensionsutfästelse med anlitande av pensionsstiftelse.

När det gäller tryggandet genom en pensionsstiftelse tillkommer en ytterligare komplikation. I 12 § tryggandelagen anges att en pensionsstiftelse inte får utfästa pension och att sådan utfästelse är ogiltig. I 1 § andra stycket anges att förbehåll vid pensionsutfästelse att pension ska utgå endast i den mån stiftelsens medel förslår därtill är utan verkan och arbetsgivaren svarar för utfästelsen utan av-

seende på förbehållet. Tryggandelagens nuvarande utformning har sin civilrättsliga bakgrund i lagen (1961:583) med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse. Lagen byggde på ett delbetänkande av Pensionsstiftelseutredningen (SOU 1961:14) och lagstiftningen var provisorisk i avvaktan på utredningens slutbetänkande (prop. 1961:177 s. 1). Förbudet för arbetsgivare att begränsa sin ansvarighet för en av arbetsgivaren lämnad pensionsutfästelse till att avse det belopp som kan utgå ur pensionsstiftelse motsvarar i huvudsak 3 § i 1961 års lag (andra stycket). I första stycket stadgades att pensionsstiftelsen inte fick utfästa pension och att en sådan utfästelse var ogiltig. Denna senare bestämmelse finns numera i 12 § tryggandelagen. Vad gäller stadgandet i 3 § andra stycket i 1961 års lag (2 § tredje stycket i utredningens förslag och 1 § andra stycket tryggandelagen) hänvisade utredningen till de skäl som låg till grund för stadgandet i 3 § första stycket, numera 12 § tryggandelagen, sammanfattningsvis att det inte ansågs tillfredsställande om det kunde ”komma att bero på arbetsgivarens fria skön om den säkerhet, som stiftelsen avses utgöra, skall få något värde”. Utredningen konstaterade att ”vid pensionering med anlitan av pensionsstiftelse bör ... ansvarighet för pensionsförpliktelserna därför alltid åvila arbetsgivaren.” (SOU 1961:14 s. 71).

Beträffande utformningen av 3 § andra stycket (numera 1 § andra stycket tryggandelagen) anförde utredningen följande (SOU 1961:14 s. 74).

[Det är] olämpligt att en pensionsstiftelse står som ensam ansvarig för en pensionsutfästelse. För löftets infriande svarar nämligen då enbart stiftelsens förmögenhet. Samma situation inträder när en arbetsgivare givit en utfästelse men ... till denna fogat villkoret att pension skall utgå endast i den mån en till företaget knuten pensionsstiftelses medel därtill förslår. Galdsunderlaget är då blott stiftelsens förmögenhet och arbetstagaren kan som löftesbärare icke därutöver göra gällande något anspråk mot arbetsgivaren. Hittills har icke förelegat något hinder mot att ge pensionsutfästelser av den typ som här avses. Dessa utfästelser har även i skatterettsligt hänseende ansetts medföra rätt till avdrag vid avsättningen till pensionsstiftelse. De skäl, som ovan redovisats för det i 2 § andra stycket uppställda förbudet ... talar emellertid för att villkorade utfästelser från arbetsgivaren icke vidare bör få förekomma. Det är önskvärt att en arbetsgivare icke skjuter emellan sig och sin arbetstagare en stiftelse, som lyfter av honom förpliktelser vilka sammanhänger med tjänsteavtalet.

Utredningens förslag att enbart ett villkor av ifrågavarande slag, och inte hela utfästelsen där ett sådant villkor förekommer, ska förklaras ogiltigt, godtogs också av departementschefen (prop. 1961:177, s. 52).

I RÅ 2006 ref. 39, ett överklagat förhandsbesked, gjorde Högsta förvaltningsdomstolen bedömningen att en stiftelse vars förmögenhetsvärde skulle ligga till grund för beräkningen av pensionsutbetalningar enligt arbetsgivarens utfästelse inte var att anse som pensionsstiftelse enligt tryggandelagen. Högsta förvaltningsdomstolen motiverade sitt beslut enligt följande:

Pensionsstiftelsernas karaktär av pantstiftelser, syftande till att ge pensionsborgenärerna ett ökat skydd, återspeglas på olika sätt i tryggandelagen. Enligt 12 § får pensionsstiftelse inte utfästa pension. Enligt 1 § andra stycket är förbehåll vid pensionsutfästelse att pension skall utgå endast i den mån stiftelsens medel förslår utan verkan; arbetsgivaren svarar för utfästelsen utan avseende på förbehållet. Att stiftelseförmögenheten skall ge pensionsborgenärerna ett ökat skydd markeras också av de restriktioner för pensionsstiftelsers placeringar som gäller enligt 11 §. Den i målet aktuella stiftelsen har enligt stadgarna till uteslutande ändamål att trygga bolagets pensionsutfästelser till förmån för A och dennes efterlevande. Den föreliggande stiftelsen innebär att pensionsutbetalningarna från bolaget skall ske under en tioårsperiod. För varje år beräknas det som ska betalas ut som en andelbestämd efter antalet kvarstående utbetalningsår – av stiftelseförmögenheten vid ingången av året och med viss justering såvitt avser det sista utbetalningsåret. Utbetalningarna upphör när bolaget inte längre kan få gottgörelse från stiftelsen, dvs. när stiftelseförmögenheten förbrukats. Konstruktionen innebär att pensionsutbetalningarna helt knyts till utvecklingen av stiftelsens förmögenhet och därmed inte ger det skydd som lagen avser. Enligt Regeringsrättens mening får fråga anses vara om ett sådant förbehåll som är utan verkan enligt 1 § andra stycket tryggandelagen. Utan förbehållet är utfästelsen innehållslös. Av 9 § följer därmed att stiftelsen inte är en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen.

Av rättsfallet följer att en stiftelse inte kan godtas som en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen när pensionskapitalets slutliga storlek helt är beroende av förvaltningen av de avgifter som inbetalts till stiftelsen.

I ett förhandsbesked meddelat den 26 november 2013 har en stiftelse som förvaltar en avgiftsbaserad pensionsutfästelse ansetts vara en pensionsstiftelse och skattefri enligt inkomstskattelagen. Ansökan rörde tryggande av den premiebaserade ålderspensionen i

I TP 1 genom överföring av medel till pensionsstiftelse. Utfäst pension skulle knytas till värdeutvecklingen av tillgångarna i en investeringsfond som pensionsstiftelsen skulle placera sin förmögenhet i. Det innebar att pensionskapitalet bestod av summan av gjorda inbetalningar och ackumulerad positiv eller negativ avkastning på dessa. För det fall den ackumulerade avkastningen vid pensionstidpunkten skulle vara negativ fanns en garanterad nivå enligt pensionsavtalet motsvarande summan av alla inbetalningar. Skatterättsnämnden ansåg att stiftelsen var en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen och därmed skattefri enligt inkomstskattelagen. Nämnden ansåg också att pensionsreserven vid en viss given tidpunkt skulle beräknas med utgångspunkt i det högsta av summan av inbetalda anslag och positiv eller negativ avkastning på dessa anslag och summan av nuvärdet av inbetalda anslag. Förhandsbeskedet fastställdes av Högsta förvaltningsdomstolen (HFD 2014 not. 52).

Av rättsfallet kan dras slutsatsen att avgiftsbaserade utfästelser kan tryggas i egen regi genom överföring till pensionsstiftelse om pensionsutfästelsen är förenad med en viss garanti från arbetsgivarens sida. I rättsfallet ovan utgjordes garantin av summan av betalda avgifter. Dock bör noteras att avkastningen på de betalda avgifterna inte var garanterade.

Sammanfattningsvis gäller således att rättspraxis ger stöd för att avgiftsbaserade utfästelser med garantier omfattas av tryggandelagen. Det är också klarlagt att en stiftelse inte kan godtas som en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen när pensionskapitalets slutliga storlek helt är beroende av förvaltningen av de avgifter som betalats in till stiftelsen. Det som således inte är klart är om renodlade avgiftsbaserade pensionsutfästelser kan tryggas i balansräkningen enligt tryggandelagen. RÅ 1985 1:33 ger inte heller riktigt svar på den frågan eftersom det i detta fall handlade om ett givet kapital (se ovan). Rättsfallet klarlägger endast att reglerna om beräkning av kapitalvärdet i 3 § tryggandelagen inte utgör ett hinder för att kunna trygga andra pensionsutfästelser som inte förutsätter en beräkning av kapitalvärdet enligt den paragrafen.

Mot bakgrund av ovanstående bör det tydliggöras i tryggandelagen i vilken omfattning avgiftsbaserade utfästelser ska kunna tryggas inom lagens ramar.

5.5.2 Överväganden och förslag

Förslag: Avgiftsbaserade pensionsutfästelser ska omfattas av tryggandelagen på samma sätt som förmånsbaserade. Det ska dock finnas ett krav på att arbetsgivaren garanterar ett pensionskapital som minst motsvarar de avtalade avgifterna. Tryggandelagen anpassas också i övrigt för att täcka in avgiftsbaserade pensionsutfästelser. Det klargörs i lagtexten att en avgiftsbaserad utfästelse som innehåller ett villkor om avkastning som inte är garanterad omfattas av tryggandelagen.

Det föreligger en viss osäkerhet om avgiftsbaserade pensionsutfästelser utan garantier kan tryggas genom en avsättning i balansräkningen enligt tryggandelagen. Osäkerheten hänger bland annat ihop med bestämmelserna i 2 och 3 §§ tryggandelagen vilka reglerar beräkningen av kapitalvärdet av utfästelsen. Av RÅ 1985 1:33 kan dock utläsas att tryggandelagen inte utgör ett hinder för att kunna trygga andra pensionsutfästelser som inte förutsätter en beräkning av kapitalvärdet enligt dessa paragrafer. Genom att tryggandelagens regler är avsedda att tillämpas i samspel med skattereglerna och att avdrag endast medges om arbetsgivaren följer de civilrättsliga reglerna får civilrättsliga regler som brister i neutralitet även skattemässiga konsekvenser.

Utredningens uppfattning är att avgiftsbaserade och förmånsbaserade pensionsplaner bör likabehandlas i den mån det är möjligt, inte minst av skattemässiga skäl. Det får anses vara klart att avsikten med gällande regelverk på skatteområdet varit att både förmånsbaserade och avgiftsbaserade pensionsutfästelser ska omfattas av avdragsreglerna oavsett tryggandeform (prop.1997/98:146 s. 61). Skatterätten är emellertid kopplad till tryggandelagen genom att en pensionsutfästelse som tryggas i balansräkningen eller genom en pensionsstiftelse måste omfattas av tryggandelagen för att tryggandekostnaden ska få dras av. För att åstadkomma en likabehandling bör därför tryggandelagen ändras så att även avgiftsbaserade planer omfattas.

Vid tryggande i egen regi bör det dock även fortsättningsvis krävas att pensionens storlek kan preciseras, i vart fall delvis. Det skulle i och för sig kunna hävdas att det får anses ligga i sakens natur att en utfästelse om att i egen regi trygga en pensionsutfäs-

telse om att tillgodoräkna arbetstagaren en avgift torde innebära att arbetsgivaren faktiskt har förbundit sig att spara ihop ett pensionskapital som lägst motsvarar de ihopsamlade avgifterna. I vart fall bör en avgiftsbaserad pensionsutfästelse som tryggas i balansräkningen kunna ges den innebörden under förutsättning att utfästelsen inte innehåller några villkor om annat. Pensionen betalas i ett sådant fall av arbetsgivaren och pensionsanspråket är, till skillnad från försäkringstryggandet, inte beroende av hur avgifterna förvaltas om inte sådana villkor finns i utfästelsen. Frågan har dock inte prövats. Utredningen anser därför att avgiftsbaserade pensionslöften uttryckligen ska innehålla en minimigaranti för att omfattas av tryggandelagen. En särskild bestämmelse föreslås i tryggandelagen som föreskriver att arbetsgivaren ska garantera ett pensionskapital som minst motsvarar de avtalade avgifterna för att avgiftsbaserade utfästelser ska omfattas av tryggandelagen. Kravet på garanti gäller oavsett vilken form enligt tryggandelagen som utfästelserna tryggas i. Kravet på garanti kan antas utgöra ett incitament för arbetsgivaren att utfästa garantier eftersom avdrag för tryggandekostnaderna annars inte kan medges och på så vis gynna pensionsbörjarna. Att vid avgiftsbaserade utfästelser kräva garantier ligger också i linje med den praxis som utvecklats på området.

Eftersom utredningen också anser att det finns skäl att behålla förbehållsregeln i 1 § andra stycket tryggandelagen är ett garanterat belopp vid stiftelsetryggande även av denna anledning nödvändigt. Kravet på att avgiftsbaserade utfästelser ska innehålla garanti som minst motsvarar avgifterna kommer att medföra att avgiftsbaserade utfästelser utan garantier eller med garantier som understiger avgifterna faller utanför tryggandelagen. Exempelvis kommer en pensionsutfästelse som kopplas till värdet av en tillgång som ägs av arbetsgivaren och som saknar garantier inte att omfattas av tryggandelagen. Detta torde även innebära att 25 § tryggandelagen (arbetsgivarens skyldighet att köpa pensionsförsäkring när näringsverksamheten upphör) inte blir tillämplig på sådana utfästelser. Det kan ifrågasättas om det är en önskvärd konsekvens ur pensionsbörjarens perspektiv att tryggandelagens skyddsregler inte blir tillämpliga vid arbetsgivarens eventuella konkurs. Denna negativa effekt uppvägs dock av att tryggheten för pensionsbörjarna ökar genom att i vart fall den nominella avgiften garanteras. Det är

för övrigt inte heller säkert att sådana utfästelser i dag omfattas av tryggandelagen.

Ett annat argument som talar för utredningens linje är att en pensionsutfästelse som helt är beroende av en värdeutveckling i en viss tillgång bli innehållslös om tillgången förlorar sitt värde. Det får därför anses säkrare för pensionsborgenärerna att den typen av utfästelser förvaltas av försäkringsföretag. Skälet är att sådana företags verksamhet är underkastad en omfattande reglering som syftar till att skydda försäkringstagarnas och andra ersättningsberättigade personers rätt enligt försäkringsavtalen.

Tryggandelagens regler för värdering av pensionsutfästelser anpassas så att även avgiftsbaserade pensionsplaner täcks in. Denna punkt diskuteras närmare i avsnitt 5.9 nedan.

Det föreslås även att intjänanderegler införs för pension enligt en avgiftsbaserad pensionsutfästelse. I klargörande syfte föreslås också ett förtydligande om att pensionsreserven för avgiftsbaserade utfästelser ska kunna bestå av en garanterad del och en rörlig del som är avhängig avkastningen på vissa tillgångar och som därmed inte kan garanteras.

5.6 Villkorade utfästelser

5.6.1 Gällande rätt och bakgrund

En pensionsutfästelse kan vara antingen ovillkorad (oantastbar) eller villkorad (antastbar). Majoriteten av de svenska pensionsutfästelserna är ovillkorade. En ovillkorad utfästelse innebär att det inte finns klausuler som begränsar den anställdes rätt till pension, och att pensionen därför kommer att betalas ut i sin helhet vid en i utfästelsen utsatt tidpunkt. De anställda har således rätt till intjänad pension även om de slutar sin anställning före ordinarie pensionsålder och påbörjar en ny anställning. I ett sådant fall får de anställda ett fribrev som avser värdet av intjänad pension hos den förre arbetsgivaren. För en villkorad utfästelse gäller däremot vissa villkor för att pension ska betalas.

Enligt 1 § tredje stycket tryggandelagen är lagen inte tillämplig på pensionsutfästelse som lämnats efter den 31 december 1966 om rätten till pension gjorts beroende av att arbetstagaren kvarstår i arbetsgivarens tjänst vid inträdandet i pensionsåldern. Utfästelsen

omfattas dock av tryggandelagen i och med att pensionen börjar betalas ut.

Den utredning (SOU 1965:41) som redovisade förslaget som ledde fram till denna bestämmelse uttryckte sitt starka ogillande över antastbara pensionslöften och övervägde att föreslå straff för arbetsgivare som lämnar sådana. Utredningen nöjde sig dock med att påpeka att domstolarna enligt vanliga avtalsrättsliga regler kan jämka oskäligen inskränkningar i pensionslöftet eller helt bortse från dem.

Bestämmelsen i tryggandelagen behandlar endast villkor som innebär krav på fortsatt tjänst fram till pensionsåldern. Det finns emellertid pensionsutfästelser där rätten till pension är villkorad på annat sätt. Pensionsrätten kan ha gjorts beroende av viss fortsatt anställning utan att anställning ända fram till pensionsåldern krävs, till exempel tills den anställde uppnår en viss ålder eller att den anställde ska vara kvar i företaget ett visst antal år. En villkorad pensionsutfästelse föreligger också om pensionsstorleken är beroende av eventuella andra inkomster. Pensionslöften om garanti-pension och visstidspension är exempel på pensionerna som är att jämställa med en bruttoförmån från vilken övriga inkomster ska avräknas. Villkoren kan även utformas så att vissa förbehåll finns, till exempel att delpension ska samordnas med sjukpension (det vill säga kan komma att reduceras). Det förekommer också att utfästelser om lägre pensionsålder innehåller villkor om att intjänad del av pension ska betalas ut om den anställde måste lämna tjänsten eller om företaget verksamhet upphör men inte om anställningen slutar på den anställdes eget initiativ (ensidigt villkorade utfästelser).

Det är på grund av paragrafens ordalydelse osäkert om andra villkor än sådana som innebär krav på en fortsatt tjänst fram till pensionsåldern ska anses som villkorade enligt tryggandelagen. Detta är olyckligt, inte minst eftersom osäkerheten om omfattningen av tryggandelagens regel även har bäring på den skattemässiga behandlingen av utfästelsen. Genom inkomstskattelagens koppling till tryggandelagen krävs för att avdrag ska kunna medges för tryggandekostnader att utfästelsen är ovillkorad.

Mot bakgrund av detta kan ifrågasättas om inte regeln om villkorade utfästelser bör omfatta alla former av villkorade utfästelser.

5.6.2 Överväganden och förslag

Förslag: Regeln om villkorad pensionsutfästelse ändras så att lagen inte ska tillämpas om utfäst pension är villkorad. Lagen ska dock tillämpas när villkoret inte längre gäller.

Enligt gällande regel får rätten till pension, enligt lagens ordalydelse, inte göras beroende av att arbetstagaren kvarstår i arbetsgivarens tjänst vid inträdet av pensionsåldern. Det finns även pensionsutfästelser som är villkorade på annat sätt, exempelvis att pensionens storlek görs beroende av eventuella andra inkomster. Det är en vedertagen uppfattning att exempelvis utfästelser om garanti-pension och visstidspension är antastbara i tryggandelagens mening (SOU 2004:101, s. 98).

Utredningen anser att det är angeläget att säkerställa att lagtexten återspeglar den vedertagna tolkningen av bestämmelsen och att endast sådana pensionslöften som medför rätt till ett fribrev ska omfattas av tryggandelagen. Anledningen är bland annat kopplingen av avdragsrätten för tryggandekostnaden i egen regi till tryggandelagen. Det framstår som orimligt att en kostnad för ett pensionslöfte som inte är definitivt vid tryggandetidpunkten ska omfattas av skattelättnader. Ur en pensionsborgenärs perspektiv är det viktigt att rätten till pension omfattas av tryggandelagen i vart fall från tidpunkten när villkoret inte längre gäller. Det är också rimligt att arbetsgivaren kan erhålla avdrag för att trygga pension som inte längre är villkorad. En bestämmelse med innebörden att en villkorad pensionsutfästelse ska omfattas av tryggandelagen när villkoret inte längre gäller bör därför tas in i lagen för att motverka en allt för restriktiv tillämpning.

Enligt utredningens uppfattning bör en avgiftsbaserad pensionsutfästelse som vid sidan av en garanterad avgift innehåller en utfästelse om en rörlig avkastning inte anses som villkorad. Detta tydliggörs i lagtexten genom ett uttryckligt undantag för den typen av villkor. Något behov av flera undantag har inte framkommit.

5.7 Allmän pensionsplan

5.7.1 Gällande rätt och bakgrund

Begreppet allmän pensionsplan definieras i 4 § tryggandelagen. Med allmän pensionsplan avses sådana allmänna grunder för pensionering av arbetstagare eller arbetstagares efterlevande som innehåller regler om tryggande av en arbetsgivares utfästelse genom kreditförsäkring, avsättning till pensionsstiftelse som avses i lagen eller annan likvärdig anordning. Dessutom krävs att grunderna är godkända av en central arbetstagarorganisation. Det finns rent formellt inte något krav på att godkännande ska vara skriftligt och i form av kollektivavtal.

Vid tillkomsten av tryggandelagen belyste departementschefen innebörden av begreppet (prop. 1967:83, s. 109):

Definitionen av allmän pensionsplan i departementsförslaget överensstämmer med utredningens förslag. Planen bör alltså innehålla allmänna grunder för pensionering av en kategori arbetstagare, t ex alla arbetstagare, som är anslutna till viss fackorganisation eller är anställda inom visst företag, eller alla tjänstemän vid företaget. Grunderna bör vidare innehålla regler om tryggande genom kreditförsäkring, avsättning till pensionsstiftelse, eller annan likvärdig anordning. Detta krav på trygghet kommer uppenbarligen i allmänhet att vara uppfyllt genom att arbetsgivaren ansluter sig till FPG/PRI-systemet med den garanti FPG ger. Uteslutet är det dock inte att en allmän pensionsplan grundas på en realstiftelse. Den viktigaste förutsättningen för att grunder för arbetstagarpensionering skall kunna anses utgöra en allmän pensionplan är att grunderna på arbetstagersidan godkänns av sådan organisation som enligt lagen om förenings- och förhandlingsrätt är att anse som huvudorganisation. Därigenom vinnns en viss garanti för att grunderna blir av kollektiv natur och att systemet med allmänna pensionsplaner får en tillfredsställande organisation och även i övrigt blir av god kvalitet.

Av uttalandet framgår att man i arbetstagarnas intresse velat uppmuntra till upprättandet av kollektiva och tryggade pensionsplaner och att en allmän pensionsplan bör innehålla ”allmänna grunder för pensionering av en kategori arbetstagare”. Genom kravet på godkännande av vederbörande arbetstagarorganisation ”vinnns en viss garanti för att grunderna blir av kollektiv natur” liksom att ”systemet med allmänna pensionsplaner får en tillfredsställande organisation och även i övrigt blir av god kvalitet”. Det förutsätts också att en all-

män pensionsplan ska kunna tillämpas på anställda som inte är anslutna till den i frågavarande arbetstagarorganisationen.

Att en allmän pensionsplan innehåller regler om bland annat pensionsnivå har också medfört att en sådan plan utan risk för missbruk har ansetts kunna tillämpas på huvuddelägare i fåmansföretag (jfr SOU 1965:41 s. 103).

En allmän pensionsplan som haft en stor betydelse i olika sammanhang är ITP 2. Planen blev tidigt normgivande för andra förmånsbaserade allmänna pensionsplaner på arbetsmarknaden och har fått en framträdande roll även för beskattningen.

Begreppet allmän pensionsplan har central betydelse för tryggandelagen. Flera av lagens regler anknyter till begreppet allmän pensionsplan, bland annat bestämmelserna om i vilken utsträckning pensionsutfästelser kan redovisas i balansräkningen. För ett tryggande enligt tryggandelagen uppställs dock inte något generellt krav på att åtagandet ska ingå i en allmän pensionsplan. Ett sådant krav gäller endast för vissa arbetsgivare vid tryggande av pensionsutfästelser i balansräkningen, till exempel enskild firma och handelsbolag, och i övriga fall endast avseende tryggande av pensionsutfästelser till anställda med bestämmande inflytande i företaget. Här bör framhållas att kollektivavtalsgrundade avgiftsbaserade pensionsutfästelser, liksom individuella avgiftsbaserade pensionsutfästelser, vilka inte avser huvuddelägare och som givits av arbetsgivare som räknas upp i 5 § andra stycket tryggandelagen, det vill säga aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening eller sparbank, omfattas av tryggandelagen trots att de inte omfattas av lagens definition av allmän pensionsplan, i vart fall om arbetsgivaren har utfäst garantier.

Begränsningen till en allmän pensionsplan i fråga om redovisning i balansräkningen motiveras med att den i planen inbyggda kreditförsäkringen bereder pensionsborgenärerna en tillfredställande trygghet. All pensionsskuld som beror på ett åtagande enligt en allmän pensionsplan har därför ansetts kunna tryggas genom skuldföringssystemet (prop. 1967:83 s. 112).

Reglerna för beräkning av pensionsreserven knyter också an till begreppet allmän pensionsplan. I 6 § tryggandelagen anges att med arbetsgivares pensionsreserv avses arbetsgivarens skuld för åtagande enligt allmän pensionsplan och för upplupen del av sådan utfäst pension som i övrigt får redovisas enligt 5 §. I 5 § första stycket

tryggandelagen anges vidare att arbetsgivaren i balansräkningen under rubriken Avsatt till pensioner får ta upp vad han enligt allmän pensionsplan har åtagit sig att redovisa under denna rubrik. För dessa pensionsutfästelser kan således andra poster än kapitalvärdet av intjänad pensionsrätt ingå i pensionsreserven.

Begreppet allmän pensionsplan har betydelse även för tryggnad i pensionsstiftelse. Av 10 § andra stycket tryggandelagen framgår att en stiftelse inte anses trygg utfästelse enligt allmän pensionsplan utan att detta framgår av stiftelsens stadgar, av avtal mellan arbetsgivaren och dem som omfattas av stiftelsens ändamål eller av andra omständigheter. Bestämmelsen tillkom främst med tanke på den skuldföring av pensionsutfästelser enligt ITP-planen som sker enligt FPG/PRI-systemet. Utfästelserna enligt detta system är tryggade genom ITP-planens krav på kreditförsäkring för utfästelserna. Avsikten med bestämmelsen i 10 § är att utfästelserna inte ska bli tryggade av pensionsstiftelsen i annat fall än om detta uttryckligen varit avsikten. Detta medför också att stiftelsens förmögenhet inte behöver beaktas vid bedömningen av vilket belopp som ska skuldföras.

Även reglerna för gottgörelse knyter an till begreppet allmän pensionsplan. I 14 § andra stycket tryggandelagen framgår att arbetsgivaren har rätt till gottgörelse motsvarande vad som redovisats under rubriken Avsatt till pensioner för pensionsåtaganden enligt allmän pensionsplan.

Frågan om en pensionsplan innehöll allmänna grunder för pensionering prövades i målet om ITP-planens så kallade tiotaggarlösning (RÅ 1996 ref. 33). Pensionsplanerna på arbetsmarknaden hade före 1990-talet utan undantag en utformning som innebar att storleken av förmånerna framgick direkt av planen. År 1989 beslutade ITP-avtalsparterna om justeringar i denna plan, vilka innebär att arbetsgivare kan träffa överenskommelser med arbetstagare med lön som överstiger tio basbelopp om individuellt anpassade pensionslösningar. Den alternativa lösningen får dock inte leda till högre tryggandekostnader än vad som gällde för den anställdes normala pensionslösning.

Högsta förvaltningsdomstolen fann att pensionslösningar enligt ITP-planens alternativa regler inte kan anses som allmän pensionsplan enligt tryggandelagen och uttalade följande:

De i ITP-planen deltagande parterna har utgått från att planen även efter infogande däri av de alternativa pensionslösningarna i sin helhet fortfarande är att behandla såsom en allmän pensionsplan. Sådillvida är kraven fortfarande uppfyllda att grunderna för pensioneringen även efter ändringarna godkänts på arbetstagsidan av en huvudorganisation. Vid tryggandelagens tillkomst existerade emellertid inte någon allmän pensionsplan som upptog annat än preciserade bestämmelser om de förmåner i form av ålders- och efterlevandepensioner som skulle utgå, något som synes avspegla sig i departementschefens uttalanden om grundernas kollektiva natur. [---] Avdragsreglernas uppbyggnad förutsätter således att av en allmän pensionsplan skall framgå storleken av en livsvarig ålderspension från 65 år, den för varje sådan plan mest centrala och omfattande förmånen. Vad som under förarbetena uttalades om låsningen till då gällande ITP-plan tyder också på att planen även i övriga delar skall ange storleken av avtalade förmåner. Enda undantaget härifrån utgör den kostnadsrelaterade ITPK-pensionen, som dock motsvarar endast ett par procent av lönen och som särskilt beaktades när riksdagstaket lades fast. [---] Utöver det nu anförda kan erinras om det redan anmärkta förhållandet att en allmän pensionsplan skall kunna tjäna som förebild vid tillämpning av rymns-inom-regeln. Detta torde, som Skatterättsnämnden framhållit, förutsätta att förmånerna är så preciserade att en jämförelse över huvud taget är möjlig att göra.

Av RÅ 1996 ref. 33 följer att tryggandelagens definition av allmän pensionsplan inte omfattar avgiftsbaserade kollaktivavtalade pensionsplaner eller avgiftsbaserade individuella pensionslösningar, även om en möjlighet att träffa sådana avtal har förhandlats mellan arbetsmarknadens parter på central nivå. Detta innebär att exempelvis ITP 1 och Avtalspension SAF-LO, inte är att betrakta som allmänna pensionsplaner i tryggandelagens mening.

Högsta förvaltningsdomstolen har i ett annat mål gjort bedömningen att Svenska Kyrkans pensionsplan PFA 2000 inte utgör en allmän pensionsplan enligt tryggandelagen (RÅ 2006 ref. 83). Pensionsutfästelserna som var aktuella i målet skulle tryggas genom avsättning i församlingens balansräkning i förening med ett borgensåtagande från Kyrkofonden. Högsta förvaltningsdomstolen anförde att ett borgensåtagande från Kyrkofonden, som numera utgör en integrerad del av kyrkans förmögenhet, närmast är att betrakta som en utfästelse att använda kyrkans egna tillgångar för att säkerställa framtida pensioner. En borgen av Kyrkofonden kan därför inte anses ge sådan säkerhet för pensionsutfästelserna att den är lik-

värdig med den som uppnås med kreditförsäkring eller pensionsstiftelse.

De skattemässiga avdragsreglerna anknyter i vissa fall till tryggandelagens regelsystem för allmän pensionsplan. Så är bland annat fallet när det gäller tryggande av pensioner för vissa personalkategorier eller företagsformer. Eftersom tryggandelagens definition av en allmän pensionsplan har betydelse för avdragsrätten missgynnas avgiftsbaserade pensionsplaner.

De vid tryggandelagens tillkomst tillämpade pensioneringsplanerna utgjordes i huvudsak av förmånsbestämda, slutlönerelaterade planer. Utvecklingen har emellertid gått i riktningen mot avgiftsbestämda pensionslösningar. Framväxten av nya pensionslösningar och förändringarna av de kollektivavtalsbaserade pensionsplanerna medför att lagens definition av allmän pensionsplan har blivit föråldrad och en stor del av arbetsmarknadens överenskommelser har kommit att falla utanför definitionen. Mot bakgrund av detta kan det ifrågasättas om det finns skäl att behålla begreppet allmän pensionsplan i tryggandelagen och hur det i så fall bör definieras.

I detta sammanhang kan nämnas att det i inkomstskattelagen finns en skatterättslig definition av allmän pensionsplan. Definitionen finns i 58 kap. 20 §. Den har som utgångspunkt en allmän pensionsplan enligt tryggandelagen, men har utvidgats till att omfatta fler pensionsutfästelser än de som avses i tryggandelagen. Nu senast genom lagstiftning 1998 utvidgades den skatterättsliga definitionen av allmän pensionsplan för att säkerställa att bestämmelsen även omfattar avgiftsbaserade planer (prop. 1997/98:146 s. 78). Definitionen fick följande lydelse i denna del: ”pensionsutfästelser i enlighet med pensionsavtal som har godkänts på arbetstagersidan av sådan organisation som enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet anses som en central arbetstagarorganisation.” Det skatterättsliga begreppet omfattar således även till exempel Avtalspension SAF-LO och ITP 1.

5.7.2 Överväganden och förslag

Förslag: Definitionen av allmän pensionsplan ska finnas kvar men den ska anpassas för att omfatta samtliga kollektivt avtalade pensionsplaner.

Frågan är alltså om begreppet allmän pensionsplan behövs och hur det i så fall bör definieras. Här bör noteras att begreppet allmän pensionsplan enligt tryggandelagen även har minskat i betydelse för skatterätten, eftersom begränsningarna i avdragsrätten inte längre är kopplade till tryggandelagen utan stipuleras direkt i inkomstskattelagen med utgångspunkt i pensionsgrundande lön.

Genom Högsta förvaltningsdomstolens avgörande RÅ 1996 ref. 33 har det klarlagts att tryggandelagens definition av allmän pensionsplan inte omfattar avgiftsbaserade individuella pensionslösningar trots att en möjlighet att träffa sådana avtal har förhandlats mellan arbetsmarknadens parter på central nivå. Med hänsyn till att Avtalspension SAF-LO och ITP 1 inte stadgar någon pensionsnivå utan pensionen ”blir vad den blir” efter förräntning av kapitalet, omfattas dessa kollektivavtalade avgiftsbaserade planer och andra avgiftsbaserade planer inte av begreppet allmän pensionsplan. Detta får till konsekvens att arbetsgivare som inte omfattas av 5 § andra stycket tryggandelagen och som tillämpar en avgiftsbaserad allmän pensionsplan inte kan trygga pensionsutfästelserna enligt tryggandelagen. Detsamma gäller samtliga arbetsgivare som tryggar pensionsutfästelser avseende huvuddelägare som omfattas av en avgiftsbaserad allmän pensionsplan. Att tryggandelagens restriktioner när det gäller vilka pensionsutfästelser som får redovisas i balansräkningen missgynnar avgiftsbaserade utfästelser får även skattemässiga konsekvenser genom att arbetsgivare som inte omfattas av 5 § andra stycket tryggandelagen och som tillämpar en avgiftsbaserad allmän pensionsplan inte får avdrag för sina tryggandekostnader. Detsamma gäller samtliga arbetsgivare som tryggar pensionsutfästelser avseende huvuddelägare som omfattas av en avgiftsbaserad allmän pensionsplan. Det är för övrigt inte heller klart om sådana planer överhuvudtaget går att trygga i egen regi om de helt och hållet saknar garanterade belopp.

I avsnitt 5.5.2 föreslår utredningen att en avgiftsbaserad utfästelse av neutralitetsskäl ska omfattas av tryggandelagen om arbets-

givaren utfäster pension minst motsvarande de betalda avgifterna. Förutsatt att begreppet allmän pensionsplan ska finnas kvar i tryggandelagen bör begreppet av neutralitetsskäl utvidgas till att omfatta samtliga kollektivt avtalade pensionsplaner, det vill säga även avgiftsbaserade planer. Utvidgningen medför att alla arbetsgivare i balansräkningen får redovisa åtaganden pga. avgiftsbaserade pensionsplaner som omfattas av tryggandelagen. Tryggheten för pensionsborgenärerna tillgodoses genom att en allmän pensionsplan enligt tryggandelagens definition förutsätter en kreditförsäkring. Utvidgningen av begreppet innebär även att pensionsutfästelser till huvuddelägare eller deras närstående som har sin grund i en avgiftsbaserad pensionsplan som omfattas av tryggandelagen kommer att kunna redovisas i balansräkningen i enlighet med tryggandelagen.

I avsnitt 5.10.2 lämnar utredningen förslag om att även andra arbetsgivare än aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening och sparbank ska ha möjligheten att i balansräkningen trygga pensionsutfästelser som inte följer av en allmän pensionsplan under förutsättning att pensionsutfästelsen kreditförsäkras. Dessutom lämnas förslag på att slopa förbudet att i balansräkningen redovisa pensionsutfästelser till arbetstagare med bestämmande inflytande över företaget avseende utfästelser som inte omfattas av allmän pensionsplan. Dessa ändringar innebär att begreppet allmän pensionsplan inte längre kommer att ha någon relevans när det gäller frågan om vilka utfästelser som får tas upp i balansräkningen. Begreppet kommer dock även fortsättningsvis att ha betydelse för byte av tryggandeform, begreppet pensionsreserv och för reglerna om gottgörelse i 14 §. Detta gäller såväl i tryggandelagen som i skattelagen. Dessutom kommer regeln i 10 §, om att en stiftelse inte anses trygga utfästelse enligt allmän pensionsplan utan att detta framgår, behållas oförändrad. Det bör även noteras att inkomstskattelagens definition på allmän pensionsplan hänvisar till tryggandelagens definition och att utredningen när det gäller detta förhållande inte föreslår någon ändring.

Mot bakgrund av ovanstående och att begreppet allmän pensionsplan är ett inarbetat och välkänt begrepp samt att det dessutom är svårt att helt överblicka konsekvenserna av att ta bort begreppet, anser utredningen att begreppet bör vara kvar men anpassas till att omfatta även avgiftsbaserade planer.

5.8 Pensionsreserv och utfallande pensionsbelopp

5.8.1 Gällande rätt och bakgrund

Med begreppet pensionsreserv avses enligt 6 § tryggandelagen arbetsgivarens skuld för åtagande enligt allmän pensionsplan och för upplupen del av en sådan utfäst pension som får redovisas enligt 5 §. I 2 § andra stycket tryggandelagen framgår att med upplupen del av utfäst pension avses kapitalvärdet av pension som arbetstagaren tjänat in vid beräkningstillfället. Enligt 3 § ska beräkning av kapitalvärde ske med ledning av försäkringstekniska grunder som fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (hittills Finansinspektionen).

I prop. 1967:83 anges följande angående pensionsreserven (s. 114):

Som utredningen framhållit utgör arbetsgivares pensionsreserv ett mått på arbetsgivarens skuld för pensioner, bestämt på ett visst sätt. Detta begrepp tilläggs rättsverkan i olika avseenden. En sådan rättsverkan avser posten Avsatt till pensioner. Som jag kommer att beröra under 7 § får arbetsgivaren normalt inte nedbringa beloppet på denna post under måttet för pensionsreserven.

Lagförslaget bygger på utredningens uppfattning att pensionsreserven är lika med det belopp som arbetsgivaren äga redovisa under rubriken Avsatt till pensioner, om han inte grundat en pensionsstiftelse, som får bestå enligt nya lagen. Denna bestämning av begreppet arbetsgivares pensionsreserv följer av hänvisningen till 5 §. Pensionsreserv utgör också måttet för vad som skall vara spärrat under nämnda rubrik, om pensionsstiftelse inte finns. Har arbetsgivaren en stiftelse knuten till sig, påverkas visserligen inte storleken av arbetsgivarens pensionsreserv därav, med det belopp som är spärrat enligt 7 § kan då bli mindre än pensionsreserven. [---]

Beräkningen av pensionsreserven, grundad på sådana pensionslöften som får skuldföras enligt förslaget, sker med tillämpning av 2 och 3 §§.

Reglerna i tryggandelagen innebär att pensionsreserven enligt allmän pensionsplan innehåller arbetsgivarens hela åtagande enligt planen. För pensionsåtagande som följer allmän pensionsplan, till exempel ITP-planen avdelning 2, tillämpas beräkningsparametrar som bestäms av Pensionsregistreringsinstitutet (PRI) på uppdrag av de avtalslutande parterna inom pensionsplanen. Detta har gjorts sedan pensionsplanerna kom till före tryggandelagens tillkomst. Bakgrunden är att pensionsskulden innefattar andra poster än kapitalvärdet av intjänad pension. En motsvarande regel fanns även i 1961 års lag med vissa bestämmelser om pensionsstiftelser. Bak-

grunden till regeln är FPG/PRI-systemet och arbetsgivarnas åtagande att utge pensionstillägg på de utgående ITP-pensionerna enligt samma normer som SPP tillämpade. ITP-planen förutsätter att pensionerna enligt planen ska vara likvärdiga oavsett om trygandet sker i försäkring eller i pensionsstiftelse. Detta innebär att samma pensionstillägg ska betalas ut på FPG/PRI-pensionerna som på SPP-pensionerna. Eftersom SPP finansierade dessa tillägg med återbäringsmedel som uppsamlats i överskottsfonder ansågs det naturligt att ett företag som tillämpar FPG/PRI-systemet skulle kunna uppsamla medel i den anknutna pensionsstiftelsen motsvarande SPP:s överskottsfonder (se bland annat SOU 1965:42 s. 115).

Att pensionsreserven för ännu inte aktuell pension beräknas med hänsyn till de förväntade framtida pensionstilläggen innebär en periodisering av kostnaderna för dessa tillägg under den pensionsberättigades hela anställningstid, vilket leder till att en kostnads-koncentration till tiden efter pensionsfallet undviks.

Även pensionsreserven enligt andra kollektivavtalade pensionsplaner än ITP-planen innehåller andra poster än kapitalvärdet för intjänad pensionsrätt, till exempel KTP-planen. På det statliga och kommunala området fastställer Sveriges Kommuner och landsting, beräkningsgrunder för kommunernas och landstingens beräkning och redovisning av pensionsskuld enligt PA-KL.

Enligt PRI Pensionsgaranti består pensionsreserven för ITP 2 av tre delar: kapitalvärde, konsolideringsreserv och särskilda värdesäkringsmedel. Kapitalvärdet utgör den största delen av företagets pensionsskuld (93 procent av den totala skulden). Konsolideringsreserven är en reservering som utgör komplement till kapitalvärdet och som gör att arbetsgivarna i framtiden kan inflationsuppräknat pensionen när tjänstemannen gått i pension. Denna reserv beräknas som en viss procent av kapitalvärdet och uppgår år 2014 till cirka 4 procent. När det gäller posten "Särskilda värdesäkringsmedel" anges att den delen av pensionsskulden beräknas kollektivt för hela företaget och att medlen endast kan tas i anspråk efter överens-kommelse mellan Svenskt Näringsliv och PTK. Från och med den 1 januari 2007 sker ingen nyavsättning för särskilda värdesäkringsmedel (ITP i egen regi, handbok av PRI Pensionsgaranti, tillgänglig under "broschyrer och blanketter" på pripension.se per den 27 oktober 2014).

Eftersom skatterätten saknar en egen definition av pensionsreserv gäller tryggandelagens definition även i skatterätten (se prop. 1999/2002:2, del 2, s. 16). Detta innebär att kostnaden för värdesäkringstilläggen som ingår i pensionsreserven i princip är avdragsgilla. I fråga om andra pensionsutfästelser som får redovisas i balansräkningen enligt tryggandelagen är det dock kapitalvärdet av pensionsrätten som är pensionsreserven.

Definitionen av pensionsreserv utgår från vilka pensionsutfästelser som en arbetsgivare får redovisa i balansräkningen (6 § som hänvisar till 5 §). Definitionen omfattar således inte de pensionsutfästelser som inte får tryggas genom redovisning i balansräkningen. Det kan ifrågasättas om en definition som endast utgår från tryggandeformen redovisning i balansräkningen är optimal. Särskilt med tanke på att inkomstskattelagen saknar en egen definition av begreppet och att pensionsreserven enligt tryggandelagen även fyller en skatterättslig funktion. Kopplingen till skatterätten förutsätter att även sådana utfästelser som inte får tryggas på konto ingår i begreppet. Även utredningens förslag om att avgiftsbaserade utfästelser med garantier ska omfattas av tryggandelagen påverkar hur pensionsreserven bör definieras. En annan fråga som kan ställas är om pensionsreserven även fortsättningsvis ska definieras och beräknas olika beroende på om utfästelserna följer av allmän pensionsplan eller inte.

5.8.2 Överväganden och förslag

Förslag: Begreppet pensionsreserv ska finnas kvar men definitionen ska ändras så att den innefattar samtliga intjänade pensionsåtaganden som omfattas av tryggandelagen. Pensionsreserven enligt en allmän pensionsplan ska beräknas enligt de grunder som anges i planen. I den mån sådana grunder saknas ska pensionsreserven beräknas på samma sätt som för en pensionsutfästelse som inte följer av en allmän pensionsplan. Pensionsreserven för en förmånsbaserad pensionsutfästelse som inte följer av allmän pensionsplan ska beräknas till kapitalvärdet av intjänad pension vid beräkningstillfället. Beräkningen av kapitalvärdet ska göras med ledning av försäkringstekniska beräkningsantaganden som ska vara betryggande. Pensionsreserven för en

avgiftsbaserad pensionsutfästelse som inte följer av allmän pensionsplan ska beräknas till det värde, inklusive avkastning, som arbetsgivaren har tillgodofört arbetstagaren vid beräknings-tillfället. Om pensionsutfästelsen är kopplad till värdet av en tillgång som arbetsgivaren äger ska pensionsreserven i stället beräknas till ett belopp motsvarande det högsta av tillgodoförda avgifter och tillgångens redovisade värde.

Utfallande pensionsbelopp för en avgiftsbaserad pensionsutfästelse enligt allmän pensionsplan ska beräknas enligt de grunder som anges i planen. Utfallande pensionsbelopp för en avgiftsbaserad pensionsutfästelse som inte följer av en allmän pensionsplan ska beräknas med tillämpning av försäkrings-tekniska beräkningsantaganden som ska vara aktsamma. Det-samma gäller för en utfästelse enligt en allmän pensionsplan som saknar grunder för beräkning av utfallande belopp.

Begreppet arbetsgivares pensionsreserv används i tryggandelagen som ett försäkringsmatematiskt mått på en arbetsgivares skuld för pensioner bestämt på ett visst sätt. Begreppet får rättsverknings- och olika avseenden. Enligt gällande rätt är pensionsreserven lika med det belopp som arbetsgivaren får redovisa i balansräkningen under särskilda rubriker. Begreppet pensionsreserv utgör även måttet för vad som ska vara "spärrat" under de särskilda rubrikerna i den mån pensionsutfästelser inte tryggs i pensionsstiftelse. Storleken på pensionsreserven har även betydelse vid beräkning av överskott i en pensionsstiftelse vid tillämpning av reglerna om gottgörelse.

Utredningen anser att det finns ett behov av ett begrepp som ger uttryck för storleken av en arbetsgivares pensionsåtagande till arbetstagare även med utredningens förslag på ändringar i tryggandelagen. Förutom i de ovan uppräknade situationerna får begreppet betydelse för utredningens förslag om byte av tryggandeform. Enligt nu gällande definition bestäms storleken på pensionsreserven utifrån vilka utfästelser som en arbetsgivare får redovisa i balansräkningen (6 § som hänvisar till 5 §), oberoende av om utfästelserna faktiskt tryggs i balansräkningen eller i pensionsstiftelse. Definitionen omfattar däremot inte de pensionsutfästelser som inte får tryggas genom redovisning i balansräkningen, exempelvis pensionsutfästelser till arbetstagare med bestämmande inflytande. Indirekt kan dock av definitionen av överskott i 15 §

första stycket tryggandelagen utläsas att kapitalvärdet av de åtaganden som omfattas av beskrivningen i stiftelsens ändamålsparagraf avses. Det bör som framgår ovan noteras att tryggandelagens definition av begreppet pensionsreserv även fyller en skatterättslig funktion. Skatterättsligt är pensionsreserven ett tak för avdragsrätt när det gäller avsättning i balansräkning och överföring till pensionsstiftelse. Eftersom inkomstskattelagen saknar en egen definition av begreppet pensionsreserv får tryggandelagens definition relevans även skatterättsligt. Denna koppling är praktisk och enkel och utredningen avser inte att ändra på sambandet. En komplikation i detta sammanhang är dock att skatterätten förutsätter att även sådana utfästelser som inte får tryggas i balansräkningen ingår i pensionsreserven.

Utredningen anser med hänvisning till det sagda att begreppet pensionsreserv fortsättningsvis bör definieras utifrån en arbetsgivares samtliga pensionsåtaganden som omfattas av lagen och oberoende av om åtagandena kan redovisas i balansräkningen eller inte. Utredningen föreslår därför en ny definition av pensionsreserv med innebörden att begreppet ska avse värdet av intjänad pension och övriga åtaganden enligt allmän pensionsplan som är direkt hänförliga till den intjänade pensionen och intjänad pension enligt andra pensionsutfästelser som omfattas av denna lag. Utredningens förslag som innebär att även pensionsutfästelser som tryggas i pensionsstiftelsen innefattas i pensionsreserven, förutsatt att utfästelserna omfattas av tryggandelagen. Med denna ändring uppnås en överensstämmelse med skatterätten. Trots den utvidgning som utredningen föreslår när det gäller vilka utfästelser som får redovisas i balansräkningen kommer det även fortsättningsvis att finnas utfästelser som inte får redovisas i balansräkningen. Att pensionsreserven får redovisas i balansräkningen till den del den inte har täckning i en pensionsstiftelses förmögenhet följer av 7 § tryggandelagen. Utredningen föreslår inte någon ändring i den delen.

När det gäller pensionsutfästelser enligt allmän pensionsplan bör noteras att de övriga åtaganden som får ingå i pensionsreserven enligt förslaget ska ha en direkt koppling till den intjänade pensionen.

En annan fråga är hur pensionsreserven enligt en allmän pensionsplan ska beräknas. De företag som tryggar pensionsåtagan-

den enligt ITP 2 genom överföring till pensionsstiftelse eller genom särskild redovisning i balansräkningen och som har kreditförsäkring hos Pensionsregistreringsinstitutet (PRI) tillämpar en särskild räntesats vid beräkning av pensionsåtagandena, den så kallade PRI-räntan. Anledningen till att PRI-företagen inte tillämpar den ränta som föreskrivs av Finansinspektionen är att parterna på arbetsmarknaden anser att grunderna för beräkning av kapitalvärde är en del av de allmänna grunderna för en allmän pensionsplan och som sådan ligger inom arbetsmarknadsparternas beslutsområde. Ytterligare exempel på allmänna pensionsplaner som kan tryggas i egen regi och som tillämpar olika beräkningsparametrar är KTP-planen samt KAP-KL.

En annan tolkning av bestämmelsen är att begreppet allmän pensionsplan endast tar sikte på pensionsutfästelsernas utformning, det vill säga förmånernas omfattning, villkor, etc. Eftersom beräkning av kapitalvärde enligt 3 § tryggandelagen ska ske med ledning av försäkringstekniska grunder som fastställs av Finansinspektionen, och något annat inte framgår av förarbetena får det anses som oklart om regleringen i 4 § utgör en tillräcklig rättslig grund för arbetsmarknadens parter att själva bestämma försäkringstekniska grunder för värdering av pensionsåtagandena genom att reglera dessa i en allmän pensionsplan.

Antaganden om diskonteringsräntor och andra försäkringstekniska beräkningsantaganden har stor betydelse för ett pensionsåtagandes storlek. Ränteantagandet har en avgörande betydelse för pensionsskuldens storlek. Beräkning av pensionsskuld i egen regi är en redovisningsteknisk periodiseringsfråga, det vill säga arbetsgivaren ska periodisera sina kostnader för de framtida pensionsutbetalningarna. Diskonteringsräntan är – till skillnad från livslängdsantaganden – inte ett antagande, utan i stället en vald beräkningsparameter för att värdera betalningar utifrån en tidsaspekt. Den ränta som PRI använder är primärt kopplad till långsiktig avkastning i de företag som tryggt åtagandena i egen regi i stället för de marknadsbaserade durationsmatchade räntorna som används i försäkringssektorn. Utgångspunkten vid PRI:s val av ränta för direktpension i egen regi är således inte att pensionsåtagandena ska försäkras. Arbetsgivarens inlösenkostnad är ett undantag från det normala förhållandet och styr inte beräkningen av pensionskulden.

Det ränteantagande som PRI använder vid beräkningen av pensionskulden är inte identiskt med det antagande som Alecta använder vid beräkningen av försäkringspremierna. PRI-räntan tar inte hänsyn till det kapitalbindningsbehov som finns i försäkringsbolagen som följer av de senaste årens regelutveckling (solvans 2, m.m.).

Ur pensionsborgenärernas perspektiv föreligger emellertid ingen risk för att tryggheten i en pensionsutfästelse enligt en allmän pensionsplan äventyras eftersom det enligt definitionen av allmän pensionsplan enligt tryggandelagen krävs att utfästelser som redovisas i balansräkningen är kreditförsäkrade. Detta innebär att i händelse av en arbetsgivares obestånd ska pensionsskulden lösas in i Alecta med den prislapp som Alecta bestämmer och kreditförsäkringen täcker i den situationen in hela inlösenkostnaden. Skillnaden i pensionsskuldens storlek i försäkringsbolag jämfört med egen regi minskar således inte pensionsborgenärens trygghet, så länge åtagandet är kreditförsäkrat. Med nuvarande system kan likvärdiga åtaganden komma att värderas olika beroende på om ett åtagande är enligt allmän pensionsplan eller inte. I ett redovisningsmässigt perspektiv är detta inte tillfredställande då värderingen av pensionsåtagandet påverkar ett företags ekonomiska ställning.

Systemet med egna antaganden för utfästelser enligt allmän pensionsplan har dock funnits sedan tryggandelagens tillkomst och har fungerat på ett tillfredsställande sätt. Mot bakgrund av detta och vad som ovan anförts finner utredningen inte skäl att ändra på rådande tillämpning. Dock bör den juridiska osäkerhet som nu föreligger undanröjas och utredningen föreslår därför att det i lagtexten klargörs att en arbetsgivares pensionsreserv enligt allmän pensionsplan ska beräknas enligt de grunder som anges i planen. Om sådana grunder inte skulle finnas i en allmän pensionsplan ska pensionsreserven beräknas på samma sätt som utfästelser som inte omfattas av allmän pensionsplan. Se mer om de försäkringstekniska beräkningsgrunderna i nästa avsnitt.

En förmånsbaserad pensionsutfästelse som inte följer av allmän pensionsplan ska enligt utredningens förslag beräknas till kapitalvärdet av intjänad pension vid beräkningstillfället. Nu gällande forskrifter från Finansinspektionen om beräkning av kapitalvärdet bygger på ett äldre bemyndigande som gäller med stöd av en övergångsbestämmelse till regeringsformen. Utredningens förslag i

denna del kommer att innebära att nuvarande bemyndigande upphör. I stället anges övergripande i ett antal nya paragrafer hur de försäkringstekniska antagandena ska bestämmas. Avsikten är att även fortsättningsvis kunna lämna till den myndighet regeringen bestämmer att mer detaljerat redogöra för hur dessa regleringar ska tillämpas rent beräkningstekniskt genom verkställighetsföreskrifter.

När det gäller beräkning av pensionsreserven för en avgiftsbaserad pensionsutfästelse som inte följer av allmän pensionsplan är utredningens förslag att denna ska beräknas till det värde, inklusive avkastning, som arbetsgivaren har tillgodofört arbetstagaren vid beräkningstillfället. Detsamma bör gälla för avgiftsbaserade pensionsutfästelser som följer av allmän pensionsplan men planen saknar bestämmelser om hur pensionsreserven ska beräknas.

En avgiftsbaserad pensionsutfästelse innebär att en framtida pension ska baseras på ett visst kapital. Inför första utbetalningen bestäms de framtida pensionsbeloppen. Värderingsregeln innebär att en arbetsgivare som uppfyller sina pensionsåtaganden genom att löpande tillgodoföra de anställda en viss procent av lönen (eller ett fast belopp) ska värdera sina åtaganden till ett belopp motsvarande de totala avgifterna inklusive avkastning som har tillgodoförts de anställda per värderingsdagen. Detta gäller under hela intjänandetiden. Att en avgiftsbaserad utfästelse även kan innehålla villkor om avkastning som inte är garanterad följer av 1 § fjärde stycket tryggandelagen.

En annan variant är att pensionsavtalet stadgar att arbetsgivaren löpande under intjänandetiden beräknar och utfäster ett pensionsbelopp baserat på det uppsamlade garanterade kapitalet, och att detta pensionsbelopp ska beräknas efter vissa givna grunder. Om ett avtalat periodiskt pensionsbelopp finns, så är det framtida kassaflödet känt och åtagandet bör då värderas med antaganden om bland annat framtida ränta och livslängd. I detta fall blir pensionen i praktiken förmånsbaserad och i redovisningen tar man upp kapitalvärdet av denna förmån.

Det är inte ovanligt att en arbetsgivare ingår ett avtal om direktpension med en anställd där arbetsgivaren utfäster sig att betala pension. Den framtida pensionsutbetalningen säkerställs genom en företagsägd tillgång, till exempel en kapitalförsäkring som tecknas på den anställdes liv och pantsätts till förmån för den anställda.

Pensionsutfästelsen är ofta avgiftsbaserad och värdet av pensionsrätten är i ett sådant fall vid varje given tidpunkt identiskt med värdet av kapitalförsäkringen. Det innebär att vad företaget åtagit sig att betala i pension är lika med vad företaget får ut från kapitalförsäkringen. Enligt Bokföringsnämndens allmänna råd (K3-vägledningen) ska, om förenklingsreglerna tillämpas, en pensionsförpliktelse som uteslutande är beroende av värdet på en av företaget ägd tillgång redovisas som avsättning till ett belopp motsvarande tillgångens redovisade värde. Motsvarande regel finns i Bokföringsnämndens allmänna råd för mindre aktieföretag (K2).

Som framgår av avsnitt 5.5.2 ska en avgiftsbaserad utfästelse omfattas av tryggandelagen endast om arbetsgivaren utfäster pension som minst motsvarar avgifterna. En pensionsutfästelse som är kopplad till en tillgång och där arbetsgivaren minst garanterar betalda avgifter ska således omfattas av tryggandelagen.

Frågan uppkommer hur pensionsreserven bör beräknas för en kopplad utfästelse som omfattas av tryggandelagen. Eftersom en sådan pensionsutfästelse är nära sammankopplad med tillgången bör beräkningen utgå från tillgångens värde. En finansiell anläggningstillgång ska som huvudregel värderas till anskaffningsvärdet i redovisningen. Utredningens förslag för beräkning av pensionsreserven för en avgiftsbaserad utfästelse lämpar sig därför mindre bra för en kopplad pensionsutfästelse. En regel för beräkning av pensionsreserven för kopplade utfästelser bör medge att utfästelsen åsätts samma värde som den tillgång som utfästelsen är kopplad till. Pensionsreserven för en avgiftsbaserad pensionsutfästelse enligt tryggandelagen som är kopplad till värdet av en tillgång som arbetsgivaren äger ska därför i stället beräknas till ett belopp motsvarande det högsta av tillgodoförda avgifter och tillgångens redovisade värde.

När det gäller avgiftsbaserade pensionsutfästelser behövs regler för hur den månatliga pensionen ska beräknas utifrån det värde som arbetsgivaren har tillgodofört arbetstagaren vid pensionstillfället (pensionsreserven). Utfallande pensionsbelopp beräknas med samma teknik och hänsyn tas till ränta, dödlighet, driftskostnader och osäkerhet. Detta gäller både pensionsutfästelser som följer av allmän pensionsplan och övriga utfästelser och både vid temporär och livsvarig pension. Beträffande utfallande pensionsbelopp för en avgiftsbaserad pensionsutfästelse enligt allmän pensionsplan före-

slår utredningen att beloppen ska beräknas enligt de grunder som anges i planen. Utfallande pensionsbelopp för en avgiftsbaserad pensionsutfästelse som inte följer av allmän pensionsplan ska beräknas med tillämpning av försäkringstekniska beräkningsantaganden. Antagandena ska vara aktsamma. Avsikten är att kunna lämna till den myndighet regeringen bestämmer att mer detaljerat redogöra för hur dessa regleringar ska tillämpas rent beräkningstekniskt genom verkställighetsföreskrifter. Samma regler som för en avgiftsbaserad pensionsutfästelse som inte följer av en allmän pensionsplan ska även gälla vid beräkning av utfallande pensionsbelopp för en avgiftsbaserad pensionsutfästelse enligt allmän pensionsplan om det i grunderna saknas regler för beräkning av utfallande belopp.

5.9 Värdering av pensionsutfästelser m.m.

5.9.1 Gällande rätt och bakgrund

I tryggandelagen finns värderingsregler för pensionsåtaganden. Som tidigare framgått innebär reglerna i tryggandelagen att pensionsreserven enligt allmän pensionsplan innehåller arbetsgivarens hela åtagande enligt planen. I fråga om andra pensionsutfästelser som får redovisas i balansräkningen enligt tryggandelagen är det en upp-lupen del av sådan pension som är pensionsreserv. Utgångspunkten för värdering av ett pensionsåtagande är regeln i 2 § om hur pension tjänas in. Där framgår att om utfästelsen inte innehåller regler om intjänande anses arbetstagaren vid varje tillfälle ha intjänat så stor del av utfäst pension som motsvarar förhållandet mellan det antal år som arbetstagaren varit i arbetsgivarens tjänst och antalet år från tjänstens början till pensionsåldern. Med upp-lupen del av utfäst pension förstås kapitalvärdet av den pension som arbetstagaren intjänat vid beräkningstillfället. Pensionsåtagandet ska alltså vid varje tidpunkt motsvara nuvärdet av den intjänade pensionen.

I 3 § tryggandelagen anges att beräkning av kapitalvärde ska göras med ledning av försäkringstekniska grunder som fastställs av regeringen eller av den myndighet regeringen bestämmer. Det framgår av 1 § förordningen (2007:721) med bemyndigande för Finansinspektionen att meddela föreskrifter om försäkringstekniska grunder att det är Finansinspektionen som fastställer dessa grun-

der. Redan år 1967 fick dåvarande Försäkringsinspektionen i uppdrag att fastställa tryggandegrunderna. Nu gällande grunder är från 2007 (FFFS 2007:24 och ändring 2007:31).

Kapitalvärdesgrunderna innehåller antaganden om ränta, biometrisk risker avseende dödlighet och sjuklighet samt så kallad säkerhets- och omkostnadsbelastning. Utifrån dessa parametrar beräknas ett kapitalvärde som är det diskonterade värdet av framtida pensionsbelopp. Kapitalvärden beräknas i första hand för ålderspension men beräknas även för sjuk- och efterlevandepensioner

Enligt 4 § andra stycket i föreskrifterna ska kapitalvärdet beräknas med ledning av de försäkringstekniska grunder som anges i bilagan, bland annat antagandet om ränta. Räntan uttrycks som en räntefot (räntesats) i procent före eventuellt avdrag för avkastningsskatt. Finansinspektionen beräknar och fastställer räntan för varje år och uppgiften publiceras på finansinspektionens hemsida efter utgången av september månad varje år. För räkenskapsår som avslutas efter den 1 januari 2015 gäller att räntan är 1,9 procent för åtaganden som inte innebär utfästelse om framtida värdesäkring eller indexuppräknning och för åtaganden som innebär utfästelse om framtida värdesäkring eller indexuppräknning är räntan 0,8 procent. Ett avdrag med 0,3 procentenheter på ovanstående ränteantaganden ska göras vid skyldighet att betala avkastningsskatt. Angivna räntor är de högsta som får tillämpas. Av föreskrifterna (4 § andra stycket) framgår att en arbetsgivare alternativt kan tillämpa det antagande om ränta som används vid beräkning av premie för likartad förmån inom en tjänstepensionsförsäkring, om en sådan beräkning inte leder till ett värde som är lägre än det lägsta värde som följer av antagandena i bilagan.

Här bör återigen noteras att för pensionsåtagande som följer ITP 2 tillämpas beräkningsparametrar som bestäms av de avtalslutande parterna inom pensionsplanen. Dessa åtaganden värderas efter vad PRI:s (Pensionsregistreringsinstitutet) styrelse beslutat om och detta har gjorts sedan pensionsplanerna kom till före tryggandelagens tillkomst. Bakgrunden är att pensionsskulden innefattar även andra poster än kapitalvärdet av intjänad pension (se bland annat SOU 1965:42 s. 115). Enligt PRI:s försäkringstekniska beräkningsunderlag för beräkning av arbetsgivares pensionsskuld fram-

går att PRI räknar med en ränta på 4 procent före avdrag för kostnader.

Inte heller företag som tillämpar internationell redovisning av pensionsåtaganden värderar pensionsutfästelserna enligt 3 § tryggandelagen. Av skatteskal finns dock en möjlighet för dessa företag enligt redovisningsreglerna att tillämpa en redovisning enligt tryggandelagen i en juridisk person (se avsnitt 3.2.2).

Det finns inte något krav på att en pensionsutfästelse som *får* tryggas enligt tryggandelagen också *ska* tryggas enligt tryggandelagen. En arbetsgivare kan således välja att inte redovisa utfästelsen i balansräkningen i en post enligt den lagen. Enligt promemorian Vissa frågor om tryggande av pensionsutfästelser har bestämmelsen kommit att tolkas så att även en sådan utfästelse ingår i arbetsgivarens pensionsreserv. Bestämmelserna i 2 § andra stycket och 3 § kan alltså få betydelse för beräkningen av pensionsutfästelsens värde även i fråga om andra utfästelser än sådana som faktiskt tryggas enligt tryggandelagen, dock under förutsättning att utfästelsen *får* tryggas enligt tryggandelagen (se också under 25 §).

I detta sammanhang bör även påpekas att det i skatterätten finns en koppling till 3 § tryggandelagen då inkomstskattelagen anger att beräkningen av pensionsreserven inte ska göras med ett lägre räntebestämmande än som följer av 3 § tryggandelagen.

Problemet med dagens reglering synes framför allt bero på att bestämmelserna om beräkning av en pensionsutfästelsens värde i 2–3 §§ tar sikte på förmånsbaserade löften vars kapitalvärde kan beräknas. Begreppen kapitalvärde och försäkringstekniska grunder är kopplade till beräkningsmetoder och förutsättningar som inte passar för de avgiftsbaserade utfästelserna som saknar förmånsnivåer. Detta gäller även för de avgiftsbaserade utfästelser där åtagandet är knutet till värdet av en viss tillgång som ägs av arbetsgivaren, exempelvis en aktiefond eller kapitalförsäkring. Sådana pensionslösningar är numera vanliga. Även regeln i 2 § om intjänande tar sikte på förmånsbaserade pensionsutfästelser. Dock framgår av praxis att 2 och 3 §§ inte utgör ett hinder för att trygga pensionsutfästelser som inte förutsätter en beräkning av kapitalvärdet enligt dessa paragrafer (se RÅ 1985 1:33).

I betänkandet Försevad årsredovisning och bokföringsbrott, m.m. (SOU 2009:46) föreslogs att det nuvarande bemyndigandet för Finansinspektionen skulle ändras för att ge inspektionen ökade

möjligheter att ta hänsyn till nya pensionslösningar. I en kompletterande promemoria till SOU 2009:46 (se bilaga 4) har dock konstaterats att 8 § regeringsformen utgör ett hinder att ändra i tryggandelagen så att Finansinspektionen ges vidare utrymme att ta hänsyn till nya pensionslösningar vid beräkningen av pensionsreserven. Tryggandelagen är i aktuella delar av civilrättslig karaktär och faller därmed inom det så kallade obligatoriska lagområdet där delegation av normgivningsmakten inte är tillåten. Det äldre bemyndigandet gäller dock fortfarande med stöd av övergångsbestämmelserna till regeringsformen, men endast så länge 3 § tryggandelagen står kvar oförändrad. Värderingsproblematiken måste därför lösas på annat sätt.

Det har för övrigt framförts att beräkningen av kapitalvärdet med ledning av 3 § leder till för lågt beräknad pensionsreserv, vilket kan medföra problem om pensionsskulden måste lösas in i försäkring enligt 25 § tryggandelagen.

5.9.2 Överväganden och förslag

Förslag: Tryggandelagen anpassas så att värden kan beräknas för avgiftsbaserade utfästelser. Finansinspektionens bemyndigande att ge ut föreskrifter om försäkringstekniska grunder upphävs. Grunderna tas i stället in i tryggandelagen. Finansinspektionen får fortsättningsvis ge ut verkställighetsföreskrifter som preciserar de försäkringstekniska antagandena som ska användas vid beräkning av kapitalvärden. Föreskrifterna ska även omfatta beräkningen av utfallande belopp vid avgiftsbaserade utfästelser. Det införs också en regel för hur en avgiftsbaserad pensionsutfästelse tjänas in.

Att anpassa tryggandelagens bestämmelser om värderingar av pensionsutfästelser till avgiftsbaserade utfästelser kan göras på olika sätt. Värderingen i nuläget sker med stöd av 3 § tryggandelagen genom föreskrifter om försäkringstekniska grunder från Finansinspektionen. Denna föreskriftsrätt regleras i en övergångsbestämmelse till regeringsformen. Övergångsbestämmelsen upphör att gälla om 3 § tryggandelagen ändras.

Frågan uppstår då om 3 § tryggandelagen ska behållas intakt för att bemyndigandet ska kunna kvarstå. Tryggandelagen behöver i så fall bara kompletteras med ytterligare bestämmelser för avgiftsbaserade utfästelser i andra paragrafer. För detta alternativ talar att Finansinspektionen fortsatt kan meddela föreskrifter om hur kapitalvärdet beräknas. Det är inte heller helt okomplicerat att lagstifta om hur ett sådant värde ska beräknas eftersom inte bara antaganden om dödlighet, sjuklighet, osäkerhet och räntor förändras över tid. Även metoderna för sådana beräkningar utvecklas kontinuerligt.

Det finns emellertid även ett antal faktorer som talar emot att behålla 3 § tryggandelagen intakt. En viktig fråga är om det är lämpligt att en konstruktion som inte är förenlig med regeringsformens huvudregel lever kvar genom en övergångsbestämmelse. En annan omständighet av betydelse är att utredningens förslag om avgiftsbaserade utfästelser innebär att tryggandelagen, förutom reglerna för värdering av pensionsreserven, även bör innehålla regler om hur pensionsbelopp på grund av avgiftsbaserade utfästelser ska beräknas. Dessa beräkningar grundas på samma antaganden som värderingen av förmånsbaserade utfästelser och ett nytt bemyndigande för Finansinspektionen att utge sådana föreskrifter går inte att införa. Det hör till bilden att innehållet i 3 § inte heller kan flyttas utan att övergångsbestämmelsen upphör att gälla.

En alternativ lösning vore att ändra 3 § tryggandelagen utan att i detalj lagstifta hur kapitalvärden och pensionsbelopp ska räknas ut. Det finns då inga hinder för Finansinspektionen att ge ut allmänna råd om hur dessa bör framräknas. Sådana råd vore emellertid inte bindande på det sätt de nuvarande föreskrifterna är. Även om detta skulle anses som en fullt tillräcklig anordning för de stora kollektiva pensionsavtalen är det utredningens uppfattning med hänsyn till pensionsborgenärernas trygghet att det är av stor vikt att det inte föreligger någon valfrihet när det gäller att bestämma pensionsbeloppen.

Utredningen förespråkar därför att nuvarande skrivelse i 3 § tryggandelagen tas bort och ersätts med mer specifika beskrivningar av de aktuella beräkningarna. Eftersom reglerna för hur kapitalvärdet för en utfästelse ska beräknas förändras med både metodutveckling och förväntningar om exempelvis ränta och dödlighet föreslår utredningen att tryggandelagen ändras på så sätt att

bara de generella dragen för hur ett kapitalvärde ska beräknas tas in i tryggandelagen. Dessa bestämmelser ska dock vara så detaljerade att Finansinspektionen med dem som grund kan ge ut verkställighetsföreskrifter som närmare beskriver vilka antaganden som ska användas utan att normdelegering anses ha skett. Samtidigt ska bestämmelserna vara flexibla nog för att ge Finansinspektionen möjlighet att använda bästa möjliga metod för att ta fram föreskrifterna.

Möjligheten att använda verkställighetsföreskrifter kräver en relativt långtgående precisering i lagtexten. Lagrådet anmärkte i ett visst lagstiftningsärende att "[u]trymmet för utfyllande verkställighetsföreskrifter är dock i praktiken mycket litet på det civilrättsliga området" (prop. 2007/08:60, s. 148). Ytterligare ledning fås av att departementschefen i prop. 1976/77:123 uttalade följande:

Enligt min mening föreligger i princip inget hinder enligt regeringsformen mot att regeringen meddelar verkställighetsföreskrifter också till sådan lag som avses i 8 kap. 2 § regeringsformen, dvs främst civillag. I praktiken kan det emellertid endast i särskilda undantagsfall komma i fråga att utnyttja denna möjlighet. Verkställighetsföreskrifterna kan endast få innebära en precisering inom ett snävt område av lagregleringen. Ibland kan det vara påkallat att, som i förevarande fall, befogenheten att meddela verkställighetsföreskrifter framgår av lagen. Härigenom klarläggs för de rättstillämpande myndigheterna att verkställighetsföreskrifterna inte står i strid med författning på högre statsrättslig nivå.

Utredningens förslag innebär mot bakgrund av det sagda att lagtexten preciseras så att relativt detaljerade beskrivningar om samtliga beräkningsantaganden införs. Avsikten är alltså att konkretisera det bakomliggande syftet med de beräkningsmodeller som finns i bilagan till Finansinspektionens föreskrifter. Finansinspektionen ska därmed i sina verkställighetsföreskrifter endast precisera de exakta formerna för beräkningarna.

Utredningen föreslår därför att 3 § tryggandelagen ändras så att det där i stället stadgas enligt vilka regler pensionsreserven för olika typer av utfästelser ska beräknas. I en ny paragraf (3 a) anges regler för hur pensionsbeloppen för avgiftsbaserade utfästelser ska beräknas. I 4–4 f §§ anges sedan mer precist hur dessa beräkningar ska gå till och hur de antaganden som krävs ska göras. Regleringen om beräkning av kapitalvärde blir tillämplig för pensionsutfästelser som inte följer av allmän pensionsplan och pensionsutfästelser

enligt allmän pensionsplan där parterna inte har avtalat om beräkning av kapitalvärde.

I 4 § tryggandelagen anges att antagandena ska vara betryggande. Utgångspunkten bör vara att dessa ska bestämmas på ett sådant sätt att det säkerställs att pensionslöftena kommer att kunna infrias i framtiden.

I 4 a–4 d §§ tryggandelagen föreslås regler om hur antagandena om ränta, dödlighet, sjuklighet, osäkerhet och driftskostnader ska göras. Som ett alternativ till att använda dessa antaganden kan den som vill enligt 4 e § i stället beräkna kapitalvärdet ”med ledning av sådana antaganden som används vid beräkningen av en premie för en likartad förmån inom en tjänstepensionsförsäkring, om en sådan beräkning inte leder till ett lägre värde än det som följer av en beräkning enligt 4–4 d §§”. En sådan möjlighet finns även i gällande föreskrifter från Finansinspektionen (FFFS 2007:24). Den är dock frivillig. Det framgår inte av föreskrifterna när försäkringsröntan ska användas.

Likvärdiga åtaganden kan komma att värderas olika beroende på om ett företag väljer att diskontera sina åtaganden med ”försäkringsröntan” eller inte. I ett redovisningsmässigt perspektiv är detta inte tillfredställande då värderingen av pensionsåtagandet påverkar ett företags ekonomiska ställning.

Den synpunkten har framförts att beräkningen av kapitalvärdet med ledning av Finansinspektionens gällande ränteantagande leder till för lågt beräknad pensionsreserv, vilket kan medföra problem om pensionsskulden måste lösas in i försäkring enligt 25 § tryggandelagen. Det är främst tryggheten för pensionsborgenärerna som har pensionsfordran på företag som inte kreditförsäkrat sina pensionsåtaganden som är i fara. Eftersom valet av försäkringsröntan är frivillig kan risken vara stor att just de företag som borde värdera sina pensionsåtagande enligt inlösenalternativet i stället väljer de högre räntorna.

En tvingande bestämmelse i tryggandelagen om att försäkringsröntan ska användas avseende pensionsutfästelser som inte är kreditförsäkrade skulle helt klart bidra till ett mer realistiskt kapitalvärde av pensionsåtaganden i de fall där framtida inlösen av arbetsgivarens åtagande med pensionsförsäkring är ett alternativ. En annan lösning vore att införa ett lagstadgat krav på att samtliga pensionsåtaganden som beräknas enligt tryggandelagen ska vara

kreditförsäkrade eller att motsvarande säkerhet för åtagandena ska finnas. Utredningen avstår dock av flera skäl från att föreslå den typen av långtgående ingripande i gällande rätt. Dock finns enligt utredningen en möjlighet för Finansinspektionen att i föreskrifter ange sådana bestämmelser. Som påpekats tidigare är de kollektivavtalsgrundande pensionsutfästelserna i regel kreditförsäkrade. Under normala förhållanden saknas i övrigt anledning att tvinga fram en skuldvärdering som i princip är berättigad i en situation där arbetsgivarens förmåga att kunna infria sina pensionsåtaganden kan ifrågasättas. Utredningen anser inte heller att de är möjligt att i lagtexten precisera under vilka förhållanden försäkringsröntan ska användas. Däremot finns enligt utredningen ett utrymme för Finansinspektionen att i tryggandegrunderna ange omständigheter som kan föranleda en användning av försäkringsröntan.

I 4 g § tryggandelagen anges enligt förslaget att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan meddela om närmare föreskrifter av beräkningen av kapitalvärde enligt 4–4 d §§ och 4 f §. Avsikten här är alltså att de exakta bestämmelserna av antagandena ska kunna överlämnas till Finansinspektionen att göra, och att detta ska framgå av lagtexten.

Eftersom avgiftsbaserade utfästelser inte innehåller några i förväg specificerade pensionsbelopp som ska betalas ut krävs också en reglering av hur dessa ska beräknas. Motiven till detta är både att pensionsborgenärernas trygghet bör säkerställas och att pension inte ska kunna betalas ut på sätt som kan anses strida mot dess pensioneringssyfte. Exempelvis skulle antaganden om alltför lång återstående livslängd leda till en för låg ålderspension. I 4 f § tryggandelagen föreslås därför en bestämmelse som innebär att beräkningar om utfallande pensionsbelopp vid avgiftsbaserad utfästelse ska göras med ledning av försäkringstekniska beräkningsantaganden. Antagandena ska vid denna beräkning vara aktsamma.

Utöver ovanstående behövs även en bestämmelse om hur pension tjänas in när det gäller en avgiftsbaserad utfästelse. I 2 § tryggandelagen föreslås en regel med innebörden att om inte andra regler om intjänande har knutits till en avgiftsbestämd utfästelse anses arbetstagaren tjäna in pension i takt med att arbete som grundar rätt till pension utförs.

5.10 Tryggandeformer

I portalbestämmelsen till tryggandelagen anges att en arbetsgivares pensionsutfästelser till arbetstagare och arbetstagares efterlevande kan tryggas genom en särskild redovisning av en pensionsskuld eller en avsättning av medel till en pensionsstiftelse. Det är givetvis endast sådana pensionslöften som omfattas av tryggandelagen som får tryggas på föreskrivet sätt. Detta innebär att endast oantastbara pensionslöften kan komma i fråga för ett sådant tryggnade. I utredningens förslag i avsnitt 5.2.2 klargörs därutöver i fråga om avgiftsbaserade pensionsutfästelser att sådana utfästelser får tryggas enligt tryggandelagen endast om arbetsgivaren garanterar pension som minst motsvarar den nominella avgiften.

Att trygga en pensionsutfästelse i balansräkningen innebär, till skillnad från stiftelsetryggnade, att arbetsgivaren inte behöver avhända sig några medel utan pensionskapitalet kan arbeta och förrenta sig i den av arbetsgivaren bedrivna verksamheten i avvaktan på pensionsavgångar. I kapitel 4 diskuteras neutralitetsaspekterna och uppdragets inriktning i denna del. Som påpekas där är inte reglerna i tryggandelagen helt neutrala i fråga om tryggandeformer. Främst handlar det om att möjligheten att redovisa pensionsutfästelserna i balansräkningen är begränsad på olika sätt (se nedan). Det finns även någon enstaka begränsning i fråga om stiftelsetryggnade. Eftersom avdragsrätten för kostnader att trygga pensionsutfästelser i egen regi förutsätter att tryggnandet sker i enlighet med tryggandelagen får lagens bestämmelser direkt påverka på skatterätten och därmed också en avgörande betydelse för bedömningen av neutralitet vid beskattningen.

5.10.1 Gällande rätt och bakgrund

Särskild redovisning i balansräkningen

I 5 § första stycket tryggandelagen anges att en arbetsgivare i balansräkningen under rubriken Avsatt till pensioner får ta upp vad han enligt en allmän pensionsplan åtagit sig att redovisa under denna rubrik. Denna bestämmelse gäller samtliga arbetsgivare oavsett företagsform och samtliga pensionsutfästelser enligt allmän pensionsplan som får tryggas enligt tryggandelagen avseende alla personalkate-

gorier. Med allmän pensionsplan avses i detta sammanhang en allmän pensionsplan som den definieras i 4 § tryggandelagen. Som framgått tidigare har i praxis (RÅ 1996 ref. 33) slagits fast att endast förmånsbaserade pensionsplaner omfattas av tryggandelagens definition. Begränsningen till en allmän pensionsplan i fråga om redovisning i balansräkningen motiveras med att den i planen inbyggda kreditförsäkringen bereder pensionsborgenärerna en tillfredställande trygghet. All pensionsskuld som beror på ett åtagande enligt en allmän pensionsplan har därför ansetts kunna tryggas genom skuldföringssystemet (prop. 1967:83 s. 112). Det råder således neutralitet mellan olika arbetsgivare när det gäller tillgången till denna tryggandeform avseende kollektivavtalsgrundade förmånsbaserade pensionsplaner.

Vidare framgår av 5 § tryggandelagen att aktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag, ekonomiska föreningar och sparbanker under den angivna rubriken även får redovisa en upplupen del av de pensionsutfästelser som inte omfattas av en allmän pensionsplan som den definieras i tryggandelagen. Dessa arbetsgivare får således redovisa även kollektivavtalsgrundade avgiftsbaserade pensionsplaner och individuella pensionsutfästelser i den mån sådana utfästelser överhuvudtaget omfattas av tryggandelagen. Av 8 a § tryggandelagen följer sedan att redovisningen i balansräkningen i stället ska ske som delpost under rubriken Avsättningar och liknande förpliktelser (se mera i avsnitt 7.4.1). I förarbetena till tryggandelagen (prop. 1967:83 s. 91–93, 112) klargörs att den utökade möjligheten för de uppräknade företagen att i balansräkningen trygga även andra pensionslöften än sådana som omfattas av en faktiskt tillämpad allmän pensionsplan hänger samman med det system för konsolidering och insyn som följer av den associationsrättsliga lagstiftningen. Endast för dessa företagsformer gäller lagstadgade krav på att skulderna inte får tära på det egna kapitalet i alltför stor omfattning utan att ett likvidationsförfarande måste inledas. Detta soliditetskrav har ansetts erbjuda pensionsborgenärerna ett tillräckligt mått av trygghet och en sådan avsättning omfattades vid tillkomsten av tryggandelagen av avdragsrätt utan något krav på en kreditförsäkring vare sig i tryggandelagen eller i skattelagstiftningen. Numera ställer skatterätten krav på en kreditförsäkring om avdrag ska kunna medges för ett tryggande i balansräkningen oavsett om pensionsutfästelsen följer av en allmän pensionsplan eller

inte. Ett sådant krav infördes först genom SFS 1975:1347 (prop. 1975/76:31, bet. 1975/76:SkU20) när sambandet mellan tryggandelagen och skattereglerna delvis tunnades ut. Däremot påförs särskild löneskatt på en ökning av en avsättning enligt tryggandelagen oberoende av om avdrag medgetts eller inte (prop. 1990/91:166 s. 45, bet. 1992/93:SkU31). Detta innebär att även avsättningar i balansräkningen av pensionsutfästelser som inte är kreditförsäkrade beläggs med särskild löneskatt så länge avsättningen är gjord enligt tryggandelagen (RÅ 2004 ref. 133).

Övriga arbetsgivare som enskilda näringsidkare, handelsbolag, ideella föreningar och stiftelser får inte trygga vare sig kollektivavtalsgrundade avgiftsbaserade pensionsutfästelser eller individuella pensionsutfästelser i balansräkningen eftersom sådana utfästelser i dagsläget inte omfattas av tryggandelagens definition av allmän pensionsplan. Alltså föreligger bristande neutralitet i denna del. I 5 § andra stycket tryggandelagen finns också ett förbud mot att i balansräkningen trygga pensionsutfästelser till arbetstagare med ett bestämmande inflytande över ett aktiebolag eller en ekonomisk förening eller till dessa personers efterlevande om utfästelserna inte följer av en tillämpad allmän pensionsplan. Vid bedömningen av om det föreligger ett bestämmande inflytande beaktas även aktier och andelar som ägs av en i lagrummet avgränsad närstående krets till arbetstagaren. Det kan i sammanhanget påpekas att närståendekretsen enligt tryggandelagen är snävare än enligt inkomstskattelagen. Exempelvis anses inte syskon som närstående enligt tryggandelagen. Begränsningen avseende huvuddelägare är betingad av skatterättsliga överväganden och har tillkommit på grund av att det i prop. 1967:83 framlagda förslaget till tryggandelagen bland annat syftat till att åstadkomma en överensstämmelse mellan skatterätten och civilrätten vad gäller de tryggandeformer som regleras i tryggandelagen (prop. 1967:84 s. 46).

Före tillkomsten av tryggandelagen var avsättning till en pensionsstiftelse avseende pensionsutfästelser till huvuddelägare inte alls avdragsgilla (tryggande i balansräkningen infördes som framgång först genom tryggandelagen). Motivet bakom förslaget att i skatterätten införa en avdragsrätt avseende arbetstagare med bestämmande inflytande och deras efterlevande i fråga om en pensionsutfästelse som följer av en allmän pensionsplan var att det i ett sådant fall ansetts föreligga en tillräcklig garanti för att pensionen skulle ut-

betalas och att utfästelsen inte gjorts endast för att få en lättnad i beskattningen (prop. 1967:84, s. 48). På grund av sambandet med skatterätten togs alltså bestämmelsen om en begränsning till en allmän pensionsplan in även i tryggandelagen. I annat fall skulle pensionsreserven bli lägre skatterättsligt än civilrättsligt, och en nedskrivning av balansposten till under den civilrättsliga pensionsreserven skulle då framtvingas. Med hänsyn till det straffsanktionerade förbudet mot en sådan nedskrivning i 7 § tryggandelagen ansågs detta otänkbart (se prop. 1967:83, s. 112–113).

I prop. 1975/76:31 föreslogs en viss uppluckring av sambandet mellan skattereglerna och de civilrättsliga reglerna, bland annat begränsades avdragsutrymmet direkt i skattelagstiftningen till kostnader för att trygga pensioner enligt en allmän pensionsplan eller pensioner som rymdes inom en sådan plan. ITP-planen fick en framträdande roll som en jämförelsenorm. I och med att tryggandelagen inte ändrades vad gäller restriktioner för pensionsutfästelser till huvuddelägare blev denna tryggandeform trots avdragsbegränsningarna som följde av skattereglerna inte tillgänglig i dessa fall. Detta förhållande kommenterades inte särskilt i propositionen. I förarbetena till gällande regler på pensionsområdet uttalades att reglerna bör utformas så att de inte diskriminerar mindre företag och så att avdragsreglerna är likvärdiga mellan företagsledare i mindre företag och andra anställda. Inga ändringar föreslogs dock i tryggandelagens bestämmelser avseende förevarande personalkategori. Det uttalades i propositionen att det i dåvarande situation inte var lämpligt att göra ändringar i tryggandelagen även om avdragsreglerna i vissa fall bygger på eller anknyter till den (prop. 1997/98:146 s. 59–60).

I övrigt kan påpekas att redovisningslagstiftningen och normgivningen numera innebär att pensionsåtagandet inte längre får anges i balansräkningen inom linjen utan måste redovisas i balansräkningen som en avsättning eller en skuld. Det finns dock inget krav på att detta måste ske i en post enligt tryggandelagen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att möjligheten för olika arbetsgivare att trygga sina pensionsutfästelser i balansräkningen enligt tryggandelagen är begränsad på flera plan. När det gäller aktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag, ekonomiska föreningar och sparbanker gäller begränsningen i stort sett endast pensionsutfästelserna till arbetstagare med ett bestämmande inflytande och

deras efterlevande. Andra arbetsgivare får i balansräkningen endast trygga pensionsutfästelser som följer av en förmånsbaserad allmän pensionsplan. Frågan är om inte bestämmelserna bör göras neutrala fullt ut eller om det fortfarande finns skäl att behålla de särregleringar som finns, i synnerhet då det inte längre är möjligt att redovisa pensionsutfästelserna inom linjen.

Pensionsstiftelser

Förutom i balansräkningen får pensionsutfästelser enligt tryggandelagen även tryggas i en pensionsstiftelse. I RÅ 2006 ref. 39 har slagits fast att en utfästelse om pension vars storlek i sin helhet beräknas med utgångspunkt i en stiftelses förmögenhetsvärde inte går att trygga i en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen. De civilrättsliga reglerna för en pensionsstiftelse finns i 9–22 §§ tryggandelagen. Med pensionsstiftelse avses en stiftelse som grundas av en arbetsgivare i syfte att uteslutande trygga pensionsutfästelser till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande (9 § tryggandelagen). Stiftelsetryggande är öppen för alla företagsformer och personalkategorier, dock med vissa begränsningar avseende arbetstagare med ett bestämmande inflytande över företaget när det gäller pensionsstorleken (se nedan). En pensionsstiftelse får inte utfästa pension utan fungerar närmast som en pantsäkerhet för pensionslöftet (12 § tryggandelagen). Värdet av stiftelsens tillgångar ska i huvudsak vara oberoende av arbetsgivarens ekonomiska ställning och i styrelsen ska finnas lika många representanter för arbetstagarna som för arbetsgivaren. Medel får endast tas ut ur stiftelsen i form av gottgörelse för pensionskostnader eller vissa med pension nära besläktade kostnader (14–15 §§ tryggandelagen). Återstående medel ska användas för välgörande eller andra allmännyttiga ändamål. Stiftelsen får dock låna ut medel till arbetsgivaren om ett betryggande säkerhet ställs för lånet eller om tillsynsmyndigheten medger det (11 § tryggandelagen). Lån från pensionsstiften ska vid en likvidation av stiftelsen omedelbart återbetalas (21 § tryggandelagen). Ett stiftelsetryggande innebär således, till skillnad från tryggandet i balansräkningen, att arbetsgivaren avhänder sig kontanter eller andra reella tillgångar som överförs till pensionsstiftelsen och som utan ett återbetalningskrav endast får återtas i form av en

gottgörelse för vissa i lagen uppräknade poster och på sätt som lagen föreskriver.

I 10 § tredje stycket tryggandelagen stadgas att en pensionsstiftelse inte får trygga en pensionsutfästelse till arbetstagare med ett bestämmande inflytande över företaget eller deras efterlevande utöver vad som kan anses sedvanligt för arbetstagare med motsvarande uppgifter eller efterlevande. Eftersom avdragsrätten förutsätter att medel överförs till en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen får den civilrättsliga begränsningen genomslag i skattehänseende. Tryggandeformen är såldes inte helt neutral vare sig civilrättsligt eller skatterättsligt. I prop. 1967:83 s. 125 klargörs att syftet med begränsningen är att förta verkan av att ett företag utlovar en som pension betecknad förmån på ett osedvanligt högt belopp. Stiftelsen kan då inte tjäna som pant för förmånen till dess hela belopp. Härigenom skyddas övriga destinatärer från att stiftelsens tillgångar konsumeras av ifrågavarande förmån. Vidare anges att den föreslagna regeln också är av betydelse för att åstadkomma en lämplig överensstämmelse mellan civilrätten och skatterätten. Sedan 1998 års lagändring finns inte längre några begränsningar direkt i skatterätten avseende pensionsutfästelser till delägare i fåmansbolag eller närstående. Avdragsrätten är däremot begränsad i beloppsmässigt hänseende genom särskilda bestämmelser i inkomstskattelagen. Frågan är med hänsyn till bland annat utformningen av avdragsreglerna om det ändå finns anledning att behålla begränsningen i tryggandelagen.

5.10.2 Överväganden och förslag

Förslag: Möjligheten att i balansräkningen trygga pensionsutfästelser som inte följer av allmän pensionsplan öppnas även för andra arbetsgivare än aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening och sparbank under förutsättning att pensionsutfästelsen kreditförsäkras. Den föreslagna utvidgningen av definitionen av en allmän pensionsplan medför för övrigt i sig att alla arbetsgivare får ta upp åtaganden på grund av avgiftsbaserade pensionsplaner som omfattas av tryggandelagen. Förbudet att trygga pensionsutfästelser i balansräkningen till arbetstagare med ett bestämmande inflytande över företaget

eller deras efterlevande slopas under förutsättning att utfästelsen är kreditförsäkrad. Restriktionerna beträffande pensionsnivån som får tryggas i en pensionsstiftelse behålls dock för dessa arbetstagare och deras efterlevande.

Valet av metod att trygga pensioner medför stora skatterättsliga konsekvenser eftersom avdragsrätten för kostnader att ordna de anställdas pensionering i ett företags egen regi anknyter till bestämmelserna i tryggandelagen. Den grundläggande frågan för översynen av tryggandelagen i denna del är ytterst om de avdragsbegränsningar som uppkommer på grund av kopplingen till tryggandelagen avseende pensioneringen i egen regi ska åtgärdas och i så fall på vilket sätt.

Eftersom metoderna att sköta pensioneringen i egen regi även fortsättningsvis kommer att regleras i tryggandelagen är det inte lämpligt att helt koppla bort avdragsrätten i inkomstslattelagen från tryggandelagens bestämmelser. I stället bör berörda regler i tryggandelagen justeras så att avsedda skatteeffekter kan uppnås.

Som framgått tidigare föreslås en utvidgning av tryggandelagens definition av allmän pensionsplan till att även omfatta avgiftsbaserade pensionsplaner. Förslaget innebär att även den typen av pensionsplaner får tryggas i balansräkningen av alla arbetsgivare oavsett företagsform. Tryggheten för pensionsborgenärerna tillgodoses genom att en allmän pensionsplan enligt tryggandelagens definition förutsätter en kreditförsäkring. Den bristande neutraliteten kvarstår då endast beträffande övriga pensionsutfästelser. Pensionsutfästelser som inte följer av en tillämpad allmän pensionsplan får enligt tryggandelagen tryggas i balansräkningen bara av aktiebolag, ekonomiska föreningar, ömsesidiga försäkringsbolag och sparbanker. I det fallet krävs ingen kreditförsäkring utan soliditetskravet för dessa associationsformer anses utgöra en tillräcklig säkerhet för pensionsborgenärernas fordringar. Däremot förutsätter numera avdragsrätten för tryggandekostnaden en kreditförsäkring (28 kap. 3 § IL).

Tryggande i balansräkningen har den fördelen att den möjliggör en periodisering av tryggandekostnaden med avdragsrätt utan ett resursutflöde ur företaget i tryggandefasen. Det framstår enligt utredningen som rimligt att även övriga arbetsgivare bör kunna tillämpa den. Detta gäller i synnerhet eftersom det inte längre är

möjligt för företagen att redovisa sina pensionsutfästelser inom linjen och på det sättet slippa nackdelen med att belasta balansräkningens passivsida. För att pensionsutfästelser som inte omfattas av en allmän pensionsplan ska kunna redovisas i balansräkningen i enlighet med tryggandelagen innebär förslaget att utfästelserna måste kreditförsäkras.

Motivet bakom kravet på kreditförsäkring är detsamma som bakom det i nuläget gällande förbudet mot en sådan redovisning, det vill säga avsaknaden av de konsolideringskrav som följer av den associationsrättsliga lagstiftningen för aktiebolag, ekonomiska föreningar, ömsesidiga försäkringsbolag och sparbanker. Det skulle i och för sig kunna hävdas att det redan existerande skatterättsliga kravet på kreditförsäkring bör vara tillräckligt, särskilt mot bakgrund av att en redovisning av pensionslöften i en post enligt tryggandelagen beskattas med särskild löneskatt även om pensionsutfästelsen inte är kreditförsäkrad. De arbetsgivare som inte har för avsikt att kreditförsäkra sina pensionslöften eller som inte beviljas en sådan försäkring får antas redovisa sina pensionslöften på andra balansposter än enligt tryggandelagen. Mot ett sådant resonemang kan emellertid anföras att tryggandelagen huvudsakligen är avsedd att tillgodose de anställdas rätt.

De anställdas pensionsrätt skyddas genom att tryggandelagen ställer upp villkor för ett pensionsarrangemang i egen regi som har till uppgift att säkerställa att arrangemanget ur den anställdes perspektiv är lika säkert som en pensionsförsäkring. Detta kan för övrigt också antas vara anledningen till att det civilrättsliga kravet på kreditförsäkring av allmänna pensionsplaner kvarstår trots att skatterätten ställer ett sådant krav på samtliga utfästelser. Visserligen infördes det skatterättsliga kravet i ett senare sammanhang än i tryggandelagen men utan att det civilrättsliga kravet avseende allmänna pensionsplaner för den sakens skull togs bort. Däremot påpekades att en pensionsutfästelse som inte följer av en allmän pensionsplan måste kreditförsäkras för att avdrag ska kunna medges för tryggande i balansräkningen eftersom ett sådant krav föreligger enligt tryggandelagen vid en avsättning enligt en allmän pensionsplan (prop. 1975/76:31 s. 134). Ett civilrättsligt krav på en kreditförsäkring som en förutsättning för att en pensionsutfästelse som inte följer av en allmän pensionsplan ska få tryggas i balansräkningen av arbetsgivare som inte omfattas av associationsrättsliga

konsolideringsregler får således anses ligga i linje med tryggandelagens funktion och syfte.

Utredningen har för övrigt övervägt att föreslå ett civilrätligt kreditförsäkringskrav även för aktiebolag och ekonomiska föreningar som i balansräkningen tryggar andra pensionsutfästelser än enligt en allmän pensionsplan. Några skäl att frångå den bedömning som gjordes i denna del när nuvarande ordning infördes har emellertid inte framkommit.

Den utvidgning av begreppet allmän pensionsplan som utredningen föreslår innebär att även pensionsutfästelser till huvuddelägare eller deras närstående som har sin grund i en avgiftsbaserad pensionsplan som omfattas av tryggandelagen kommer att kunna redovisas i balansräkningen i enlighet med tryggandelagen, vilket inte varit möjligt med gällande definition av allmän pensionsplan. Att en sådan pensionsutfästelse måste vara kreditförsäkrad följer av definitionen av en allmän pensionsplan. Frågan är då om också andra pensionsutfästelser till den förbjudna kretsen än planutfästelser bör kunna tryggas i balansräkningen. Enligt utredningen talar övervägande skäl för att en sådan möjlighet bör införas, även i detta fall under förutsättning att pensionsutfästelsen är kreditförsäkrad. De beloppsmässiga begränsningarna av avdragsrätten för tryggandekostnader i egen regi är inte längre kopplade till en allmän pensionsplan utan stipuleras direkt i inkomstskattelagen. Skattereglerna innebär således att oskäligt höga pensioner inte går att trygga med avdragsrätt. Något behov av ett förbud mot att i balansräkningen redovisa pensionsutfästelser till huvuddelägare och närstående finns därför inte av den anledningen. Ett annat skäl som talar för att förbudet mot en sådan redovisning bör tas bort är att skatterätten på pensionsområdet inte längre innehåller några särregler för arbetstagare med ett bestämmande inflytande över ett aktiebolag eller en ekonomisk förening. Motivet är en i prop. 1997/98:146 s. 59 klart uttalad ambition att bestämmelserna på området inte bör diskriminera mindre företag. I det lagstiftningsärendet sköts dock över synen av tryggandelagen på framtiden. Kravet på en kreditförsäkring torde motverka risken att tryggandeformen används i ett rent skatteutjämnings syfte.

Utredningen föreslår inte någon ändring i nuvarande ordning när det gäller tryggande av pensionsutfästelser till den förbjudna kretsen i en pensionsstiftelse. De motiv som återopades när restriktionerna

infördes och som syftar till att skydda övriga destinatarer från att stiftelsens tillgångar konsumeras av oskäligt höga, som pensioner betecknade, förmåner till den förbjudna kretsen står sig även i dag.

5.11 Byte av tryggandeform

En del av utredningens uppdrag är att se till att det finns ett väl-fungerande system för byte av tryggandeform för pensionsutfästelser. Det finns i dag såväl civilrättsliga som skatterättsliga hinder för att byta tryggandeform. Det är omöjligt på grund av återköpsförbudet att byta tryggandeform från en pensionsförsäkring till egen regi. Problematiken tas upp i det följande. Däremot är det möjligt att byta tryggandeform från egen regi till en pensionsförsäkring. Dock kan ett sådant byte i vissa fall medföra avdragsbegränsningar (avsnitt 6.5.2). När det gäller att byta tryggandeform inom egen regi föreligger en del problem både i tryggandelagen och i skattelagstiftningen. När det gäller civilrätten har det bland annat efterlysts en tydligare reglering av förutsättningarna under vilka gottgörelse bör kunna tas vid en övergång från stiftelsetryggande till tryggande genom en särskild redovisning i balansräkningen.

5.11.1 Gällande rätt och bakgrund

Tryggandelagen innehåller inga uttryckliga regler som endast avser olika fall av byte av tryggandeform. Möjligheten att genomföra ett sådant byte eller avsaknaden av en sådan möjlighet följer implicit av lagens bestämmelser i stort.

Byte av tryggandeform från egen regi till pensionsförsäkring

Det finns inga civilrättsliga hinder att byta tryggandeform från en särskild redovisning i balansräkningen till en pensionsförsäkring. Det är i huvudsak bestämmelsen i 7 § tryggandelagen som måste beaktas vid ett sådant byte. I paragrafen finns ett förbud mot att minska den särskilda posten i balansräkningen under arbetsgivarens pensionsreserv som inte täcks av en pensionsstiftelses förmögenhet. Till den delen pensionsreserven löses in i en pensionsförsäk-

ring ska avsättningen återföras eftersom pensionsreserven minskar i motsvarande mån (se bilaga 4 angående vissa förslag till ändringar i 7 § tryggandelagen och författningskommentaren till den paragrafen).

När det sedan gäller ett byte av tryggandeform från en pensionsstiftelse till en pensionsförsäkring får bestämmelserna om gottgörelse i 14–15 §§ tryggandelagen en avgörande betydelse. En gottgörelse får bland annat lämnas för en försäkringspremie ur överskottet i pensionsstiftelsen eller ur avkastningen om stiftelsen saknar ett överskott. Ett överskott föreligger om pensionsstiftelsens tillgångar värderade med tillämpning av reglerna i stiftelselagen överstiger summan av stiftelsens egna skulder och pensionsreserven. Om pensionsborgenären avstår från sin utfästelse som tryggas i stiftelsen mot att en pensionsförsäkring införskaffas uppkommer ett överskott i stiftelsen och en gottgörelse får lämnas varigenom ett byte av tryggandeform äger rum.

Ett byte av tryggandeform utgör inte en giltig likvidationsgrund enligt 19 § tryggandelagen. Däremot kan pensionsstiftelsen släckas ut genom gottgörelse till följd av att pensionsborgenärerna helt och hållet avstår från sina utfästelser som tryggas i stiftelsen mot ett försäkringstryggande som motsvarar stiftelseförmögenheten. Denna situation kan dock medföra avdragsbegränsningar.

Byte av tryggandeform inom egen regi

Det finns inga civilrättsliga hinder att byta tryggandeform från en redovisning i balansräkningen till en pensionsstiftelse. Detta följer av att utfästelser som är tryggade både i en balansräkning och i en pensionsstiftelse anses enligt tryggandelagen tryggade först och främst i stiftelsen (7 § tryggandelagen). Ett byte av tryggandeform från balansräkningen till stiftelsen blir då oproblematiskt genom att en ny överföring görs till stiftelsen så att stiftelsens förmögenhet täcker hela pensionsutfästelsen och posten i balansräkningen återförs i motsvarande mån. Skatterättligt finns dock beloppsmässiga begränsningar som gäller rent allmänt i fråga om stiftelsetryggande.

Däremot är det oklart om det civilrättsligt går att byta tryggandeform från en pensionsstiftelse till en post i balansräkningen i alla situationer. I 14 § andra stycket tryggandelagen anges visser-

ligen att arbetsgivaren får ta gottgörelse från en pensionsstiftelse för vad som särskilt redovisats i balansräkningen under rubriken Avsatt till pensioner enligt en allmän pensionsplan. Den mest vedertagna tolkningen av regelverket i tryggandelagen synes emellertid vara att ett sådant byte endast är möjligt i två fall. Det ena fallet är när pensionsstiftelsen tryggar andra utfästelser än enligt allmän pensionsplan och har ett överskott i stiftelsen som då kan användas för att trygga en planutfästelse. Det andra fallet är när en pensionsstiftelse tryggar en utfästelse enligt en allmän pensionsplan men vars ändamål har begränsats, exempelvis till en pensionsrätt som intjänats t.o.m. en viss dag, varmed ett överskott kan uppkomma som kan användas för att trygga en annan pensionsutfästelse enligt en allmän pensionsplan. Denna tolkning hänger samman med att det i 7 § tryggandelagen anges – för det fallet att pensionsutfästelserna är tryggade såväl i balansräkningen som i pensionsstiftelsen – att utfästelserna i första hand anses täckta av stiftelseförmögenheten. En överskottssituation som är en förutsättning för att gottgörelse ska kunna lämnas för en avsättning i balansräkningen kan då endast uppkomma i dessa två fall eftersom ett överskott föreligger om värdet av stiftelsens förmögenhet överstiger pensionsreserven för de utfästelser som tryggas i stiftelsen. Om en pensionsstiftelse tryggar en planutfästelse under andra omständigheter än de nämnda, hindras arbetsgivaren från att trygga utfästelsen i balansräkningen upp till värdet av stiftelsens förmögenhet. Anledningen till detta är att alla utfästelser enligt planen först anses tryggade i stiftelsen så länge dess förmögenhet räcker till och samma utfästelse kan inte samtidigt tryggas i balansräkningen. I andra fall än de uppräknade torde det således enligt denna tolkning vara omöjligt civilrättsligt att byta tryggandeform från pensionsstiftelsen till balansräkningen. Till stöd för tolkningen åberopas prop. 1967:83 s. 137 där departementschefen anger följande.

För egen del fäster jag särskilt avseende vid att arbetsgivaren inte anses vara bunden av stadgeändamålen när det gäller gottgörelse för avsättning till planpension. En arbetsgivare skall sålunda ur stiftelse kunna gottgöra sig för vad han avsatt till ITP-pension, fastän stiftelsen inte tjänar syftet att trygga sådan pension.

En annan uppfattning är att det finns en tydlig lagtext som säger att en gottgörelse kan tas från en pensionsstiftelse för en ökning av konto Avsatt till pensioner vid byte av tryggandeform avseende

pensionsåtaganden enligt en allmän pensionsplan. Inte heller det ovan citerade förarbetsuttalandet anses entydigt tala för att gottgörelse inte skulle kunna tas från pensionsstiftelse med ändamål att trygga planpension. Enligt denna tolkning är således tryggandeformerna utbytbara, förutsatt att den allmänna planen medger båda tryggandeformerna. Arbetsgivaren kan alltså åstadkomma ett gottgörelsegrundande överskott genom att bokföra sina planutfästelser. En överföring från stiftelse till redovisning i balansräkning har godtagits i ett förhandsbesked den 11 oktober 2001 (inte överklagat) vilket torde kunna tolkas som att Skatterättsnämnden ansett sig bunden av ett medgivande från länsstyrelsen och att nämnden då inte sett några specifika skatterättsliga problem för bytet. Det finns även ett beslut från Länsstyrelsen i Stockholm från oktober 2012 som innebär att en pensionsstiftelse medgavs betala en gottgörelse till ett företag för att byta tryggandeform till en särskild post i balansräkningen i förening med kreditförsäkring.

Det kan ifrågasättas om inte länsstyrelsens beslut skapar osäkerhet om det fortsättningsvis är möjligt för företag att nettoredovisa pensionsförpliktelserna i den mån det finns täckning i en pensionsstiftelses förmögenhet. Svenska börsföretag tillämpar IFRS (International Financial Reporting Standards) i koncernredovisningen. Ett av kriterierna i definitionen av en förvaltningstillgång i IAS 19 är att medlen inte kan återföras till arbetsgivaren såvida inte tillgångarna återförs för att ersätta arbetsgivaren för redan betalda ersättningar till anställda. Redovisningsstandarden innebär att nuvärdet av förmånsbaserade pensionsutfästelser och förvaltningstillgångar ska nettoredovisas om detta villkor är uppfyllt. Övriga företag tillämpar god redovisningssed i Sverige. Bokföringsnämnden har utfärdat allmänna råd för större företag genom K3 (se avsnitt 3.2.2) vilka innebär att nuvärdet av förmånsbaserade pensionsutfästelser och förvaltningstillgångar ska nettoredovisas. Definitionen av förvaltningstillgångar inkluderar tillgångar som innehas av en pensionsstiftelse. Redovisningsstandarden bygger i denna del på uppfattningen att utbetalningar från en pensionsstiftelse endast får göras till arbetsgivaren för att ersätta av arbetsgivaren gjorda ersättningar till anställda samt att pensionsstiftelsens tillgångar är särskilt avskilda för att fullgöra pensionsåtaganden och inte kan användas på annat sätt. Svenska börsföretag får i juridisk person enligt RFR 2 tillämpa motsvarande regler som i K3. Även bok-

föringsnämndens allmänna råd för mindre företag, K2, innebär en nettoredovisning (se avsnitt 3.2.2).

Nettoredovisningen förutsätter således den vedertagna tolkningen av tryggandelagens bestämmelser. Om stiftelse tillgångar får återgå till arbetsgivaren utan att ersättningar betalas till anställda finns det anledning att ifrågasätta om nettoredovisning är möjlig eller om pensionsutfästelserna måste bruttoredovisas. En bruttoredovisning innebär att hela pensionsutfästelsen ska redovisas som skuld och pensionsstiftelsens tillgångar föras in i företagets balansräkning, vilket enligt expertisen inte skulle återspegla den ekonomiska substansen av stiftelsetryggandet.

Sammanfattningsvis får rättsläget betraktas som oklart i denna del och det framstår som angeläget att klargöra vad som ska anses gälla vid byte av tryggandeform från pensionsstiftelsen till balansräkningen. I uppdraget ingår som ovan angetts att se över reglerna om gottgörelse och ta ställning till om och i så fall vilka ändringar som kan behövas vid en övergång från stiftelsetryggande till tryggande genom en särskild redovisning i balansräkningen.

5.11.2 Överväganden och förslag

Förslag: Det ska vara civilrättsligt möjligt att byta tryggandeform från stiftelsetryggande till en särskild redovisning i balansräkningen avseende pensionsutfästelser som följer av en allmän pensionsplan som den definieras i tryggandelagen. Ersättning ska kunna tas i ett sådant fall.

Den grundläggande frågan är om en fullständig neutralitet är eftersträvansvärd när det gäller byte av tryggandeform eller om det mot bakgrund av de bakomliggande motiven får anses befogat med vissa avvikelser och i så fall vilka. Som framgått föreligger inga civilrättsliga hinder mot att byta tryggandeform från ett tryggande i egen regi till ett försäkringstryggande. Ett sådant byte kan dock medföra vissa avdragsbegränsningar som enbart beror på skattelagstiftningen. Problematiken och överväganden i denna del diskuteras därför i kapitel 6. Däremot är den motsatta situationen inte möjlig. Eftersom hindren inte heller i det fallet har någon anknytning till tryggandelagen diskuteras problematiken och överväganden även i

denna del i samma kapitel. När det sedan gäller metoderna att ordna tryggandet i egen regi är det som beskrivits i det föregående endast byte av tryggandeform från pensionsstiftelse till balansräkningen som är problematiskt i civilrättsligt avseende.

Att kunna trygga pensionsutfästelserna i balansräkningen innebär att arbetsgivaren får använda pensionskapitalet i sin näringsverksamhet. I vissa lägen kan det finnas stora fördelar med att kunna återta pensionskapitalet och låta det arbeta i verksamheten, exempelvis i stället för en lånefinansiering. Utredningen gör bedömningen att övervägande skäl talar för att det ska vara möjligt att byta tryggandeform i vart fall beträffande pensionsutfästelser enligt en allmän pensionsplan. Vid bedömningen har utredningen fäst avseende vid följande omständigheter. För det första finns redan i dag ett visst tolkningsutrymme om ett sådant byte går att genomföra även med dagens lydelse. I så fall innebär förslaget bara ett förtydligande. För det andra måste pensionsutfästelser enligt en allmän pensionsplan vara kreditförsäkrade och kreditförsäkringen bedömdes vid tillkomsten av tryggandelagen som en i det närmaste med pensionsförsäkring likvärdig tryggandeform ur pensionsborgenärens perspektiv. Pensionsborgenärernas rätt äventyras därför inte av att planutfästelsen i stället helt och hållet tryggas i balansräkningen. För det tredje medger tryggandelagens bestämmelser redan i dag att gottgörelse tas ut för en post i balansräkningen som avser en planutfästelse, låt vara att detta enligt den restriktiva tolkningen endast får ske i några få fall. Eftersom det med utredningens förslag endast blir möjligt att ta gottgörelse för en redovisning avseende pensionsutfästelser enligt en allmän pensionsplan torde dessutom risken för eventuella missbruk, genom att ta bort kreditförsäkringen efter det att gottgörelse tagits, vara försumbar.

Skälen för att klargöra rättsläget på det sätt som utredningen föreslår får anses väga tyngre än redovisningsmässiga konsekvenser som förslaget kan befaras ge upphov till och som för övrigt redan finns i dag vid den alternativa tolkningen av regelverket. Förslaget föranleder en ändring i 15 § tryggandelagen.

5.12 Likvidation av en pensionsstiftelse

En pensionsstiftelse får likvideras endast i de fall som räknas upp i tryggandelagen. Dessa regler har i stort sett fungerat väl men det finns ett behov av vissa justeringar. Bland annat har ifrågasatts om inte ackord borde införas som en giltig likvidationsanledning. Lagen behöver även förtydligas på någon punkt.

5.12.1 Gällande rätt och bakgrund

I 19 § tryggandelagen anges fyra fall när en pensionsstiftelse ska träda i likvidation (äkt likvidation). Uppräkningen är uttömmande. En pensionsstiftelse ska likvideras om stiftelsens medel under en avsevärd tid varit otillräckliga för sitt ändamål (a) eller medlen inte längre kan anses behövliga (b) samt när arbetsgivaren är försatt i konkurs (c) eller upphör med sin näringsverksamhet utan att stiftelsen medel överförs till en annan enligt 24 § tryggandelagen (d). Vidare föreskrivs i andra stycket att stiftelsens fordran mot arbetsgivaren vid likvidation är omedelbart förfallen till betalning.

I prop. 1967:83 (s. 151–157) kommenteras likvidationsgrunderna och de bakomliggande motiven. I punkten a åsyftas att stiftelsen saknar egentlig betydelse för pensionsborgenärerna därför att behållningen under en avsevärd tid är obetydlig i förhållande till pensionsreserven. Kravet på att förhållandet ska bestå under en avsevärd tid får ses som ett bevis på att arbetsgivaren inte är benägen att tillföra stiftelsen ytterligare medel. I punkten b avses ett omvänt fall, nämligen att förmögenheten i stiftelsen inte i rimlig omfattning kan utnyttjas som pantsäkerhet därför att stiftelsen inte har några destinatärer eller har destinatärer för vilka ingen pension har utfästs. Om överskottssituationen beror på att destinatärskretsen är för snäv kan stiftelsen för att undvika likvidation hos tillsynsmyndigheten begära en ändring av stiftelseurkunden. Likvidation anses i ett sådant fall motiverad även av skatteskal eftersom avdragsgilla medel inte bör få inestå i stiftelsen under obegränsad tid. Skälet bakom likvidationsanledningen i punkten c, arbetsgivarens konkurs, är sambandet med bevakningsförfarandet i konkursen. Pensionsborgenärerna ska i första hand vända sig till stiftelsen med begäran om tilldelning för sina fordringar. Det som brister ska därefter bevakas i konkursen. Det kan vara svårt att

fastställa bristen innan stiftelsens tillgångar omvandlas i reda pengar och övriga borgenärer har dessutom ett intresse av att stiftelsen utnyttjas till sitt fulla värde. När det gäller likvidationsgrunden i punkten d, att arbetsgivaren upphör med sin näringsverksamhet utan att stiftelsen överförs till en annan, anses att det för pensionsborgenärerna måste vara fördelaktigare att ansvaret för pensionsutfästelserna överlämnas till ett försäkringsföretag än att stiftelsen lever vidare efter det att rörelsen upphört.

I 20 § tryggandelagen framgår att stiftelsens styrelse ska ombesörja likvidationen och föreslå hur medlen ska fördelas m.m. I 21 § tryggandelagen regleras hur de medel som kvarstår vid pensionsstiftelsens likvidation, efter att medlen för stiftelsens egna skulder avsatts, ska användas. Först ska stiftelsen betala förfallna pensionsbelopp. Återstående medel ska i första hand användas till inköp av försäkringar för arbetstagares och efterlevandes pensionsfordringar (eller om tillsynsmyndigheten medger betalning av sådana fordringar) och i andra hand till understöd till arbetstagare och efterlevande. Återstår därefter några medel ska de användas till allmännyttiga ändamål. I 21 § tryggandelagen anges, till skillnad från stadgandet i 25 § tryggandelagen, att försäkringar ska inköpas. Ordet *pensionsförsäkringar* används alltså inte. I prop. 1967:83 uttalas däremot att medel ska användas för inköp av *pensionsförsäkringar* (s. 155 och 161). Att bestämmelsen ska uppfattas så att en pensionsförsäkring avses utan att det uttryckligen anges i lagen hävdas också i den juridiska litteraturen. Det kan ifrågasättas om inte detta borde framgå av lagtexten, i vart fall avseende sådana pensionsutfästelser som avses i 28 kap. 2 § IL. I paragrafen avses pensionsutfästelser för vilka en försäkring skulle ha varit en pensionsförsäkring. Detta innebär bland annat att en ålderspension inte får betalas ut innan den försäkrade fyller 55 år. Om pensionsstiftelsen i ett sådant fall i stället köper en kapitalförsäkring skulle pensionen bli skattefri trots att arbetsgivaren normalt sett fått avdrag för tryggandekostnaden och arbetstagaren enligt 11 kap. 6 § IL inte har beskattats för förmånen av arbetsgivarens tryggande. I 28 kap. 3 § IL anges bland annat att en pensionsutfästelse får tryggas genom en överföring till en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen.

Det finns inga möjligheter att avveckla en pensionsstiftelse så länge det finns en pensionsutfästelse som stiftelsen tryggar i annat

fall än i fallet a ovan, det vill säga när stiftelsens behållning är obetydlig i förhållande till pensionsreserven. Enligt det numera borttagna andra stycket i 22 § tryggandelagen hade regeringen möjlighet att i vissa fall medge att en pensionsstiftelse upplöses även i andra situationer än de situationer som räknas upp i 19 § tryggandelagen. Bestämmelsen har tagits bort efter förslag i prop. 2008/09:84. I den nämnda propositionen anges (s. 104) att bestämmelsen har tagits bort som en följd av att tillsynsmyndighetens beslut ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Tidigare överklagades tillsynsmyndighetens beslut till regeringen. Vidare uttalas (s. 65) att den föreslagna ordningen ligger i linje med strävan att befria regeringen från förvaltningsärenden av olika slag. De för 22 § tryggandelagen aktuella ärendena har inte bedömts innehålla några särdrag som skulle motivera ett avsteg från huvudprincipen att första domstolsprövning ska ligga i förvaltningsrätten (då länsrätten). Det har från några håll efterlysts att bestämmelsen i 22 § andra stycket tryggandelagen bör återinföras.

I RÅ 1991 ref. 83 godtogs inte stadgar som medgav att arbetsgivarens offentliga ackord skulle föranleda en likvidation av en pensionsstiftelse med motiveringen att ackord inte är uppräknad som en giltig likvidationsgrund. Domen innebär att hela pensionsfordran blir föremål för en nedskrivning utan att pensionsstiftelsens förmögenhet beaktas. Det kan ifrågasättas om det är förenligt med stiftelsens ändamål som pantsäkerhet för pensionsborgenärernas fordringar. Dessförinnan var den vedertagna uppfattningen att ackord borde kunna räknas som med konkurs jämförbar likvidationsanledning.

Vid företagsförsäljningar som inkluderar rörelsen förekommer inte sällan att en pensionsstiftelse utsläcks genom gottgörelse utan att det föreligger en äkta likvidationsgrund. Vid utsläckning genom gottgörelse avstår bäraren av ett pensionslöfte som tryggas av stiftelsen från sin fordran mot att arbetsgivaren köper en tjänstepensionsförsäkring motsvarande förmögenheten i stiftelsen, varigenom ett byte av tryggandeform är för handen. Tillvägagångssättet kan medföra negativa skattekonsekvenser jämfört med en äkta likvidation eftersom det är arbetsgivaren som köper försäkringen och inte pensionsstiftelsen. Denna fråga berörs ytterligare i avsnitt 6.5.

5.12.2 Överväganden och förslag

Förslag: En ny likvidationsgrund införs som innebär att en pensionsstiftelse ska likvideras på grund av att arbetsgivaren träffat en offentlig ackordsuppgörelse. Lagtexten förtydligas så att det klart framgår att en pensionsstiftelse vid likvidation ska köpa en pensionsförsäkring om pensionsutfästelsen uppfyller villkoren i 28 kap. 2 § inkomstskattelagen.

Enligt utredningen ligger det i pensionsborgenärernas intresse att en arbetsgivares pensionsutfästelser som har täckning i en pensionsstiftelses förmögenhet inte ska omfattas av en ackordsuppgörelse. En arbetsgivares offentliga ackord föreslås därför utgöra en giltig likvidationsgrund. En pensionsstiftelse ska då enligt 21 § tryggandelagen införskaffa en försäkring och endast den överskjutande delen av pensionsfordran ska bli föremål för ackord, vilket ligger i linje med pensionsstiftelsens funktion som pant för pensionsborgenärernas pensionsfordringar. Det föreslås en ändring i 19 § tryggandelagen i detta avseende.

Som tidigare påpekats framgår inte direkt av lagtexten att den försäkring som pensionsstiftelsen ska köpa ska vara en pensionsförsäkring. Eftersom det i skattereglerna finns en koppling till tryggandelagen bör lagen förtydligas i detta avseende för att säkerställa att systematiken i beskattningsreglerna upprätthålls. Utredningen föreslår därför att det i 21 § tryggandelagen läggs till avseende sådana pensionsutfästelser som avses i 28 kap. 2 § IL att det är en pensionsförsäkring som ska inköpas. En sådan ändring ligger i linje med förarbetsuttalandena och får snarast ses som ett förtydligande i denna del.

Frågan är sedan om kravet på inköp av en pensionsförsäkring även borde gälla när fråga är om pensionsutfästelser som inte uppfyller villkoren för en pensionsförsäkring eller om det i ett sådant fall ska vara möjligt att köpa en kapitalförsäkring. Avsikten torde som sagt ursprungligen ha varit att en pensionsförsäkring ska köpas avseende samtliga utfästelser. Å andra sidan förelåg vid tillkomsten av bestämmelsen en fullständig koppling mellan avdragsreglerna och tryggandelagen. Sambandet mellan tryggandelagen och skatterätten har därefter successivt luckrats upp och det kan därför ifrågasättas om det inte bör vara möjligt att i stället kunna lösa in

vissa pensionsutfästelser i en kapitalförsäkring. Frågan är relevant inte minst mot bakgrund av RÅ 1990 ref. 95 och RÅ 2001 not. 166. I rättsfallen ansågs en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen kunna trygga pension avsedd att betalas till mycket unga personer som upphört med sin idrottsverksamhet på elitnivå trots att tryggandekostnaden för utfästelsen inte omfattades av avdragsrätt (pension skulle betalas mycket tidigare än vid 55 års ålder).

Eftersom pensionen i ett sådant fall tryggas på ett sätt som avses i 28 kap. 3 § IL, nämligen genom en överföring till en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen, torde konsekvensen bli att tryggandekostnaden undantas från förmånsbeskattning hos arbetstagaren enligt 11 kap. 6 § IL trots att tryggandekostnaden inte är avdragsgill för arbetsgivaren. I stället är den av arbetsgivaren utbetalda pensionen skattepliktig hos mottagaren. Om en pensionsstiftelse likvideras och köper en kapitalförsäkring med arbetstagaren insatt som en oåterkallelig förmånstagare blir pensionen i form av försäkringsbelopp skattefria. Å andra sidan aktualiseras beskattning av arbetstagaren som förmån av tjänst i enlighet med RÅ 2007 not. 49 för hela försäkringspremien som pensionsstiftelsen betalar (se även RÅ 2000 ref. 28). Därigenom upprätthålls systemiken i regelverket. För att undvika inlåsnings av pensionskapitalet till 55 års ålder för elitidrottare och liknande yrkesgrupper och med beaktande av att arbetsinkomsten blir beskattad när pensionsstiftelsen betalar premien för kapitalförsäkringen vid inlösen av pensionsutfästelsen föreslår utredningen inte någon justering av lagtexten i denna del.

Mot bakgrund av att utredningen föreslår att renodlade avgiftsbaserade pensionsutfästelser utan några garantier inte ska omfattas av tryggandelagen uppkommer frågan om det behövs en bestämmelse som förhindrar att en pensionsutfästelse ska kunna lösas in i en fondförsäkring eller en depåförsäkring utan garanterade pensionsbelopp. Kammarrätten i Stockholm (1997-01-14 mål nr 10097-1993) har godtagit en inlösen av en förmånsbaserad pensionsutfästelse i en fondförsäkring på grund av pensionsborgenärens önskemål och domen har av processuella skäl inte kunnat överklagas. Enligt kammarrätten innebär inte den omständigheten att den pensionsberättigade valt en fondförsäkring att ett nytt pensionsavtal ingåtts utan enbart att en förvaltningsåtgärd inför en avveckling av pensionsstiftelsen har tillstyrkts. En sådan möjlighet bör enligt utredningen

även kunna finnas framöver. Något lagändringsförslag lämnas därför inte i den delen.

De inlåsnings effekter som en utsläckning av en pensionsstiftelse genom gottgörelse kan leda till diskuteras i stället i avsnitt 6.5 eftersom det inte framstår som en framkomlig väg att inom ramen för tryggandelagen låta pensionsstiftelsen införskaffa en pensionsförsäkring när arbetsgivaren väljer att byta tryggandeform.

5.13 Upphörande av näringsverksamhet

Bestämmelserna om upphörande av näringsverksamhet är av central betydelse för pensionsborgenärerna eftersom de reglerar vad som händer med pensionsutfästelserna och pensionskapitalet när en arbetsgivare upphör med sin verksamhet och verksamheten läggs ner helt eller övertas av någon annan. Det är främst de regler som ska tillämpas när utfästelserna tas över av någon annan som har vållat tillämpningsproblem. Det gäller reglernas omfattning i förhållande till annan lagstiftning samt en del gränsdragningsproblem, exempelvis när det gäller att avgränsa en verksamhetsgren. Frågan om ansvaret för pensionsutfästelser kan överföras till en ny arbetsgivare och under vilka förutsättningar har en stor betydelse vid försäljning och omstruktureringar av företag. Tryggandelagen reglerar emellertid inte övertagandet av pensionsutfästelser i andra situationer än i samband med att näringsverksamheten övergår till någon annan. Det finns synpunkter om att lagen bör kompletteras i denna del. Det har dessutom ifrågasatts om inte en gottgörelse bör kunna tas ut avseende en arbetsgivares ersättning till en annan arbetsgivare som har övertagit ansvaret för en pensionsutfästelse.

5.13.1 Gällande rätt och bakgrund

I 23–25 §§ tryggandelagen finns bestämmelser om vad som händer när en arbetsgivare upphör med sin verksamhet utan att ansvaret för pensionsutfästelser övergår på någon annan (25 § tryggandelagen), när ansvaret för pensionsutfästelser överförs på den som övertar näringsverksamheten helt eller delvis (23 § tryggandelagen) och när i ett sådant fall en pensionsstiftelse kan överföras till efterträdaren (24 § tryggandelagen). I prop. 1967:83 (s. 166–167) uttalas

att det ibland kan vara förenat med svårigheter att tillförlitligt bestämma begreppet rörelse eller näringsverksamhet. Ännu svårare kan det vara att avgöra vad som avses med en rörelsegren eller en del av rörelse. Dessa svårigheter anges som skäl för att reglerna inte uttryckligen omfattar andra fall än när hela verksamheten överläts eller läggs ned. Det uttalas vidare att för det fallet att båda parterna, i ett överlåtelseavtal beträffande en särskild gren av en näringsverksamhet, träffar en överenskommelse om att förvärvaren ska överta ansvaret för överlåtarens pensionsutfästelse, torde ett sådant avtal ändå få giltighet enligt allmänna rättsgrundsatser med samma konsekvenser som lagen uppställer. Om en arbetsgivare däremot lägger ner en viss verksamhetsgren eller om ansvaret för pensionsutfästelser som arbetsgivaren lämnat inom denna gren inte övertas av någon annan anses någon skyldighet för arbetsgivaren att teckna en pensionsförsäkring inte föreligga. I denna situation kan finnas ett motvärde i tillgångar och arbetsgivaren förfogar alltså över verksamhetsorganisation.

Om verksamheten överförs på någon annan anses det bäst för pensionsborgenärerna att en överenskommelse träffas med efterträdaren om att överta pensionsutfästelserna. Bestämmelserna i 23 § tryggandelagen tar sikte på en sådan ordning (i annat fall blir 25 § tryggandelagen tillämplig). I paragrafen regleras alltså en överföring av ansvaret för pensionsutfästelser i samband med att näringsverksamhet övergår från en arbetsgivare till en annan. I första stycket anges att samtycke till överflyttningen av ansvaret för utfästelserna ska inhämtas från pensionsborgenärerna. Samtycke behöver dock inte inhämtas om tillsynsmyndigheten medger detta. Ett sådant medgivande förutsätter att efterträdaren kan anses god för pensionsutfästelserna och alltså inte saknar möjlighet att infria sina åtaganden. Fusionsfallet har lämnats utanför regleringen eftersom särskilda skyddsregler finns i andra lagar för borgenärer i allmänhet hos det överlåtande företaget. Dessa regler som även omfattar pensionsborgenärerna har ansetts tillräckliga (prop. 1967:83, s. 168). Av 23 § andra stycket följer således att om det i en annan lag finns andra bestämmelser om att ta tillvara en borgenärs rätt vid fusion, gäller dessa i stället för reglerna i tryggandelagen. Sådana regler finns i aktiebolagslagen (2005:551) och i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. I samma stycke anges dock att en innehavare av en pensionsfordran vid fusion inte behöver

underrättas eller kallas enligt reglerna i 23 kap. 19, 22 och 32 §§ aktieföretagslagen och reglerna i 12 kap. 10 och 14 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.

I 23 § tredje stycket tryggandelagen anges verkan av att en pensionsutfästelse överflyttas. Det framgår att om ansvaret för en pensionsutfästelse har överflyttats med tillämpning av bestämmelserna ska utfästelsen anses ha samma rättsverknningar som om arbetstagaren hade varit anställd hos det övertagande företaget från och med dagen för anställningen hos det tidigare företaget. Av samma stycke framgår också att företrädaren efter överflyttningen är fri från ansvar för utfästelsen. Det har ansetts viktigt att skapa ett tjänsteförhållande mellan efterträdaren och pensionsborgenärerna även för den tid dessa varit anställda hos företrädaren, inte minst ur ett skatteperspektiv. Efterträdaren får då med stöd av bestämmelsen räkna pensionsborgenärerna som anställda redan från dagen för anställning hos företrädaren om inte möjligheten inskränks av särskilda skatteregler. Därmed kan efterträdaren trygga pensionsutfästelserna med avdragsrätt (prop. 1967:83, s. 168).

Det förutsätts att pensionsstiftelsen efter överförandet normalt ska trygga pensionsutfästelser som lämnats av såväl det överlåtande som det övertagande företaget. Om det finns särskilda skäl kan dock tillsynsmyndigheten enligt tredje stycket besluta att stiftelsen endast ska trygga pensionsutfästelser till de pensionsborgenärer som fanns vid överföringen av stiftelsen. Två sådana fall omnämns i prop. 1967:83 (s. 171–172). Det ena fallet avser en praxis hos företrädaren att utan en pensionsutfästelse rent faktiskt utge pension till pensionärerna genom att ta i anspråk medel i stiftelsen. Det andra fallet avser fusion där det överlåtande företaget har en stiftelse. Om stiftelsen ska öppnas eller förbehållas det överlåtande företags anställda beror på situationen i det övertagande företaget. Om det övertagande företaget inte har en egen stiftelse eller har en stiftelse som inte täcker pensionsreserven innebär ett öppnande av det överlåtande företags stiftelse till förmån för det övertagande företags anställda att flera personer skulle få göra anspråk på stiftelsens tillgångar i konkursfallet.

Tanken bakom reglerna är att pensionsutfästelsen ska säkerställas. Om rörelsen ska fortsätta anvisar 23 § tryggandelagen hur parterna kan avtala om att efterträdaren ska överta ansvaret för

pensionslöftena. Särskilda problem uppstår om företrädaren har en pensionsstiftelse knuten till sig. Av 24 § tryggandelagen framgår att en hel pensionsstiftelse under vissa förutsättningar kan överföras vid överflyttning av ansvaret för pensionsutfästelser. Tillsynsmyndigheten kan i detta fall medge att pensionsstiftelsen överförs till det företag som övertar utfästelserna. Tillsynsmyndigheten bestämmer också närmare villkoren för överföringen av stiftelsen. Bestämmelsen bygger på uppfattningen att stiftelsens fortsatta tillvaro är beroende av pensionsskuldens. Om pensionsskulden överflyttas till en efterträdare bör stiftelsen normalt sett överföras på denne. I motsatt fall ska pensionsstiftelsen likvideras enligt 19 § tryggandelagen (prop. 1967:83, s. 171). Om stiftelsen har överskott beslutar tillsynsmyndigheten för vilket ändamål överskottet får användas. Regeln bör ses som ett medel att hindra företrädaren från att betinga sig ett vederlag för överskottet hos efterträdaren. Motivet bakom regeln är att stiftelsens medel inte tillhör stiftarföretaget. Samma motiv ligger bakom likvidationsreglerna som innebär att överskottsmedel ska användas för pensionering av andra destinatärer än pensionsborgenärerna eller anslås till ett allmännyttigt ändamål.

I 14–15 §§ tryggandelagen anges förutsättningar för när gottgörelse får tas ut. De poster som uppräknas omfattar inte ersättningar som utges i samband med att pensionsutfästelser övertas av någon annan. Eftersom en sådan ersättning inte avser någon slutligt konstaterad pensionskostnad torde den inte heller omfattas av begreppet ”pensionspost” eller av uttrycket ”utgift i samband med pensionering”. Införandet av specialregeln i fjärde stycket om att gottgörelse får lämnas för värdet av rätt till tjänstepension som överförts till EU-organ talar också för att lämnad ersättning för övertagen pensionsutfästelse i andra fall inte är gottgörelsegrundande. Avsaknaden av möjligheten till gottgörelse i sådana fall kan försvåra omstruktureringar av olika slag och företagsöverlåtelser. Frågan om gottgörelse för ersättningar som utges då pensionsutfästelser tas över är inte kommenterad i förarbetena.

Det bör framhållas särskilt att avsaknaden av regler i tryggandelagen för övertagandet av pensionsutfästelser i andra fall än i samband med en övergång av näringsverksamheten inte har ansetts utgöra ett hinder för att så sker med pensionsborgenärernas samtycke. I RÅ 1997 ref. 30 II anfördes följande.

Regeringsrätten har i en dom samma dag i mål nr 39-1995 funnit att en länsstyrelse inte kan med de i paragrafen angivna rättsverkningarna lämna medgivande till ett galdenårsbyte i andra fall än det som uttryckligen anges i lagtexten. Eftersom de av VKAB angivna alternativen enligt det nyss sagda faller utanför beskrivningen i 23 § första stycket Tryggandelagen kan bolaget således inte med stöd av ett medgivande från länsstyrelsen bli fritt från ansvar för de överflyttade pensionsutfästelserna.

Det återstår att bedöma om VKAB kan befria sig från ansvar genom att inhämta pensionsborgenärernas samtycke till överföringen. Frågan är med andra ord om 23 § Tryggandelagen medger att ett företag med pensionsborgenärernas samtycke blir fritt från ansvar även i andra situationer än de beskrivna i paragrafens första stycke eller om 23 § Tryggandelagen ska anses uttömmande reglera de fall då en pensionsutfästelse som tryggats enligt lagen kan överflyttas till annan med befriande verkan. [---]

Den omständigheten att lagstiftaren genom bl.a. de särskilda bestämmelserna om medgivande från länsstyrelsen och om retroaktivitet i anställningsförhållandet har velat främja den i 23 § första stycket beskrivna ordningen behöver emellertid inte innebära att paragrafen är avsedd att utesluta att ansvaret för en pensionsutfästelse – med pensionsborgenärernas samtycke – överflyttas med befriande verkan också i andra situationer än de som lagtexten beskriver. I tredje stycket av paragrafen utsägs visserligen särskilt att företrädaren efter en överflyttning enligt paragrafen är fri från ansvar för utfästelsen, men det som förekommit under förarbetena till Tryggandelagen tyder inte på att bestämmelsen uppfattats som konstitutiv i den meningen att den skulle tillskapa en rättsföljd som är specifik för eller förbehållen de fall som omfattas av paragrafen. Uttalandena i förarbetena ger tvärtom vid handen att bestämmelsen – såvitt gäller det fallet att samtycket från pensionsborgenärerna föreligger – betraktas endast som en erinran om vad som ändå gäller enligt ”allmänna rättsgrundsatser” (se särskilt prop. 1967:83 s. 271 angående lagrådets utlåtande om utformningen av 23 §).

Om arbetsgivaren upphör med näringsverksamhet utan att ansvaret för pensionsutfästelsen överflyttas på någon annan följer av 25 § tryggandelagen att arbetsgivaren ska trygga den intjänade delen av utfästelsen genom att köpa en pensionsförsäkring i den mån den berättigade inte tillgodoses enligt 21 § andra stycket tryggandelagen. Skyldigheten att köpa pensionsförsäkring gäller arbetsgivarens samtliga pensionsutfästelser oavsett om utfästelserna är redovisade i balansräkningen (Laila Kihlström, *Pensionering direkt i företaget*, Industrilitteratur, 1997, s. 138). Detta gäller dock inte om utfästelsen är kreditförsäkrad eller om tillsynsmyndigheten medger undantag. I prop. 1967:83 s. 172 uttalas att arbetsgivarens skyldig-

het att köpa en pensionsförsäkring avseende pensionsutfästelser som inte kreditförsäkras kan anses motsvara en förtidsuppsägning av pensionsfordringen. Det får anses angeläget att pensionskulden inte tillåts inestå hos arbetsgivaren utan att ha motvärde i rörelsetillgångarna som kollektiv (s. 100). Vidare uppges (s. 172–173) att bestämmelsen främst får betydelse när en fysisk person upphör med sin verksamhet eller en juridisk person lägger ner näringsverksamheten medan företaget lever kvar. Som exempel anges att ett aktiebolag omvandlas från ett försäljningsbolag till ett fastighetsbolag. Detta torde inte innebära att ett fastighetsbolag med anställda inte får ha en pensionsstiftelse. Om även den juridiska personen ska upphöra sker däremot avvecklingen i form av likvidation.

Frågan om ansvaret för pensionsutfästelser kan överföras till en ny arbetsgivare får som redan nämnts betydelse bland annat vid försäljning och omstruktureringar av företag. Det kan i många fall vara förenat med stora svårigheter eller till och med vara helt omöjligt att inhämta ett medgivande från alla pensionsborgenärer vilket medför att en överflyttning av pensionsansvaret inte kan göras med för överlåtaren befriande verkan utan att näringsverksamheten övergår. Överlåtaren kan då inte upplösa kontot Avsatt till pensioner och övertagaren får inte göra avsättning på konto Avsatt till pensioner eftersom det juridiska ansvaret för utfästelserna inte hade övergått (RÅ 1997 ref. 30 I). Det kan ifrågasättas om inte bestämmelsen i tryggandelagen borde ändras så att den blir tillämplig även när näringsverksamheten inte övergår. Det har som framgått inledningsvis också ifrågasatts om inte gottgörelse bör kunna tas ut avseende en arbetsgivares ersättning till en annan arbetsgivare som har övertagit ansvaret för en pensionsutfästelse.

Reglerna anses för övrigt otydliga i flera avseenden. Det är exempelvis inte helt klart vad en särskild näringsgren är (hur stor del av rörelse, lätt urskiljbar del, etc.). En annan fråga som uppkommer är om en pensionsstiftelse enligt allmänna rättsgrundsatser kan överföras till ett företag som övertagit pensionsutfästelser trots att inte hela näringsverksamheten alternativt en verksamhetsgren överförs eller om reglerna i tryggandelagen får anses uttömmande i den delen (jmf RÅ 1997 ref. 30 II). Vidare framgår det inte av lagtexten om det vid en uppdelning av näringsverksamhet på flera

arbetsgivare är möjligt att medge en delning av en pensionsstiftelse. En delning kan tyckas naturlig när en näringsverksamhet delas upp. I RÅ 2001 ref. 45 har ett moderbolag i samband med en överflyttning av delar av sin verksamhet och därtill hörande personal till två dotterbolag fört över ansvaret för pensionsutfästelser till anställda på de båda dotterbolagen. Den till moderbolaget knutna pensionsstiftelsen har ansetts kunna överföra motsvarande andelar av förmögenheten, inklusive överskott, till nybildade stiftelser anknutna till dotterbolagen (Länsstyrelsen i Stockholms län accepterade delningen).

Utredningen ska analysera reglerna och ta ställning till om de behöver förtydligas och om möjligheterna till överflyttning av pensionsutfästelserna bör utvidgas. Utredningen ska även se över reglerna om gottgörelse och ta ställning till vilka ändringar som kan behövas bland annat men anledning av ett övertagande av ansvaret för pensionsutfästelserna.

5.13.2 Överväganden och förslag

Förslag och bedömning: Inga ändringar ska göras i reglerna om upphörande av näringsverksamhet. Det ska inte heller införas någon möjlighet att ta gottgörelse för arbetsgivarens ersättning till ett annat företag som övertagit ansvaret för pensionsutfästelserna. Förslag lämnas om att aktiebolagslagens särskilda bestämmelser om tillvaratagande av fordringsägares rätt vid delning av aktiebolag ska gälla vid överlåtelse av pensionsutfästelser i stället för tryggandelagens regler vid gäldenärsbyte.

Det saknas som framgått bestämmelser i tryggandelagen som reglerar ett övertagande av pensionsutfästelser i andra fall än i samband med att näringsverksamheten överförs, med undantag för en specialbestämmelse i 26 § tryggandelagen om en överflyttning av avansvaret för pensionsutfästelse mellan två arbetsgivare som har andelar i en gemensam pensionsstiftelse. I RÅ 1997 ref. 30 II har däremot slagits fast att de bestämmelser i tryggandelagen som gäller vid en övergång av en näringsverksamhet anses i tillämpliga delar också gälla då ansvaret för en pensionsutfästelse överflyttas utan samband med att näringsverksamheten övergår. I ett sådant

fall är dock inte tillsynsmyndigheten behörig att lämna tillstånd till överflyttningen (se RÅ 1997 ref. 30 II) utan pensionsborgenärerna måste samtycka till överlåtelsen, vilket kan medföra stora praktiska svårigheter.

Utredningen föreslår emellertid inga ändringar i denna del. Det är viktigt ur pensionsborgenärernas perspektiv att pensionsutfästelsen kan infrias och näringstillgångarna får anses ha en betydelse för detta ändamål. Det bör därför även fortsättningsvis krävas att samtycke inhämtas från pensionsborgenärerna för att en pensionsutfästelse ska kunna överlåtas på någon annan utan att näringsverksamhet övergår i samband med överlåtelsen. Däremot föreslår utredningen att skattereglerna ändras så att det under vissa förutsättningar blir möjligt att med avdragsrätt överlåta en pensionsutfästelse i flera situationer än som avses i 23 § tryggandelagen (se avsnitt 6.6).

Utredningen finner det inte heller lämpligt att införa en möjlighet att ta ut en gottgörelse för en ersättning som en arbetsgivare utger till någon annan som vid en övergång av en näringsverksamhet även tar över ansvaret för en pensionsutfästelse. Tryggandelagens huvudsyfte är att skydda pensionsborgenärernas intressen och stiftelsekapitalet är avsett att i första hand användas för destinatärernas pensionering. När ansvaret för pensionsutfästelserna går över på någon annan utan att pensionsstiftelsen samtidigt övertas av den nya arbetsgivaren finns inga garantier för att pensionsutfästelserna kommer att tryggas och att pensionskapitalet inte används i helt andra syften i strid med lagens andemening. Att inte tillåta att gottgörelse tas för den typen av ersättningar ligger också i linje med motiven bakom tryggandelagens regler om övertagandet av ansvaret för pensionsutfästelserna och likvidationsreglerna. Huvudprincipen är att stiftelsekapitalet inte tillhör stiftarföretaget utan ska användas för pensioneringsändamål eller i avsaknad av destinatärer för välgörande eller andra allmännyttiga ändamål.

När det gäller att i lagtexten definiera vad som avses med näringsverksamhet eller en verksamhetsgren är utredningens uppfattning att frågan inte lämpar sig för att lagstifta om utan bör även fortsättningsvis lämnas till rättstillämpningen. Övriga frågor som berörs under gällande rätt och bakgrunden har i allt väsentligt fått sin lösning genom rättspraxis. I RÅ 2001 ref. 45 godtogs en delning av en pensionsstiftelse och förfarandet föranledde ingen beskattning.

Med hänvisning till rättsfallet och med beaktande av att länsstyrelserna i dagsläget efter en prövning av omständigheterna anses kunna medge en delning av en pensionsstiftelse föreslås ingen ändring av lagtexten.

Utredningen anser emellertid att en ändring bör göras i 23 § tryggandelagen. I andra stycket i den paragrafen finns bestämmelser om tillvaratagande av en borgenärs rätt vid fusion. Bestämmelserna innebär att vid överlåtelse av pensionsutfästelse gäller reglerna i aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar om under rättelse och kallelse av borgenärerna i stället för tryggandelagens regler vid gäldenärsbyte. Liknande bestämmelser saknas i tryggandelagen avseende delning av ett företag.

I 24 kap. aktiebolagslagen finns regler om delning av ett aktiebolag. Det aktiebolagsrättsliga institutet delning innebär att ett aktiebolag i sin helhet delas i två eller flera aktiebolag eller att en del av ett aktiebolag ”avknoppas” till ett eller flera aktiebolag. Gemensamt för båda är att ett bolag delas upp på flera genom att tillgångar och skulder i bolaget övertas av ett eller flera aktiebolag. I fråga om skulderna innebär delningen ett gäldenärsbyte. Övertagande bolag tar helt eller delvis över ansvaret för överlåtande bolags skulder. I det fall en näringsverksamhet övertas i samband med en delning av ett företag anser utredningen att de särskilda bestämmelserna i 24 kap. aktiebolagslagen om tillvaratagande av en borgenärs rätt ska gälla i stället för tryggandelagens regler. Ett tillägg bör därför göras i 23 § andra stycket tryggandelagen med denna innebörd.

Av den hänvisning som görs till 24 kap. 21 och 24 §§ aktiebolagslagen i nuvarande lydelse av 23 § andra stycket tryggandelagen följer att de undantag som görs i denna paragraf från skyldigheten att underrätta och kalla borgenärer inte endast gäller vid fusion av aktiebolag utan även omfattar reglerna om delning av aktiebolag. Något tillägg i denna del behöver därför inte göras.

5.14 Gemensamma pensionsstiftelser

En pensionsstiftelse kan vara knuten till flera arbetsgivare. Två typfall av gemensamma pensionsstiftelser pekades ut i förarbetena, en ren förvaltningsgemenskap och en förvaltningsgemenskap i förening med en förmögenhetsgemenskap (prop. 1967:83 s. 121).

Orsaken till att flera arbetsgivare bildar en gemensam pensionsstiftelse kan vara en strävan att centralisera administrationen, i synnerhet om flera företag ingår i en koncern. En annan fördel kan vara kapitalförvaltningen. Det kan även vara så att stiftelsen tryggar pensioner enligt en viss pensionsplan som är gemensam för de olika arbetsgivarna.

De flesta gemensamma pensionsstiftelserna bildas av arbetsgivare som tillhör samma koncern och som således befinner sig i en intressegemenskap. Det har dock även vuxit fram gemensamma pensionsstiftelser utan något organisatoriskt eller annat samband som marknadsför sig på i princip samma sätt som försäkringsföretag och som administreras på individnivå. Dessa pensionsstiftelser passar inte riktigt in i tryggandelagens regelverk och vållar tillämpningsproblem. Problemen hänger i huvudsak samman med att tryggandelagen endast innehåller ett fåtal bestämmelser som uttryckligen avser gemensamma pensionsstiftelser. Övriga bestämmelser i lagen gäller för både enskilda och gemensamma pensionsstiftelser. Eftersom bestämmelserna har enskilda pensionsstiftelser som utgångspunkt är det ibland svårt att passa in de gemensamma stiftelserna i tryggandelagens regelverk.

5.14.1 Gällande rätt och bakgrund

Tryggandelagen tillämpas på både enskilda och gemensamma pensionsstiftelser. Det finns dock ett par bestämmelser som uttryckligen gäller för gemensamma pensionsstiftelser. I 10 § fjärde stycket tryggandelagen ställs ett krav för en stiftelse som är gemensam för flera arbetsgivare att upprätta särskilda grunder beträffande gemenskapen i tillgångar och skulder. I 26 § tryggandelagen finns dessutom en bestämmelse som reglerar ett övertagande av en pensionsutfästelse i samband med en övergång av ett anställningsförhållande mellan arbetsgivare som har var sin del i en gemensam pensionsstiftelse. Det framgår att tillsynsmyndigheten i ett sådant fall får medge att den överlåtande arbetsgivarens andel i stiftelsen minskar med en upplupen del av pensionsfordringen och den övertagande arbetsgivarens andel i stiftelsen ökar i motsvarande mån. Ett medgivande att ändra i stadgarna förutsätter att de övriga pensionsborgenärernas intressen inte eftersätts. Den övertagna pensions-

utfästelsen har samma rättsverkningar som om arbetstagaren varit anställd hos efterträdaren från dagen för anställningen hos företrädaren.

Det finns inga särskilda bestämmelser för gemensamma pensionsstiftelser som gör det möjligt att på arbetsgivarens eller stiftelsestyrelsens begäran avveckla en pensionsstiftelse så länge stiftelsen tryggar en enda pensionsutfästelse. Det finns inte heller någon möjlighet för arbetsgivaren att frivilligt lämna en gemensam pensionsstiftelse och överföra sin andel till en annan pensionsstiftelse. De möjligheter som tryggandelagen erbjuder är likvidationsgrunderna i 19 § tryggandelagen och permutation efter tillsynsmyndighetens godkännande enligt 22 §§ tryggandelagen. En pensionsstiftelse kan också släckas ut genom gottgörelse om destinatärerna avstår från utfästelser som tryggas i stiftelsen under förutsättning att tjänstepensionsförsäkringar motsvarande pensionsstiftelsens förmögenheter köps in. Avståendet konstituerar ett överskott i stiftelsen enligt 15 § första stycket tryggandelagen som möjliggör en utbetalning av gottgörelse enligt 14 kap. första stycket tryggandelagen.

Det kan i övrigt ifrågasättas om tryggandelagens regler säkerställer att alla intressen i gemensamma pensionsstiftelser utan intressegemenskap blir representerade i stiftelsestyrelsen. Enligt 17 § första stycket tryggandelagen ska ledamöter och suppleanter i styrelsen väljas lika till antal av arbetsgivaren och de arbetstagare som omfattas av stiftelsens ändamål. Om mer än trefjärdedelar av arbetstagarna tillhör samma fackförening får dock denna välja företrädarna. Om samma flertal av arbetstagarna tillhör två eller tre fackföreningar får dessa välja företrädarna. Vid valet ska säkerställas att olika yrkesgrupper bland arbetstagarna bli företrädade inom styrelsen. Det saknas dock bestämmelser om hur valprocessen ska genomföras. Det kan i praktiken vara mycket svårt att tillgodose lagens krav på lämplig representation om ett stort antal av varandra oberoende arbetstagare och många destinatärer med en anslutning i flera fackföreningar eller utan någon facklig anslutning är anknutna till en gemensam pensionsstiftelse. En bristfällig representation kan i sin tur leda till att balansen mellan olika intressen rubbas, vilket även kan påverka tillämpningen av gottgörelsreglerna i 14–15 §§ och övriga bestämmelser i tryggandelagen. Därigenom äventyras ytterst pensionsborgenärernas trygghet.

5.14.2 Överväganden och förslag

Förslag: De särskilda grunder som upprättas om gemenskapen i tillgångar och skulder ska även innehålla bestämmelser om hur arbetsgivarnas och arbetstagarnas representation i stiftelsen ska fullföljas samt även grunder för in- och utträde ur den gemensamma pensionsstiftelsen. Styrelsen i en gemensam pensionsstiftelse får inte vägra utbetalning till en arbetsgivare avseende en utgift om förutsättningarna för att få ersättning är uppfyllda. Det åligger styrelsen i en gemensam pensionsstiftelse att säkerställa att tillstånd av tillsynsmyndigheten att ändra innehåller i stiftelsens stadgar finns innan beslut fattas om att flytta eller ta emot kapital.

Det har förekommit att gemensamma pensionsstiftelser som sätts upp och drivs av administrationsbolag säljs som en färdig produkt i vinstsyfte för administratören och administreras på individnivå. Både vinstsyftet och den individualiserade administrationen kan ifrågasättas mot bakgrund av pensionsstiftelsens ändamål att uteslutande trygga utfästelse om pension och dess funktion som en kollektiv pant. Utredningen föreslår dock inte något förbud mot denna typ av förvaltade gemensamma pensionsstiftelser eftersom frågan kräver ytterligare överväganden och analys. Det framstår däremot som angeläget att reglerna blir tydligare och i vissa fall kompletteras för att säkerställa att de gemensamma pensionsstiftelserna lever upp till grunderna för förvaltning av stiftelser enligt tryggandelagen utan att arbetsgivares handlingsutrymme begränsas i allt för stor uträkning.

Enligt utredningen intar frågan om representationen i stiftelserna en central ställning när det gäller avvägningen mellan arbetsgivarens handlingsutrymme och pensionsborgenärernas intresse av en säkerställd pension. En bristfällig representation kan leda till att destinatörernas rätt inte kan tillgodoses i tillräcklig omfattning. I gemensamma stiftelser med många destinatärer som är anställda av flera av varandra oberoende arbetsgivare finns därför ett stort behov av väl genomtänkta rutiner för valprocessen som bör skapas redan från grunden för att garantera ett reellt inflytande för såväl arbetstagsidan som för de anslutna arbetsgivarna. Utredningen föreslår därför att det i 10 § fjärde stycket tryggandelagen införs ett krav på

att de särskilda grunderna i gemensamma pensionsstiftelser även ska innehålla bestämmelser om hur arbetsgivarnas och arbetstagarnas representation i styrelsen ska fullföljas. Förslaget innebär också att tillsynsmyndigheten ska godkänna den av arbetsgivaren i grunderna angivna valprocessen i samband med registreringen. För att motverka att en arbetsgivare som tryggar sina pensionsutfästelser i en gemensam pensionsstiftelse "hålls gisslan" i en stiftelse som inte förvaltar arbetsgivarens andel på bästa sätt bör grunderna dessutom även innehålla bestämmelser för in- och utträde ur en gemensam pensionsstiftelse inom ramen för tryggandelagens regelverk. Bestämmelsen i 10 § fjärde stycket tryggandelagen kompletteras även i detta avseende. Ändringen innebär att 22 § tryggandelagen ska tillämpas vid ett eventuellt utträde. Förslaget syftar till att motverka att en arbetsgivares andel i en gemensam pensionsstiftelse mot arbetsgivarens vilja hålls kvar i stiftelsen till förfång för pensionsborgenärerna. Det föreslås även i samma paragraf en bestämmelse som förhindrar att förmögenheten flyttas utan att beslut från tillsynsmyndigheten föreligger.

För att säkerställa att arbetsgivarens fack i pensionsstiftelsen också ska kunna utsläckas genom att arbetsgivaren byter tryggandeform föreslås ett tillägg i 14 § tryggandelagen som innebär att styrelsen i en gemensam pensionsstiftelse inte får vägra en utbetalning till arbetsgivaren avseende den inbetalda premien om bestämmelserna i 15 § tryggandelagen är uppfyllda.

5.15 Tillsyn

5.15.1 Gällande rätt och bakgrund

En pensionsstiftelse står under tillsyn av den länsstyrelse som är tillsynsmyndighet i det län där arbetsgivaren har sitt hemvist. Stiftelse-tillsynen består av kontroll, ingripande och service i form av råd och upplysningar till stiftelserna.

Tillsynen över pensionsstiftelser är delad mellan länsstyrelserna och Finansinspektionen. Finansinspektionen står för den finansiella tillsynen av pensionsstiftelser som tryggar utfästelse om pension till minst 100 personer för vilka överföringar gjorts till stiftelsen (så kallade 9 a §-stiftelser) och länsstyrelserna för den finansiella tillsynen över övriga pensionsstiftelser och den stiftelserättsliga till-

synen över samtliga pensionsstiftelser. Finansinspektionens tillsynsbefogenheter följer av 14 artikel tjänstepensionsdirektivet som föreskriver att lämpliga och nödvändiga åtgärder ska kunna vidtas för varje oegentlighet som kan skada pensionsborgenärernas intressen. Finansinspektionen kan ingripa mot hela stiftelsen och har därför även rätt att tillsätta en särskild företrädare då pensionsborgenärernas intressen hotas (35 § tredje stycket tryggandelagen). Regeln gäller dock endast förvaltningen av medel och endast i nyss nämnda pensionsstiftelser.

Länsstyrelsen ska ingripa när det kan antas att en pensionsstiftelse inte förvaltas i enlighet med gällande föreskrifter och tryggandelagen (32 § tryggandelagen). Vilka befogenheter som länsstyrelsen har regleras i stiftelselagen. Länsstyrelsen kan begära in handlingar och upplysningar, kalla till sammanträden med stiftelsens styrelse eller förvaltare och utföra inspektion hos stiftelsen (9 kap. 4 § stiftelselagen). Länsstyrelsen har även möjlighet att skilja en styrelseledamot från sitt uppdrag om särskilda förutsättningar föreligger, förelägga en eller flera styrelseledamöter att fullgöra sina åtaganden samt förbjuda verkställighet av beslut (5 kap. stiftelselagen). Slutligen kan länsstyrelsen förordna en ny styrelseledamot om det behövs för att styrelsen ska vara beslutsför, antingen en oberoende ordföranden eller en särskild delgivningsmottagare (9 kap. 7 § stiftelselagen).

Någon motsvarande reglering för övrig förvaltning som hotar pensionsborgenärernas intressen och för förvaltning av medel i andra pensionsstiftelser än 9 a §-stiftelser finns således inte. Länsstyrelserna kan endast ingripa mot särskilda styrelseledamöter och har ingen rätt att tillsätta en särskild företrädare.

I 31 § andra stycket tryggandelagen föreskrivs att styrelsen för en pensions- eller personalstiftelse ska anmäla stiftelsen för tillsyn inom i lagrummet föreskriven tid. Av paragrafens tredje stycke framgår vilka uppgifter om bland annat styrelseledamöter som ska lämnas. En liknande bestämmelse finns i 14 § stiftelseförordningen (1995:1280). I lagrummen ställs inte något uttryckligt krav på att en uppgift om ledamöten företräder arbetsgivaren eller arbetstagaren ska lämnas.

Från år 2010 (prop. 2008/09:84) har tillsynsansvaret koncentrerats till ett antal länsstyrelser. Gällande lydelse anger att en pensions- eller personalstiftelse står under tillsyn av den länsstyrelse

som är tillsynsmyndighet i det län där arbetsgivaren har sitt hemvist. Enligt bestämmelsens ordalydelse avser tillsynen endast pensions- och personalstiftelser. Även i fråga om pensionsutfästelser som inte tryggas i pensionsstiftelse har tillsynsmyndigheten dock vissa uppgifter.

5.15.2 Överväganden och förslag

Förslag: Den länsstyrelse som är tillsynsmyndighet får utse en särskild företrädare som tar över förvaltningen av stiftelsen. Länsstyrelsen får även behörighet att besluta om en avveckling av pensionsstiftelse. Om avvecklingsbeslutet gäller en pensionsstiftelse som avses i 9 a § tryggandelagen ska ett yttrande från Finansinspektionen infordras och fogas till beslutet. Beslut om särskild företrädare och avveckling av pensionsstiftelse och tillsynsmyndighetens beslut om att utse en särskild revisor bör gälla även om besluten överklagas. Detsamma ska gälla beslut där tillsynsmyndigheten utser ordförande i styrelsen. Det införs krav på att det ska lämnas uppgift om vilken part som en styrelseledamot representerar. Det klargörs att tillsynsansvaret inte endast omfattar pensions- och personalstiftelser.

I syfte att förbättra förutsättningarna för länsstyrelserna att agera när pensionsborgenärernas intressen riskerar att skadas till följd av att pensionsstiftelsen inte förvaltas på sätt som avses i tryggandelagen bör tillsynsmyndigheten ha rätt och skyldighet att ingripa mot stiftelsen som sådan och inte bara mot enskilda styrelseledamöter. Utredningen föreslår därför att 32 § tryggandelagen kompletteras med en bestämmelse som innebär att länsstyrelserna får en möjlighet att utse en särskild företrädare som ska ta över förvaltningen av stiftelsen om en sådan åtgärd bedöms nödvändig för att säkerställa pensionsborgenärernas rätt. Om åtgärden att utse en särskild företrädare inte bedöms som tillräcklig bör länsstyrelsen även ha behörigheten att besluta om en avveckling av pensionsstiftelsen, varvid bestämmelserna i 20–21 §§ tryggandelagen ska äga motsvarande tillämpning. Om en särskild företrädare har utsetts ska denna även ombesörja likvidationen eftersom det i en sådan situation inte kan uteslutas att sittande styrelseledamöter inte är

villiga att samarbeta med tillsynsmyndigheten eller avgår. Vid ett ingripande mot en 9 a §-stiftelse ska även ett yttrande från Finansinspektionen inhämtas. Ett tillägg görs i 33 § tryggandelagen som innebär en skyldighet för Finansinspektionen att avge ett sådant yttrande.

Tillsynsmyndighetens extraordinära beslut om en särskild företrädare och avveckling av pensionsstiftelse bör gälla även om besluten överklagas. Likaså bör tillsynsmyndighetens extraordinära beslut att utse en särskild revisor enligt 17 b § tryggandelagen gälla trots att det överklagats. Enligt utredningen bör bestämmelsen om omedelbar giltighet också omfatta myndighetens beslut att utse ordförande enligt 16 § andra stycket tryggandelagen. Därmed förhindras en oklarhet kring vem som är ordförande och vems kallelser som ska efterkommas.

För att lyfta fram reglerna om partssammansättning i styrelse införs ett krav i tryggandelagen att det ska lämnas uppgift om vilken part, arbetsgivare eller arbetstagar, som en styrelseledamot representerar. Korresponderande tillägg görs i stiftelseförordningen. Av stiftelseförordningen framgår vilka uppgifter som ett registreringsbevis ska innehålla. Reglerna får till följd att partssammansättningen i en styrelse kommer att offentliggöras.

Enligt ordalydelse av första stycket 31 § tryggandelagen avser tillsynen endast pensions- och personalstiftelser. Tillsynsmyndigheten har dock även vissa uppgifter i fråga om pensionsutfästelser som inte tryggas i pensionsstiftelse (jfr. 23 och 25 §§). Paragrafen ändras så att det klargörs att tillsynsansvaret inte endast omfattar pensions- och personalstiftelser.

6 Skattereglerna

6.1 Löneregeln

Avdragsutrymmet för arbetsgivarens tryggnadskostnader beräknas med utgångspunkt i arbetstagarnas löner. I 28 kap. inkomstskattelagen (IL) definieras vad som i kapitlet avses med lön (löneregeln). Löneregeln vållar vissa tillämpningsproblem. Bland annat är det oklart om bestämmelsen omfattar andra ersättningar än vad arbetsgivaren faktiskt betalat. Det är därmed oklart i vilken utsträckning löneregeln överensstämmer med vad som avses med pensionsmedförande lön, det vill säga den lön som ligger till grund för pension enligt vissa pensionsavtal. Frågetecken finns kring begreppet intjänad men inte utbetald lön, så kallade fiktiva löneunderlag, och gränsdragningen mellan pension och lön vid delpension. Det är också oklart hur löneregeln ska tillämpas på pensionsutfästelser som inte är lönebaserade. Löneregeln medför även tillämpningsproblem beträffande avdragstidpunkten för tryggnad av terminsbetalda lönebaserade pensionsutfästelser. En översyn är således motiverad.

6.1.1 Gällande rätt

Lönedefinitionen i 28 kap. 6 § IL infördes, liksom övriga bestämmelser i 28 kap. IL (då kommunalskattelagen), genom prop. 1997/98:146. Enligt ett förslag i Ds 1997:39 skulle lönen motsvara underlaget för beräkning av socialavgifter, vilket består av kontant lön och skattepliktiga förmåner. Några remissinstanser framförde att ett sådant lönebegrepp skulle skilja sig från vad som gäller enligt flera kollektivavtalade pensionsplaner, bland annat avseende arbetsgivarens pensionskostnader vid olika typer av tjänstledighet. Denna skillnad befarades kunna leda till oönskade avdragsbegränsningar. Den fram-

förda kritiken ansågs vara bärande och förslaget i promemorian genomfördes inte i den delen med följande motivering (prop. 1997/98:146 s. 63–64).

För att inte avdragsrätten ska begränsas på ett inte avsett sätt anser regeringen att underlaget för avdragsrätten bör utgöras av samtliga slag av pensionsgrundande ersättningar. Som underlag för avdraget enligt huvudregeln bör således läggas den enligt det individuella pensionsavtalet bestämda pensionsgrundande ersättningen. I många fall hänvisar givetvis det individuella pensionsavtalet till ett bakomliggande kollektivavtal. I dessa fall kommer basen för avdraget att bestämmas på grundval av kollektivavtalets bestämmelser om pensionsgrundande ersättning.

I författningskommentaren till löneregeln framhölls följande (s. 77).

Som lön räknas all pensionsgrundande ersättning enligt avtal från arbetsgivaren till den anställda. Utgångspunkten är den *utbetalda* (utredningens kursivering) lönen och andra förmåner men även avtalade ersättningar vid t.ex. tjänstledighet.

Intjänad men inte utbetald lön

Som anges inledningsvis finns vissa tillämpningsproblem när det gäller löneregeln. Löneregeln har stor betydelse inte minst för kollektivavtalade pensionsutfästelser, såväl förmånsbaserade som avgiftsbaserade. Exempelvis anges i ITP 2 att den avtalade månadslönen grundar rätt till pension. Uttalandet i förarbetena (s. 77) avseende kontant utbetald lön kan tolkas så att det därutöver krävs att lönen ska vara utbetald under beskattningsåret för att kunna medräknas i löneunderlaget. När det gäller avgiftsbaserade planer, exempelvis ITP 1 eller SAF/LO, anges i planerna att kontant utbetald bruttolön är pensionsmedförande. I detta sammanhang aktualiseras frågan om kontant lön som intjänats under beskattningsåret men som betalas ut efter utgången av beskattningsåret får medräknas i löneunderlaget för beskattningsåret. Lönen utgör enligt bokföringsmässiga grunder en kostnad för beskattningsåret.

I HFD 2011 not. 42, ett överklagat förhandsbesked, prövades om försäkringspremier hänförliga till löner som intjänats men inte betalats ut under beskattningsåret skulle dras av om premierna betalats senast när bolaget hade att lämna inkomstdeklaration. Högsta förvaltningsdomstolen gjorde bedömningen att ett villkor

för att avdrag skulle medges för ett visst beskattningsår var att pensionerna var intjänade genom arbete som utfördes under beskattningsåret. Något krav på att lönen skulle ha betalats under beskattningsåret ansågs inte föreligga.

Rättsfallet medför en del tillämpningsproblem när det gäller avdragsrätt för premier som avser under beskattningsåret intjänade men inte utbetalda löner. För avdrag krävs förutom att pensionsrätten är intjänad att utfästelsen har tryggats senast när arbetsgivaren har att lämna sin inkomstdeklaration (RÅ 2007 not. 98). I fråga om försäkringstryggandet ska försäkringspremien således ha betalats senast vid den nämnda tidpunkten. När det gäller terminsbetalda försäkringspremier är det förenat med stora praktiska svårigheter att urskilja de premier som efter utgången av beskattningsåret och fram till deklarationstidpunkten kan anses hänförliga till löneskulder. Ett annat problem är att det i vissa fall kan saknas ett avdragsutrymme när premien betalas under det beskattningsår som lönen betalas ut medan avdragsutrymmet ska beräknas för det beskattningsår lönen tjänas in. När det gäller individuella pensionsutfästelser förekommer även att utfästelsen direkt anger pensionsförmånens storlek uttryckt i belopp eller att arbetsgivaren utfäster sig att betala en viss försäkringspremie utan att premiens storlek relateras till lönen. Frågan är om lagtexten bör förtydligas så att det klart framgår att avdragsrätten inte förutsätter att pensionsutfästelsen specificerar pensionsmedförande lön, inte minst mot bakgrund av att det inte finns några formella krav som en pensionsutfästelse måste uppfylla för att vara giltig.

Fiktiva löneunderlag

Vissa pensionsplaner (exempelvis ITP 2) medger att pensionsrätt tjänas in på ”fiktiva löneunderlag”. Löneunderlaget vid olika typer av ledigheter beräknas åtminstone delvis på lön som inte betalas ut vare sig under beskattningsåret eller vid något senare tillfälle. Exempelvis kan pensionsrätten vid sjukdom, föräldraledighet eller delpension beräknas med utgångspunkt i heltidslönen även om den faktiskt utbetalda lönen blivit lägre eller helt uteblivit. Eftersom det endast är kontant lön och faktiskt tillhandahållna skattepliktiga förmåner som beläggs med arbetsgivaravgifter ansågs, som tidigare

påpekats, förslaget i Ds 1997:39 leda till oönskade avdragsbegränsningar. Löneregeln fick följaktligen en annan utformning. Här kan för övrigt påpekas att pension även kan tjänas in på löneförmåner som inte är skattepliktiga och därför inte heller medräknas i underlaget för arbetsgivaravgifter. Det förekommer också att skattepliktiga förmåner enligt vissa pensionsavtal inte grundar rätt till pension (till exempel bilförmån enligt ITP 2).

Mot bakgrund av det anförda framstår det som troligt att avsikten har varit att pensionsmedförande lön enligt de kollektivavtalade pensionsavtalen ska ingå i inkomstskattelagens löneregeln. En sådan tolkning strider inte heller mot ordalydelsen av bestämmelsen. Däremot kan lagkommentaren till bestämmelsen uppfattas som något oklar (prop. 1996/96:146 s. 77). Det är oklart vad som i kommentaren avses med avtalade ersättningar vid till exempel tjänstledighet. Det kan antingen vara den ersättning som faktiskt betalas ut under tjänstledigheten (exempelvis sjuklön eller annan ersättning under tjänstledigheten) eller också den pensionsgrundande lön som ligger till grund för beräkningen av arbetsgivarens tryggnadskostnad. I RÅ 2003 ref. 6, ett överklagat förhandsbesked, slog Högsta förvaltningsdomstolen emellertid fast att några fiktiva löner inte får beaktas vid beräkningen av löneunderlaget enligt 28 kap. 6 § IL.

RÅ 2003. ref. 6 avser ett fall av delpensionering men en liknande problematik uppstår också vid exempelvis en långvarig sjukskrivning. Vid sjukskrivning betalar arbetsgivaren lagstadgad sjuklön upp till 14 kalenderdagar i varje sjukperiod. Från och med dag 15 betalas en lagstadgad sjukpenning i stället av Försäkringskassan och kollektivavtalad sjuklön av arbetsgivaren. Inom vissa kollektivavtal är dock även perioden under sjukledigheten pensionsberättigande baserat på den avtalade månadslönen. När det exempelvis gäller ITP 2 är den aktuella årslönen pensionsmedförande även om den i vissa fall av tjänstledighet (inklusive sjukledighet) faktiskt inte betalas ut. Den fasta årslönen beräknas som månadslönen x 12,2. Under sjuktiden är den pensionsmedförande lönen låst till den nivå som gällde före insjuknandet. Frågan är med hänsyn till det anförda, och i synnerhet med hänvisning till RÅ 2003 ref. 6, om samma lön ska anses som pensionsgrundande enligt 28 kap. 6 § IL. Till den delen arbetsgivarens tryggande täcks genom en premiebefrielseförsäkring uppkommer dock ingen kostnad för arbetsgivaren. Ut-

över delpension och sjukledighet finns enligt vissa pensionsavtal andra typer av tjänstledighet (till exempel föräldraledighet) som medför att pensionsrätt beräknas på fiktiva löneunderlag. Frågan är om utgången av RÅ 2003 ref. 6 får ses mot bakgrund av att dåvarande ITP-plan inte innehöll någon bestämmelse om pensionsmedförande lön vid delpensionering. Det framstår som angeläget att rättsläget klargörs om och i så fall i vilken utsträckning fiktiva löneunderlag ska kunna medräknas vid beräkningen av löneunderlaget enligt 28 kap. 6 § IL.

Gränsdragning mellan lön och pension vid delpensionering

Det finns även frågor om den lönekompensation som arbetsgivaren betalar för löneminskningen på grund av nedtrappning av arbetstiden vid delpensionering utgör lön eller pension. Vissa kollektivavtal, däribland ITP 2, har ändrats sedan RÅ 2003 ref. 6. I fråga om ITP 2 består ändringen i att det tagits in i avtalet att även en pensionsmedförande lön som en arbetstagare avstår vid exempelvis delpensionering eller vid löneväxling till en ersättning som inte i sig är pensionsgrundande enligt ITP (till exempel bilförmån) även där efter ska vara pensionsmedförande enligt pensionsavtalet.

I 10 kap. 5 § IL räknas upp ersättningar som anses utgöra pension, bland annat ersättningar på grund av tidigare tjänst som betalas ut på annat sätt än genom försäkring. En närmare definition av pension saknas dock i skattelagstiftningen men det är numera vedertaget att pension anses utgöra uppskjuten lön som betalas ut efter att den anställde avslutat sitt aktiva yrkesliv. Även vid nedtrappning av arbetstid torde kompensation för lönebortfall i vissa fall anses utgöra pension (se Laila Kihlström, Pensionering direkt i företaget, Industrilitteratur 1997, s. 42). Kihlström avser emellertid delpension i analogi med reglerna i den numera avskaffade lagen om delpensionsförsäkring (1979:84) och reglerna i den då gällande ITP-planen.

Lagen om delpensionsförsäkring upphörde dock att gälla vid utgången av år 2000 och därmed också möjligheten till kompletterande delpension inom ITP i dess dåvarande lydelse. I stället finns det i socialförsäkringsbalken (2010:110) en möjlighet till förtida uttag av pension, vilket dock innebär att ålderspensionen från 65

års ålder blir lägre i motsvarande mån. Inom ITP 2 är reglerna sedan 2008 mer flexibla än tidigare och i punkt 3.1.1 i avtalet anges att arbetsgivaren har möjlighet att komma överens med en enskild tjänsteman om att använda en högre pensionsmedförande lön än enligt de regler som gällde tidigare. Detta gäller bland annat om tjänstemannen avstått från lön i samband med att överenskommelse träffats om delpensionering. Punkten 3.1.1 har följande ordalydelse.

Arbetsgivaren har rätt att även låta sådan lön som är pensionsmedförande enligt övriga bestämmelser i p. 3 men som tjänstemannen avstått från för erhållande av annan förmån ingå i den pensionsmedförande lönen. Detsamma gäller när överenskommelse träffats om delpensionslösningen.

Frågan är om ändringen i ITP 2 i kombination med att ett eventuellt bortfall av allmän pension inte kompenseras kan anses innebära att förutsättningarna förändras i tillräcklig omfattning för att RÅ 2003 ref. 6 inte ska anses tillämplig och compensationen för löneminskningen inom ramen för detta eller liknande avtal därmed ska klassificeras som pension snarare än lön. Det kan också noteras att även de statliga avtalsparterna slutit ett delpensionsavtal för statligt anställda som trädde i kraft 2003. Avtalet, som utgör en del i det statliga tjänstepensionssystemet, ger statligt anställda en möjlighet men inte en rättighet att med i huvudsak bibehållna tjänstepensionsförmåner för ålderspension från tidigast 61 års ålder minska arbetstiden med viss ersättning för lönebortfallet under ledigheten. Ersättningen kallas delpension, behandlas som pension och betalas ut av SPV.

Mot bakgrund av det anförda uppkommer frågan om det bör regleras i lag att delpension ska anses som pension.

Löneväxling

Liknande problem som vid delpension kan uppstå vid en så kallad löneväxling. Löneväxlingen innebär att arbetstagaren till exempel minskar sin lön mot att motsvarande belopp användes för att finansiera en annan förmån. I RÅ 2006 not. 200, ett överklagat förhandsbesked, prövades frågan om ett bolag efter löneväxling från kontant lön till ytterligare pension hade rätt till avdrag för hela den inbetalda premien för en tjänstepensionsförsäkring hos en annan

försäkringsgivare än den som tryggade ITP-planen. Bolaget ville ha besked om den del av inbetalningen som motsvarade den avstådda lönen ingick i pensionsgrundande ersättning. SRN svarade nej på frågan med följande motivering:

Enligt nämndens mening innebär ITP-planen att vid beräkningen av den pensionsmedförande lönen skall enbart den del av ersättningen från X AB som motsvarar den överenskomna lönen efter löneväxling anses ingå i den aktuella fasta lönen. I planens uppräknig av förmåner ingår inte ersättningar i form av betalning av premie för pensionsförsäkring. Underlaget för pensionsgrundande ersättning enligt avtalet ska således utgöras av A:s lön efter löneväxling. X AB kan därmed inte beräkna sitt avdrag på den del av inbetalning till Y som överstiger detta belopp.

Högsta förvaltningsdomstolen fastställde förhandsbeskedet.

ITP 2 är som tidigare nämnts ändrad (sedan år 2008). Tillägget innebär att det är den avstådda lönen som är pensionsmedförande även om den förmån lönen växlas till i sig inte är pensionsgrundande enligt ITP 2. Det torde därför inte längre föreligga något hinder att inräkna lönen före löneväxlingen i pensionsgrundande ersättning enligt ramen för ITP 2. Frågan uppkommer under sådana förhållanden om den lön som är pensionsmedförande och som varit föremål för löneväxlingen får anses fiktiv i enlighet med RÅ 2003 ref. 6 (se ovan under fiktiva löneunderlag) och därmed ändå inte kunna utgöra löneunderlag för beräkning av avdragsgillt pensionstryggande. Frågan är relevant inte bara för ITP 2 utan även för andra liknande pensionsutfästelser. En annan fråga är om det är rimligt att en pensionsförmån utgör en pensionsmedförande lön.

6.1.2 Överväganden och förslag

Förslag: Lön som enligt bokföringsmässiga grunder är hänförlig till beskattningsåret ska även fortsättningsvis läggas till grund för beräkningen av avdragsutrymmet för trygandekostnaden. Om pensionsrätten enligt pensionsavtalet tillgodoförs arbetstagaren vid tidpunkten för löneutbetalning får dock endast under beskattningsåret eller det föregående beskattningsåret utbetald lön medräknas i löneunderlaget. Av detta följer att trygandekostnaden i ett sådant fall blir avdragsgill för det beskatt-

ningsår under vilket lönen betalas. Avdrag medges därmed även om arbetstagaren inte längre är anställd men det finns ett löneunderlag som är hänförligt till beskattningsåret eller det föregående beskattningsåret. Beträffande övriga lönebaserade pensionsutfästelser ska pensionsmedförande lön enligt pensionsavtalet anses som pensionsgrundande vid beräkningen av avdragsutrymmet. Det ska anges i inkomstskattelagen att kompensation för lönebortfall vid delpensionering anses som pension.

Intjänad men inte utbetald lön

Bestämmelsens ordalydelse ”sådan pensionsgrundande ersättning enligt pensionsavtalet som hänför sig till beskattningsåret” kan läsas så att avdragsrätten endast omfattar pensionsutfästelser som är lönebaserade eller i vart fall att pensionsutfästelsen måste innehålla bestämmelser om pensionsgrundande ersättning. Det finns emellertid inte några hållbara skäl att utesluta från avdragsrätten pensionsutfästelser som inte är lönerelaterade utan bara anger ett pensions- eller avgiftsbelopp eller som är lönerelaterade men inte närmare specificerar pensionsgrundande ersättning. Däremot framstår det som både rimligt och riktigt att avdragsutrymmet inte ska kunna beräknas med utgångspunkt i lön som enligt gällande pensionsavtal inte medför pensionsrätt. Som tidigare påpekats är det för övrigt något oklart hur bestämmelsen ska läsas i ljuset av uttalandena i propositionen när det gäller lön och andra förmåner som enligt bokföringsmässiga grunder är hänförliga till beskattningsåret men som inte betalats ut respektive tillhandahållits under beskattningsåret.

I fråga om pensionsutfästelser som inte är relaterade till den anställdes lön talar tillämpningen av bokföringsmässiga grunder i inkomstslaget näringsverksamhet för att samma princip bör användas vid beräkningen av löneunderlaget. Denna princip innebär att lön är hänförlig till det beskattningsår under vilket den anställda fullgjort sitt åtagande och utfört det arbete som lönen avser. Även kontrollaspekten talar för att den i inkomstdeklarationen för beskattningsåret redovisade lönekostnaden bör utgöra en utgångspunkt för beräkningen av avdragsutrymmet för trygghandekostnaden. Eftersom bokföringsmässiga grunder tillämpas i inkomst-

slaget näringsverksamhet behövs inget särskilt stadgande med den innebörden i lagtexten. Däremot behöver lagtexten justeras så att löneregeln inte endast omfattar lönebaserade pensionsutfästelser utan även möjliggör att avdragsutrymmet i avsaknad av en uppgift om pensionsmedförande lön i pensionsavtalet kan beräknas med arbetstagarens lön och andra förmåner under beskattningsåret eller det föregående beskattningsåret som bas.

När det gäller lönebaserade pensionsutfästelser kan följande anföras. Sådana utfästelser kan vara utformade på olika sätt. Enligt ITP 2 som är förmånsbaserad intjänas pensionsförmånen linjärt under hela intjänandetiden. Pensionsmedförande lön består av den aktuella fasta månadslönen multiplicerad med 12,2 (där de två tiondelarna motsvarar det kontanta semesterlönötillägget) samt av vissa andra särskilt uppräknade ersättningar. I fråga om avgiftsbaserade ITP 1 och SAF/LO tjänas pensionen in genom att arbetsgivaren månatligen betalar en avgift under viss angiven tid. Avgiften beräknas i procent på arbetstagarens pensionsmedförande lön som utgörs av kontant utbetald bruttolön. Frågan är om utformningen av dessa olika pensionsutfästelser har betydelse för periodiseringsfrågan och ska anses medföra att principen om bokföringsmässiga grunder sätts ur spel. Närmare bestämt är frågan om de avgiftsbaserade pensionsutfästelserna vid tillämpning av löneregeln på grund av hänvisningen till *pensionsgrundande ersättning enligt pensionsavtalet* ska ges den innebörden att pensionsrätten inte kan anses intjänad innan lönen betalats ut. Ytterst är således frågan om avtalets utformning medför att pensionsrätten inte tjänas in genom att den anställde fullgjort sitt åtagande enligt pensionsavtalet under ett visst räkenskapsår och utfört det arbete som lönen är hänförlig till. Utgången i det tidigare nämnda rättsfallet HFD 2011 not. 42 talar emellertid emot en sådan tolkning. I domen har slagits fast att pensionen ska anses intjänad genom det arbete som utförs under beskattningsåret oavsett pensionsavtalets utformning.

Löneregeln kan i vissa fall ge upphov till avdragsbegränsningar. Om lönen betalas ut och pensionen tryggas efter utgången av intjänandeåret och efter att inkomstdeklarationen ska ha lämnats in kan inte avdrag medges för tryggnadskostnaden för det beskattningsår den intjänade lönen ingår i löneunderlaget för. Eftersom lönen under sådana förhållanden inte får medräknas i löneunderlaget för det beskattningsår under vilken den betalas ut kan avdrags-

rätten i något enstaka fall gå förlorad. En sådan situation kan inträffa om lönen betalas ut först under andra året efter beskattningsåret medan löneunderlaget endast får avse pensionsgrundande ersättning under beskattningsåret eller det föregående beskattningsåret. Löneregeln medför, som tidigare påpekats, även tillämpningsproblem för terminsbetalda lönebaserade pensionsutfästelser när det gäller att urskilja de premier som får anses hänförliga till tidigare intjänade löner.

Det kan i ljuset av gällande rättspraxis ifrågasättas om löneregeln är ändamålsenlig, i synnerhet då avdragstidpunkten för tryggandekostnader inte enbart styrs av bokföringsmässiga grunder utan det också krävs att tryggandet faktiskt har ägt rum vid en viss tidpunkt. Eftersom avsikten med avdragsrätten för tryggandekostnader ytterst är att underlätta pensioneringen av anställda och denna möjlighet inte är avsedd att kunna användas som ett rent vinstutjämningsinstrument är utredningens uppfattning att kravet på tryggande inte ska avskaffas. I stället anser utredningen att det i löneregeln bör klargöras beträffande lönebaserade pensionsutfästelser som är relaterade till kontant utbetald lön att endast under beskattningsåret utbetald lön ska anses som pensionsgrundande ersättning under beskattningsåret. Genom denna ändring undanröjs ovan beskrivna avdragsbegränsningar och även orsaken till de praktiska olägenheter som för närvarande föreligger. I 28 kap. 3 § IL förtydligas att bestämmelserna gäller även avseende tidigare arbetsgivare. Avdrag kan då medges även om arbetstagaren vid lönutbetalningstillfället och tryggandetidpunkten inte längre är anställd hos företaget. I samma paragraf kodifieras rättspraxis avseende betalningstidpunkten.

För lönebaserade pensionsutfästelser som bygger på en avtalad månadslön får pensionsrätten anses intjänad under beskattningsåret oavsett när lönen betalas ut. Även i sådana fall kan dock vissa praktiska problem uppkomma när det gäller betalningstidpunkten för premier som beräknas på löneskulder. I RÅ 2007 not. 98, ett överklagat förhandsbesked, gjorde Högsta förvaltningsdomstolen bedömningen, avseende bland annat semesterlöneskulder inom ITP 2, att en avsättning för den typen av skulder inte i sig medför att avdrag kan medes utan det därutöver krävs att premierna betalas. Avdrag medgavs därför inte. Utgången i rättsfallet får ses mot bakgrund av att sökandebolaget yrkade att avdrag för lönereserveringar

skulle bedömas enligt allmänna bestämmelser och med tillämpning av bokföringsmässiga grunder. Av HFD 2011 not. 42 framgår att även terminsbetalda premier som är hänförliga till pensionsgrundande löner som är intjänade till och med beskattningsåret ska dras av under beskattningsåret om premierna betalas senast när inkomstdeklaration ska ha lämnats. Det är dock oklart viken bäring utgången i det senare rättsfallet kan anses ha avseende den typen av löneskulder som var föremål för prövning i 2007 års mål.

Fiktiva löneunderlag

Genom RÅ 2003 ref. 6 har klargjorts att fiktiva löneunderlag inte får beaktas vid beräkningen av pensionsgrundande lön enligt 28 kap. 6 § IL. Det är dock oklart hur utgången i rättsfallet ska tolkas mot bakgrund av att dåvarande ITP-avtalet (numera ITP 2) inte hade några bestämmelser om delpensionering utan delpensioneringen reglerades i ett särskilt avtal och att heltidslönen därför inte ansågs som pensionsmedförande lön enligt ITP. Det är utredningens uppfattning att det är rimligt att en arbetsgivare ska kunna få avdrag för sina tryggnadskostnader inklusive den delen som eventuellt vid sjukdom, tjänstledighet eller delpension enligt pensionsavtalet beräknas på den lön arbetstagaren haft dessförinnan. Sådana tryggnadskostnader omfattades av avdragsrätt före lagändringen år 1998 och avsikten med gällande rätt torde inte ha varit att beskära avdragsrätten i detta avseende. Tvärtom uttalas att kritiken mot förslagen i promemorian, däribland löneregeln, ansågs ha sådan tyngd att förslaget inte skulle genomföras. Utredningen föreslår därför att bestämmelsen justeras så att det klart framgår att lönebegreppet avseende lönebaserade pensionsutfästelser som inte är relaterade till under beskattningsåret kontant utbetald lön ska anses motsvara pensionsmedförande lön enligt pensionsavtalet.

Frågan om fiktiva löneunderlag av det slag som ovan behandlats är av naturliga skäl inte relevant för övriga typer av pensionsutfästelser. Avdragsutrymmet för pensionsutfästelser som inte är lönerelaterade kan endast beräknas med utgångspunkt i gällande lön och för lönebaserade pensionsutfästelser som är relaterade till kontant utbetald lön endast med utgångspunkt i den faktiskt utbetalda

lönen. I båda fallen avses lönen under beskattningsåret eller det föregående beskattningsåret.

Gränsdragning mellan lön och pension vid delpensionering

Frågeställningen gäller om utgiven kompensation för lönebortfall till följd av nedtrappning av tjänstgöringsgraden vid delpensionering skattemässigt ska anses utgöra pension eller lön. Gränsdragningen är relevant främst för uttag av arbetsgivaravgifter respektive särskild löneskatt på pensionskostnader. Frågan prövades i RÅ 2003 ref. 6. I rättsfallet framhöll Skatterättsnämnden att det i och för sig inte fanns några hinder att en anställd samtidigt med en fortsatt anställning också uppbar pension men det förhållandet att den anställde enligt företagets delpensionspolicy skulle vara kvar i arbetet med bibehållna ålderspensionsförmåner som om han fortsatt full anställning till pensionsåldern ansågs tala för att ersättningen var att anse som en form av lön. Högsta förvaltningsdomstolen som inom ramen för av sökandebolaget i målet lämnade uppgifter gjorde en samlad bedömning av den ifrågavarande ersättningens karaktär och syfte delade Skatterättsnämndens uppfattning.

Sedan rättsfallet har ITP 2 ändrats så att det numera framgår vilken lön som är pensionsgrundande vid delpensionering. Liknande bestämmelser finns även i andra kollektivavtalade pensionsplaner, bland annat det statliga avtalet PA 03. Enligt utredningen finns därför anledning att säkerställa att en ersättning som enligt pensionsavtalet utgör delpension ska behandlas som sådan även skattemässigt. Ett tillägg med sådan innebörd föreslås därför i 10 kap. 5 § IL (se även avsnitt 6.12.2).

Löneväxling

Problematiken med löneväxling kan med hänsyn till dess karaktär, liksom i fråga om fiktiva löneunderlag, endast uppkomma i fråga om andra lönebaserade pensionsutfästelser än sådana som är relaterade till under beskattningsåret kontant utbetald lön. Avseende pensionsavtal som anger att pensionsgrundande lön och förmåner före löneväxlingen är pensionsgrundande innebär hänvisningen till pensionsavtalet i löneregeln att samma lön ska användas vid beräk-

ningen av avdragsutrymmet för tryggnadskostnader även efter löneväxling. Några ändringsförslag lämnas därför inte i denna del. Utredningen har heller inte funnit några skäl att begränsa löne-
regelns tillämpning till endast skattepliktiga förmåner. Detta gäller även om den pensionsgrundande lönen har växlats till en skattefri förmån som avser en extra pensionsförsäkringspremie.

6.2 Kompletteringsregeln

Avdragsrätten för kostnader att trygga pensionsutfästelser är begränsad. Som huvudregel medges avdrag för en tryggnadskostnad som uppgår till 35 procent av lönen, dock högst 10 prisbasbelopp. Den så kallade kompletteringsregeln är avsedd som ett komplement till huvudregeln. Regeln är tänkt att användas dels vid förtida pensionering, då tryggnad av relativt stora belopp kan behöva göras under kort tid, dels då det tidigare tryggnad av utfästelser varit otillräckligt. Begränsningarna i regeln kan något förenklat sägas ange att kostnader för att trygga pension upp till en viss nivå, uttryckt som en andel av lönen, får dras av. Avdraget kan alltså bli betydligt högre under enskilda år än enligt huvudregeln.

Avdragsutrymmet enligt kompletteringsregeln bestäms i huvudsak av tre faktorer: arbetstagarens lön, tjänstgöringstiden, och tidigare tryggnad.

Kompletteringsregeln är oklar i vissa avseenden, till exempel hur avdragsutrymmet ska bestämmas för vissa utfästelser, hur förlängda eller förkortade räkenskapsår ska behandlas, tillämpningen på avgiftsbaserade utfästelser. Dessutom innebär villkoren för tillämpning av kompletteringsregeln problem. Även den omständigheten att avdragsutrymmet är kopplat till prisbasbeloppet kan ifrågasättas eftersom prisbasbeloppet återspeglar den allmänna prisutvecklingen och inte den allmänna löneutvecklingen.

6.2.1 Förutsättningar för att tillämpa kompletteringsregeln

Gällande rätt och bakgrund

Kompletteringsregeln (28 kap. 7–12 §§ IL) har tillkommit för att möjliggöra avdrag i fall där förtida pensionsavgångar eller den omständigheten att pensionsskyddet tidigare varit bristfälligt gör att det krävs höga engångsinsatser under en begränsad tid för att trygga avtalad pension. Syftet med regeln är att arbetsgivaren, om huvudregeln inte räcker till, ska få avdrag inom vissa ramar med kostnaden för att trygga avtalad pension. I 28 kap. 7 § IL anges att kompletteringsregeln får användas när ett pensionsavtal ändras vid förtida avgång från anställning eller när ett nytt pensionsavtal ingås vid förtida avgång från anställning och även när pensionsutfästelserna är otillräckligt tryggade. Med förtida avgång får förstås att den anställde går i pension innan pensionsåldern enligt pensionsavtalet uppnåtts. Det rör sig alltså normalt om pension fram till 65 års ålder (nedan benämnd avgångspension).

Kompletteringsregeln infördes år 1998. Före införandet av inkomstskattelagen år 2000 fanns regeln i punkt 20 d första stycket av anvisningarna till 23 § kommunalskattelagen. I den proposition som föregick 1998 års ändringar i avdragsreglerna uttalades att huvudregeln ofta kan vara otillräcklig vid förtida pensionsavgångar och i fall där pensionsskyddet tidigare varit bristfälligt. Det beror på att det i sådana fall ofta krävs höga engångsinsatser under en begränsad tid för att trygga ett tillräckligt tjänstepensionsskydd. Det fanns därför enligt regeringen behov av att komplettera huvudregeln (prop. 1997/98:146 s. 67). I samma proposition uttalades också att principen alltjämt bör vara att avdrag inte ska medges för förmåner som uppenbart ligger vid sidan av vad som kan anses som ett rimligt pensioneringsbehov (s. 61). Detta är skälet till att avdragsrätten enligt kompletteringsregeln i fråga om ålderspension är begränsad till kostnaden för att trygga i regeln angivna högsta godtagbara pensionsförmåner.

Kompletteringsregeln är som sagt bland annat tillämplig på pensionskostnader i samband med avgångspension under förutsättning att ett pensionsavtal då ändras eller att ett nytt pensionsavtal ingås. Till exempel kan arbetsgivaren teckna en tjänstepensionsförsäkring som upphör vid 65 års ålder och som inte sällan betalas ut under kortare tid än fem år. Beträffande treårsproblematiken se

avsnitt 6.10. Kompletteringsregeln får även användas när pensionsutfästelserna är otillräckligt tryggade. Om en arbetsgivare inte helt kan köpa i kapp givna pensionslöften under ett enskilt år, kan kompletteringsregeln tillämpas under flera efterföljande år. I sådana fall görs en ny avdragsberäkning varje år.

I förarbetena nämns som exempel på otillräckligt tryggande att den anställde först sent i yrkeslivet får ett tillfredsställande pensionskydd, det vill säga fall där pensionskyddet tidigare varit bristfälligt. Där nämns också att det handlar om fall där pensionsrättigheter måste köpas i kapp, det vill säga när tryggandet är otillräckligt i förhållande till pensionsavtalet. Vidare uttalas att kompletteringsregeln kan tillämpas vid byte av tryggandeform eftersom det tidigare tryggandet då upphör och det blir fråga om att köpa i kapp en otillräckligt tryggad utfästelse (prop. 1997/98:146 s. 64, 70 och 77). Dock infördes senare en särskild regel i 28 kap. 17 § om avdrag vid byte av tryggandeform och kompletteringsregeln är därför inte tillämplig i en sådan situation (prop. 1998/99:16).

Högsta förvaltningsdomstolen har prövat begreppet otillräckligt tryggad (HFD 2011 not. 58). Pensionsutfästelserna hade sin grund i ett ingånget kollektivavtal och arbetsgivaren tryggade utfästelserna genom att löpande (månadsvis) betala premier för pensionsförsäkringar i enlighet med pensionsavtalet och i takt med in-tjänandet. Premierna för vissa anställda översteg huvudregelns avdragsbegränsningar och frågan var om arbetsgivaren kunde tillämpa kompletteringsregeln i de fall då det beloppsmässiga utrymmet för avdrag enligt huvudregeln inte var tillräckligt. I domen ansåg Högsta förvaltningsdomstolen att eftersom arbetsgivaren tryggade sina utfästelser fullt ut i enlighet med pensionsavtalet kunde inte det förhållandet att tryggandet skedde månadsvis i efterskott innebära att utfästelserna var otillräckligt tryggade i den mening som avses i kompletteringsregeln. Kompletteringsregeln kunde därmed inte användas.

I 1998 års lagstiftningsarbete framförde många remissinstanser önskemål om att det även fortsättningsvis skulle finnas en generell avdragsrätt för åtaganden som följer av kollektivavtalsgrundad pensionsplan. Detta motiverades i huvudsak med att de föreslagna reglerna inte beaktade samtliga förmånstyper som finns i kollektivavtalen och att en sådan avdragsrätt även skulle medföra administrativa fördelar eftersom några särskilda uträkningar inte skulle

krävas. Dessutom framfördes synpunkten att det på arbetsmarknaden normalt existerar en naturlig balans mellan arbetstagare och arbetsgivare på så sätt att arbetstagarna strävar efter att få så hög ersättning för sin arbetsinsats som möjligt medan arbetsgivarna försöker minimera kostnaden för arbetskraften. Detta begränsar normalt sett trygghandet av pensioner oberoende av om en begränsning görs i skattelagstiftningen eller inte. Någon generell avdragsregel för kollektivavtalade pensionsutfästelser infördes dock inte, med följande motivering.

En avdragsrätt som omfattar alla kollektivavtalade pensionsutfästelser i sin helhet skulle kunna leda till en omfattande utvidgning av avdragsrätten. Företagens avdragsrätt för pensionskostnader kommer i sådana fall i princip att kunna regleras av parterna på arbetsmarknaden. Även om den ovan skisserade mekanismen utgör en hämmande faktor kan en utveckling mot allt mer individuellt avpassade kollektivavtalslösningar få konsekvenser som inte är avsedda. En kollektivavtalsbaserad regel skulle också utgöra ett komplicerande inslag eftersom individuella avtal som i huvudsak motsvarar kollektivavtalsgrundade pensionsplaner även måste beaktas. Regeringen anser därför att en lösning i form av en generell avdragsrätt för åtaganden som följer av kollektivavtalsgrundad pensionsplan inte bör införas.

Vissa pensionsutfästelser som har sin grund i kollektivavtal och som för övrigt medför pensionsförmåner som inte överstiger de i kompletteringsregeln stipulerade nivåerna rymms inte inom takbeloppet på 35 procent av lönen. Högsta förvaltningsdomstolen har slagit fast att inte heller kompletteringsregeln är tillämplig i ett sådant fall, om utfästelsen tryggas i takt med intjänandet. Detta är en skillnad jämfört med vad som gällde före 1998 års lagändring i fråga om åtaganden enligt allmän pensionsplan som var avdragsgilla enligt dåvarande huvudregel.

I detta sammanhang bör också nämnas att det i 28 kap. 16 § IL finns en särskild avdragsbestämmelse för grundränteuppräknig, indexering eller annan värdesäkring av pensioner. En pensionsreserv kan räknas upp på grund av tillämpade försäkringstekniska beräkningsgrunder, exempelvis av ränteuppräknig och förändrade antaganden om livslängd men också öka på grund av att utfästelsen är förenad med ett löfte om värdesäkring. En sådan ökning av pensionsreserven är enligt den särskilda avdragsbestämmelsen avdragsgill för pensionsutfästelser som tidigare tryggats med avdragsrätt. Avdragsrätt för en höjning av pensionsreserven kan bli aktuell

vid överföring till pensionsstiftelse och avsättning i balansräkningen. Avdrag medges således för utfästa indextillägg eller annan värdesäkring om pensionsstiftelsen eller avsättningen i balansräkningen behöver fyllas på för att täcka det som utlovats, till exempel Alecta/SPP-index.

Överväganden och förslag

Förslag: Kompletteringsregeln ska få tillämpas även i det fall utfästelsen tryggas i takt med intjänandet.

Högsta förvaltningsdomstolen (HFD 2011 not. 58) har slagit fast att kompletteringsregeln inte är tillämplig på avtal om pension som tryggas i takt med att pensionen tjänas in. Detta leder i praktiken till att en del av kostnaden för tryggnad av pensionsutfästelser, även enligt allmän pensionsplan, kan komma att falla utanför avdragsrätten trots att hela utfästelsen ryms inom kompletteringsregelns beloppsramar. Däremot medför den nuvarande kompletteringsregeln avdragsrätt om utfästelsen inte tryggas i takt med intjänandet utan i stället köps ikapp med vissa intervall. Det kan ifrågasättas om det är en rimlig ordning att en och samma pensionsutfästelse kan tryggas i sin helhet med avdragsrätt om tryggnaden eftersatts under vissa år men inte om utfästelsen tryggas alltefter som den tjänas in.

Utredningens bedömning är att det i fortsättningen bör vara möjligt att tillämpa kompletteringsregeln för pensionsutfästelser även när tryggnadskostnaden överstiger avdagsutrymmet enligt huvudregeln. Förslaget innebär således att kompletteringsregeln inte bara ska kunna tillämpas i fall där det krävs höga engångsinsatser under en begränsad tid utan även för att få avdrag för löpande tryggnadskostnader. Mot bakgrund av att avdrag enligt kompletteringsregeln medges för kostnader för att trygga pensionsförmåner som högst motsvarar de i regeln angivna pensionsförmånerna säkerställs att förmåner som uppenbart ligger vid sidan av vad som kan anses som ett rimligt pensioneringsbehov faller utanför avdragsrätten. Denna nya ordning innebär alltså egentligen inte någon utökning av den avdragsgilla pensionsförmånen som sådan utan endast en utökad möjlighet till att trygga en pensionsutfästelse som ryms

inom avdragsutrymmet enligt kompletteringsregeln löpande till en nivå som motsvarar den som rådde innan 1998 års reform. Regeringens farhågor i prop. 1997/98:146 att låta alla avtalade utfästelser enligt allmän pensionsplan vara avdragsgilla får anses beaktade i och med att avdragsbegränsningarna kvarstår oförändrade och även fortsättningsvis uttryckligen anges i lagen.

Ytterligare en positiv effekt av förslaget är att den administrativa bördan för företag kan komma att minska. Anledningen till det är att det i 28 kap. 16 § IL finns en särskild avdragsbestämmelse för kostnader för att i egen regi trygga en höjning av pensionsreserven ”om höjningen följer av tillämpade försäkringstekniska beräkningsgrunder eller av indexering eller annan värdesäkring av utfästelserna”. En sådan höjning kan alltså vara betingad av exempelvis en ränteuppräkning och förändrade antaganden om livslängd, men också på grund av att en utfästelse är förenad med ett löfte om värdesäkring. Ökningen av pensionsreserven är då avdragsgill för pensionsutfästelser som tidigare tryggats med avdragsrätt.

För att tillämpa denna regel krävs dock att arbetsgivaren för varje individ beräknar hur stor del av ökningen av pensionsreserven som beror på sådana faktorer som det medges avdrag för i 16 §. Detta torde vara en relativt besvärlig administrativ börda. När kompletteringsregeln nu kan användas även för löpande tryggande kommer rimligen fler arbetsgivare kunna rymma samtliga sina kostnader inom kompletteringsregeln, varvid avdragsmöjligheten i 16 § inte behöver tillämpas i samma utsträckning. Möjligheten att göra så finns dock kvar.

6.2.2 Avdragsbegränsning för förmånsbaserade utfästelser

Även i det fall det står klart att kompletteringsregeln kan användas råder oklarhet om hur avdragsutrymmet ska beräknas. Problematiken gäller både förmåns- och avgiftsbaserade utfästelser. De två typerna av utfästelser behandlas i varsitt avsnitt. I detta avsnitt avhandlas förmånsbaserade utfästelser.

Gällande rätt och bakgrund

Avdragsbegränsning enligt kompletteringsregeln

Avdragstaket enligt kompletteringsregeln finns i 28 kap. 8 § IL och är förmånsbestämt vilket innebär att avdrag medges högst med vad det kostar att trygga kapitalvärdet av ålderspensionsförmånen som under avtalstiden ska betalas ut inom de i lagen angivna procent-talen av den anställdes lön – dock inte med högre belopp än vad som utgör den faktiska pensionskostnaden enligt reglerna i 28 kap. 13–15 §§ IL. Förmånsnivåerna varierar mellan olika löneintervall.

Kompletteringsregeln kan tillämpas såväl för temporär som för livsvarig ålderspension. I fråga om livsvarig ålderspension som ska betalas ut tidigast från 65 års ålder gäller för lönenivåer upp till 7,5 prisbasbelopp att avdrag medges med högst kostnaden för en pensionsförmån på 20 procent av lönen. I löneintervallet mellan 7,5 och 20 prisbasbelopp är högsta godtagbara pensionsförmån 70 procent av lönen och mellan 20 och 30 prisbasbelopp är den 40 procent. Pensionsförmåner på den del av lön som överstiger 30 prisbasbelopp är inte avdragsgilla.

För pension som ska betalas ut före 65 års ålder gäller samma löneintervall, där är dock högsta godtagbara pensionsförmåner 80, 70 och 40 procent av lönen.

Bakgrunden till att just dessa förmånsnivåer valts är det tak som fanns när avdragsrätten var kopplad till de allmänna pensionsplanerna. Före 1998 års genomgripande reform av avdragsreglerna, som i princip resulterade i dagens regler, gällde att arbetsgivare fick avdrag med vad som krävdes för att trygga utfästelser enligt allmän pensionsplan. Som förutsättning för avdragsrätten gällde dock att förmånerna enligt den allmänna pensionsplanen inte var högre än i lagen angivna nivåer, det så kallade riksdagstaket. De högsta godtagbara pensionsförmånerna för avdrag för kostnader enligt allmän pensionsplan motsvarade i princip ålderspensionsförmånerna enligt ITP-planen 1977 (prop. 1997/98:146 s. 69). Syftet med att ange högsta godtagbara förmånsnivåer var att avdrag inte skulle kunna medges för pensionsförmåner som uppenbart låg vid sidan av vad som kan anses som ett rimligt pensioneringsbehov (prop. 1997/98:146 s. 61).

Eftersom kompletteringsregeln endast begränsar avdragsrätten för tryggande av ålderspension, är rena riskskyddskostnader för

sjukpension och för premiefrielse avdragsgilla i sin helhet (prop. 1997/98:146 s. 68). Sådana kostnader ska alltså inte beaktas när avdrag för kostnader för utfäst ålderspension ska prövas mot avdragsutrymmet i 28 kap. 8 § IL. Kostnader för efterlevandepension kan normalt tryggas utan några begränsningar av avdragsrätten trots att det kan förekomma moment av sparande i en sådan pension. En begränsning av avdragsrätten kan emellertid bli aktuell om kostnaden för efterlevandepensionen ligger över en rimlig nivå (se prop. 1997/98:146 s. 68). Det finns inget hinder mot att använda sig av kompletteringsregeln under flera år om arbetsgivaren inte haft möjlighet att fullt ut trygga pensionsutfästelsen under ett år. Det är inte klart hur en förmånsbaserad utfästelse ska behandlas där pensionen före 65 års ålder alternativt efter 65 års ålder totalt sett ryms inom kompletteringsregeln men där avdragsutrymmet i något löneintervall överskrids samtidigt som den stipulerade nivån i ett annat löneintervall inte utnyttjas fullt ut. Om exempelvis pensionen före 65 års ålder enligt pensionsutfästelsen uppgår till 40 procent av hela lönen och lönen överstiger 20 men inte 30 prisbasbelopp är det inga problem i något löneintervall. Om pensionen i stället uppgår till 50 procent av hela lönen är frågan om hela tryggandekostnaden får dras av om den utfästa pensionsförmånen totalt sett ryms inom utrymmet trots att utrymmet avseende lönedelen över 20 prisbasbelopp överskridits. Problematiken kan mer precist beskrivas som följer.

Enligt lagtextens formulering (8 §) får avdrag enligt kompletteringsregeln inte överstiga kostnaden för en ålderspension som under den avtalade tiden betalas ut med i lagtexten angivna förmånsnivåer. Sedd isolerad kan ordalydelsen mycket väl uppfattas så att avdrag medges för hela tryggandekostnaden så länge storleken av den utfästa ålderspensionen understiger en ålderspension beräknad enligt de högsta godtagbara förmånsnivåerna i varje löneintervall. I förarbetena sägs bland annat att kompletteringsregeln bör utgå från en viss högsta förmån som är godtagbar i avdragshänseende och att maximala förmånsvärden bör bestämmas för kompletteringsregeln. Inte heller förarbetsuttalanden utesluter således en sådan tolkning.

Såväl lagtexten som förarbetsuttalanden skulle emellertid även kunna tolkas som att avdragsutrymmet ska beräknas för varje löneintervall för sig och att ledigt avdragsutrymme i ett intervall inte

kan användas för ett annat löneintervall. Med andra ord skulle det finnas ett tak för avdrag i varje löneintervall. För att beräkna taket för avdragsrätten i varje enskilt fall är det i så fall nödvändigt att fördela den anställdes lön mellan de olika löneintervallerna och utifrån pensionsavtalet beräkna kostnaden för varje intervall. Om pensionsförmånen i ett löneintervall överstiger den högsta godtagbara pensionsförmånen i det intervallet bortses från kostnaden för den överskjutande delen även om kostnaden för förmånen i ett annat intervall understiger kostnaden för den högsta godtagbara pensionsförmånen i det intervallet.

När det gäller avgiftsbestämda pensionsutfästelser uttalas i förarbetena att en avtalad förmån normalt saknas i sådana fall, varför en jämförelse måste göras med kostnaden för att uppnå de i kompletteringsregeln högsta godtagbara pensionsnivåerna genom en vanlig pensionsförsäkring (prop. 1997/98:146 s. 67, 69 och 77). En bestämmelse med sådan innebörd har tagits in i 28 kap. 10 § IL. Avdragsutrymmet för en avgiftsbaserad utfästelse grundar sig således på kostnaden för en pensionsförsäkring som tryggar en utfästelse enligt de högst godtagbara nivåerna i alla intervall. Om regeln i 8 § för en förmånsbaserad utfästelse ska tolkas så att avdrag inte kan medges för hela tryggandekostnaden, trots att kostnaden avser en pensionsförmån som totalt sett inte överstiger en ålderspension enligt de högsta godtagbara förmånsnivåerna, uppkommer också ett neutralitetsproblem i förhållande till avgiftsbaserade utfästelser. Frågan är om det är en rimlig ordning.

Förlängt eller förkortat räkenskapsår

I kompletteringsregeln finns ingen egen definition av begreppet lön. Begreppet definieras i stället för hela kapitlet i 28 kap. 6 § IL. Enligt ordalydelsen i denna paragraf består löneunderlaget av pensionsgrundande lön under beskattningsåret (arbetsgivarens) eller det föregående beskattningsåret. Detta torde innebära att vid exempelvis förlängt räkenskapsår till 18 månader och månatliga löneutbetalningar består löneunderlaget av månadslönen gånger 18 månader. Samma löneunderlag kan i så fall användas även vid nästa beskattningsår, som i allmänhet inte är 18 månader långt, vid tillämpning av huvudregeln.

Det är inte säkert att avsikten med reglerna varit att löneunderlaget skulle följa räkenskapsårets längd. Det kan tyckas rimligt vid tryggande av nya pensionsutfästelser i enlighet med huvudregeln att tryggandekostnaden avser lönen för hela räkenskapsåret även om lönen under det förlängda räkenskapsåret kan nyttjas två år i rad. Däremot kan det ifrågasättas om det är rimligt att kunna använda på grund av ett förlängt räkenskapsår tillfälligt förhöjda löneunderlag vid tillämpning av kompletteringsregeln. En pensionsutfästelse skulle då kunna köpas ikapp med avdragsrätt baserat på en lön som vida överstiget den faktiska lönen på årsbasis eftersom begränsningen i bestämmelsen grundar sig i en pensionsförmån bestämd som en andel av lönen.

Den frivilliga prövningsnämnden Svenska Livförsäkringsbolags Skattenämnd har i ett yttrande 2/1998 dnr 15/1998 gjort bedömningen att avdragsutrymmet vid tillämpningen av huvudregeln bör beräknas med utgångspunkt i lönen under räkenskapsåret eller under det föregående räkenskapsåret. Vid tillämpning av kompletteringsregeln bör enligt nämnden avdragsutrymmet i stället beräknas med utgångspunkt i den beräknade årslönen baserad på den avtalade månadslönen jämte värdet under motsvarande tid av övrig avtalad pensionsgrundande ersättning. Nämnden anser inte att det är rimligt att räkenskapsårets längd ska kunna utnyttjas och läggas till grund för beräkning enligt kompletteringsregeln eftersom en sådan tillämpning strider mot grundtanken i lagstiftningen. Skatteverket har intagit samma ståndpunkt.

Mot bakgrund av lydelsen i 28 kap. 6 § IL får det anses oklart huruvida löneunderlaget vid tillämpning av kompletteringsregelns ska påverkas av räkenskapsårets längd.

Inkomst- och prisbasbelopp

En fråga är om avdragsbegränsningen bör kopplas till inkomstbasbeloppet i stället för till prisbasbeloppet. Det kan anses rimligt att knyta uppräkningsen av ett belopp som är kopplat till lön till inkomstbasbeloppet som återspeglar den allmänna löneutvecklingen till skillnad från prisbasbeloppet som relaterar till den allmänna prisutvecklingen. Maximalt avdrag enligt huvudregeln är 10 prisbasbelopp, och prisbasbeloppet används även för att ange

gränserna för de olika löneintervallen för avdragsrätt enligt kompletteringsregeln. Prisbasbeloppet räknas fram på grundval av ändringarna i det allmänna prisläget enligt bestämmelserna i socialförsäkringsbalken (2010:110). Beräkningarna görs med utgångspunkt i förändringen av konsumentprisindex och fastställs för ett helt kalenderår. För år 2015 är prisbasbeloppet 44 500 kronor.

Regeringen fastställer sedan år 2002 ett inkomstbasbelopp, vilket används för att beräkna förmånstaket i det nya inkomstgrundande ålderspensionssystemet. Inkomstbasbeloppet, som år 2015 uppgår till 58 100 kronor, fastställs med ledning av ett inkomstindex. Detta index visar den relativa förändringen av genomsnittet av de försäkrades årliga pensionsgrundande inkomster. Med tanke på att både huvud- och kompletteringsreglerna är lönebaserade är frågan om inte även avdragsutrymmet i de båda reglerna i stället borde knytas till inkomstbasbeloppet. I sammanhanget kan också nämnas att exempelvis ITP 2 använder sig av inkomstbasbeloppet när det gäller beräkningen av pensionsförmånerna inom de olika löneintervallerna.

Överväganden och förslag

Förslag: Kompletteringsregeln ska tillämpas på så sätt att taket för avdragsrätten alltid ska vara kostnaden för att trygga högsta godtagbara pensionsförmån oavsett hur pensionsutfästelsen är utformad. Om beskattningsåret är kortare eller längre än tolv månader ska den pensionsgrundande lönen i respektive avdragsutrymme omräknas till 12 månader. Kompletteringsregelns koppling till prisbasbeloppet ska bytas ut mot en koppling till inkomstbasbeloppet, dock med en anpassning av nivåerna efter det nuvarande förhållandet mellan prisbasbeloppet och inkomstbasbeloppet.

Avdragsbegränsning enligt kompletteringsregeln

På sätt som beskrivits ovan är det inte helt klarlagt hur den nuvarande lagtexten i 28 kap. 8 § IL ska tolkas. Konsekvensen av detta är att avdragsutrymmet för vissa pensionsutfästelser är oklart.

Denna osäkerhet om hur avdragsbegränsningarna i kompletteringsregeln ska tolkas bör undanröjas. Det finns ett antal anledningar till varför regeln bör användas på så sätt att avdragsutrymmena i de olika löneintervallen summeras till ett totalt utrymme baserat på löntagarens lönenivå.

För det första uppkommer, om avdragsnivåerna ska behandlas separat, frågan hur avdrag ska beräknas för en utfästelse om avgångspension som är utformad utifrån att ett fast belopp i månaden ska utbetalas fram till 65 års ålder. Förmånen är alltså inte uttryckt i procent av den anställdes lön och det finns därför inga förmånsnivåer i avtalet att utgå ifrån. I ett sådant fall bör taket för avdragsrätten beräknas med ledning av den anställdes lön och utifrån de högsta godtagbara pensionsförmånerna i varje intervall. Detsamma gäller avgiftsbaserade pensionsutfästelser.

För det andra leder en tolkning av avdragsbegränsningarna som separata begränsningar i varje enskilt löneintervall till att avdragsutrymmet för två personer med samma lön kan skilja sig åt beroende på hur pensionsavtalen är utformade, även när pensionen enligt utfästelsen är relaterad till lönen. Situationen uppstår till exempel om två personer har lön som motsvarar 15 prisbasbelopp och där den ena har ett avtal om pension motsvarande 45 procent av den totala lönen och den andra en pension om 20 procent upp till 7,5 basbelopp och 70 procent mellan 7,5 och 15 basbelopp. Båda får en pension om 45 procent av sin totala lön, men i det förra fallet får alltså arbetsgivaren inte avdrag för de överskjutande 25 procenten på den delen av utfästelsen som motsvarar de första 7,5 basbeloppen. En sådan ordning är inte rimlig.

Utredningens förslag är därför att det i lagtexten ska klargöras att avdragsutrymmet i de olika löneintervallen i 28 kap. 8 § IL ska läggas samman till en total avdragsbegränsning som ska jämföras med den anställdes pensionsförmån.

Förlängt eller förkortat räkenskapsår

Kompletteringsregelns utgångspunkt är lönen under innevarande eller föregående beskattningsår. Bestämmelsen är avsedd för trygghanden vid enstaka tillfällen rörande relativt stora belopp. Att en arbetsgivare ska kunna trygga tidigare gjorda pensionsutfästelser

för en anställd baserat på en årslön som omfattar exempelvis 18 i stället för 12 månader förefaller orimligt. Det är ju endast under detta enskilda räkenskapsår den utbetalda lönen varit så stor.

Utredningens förslag är därför att det i kompletteringsregeln läggs till en bestämmelse om att lönen som avdraget beräknas på inte får avse en längre period än 12 månader. Detta är också helt i linje med den tolkning både Skatteverket och Svenska livförsäkringsbolags skattenämnd gjort.

Förändringen berör inte bara tillfällen då bristfälligt tryggnad tryggs ikapp, utan även pensionering vid förtida avgång. Även i det senare fallet är ett normallångt räkenskapsår den rimliga grunden för avdragsrätt.

Inkomst- och prisbasbelopp

Vad gäller frågan om kompletteringsregelns koppling till prisbasbeloppet i stället för inkomstbasbeloppet finns ett antal argument för och emot en förändring.

En viktig aspekt vid en koppling till inkomstbasbeloppet är vad som händer över tid. Eftersom inkomstnivåerna på sikt kan antas öka både i takt med den allmänna prisförändringstakten (det vill säga samma takt som prisbasbeloppet) och med produktivitetsförändringar (vilket motsvarar reallöneökningar) kan inkomstbasbeloppet väntas öka snabbare än prisbasbeloppet i framtiden. År 2001 var inkomstbasbeloppet till exempel drygt två procent högre än prisbasbeloppet, år 2015 är det drygt 30 procent större.

Avdragsreglernas koppling till prisbasbeloppet innebär alltså att kompletteringsregelns avdragsutrymme, sett som andel av lönen, kan förväntas minska alltmer över tid. Tjänstepensionsutfästelser som görs inom avdragsutrymmet kommer därmed att bli allt mindre i förhållande till inkomsterna i samhället. I det allmänna pensionssystemet används i stället inkomstbasbeloppet som grund. Vid beräkningen av en försäkrads pensionsgrundande inkomst anges enligt 59 kap. 4 § socialförsäkringsbalken (2010:110) att inkomster till den del dessa överstiger 7,5 *inkomstbasbelopp* ska bortses ifrån.

Som nämnts bestäms också pensionsförmånen i exempelvis ITP 2 av lönen i förhållande till brytpunkten 7,5 inkomstbasbelopp.

Det finns alltså goda anledningar till att knyta både kompletteringsregeln och huvudregeln till samma antal inkomstbasbelopp i stället för prisbasbelopp. På detta sätt skulle avdragsutrymmet, i förhållande till lönenivån, ungefär motsvara vad den gjorde i början av 2000-talet. Mot en sådan förändring talar emellertid att den i praktiken skulle innebära en avsevärt försämrad avdragsrätt för många. Om prisbasbeloppen i reglerna för löneintervallen ersattes av samma antal inkomstbasbelopp skulle intervallen förskjutas med drygt 30 procent uppåt. Tabell 6.1 visar hur gränserna för de olika intervallen skiljer sig åt beroende på vilket basbelopp som används. För utfästelser om pension efter 65 års ålder skulle det lägsta intervallet där avdragsrätten motsvarar en tjänstepension om endast 20 procent av lönen gälla upp till 435 750 kronor jämfört med 333 750 kronor i dag. På summor mellan dessa belopp motsvarar avdragsrätten i dag en tjänstepension om 70 procent av lönen. I intervallet 333 750–435 750 kronor försämras alltså avdragsrätten avsevärt. Å andra sidan skulle också den totala avdragsrätten inom samtliga intervall i kompletteringsregeln utökas. Detsamma gäller den övre begränsningen om tio basbelopp i huvudregeln, som skulle öka från motsvarande 445 000 kronor till 581 000 kronor.

Tabell 6.1 Pris- och inkomstbasbelopp år 2015

Beloppen är i avrundade tusentals kronor

	Prisbasbelopp	Inkomstbasbelopp	Kommentar
1 basbelopp	45	58	För referens
7,5 basbelopp	334	436	Brytpunkt 1 i KR
10 basbelopp	445	581	Maxavdrag enligt HR
20 basbelopp	890	1162	Brytpunkt 2 i KR
30 basbelopp	1335	1743	Max avdragsgrundande lön i KR

KR = kompletteringsregeln, HR = huvudregeln.

Den totala avdragsrätten skulle öka om beloppsbegränsningarna i stället för prisbasbelopp skulle grundas på samma antal inkomstbasbelopp. Därmed skulle konsekvenserna kunna bli stora för de offentliga finanserna. Oberoende av de offentligfinansiella effekterna skulle konsekvenserna för enskilda arbetsgivare kunna bli stora när avdragsutrymmet förändras i vissa löneintervall. Både

statens eventuella inkomstbortfall och osäkerheten för arbetsgivarna utgör således argument mot en sådan förändring.

Utredningen föreslår därför följande. Både huvudregeln och kompletteringsregeln bör knytas till inkomstbasbeloppet för att säkerställa att avdragsreglerna avseende tjänstepension följer inkomstutvecklingen i samhället. Detta torde vara av stor vikt i framtiden. Samtidigt föreslås, av hänsyn både till den offentlig-finansiella problematiken och till att ingångna pensionsavtal kan vara anpassade till dagens avdragsregler, att intervallen förändras så att de penningmässigt hamnar på en nivå som motsvarar dagens intervall. Ett prisbasbelopp utgör 2015 ungefär 76,6 procent av ett inkomstbasbelopp. Utredningen föreslår därför att intervallen uttrycks i inkomstbasbelopp till ett antal som motsvarar 76,6 procent av prisbasbeloppens antal. Tabell 6.2 nedan beskriver hur en sådan konvertering ser ut.

Tabell 6.2 Konvertering av prisbasbelopp till inkomstbasbelopp

Prisbasbelopp	tkr	Inkomstbasbelopp	Kommentar
1	45	0,77	För referens
7,5	334	5,74	Brytpunkt 1 i KR
10	445	7,66	Maxavdrag enligt HR
20	890	15,32	Brytpunkt 2 i KR
30	1335	22,98	Max avdragsgrundande lön i KR

Förslaget innebär alltså att avdragsbegränsningen till 10 prisbasbelopp i huvudregeln ersätts med ett tak på 7,66 inkomstbasbelopp, samt att brytpunkterna i kompletteringsregelns intervall blir 5,74, 15,32 respektive 22,98 inkomstbasbelopp. Med utredningens förslag kommer avdragsutrymmena i huvud- och kompletteringsregeln initialt att vara lika stora som tidigare men följa inkomstutvecklingen i stället för som tidigare prisnivåutvecklingen. Detta ger alltså ingen omedelbar förändring för vare sig företag eller de offentliga finanserna, men kommer på sikt att göra att avdragsutrymmet följer den relevanta utvecklingen i samhället.

6.2.3 Avdragsbegränsning för avgiftsbaserade utfästelser

Gällande rätt och bakgrund

Kompletteringsregeln är tillämplig för såväl förmånsbaserade som avgiftsbaserade pensionslösningar. Taket för avdrag enligt kompletteringsregeln är som nämnts förmånsbestämt men utgör även tak för avdrag avseende avgiftsbestämda pensionsutfästelser i enlighet med 28 kap. 10 § IL. I lagrummet anges att i fråga om fondförsäkringar klass III som avses i försäkringsrörelselagen och *andra* avgiftsbaserade utfästelser får avdrag som beräknas enligt 8 § göras högst med ett belopp som motsvarar kostnaden för att uppnå de förmånsnivåer som anges där.

Det kan ifrågasättas om inte ordalydelsen bör omformuleras. Dels är uttrycket ”fondförsäkringar och *andra* förmånsbaserade pensionsutfästelser” något missvisande eftersom en fondförsäkring är ett sätt att trygga en pensionsutfästelse och kan även användas för att trygga förmånsbaserade utfästelser (jfr RÅ 2000 not. 13). Dels tar ordalydelsen sikte på annan pensionsförsäkring än som avses i *försäkringsrörelselagen* medan termen pensionsförsäkring inte används i den lagen. Däremot definieras begreppet tjänstepensionsförsäkring i försäkringsrörelselagen på ett sätt som inte överensstämmer med inkomstskattelagens definition. Därtill kommer att utredningen föreslår att även så kallade depåförsäkringar skattemässigt ska behandlas på samma sätt som fondförsäkringar (se avsnitt 6.10.2).

Överväganden och förslag

Förslag: Bestämmelsen om hur kompletteringsregeln ska tillämpas på avgiftsbaserade pensionsutfästelser och fondförsäkringar omarbetas språkligt. Bestämmelsen kommer även att omfatta så kallade depåförsäkringar.

För att undanröja de i det föregående avsnittet beskrivna oklarheterna föreslås att bestämmelsen omarbetas språkligt så att ordet ”*andra*” och hänvisningen till försäkringsrörelselagen tas bort. Genom den föreslagna hänvisningen till 58 kap. 15 § IL kommer

även de så kallade depåförsäkringar utan garanterade belopp att omfattas av bestämmelsen.

6.3 Avdrag för premie för pensionsförsäkring till efterlevande i särskilda fall

6.3.1 Gällande rätt och bakgrund

Enligt 28 kap. 19 § IL får premie för en pensionsförsäkring, som sedan den anställde dött tecknats för den anställdes efterlevande och som arbetsgivaren åtagit sig att betala samtliga premier för, dras av som kostnad. Premier för en sådan försäkring är således avdragsgilla trots att den utfästa pensionen inte avser en anställd. Något krav på att utfästelsen om efterlevandepension ska ha lämnats före dödsfallet finns inte utan såväl utfästelsen som tecknandet kan göras efter dödsfallet.

I 28 kap. 3 § IL anges att en arbetsgivares tryggnad av utfästelse om pension till en arbetstagare ska dras av som kostnad i den utsträckning som anges i 5–18 § om utfästelsen tryggas i någon av de tryggnadensformerna som räknas upp i paragrafen. Bestämmelsen i 28 kap. 3 § IL gäller således inte om en pensionsutfästelse lämnas efter att den anställde dött eftersom det i detta fall inte är fråga om tryggnad av en utfästelse om pension till en arbetstagare. Detta innebär att bestämmelserna i 28 kap. 3–18 §§ IL inte är tillämpliga. I 19 § regleras därför att avdrag för en premie för en sådan försäkring får göras högst med ett belopp som motsvarar de i 8 § angivna förmånsnivåerna beräknade med hänsyn till den anställdes senaste lön.

Det finns ingen motsvarande avdragsrätt när utfästelsen om efterlevandepension tryggas genom överföring till pensionsstiftelse eller genom avsättning i balansräkningen. För att avdrag ska medges krävs alltså att en pensionsförsäkring tecknas.

Enligt 28 kap. 2 § IL gäller som grundläggande krav för arbetsgivares avdragsrätt för pensionskostnader att en pensionsutfästelse endast får beaktas om en försäkring för utfästelsen skulle ha varit en pensionsförsäkring. Regeln gäller vid bedömningen av avdrag enligt kapitel 28. De kvalitativa villkoren för pensionsförsäkringar finns i 58 kap. IL. I kapitlets 7 § första stycket föreskrivs att med tjänstepensionsförsäkring avses en pensionsförsäkring som har

samband med tjänst och som den försäkrades arbetsgivare åtagit sig att betala samtliga premier för. Av andra stycket följer att med tjänstepensionsförsäkring avses också en pensionsförsäkring som – sedan den anställde dött – tecknats av arbetsgivaren till förmån för den anställdes efterlevande och som arbetsgivaren åtagit sig att betala samtliga premier för. Av 58 kap. 13 § framgår att efterlevandepension på grund av försäkring som tecknats av arbetsgivaren med stöd av 7 § andra stycket får betalas ut som om den döde hade varit den försäkrade.

En avdragsrätt för tryggnad av utfästelser om efterlevandepension som lämnats efter den anställdes död infördes år 1980. Det året utvidgades definitionen av tjänstepensionsförsäkring till att även omfatta pensionsförsäkringar som sedan en anställd dött tecknats av arbetsgivaren till förmån för den anställdes efterlevande och som arbetsgivaren åtagit sig att betala samtliga premier för. Av dåtidens motsvarighet till 28 kap. 2 § IL följde då med automatik att utvidgningen av definitionen av tjänstepensionsförsäkring även skulle få betydelse för möjligheterna att göra avdrag för tryggnad genom överföringar till pensionsstiftelse och avsättning i balansräkningen (prop. 1979/80:68 s. 37), i vart fall om utfästelsen lämnats till den anställde före dödsfallet.

Dagens bestämmelse om avdragsrätt för pensionsförsäkringspremier avseende efterlevandepension till en avliden anställds efterlevande infördes i samband med 1998 års reform av avdragsreglerna. I förarbetena sägs dock inget om varför bestämmelsen infördes och varför den endast kom att gälla för pensionsförsäkring (prop. 1997/98:146 s. 77). Från början omfattade alltså avdragsrätten för nu aktuella utfästelser om efterlevandepension samtliga tre tryggandeformer och inte som i dag bara köp av pensionsförsäkring. Genom att 1998 införa en särskild avdragsregel som enbart tog sikte på pensionsförsäkringspremier kom avdragsrätten enbart att gälla för den tryggandeformen.

6.3.2 Överväganden och förslag

Förslag: Avdrag för tryggnad av pension som utfästs till en anställds eller tidigare anställds efterlevande ska medges även då tryggnaden sker genom överföring till pensionsstiftelse, redovisning i balansräkningen eller överföring till ett utländskt tjänstepensionsinstitut som likställs med en pensionsstiftelse.

Före 1998 års reform fick arbetsgivare avdrag för kostnader för att trygga pensionsutfästelser enligt allmän pensionsplan och för planliknande utfästelser. Dagens bestämmelser om avdrag för arbetsgivares pensionskostnader begränsas inte av vad som följer av allmän pensionsplan utan i stället finns ett lönebaserat tak för avdragsrätten. För att avdragsreglerna ska kunna tillämpas krävs enligt 28 kap. 3 § IL att det är fråga om ett tryggnad av en utfästelse om pension till en arbetstagare. I prop. 1998/99:16 s. 15–16 anges att avdragsreglerna förutsätter ett anställningsförhållande under beskattningsåret. Därutöver krävs att den anställde fått lön under det år som avdrag yrkas för eller under det föregående året. Enligt nuvarande regel om efterlevandepension i särskilda fall finns ingen möjlighet att få avdrag om tryggnaden sker genom överföringar till pensionsstiftelser, avsättning i balansräkningen eller överföring till ett utländskt tjänstepensionsinstitut som likställs med en pensionsstiftelse. Detta innebär att en arbetsgivare som tryggar i egen regi inte kan få avdrag för tryggnadskostnader avseende en efterlevande om pensionsutfästelsen har lämnats efter att den anställde dött.

Enligt utredningens bedömning saknas skäl att endast medge avdrag för betalning av premier till en pensionsförsäkring när det gäller utfästelser om efterlevandepension som lämnats efter den anställdes död. I fortsättningen bör det därför vara möjligt att få avdrag även när sådana utfästelser tryggnas i någon av de övriga tryggnadsformer som anges i 28 kap. 3 § IL. Lagtekniskt kan det lösas på olika sätt. Ett alternativ vore att komplettera 28 kap. 3 § IL så att även tryggnad av utfästelse till en efterlevande omfattas och slopa 28 kap. 19 § IL. Ett problem med en sådan lösning är dock att avdrag då måste yrkas senast året efter det år den anställde avlidit eftersom det för senare år inte finns någon lön som kan läggas till grund för avdrag. Utredningen anser därför att bestämmelsen i

28 kap. 19 § IL bör behållas men att tillämpningen bör utvidgas så att den omfattar samtliga trygghandformer som räknas upp i 28 kap. 3 § IL. Det bör också klargöras att 28 kap. 10 § IL kan användas vid beräkning av avdraget och att det är lönen under det sista anställningsåret eller näst sista anställningsåret som ska användas (jfr valfriheten enligt 28 kap. 6 §).

6.4 Tryggande i egen regi

6.4.1 Gällande rätt och bakgrund

I 28 kap. 13–15 §§ IL finns bestämmelser som begränsar avdragsrätten för en arbetsgivares tryggande av utfästelse om pension till den faktiska trygghandkostnaden. Beräkningen ska göras för varje arbetstagare för sig och begränsningen gäller när en arbetsgivare tillämpar såväl huvudregeln som kompletteringsregeln. Om avdragsutrymmet överstiger den faktiska pensionskostnaden begränsas alltså avdraget till denna kostnad. Om den faktiska kostnaden däremot överstiger avdragsutrymmet medges avdrag med endast så stor del av kostnaden som ryms inom avdragsutrymmet.

Beträffande trygghandformerna pensionsstiftelse och avsättning i balansräkning är arbetsgivarens pensionsreserv av central betydelse för att bestämma den faktiska pensionskostnaden. I fråga om pensionsstiftelse beaktas även stiftelsens förmögenhet. Inkomstskattelagen saknar en egen definition av pensionsreserv vilket får anses innebära att trygghandelagens definition av pensionsreserv ska användas (jfr till exempel prop. 1999/2000:2, del 2 s. 16).

Enligt 6 § trygghandelagen avses med pensionsreserv arbetsgivarens skuld för åtagande enligt allmän pensionsplan och för upplupen del av sådan utfäst pension som i övrigt får redovisas enligt 5 § trygghandelagen. ”Upplupen del av utfäst pension” definieras i 2 § trygghandelagen som kapitalvärdet av intjänad pension. Beräkning av kapitalvärde sker med ledning av försäkringstekniska grunder som fastställs av Finansinspektionen. Här bör dock påpekas att avdrag endast kan medges för trygghandkostnad som avser sådan pensionsutfästelse som uppfyller de kvalitativa villkoren i 58 kap. IL.

I 28 kap. 13 § IL finns bestämmelser om begränsningar i avdragsrätten när trygghandet sker genom överföring till en pensions-

stiftelse. Begränsningsregeln i 13 § ska tillämpas också vid överföring till ett sådant utländskt tjänstepensionsinstitut som avses i 3 §, det vill säga ett institut som likställs med en pensionsstiftelse (28 kap. 12 a § IL). I första stycket anges att avdrag inte får göras med ett högre belopp för varje pensionsberättigad än vad som motsvarar pensionsreserven för sådan utfästelse som är tryggad med avdragsrätt. Pensionsreserven ska beräknas enligt de grunder som anges i pensionsavtalet men får inte göras med ett lägre räntebärande än som följer av 3 § tryggandelagen, det vill säga utifrån de räntebäranden som Finansinspektionen anger i sina föreskrifter (FFFS 2007:24). Begränsningen i avdragsrätten enligt 13 § gäller även bland annat indexeringskostnader för tidigare arbetstagare.

I 28 kap. 13 § andra stycket IL anges att avdraget inte får överstiga vad som krävs för att stiftelsens förmögenhet ska motsvara pensionsreserven för sådana utfästelser som avses i paragrafens första stycke. Det framgår också att stiftelsens förmögenhet ska beräknas till ett belopp som motsvarar 80 procent av kapitalunderlaget vid ingången eller utgången av beskattningsåret enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel. Arbetsgivaren får således, till skillnad från vad som gäller vid beskattning enligt lagen om avkastningsskatt på pensionskostnader, välja om beräkningen ska göras utifrån värdet vid ingången eller utgången av beskattningsåret. Av förarbetena framgår att en enkel och naturlig ordning uppnås om kapitalunderlaget också kan utnyttjas vid inkomstbeskattningen. Vidare anføres att en reducering till 80 procent av kapitalunderlaget medför att långtgående hänsyn tas till de fluktuationer som pensionsstiftelsens tillgångar är utsatta för över tid (prop. 1997/98:146 s. 72).

Enligt ordalydelsen i 28 kap. 13 § andra stycket IL ska pensionsreserven jämföras med 80 procent av hela stiftelsens förmögenhet. Det ligger även i linje med att en stiftelses förmögenhet civilrättsligt kan ses som en kollektiv pant för samtliga utfästelser som omfattas av stiftelsens ändamålsbeskrivning. Av det nu sagda följer att även överföringar som gjorts utan avdragsrätt samt avkastningen på dessa överföringar ska räknas in i stiftelsens förmögenhet.

Hur bestämmelsen i 28 kap. 13 § IL ska tillämpas har prövats av Högsta förvaltningsdomstolen i ett överklagat förhandsbesked

(RÅ 2007 ref. 47). Förhandsbeskedet gällde byte av tryggandeform från avsättning i balansräkningen till pensionsstiftelse och frågan som prövades var hur avdraget för överföringen till stiftelsen skulle beräknas. Av domen framgår att bestämmelserna i 28 kap. 13 § IL ska förstås så att avdragsrätten enligt första stycket är begränsad till ett belopp som motsvarar pensionsreserven för tryggade pensionsutfästelser. Andra stycket innebär således en begränsning av avdraget enligt första stycket. Begränsningen ligger däri att avdraget inte får uppgå till ett högre belopp än att pensionsstiftelsens förmögenhet, beräknad enligt 80-procentregeln, kommer att motsvara pensionsreserven. Innebörden blir att avdrag sammanlagt inte kan medges med mer än pensionsreserven. Detta får till följd att ett företag, om förmögenheten i pensionsstiftelsen sjunker på grund av att placeringstillgångarnas värde minskar, inte med avdragsrätt kan ”fylla på” stiftelsen med ett större belopp än att sammanlagda överföringar med avdragsrätt motsvarar pensionsreserven. Av domen framgår också att det inte finns något hinder för att överföringen till stiftelsen sker året före det år då kostnaden uppkommer och tryggandet sker. I domen var omständigheterna sådana att den del av överföringen till pensionsstiftelsen som översteg ökningen av pensionsreserven hade bokförts som en förutbetalad kostnad. Det framgår inte uttryckligen av domen om avdragsrätten alltid ska förutsätta att den del av överföringen till pensionsstiftelsen som överstiger ökningen av pensionsreserven ska ha bokförts som en upplupen kostnad eller om det även är möjligt att dra av kostnaden som deklaraionspost.

I HFD 2014 not. 52, ett överklagat förhandsbesked, ansåg Högsta förvaltningsdomstolen att pensionsreserven skulle beräknas till ett belopp motsvarande det högsta av summan av inbetalda anslag inklusive ackumulerad positiv eller negativ avkastning och summan av nuvärdet av inbetalda anslag (arbetstagarens kapital enligt pensionsavtalet). Även en positiv avkastning som inte är garanterad kan således inräknas i pensionsreserven. Därigenom undviks situationen att det skattemässigt skapas ett ”överskott” i stiftelsens förmögenhet i förhållande till pensionsreserven som skulle ha begränsat avdragsrätten för framtida överföringar till stiftelsen.

När det gäller tillämpningen av 28 kap. 13 § IL kan även nämnas att Högsta förvaltningsdomstolen i HFD 2014 ref. 58 slagit fast att

det belopp som fallit bort ett beskattningsår på grund av att stiftelseförmögenheten är alltför stor i förhållande till pensionsutfästelserna enligt 13 § andra stycket, inte kan dras av ett senare beskattningsår när pensionsstiftelsens förmögenhet inte längre utgör hinder för avdrag.

I 28 kap. 14 § IL finns en begränsningsregel för avsättning i balansräkning. Även när det gäller tryggande genom avsättning i balansräkning är avdraget begränsat till det belopp som krävs för att täcka pensionsreserven för pensionsutfästelser som är tryggade med avdragsätt. Enligt paragrafens andra stycke får avdraget inte heller överstiga ökningen under året av pensionsreserven som är tryggad med avdragsrätt. Det innebär att nivån på pensionsreserven utgör ett faktiskt tak även vid tryggande genom avsättning i balansräkning. Avdraget är dock maximerat till belopp som följer av huvud- eller kompletteringsregeln. Pensionsreserven ska beräknas enligt de grunder som anges i pensionsavtalet och beräkningen får inte göras med lägre ränteantagande än vad som följer av 3 § tryggandelagen.

Ett av de neutralitetsproblem som lyfts fram i direktiven är att ett företag som tryggar tjänstepensionsutfästelser i en pensionsstiftelse har en begränsad avdragsrätt. De totala överföringar som kan göras med avdragsrätt får nämligen nominellt inte överstiga pensionsreserven. Detta innebär att en arbetsgivare inte har möjlighet att vid negativ avkastning med avdragsrätt "fylla på" en pensionsstiftelse för att återställa en pensionsstiftelses förmögenhet så att den täcker pensionsreserven (RÅ 2007 ref. 47). Ett ytterligare problem med begränsningsregeln är att det är oklart om pensionsreserven enligt 28 kap. 13 § första stycket IL ska beräknas genom att värdet av samtliga anställdas pensionsreserver summeras eller om, som formuleringen av lagtexten indikerar, en individualisering ska göras av det överförda beloppet på varje anställd. Frågan om hur pensionsreserven ska beräknas har även betydelse för tillämpningen av begränsningsregeln som gäller vid tryggande i balansräkningen (28 kap. 14 § IL).

6.4.2 Överväganden och förslag

Förslag: Avdragsrätten utvidgas när det gäller överföringar till pensionsstiftelser. En arbetsgivare ska kunna göra överföringar till stiftelsen med avdragsrätt till en sådan nivå att förmögenheten i stiftelsen täcker pensionsreserven. Stiftelsens förmögenhet ska beräknas till ett belopp som motsvarar kapitalunderlaget vid utgången av beskattningsåret enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel. Pensionsreserven ska beräknas genom att värdet av samtliga anställdas pensionsreserver summeras, det vill säga på kollektiv basis.

Ur neutralitetssynpunkt uppkommer problem om begränsningsreglerna för tryggande genom överföring till pensionsstiftelse, redovisning i balansräkningen eller försäkringstryggande skulle ge olika resultat. Av RÅ 2007 ref. 47 följer att avdrag för överföringar till en pensionsstiftelse sammanlagt inte kan medges med mer än ett belopp motsvarande pensionsreserven. Om avdrag redan har gjorts för överföringar till en pensionsstiftelse med belopp motsvarande pensionsreservens storlek och stiftelsens förmögenhet därefter minskar medges alltså inte avdrag för nya överföringar för att ”fylla på” stiftelsen.

Att en arbetsgivare inte har möjlighet att med avdragsrätt ”fylla på” en pensionsstiftelse då placeringstillgångarna har gått ner i värde innebär en bristande neutralitet mellan tryggandeformerna. Denna bristande neutralitet är tydligast i förhållande till ett försäkringstryggande. Ett företag som köpt en pensionsförsäkring där kapitalet minskar till följd av en negativ avkastning kan få avdrag för hela tryggandekostnaden om premierna för försäkringen höjs för att fylla på pensionskapitalet. Avdragsrätten begränsas här endast till premiernas storlek. Ett företag som tryggar tjänstepension genom avsättning i balansräkning får inget nytt avdrag om pensionskapitalet minskar, eftersom posten som redovisas i balansräkningen är oförändrad även om avkastningen på pensionskapitalet är negativ. En sådan arbetsgivare får däremot en direkt inverkan på sitt resultat av den negativa avkastningen, vilket gör att den negativa avkastningen i praktiken ger samma skattekonsekvens som ett avdrag. Det är därmed endast i stiftelsefallet en nedgång i

pensionskapitalet ger upphov till en avdragsbegränsning vid ett fortsatt fullgott tryggande.

Högsta förvaltningsdomstolens tolkning av 28 kap. 13 § IL innebär alltså att pensionsstiftelser vid negativ avkastning på pensionskapitalet är missgynnade i förhållande till tryggande både i pensionsförsäkring och i balansräkning eftersom reglerna för dessa tryggandeformer implicit eller explicit tillåter avdrag i motsvarande fall. Det finns alltså enligt utredningens bedömning goda argument till varför ”fylla-på-problematiken” bör åtgärdas.

Före 1998 års lagändring medgavs en arbetsgivare avdrag för ”påfyllnad” av stiftelsen. Lagtexten var då formulerad enligt följande:

Arbetsgivaren får avdrag för medel som avsatts till pensionsstiftelse enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. för att uppbringa stiftelsens tillgångar till vad som motsvarar arbetsgivarens pensionsreserv för sådana pensionsåtaganden, som tryggas av stiftelsen och för vilkas tryggande avdragsrätt föreligger enligt bestämmelserna i e, efter avdrag för den skuld stiftelsen själv kan ha ådragit sig.

Före 1998 fanns alltså ingen motsvarande begränsning av avdragsrätten. Avdrag medgavs alltid för att ”uppbringa stiftelsens tillgångar till vad som motsvarar arbetsgivarens pensionsreserv”. Det finns inte något uttalande i förarbetena till den nuvarande lagtexten som tyder på att avsikten med nuvarande lydelse skulle ha varit att göra en materiell ändring.

Av neutralitetsskäl föreslår utredningen en återgång till den tidigare ordningen, där avdragsutrymmets storlek bestäms av skillnaden mellan å ena sidan pensionsreserven vid beskattningsårets utgång och å andra sidan stiftelsens förmögenhet vid samma tidpunkt. Utredningen anser således att möjligheten att vid värderingen använda stiftelsens förmögenhet vid ingången av året ska tas bort samt att 80-procentsregeln bör slopas. I förarbetena till den nuvarande regleringen anges att avsikten med att värdera förmögenhet till 80 procent av kapitalunderlaget är att hänsyn ska tas till de värdeförändringar som stiftelsens tillgångar är utsatta för över tiden. Även om det inte sägs uttryckligen i förarbetena torde liknande överväganden ligga bakom valfriheten för den skattskyldige att använda kapitalunderlaget vid ingången eller utgången av beskattningsåret. Den nu föreslagna regeln innebär att avdrag alltid kommer att medges för överföringar som krävs för att

stiftelsens förmögenhet ska motsvara pensionsreserven för sådana utfästelser som tryggas av stiftelsen. Med en sådan regel anser utredningen att det inte finns något behov av ”buffertregler”. Stiftelsens förmögenhet bör även fortsättningsvis värderas enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel.

Vad gäller frågan om hur pensionsreserven ska beräknas gör utredningen följande överväganden. I 28 kap. 13 § första stycket IL anges att överföring enligt 3 § inte får dras av med högre belopp för varje pensionsberättigad än som motsvarar pensionsreserven för sådan pensionsutfästelse som är tryggad med avdragsrätt. Ordalydelsen kan tolkas som att en arbetsgivare ska redovisa avdrag för varje individ, det vill säga att en individualisering ska ske av det överförda beloppet på varje anställd och i förlängningen även en uppdelning av förmögenheten i stiftelsen på individnivå, vilket är i strid med stiftelsens funktion som en kollektiv pant. Ett sådant synsätt innebär att en minskning av pensionsskulden för vissa anställda på grund av pensionsutbetalning inte kommer att reducera pensionsreserven för övriga pensionsborgenärer, vilket innebär att avdrag får göras för ökningen i varje separat pensionsutfästelse.

När det gäller avsättning i balansräkningen hänvisar 14 § första stycket till 13 § första stycket. I andra stycket anges emellertid att avdraget inte får överstiga ett belopp som motsvarar ökningen av pensionsreserven för sådana utfästelser som avses i första stycket vilket tyder på att en kollektiv värdering ska göras, det vill säga en summering av värdet av samtliga pensionsreserver i företaget. I så fall torde nivån på den kollektiva pensionsreserven utgöra ett tak vid tryggnad genom avsättning i balansräkning.

När det gäller frågan hur pensionsreserven ska beräknas anser utredningen att neutralitetsskäl talar för att beräkningen bör vara densamma för 13 och 14 §§. Pensionsreserven bör i båda fallen beräknas på kollektiv basis genom att värdet av samtliga anställdas pensionsreserver summeras. En sådan beräkning överensstämmer med hur en arbetsgivares pensionsreserv beräknas enligt tryggnadslagen och är i linje med synsättet att det inte finns några individuella rättigheter till en viss del av en pensionsstiftelsens förmögenhet utan stiftelsens förmögenhet är en kollektiv pant för samtliga utfästelser som omfattas av stiftelsens ändamålsbeskrivning. Även praktiska skäl talar för en ”kollektiv” beräkning av pensionsreserven.

Ovanstående förslag innebär att 28 kap. 13 och 14 §§ IL ges en annorlunda utformning. Ändringarna kommenteras ytterligare i författningskommentaren.

Att pensionsreserven också ska innefatta pensionsreserven avseende tidigare anställda har förtydligats genom en ändring i 28 kap. 3 § IL.

6.5 Byte av tryggandeform

Utredningen ska enligt direktiven utarbeta ett välfungerande system för byte av tryggandeform. De civilrättsliga reglerna har behandlats i det föregående. Förslag till ändringar i tryggandelagen har lagts fram. Skattereglerna medger byte till och från samtliga tryggandeformer som medför avdragsrätt med undantag för tidigare tryggande i pensionsförsäkring. Det finns dock vissa begränsningar när det gäller byte av tryggandeform från pensionsstiftelse till annat tryggande.

6.5.1 Gällande rätt och bakgrund

Avdragsrätten för tryggandekostnader vid byte av tryggandeform för en pensionsutfästelse som tidigare tryggats med avdragsrätt regleras i 28 kap. 17 § IL. I paragrafen slås fast att en arbetsgivare ska dra av kostnaden för det nya tryggandet utan de beloppsbegränsningar som följer av huvud- och kompletteringsregeln. Där emot måste begränsningarna enligt 13–15 §§ i samma lag beaktas. Dessa begränsningar innebär vid byte av tryggandeform till redovisning i balansräkningen eller till pensionsstiftelse att avdrag medges med ett belopp som högst motsvarar pensionsreserven för den tidigare med avdragsrätt tryggade utfästelsen. Vid byte av tryggandeform till pensionsförsäkring utgör pensionsförsäkringspremien i stället avdragstaket. Om pensionsutfästelsen tidigare tryggats i pensionsstiftelse är avdragsutrymmet ytterligare begränsat till den ersättning (gottgörelse) som arbetsgivaren tar ut från stiftelsen för tryggandekostnaden.

Förslag till dagens lydelse i 28 kap. 17 § IL lämnades i prop. 1998/99:16 i syfte att möjliggöra byte av tryggandeform utan en ny prövning mot huvud- eller kompletteringsregeln. I avsaknad av en sådan reglering skulle det inte vara möjligt att med avdragsrätt byta

tryggandeform avseende pensionsutfästelser till arbetstagare som inte längre är anställda (prop. 1998/99:16 s. 16) eftersom avdragsutrymmet enligt huvud- och kompletteringsregeln beräknas med utgångspunkt i ett löneunderlag. Motivet bakom begränsningen av avdragsrätten till ett belopp motsvarande ersättningen från pensionsstiftelsen vid byte av tryggandeform från stiftelsetryggande till annat tryggande är att säkerställa att arbetsgivaren tar ut medel ur pensionsstiftelsen i samband med bytet så att ett nytt avdrag inte medges avseende samma pensionsutfästelse utan att det sker en motsvarande intäktsföring (prop. 1998/99:16 s. 16 och 18).

När det gäller att byta tryggandeform från balansräkningen till andra tryggandeformer uppkommer inga skattemässiga tillämpningsproblem och inte heller några ofördelaktiga skattekonsekvenser. Byte från pensionsstiftelse till andra tryggandeformer går också att genomföra med avdragsrätt. Vid ett sådant byte kan dock vissa avdragsbegränsningar uppkomma (se nedan). Däremot är det till följd av återköpsförbudet i 58 kap. 16 § IL inte tillåtet – med undantag för bagatellartade belopp – att byta tryggande från pensionsförsäkring till annat tryggande. Återköpsförbudet infördes, liksom övriga så kallade kvalitativa villkor för pensionsförsäkringar, år 1975. Syftet med bestämmelsen är att förhindra att pensionskapitalet tas ut i förtid. Därigenom säkerställs att pensionsförsäkringar tillgodoser ett verkligt pensioneringsbehov. Högsta förvaltningsdomstolen har i HFD 2012 not. 65, ett överklagat förhandsbesked, gjort bedömningen att återköpsförbudet också gäller vid likvidation av en tjänstepensionskassa i syfte att byta tryggandeform till stiftelsetryggande. Om kassan befrias från sina pensionsutfästelser kan kapitalet alltså på grund av återköpsförbudet inte föras ut ur försäkringssfären. Frågan är om det finns tillräckligt tungt vägande skäl att ändra på detta förhållande och öppna upp för den typen av byten.

Den civilrättsliga problematiken kring byte av tryggandefrom från pensionsstiftelse till balansräkning har behandlats i avsnitt 5.11. Skatterätten innehåller i sig inte några hinder för att byta tryggandeform från stiftelsetryggande till annat tryggande. Däremot kan en avdragsbegränsning uppkomma på grund av att avdraget inte får överstiga den ersättning arbetsgivaren fått från pensionsstiftelsen. Om ersättningen beloppsmässigt understiger kostnaden för ett nytt tryggande kan alltså inte hela kostnaden dras

av. En sådan avdragsbegränsning är vanligt förekommande vid byte till ett försäkringstryggande eftersom försäkringspremierna medför en merkostnad som i normalfallet inte täcks av förmögenheten i stiftelsen även om hela pensionsreserven är tryggad med avdragsrätt. Frågan är om denna bristande neutralitet vid tidigare tryggande i pensionsstiftelse bör åtgärdas.

I övrigt är det något oklart hur bestämmelsen i 58 kap. 17 § IL ska läsas. Enligt ordalydelsen avses pensionsutfästelser *som tidigare tryggats med avdragsrätt*. Den ursprungliga utfästelsen kan dock vara tryggad helt eller delvis genom värdetillväxt i stiftelsen. Avdrag har således faktiskt medgetts enbart för den del av pensionsutfästelsen som motsvarar överföringarnas nominella värde. Frågan är om hela utfästelsen ändå ska anses tryggad i den mening som avses i 17 § och avdrag medges för en betald försäkringspremie motsvarande hela ersättningen. Lagtexten och förarbetena kan ge utrymme för olika tolkningar. Frågan har varit uppe hos Skatterättsnämnden som i ett förhandsbesked den 11 oktober 2001 medgav avdrag även för den del som tryggats genom värdetillväxt. Förhandsbeskedet överklagades dock inte och har därför inte prövats av Högsta förvaltningsdomstolen. Rättsläget får därmed anses oklart.

6.5.2 Överväganden och förslag

Förslag: Återköpsförbudet för pensionsförsäkringar ska finnas kvar. Avdragsbegränsningen till den ersättning som tas från pensionsstiftelsen vid byte av tryggandeform från stiftelse tas bort om högsta möjliga ersättning tas ut ur stiftelsen. I övriga fall kvarstår avdragsbegränsningen. Därutöver klargörs att en pensionsutfästelse som tryggas genom värdetillväxt i pensionsstiftelsen är tryggad med avdragsrätt. Avdrag för den nya tryggandekostnaden medges dock i ett sådant fall endast i den mån kostnaden ryms inom kompletteringsregelns avdragsramar. Om löneunderlag för någon arbetstagare saknas ska avdraget beräknas med hänsyn till arbetstagarens senaste lön.

Som framgått i det föregående är skattereglerna inte helt neutrala när det gäller möjligheterna att med avdragsrätt byta tryggandeform för en pensionsutfästelse. Vid försäkringstryggande är pensionskapitalet låst på grund av återköpsförbudet och kan därmed inte användas för att i stället ordna pensioneringen i egen regi. När det gäller övriga fall kan vissa avdragsbegränsningar uppkomma vid byte av tryggandeform från en pensionsstiftelse till annat tryggande. Frågan är om och i så fall i vilken mån denna bristande neutralitet kan anses befogad och i vilka fall reglerna bör göras mera neutrala.

Pension är en uppskjuten lön och pensionsborgenärerna är beroende för sin försörjning efter ett avslutat yrkesliv av att arbetsgivarens pensionsutfästelse kan infrias. Vid ett försäkringstryggande har arbetsgivaren i tryggandefasen definitivt avhänt sig medlen för framtida pensioner och överlåtit fullgörandet av pensionsutfästelsen på ett eller flera försäkringsföretag. Pensionskapitalet förvaltas av försäkringsföretagen under strikt reglerade former som har till syfte att tillgodose de försäkringsberättigades intressen. Ett försäkringstryggande utgör således utan tvekan ur pensionsborgenärernas synpunkt det tryggaste förvaltningsalternativet. Enligt utredningens uppfattning väger detta pensionsborgenärernas intresse så tungt att återköpsförbudet inte bör luckras upp för att frigöra det en gång avstådda pensionskapitalet för att återigen kunna användas i arbetsgivarens näringsverksamhet genom att byta tryggandeform till tryggande i egen regi. Vid byte till stiftelsetryggande placeras kapitalet i och för sig i en pensionsstiftelse men kan återlånas av arbetsgivaren för att arbeta i verksamheten.

När det sedan gäller de övriga problemen är det utredningens uppfattning att övervägande skäl talar för att reglerna bör justeras. Det är enligt utredningen olyckligt att avdragsrätten vid byte av tryggandeform från pensionsstiftelse är begränsad till beloppet motsvarande en ersättning från pensionsstiftelsen, särskilt vid bytet till ett försäkringstryggande och inte minst mot bakgrund av att sådant tryggande anses överlägset ur pensionsborgenärernas synvinkel. Kostnaden för att trygga om den tidigare i pensionsstiftelsen tryggade pensionsutfästelsen genom betalning av premier för en tjänstepensionsförsäkring är i många fall högre än den ersättning som arbetsgivaren får från pensionsstiftelsen. Hela pensionsutfästelsen kan då inte tryggas på nytt med avdragsrätt. Utredningen

föreslår därför att begränsningen av avdraget till beloppet motsvarande ersättningen från pensionsstiftelsen tas bort om arbetsgivaren samtidigt tar ut den högsta möjliga ersättningen från pensionsstiftelsen. Av 28 kap. 21 § första stycket IL framgår att sådan ersättning ska tas upp som intäkt. Enligt paragrafens andra stycke anses ersättningen i första hand hänförlig till de överföringar som gjorts med avdrag och till avkastningen. Hur mycket ersättning som får tas ut från pensionsstiftelsen regleras i 15 § tryggandelagen. För det fallet att högsta möjliga ersättning inte har tagits ut från pensionsstiftelsen kvarstår avdragsbegränsningen till den ersättning som faktiskt tagits ut avseende tryggandekostnaden.

Utredningen föreslår därutöver att det klargörs att pensionsutfästelser som helt eller delvis tryggats genom värdetillväxt i pensionsstiftelsen ska anses tryggade med avdragsrätt. Förslaget innebär att nya pensionsutfästelser som lämnas för att ”möta” avkastningen i stiftelsen får tryggas åter med avdragsrätt. För att säkerställa att ett större avdrag totalt sett inte ska kunna erhållas genom att byta tryggandeform än vid ett fortsatt tryggande i pensionsstiftelsen föreslås dock att avdrag för den nya tryggandekostnaden endast medges i den mån denna ryms inom avdragsutrymmet enligt kompletteringsregeln. För det fallet att pensionsborgenären inte längre är anställd i företaget och löneunderlag saknas för beskattningsåret eller det föregående beskattningsåret föreslår utredningen att arbetstagarens senaste pensionsgrundande lön från företaget får användas vid beräkningen av avdragsutrymmet vid byte av tryggandeform. Utan en sådan begränsning kan inte en allmän neutralitet i regelverket upprätthållas.

6.6 Byte av arbetsgivare och övertagande av pensionsutfästelse

I 28 kap. IL finns även bestämmelser om byte av arbetsgivare och övertagande av pensionsutfästelser. Dessa bestämmelser får stor betydelse vid bland annat försäljning och omstruktureringar av företag. I fråga om övertagandet av pensionsutfästelser återspeglar bestämmelserna regleringen i tryggandelagen. Enligt direktiven ska utredningen vid översyn av regelverket lägga särskilt vikt vid att

åstadkomma ett väl fungerande system vid bland annat byte av arbetsgivare och upphörande av näringsverksamhet.

6.6.1 Gällande rätt och bakgrund

En arbetsgivare som tar över ansvaret för en pensionsutfästelse som tidigare tryggats av en annan arbetsgivare med avdragsrätt får med avdragsrätt trygga om utfästelsen utan att avdragsbegränsningar som följer av huvudregeln och kompletteringsregeln blir tillämpliga (28 kap. 18 § IL). Avdrag medges dock med högst den faktiska tryggandekostnaden som i fråga om försäkringstryggande motsvarar betalda premier och vid tryggande i egen regi pensionsreserven.

Skattekonsekvenserna av att en ersättning lämnas i samband med att någon annan tar över ansvaret för pensionsutfästelser regleras i 28 kap. 26 § IL. En sådan ersättning får dras av i två fall. Det första fallet avser övertagandet av pensionsutfästelser vid en överföring av rätt till tjänstepension till Europeiska gemenskaperna. Rätten till sådana överföringar regleras i de tjänsteföreskrifter som är fastställda genom rådets förordning (EEG, Euratom, EKSG) nr 259/68 av den 29 februari 1968 och som därefter har ändrats vid åtskilliga tillfällen. De nationella bestämmelser som krävs för att möjliggöra sådana överföringar finns i lagen (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna. Punkten ändrades 2011 som en anpassning till att Lissabonfördraget trätt i kraft. I detta fall finns inget krav på en övergång av näringsverksamheten (28 kap. 26 § första stycket 1). Det andra fallet avser övertagandet av pensionsutfästelser som sker när en näringsverksamhet övergår till en ny arbetsgivare som också övertar pensionsutfästelserna (28 kap. 26 § första stycket 2). Det är endast detta fall som diskuteras i det följande.

En ersättning som den skattskyldige får för att ta över ansvaret för pensionsutfästelser ska tas upp. Detta gäller oavsett om övertagandet skett i samband med att näringsverksamheten överförts eller utan ett sådant samband.

Nytt tryggande vid byte av arbetsgivare

Bestämmelsen i 28 kap. 18 § IL infördes efter förslag i prop. 1998/99:16. De reformerade avdragsreglerna enligt huvudregeln och kompletteringsregeln som infördes till följd av prop. 1997/98:146 förutsätter att det finns ett löneunderlag som avdragutrymmet kan beräknas på. Om en arbetstagare slutar sin anställning och därför inte längre uppbär lön eller annan pensionsgrundande ersättning föreligger inte avdragsrätt för arbetsgivarens tryggandekostnader. Det har ansetts befogat att avdrag ändå ska kunna medges i vissa fall utan att en prövning ska behöva göras mot nämnda regler. Det gäller bland annat när en arbetsgivare övertar ansvaret för en pensionsutfästelse från en annan arbetsgivare som tryggt utfästelsen med avdragsrätt. Avdrag för tryggandekostnaden för en övertagen pensionsutfästelse som avser intjänad pension hos den nya arbetsgivaren under det löpande räkenskapsåret ska däremot göras endast enligt de vanliga reglerna. Enligt ett uttalande i propositionen läggs då till löneunderlaget även den lön som arbetstagaren erhållit från den tidigare arbetsgivaren (prop. 1998/99:16 s. 16). Enligt utredningen är det emellertid oklart om lagtexten i sig ger utrymme för en sådan tolkning. Frågan är om det finns skäl att i paragrafen "skapa" ett anställningsförhållande mellan efterträdaren och pensionsborgenärerna även för anställningstiden hos företrädaren.

Avdragsrätt för lämnad ersättning vid övertagande av pensionsutfästelser

Bestämmelsen i 28 kap. 26 § första stycket IL infördes år 1998 efter förslag i prop. 1997/98:146 som en kodifiering av dåvarande praxis och ändrades sedan till den nuvarande lydelsen år 2004. Före lagändringen medgavs avdrag för en ersättning utgiven vid överföring av pensionsutfästelser på någon annan utan några ytterligare begränsningar. Reglerna är avsedda att upprätthålla symmetri i beskattningen samt säkerställa att det skattemässigt gynnade området endast omfattar dispositioner som arbetsgivaren företar i pensioneringssyfte samt att pensionsborgenärernas krav på framtida pension inte äventyras. Att medge avdrag enbart på den grunden att pensionsutfästelsen övertas i samband med byte av arbetsgivare ansågs kunna

medföra en risk för kringgående genom konstruerade anställningar. Att göra avdragsrätten i stället beroende av en övergång av näringsverksamhet utan krav på ett arbetsgivarbyte befarades däremot skapa incitament till uppkomsten via olika bolagskonstruktioner av renodlade pensionsbolag till vilka ansvaret för pensionsutfästelser överflyttas (prop. 2003/04:21 s. 22–23).

Den valda lösningen innebär att avdrag för en ersättning som lämnas vid övertagandet av ansvaret för pensionsutfästelser endast får göras om övertagande sker när en näringsverksamhet övergår till en ny arbetsgivare som också övertar ansvaret för utfästelserna. Enligt ordalydelsen ska *en* näringsverksamhet ha överförts. Högsta förvaltningsdomstolen har i RÅ 2007 not. 169 fastställt Skatterättsnämndens förhandsbesked i vilket nämnden godtagit att en verksamhetsgren överlåtit.

Av 28 kap. 2 § IL framgår att bara en pensionsutfästelse för vilken en försäkring skulle ha varit en pensionsförsäkring får beaktas vid bedömningen av avdrag enligt 28 kap. IL (jfr. dock RÅ 2003 not. 89).

Det har framkommit önskemål om justera regelverket så att det inte förhindrar att pensionsutfästelser samlas i ett företag i en koncern i andra fall än att näringsverksamhet överlåts. Samma problem kan uppkomma vid en extern försäljning av ett dotterföretag där det ibland kan vara önskvärt att behålla vissa av dotterföretagets utfästelser i ursprungskoncernen. Frågan är om bestämmelsen ska ändras så att den blir tillämplig i flera situationer.

Skatteplikt för erhållen ersättning vid övertagande av pensionsutfästelser

I 28 kap. 26 § andra stycket IL regleras den skattemässiga behandlingen av en ersättning som lämnas när ansvaret för pensionsutfästelser tas över. Paragrafens tillämpningsområde är begränsat till sådana fall där ansvaret övergått till den skattskyldige med verkan gentemot pensionsborgenärerna (se RÅ 1997 ref. 30 II samt prop. 1997/98:146 s. 76). Bestämmelsen fick sin nuvarande lydelse efter förslag i prop. 1997/98:146.

Ersättningen beskattas oavsett om den medför avdragsrätt hos den som överlåtit pensionsutfästelsen eller inte.

Bestämmelsen tar enligt ordalydelsen sikte på en skattskyldig enligt inkomstskattelagen, vilket innebär att det föreligger en osäkerhet om bestämmelsen kan tillämpas med avseende på ersättningar till handelsbolag och andra delägarbeskattade subjekt.

6.6.2 Överväganden och förslag

Förslag: Avdrag för en ersättning som lämnas vid övertagande av en pensionsutfästelse ska även fortsättningsvis som huvudregel medges endast om näringsverksamhet övergår till en ny arbetsgivare som också övertar pensionsutfästelsen. Det ska klargöras i bestämmelsen att endast sådana pensionsutfästelser som uppfyller de kvalitativa kraven för en pensionsförsäkring omfattas. En ersättning som lämnas vid övertagande av en pensionsutfästelse som är tryggad med avdragsrätt ska dock dras av även om näringsverksamhet inte övergår, förutsatt att utfästelsen övertas av ett koncernbolag till vilken överlåtaren får lämna koncernbidrag med avdragsrätt. När det gäller mottagaren av en ersättning som lämnas vid övertagande av en pensionsutfästelse förtydligas att även handelsbolag och andra delägarbeskattade subjekt ska ta upp den som intäkt. I bestämmelsen om avdragsrätt för tryggnad av pensionsutfästelser vid byte av arbetsgivare klargörs att ett anställningsförhållande mellan den övertagande arbetsgivaren och pensionsborgenären får en retroaktiv verkan.

Dagens regler i 28 kap. 26 § IL innebär att ansvaret för pensionsutfästelser kan överföras på en ny arbetsgivare med avdragsrätt för en lämnad ersättning bara om pensionsutfästelsen övertas i samband med att hela näringsverksamheten eller en verksamhetsgren övergår på den som övertagit pensionsutfästelserna. Däremot kan inte avdrag medges för en ersättning som avser en pensionsutfästelse som övertas när ett anställningsförhållande upphör och en ny anställning påbörjas hos någon annan utan att en näringsverksamhet övergår. Det går inte heller att samla en koncerns pensionsutfästelser i ett koncernbolag utan att näringsverksamheten förs över. Av rättspraxis framgår att det är civilrättsligt möjligt att med den anställdes godkännande överföra en pensionsutfästelse med

verkan gentemot pensionsborgenärerna (RÅ 1997 ref. 30 II). Frågan är om det kan finnas skäl att utöka avdragsmöjligheterna till flera övertagandesituationer.

En ersättning som en arbetsgivare betalar till någon som övertar arbetsgivarens åtaganden gentemot personalen är tveklöst en kostnad som i princip borde omfattas av avdragsrätt. Att avdragsrätten är beskuren får ses mot bakgrund av att den tidigare obegränsade avdragsrätten kommit att användas på ett sätt som inte varit avsikten. Det blev möjligt att genom olika typer av mer eller mindre konstruerade överlåtelser av pensionsansvaret få avdrag för pensionsutfästelser som översteg avdragsramarna och därmed inte helt kunde tryggas med avdragsrätt eller som inte alls tryggats med avdragsrätt. I vissa fall kunde övertagandet dessutom medföra att andra ledet i beskattning inte kunde effektueras på grund av att pensionen inte var skattepliktig eller av andra skäl inte skulle beskattas här i landet.

I prop. 2003/04:21 gjordes bedömningen att det egentligen bara finns behov av en avdragsrätt vid övertagande av pensionsutfästelser som beror på att näringsverksamhet överförs mellan arbetsgivare eller att en anställd byter arbetsgivare. Den mest naturliga lösningen ansågs då vara att knyta an avdragsrätten till tryggandelagens regler om överflyttning av ansvar för pensionsutfästelser. Ett behov att med avdragsrätt frångå sig ansvaret för pensionsutfästelserna i andra fall ansågs i stället kunna lösas genom inköp av en pensionsförsäkring. Kravet på en övergång av näringsverksamheten samtidigt med ett arbetsgivarbyte bedömdes också minska risken för kringgående av regelverket genom konstruerade anställningar. Att endast ställa krav på en övergång av näringsverksamhet utan att anställningen övergår befarades kunna leda till uppkomsten av rena pensionsbolag, vilket inte heller ansågs önskvärt. Att tillåta avdrag generellt vid byte av arbetsgivare utan samband med en övergång av näringsverksamhet befarades kunna leda till kringgående.

Enligt utredningen väger de i prop. 2003/04:21 åberopade skälen bakom kopplingen av avdragsreglerna för en vid ett övertagande av en pensionsutfästelse lämnad ersättning till tryggandelagen så tungt att det även fortsättningsvis som huvudregel bör ställas krav på en övergång av näringsverksamhet för att avdrag ska kunna medges. Samtidigt finns det goda argument för att utvidga avdragsrätten för

den typen av ersättningar om övertagandet av pensionsutfästelsen sker under sådana förhållanden att någon risk för att systematiken i regelverket förfelas inte föreligger. Så kan vara fallet vid byte av anställning inom en äkta koncern utan att näringsverksamheten flyttas mellan koncernbolagen. För att underlätta den typen av övertaganden av pensionsutfästelser vid byte av anställning föreslår utredningen att avdrag medges för en ersättning som utges vid ett övertagande av en pensionsutfästelse av ett koncernbolag som det överlåtande koncernbolaget får lämna koncernbidrag till enligt 35 kap. II.

För att avdragsbegränsningarna enligt huvud- och kompletteringsregeln inte ska kunna kringgås genom att överlåta en pensionsutfästelse mellan koncernbolagen ställs ett krav på att utfästelsen ska ha tryggats med avdragsrätt hos det överlåtande bolaget. Att avdragsrätten i andra fall än som omfattas av 23 § tryggandelagen förutsätter ett medgivande från pensionsborgenärerna följer av RÅ 1997 re. 30 II.

Utredningen föreslår att bestämmelsen ska kompletteras med ett krav på att de övertagna utfästelserna ska uppfylla villkoren för en pensionsförsäkring. Utredningen anser dessutom att det även behöver förtydligas i paragrafens andra stycke avseende erhållen ersättning vid övertagandet av en pensionsutfästelse att bestämmelsen också är tillämplig för handelsbolag och andra delägarebeskattade subjekt.

När det sedan gäller 28 kap. 18 § IL är utredningens bedömning att bestämmelsen bör kompletteras så att ett retoraktivt anställningsförhållande skapas avseende de arbetstagare som tidigare varit anställda hos den överlåtande arbetsgivaren. Syftet med tillägget är att säkerställa att pensionsborgenärerna ska anses anställda hos den övertagande arbetsgivaren från dagen för anställningen hos företräddaren. Den föreslagna ändringen möjliggör bland annat att den del av den övertagna pensionsutfästelsen som tjänas in i nära anslutning till övertagandetidpunkten kan tryggas enligt huvudregeln eller kompletteringsregeln med utgångspunkt i löneunderlag hos både den nya och den gamla arbetsgivaren.

6.7 Återföring av avdrag för avsättning i balansräkningen

6.7.1 Gällande rätt och bakgrund

En arbetsgivare medges avdrag för kostnader för tryggande av pensionsutfästelser i takt med att de anställda tjänar in pension. Arbetsgivares pensionsskuld ökar varje år fram till dess att pensionen betalas ut. Pensionsutbetalningar är avdragsgilla. Arbetsgivaren får alltså avdrag dels när utfäst pension tryggas, dels när pensionen betalas ut. Om arbetsgivaren tryggt utfäst pension genom avsättning i balansräkningen kan pensionsutbetalningen leda till att avsättningen minskar. En sådan minskning kan även bero på dödsfall, överföring av pensionsutfästelse till en annan arbetsgivare, överföring av medel till en pensionsstiftelse eller inlösen av pensionsutfästelser genom köp av pensionsförsäkringar. I 28 kap. 22–25 §§ IL finns bestämmelser om hur avdraget för avsättning i balansräkningen ska återföras till beskattning.

Av 28 kap. 22 § IL framgår att om den avsättning för att trygga pensionsutfästelser som med avdragsrätt gjorts i balansräkningen uppgår till ett lägre belopp vid beskattningsårets utgång än motsvarande avsättning vid beskattningsårets ingång, ska skillnaden tas upp som intäkt. Med andra ord ska en del av avsättningen återföras till beskattning.

Om det finns disponibla pensionsbelopp vid beskattningsårets utgång kan arbetsgivaren enligt 28 kap. 23 § IL i stället använda en alternativregel. Den innebär att medel kan återföras successivt. Med disponibla pensionsbelopp avses enligt 28 kap. 24 § IL skillnaden mellan den avsättning som med avdragsrätt gjorts i balansräkningen vid det föregående beskattningsårets utgång ökad med förmögenheten vid beskattningsårets utgång i en sådan pensionsstiftelse som tryggar samma pensionsutfästelser (medel som står kvar i stiftelsen och som inte har dragits av vid överföringen ska frånräknas) och pensionsreserven vid beskattningsårets utgång för samma pensionsutfästelser. Annorlunda uttryckt avses de belopp som med avdragsrätt är avsatta i balansräkningen eller överförda till en pensionsstiftelse men som inte behövs för att gjorda pensionsutfästelser ska vara tillräckligt tryggade.

Regeln i 28 kap. 23 § IL innebär att minst en tiondel av det disponibla pensionsbeloppet vid föregående beskattningsårs utgång

ska tas upp till beskattning. Om arbetsgivaren under beskattningsåret gjort avdrag för pensionsförsäkringspremier, lämnat ersättning för pensionsutfästelse för vilken ansvaret har övertagits av annan (fysisk eller juridisk person) och/eller gjort överföringar till pensionsstiftelse ska även dessa avdrag återföras till beskattning. En förutsättning är att dessa avdrag avser samma pensionsutfästelser som omfattas av den avsättning som med avdragsrätt gjorts i balansräkningen. Innebörden av regeln är att återföringen av avdragen får ske successivt, men arbetsgivaren får göra snabbare återföringar om han eller hon vill. Den gynnsamma återföringsregeln innebär att en skattefri reserv kan bildas genom disponibla pensionsmedel som uppkommit av annan anledning än avsättning till pensionsstiftelse, köp av pensionsförsäkring eller överlåtelse av utfästelse till en annan arbetsgivare. Syftet är att motverka eventuella likviditetspåfrestningar som en återföring av hela beloppet kan leda till (prop. 1967:84 s. 52–53).

Regeln om succesiv återföring i 28 kap. 23 § IL gäller för det fall och till den del intäkten enligt 22 § inte har tagits upp. Bestämmelserna i 22–25 §§ infördes ursprungligen år 1967 men ändrades år 1975. Pensionsstiftelseutredningen (SOU 1965:41) föreslog att det skulle införas en civilrättslig skyldighet att minska avsättningar i balansräkningen som blivit för stora i förhållande till de pensionsutfästelser som avsättningarna ska trygga (s. 15 och 16). Någon sådan skyldighet infördes dock aldrig i tryggandelagen. Skälet var att regler om återföring av för stora avsättningar enbart var betingade av fiskala skäl och det ansågs lämpligast att frågan om återföring därför bara regleras i skattelagstiftningen (prop. 1967:84 s. 46–47). I tryggandelagen infördes dock en bestämmelse om att arbetsgivares avsättningar i balansräkning inte får minskas under arbetsgivarens pensionsreserv såvida inte minskningen täcks av en pensionsstiftelses förmögenhet. Denna bestämmelse gäller alltså (se 7 § tryggandelagen).

Om disponibla pensionsbelopp tas upp som intäkt med stöd av avtappningsregeln i 28 kap. 23 § IL innebär det att beskattning sker av sådana belopp utan att avsättningen i balansräkningen minskat med motsvarande belopp. En senare minskning av kontot i redovisningen ska då inte tas upp som skattepliktig intäkt till den del minskningen motsvarar eller understiger det belopp som redan tagits upp till beskattning.

I 28 kap. 25 § IL finns bestämmelser om att arbetsgivare i vissa fall är skyldiga att ta upp de disponibla pensionsbeloppen i sin helhet till beskattning. Det gäller när en arbetsgivare upphör med sin näringsverksamhet. Det gäller också om en arbetsgivare träder i likvidation eller om ett dödsbo efter en arbetsgivare skiftas. I sådana fall ska disponibla pensionsbelopp tas upp som intäkt det beskattningsår då beslutet om likvidation fattas respektive då dödsboet skiftas.

Vid kontoavtappning gäller att avsättningar som gjorts utan avdrag tappas av först. Man kan inte läsa ut detta direkt ur lagtexten, men det blir konsekvensen av att en arbetsgivare alltid har rätt att ha kvar obeskattade medel som motsvarar pensionsreserven och som berättigar till avdragsgill kontoföring (och även i vissa fall obeskattade disponibla pensionsbelopp). Detta är en skillnad jämfört med den turordningsregeln som gäller vid gottgörelse från pensionsstiftelse. Bestämmelsen innebär att arbetsgivare som tryggar pensionsutfästelser i balansräkningen först måste ”rensa” avsättningen i balansräkningen om den innehåller både avdragsgilla och inte avdragsgilla avsättningar. Det är därför angeläget att hålla ordning på vad som satts av med skattemässigt avdrag och vad som satts av utan skatteavdrag.

Som framgår ovan kan regeln om en succesiv återföring av en avsättning i balansräkningen tillämpas endast till den delen en intäkt enligt 28 kap. 22 § IL inte har tagits upp. Detta villkor innebär att arbetsgivaren måste ha redovisat en avsättning i balansräkningen som är ”för hög” i förhållande till storleken på pensionsreserven. Regelns konstruktion ska ses i ljuset av att det i tryggandelagen inte finns någon skyldighet att återföra en för hög avsättning i balansräkningen och att det inte heller enligt god redovisningssed vid tidpunkten för återföringsreglernas införande fanns någon skyldighet att minska avsättningen i balansräkningen i takt med att den faktiska pensionskulden minskade. God redovisningssed på området i dag innebär däremot att en avsättning för pensionsåtaganden ska omprövas varje år och återföras om villkoren för avsättning inte längre är uppfyllt. Endast en återföring som skulle stå i strid med tryggandelagen får underlåtas. Med hänsyn till den ändrade normgivningen på redovisningsområdet kan ifrågasättas om de särskilda skattereglerna om återföring numera har någon praktisk betydelse.

6.7.2 Överväganden och förslag

Förslag: Disponibla pensionsbelopp ska i sin helhet återföras till beskattning det beskattningsår de uppkommer.

För att avdrag ska kunna medges för tryggande i balansräkning krävs i dag att pensionsutfästelsen redovisas under rubriken Avsatt till pensioner, eller i delpost under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser. Att reducera en tidigare redovisad skuld utan att reduktionen motsvarar den faktiska skuldminskningen är inte förenligt med god redovisningssed. Om pensionsåtagandet är tryggt enligt tryggandelagen strider en sådan återföring dessutom mot 7 § tryggandelagen. Det kan vidare konstateras att det inte längre heller är förenligt med god redovisningssed att ligga kvar med gjorda avsättningar när den faktiska pensionsskulden minskar. Enligt god redovisningssed ska alltså avsättningarna reduceras om den faktiska pensionsskulden sjunker såvida inte återföringen strider mot 7 § tryggandelagen. Eftersom pensionsåtaganden enligt god redovisningssed inte längre kan redovisas under ansvarsförbindelser utan ska redovisas i balansräkningen torde en återföring av en avsättning inte strida mot tryggandelagen. Det bör här påpekas att en arbetsgivare kan ha valt att redovisa ett pensionsåtagande som ingår i pensionsreserven enligt tryggandelagen i andra poster än den som tryggandelagen anger. Dock finns inget förbud i tryggandelagen mot att återföra en sådan avsättning.

I detta sammanhang bör även nämnas att utredningen föreslår en ändring i 7 § tryggandelagen. Ändringen innebär att begränsningsregeln om återföring i 7 § endast ska omfatta den del av pensionsreserven som faktiskt tryggas genom balansposten. Det innebär, vid tillämpningen av 7 § tryggandelagen, att hänsyn inte ska tas till andra utfästelser än sådana som är redovisade på de konton som tryggandelagen anvisar.

Sammanfattningsvis saknar alternativregeln om en succesiv återföring i praktiken betydelse. Regeln bör därför antingen slopas helt eller ändras. Ett alternativ till att helt slopa regeln är att ändra förutsättningarna för regelns tillämpning genom att ”frikoppla” den skattemässiga behandlingen av återföringen från den redovisningsmässiga. En förutsättning för detta är givetvis att det finns

starka argument för att ha en skattemässig regel om en succesiv återföring.

Det kan å andra sidan ifrågasättas om inte dagens regler är väl generösa och om reglerna verkligen behövs för att undvika att arbetsgivare drabbas av likviditetssvårigheter.

Ett företags pensionsskuld förändras över tiden. Om pensionskulden sjunker kraftigt på kort tid leder det till att de disponibla pensionsbeloppen också ökar kraftigt, vilket sin tur leder till att stora belopp återförs till beskattning. En pensionsskuld minskar genom utbetalning av pension eftersom kapitalvärdet minskar i takt med att pensionsutfästelserna infrias, dödsfall, inlösen av pensionsutfästelser genom köp av pensionsförsäkringar eller överföring av pensionsskuld till annan arbetsgivare. Pensionsskuldens förändring är beroende av flera olika faktorer i ett företag, till exempel åldersfördelningen och fördelningen mellan aktiva arbetstagare och pensionärer. Det är främst i företag med relativt få anställda i förhållande till antalet pensionärer som pensionskulden på sikt kan komma att minska kraftigt. Det beror på att i ett sådant företag överstiger pensionsutbetalningarna med bred marginal värdet av nyintjänad pensionsrätt. För företag som har en jämn fördelning mellan yngre och äldre arbetstagare och en jämn fördelning mellan arbetstagare och pensionärer genomgår pensionskulden inga dramatiska ökningar eller minskningar så länge rådande fördelning består.

Enligt uppgift från bland annat Skatteverket är det ovanligt att arbetsgivare använder sig av successiv återföring. Detta kan dock till en viss del förklaras av att en återföringssituation sällan torde uppkomma. Behovet av en regel om succesiv återföring synes alltså vara litet. Dessutom kritiseras reglerna ofta för att vara komplicerade. Systemet för att återföra avdrag för avsättning i balansräkningen blir onekligen enklare och mer rimligt om disponibla pensionsbelopp beskattas i sin helhet det år de uppkommer. Om avsättningen i balansräkningen vid beskattningsårets utgång är större än den faktiska pensionskulden vid samma tidpunkt för de utfästelser som omfattas av avsättningen ska skillnaden återföras till beskattning.

Den enda invändningen mot att återföra disponibla pensionsbelopp i sin helhet det år beloppen uppkommer är att det i vissa fall skulle kunna leda till likviditetssvårigheter. Ett slopande av regeln

om en succesiv återföring innebär att skillnaden mellan avsättningen vid beskattningsårets ingång och beskattningsårets utgång ska tas upp till beskattning omedelbart. Mot bakgrund av att nästan samtliga de händelser som gör att det uppkommer en återförings-situation är avdragsgilla och att behovet av successiv återföring i dag torde vara litet, är likviditetssvårigheter enligt utredningens uppfattning inte skäl nog för att avstå från att förenkla dagens system. Till detta kommer att beskattningen av vinst i näringsverksamhet i dag är lägre än tidigare, vilket ytterligare minskar likviditetspåfrestningarna vid återföring.

Mot bakgrund av ovan angivna förhållanden bör därför disponibla pensionsbelopp i sin helhet återföras till beskattning det beskattningsår de uppkommer.

6.8 Näringsverksamhet i utlandet som beskattas i Sverige

Bestämmelserna i 28 kap. IL har de svenska förhållandena som utgångspunkt och kan ibland vara svåra att tillämpa på utländska pensionsordningar när en i utlandet bedriven näringsverksamhet ska beskattas i Sverige. En sådan beskattning aktualiseras om ett svenskt företag har en filial i utlandet eller om en näringsverksamhet bedrivs utomlands av ett utländskt företag som ska delägarbeskattas i Sverige. Det kan uppkomma tillämpningsproblem både när det gäller de skattemässigt godkända tryggandeformerna och utformningen av pensionsutfästelsen.

För avdragsrätt förutsätts att pensionsutfästelsen uppfyller de svenska kvalitativa kraven och tryggas på sätt som avses i 28 kap. 3 § IL. I fråga om pensionsutfästelser som tryggas i egen regi hänvisar paragrafen till tryggandelagen och därigenom utesluts motsvarande utländskt tryggande. Mot bakgrund av en ökad internationalisering kan ifrågasättas om inte avdragsätten i en utländsk verksamhet bör regleras särskilt.

6.8.1 Gällande rätt i ett EU-rättsligt perspektiv

Av 16 kap. 1 § IL andra stycket anges att det finns bestämmelser i bland annat 28 kap. IL som reglerar arbetsgivarens avdragsrätt för kostnader för tryggnad av tjänstepension. Avdragsrätten för arbetsgivarens kostnader för att trygga utfäst tjänstepension är således särskilt reglerad. I RÅ 1989 ref. 84 fastställde Högsta förvaltningsdomstolen ett förhandsbesked i vilket dåvarande Riksskatteverkets nämnd för rättsärenden kommit fram till att regleringen, då i kommunalskattelagen, innebär att avdrag för en reservering för framtida personalutgifter av pensionsliknande karaktär endast kan medges om åtagandet uppfyller de kvalitativa och kvantitativa villkor som anges i regleringen och tryggas på däri anvisat sätt. Specialregleringen för tryggnadskostnader tar således över de allmänna avdragsbestämmelserna i 16 kap. IL. I vissa fall kan emellertid kostnaden för arbetsgivarens säkerställande av en pensionsutfästelse behandlas som lönekostnad och omfattas av den allmänna avdragsrätten för personalkostnader. Så är exempelvis fallet om arbetsgivaren köper en kapitalförsäkring i vilken arbetstagaren sätts in som en oåterkallelig förmånstagare och därmed får rätten till utfallande försäkringsbelopp (RÅ 2000 ref. 28). I domen prövades dock inte arbetsgivarens avdragsrätt för löpande tryggnadskostnader utan endast avdrag för en utgiven ersättning vid överlåtelse av pensionsutfästelser och beskattning av den anställde.

Av 28 kap. 3 § IL följer att arbetsgivarens avdragsrätt för tryggnadskostnader är begränsad till betalning av premie för pensionsförsäkring, överföring till pensionsstiftelse enligt tryggnadslagen, avsättning i balansräkningen enligt tryggnadslagen i förening med kreditförsäkring, kommunal eller statlig borgen eller liknande garanti. Sedan år 2006 medges därutöver även avdrag för tryggnad i utländska tjänstepensionsinstitut som är etablerade inom EES. Reglerna infördes med anledning av det så kallade tjänstepensionsdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/41/EG av den 3 juni 2003 om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut), inledningsvis i syfte att likställa de skattemässiga förutsättningarna för utländska tjänstepensionsinstitut etablerade i Sverige med de inhemska tryggnadformerna. Sedan år 2008 omfattas efter förslag i prop. 2007/08:55 även tjänstepensionsavtal som ingås med utländska tjänstepensionsinstitut utan ett fast drift-

ställe i Sverige av regleringen som ändrades i samband med att etableringskravet för pensionsförsäkringar utvidgades till att omfatta hela EES-området.

Endast avtal om tjänstepension som är jämförbara med inhemska trygghandformer har införlivats i svensk rätt (prop. 2005/06:22 s. 29). Avtalet måste således antingen vara jämförbart med en pensionsförsäkring eller avtalsvillkoren ska vara så utformade att pensionsinstitutet kan likställas med en pensionsstiftelse enligt trygghandelagen. I båda fallen gäller dessutom för avdragsrätt att pensionsutfästelsen ska uppfylla vissa kvalitativa krav. För tjänstepensionsavtal som är jämförbara med pensionsförsäkring regleras villkoren särskilt i 58 kap. 1 a § IL. Att tjänstepensionsavtal som förvaltas av tjänstepensionsinstitut som kan likställas med en pensionsstiftelse ska uppfylla samma kvalitativa krav som gäller för en pensionsförsäkring följer av 28 kap. 2 § första stycket IL. I bestämmelsen anges att pensionsutfästelsen får beaktas endast om en försäkring för utfästelsen skulle vara en pensionsförsäkring. Villkoren för en pensionsförsäkring regleras i 58 kap. IL.

Vid bedömningen av vilka avtal om tjänstepension som kan anses jämförbara med försäkring gäller som en allmän utgångspunkt att avtalet skulle vara en försäkring om det hade ingåtts med en svensk försäkringsgivare. Oftast bör också ett tjänstepensionsavtal anses jämförbart med en försäkring om det anses som försäkring enligt lagstiftningen i institutets hemland, dock under förutsättning att det finns något moment av risktagande från institutets sida (prop. 2005/06:22 s. 53).

När det gäller jämförelsen med svenska pensionsstiftelser bör utgångspunkten vara att tjänstepensionsavtalet reglerar de centrala förmögenhetsrättsliga frågorna på motsvarande sätt som trygghandelagen. Bland annat måste tjänstepensionsinstitutets ändamål vara att uteslutande eller så gott som uteslutande trygga utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande och institutet får inte utfästa pension eller betala ut pension under andra villkor än som följer av trygghandelagen. Även en eventuell avveckling av institutet bör vara reglerad på samma sätt som för en pensionsstiftelse enligt trygghandelagen. Vid tjänstepensionsavtalets upphörande ska alltså medlen som förvaltas enligt avtalet används

för att köpa pensionsförsäkringar för pensionsfordringarna (prop. 2005/06:22 s. 53).

6.8.2 Överväganden och förslag

Förslag: Avdrag ska medges för tryggandekostnader för pensionsutfästelser till lokalt anställd personal i en näringsverksamhet i utlandet om pensionsutfästelsen huvudsakligen avser ålders-, sjuk eller efterlevandepension och omfattas av avdragsrätt i verksamhetslandet. Avdrag medges med de beloppsbegränsningar som följer av huvudregeln och kompletteringsregeln. Reglerna om beskattning av ersättning från pensionsstiftelse och återföring av avdrag för tryggande av pensionsutfästelse genom redovisning i balansräkningen har motsvarande tillämpning som vid tryggande i Sverige.

När det gäller försäkringstryggande kan utländska försäkringar som huvudsakligen avser ålders-, sjuk- eller efterlevandepension anses som pensionsförsäkring enligt svensk intern rätt (58 kap. 5 § IL) bland annat om försäkringen är tecknad under den försäkrades förvärvsarbete i utlandet utan att premiebetalningen räknats som inkomst för den försäkrade vid inkomstbeskattning i det landet. Bestämmelsen i 28 kap. 2 § första stycket IL innebär att endast sådana pensionsutfästelser omfattas av avdragsrätt för vilka en försäkring skulle vara en pensionsförsäkring. Det är emellertid oklart om jämförelsen i fråga om utländska pensionsutfästelser även kan göras med en sådan försäkring som avses i 58 kap. 5 § IL om utfästelsen lämnats till en arbetstagare som förvärvsarbetar i utlandet och omfattas av skattelättnader i verksamhetslandet samt om arbetsgivaren måste betala samtliga premier.

När det gäller tryggande i egen regi hänvisar dessutom 28 kap. 3 § IL till tryggandelagen varmed endast svenskt tryggande omfattats. I fråga om utländska tjänstepensionsinstitut etablerade inom EES omfattas således endast institut som förvaltar tjänstepensionsavtal som i Sverige skulle tecknas som en försäkring eller institut som kan likställas med en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen. En utländsk pensionsordning i en annan EES-stat som innebär att fullgörandet av pensionsutfästelsen övergår på ett

tjänstepensionsinstitut som inte står någon risk omfattas alltså inte av avdragsrätt. Anledningen är att ett sådant tjänstepensionsavtal varken är jämförbart med en försäkring eller medför att tjänstepensionsinstitutet kan likställas med en pensionsstiftelse. Att tjänstepensionsavtalet inte är jämförbart med en försäkring följer av att institutet inte står någon risk. Ett tjänstepensionsinstitut torde inte stå någon risk om arbetsgivaren garanterar att det fortlopande finns tillräckliga medel för fullgörandet av åtagandena enligt pensionsutfästelsen. Eftersom tjänstepensionsinstitutet övertar fullgörandet av pensionsutfästelser kan institutet inte heller likställas med en pensionsstiftelse.

Det som anförts angående utländska tjänstepensionsinstitut inom EES gäller även andra utländska pensionsordningar som säkerställs i olika slags pensionsfonder, trustar, etc. eftersom bedömningen i avsaknad av en särskild reglering normalt sett ska göras med utgångspunkt i svenska förhållanden.

Svenska företag som bedriver verksamhet i andra länder är ofta skyldiga att ordna pensionslösningar för sin lokalt anställda personal i enlighet med jurisdiktionen i verksamhetslandet. Detta innebär i många fall att pensionsutfästelsen avviker från de svenska kvalitativa kraven och tryggas på sätt som inte medför avdragsrätt i Sverige. I de fall fullgörandet av pensionsutfästelsen övergår på en självständig förvaltare av pensionskapitalet som också betalar ut pensionen torde inte heller avdragsrätt föreligga vid den senare tidpunkten eftersom det inte är arbetsgivaren som utbetalar pensionen. Det är inte heller klart att avdrag kan medges som för lön enligt allmänna regler. Enligt utredningen framstår det som angeläget att säkerställa att i Sverige beskattade skattesubjekt inte går miste om avdragsrätt för pensionskostnader för i utlandet anställd personal när sådana kostnader är avdragsgilla i fråga om anställda i Sverige. Även EU-rättsliga aspekter talar för att denna bristande neutralitet bör åtgärdas. Utredningen föreslår därför att en special bestämmelse införs avseende pensionsutfästelser som lämnas till utomlands lokalt anställd personal i enlighet med den utländska jurisdiktionen och som innebär att avdrag ska medges för tryggnadskostnader under vissa förutsättningar. Liksom i fråga om utländska pensionsförsäkringar som tecknas under den försäkrades förvärvsarbete i utlandet bör krävas att pensionsutfästelsen huvudsakligen avser ålders-, sjuk- eller efterlevandepension och tryggnad-

kostnaden inte medför att arbetstagaren inkomstbeskattas. Därutöver bör krävas att tryggnadskostnaden berättigar till avdrag enligt skattelagstiftningen i verksamhetslandet. Av övriga bestämmelser i 28 kap. IL följer bland annat att avdrag medges med den faktiska kostnaden som ryms inom beloppsramarna enligt huvud- eller kompletteringsregeln. Det följer även av regelverket att en eventuell ersättning från pensionsstiftelse och återföring av avdrag för tryggnad av pensionsutfästelse genom redovisning i balansräkningen ska beskattas. Förslaget innebär också, för det fallet att arbetstagaren själv står för en del av tryggnadskostnaden, att arbetsgivaren får avdrag för sin andel av kostnaden.

Förslaget medför följändringar i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel. Se författningskommentaren till 2 och 3 a §§ i nämnda lag.

6.9 Skatteneutralitet vid tillväxt i pensionskapitalet

I detta avsnitt behandlas hur avkastning på pensionsmedel beskattas beroende på tryggnadformen och hur ett uppkommet överskott i pensionskapitalet behandlas skattemässigt. Det redogörs även för skillnaderna i reglerna för särskild löneskatt på pensionskostnader (SLP) vad gäller avkastning på pensionskapitalet.

6.9.1 Beskattning av avkastning på pensionsmedel

I utredningens direktiv beskrivs förhållandet att tryggnad i balansräkning är skattemässigt missgynnat jämfört med exempelvis livförsäkringsbolagen som ett särskilt neutralitetsproblem. Bland annat står där följande:

Avkastningen på de med avdragsrätt tryggade medlen på konto i balansräkning beskattas nämligen både med inkomstskatt i näringsverksamheten och med avkastningsskatt ... Företagens avdragsrätt för själva avkastningsskatten kompenserar inte fullt ut denna skillnad.

Samma resonemang men något mer detaljerat finns i prop. 1997/98:146 s. 55, där ytterligare en bristande neutralitet mellan balansräkningstryggnad och stiftelsetryggnad diskuteras:

Om värdetillväxten i en pensionsstiftelse är hög i förhållande till uppräkningen av pensionsreserven minskas utrymmet för avdragsgilla avsättningar vid inkomsttaxeringen. Någon motsvarande effekt på avdragsrätten uppkommer inte när ett företag avsätter i balansräkningen och har en hög avkastning på företagskapitalet. I fråga om avkastningsskatt är däremot det första fallet mer gynnsamt än det senare. Det beror på att avkastningen på stiftelsekapitalet enbart beskattas med avkastningsskatt på 15 % till skillnad från det pensionskapital som finns i företaget. Till den del företagets tillgångar som svarar mot avsättningen i balansräkningen genererar högre avkastning än summan av försäkringsteknisk grundränta om ca 4 % [föregående års statslåneränta, utr. anm.] jämte utfäst inflationsuppräkning blir avkastningen beskattad som vanlig rörelseinkomst med bolagsskatt på 28 % [numera 22 %, utr. anm.].

Klart är att reglerna för avdragsrätt och beskattning av praktisk nödvändighet skiljer sig något åt mellan de tre trygghandformerna. För att beskriva de olika skattemässiga konsekvenserna redovisas i det följande hur och när de uppstår i de olika trygghandformerna.

Gällande rätt och bakgrund

Det kan något förenklat sägas att det finns tre skatteaspekter att ta hänsyn till vid tryggande av pensionsutfästelser.

För det första är betalning av premie för pensionsförsäkring, avsättningar i balansräkning och överföring av medel till en pensionsstiftelse avdragsgilla. Vad gäller stiftelsetryggandet återgår medel till företaget när pension senare betalas ut genom att ersättning tas från stiftelsen. Vid kontotryggande minskar i stället pensionsposten i balansräkningen. Pensionsutbetalningen är då avdragsgill medan överföringen från stiftelsen respektive minskningen av pensionsposten i balansräkningen ska tas upp till beskattning. Vid försäkringstryggande betalas pensionen i stället ut direkt från försäkringsföretaget till pensionsborgenären.

För det andra betalas i samtliga tre fall avkastningsskatt enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel (AvPL). Denna skatt uppgår till 15 procent av en på visst sätt beräknad schablonavkastning. Schablonavkastningen uppgår till ett kapitalunderlag vid beskattningsårets ingång multiplicerat med den genomsnittliga statslåneräntan under kalenderåret närmast före ingången av beskattningsåret. Kapitalunderlaget utgörs i sin tur för de olika

tryggandeformerna av det avsatta beloppet i balansräkningen, en pensionsstiftelses förmögenhet respektive pensionskapitalet som förvaltas av ett livförsäkringsföretag för försäkringstagarnas räkning.

För det tredje betalas särskild löneskatt på pensionskostnader med 24,26 procent på alla nyavsättningar i balansräkningen, överföringar till pensionsstiftelse och premiebetalningar. Denna skatt motsvarar arbetsgivaravgiften på vanliga lönekostnader och diskuteras vidare i avsnitt 6.9.3.

Avkastningen på de med avdragsrätt tryggade medlen på konto i balansräkning beskattas med både inkomstskatt i näringsverksamheten och avkastningsskatt. Detta gäller dock även för avkastning i övriga tryggandeformer. Däremot är tidpunkten för beskattningen inte densamma. Vid tryggande genom avsättning i balansräkningen dras avsättningen av utan att det sker ett utflöde av resurser från företaget, vilket innebär att kapitalet kan behållas i verksamheten utan att inkomstbeskattas. Om dessa medel därefter ger upphov till en avkastning kommer den företaget till godo och beskattas då som inkomst. På samma sätt förhåller det sig med medlen i en pensionsstiftelse. Överföringen till pensionsstiftelse är avdragsgill och om de överförda medlen ger en positiv avkastning växer stiftelsens förmögenhet. När stiftelsens medel vid något tillfälle återförs till företaget som kompensation för pensionskostnader inkomstbeskattas avkastningen. En liknande situation uppkommer också i fråga om försäkringstryggandet. En betalning av en försäkringspremie är avdragsgill och en positiv avkastning på det överförda kapitalet används därefter till att täcka delar av framtida premiebetalningar, i den mån den inte tillgodoförs förmånstagaren som extra pension. All avkastning oavsett tryggandeform beskattas alltså med både avkastningsskatt och inkomstskatt men vid olika tidpunkter.

När det gäller uttalandet i prop. 1997/98:146 att balansräkningstryggande är mer förmånligt än andra tryggandeformer kan följande anföras. En positiv avkastning kan ge minskade avdragsmöjligheter vid tryggande i pensionsstiftelse eller försäkring om avkastningen tas i anspråk för att trygga nya pensionsutfästelser eller täcka en uppräknings av redan utfärdade utfästelser, eftersom inga ytterligare överföringar respektive premiebetalningar då behöver göras. I balansräkningen förblir däremot de avsatta medlen

oförändrade oavsett avkastning, och avsättningar för nya utfästelser eller uppräknig av redan utfärdade utfästelser medför avdragsrätt på motsvarande belopp. Härav följer dock inte att kontotryggandet är mer fördelaktigt. Vid kontotryggandet blir avkastningen, till skillnad från stiftelse- och försäkringsfallen, omedelbart inkomstskattepliktig. Genom att avkastningen behålls vid stiftelse- och försäkringstryggande kan företaget sägas ha fått ett implicit "avdrag" genom att inkomstskatt inte omedelbart betalas på avkastningen. Vid kontotryggande uppkommer däremot både en skattepliktig inkomst och, om avsättningen till pensioner ökar, en avdragsgill kostnad. Om avkastningen används till nya avsättningar uppkommer således inte någon inkomstbeskattning i någon av tryggandeformerna. För att åskådliggöra hur storleken av pensionskapitalet, avkastningen, avdragsrätt och skattesatser hänger samman presenteras ett par mer utförliga exempel under överväganden och förslag nedan.

Överväganden och förslag

Bedömning: Utredningen bedömer att de nuvarande skattereglerna i huvudsak är neutralt utformade vad gäller avkastningen på pensionsmedel och avdragsbegränsning vid värdetillväxt i pensionsstiftelse. Skatteutfallen kan bli något annorlunda i de olika tryggandefallen men det kan enligt utredningens bedömning inte sägas att den ena eller andra tryggandeformen är systematiskt missgynnad gentemot de andra. Några förslag på lagändringar lämnas därför inte.

Sambandet mellan pensionskapitalets värdeförändring och avdragsreglerna kan klargöras med ett par exempel på hur valet av tryggandeform påverkar skatteinbetalningar och pensionskapital. Situationen skiljer sig något åt beroende på om avkastningen på pensionskapitalet är större eller mindre än förändringen i företagets pensionsutfästelser. Detta beror i sin tur på uppräknigen av tidigare utfästelser och eventuella nya utfästelser. De två situationerna beskrivs inledningsvis var för sig.

Gemensamt för de två exemplen är att vi antar att vi har tre företag som gör utfästelser om vardera 100 tkr år 1, där företag A

gör en avsättning i balansräkningen, företag B gör en överföring till en pensionsstiftelse och företag C köper en pensionsförsäkring. I praktiken kan dessa pensionskapital ha helt olika tillväxt, men detta är naturliga skillnader i tryggnadsformerna och inte ett utslag för bristande skatteneutralitet. För att utfallen för de tre företagen ska vara jämförbara antar vi i stället att de till år 2 har lika stor tillväxt på sitt pensionskapital. Vi antar också att statslåneräntan är 4 procent (valet av nivå är oväsentligt för exemplet), vilket innebär att avkastningsskatten blir 0,6 procent av kapitalunderlaget.

I tabell 6.3 illustreras vad som händer om avkastningen på pensionskapitalet är 5 procent, medan ökningen av pensionsutfästelserna är 7 procent. Pensionskapitalet är i samtliga fall 100 tkr, vilket till år två alltså ger en avkastning på 5 tkr och för vilket 0,6 tkr ska betalas i avkastningsskatt. Nettoavkastningen är med andra ord 4,4 tkr. Eftersom ökningen av pensionsutfästelserna till år två är 7 tkr i det här exemplet, innebär detta att företag A måste göra en ny avsättning om 7 tkr. För företag B och C räcker det däremot med en överföring respektive premiebetalning om 2,6 tkr för att nå upp till önskat nytt pensionskapital, eftersom de senare har sin avkastning kvar i stiftelsen eller försäkringen. Avdraget för pensionskostnader för företag A blir här alltså 4,4 tkr större än för företag B och C, och till detta kommer det ytterligare avdraget för företag A:s inbetalning av avkastningsskatt om 0,6 tkr. Totalt blir avdraget alltså 5 tkr större, vilket precis uppvägs av att avkastningen om 5 tkr också är en intäkt för företag A men inte för B och C. Resultatet för samtliga företag påverkas därför precis likadant – med minus 2,6 tkr – till följd av pensionskapitalets tillväxt och de nya reserveringarna. Detta ger i sin tur en negativ effekt på inkomstskatten som minskar med 0,57 tkr. I slutändan har samtliga tre företag alltså samma inverkan på sina resultat och pensionskapital av skattereglerna.

Tabell 6.3 Exempel 1

Konsekvenser av en värdeutveckling av pensionskapitalet som är *mindre* än behovet av nytt tryggande i de olika tryggandeformerna

	A (balansräkning)	B (stiftelse)	C (försäkring)
<i>År 1</i>			
1. Arbetsgivarens reservering	100	100	100
2. Pensionskapital	100	100	100
<i>År 2</i>			
3. Avkastning före avkastningsskatt	5	5	5
4. Avkastningsskatt	0,6	0,6	0,6
5. Avkastning efter avkastningsskatt	4,4	4,4	4,4
6. Ny reservering	7	2,6	2,6
7. Pensionskapital	107	107	107
8. Avdrag för ny reservering	7	2,6	2,6
9. Avdrag för avkastningsskatt	0,6	0	0
10. Resultatpåverkan före avdrag	5	0	0
11. Resultatpåverkan efter avdrag (=10-8-9)	-2,6	-2,6	-2,6
12. Inkomstskatt (22 % av 11)	-0,57	-0,57	-0,57
<i>Sammanfattning</i>			
13. Resultatpåverkan netto (=11-12)	-2,03	-2,03	-2,03
14. Pensionskapital	107	107	107
15. Överskott i pensionskapitalet	0	0	0
16. Betald skatt (=4+12)	0,03	0,03	0,03
17. Totala avdrag (=1+8+9)	107,6	102,6	102,6

Noterbart är här att om det antagandet gjorts att företagens nya reserveringar hade varit precis lika med nettoavkastningen på pensionsmedlen, det vill säga 4,4 tkr, hade företagens resultat inte påverkats alls. För företag A hade intäkten från avkastningen precis vägts upp av avdragsrätterna om 4,4 tkr för ny avsättning och 0,6 tkr för avkastningsskatten, och för företag B och C hade pensionskapitalet i stiftelsen respektive försäkringen precis täckt de nya nödvändiga reserveringarna.

Situationen blir dock något annorlunda om avkastningen på pensionskapitalet är högre än de nya reserveringarna företagen gör år 2. Det åtminstone tillfälliga överskott som då skapas i pensions-

kapitalet behandlas nämligen något olika i de tre fallen. Tabell 6.4 visar ett exempel på hur situationen ser ut om avkastningen återigen är 5 tkr, men de nya reserveringarna endast är 3 tkr.

Tabell 6.4 Exempel 2

Konsekvenser av en värdeutveckling av pensionskapitalet som är *större* än behovet av nytt tryggande i de olika tryggandeformerna

Företag:	A (balansräkning)	B (stiftelse)	C (försäkring)
<i>År 1</i>			
1. Arbetsgivarens reservering	100	100	100
2. Pensionskapital	100	100	100
<i>År 2</i>			
3. Avkastning före avkastningsskatt	5	5	5
4. Avkastningsskatt	0,6	0,6	0,6
5. Avkastning efter avkastningsskatt	4,4	4,4	4,4
6. Ny reservering	3	0	0
7. Pensionskapitel	103	104,4	104,4
8. Avdrag för ny reservering	3	0	0
9. Avdrag för avkastningsskatt	0,6	0	0
10. Resultatpåverkan före avdrag	5	0	0
11. Resultatpåverkan efter avdrag (=10-9-8)	1,4	0	0
12. Inkomstskatt (22 % av 11)	0,31	0	0
<i>Sammanfattning</i>			
13. Resultatpåverkan netto (=11-12)	1,09	0	0
14. Pensionskapital	103	104,4	104,4
15. Överskott i pensionskapitalet	0	1,4	1,4
16. Betald skatt (=4+12)	0,91	0,6	0,6
17. Totala avdrag (=1+8+9)	103,6	100	100

Upplägget är till en början likt det i det första exemplet: företagen reserverar 100 tkr till pensioner år ett, kapitalet växer med 5 tkr till år två, vilket blir 4,4 tkr efter avkastningsskatt. För att trygga upp-
räkning och/eller nya utfästelser om 3 tkr får företag A nu göra en
ny avsättning om 3 tkr, medan företag B och C kan använda sitt
pensionskapital i en stiftelse eller en försäkring för detta ändamål.
För företag B och C blir exemplet mycket enkelt: utfästelser har
gjorts om 103 tkr men pensionskapitalet uppgår till 104,4 tkr.
Trots att inga nya avdragsberättigade överföringar eller premie-

betalningar har gjorts finns nu ett överskott om 1,4 tkr i pensionskapitalet. Detta överskott är ännu inte inkomstbeskattat, men kommer att bli det när det i framtiden tas i anspråk till pensionskostnader i företagen.

Företag A har däremot gjort en ny avsättning om 3 tkr och har då ett pensionskapital om 103 tkr. Efter avdrag för avsättning och avkastningsskatt är överskottet från avkastningen 1,4 tkr, men till skillnad från överskotten för företag B och C beskattas det omgående. Efter inkomstskatt om 0,31 tkr kvarstår därför 1,09 tkr i beskattad vinst.

Det kan alltså finnas en skillnad mellan utfallen för de tre olika trygghandformerna om det uppstår ett överskott i pensionskapitalet. Här kan dock noteras två saker. Företag A kan använda överskottet från pensionskapitalet till annat än pensionskostnader, exempelvis dela ut det till sina ägare. Företag B och C kan endast använda sitt överskott till framtida pensionskostnader. Att den omedelbara beskattningen ser något olika ut får snarast ses som en naturlig konsekvens av dessa skillnader och inte ett utslag av bristande neutralitet. Dessutom kommer överskottet på sätt som är beskrivet att inkomstbeskattas även för företag B och C så fort företaget tar del av det genom kompensation för pensionskostnader. Att beskattningen är uppskjuten innebär i princip inte att trygghandformerna inte är neutrala. Ett företag som först betalar inkomstskatt och sedan får avkastning på det beskattade kapitalet har i slutändan lika mycket beskattade medel som ett företag som först får avkastning på obeskattat kapital och sedan betalar inkomstskatt på hela summan (inklusive avkastning).

Mot bakgrund av att utredningen finner att gällande skatteregler när det gäller avkastning på pensionsmedel är neutrala mellan de olika trygghandformerna lämnar utredningen inga förslag på ändringar i den delen.

Utöver den uppskjutna beskattningen uppstår det emellertid en annan skillnad. Överskottet i pensionsstiftelsen och försäkringen blir i sparandefasen beskattat med den förmånliga lägre skattesatsen för avkastning på pensionskapital, 15 procent av schablonavkastning, trots att dessa medel ännu inte har använts till något pensioneringssyfte. Detta gäller allt överskott i pensionsstiftelser och försäkringar.

6.9.2 Överskott i pensionsstiftelse och pensionsförsäkring

Gällande rätt och bakgrund

Ett överskott kan som beskrivits uppstå i en pensionsstiftelse eller en pensionsförsäkring genom att det förvaltade kapitalet ger upphov till en avkastning som inte används till att trygga pensionsutfästelser. Ett överskott kan också uppstå exempelvis genom att pensionsskulden minskar vid dödsfall inom borgenärskretsen. Det kan också noteras att dagens skatteregler tillåter en viss överkonsolidering av en pensionsstiftelse. Ett företag kan således föra över nya medel till en pensionsstiftelse med avdragsrätt trots att hela pensionsutfästelsen har full täckning i stiftelseförmögenheten. Förutsättningen för detta är dock enligt 28 kap. 13 § IL att 80 procent av stiftelsens förmögenhet vid beskattningsårets ingång eller utgång inte överskrider pensionsreserven. Annorlunda uttryckt innebär bestämmelsen att när stiftelsens förmögenhet motsvarar 125 procent eller mer av pensionsreserven medges inga nya avdrag. För ett företag som tryggar pensionsutfästelser i balansräkningen resulterar däremot ett överskott i en omedelbar inkomstbeskattning, oavsett hur överskottet uppstår. Inga nya avsättningar kan göras utan att de svarar mot utfästelser och vid fallande pensionsskuld på grund av exempelvis dödsfall måste avsättningarna minskas och motsvarande belopp inkomstbeskattas.

I både stiftelse- och försäkringstryggande finns däremot en möjlighet att kapital som ännu inte behövt tas i anspråk för att trygga pensionsutfästelser förvaltas och avkastningsbeskattas som pensionskapital. Eftersom avkastningsskatten på pensionsmedel är 15 procent av en schablonavkastning som motsvarar den genomsnittliga statslåneräntan, jämfört med vanlig inkomstskatt om 22 procent på faktisk avkastning för företag framstår tryggandeformerna inte som helt neutrala i skattehänseende.

Överväganden och förslag

Bedömning: Som en del i kartläggningen av skatteneutraliteten mellan tryggandeformerna kan konstateras att det råder en viss skillnad i hur överskott från pensionskapital beskattas, men att problemet i praktiken tycks litet. Skillnaden kan också till stor

del förklaras av att avkastningen disponeras på olika sätt i de olika tryggandeformerna. Utredningen föreslår därför inga förändrade regler i denna fråga.

Reglerna är som konstaterats inte helt skatteneutrala. Det finns emellertid ett antal omständigheter som gör att denna bristande neutralitet i praktiken inte är något större problem. För det första kommer överskottet i pensionsstiftelser eller försäkringar företagen till godo endast i den utsträckning det i framtiden används till pensionskostnader. Att pensionskapitalet under sådana förhållanden endast träffas av avkastningsskatt framstår då som fullt rimligt. För det andra visade en genomgång av Sveriges pensionsstiftelser med förmögenheter över 50 miljoner kronor utförd av Länsstyrelsen i Stockholms län år 2003 att några stora överskott i stiftelserna inte förelåg. Tillsammans hade stiftelserna en förmögenhet om cirka 105 procent av de samlade pensionsskuldena (källa: Länsstyrelsen i Stockholms län och utredningens beräkningar). Slutligen har denna aspekt såvitt utredningen känner till inte heller i tidigare sammanhang uppfattats som ett problem.

Med tanke på det ovan anförda anser utredningen att den bristande neutraliteten i sig inte är skäl nog att ändra nuvarande regler. Det kan emellertid noteras att utredningen föreslår ett slopande av den ovan nämnda 80-procentsregeln i 28 kap. 13 § IL (se avsnitt 6.4.2). Denna regel har i vissa fall möjliggjort att nya överföringar varit avdragsgilla även då förmögenheten överstigit pensionsreserven. Med en sådan förändring blir reglerna mer neutrala.

6.9.3 Uppräkning av särskild löneskatt på pensionskostnader

Gällande rätt och bakgrund

När en arbetsgivare tryggar en pensionsutfästelse betalar vederbörande också särskild löneskatt på pensionskostnader (SLP) med för närvarande 24,26 procent av det belopp som, beroende på val av tryggandeform, antingen avsatts i balansräkningen, överförts till pensionsstiftelse eller betalats för försäkringspremie. Denna skatt är tänkt att motsvara skattedelen i arbetsgivareavgiften som betalas på vanliga lönekostnader. Eftersom SLP erläggs redan när pensions-

utfästelserna tryggas i stället för när pensionen betalas ut kan man säga att det handlar om ett förtida skatteuttag. Systemet är dock konstruerat så att det för företagen inte ska spela någon roll när skatten betalas (SOU 1989:33).

Pensioner som betalas ut är omgående skattepliktiga till SLP. Från det skattepliktiga beloppet får dock dras av såväl de pensionsmedel som tagits ur en pensionsstiftelse som minskningar av pensionsavsättningar i balansräkningen. Detta medför att ingen ny SLP utgår när det tryggade pensionskapitalet används till pensionsutbetalningar. Systemet är ekvivalent med att företagen i stället skulle betala SLP vid tidpunkten för pensionsutbetalningarna, eftersom det vid en sådan lösning skulle krävas ett 24,26 procent större tryggande än idag för att täcka de framtida SLP-betalningarna. SLP-inbetalningar som görs vid tryggandet kan således anses växa lika snabbt som övrigt pensionskapital fram tills dess att pensionsutbetalningarna görs, eftersom företaget då kan göra pensionsutbetalningar till ett värde av pensionskapitalet utan att ny SLP behöver betalas. Trots att reglerna är mycket likartade för de tre tryggandeformerna finns här emellertid ett neutralitetsproblem.

Reglerna innebär att vid tryggande av en pensionsutfästelse betalas omgående 24,26 procent SLP oavsett tryggandeform. Pensionskapitalet tillåts sedan växa genom avkastning i både pensionsstiftelse och pensionsförsäkring, och hela kapitalet inklusive avkastning kan användas till pensionskostnader utan att ny SLP erläggs. Reglerna för tryggande i balansräkning är dock annorlunda eftersom pensionsmedlen där inte är avskilda från övrigt kapital i näringsverksamheten. För att den avsatta posten ska växa krävs i stället att företaget gör nya avsättningar, och dessa avsättningar är som beskrivet skattepliktiga till SLP. Tillväxten av pensionskapitalet i balansräkningstryggande kan alltså inte användas till nytt tryggande utan att ny SLP också måste betalas. För att uppnå en viss neutralitet tillåts emellertid att nya avsättningar görs motsvarande 85 procent av den genomsnittliga statslåneräntan multiplicerad med avsättningsbeloppet vid beskattningsårets ingång utan att ny SLP utgår. Detta motsvarar en schablonavkastning lika stor som statslåneräntan, där avkastningsskatten på 15 procent av statslåneräntan dragits av.

Man kan säga att inbetald SLP för pensionskapital i pensionsstiftelser och pensionsförsäkringar årligen anses växa med den

faktiska bruttoavkastningen minus avkastningsskatten, medan den för avsättningar i balansräkningen anses växa med statslåneräntan minus avkastningsskatten. Detta innebär också att ju lägre avkastning en stiftelse eller försäkring har på sitt kapital, desto mer får man betala i SLP när nya överföringar eller premiebetalningar krävs. För avsättningar i balansräkningen saknas detta samband. Förhållandet exemplifieras i tabell 6.5 nedan.

Tabell 6.5 Exempel SLP

Utrymmet för nytt tryggande utan att ny SLP behöver betalas bestäms enligt tabellen nedan

Tryggandeform	SLP-fritt utrymme
Stiftelse och försäkring	Ingående pensionskapital * avkastningstakt – avkastningsskatt
Balansräkning	Ingående pensionskapital * statslåneräntan – avkastningsskatt

Överväganden och förslag

Bedömning: Utredningen föreslår inga förändringar i nuvarande regler om betalning av särskild löneskatt på pensionskostnader men noterar att tryggandeformen ”avsättning i balansräkning” i praktiken tycks missgynnad i detta avseende.

Rent principiellt tycks den ideala formen för SLP-reglerna vara att även SLP på avsättningar i balansräkningen skulle tillåtas växa med sin avkastning minus avkastningsskatt. Detta skulle ge neutrala regler oavsett tryggandeform. Av tabell 6.5 framgår att företag som tryggar pensionsutfästelser genom avsättning i balansräkningen går miste om möjligheten att göra nya avsättningar med belopp motsvarande värdet på den ingående avkastningen multiplicerad med skillnaden mellan den faktiska avkastningen och statslåneräntan. Detta värde kan vara positivt eller negativt, beroende på storleken på den faktiska avkastningen. För att kvantifiera på ett ungefär hur stor denna skillnad är kan vi exempelvis se hur avkastningen sett ut historiskt för verksamt kapital på Stockholmsbörsen, samt på hur hög statslåneräntan varit under samma perioder. Multipliceras skillnaden dem emellan med de totala avsättningarna

till pensioner i svenska företag får man en viss uppfattning om hur stora SLP-fria avsättningar företagen går miste om årligen.

De totala avsättningarna under rubriken "Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m." hos svenska företag var år 2012 cirka 67 miljarder kronor (källa: Skatteverket). I tabell 6.6 nedan visas hur förhållandet mellan börsavkastning och statslåneränta sett ut historiskt, hur stor skillnad i SLP-fria avsättningar detta implicerar att företagen går miste om årligen på grund av bristande neutralitet, samt hur mycket extra inbetald SLP det motsvarar. Eftersom särskilt den uppskattade börsavkastningen är beroende av vilken tidsperiod vi tittar på presenteras värden från tre tidsperioder: 1993–2014, 1995–2005 och 2004–2014. Dessa är valda utifrån att 1993–2014 är den längsta tidsperioden för vilket det använda indexet existerar, 2004–2014 är den senaste tioårsperioden och 1995–2005 är en tioårsperiod där både start- och slutår ligger i en upphämningsfas några år efter en konjunkturedgång.

Tabell 6.6 Historisk avkastning och statslåneränta

Medelvärden (geometriska) för statslåneränta och avkastning på kapital placerat på Stockholmsbörsen enligt det återinvesterande indexet SIXRX, implicerad SLP-pliktig avkastning samt SLP-inbetalning (24,26 procent) på motsvarande belopp

Avkastnings- period	Statslåneränta	Stockholmsbörsen	Icke-neutral SLP- pliktighet, mdr kr	Icke-neutral SLP- inbetalning, mdr kr
1993–2014	4,90 %	13,41 %	5,70	1,38
1995–2005	5,84 %	12,67 %	4,58	1,11
2004–2014	3,11 %	11,93 %	5,91	1,43

Källor: Riksgälden (statslåneränta), Fondbolagen.se (SIX Return Index, för beräkning av avkastningen på Stockholmsbörsen). Medelvärden och SLP-uppgifter är utredningens beräkningar.

Utredningen bedömer alltså att de företag som tryggar pensionsutfästelser i balansräkningen betalar mellan en och en och en halv miljard kronor årligen mer i SLP än de skulle gjort om reglerna varit likadana som för övriga tryggandeformer.

Analysen ovan ger således vid handen att det finns ett neutralitetsproblem. De finns också lösningar som sannolikt skulle innebära en ökad neutralitet. En sådan lösning är att låta uppräkningsmedel avsätta i balansräkningen utan att ny SLP

behöver betalas öka med en lämplig faktor. Enligt utredningens bedömning skulle en sådan justering, om den överensstämde med de avkastningsantaganden som presenterats, leda till minskade skatteintäkter med en dryg miljard kronor. I brist på en lämplig finansiering avstår dock utredningen från att lämna något förslag i denna del, utan nöjer sig med att på sätt som ovan skett redovisa den aktuella neutralitetsbristen.

6.10 Utbetalningsvillkoren för en pensionsförsäkring

6.10.1 Gällande rätt och bakgrund

Skatterättsligt delas livförsäkringar in i två huvudgrupper: pensionsförsäkringar och kapitalförsäkringar. Denna indelning är avgörande för beskattningen. Premier för pensionsförsäkringar är avdragsgilla inom vissa ramar. Belopp som betalas ut i pension ska beskattas (10 kap. 5 § samt 11 kap. 1 § IL). Alla utbetalningar från en pensionsförsäkring är skattepliktiga fullt ut även om försäkringspremierna inte dragits av i sin helhet på grund av den begränsade avdragsrätten. Premier för kapitalförsäkringar får inte dras av. Å andra sidan är belopp som faller ut på grund av kapitalförsäkringar, inklusive återbäring, skattefria (8 kap. 14 och 24 §§ IL). Förutom vid inkomstbeskattningen är det även av betydelse vid uttag av avkastningsskatt om en försäkring är en pensions- eller kapitalförsäkring.

Bestämmelserna i 58 kap. IL har i allt väsentligt tillkommit till följd av förslagen i prop. 1975/76:31. Motivet bakom 1975 års lagändringar var att få till stånd ett system där endast pensionsförsäkringar som tjänar ett verkligt pensioneringsändamål skattesubventioneras. Pensioneringssyftet anges inte direkt i lagtexten utan uttrycks i stället genom ett antal så kallade kvalitativa villkor som uppställs på en pensionsförsäkring. De kvalitativa villkoren avser kretsen av försäkrade och i förekommande fall förmånstagare, försäkringens ändamål (ålders-, sjuk- eller efterlevandepension), utbetalningsfristerna samt inlåsningsfristen av pensionskapitalet (begränsningar i förfoganderätten). Samtliga villkor måste vara uppfyllda för att försäkringens ska få tecknas som en pensionsförsäkring, både när det gäller en privat pensionsförsäkring och en tjänstepensionsförsäkring. Om något av de kvalitativa villkoren inte är uppfyllt när försäkringsavtalet ingås är en livförsäkring i skattehänseende att

anse som en kapitalförsäkring. Även en försäkring som uppfyller villkoren för en pensionsförsäkring kan dock tecknas som en kapitalförsäkring.

Bestämmelserna har betydelse inte bara för arbetsgivarens avdrag för premier för en pensionsförsäkring utan även för tryggande av pensionsutfästelser i andra trygghandformer eftersom det i 28 kap. 2 § IL föreskrivs att en pensionsutfästelse berättigar till avdrag bara om en försäkring för utfästelsen skulle ha varit en pensionsförsäkring. Om en pensionsutfästelse inte uppfyller de kvalitativa villkoren får alltså arbetsgivaren inte avdrag för att trygga framtida pensioner enligt utfästelsen.

Utbetalningsvillkoren för ålders- och efterlevandepension – annan pensionsförsäkring än fondförsäkring

Ålderspension som inte upphör före 65 års ålder måste betalas ut under minst fem år och under de första fem åren med samma belopp vid varje utbetalningstillfälle eller med stigande belopp (den så kallade femårsregeln). Pensionen ska upphöra när den försäkrade dör även om avtalad utbetalningstid inte löpt ut. Efterlevandepension får betalas ut så länge den efterlevande lever. Femårsregeln gäller även för efterlevandepension. Ett villkor motsvarande femårsregeln ska, liksom övriga kvalitativa villkor, tas in i försäkringsavtalet.

Femårsregeln fick sin nuvarande utformning år 1975. Syftet bakom förbudet att sänka utbetalningarna under den inledande femårsperioden är att pensionsutbetalningarna ska fördelas så att de tillgodoser ett varaktigt pensioneringsbehov och att avdrag inte ska kunna medges för en försäkring utan pensionssyfte och som i praktiken fungerar som en kapitalförsäkring (jfr prop. 1950:93 s. 171, prop. 1975/76:31 s. 119 och prop. 1989/90:34 s. 57). Förbudet att sänka pensionsbeloppen under de första fem åren omöjliggör att ett stort belopp kan falla ut initialt och därefter endast obetydliga belopp löpande under fem år. Femårsregeln utgör även ett hinder för att avbryta pensionsutbetalningarna under de första fem åren. Att ålderspension under de första fem åren däremot får betalas ut med stigande belopp har sin förklaring i att det ska vara möjligt att skaffa sig ett försäkringsskydd som följer den allmänna standardutvecklingen (prop. 1975/76:31 s. 119).

En utbetalningsplan i ett avtal om pensionsförsäkring måste således följa reglerna i inkomstskattelagen. Det förekommer flera olika typer av livförsäkringsprodukter såväl i Sverige som inom hela EES-området. I grova drag kan produkterna delas in i traditionella livförsäkringar och fondförsäkringar (se nedan). Enligt försäkringsrörelselagen (2010:2043), FRL, är en fondförsäkring en försäkring som är anknuten till värdepappersfonder som förvaltas av fondförvaltare som har rätt att driva fondverksamhet enligt lagen om (2004:46) om värdepappersfonder eller till specialfonder som förvaltas av den som har rätt att förvalta specialfonder enligt lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder. Begreppet traditionell livförsäkring definieras inte i FRL men brukar användas som ett samlingsbegrepp för försäkringar som inte är fondförsäkringar. Eftersom en så kallad depåförsäkring (se nedan) inte uppfyller kravet för en fondförsäkring hänförs den näringsrättsligt också till gruppen traditionella försäkringar.

Kännetecknande för en traditionell livförsäkring som inte är en depåförsäkring är att försäkringsgivaren garanterar försäkringstagaren ett visst belopp från en viss ålder eller tidpunkt och under en viss tid eller livsvarigt. Därutöver kan belopp erhållas i form av återbäring. Försäkringstagaren har ingen möjlighet att påverka placeringsinriktningen för inbetalda premier. Femårsregeln har av många försäkringsbolag kommit att tillämpas så att den för andra traditionella livförsäkringar än depåförsäkringar endast avser belopp som garanteras i försäkringsavtalet eller på annat sätt medan tilläggsbelopp i form av återbäring eller annan andel av överskott, som gottskrivs försäkringstagarna vid utbetalningarna, inte omfattas. Återbäring i den typen av försäkringar avser den del av försäkringsbolagets överskott, utöver garanterad ränta, som enligt kontributionsprincipen hänför sig till och av försäkringsbolaget gottskrivs försäkringen i samband med varje enskild utbetalning av de i avtalet utfästa pensionsbeloppen (de utfästa beloppen får inte sänkas av försäkringsbolaget). De ännu inte utbetalda överskottsmedlen kvarstår som fria medel i bolaget och får användas för förlusttäckning. Tekniken innebär att tilläggsbeloppen, vilka således bestäms från tid till annan med hänsyn till försäkringsbolagets ekonomiska ställning, kan variera.

I ett överklagat förhandsbesked, RÅ 2007 ref. 49, hade Högsta förvaltningsdomstolen att ta ställning till frågan om en sänkning av

pension som redan börjat betalas ut medför att försäkringen inte längre ska anses som en pensionsförsäkring. Domstolen gjorde bedömningen att en försäkring som vid tecknandet förutsatts vara en pensionsförsäkring och som skattemässigt behandlats som sådan behåller sin skattemässiga karaktär även när utbetalningar från försäkringen sänks under de första fem utbetalningsåren. Domen ger emellertid inget entydigt svar på frågan om femårsvillkoret i den typen av traditionella försäkringar endast syftar på de belopp som är garanterade enligt avtalet eller även på återbäringsdelen.

Storleksförhållandet mellan utfästa belopp och en förväntad återbäring kan till viss del styras i försäkringsvillkoren. Ju lägre utfäst belopp i förhållande till inbetalda premier och ju lägre garanterad ränta desto högre återbäring kan tillkomma försäkringen. Om femårsregeln bara gäller garanterade belopp öppnar det för livförsäkringar som inte behöver ha ett egentligt pensionssyfte eftersom engångsutbetalningar av tilläggsbelopp, på grund av andel i överskott, skulle vara möjliga.

Särskilt om utbetalningsvillkoren – pensionsförsäkring som är fondförsäkring

Möjligheten för försäkringsbolag att meddela livförsäkring med fondanknytning infördes år 1989 genom lagen om livförsäkringar med anknytning till värdepappersfonder (1989:1079). Denna lag upphävdes år 1999 och särbestämmelserna avseende fondförsäkringar togs i stället in i 1982 års försäkringsrörelselag (1982:713). Numera finns reglerna i 2 kap. 12 § försäkringsrörelselagen (2010:2043), FRL. I prop. 1989/90:34 s. 35 beskrivs en fondförsäkring som en försäkring där försäkringsbelopp m.m. inte mäts i nominella belopp utan i ett antal enheter i en individuellt bestämd förmögenhetsmassa, till exempel en aktiefond. Utmärkande för en sådan försäkring är att försäkringstagaren ges möjlighet att inom vissa ramar själv bestämma placeringsinriktningen och därigenom riskgraden i kapitalförvaltningen. Det är dock försäkringsbolaget som är andelsägare i fonden. Systemet innebär att försäkringsbolagen inte kan förvalta det till fonderna anknutna kapitalet i egna fonder inom ramen för den allmänna finansförvaltningen (prop. 1989/90:34 s. 39). Införandet av en sådan möjlighet diskuterades i prop. 1998/99:87 s. 308 men förkastades.

I fråga om fondförsäkringar går det inte att upprätthålla kravet på samma eller stigande belopp vid varje utbetalningstillfälle om pensionens storlek är relaterad till värdet av uppsparade fondandelar och försäkringens saknar en utbetalningsplan som är bestämd till belopp eller liknande (prop. 1989/90:34 s. 57). För fondförsäkringar gäller därför att det vid bedömningen av utbetalningarnas storlek ska bortses från sådana förändringar av beloppen som beror på fondandelarnas kursutveckling. Bestämmelsen innebär att kravet på samma eller stigande pensionsbelopp, för en fondförsäkring där pensionen är relaterad till värdet av uppsparade fondandelar, under den första femårsperioden i stället ska betalas ut med ett belopp som motsvarar värdet av samma eller stigande antal fondandelar vid varje utbetalningstillfälle eller med samma eller stigande pensionsbelopp. Beräkningen av antalet fondandelar görs med utgångspunkt i det samlade antalet andelar vid första utbetalningstillfället. Om fondbyte sker under utbetalningstiden måste en omräkning göras med hänsyn till antalet andelar i den nya fonden (prop. 1989/90:34 s. 92).

Särskilt om utbetalningsvillkoren – en så kallad depåförsäkring

Femårsregeln för fondförsäkringar omfattar enligt sin ordalydelse endast fondförsäkringar enligt försäkringsrörelselagen. Detta innebär att bestämmelsen endast tar sikte på försäkringsprodukter som meddelas i en försäkringsrörelse som lyder under försäkringsrörelselagen och således endast avser fondförsäkringar som är anknutna till fonder som förvaltas av sådana fondförvaltare som avses i lagen.

På marknaden finns också så kallade depåförsäkringar, en försäkringstyp där försäkringstagaren, liksom i fråga om fondförsäkringar, själv bär placeringsrisken och där utbetalningarnas storlek i huvudsak bestäms av försäkringens värde. Kännetecknande för en svensk depåförsäkring är att inbetalda premier efter anvisningar från försäkringstagaren får placeras även i likvida medel och i andra värdepapper än externt förvaltade fonder. Tillgångarna förvaltas i en depå som ägs av försäkringsgivaren. En depåförsäkring liknar således till sin konstruktion en fondförsäkring. I Sverige hänförs emellertid depåförsäkringar i näringsrättsligt hänseende till för-

säkringsklassen för traditionella livförsäkringar eftersom den svenska försäkringsrörelselagstiftningen inte medger andra produkter än traditionella försäkringar och fondförsäkringar som är anknutna till externt förvaltade fonder. Storleken på det förvaltade kapitalet i en depåförsäkring är beroende av försäkringstagarens förvaltningsbeslut. Med hänsyn till att försäkringstagaren själv står all ekonomisk risk innefattar försäkringen normalt inte några garanterade belopp (se dock nedan angående pensionsförsäkring) utan består i sin helhet av villkorad återbäring.

Begreppet villkorad återbäring infördes efter förslag i prop. 1998/99:87 Ändrade försäkringsrörelseregler för att möta kravet på att tydligt skilja ägarnas andel av tillgångarna från den del som försäkringstagarna har anspråk på. Eftersom lagstiftaren inte ville tvinga de vinstutdelande försäkringsgivarna att begränsa sig till tilldelad och garanterad återbäring gavs det möjlighet att arbeta med villkorad återbäring. Överskott fördelas alltså som villkorad återbäring om det inte tilldelas och därmed garanteras. Villkorad återbäring är en del av försäkringstekniska avsättningar och är därmed skild från eget kapital. De villkor som nämns är ytterst vida och omfattar villkor där värdet på förmånen kan bero på tillgångars värdeförändring eller på ett visst försäkringstekniskt resultat som försäkringstagarna står risken för. För att ge villkorad återbäring tillräcklig flexibilitet blev placeringsreglerna mindre strikta än skuldtäckningsreglerna som rör garanterade förmåner.

I RÅ 2007 not. 119, ett överklagat förhandsbesked, gjorde Högsta förvaltningsdomstolen bedömningen att en svensk depåförsäkring vars värde endast bestod i villkorad återbäring och där betalningsvillkoren var utformade på motsvarande sätt som för en fondförsäkring (pensionsbeloppens storlek var kopplade till antalet andelar) inte uppfyllde villkoren för en pensionsförsäkring.

Temporär ålderspension

Ålderspension kan vara temporär och avse pension som upphör vid 65 års ålder eller vid en annan tidpunkt. Om ålderspensionen ska upphöra vid 65 års ålder måste den enligt pensionsavtalet betalas ut i minst tre år (treårsregeln). För temporär ålderspension enligt en allmän pensionsplan som den definieras i inkomstskattelagen gäller

i stället det som anges i planen. Detta innebär att en tjänstepensionsförsäkring kan tecknas på kortare tid än tre år om bestämmelserna i den tillämpade allmänna pensionsplanen följs.

Med allmän pensionsplan förstås i 58 kap. 20 § IL inte bara en allmän pensionsplan enligt tryggandelagen utan även pensionsutfästelser som ryms inom vad som enligt en allmän pensionsplan är sedvanligt inom branschen för arbetstagare med motsvarande uppgifter. Enligt rättspraxis (RÅ 1989 ref. 12, Å 1989 not. 173) får en arbetsgivare som är ansluten till en allmän pensionsplan vid sidan om denna utfästelse lämna en annan utfästelse som kan anses utgöra en allmän pensionsplan enligt ryms-inom regeln i den utsträckning de utfästa förmånerna kan utgå enligt en allmän pensionsplan. Eftersom en utfästelse om avgångspension inte är en del av en allmän pensionsplan som den definieras i tryggandelagen måste den rymmas inom en allmän pensionsplan för att omfattas av inkomstskattelagens definition av en allmän pensionsplan. I annat fall kan inte ett avsteg från tidsfristen på tre år göras. Högsta förvaltningsdomstolen har i HFD 2014 ref. 36 slagit fast att det får anses följa av pensionsreglernas uppbyggnad att det endast är pensionsutfästelser som tryggas på sätt som avses i 28 kap. 3 § IL som ska beaktas vid prövningen om en utfästelse om avgångspension ryms inom en allmän pensionsplan. En pensionsutfästelse som i stället ordnas i form av direktpension och alltså inte tryggas enligt 28 kap. 3 § IL ska således inte beaktas vid denna prövning.

Sammanfattning – utbetalningsvillkor

När det gäller andra traditionella försäkringar än depåförsäkringar är det oklart om femårsregeln även omfattar tilläggsbelopp eller endast garanterade belopp. Bestämmelserna innebär också att det under de första fem utbetalningsåren inte går att göra avbrott i pensionsutbetalningarna eller förlänga utbetalningstiden från fem år till en längre period. Det kan ifrågasättas om inte sådana om-disponeringar borde kunna anses ligga inom ramen för pensioneringssyftet. Därutöver har det framförts att femårsregeln är hämmande för utvecklingen av nya modernare och mera flexibla försäkringsprodukter. För att en depåförsäkring ska kunna klassificeras som en pensionsförsäkring måste försäkringsavtalet inne-

hålla en utbetalningsplan som garanterar att pension under de första fem åren betalas ut med samma eller stigande belopp, vilket lett till att mer eller mindre "krystade" försäkringsprodukter tagits fram på den svenska försäkringsmarknaden enkom i syfte att uppfylla femårsregelns villkor. Nämnda försäkringar förses med särskilda utbetalningsplaner som i vissa fall garanterar så låga pensionsbelopp i förhållande till försäkringskapitalet att försäkringens pensioneringssyfte i praktiken sätts ur spel. Från branschen har även framförts att femårsregeln medför ökade kostnader för försäkringsbolagen i form av högre kostnader för administration, särskild produktutveckling och datasystem, vilket fördyrar försäkringsprodukterna.

Beträffande treårsregeln uppkommer problem när det gäller avdragsrätten för tryggnad av en avgångspension som betalas ut under kortare tid än tre år och som är förmånligare än vad som enligt en allmän pensionsplan är sedvanligt inom branschen för arbetstagare med motsvarande arbetsuppgifter. Treårsregeln medför således att en tjänstepensionsförsäkring för färre än 36 månader fram till 65 år och med förmåner som går utöver allmän pensionsplan anses som en kapitalförsäkring och leder till att den anställde riskerar att bli förmånsbeskattad för ett belopp motsvarande den premie som arbetsgivaren betalat. I detta sammanhang kan påpekas att det dessutom är oklart om en utfästelse om avgångspension som betalas ut under kortare tid än tre år är möjlig att trygga med en avdragsgill tjänstepensionsförsäkring när den temporära ålderspensionen före 65 år är i nivå med allmän pensionsplan men pensionen efter 65 år överstiger pensionen enligt allmän pensionsplan. I utredningens direktiv anges att det vid tillämpningen har kommit fram att reglerna om tjänstepension i 28 och 58 kap. IL i vissa avseenden är ofullständiga och oklara. När det gäller 58 kap. anges som exempel bland annat utbetalningsvillkoren i kapitlets 11 och 14 §§.

6.10.2 Överväganden och förslag

Förslag: Utbetalningsvillkoren för en pensionsförsäkring ska ändras så att det blir möjligt att göra ett uppehåll i pensionsutbetalningarna under de första fem åren eller förlänga utbetalningstiden från fem år till en längre period även efter att pensionen börjat betalas ut. Vid avgångspensionering ska en möjlighet införas att utan en prövning mot pensionsförmånerna inom en allmän pensionsplan kunna betala ut pension fram till 65 års ålder under en kortare tid än tre år. För så kallade depåförsäkringar ska förändringar av utbetalningarnas storlek som beror på värdeutvecklingen i de underliggande tillgångarna i försäkringen inte beaktas vid bedömningen av kravet på samma eller stigande pensionsbelopp under de första fem åren. I fråga om övriga traditionella pensionsförsäkringar ska sänkningar av återbäring på försäkringstekniska bevekelsegrunder inte beaktas vid denna bedömning.

Genom de kvalitativa villkoren för en pensionsförsäkring definieras pensioneringsändamålet. De kvalitativa villkoren, däribland utbetalningsvillkoren, tillkom till största delen vid mitten av 1970-talet och återspeglar den tidens syn på pensioneringssyftet utifrån dåtidens villkor på försäkrings- och arbetsmarkanden. Arbetsmarknaden har emellertid förändrats genom åren och allt fler bereds en möjlighet och väljer mera flexibla lösningar när det gäller att ta ut sin ålderspension. Det får även anses fördelaktigt ur ett samhälls-ekonomiskt perspektiv att så många som möjligt yrkesarbetar högre upp i åldrarna även om det sker i mindre omfattning är hel-tid. Befolkningen blir allt friskare och lever längre med stora påfrestningar på det offentliga pensionssystemet som följd. Det är också ekonomiskt fördelaktigare ur en individs perspektiv att i möjligaste mån kunna stanna kvar i arbete efter en ordinarie pensionsålder eftersom den offentliga pensionen tjänas in under hela det aktiva yrkeslivet och förvärvsinkomsterna beskattas dessutom för närvarande lindrigare än pensionen. Vid företagsomstruktureringar finns det inte sällan ett behov av att kunna utfästa en temporär ålderspension fram till 65 års ålder som betalas ut under en kortare tid än tre år. Bilden kompliceras ytterligare av att försäkringsmarknaden under senare år genomgått stora förändringar,

inte minst till följd av moderniserade näringsrättsliga regler och uppkomsten av nya försäkringslösningar och nya förvaltningsformer.

Utredningen finner att utbetalningsvillkoren för en pensionsförsäkring är svårförenliga med modernare försäkringsprodukter och passar även för övrigt mindre bra för pensionslösningar inom tjänstepensionssektorn och för det offentliga pensionssystemet. Reglerna behöver därför moderniseras. Det kan finnas flera olika sätt att reformera systemet på. Ett sätt vore att direkt i lagtexten rent allmänt ange att en pensionsförsäkring måste uppfylla pensioneringsändamålet utan att närmre definiera villkoren. Ett sådant system skulle visserligen vara mycket mera flexibelt och gynnsamt för utvecklingen av nya pensionslösningar men samtidigt kan det befaras ge upphov till stora tillämpningsproblem när det gäller att avgränsa pensioneringssyftet. Det kan inte heller uteslutas att en sådan allmänt hållen definition av en pensionsförsäkring skulle öppna upp för att försäkringsformen används på ett sätt som inte är önskvärt.

Med hänsyn till att pensionssparandet skattesubventioneras samt till att gällande systematik i regelverket i stora drag fungerat relativt bra och är väl etablerad och beprövad saknas enligt utredningen anledning att ändra bestämmelserna i grunden. Pensioneringssyftet bör därför även fortsättningsvis i lagtexten definieras genom ett antal kvalitativa villkor som måste tas in i försäkringsavtalet. De kvalitativa villkoren bör dock justeras så att de bättre återspeglar dagens behov av en mindre rigid och mera individanpassad pensionering. Det ska vara möjligt att under en pågående pensionsutbetalning göra ett uppehåll i pensionsutbetalningarna eller att utan ett uppehåll förlänga utbetalningstiden till flera än fem år. Ett skäl till en sådan förändring kan vara viljan att återuppta ett förvärvsarbete under utbetalningstiden, vilket tillfälligt minskar behovet av pension. En sådan möjlighet måste anses ligga inom ramen för pensioneringssyftet. För att säkerställa periodiciteten i utbetalningarna bör fortfarande krav ställas på samma eller stigande belopp efter att utbetalningstiden ändras så att pensionen inte heller efter ändringen får betalas ut som ett engångsbelopp. Vid uppehåll ska pensionen under de år som återstår av femårsperioden betalas ut med samma eller stigande belopp. Vid en förlängd utbetalningstid utan ett uppehåll ska pension under de första fem

åren efter förlängningen eller om den upphör dessförinnan under hela den återstående utbetalningstiden betalas ut med samma eller stigande belopp vid varje utbetalningstillfälle.

När det gäller temporär pension före 65 års ålder talar övervägande skäl för att frångå kravet på tre års utbetalningstid vid avgångspensionering. För närvarande finns en möjlighet att bortse från treårsregeln endast avseende avgångspensioner som ryms inom en allmän pensionsplan. Eftersom dagens avdragsregler för tryggnade av anställdas pensioner inte längre är direkt kopplade till en allmän pensionsplan och det finns beloppsmässiga avdragsbegränsningar uppställda direkt i inkomstskattelagen saknas egentligen anledning att behålla kopplingen till en allmän pensionsplan vid avgångspensioneringen. Däremot är utredningen inte beredd att föreslå att kravet på en viss lägsta utbetalningstid i fråga om temporär pension före 65 års helt och hållet tas bort. En sådan åtgärd skulle kunna leda till att pensioneringssyftet bakom avdragsreglerna förfelas och att reglerna i stället skulle användas som ett rent vinstutjämningsinstrument.

Även problematiken med värdeförändringar i de så kallade depåförsäkringarna i förhållande till femårsregeln kan åtgärdas på flera olika sätt. Ett sätt skulle kunna vara att tillåta placeringar i andra tillgångar än externt förvaltade fonder i försäkringsklassen för fondförsäkringar. Därigenom skulle depåförsäkringar automatiskt omfattas av skatteregeln för fondförsäkringar som tillåter att pensionens storlek varierar mellan utbetalningstillfällena under de första fem åren med hänsyn till fondandelarnas värdeutveckling. En sådan ändring förutsätter dock justeringar i näringsrätten och låter sig inte göras i detta utredningssammanhang. En mera framkomlig väg är att i stället utvidga tillämpningen av den skatterättsliga bestämmelsen för fondförsäkringar till att omfatta depåförsäkringar. Den föreslagna utvidgningen medför att även den villkorade återbäringen ska beaktas vid bedömningen av beloppens storlek, vilket motverkar uppkomsten av krystade försäkringsprodukter av det slag som i dagsläget finns på marknaden inkom i syfte att uppfylla kravet på samma eller stigande pensionsbelopp under de första fem åren.

Utredningen föreslår därutöver att lagtexten justeras när det gäller möjligheten för försäkringsgivaren att på försäkringstekniska bevekelsegrunder kunna sänka återbäring i en traditionell pensions-

försäkring för vilken försäkringsgivaren står den finansiella risken. Att lagtexten är tydlig på denna punkt är särskilt viktigt för nytecknade avtal av den typen som avses med förslaget. I dagsläget är det oklart om förekomsten av en sådan möjlighet ska ses som ett avtalsvillkor som innebär att försäkringsavtalet inte kan anses uppfylla femårsregeln och därmed inte skulle få tecknas som en pensionsförsäkring. Förslagen föranleder ändringar i 58 kap. 11, 14 och 15 §§ IL.

6.11 Förfoganden över pensionsförsäkring i vissa fall

6.11.1 Gällande rätt och bakgrund

En pensionsförsäkring får som huvudregel inte överlåtas eller återköpas (58 kap. 16 § IL). I prop. 1975/76:31 s. 124 uttalas, bland annat med hänvisning till syftet med pensionssparandet och försäkringstekniken, att en pensionsförsäkring inte är lämplig som en ”handelsvara”. Inskränkningar i rätten att överlåta eller återköpa en pensionsförsäkring under den försäkrades livstid har därför införts i skatterätten. I försäkringsavtalslagen (2005:104), FAL, föreskrivs samtidigt att en överlåtelse som sker i strid med skattereglerna är utan verkan. Det finns emellertid några undantag från förbudet att överlåta eller återköpa en pensionsförsäkring.

En överlåtelse av en pensionsförsäkring är tillåten bland annat på grund av utmätning, ackord, konkurs eller genom bodelning (58 kap. 17 § IL). Vad gäller återköp är det enligt 58 kap. 18 § IL möjligt att utan dispens endast återköpa pensionsförsäkringar med ett lågt återköpsvärde (ett prisbasbelopp). I övriga fall krävs medgivande från Skatteverket. Sådant medgivande kan ges om försäkringstagaren är på obestånd och genom ett återköp kan få en varaktig lösning på sina ekonomiska problem eller om det i övrigt finns synnerliga skäl.

Återköpsreglerna hindrar emellertid inte att hela värdet i en pensionsförsäkring överförs direkt till en annan pensionsförsäkring som försäkringstagaren tecknar i samband med överföringen med samma person som försäkrad, en så kallad flytt. Reglerna hindrar inte heller bland annat en återbetalning enligt 13 kap. 4 § äkten-skapsbalken. I den nämnda paragrafen avses vissa bodelningsfall.

Beskattning av överlåtaren vid utmätning

I prop. 1975/76:31 uttalas beträffande överlåtelse genom utmätning, konkurs eller ackord att den nya ägaren ska vara skattskyldig för utfallande belopp (s. 70 och 126). Belopp som faller ut på grundval av pensionsförsäkring ska enligt 10 kap. 2 och 5 §§ och 11 kap. 1 § IL beskattas i inkomstslaget tjänst. Att beskattning ska ske hos den som erhåller pension följer av 3 kap. 8 § IL då undantagsbestämmelsen i 3 kap. 22 § IL inte är tillämplig i detta fall. I HFD 2011 ref. 54 har Högsta förvaltningsdomstolen slagits fast att förvärvaren av en utmätt pensionsförsäkring har rätt till avdrag för anskaffningskostnaden för den förvärvade försäkringen i takt med att utbetalningarna från försäkringen tas upp till beskattning. Enligt domstolen är utgiften för förvärvet av försäkringen en nödvändig förutsättning för att få skattepliktiga inkomster i form av utbetalningar från en pensionsförsäkring. Sålunda har försäkringen även efter förvärvet ansetts utgöra pensionsförsäkring. Avdragsrätten för anskaffningskostnaden föreligger i enlighet med bestämmelsen i 12 kap. 1 § IL. Eftersom rätten till avdrag inte kan bedömas innan pensionen börjar betalas ut medges avdrag i takt med pensionsutbetalningarna.

Däremot framgår det inte av vare sig lagtexten eller rättspraxis om och i så fall i vilket inkomstslag en överlåtare av en pensionsförsäkring ska beskattas. Inte heller i förarbetena till bestämmelserna i fråga kommenteras beskattningskonsekvenserna för överlåtaren. I RÅ 2003 ref. 1, ett överklagat förhandsbesked, ansåg Skatterättsnämnden att en överlåtelse av en kapitalförsäkring skulle behandlas enligt bestämmelserna för inkomst av kapital. Betalda premier ansågs ingå i omkostnadsbeloppet för försäkringen. Skatterättsnämnden motiverade sitt beslut med att kapitalvinstreglerna i sin ordalydelse även omfattar överlåtelse av kapitalförsäkringar och att några undantag från dessa regler inte finns för dessa försäkringar. I avsaknad av såväl särskilda undantagsregler för kapitalförsäkringar som av uttalanden i förarbetena med den innebörden kunde enligt Skatterättsnämnden inte kapitalvinstbeskattning underlåtas. Högsta förvaltningsdomstolen gjorde samma bedömning och fastställde förhandsbeskedet. Med anledning av domen har reglerna ändrats och kapitalvinster samt kapitalförluster vid avyttring av

kapitalförsäkringar har undantagits från beskattning respektive avdragsrätten.

Särskilt om bodelning av pensionsförsäkring

I 58 kap. 17 § IL anges att en pensionsförsäkring får överlåtas bland annat genom en bodelning. I 3 kap. 22 § IL regleras skattskyldigheten för en make som överlåter en pensionsförsäkring genom bodelning under äktenskapet. Den överlåtande maken är under hela sin livstid skattskyldig för pensionsbelopp som faller ut om inte han eller hon skulle haft rätt till avdrag för periodiskt understöd till förvärvaren om ett sådant hade lämnats. Regleringen syftar till att motverka skatteplanering med avseende på utfallande pensionsbelopp genom att en pensionsförsäkring överförs till en make med en låg marginals katt. Av 59 kap. 2 § andra stycket IL framgår att avdrag inte får göras för pensionsförsäkring som förvärvats genom bodelning under äktenskapet utan att det pågått något mål om äktenskapsskillnad. Bestämmelserna i 58 kap. 17 § och i 3 kap. 22 § IL tillkom genom prop. 1975/76:31 men den senare bestämmelsen fick sin nuvarande utformning genom prop. 1993/94:85. Enligt tidigare lydelse omfattades även andra typer av bodelning än under bestående äktenskap av regleringen. Bestämmelsen i 59 kap. 2 § andra stycket IL infördes efter förslaget i prop. 1993/94:85.

En överlåtelse avser ibland en del av försäkringen, vanligen då en kvotdel. En sådan uppdelning kan bli aktuell till exempel i samband med en bodelningsuppgörelse efter skilsmässa. Försäkringstagaren uppges normalt ha rätt till förfoganden av den typen.

De nya bodelningsregler som infördes efter förslag i prop. 1986/87:1 innehåller en bestämmelse i 13 kap. 4 § äktenskapsbalken som innebär att det vid beräkningen av makarnas andelar under vissa förutsättningar blir aktuellt att ta hänsyn till att en make har minskat sitt giftorättsgods genom att betala en premie för egen pensionsförsäkring (11 kap. 4 § tredje stycket äktenskapsbalken). Har en sådan beräkning gjorts och kan den andra maken inte få ut sin lott föreskrivs i 13 kap. 4 § äktenskapsbalken en skyldighet för försäkringsgivaren att av försäkringstagarens tillgodohavande betala tillbaka vad som fattats. I prop. 1986/87:1 s. 204 anges att en sådan återbetalning tekniskt sett är ett återköp. För att regeln inte

ska komma i konflikt med det skatterättsliga återköpsförbudet infördes därför efter förslag i prop. 1987/88:61 ett undantag i återköpsbestämmelsen, vilket numera återfinns i 58 kap. 18 § tredje stycket första meningen II. Inte i någon av dessa propositioner har en delning av pensionsförsäkring vid bodelning diskuterats i återköpsmanhang, vilket naturligtvis kan bero på ett förbiseende men det kan också bero på att en sådan delning inte bedömts komma i konflikt med återköpsförbudet.

Det anförda torde innebära att en delning av en pensionsförsäkring civilrättsligt omfattas av rättsfiguren bodelning. Det är emellertid oklart hur en sådan bodelning rent praktiskt går till. Det kan för övrigt påpekas att ett annat sätt att överföra rätten till pension till någon annan än den försäkrade vore att ta in ett förmånstagarförordnande i försäkringsavtalet. Ett sådant förfogande är emellertid inte möjligt i fråga om en privat ålderspensionsförsäkring då det i 58 kap. 10 § andra stycket II anges att förmånstagare inte får sättas in till en annan ålderspensionsförsäkring än en tjänstepensionsförsäkring.

Återköp av en pensionsförsäkring i andra fall än vid så kallad flytt

Återköpsförbudet syftar till att förhindra att pensionskapitalet tas ut i förtid. Vad som avses med ett återköp definieras varken i inkomstskattelagen eller i försäkringsavtalslagen. Den vedertagna uppfattningen är att återköp innebär att försäkringsgivaren frigörs från sina åtaganden genom att betala ut försäkringens värde och annullera avtalet.

Högsta förvaltningsdomstolen ansåg i HFD 2012 not. 65 att återköpsreglerna utgör ett hinder för att likvidera en tjänstepensionskassa och att överföra kassans tillgångar till en pensionsstiftelse. Enligt domstolens uppfattning föreligger ett återköp när pensionskassan befrias från sina pensionsutfästelser och tillgångarna förs ut ur försäkringssfären. Det är således omöjligt att byta trygghandform från en tjänstepensionsförsäkring till egen regi. Den fråga som uppkommer är i så fall om det finns några tungt vägande skäl att ändra på detta förhållande i ett fall som detta. Frågan tas upp i samband med diskussionen om byte av trygghandform.

I NJA 2013 s. 540 fann Högsta domstolen att inkomstskattelagens återköpsförbud utgjorde ett hinder för att från en pensionsförsäkring betala ut ett belopp på grund av utmätning som skett med stöd av 15 kap. 3 § FAL. I lagrummet anges att en livförsäkring i vissa fall får utmätas innan något försäkringsfall inträffat.

Den så kallade flyttregeln

Den skatterättsliga så kallade flyttregeln, som numera finns i 58 kap. 18 § tredje stycket andra meningen IL, har tillkommit efter förslag i prop. 1998/99:87 Ändrade försäkringsrörelseregler. Bestämmelsen kallas för den frivilliga flyttregeln. En flytt innebär att en försäkrings värde på försäkringstagarens initiativ överförs *direkt* till en annan försäkring. Syftet med bestämmelsen är att skattereglerna inte ska förhindra möjligheterna att flytta pensionssparandet i de fallen sådan rätt tas in i försäkringsavtalet och ligger inom ramen för gällande civilrättslig lagstiftning. Flyttregeln gäller för alla typer av pensionsförsäkringar. Det framhålls särskilt att det inte finns några skäl att förhindra att tjänstepensionsförsäkringar flyttas, särskilt mot bakgrund av att nya tjänstepensionsavtal på arbetsmarknaden möjliggör för den enskilde att själv välja försäkringsgivare (prop. 1998/99:87 s. 326).

Den frivilliga flyttregeln i dess nuvarande lydelse vållar en del tillämpningsproblem. Det är inte helt klart om regeln omfattar sammanslagningar av flera försäkringar och inte heller om det går att flytta behållningen från en försäkring som är under pågående utbetalning. Flera parter, däribland Skatteverket, har tolkat bestämmelsen så att den inte utesluter den typen av flyttar. Det torde också stå klart att det inte är fråga om flytt enligt flyttregeln när försäkringen delas upp inom ramen för ett och samma försäkringsavtal, oavsett om det av systemtekniska skäl krävs att försäkringskapitalet delas upp på flera försäkringsnummer. Det kan exempelvis gälla fall där den försäkrade har möjlighet att låta värdet i en pensionsförsäkring utbetalas delvis under viss period – under del pensionering – med ett periodiskt belopp och senare med ett annat belopp efter ordinarie pensionstidpunkt. Denna möjlighet föreligger exempelvis i flera kollektivavtalade pensionsplaner.

Den frivilliga flyttregeln torde för övrigt också förutsätta att det är den försäkringstagare som tecknat försäkringen vars hela värde flyttas som också ska teckna den mottagande försäkringen. Något sådant krav finns inte i den så kallade obligatoriska flyttregeln i 11 kap. 5 § FAL som anger att försäkringens hela värde får överföras till *en annan försäkring* i den mån sådan rätt inte saknas enligt inkomstskattelagen. Den obligatoriska flyttregeln omfattar inte kollektivavtalsgrundande försäkringar. Inkomstskattelagen har inte någon egen definition av begreppet försäkringstagare varför den civilrättsliga definitionen får genomslag i skatterätten. I 1 kap. 4 § första stycket FAL anges att med försäkringstagare avses den som ingått avtal om försäkring med ett försäkringsbolag. I paragrafens andra stycke stadgas att det som sägs om försäkringstagaren också tillämpas på den som vid personförsäkring har förvärvat försäkringstagarens rätt. Begreppet försäkringstagare i inkomstskattelagen bör vara detsamma som i försäkringsavtalslagen. Flyttregeln kan alltså anses omfatta försäkringar som tidigare varit föremål för en formell överlåtelse. Här bör emellertid påpekas att konstruktionen av vissa kollektivavtalade pensionsplaner medför vissa ytterligare komplikationer. De kollektivt avtalade pensionsförsäkringarna hanteras av valcentraler. Systemet innebär, vid byte av arbetsgivare inom samma kollektivavtalsområde, att den nya arbetsgivaren kan fortsätta att betala premier på samma försäkringsavtal utan att försäkringen formellt behöver överlåtas. Systemet tycks också möjliggöra att valcentraler vid flytt kan teckna en ny försäkring även när arbetsgivaren inte längre existerar.

Mot bakgrund av ovanstående kan det ifrågasättas om förutsättningarna för flytt är uppfyllda enligt flyttregeln (bristande försäkringstagaridentitet) efter ett arbetsgivarbyte som inte inneburit att försäkringen formellt sett överlåtits på den nya arbetsgivaren eller om arbetsgivaren inte längre existerar. När det gäller i fribrev lagda försäkringar som tecknats av inte längre existerande arbetsgivare finns ingen som kan teckna den nya försäkringen.

6.11.2 Överväganden och förslag

Förslag: I undantaget i inkomstskattelagen från förbudet att överlåta en pensionsförsäkring genom bodelning klargörs att även delning av försäkring omfattas. Återköpsreglerna ska inte hindra utmätning av belopp ur en pensionsförsäkring och inte heller en delning av försäkring vid bodelning. Värde i flera pensionsförsäkringar ska kunna överföras helt eller delvis till en och samma pensionsförsäkring med samma försäkrad. En sådan överföring ska kunna ske även under en pågående utbetalning av pension. Kravet på att den mottagande pensionsförsäkringen ska vara nytecknad tas bort. Några pensionsutbetalningar ska dock inte ha påbörjats från den mottagande försäkringen. Den frivilliga flyttregeln justeras därutöver så att pensionsförsäkringar kan flyttas även om det inte föreligger identitet på försäkringstagarsidan mellan den flyttade och den mottagande försäkringen. Slutligen klargörs i inkomstskattelagen att en ersättning på grund av överlåtelse av en pensionsförsäkring genom utmätning, konkurs eller ackord hänförs till inkomstlaget tjänst.

Förfogandereglerna i 58 kap. 17–18 § IL försvårar eller hindrar vissa förfoganden som trots pensioneringsändamålet bakom regelverket har ansetts berättigade. Det handlar om en delning av en försäkring vid en partiell bodelning, utmätning av belopp samt överföring av värdet av en eller flera pensionsförsäkringar till en annan pensionsförsäkring i vissa fall.

Förbudet att överlåta en pensionsförsäkring har sin grund i att det ansetts strida mot pensioneringsändamålet att genom en överlåtelse eller på annat sätt kunna tillgodoföra sig pensionskapitalet i förtid. Vissa förfoganden har dock ändå ansetts kunna ske. Det är bland annat tillåtet att överlåta en pensionsförsäkring på grund av utmätning, konkurs eller bodelning. Det finns också vissa, om än ytterst begränsade, möjligheter till att återköpa en pensionsförsäkring. Bakom undantaget för en överlåtelse genom bodelning ligger familjerättsliga hänseenden. Skälet till att överlåtelseförbudet inte heller gäller utmätning, konkurs eller ackord belyses inte närmare i förarbetena. När det gäller återköp anses det vara motiverat att,

förutom återköp av pensionsförsäkringar med mindre värden, under vissa omständigheter tillåta förtida uttag av pensionskapitalet.

En överlåtelse av en kvotdel i en försäkring är civilrättsligt möjlig och försäkringstagaren har normalt sett rätt till förfoganden av den typen (2003/04:150 s. 294). Däremot är det osäkert om de skatterättsliga bestämmelserna endast syftar på en överlåtelse av en hel försäkring. För att undanröja eventuella tolkningsproblem och underlätta tillämpningen av skatterätten föreslår utredningen att 59 kap. 17 § IL ändras så att bestämmelsen i klartext omfattar en delning av en försäkring. Det ska framhållas att en sådan delning inte torde anses som en flytt enligt reglerna i 58 kap. 18 § tredje stycket IL. I förtydligande syfte föreslås emellertid att bestämmelsen kompletteras med ett undantag med den innebörden. Vid bodelning på grund av äktenskapsskillnad bör det dessutom av praktiska skäl inom ramen för befintligt regelverk anses möjligt att byta försäkrad på den del som efter delning av försäkringen övertas av den andra maken genom att denne andre maken blir båda försäkringstagare och försäkrad, givet att försäkringsföretaget tillåter att så sker. Mot bakgrund av att skattereglerna inte hindrar att en pensionsförsäkring överläts genom utmätning framstår det som ändamålsenligt att skattereglerna inte heller ska utgöra ett hinder för en utmätning av belopp enligt 15 kap. 13 § FAL. Ett tillägg med den innebörden föreslås därför i 58 kap. 18 § IL. Det utmätta beloppet anses som pension enligt 10 kap. 5 § första stycket 4 IL.

En fråga som knyter an till överlåtelsereglerna i 58 kap. 17 § IL på grund av utmätning, ackord eller konkurs är beskattningen av överlåtaren för köpeskillingen. Som tidigare påpekats är beskattningen av överlåtaren av en pensionsförsäkring inte direkt reglerad. Det får emellertid anses ostridigt att köpeskillingen utgör en i princip skattepliktig inkomst. Det som är oklart är i vilket inkomstslag. Frågan är relevant eftersom tjänsteinkomster beskattas med en progressiv och kapitalinkomster med en linjär skatteskala. Ordalydelsen i 10 kap. 5 § första stycket 4 IL som avser ersättningar *på grund av* pensionsförsäkring torde endast syfta på ersättningar som faller ut när ett försäkringsfall inträffar, i synnerhet mot bakgrund av att en ersättning på grund av återköp av en pensionsförsäkring regleras särskilt i samma punkt och alltså inte ha ansetts ingå som en del i begreppet *ersättning på grund av* pensionsförsäkring. Betalningen utgör således inte pension och kan därför inte på den

grunden hänförs till inkomstslaget tjänst. Betalningen kan inte med gällande bestämmelser heller på annan grund avgränsas till inkomstslaget tjänst. Överlåtelse av en pensionsförsäkring genom avyttring utgör en sådan händelse som däremot i avsaknad av en särskild reglering i inkomstslaget tjänst kan anses falla under de grundläggande bestämmelserna i inkomstslaget kapital. Frågan är om det kan finnas skäl att i stället reglera beskattningen i inkomstslaget tjänst. Enligt utredningen talar övervägande skäl för att inkomsten borde tas upp i inkomstslaget tjänst. Överlåteraren har dessförinnan medgetts avdrag för inbetalda premier som ett allmänt avdrag eller i inkomstslaget näringsverksamhet och därigenom minskat den beskattningsbara förvärsinkomsten som hos fysiska personer är underkastad en progressiv beskattning. Pensionen skulle beskattas i inkomstslaget tjänst om försäkringen inte varit föremål för en överlåtelse. Köpeskillingen får under sådana förhållanden anses ersätta en inkomst som i grunden är hänförlig till inkomstslaget tjänst och som därför bör bli föremål för en progressiv inkomstbeskattning.

När det sedan gäller flyttregeln får följande anföras. Det är som tidigare påpekats osäkert om ordalydelsen i 58 kap. 18 § tredje stycket andra meningen IL medger att flera pensionsförsäkringar flyttas till en ny tecknad pensionsförsäkring. Det är inte heller helt klart om det går att flytta en pensionsförsäkring under en pågående utbetalning. Skatteverket har emellertid godtagit en sådan tillämpning av flyttregeln. Enligt utredningens uppfattning är det angeläget att denna tillämpning också återspeglas i lagtexten. Utredningen föreslår därför att flyttregeln justeras i detta avseende. Möjligheten att sammanföra flera försäkringar anges dock inte i klartext utan följer av övriga ändringar som föreslås i bestämmelsen.

I övrigt anser utredningen att det saknas fiskala eller andra skäl att i skatterätten behålla kravet på att en ny försäkring ska tecknas i samband med flytt. Här kan påpekas att motsvarande krav inte ställs i den obligatoriska flytträtten i 11 kap. 5 § FAL. Enligt utredningen bör även kravet på att hela värdet måste flyttas tas bort i den frivilliga flyttregeln för att inte förhindra den typen av flyttar. Utredningen föreslår således att flyttregeln i inkomstskattelagen ändras så att det blir möjligt att flytta hela eller en del av värdet i en pensionsförsäkring till en annan pensionsförsäkring med samma person som försäkrad oavsett när den mottagande försäkringen har

tecknats. Därigenom blir det också möjligt att sammanföra flera försäkringar. Detta gäller dock under förutsättning att den mottagande pensionsförsäkringen ännu inte varit föremål för utbetalning. Detta senare villkor införs för att säkerställa att utbetalningskraven för en pensionsförsäkring i 58 kap. 11 och 13 §§ IL upprätthålls. Ändringsförslaget syftar till att säkerställa att skatterätten inte hindrar den typen av flyttar inom ramen för gällande civilrättsliga regler och därmed försvårar mera flexibla pensionslösningar. Tack vare ändringen blir det möjligt att utan skattekonsekvenser dela en pensionsförsäkring på flera försäkringar, med exempelvis olika pensionsålder eller utbetalningstid, genom att en del av värdet i en pensionsförsäkring överförs till en eller flera nytecknade pensionsförsäkringar i de fallen en sådan uppdelning inte går att genomföra inom ramen för ett och samma försäkringsavtal. Ändringsförslaget gör det också möjligt att avveckla en del i eller en hel pensionsförsäkring och föra över värdet till en redan existerande pensionsförsäkring med bättre villkor eller en mera effektiv förvaltning.

Därutöver föreslås en ändring i den frivilliga flyttregeln som innebär att den mottagande pensionsförsäkringen inte behöver vara tecknad av samma person som tecknat den ursprungliga försäkringen. Ett sådant krav ställs för övrigt inte heller i den obligatoriska flyttregeln. Det finns flera sätt att uppnå detta resultat. Ett sätt vore att direkt i paragrafen likställa vissa bestämda personer med försäkringstagare. En sådan lösning skulle dock innebära att en egen skatterättslig definition av försäkringstagare skapas, vilket enligt utredningens bedömning inte är optimalt, bland annat med hänsyn till att inkomstskattelagen i fråga om civilrättsliga begrepp normalt sett faller tillbaka på begreppens innebörd i andra lagar. Det föreligger dessutom en risk för nya tolkningsproblem, inte minst i förhållande till andra skatteregler som begreppet försäkringstagaren har betydelse för. Det kan inte heller uteslutas att bestämmelsen trots en detaljerad uppräkningslista av alla tänkbara situationer ändå inte blir heltäckande och på samma gång svårsläst.

Enligt utredningen uppnås den avsedda effekten om fokus i den skatterättsliga flyttregeln, liksom i den civilrättsliga flyttregeln i 11 kap. 5 § FAL, flyttas från försäkringstagaren till försäkringen genom att formuleringen *om försäkringstagaren tecknar den* tas bort. En sådan lösning har dessutom den fördelen att den är enkel och

inte heller kan leda till några regelkollisioner med andra lagar eller andra bestämmelser i inkomstskattelagen. Den mottagande pensionsförsäkring måste dock tecknas av en arbetsgivare eller den försäkrade inom ramen för gällande civilrättsliga regler och ha samma person som försäkrad och uppfylla villkoren för en pensionsförsäkring, inklusive utbetalningsvillkoren i 58 kap. 11–13 §§ IL. Vid flytt mellan försäkringar för vilka arbetsgivaren åtagit sig att betala samtliga premier innebär bestämmelserna i 58 kap. 7 § IL att även den mottagande försäkring är en tjänstepensionsförsäkring. Detsamma gäller för det fallet att värdet i en tjänstepensionsförsäkring flyttas till en pensionsförsäkring som för detta ändamål tecknas av den försäkrade och för vilken den försäkrade inte betalar. Försäkringens karaktär av tjänstepensionsförsäkring eller privat pensionsförsäkring har betydelse vid bland annat tillämpningen av vissa skatteavtal.

Den föreslagna ändringen i den frivilliga flyttregeln med avseende på försäkringstagare påverkar inte privata pensionsförsäkringar eftersom sådana försäkringar på grund av övriga bestämmelser i 58 kap. IL inte får tecknas av någon annan än den försäkrade. Det är således endast tjänstepensionsförsäkringar som ändringsförslaget får betydelse för. Det gäller tjänstepensionsförsäkringar som lagts i fribrev och där arbetsgivaren inte längre existerar samt tjänstepensionsförsäkringar som på grund av överlåtelse ägs av någon annan än försäkringstagaren. Därutöver får även de oklarheter som för närvarande föreligger i fråga om kollektivt avtalade pensionsförsäkringar vid byte av arbetsgivare sin lösning. Den föreslagna ändringen ligger också i linje med uttalanden i förarbetena till flyttregeln avseende tjänstepensionsförsäkringar. De i tidigare avsnitt beskrivna tillämpningsproblemen torde knappast vara avsedda. Det bör enligt utredningen inte heller ha någon betydelse för beskattningen av pension vem som är försäkringstagare till den mottagande försäkring eftersom det är den försäkrade som kommer att betala skatten i samband med att försäkringssparandet betalas ut. Av central betydelse för att säkerställa att de skatterättsliga motiven till reglerna är uppfyllda är däremot att de berörda försäkringarna har samma person som försäkrad. När det gäller avkastningsskatt avseende utländska försäkringar är innehavaren av försäkringen skattskyldig.

I förtydligande syfte bör slutligen klargöras att en flytt i strid med flyttregeln utgör ett sådant förfogande över försäkringen som

omfattas av avskattningsreglerna. Att avskattningsreglerna inte är tillämpliga på försäkringsavtal som tecknats till och med den 1 februari 2007 framgår av övergångsreglerna till SFS 2008:134.

6.12 Utländska tjänstepensioner

Tjänstepension hänförs till inkomstslaget tjänst enligt 10 kap. 2 och 5 §§ IL och omfattas av skattepliktsbestämmelsen i 11 kap. 1 § IL. Något undantag för utländska tjänstepensioner görs inte. Den löneförmån som uppkommer om en arbetsgivare tryggar en pensionsutfästelse till den anställde i de tryggandeformer som räknas upp i 28 kap. 3 § IL är inte skattepliktig (11 kap. 6 § IL). Reglerna innebär således att tjänstepensionen endast beskattas när den betalas ut. Eftersom en i Sverige skattskyldig fysisk person ska beskattas även för inkomster som förvärvats utomlands och utländska tjänstepensioner inte är undantagna från skatteplikt vare sig i 8 kap. IL eller i inkomstslaget tjänst gäller dessa grundläggande principer även för utländska tjänstepensioner.

Reglerna medför emellertid att utländska skattegynnade tjänstepensioner under vissa förutsättningar inte beskattas vare sig vid utbetalning eller vid tidpunkten för tryggnad (från skatteavtal bortses här). Det gäller exempelvis tjänstepensioner som under den anställdes bosättning eller förvärvsarbete utomlands ordnas i en försäkring som i Sverige klassificeras som kapitalförsäkring. Det finns också en viss osäkerhet kring frågan om en person som är skattskyldig i Sverige under tiden när arbetsgivaren säkerställer dennes pension i motsvarande utländska tryggandeformer som avses i 28 kap. 3 § IL kan åtnjuta skattefrihet för den löneförmån som arbetsgivarens tryggnad innebär. Situationen uppkommer typiskt sett när en person som är obegränsat skattskyldig i Sverige har en anställning utomlands. Även tryggnad i tjänstepensionsinstitut inom EES-området vållar vissa tillämpningsproblem. Det samma gäller pension som utbetalas från pensionsfonder, truster m.fl. utanför EES-området.

6.12.1 Gällande rätt och bakgrund

Den skatterättsliga definitionen av pension

Tjänstepension kan sägas vara en uppskjuten lön varför det är naturligt att ta upp den i inkomstslaget tjänst. Någon allmän definition av begreppet pension finns dock inte i skattelagstiftningen utan den skatterättsliga definitionen består i att ett antal inkomster som utgör pension räknas upp i 10 kap. 5 § IL. Bland annat framgår i första stycket i de för utredningen relevanta delarna att med pension avses ersättningar på grund av tidigare tjänst på annat sätt än genom försäkring (punkten 3), ersättningar på grund av pensionsförsäkring eller återköp av sådan försäkring (punkten 4) och ersättningar till förmånstagare enligt ett avtal om tjänstepension som är jämförbart med en pensionsförsäkring (punkten 5).

Den ursprungliga definitionen av pension i p. 1 anv. till 31 § kommunalskattelagen hade dock följande lydelse (prop. 1928:213): ”Med pension förstås dels pension, som utgår på grund av föregående tjänsteförhållande, dels och annan livränta, som utgår på grund av *pensionsförsäkring* (utredningens kursivering).” Efter förslag i prop. 1950:93 modifierades definitionen av pension och fick i princip samma lydelse som i dag. Med pension avsågs ”dels belopp, som annorledes än i följd av *försäkring* utgår på grund av föregående tjänsteförhållande ... dels och belopp som utgår på grund av pensionsförsäkring vare sig denna tagits i samband med tjänst eller annorledes”. I samband med att det skatterättsliga begreppet kapitalförsäkring infördes på 1950-talet uttalades angående beskattningen hos den anställde av kapitalförsäkringar tecknade i samband med tjänst att premiebeloppet skulle tas upp som inkomst utan avdragsrätt för motsvarande belopp och att utfallande belopp inte skulle beskattas vid utbetalning. I RÅ 2000 ref. 4 och RÅ 2003 not. 89 fann Högsta förvaltningsdomstolen emellertid att en anställd inte skulle förmånsbeskattas för en premie som arbetsgivaren betalat för en kapitalförsäkring som pantsatts till den anställde som säkerhet för pensionsutfästelsen. Däremot gjorde Högsta förvaltningsdomstolen bedömningen i en annan dom att en premie för en kapitalförsäkring som arbetsgivaren betalat och som tecknats för att säkerställa pensionsutfästelsen skulle tas upp hos den anställde om denne sattes in som en oåterkallelig förmånstagare till försäkringen eftersom den

anställda då ansetts kunna disponera över försäkringen (RÅ 2000 ref. 28).

Lagtexten innebär sammanfattningsvis att alla ersättningar som betalas på grund av tidigare tjänst på annat sätt än genom försäkring ska anses utgöra pension enligt 10 kap. 5 § första stycket 3 IL. Med uttrycket ”på annat sätt än genom försäkring” avses såväl pensions- som kapitalförsäkring. Att så är fallet har även bekräftats i RÅ 1984 1:25 och RÅ 2000 ref. 28 (överklagade förhandbesked). Högsta förvaltningsdomstolen konstaterade i båda rättsfallen att utbetalningarna visserligen skulle utgå på grund av föregående tjänsteförhållande men till följd av försäkring. Eftersom försäkringarna inte uppfyllde villkoren för pensionsförsäkring ansågs de som kapitalförsäkringar. Enligt 8 kap. 14 och 24 §§ IL är ersättningar på grund av kapitalförsäkring skattefria.

Innebörden av formuleringen *på grund av tidigare tjänst* är något oklar vad gäller ersättningar vid delpensionering (jfr RÅ 2003 ref. 6). Problemet belyses ytterligare i avsnitt 6.1.

Principerna bakom beskattningen av personförsäkringar

Särskilda beskattningsregler för personförsäkringar har funnits sedan kommunalskattelagens tillkomst. Begreppet kapitalförsäkring följde inledningsvis civilrätten medan begreppet pensionsförsäkring definierades särskilt redan från början dels för att avgränsa vissa livränteförsäkringar från andra, dels för att inbegripa även livräntor kombinerade med kapitalbelopp av begränsad storlek i begreppet pensionsförsäkring.

Skattereglerna för kapitalförsäkringar är en kodifiering av den praxis som etablerats innan kommunalskattelagens tillkomst. Utfallande kapitalbelopp på grund av försäkring beskattas inte eftersom förvärvet inte betraktas som en inkomst utan som ett kapitalförvärv. Av samma skäl medges inte avdrag för premierna för kapitalförsäkringar. Avkastningen på i kapitalförsäkringar placerat kapital beskattas endast hos försäkringsföretagen. Även sociala skäl har ansetts tala för att inte behandla försäkringsersättning på grund av kapitalförsäkring som skattepliktig inkomst, i synnerhet vid en progressiv inkomstbeskattning. Ju tidigare försäkringsfallet inträffar efter att försäkringen tecknats desto större är behovet av

den ekonomiska hjälp som försäkringen medför. Just då skulle också vinsten och därmed även skatten vara som störst. Beskattningsreglerna avseende kapitalförsäkringar har således sin grund i att den typen av livförsäkringsavtal inte ansetts som en vanlig affärstransaktion utan snarast som en uppoffring för att öka en trygghetskänsla mot oförutsedda händelser i framtiden (bet. 1924 s. 274).

Utfallande belopp på grund av livränte- och pensionsförsäkringar, inklusive avkastningen, beskattas däremot samtidigt som avdrag föreligger för premiebetalningar.

Avdragsrätten för försäkringspremier till personförsäkringar som arbetsgivare betalat för sina anställda var från början inte särskilt reglerad utan premierna omfattades av avdragsrätt för driftskostnader. Numera regleras avdragsrätten för pensionsförsäkringar särskilt och premier för kapitalförsäkringar är inte avdragsgilla i annat fall än som löneförmån om försäkringsbeloppet tillfaller arbetstagaren. Dagens definition av pensionsförsäkring infördes efter förslag i prop. 1975/76:31 genom att ett antal kvalitativa villkor anges i lagen och som måste tas in i försäkringsavtalet. Dessa villkor tillsammans definierar pensioneringssyftet. Det anses betydelsefullt att skilja mellan en privat pensionsförsäkring och en tjänstepensionsförsäkring eftersom avdragsrätten för försäkringar som tecknas i samband med tjänst och den skattskyldiges egna försäkringar ordnas efter olika system (prop. 1975/76:31 s. 123). Av samma skäl anses motiverat att försäkringsgivaren underrättas om försäkringens karaktär av tjänstepensionsförsäkring samt att arbetsgivaren åtar sig att betala samtliga premier för en sådan försäkring. I samma lagstiftningsärendet begränsades även avdragsrätten för kostnader för pensionering beloppsmässigt.

Utländska försäkringar

År 1969 infördes en bestämmelse om att en försäkring kan godtas som pensionsförsäkring endast om den meddelats inom en försäkringsrörelse som drivs i Sverige, det så kallade etableringskravet. Dessförinnan klassificerades även utländska försäkringar som pensionsförsäkringar på samma villkor som svenska försäkringar. Skälet till ändringen var att utländska försäkringar kommit att

utnyttjas i skatteundandragande syften eftersom premierna kunde dras av i Sverige medan utfallande försäkringsbelopp i praktiken ofta inte kunde beskattas här i landet. Genom lagändringen klassificerades i utlandet meddelade livförsäkringar som kapitalförsäkringar (numera är etableringskravet utvidgat till hela EES-området). Detta fick till följd att även försäkringar som tecknats av personer som vid tecknandet varit bosatta i utlandet och därefter flyttat till Sverige klassificerades som kapitalförsäkringar. Avdrag för fortsatta premier kunde därmed inte medges här i landet och försäkringsersättningen blev skattefri oavsett hur premierna behandlats i skattehänseende utomlands. En dispensregel infördes dock för vissa fall.

Efter förslag i prop. 1995/96:231 infördes en generell utredningsregel efter en dansk modell och som är avsedd att i beskattningshänseende likställa i utlandet skattegynnade pensionsförsäkringar med svenska pensionsförsäkringar. Bestämmelsen finns numera i 58 kap. 5 § IL och avser försäkringar som huvudsakligen avser ålders-, sjuk- eller efterlevandepension och som tecknats under den försäkrades bosättning eller förvärvsarbete i utlandet.

Enligt promemoriaförslaget skulle en utländsk försäkring som huvudsakligen *avser sådan ålders-, sjuk- eller efterlevandepension som anges i anvisningspunkten* anses som pensionsförsäkring under de i övrigt angivna förutsättningarna. Regeringen ansåg emellertid att bestämmelsen i stället borde utformas så att det framgår att det i detta hänseende är tillräckligt att den utländska pensionsförsäkringen reglerar pensionsförmåner enligt de ändamål som gäller för en inhemsk pensionsförsäkring, det vill säga ålders-, sjuk- eller efterlevandepension. Förslaget ändrades i denna del till ”försäkring som avser ålders-, sjuk- eller efterlevandepension”. Således togs den ovan kursiverade texten inte med i den nu gällande lydelsen. I fråga om ålderspension angavs att den svenska 55-årsgränsen skulle kunna tjäna till ledning (s. 47). I författningskommentaren uttalades emellertid samtidigt att de kvalitativa kraven skulle tjäna till ledning för innebörden av termerna ålders-, sjuk- och efterlevandepension (s. 54). Bestämmelserna har kommit att tillämpas så att ändamålskriteriet prövas mot bakgrund av de svenska kvalitativa kraven, vilket skapat vissa tillämpningsproblem för Skatteverket och en osäkerhet för de skattskyldiga.

Beskattning av utfallande försäkringsbelopp

Belopp som betalas ut på grund av en sådan försäkring som avses i 58 kap. 5 § IL omfattas av definitionen av pension i 10 kap. 5 § första stycket 4 IL och ska tas upp enligt 11 kap. 1 § IL. Dock finns i 11 kap. 43 § IL ett undantag från skatteplikten för utfallande belopp på grund av sådana försäkringar. Undantaget gäller i de fall den skattskyldige, på annan grund än avdragsbegränsningarna i 59 kap. IL, inte fått göra avdrag för premier för försäkringen eller i fråga om tjänstepension förmånsbeskattats för försäkringen utan att ha fått göra ett motsvarande avdrag. Vid tillämpningen av bestämmelsen ska beaktas avdrag och förmånsbeskattning både i Sverige och i utlandet. Det är oklart hur bestämmelsen i 11 kap. 43 § IL ska tolkas när avdrag i utlandet inte omfattat hela premien till följd av liknande kvantitativa begränsningar i avdragsrätten som i Sverige följer av 59 kap. IL. Är det skattepliktiga pensionsbeloppet beroende av hur stor del av premien som varit avdragsgill respektive inte förmånsbeskattats (vid tjänstepensionsförsäkring) i utlandet eller ska, liksom i fråga om svenska pensionsförsäkringar, hela pensionen tas upp. Frågan är ytterst om det förhållandet att avdrag i Sverige och i utlandet ska beaktas vid tillämpningen av bestämmelsen kan anses innebära att man ska bortse från utländska beloppsbegränsningar av det slag som avses i 59 kap. IL trots att lagtexten bara hänvisar till de svenska reglerna.

När det gäller att bedöma om en utländsk försäkring ska anses vara en pensionsförsäkring i avdragssammanhang anges i samma proposition att skattelättnaden i princip ska avse hela premien (prop. 1995/96:231 s. 54). Något absolut krav på att hela premien ska ha omfattats av skattelättnad ställs således inte i detta sammanhang. En lättnad av helt marginellt slag (något hundratal kronor) ska dock inte godtas. Om en inkomst från den utländske arbetsgivaren inte till någon del beskattas i utlandet till följd av tillämpliga skatteavtal framgår av förarbetena att det i bestämmelsen avses den skatteförmån som gäller enligt den interna rätten i det aktuella landet för försäkringen (prop. 1995/96:231 s. 54). Ordalydelsen i 58 kap. 5 § IL ”har fått avdrag” (”medgavs avdrag” enligt kommunalskattelagen) måste således i detta sammanhang läsas som att avdrag ska anses ha medgetts även om möjligheten faktiskt inte utnyttjats till följd av ett skatteavtal. Avdrag för fortsatta premie-

betalningar i Sverige kan alltså medges även om någon skattelättnad faktiskt inte erhållits i utlandet och det beror på att beskattning inte skett i landet för försäkringen. Det är osäkert i vilken utsträckning bestämmelsen i 58 kap. 5 § IL kan anses ha betydelse för tolkningen av 11 kap. 43 § IL.

Lagrådet påpekade i sitt yttrande att bestämmelsen inte var lätt att förstå eftersom en förutsättning för att en utländsk försäkring ska anses som en pensionsförsäkring är just att den försäkrade fått göra avdrag för premierna i utlandet. Enligt Lagrådet torde bestämmelsen (11 kap. 43 § IL) ta sikte på det fallet att den försäkrade flyttat till ett annat land och där inte fått göra avdrag för premierna. Avsikten med bestämmelsen torde enligt Lagrådet ha varit att klargöra att om den skattskyldige fått avdrag för premierna i något land omfattas utfallande belopp inte av skattefriheten (prop. 1999/2000:2 del 3 s. 392–393).

Det är för övrigt oklart hur bestämmelsen i 11 kap. 43 § IL förhåller sig till efterlevandepension eftersom det av naturliga skäl är någon annan än den som är skattskyldig för efterlevandepensionen som faktiskt kan ha fått avdrag för premien eller inte beskattats för förmånen. Vid en bokstavtolkning skulle efterlevandepension således alltid bli skattefri, vilket strider mot syftet med bestämmelsen.

Utländska tjänstepensionsinstitut

Enligt 1 kap. 5 § lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige (LUFV) avses med utländskt tjänstepensionsinstitut ett institut vars hemland hör till EES-området och som utan att vara försäkringsgivare enligt LUFV omfattas av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/41/EG av den 3 juni 2003 om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut (tjänstepensionsdirektivet). Inkomstskattelagens definition i 39 kap. 13 a § hänvisade inledningsvis till LUFV men i samband med utvidgningen av etableringskravet ändrades hänvisningen till tjänstepensionsdirektivet i stället.

Tillkomsten av skattereglerna för utländska tjänstepensionsinstitut med vilka arbetsgivare ingår avtal om tjänstepension som är jämförbara med pensionsförsäkring komplicerar rättsläget ytter-

ligare. Även i sådana fall betalas pensionen ut av någon annan än arbetsgivaren. Om tjänstepensionsavtalet uppfyller villkoren i 58 kap. 1 a § IL ska det utfallande beloppet beskattas som pension eftersom inkomsten är avgränsad till inkomstslaget tjänst i 10 kap. 5 § första stycket 5 IL och omfattas av en skattepliktsbestämmelse i 11 kap. 1 § IL. Om ett sådant avtal avskattas anses det dock enligt 58 kap. 2 § tredje stycket IL som en kapitalförsäkring. Det är däremot inte reglerat hur ersättningsarna ska beskattas om tjänstepensionsavtalet är jämförbart med ett försäkringsavtal men inte uppfyller villkoren i 58 kap. 1 a § IL. Frågan är om ett sådant avtal kan likställas med en kapitalförsäkring. Det är inte heller klart om den typen av avtal omfattas av bestämmelsen i 58 kap. 5 § IL för utländska pensionsförsäkringar som huvudsakligen avser pensioneringsändamål även om det i 1 a § i och för sig hänvisas till 5 §. Däremot likställs försäkringsliknande tjänstepensionsavtal som inte uppfyller kraven i 58 kap. 1 a § IL med kapitalförsäkringar enligt avkastningsskattelagen. Utländska tjänstepensionsinstitut beskattas också som livförsäkringsföretag avseende de tjänstepensionsavtal som är jämförbara med personförsäkring oavsett om de tjänstepensionsavtal som ingås uppfyller villkoren för pensionsförsäkring eller inte (39 kap. IL).

Ersättningar enligt avtal om tjänstepension som är jämförbara med pensionsförsäkring och som uppfyller villkoren i 58 kap. 1 a § IL hänförs som framgått till pension i en egen punkt fem i 10 kap. 5 § IL första stycket.

Utgångspunkten för de lagändringar som föreslogs när tjänstepensionsavtalen införlivades i svensk intern rätt är att endast sådana avtal om tjänstepension som kan jämföras med befintliga trygghetsformer ska regleras. Det framhölls att utländska tjänstepensionsinstitut som kan likställas med understödsföreningar och pensionsstiftelser bör omfattas av samma regler som gäller för de svenska motsvarigheterna även om de förmåner som utländska tjänstepensionsinstitut kan tillhandahålla inte utgör försäkringar enligt försäkringsrörelselagstiftningen i Sverige utan definieras som avtal om tjänstepension. Sådana avtal kan till sitt innehåll och sin funktion vara identiska med en tjänstepensionsförsäkring och dessutom i förekommande fall i hemlandet bedöms vara en försäkring. Om ett avtal med ett utländskt tjänstepensionsinstitut ger förmåner som till sin karaktär är jämförbara med försäkring bör

dessa skatterettsligt behandlas enligt samma principer som försäkringar (prop. 2005/06:22 s. 35). Detta är bakgrunden till att reglerna i 39 kap. IL har ändrats för att omfatta sådana tjänstepensionsinstitut. Instituterna beskattas som försäkringsföretag om tjänstepensionsavtal som förvaltas är jämförbara med personförsäkringsavtal (39 kap. 13 b § IL), alltså oavsett om avtalet är att likställa med pensionsförsäkring eller inte. Även lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel har justerats i en ny punkt 8 i dåvarande lydelse av 2 § AvPL genom att det angetts att obegränsat skattskyldiga som ingått avtal med tjänstepensionsinstitut som inte bedrivs från ett fast driftställe i Sverige är skattskyldiga under förutsättning att avtalet är jämförbart med kapitalförsäkring. Även beskattningen av utländska tjänstepensionsinstitut som från ett fast driftställe i Sverige meddelar avtal om tjänstepension med villkor som innebära att institutet kan likställas med en pensionsstiftelse har reglerats i AvPL. Övriga utländska tjänstepensionsinstitut (självständig kapitalförvaltning utan försäkringsinslag) ska beskattas enligt de allmänna reglerna i inkomstskattelagen.

Också avdragsreglerna i 28 kap. IL har justerats för att omfatta tryggnad av pensionsutfästelser i utländska tjänstepensionsinstitut. Utländska tjänstepensionsinstitut som erbjuder försäkringsliknande tjänstepensionsavtal anses – till skillnad från motsvarande svenska tjänstepensionsinstitut (försäkringsföreningar/understödsföreningar) – inte meddela försäkring enligt LUFV som är den lag som reglerar institutens verksamhet i svensk näringsrätt (prop. 2005/06:22 s. 37). Denna omständighet ansågs innebära att avdrag inte kunde medges för den typen av tryggnad även om avtalet uppfyllde villkoren för en pensionsförsäkring enligt dåvarande skattelagstiftning. Ett sådant förhållande bedömdes strida mot EU-rätten. En lagändring föreslogs därför i ett nytt andra stycke i 28 kap. IL som likställer betalningar enligt pensionsförsäkringsliknande tjänstepensionsavtal med premier för pensionsförsäkringar vid tillämpning av bestämmelserna i 28 kap. IL under förutsättning att de kvalitativa villkoren i 58 kap. 1 a § IL är uppfyllda. Den sistnämnda paragrafen hänvisar i sin tur till de kvalitativa villkoren för en pensionsförsäkring. I författningskommentaren uttalas, när det gäller vilka avtal som kan anses jämförbara med försäkring, att ledning kan sökas, förutom i inkomstskattelagen, i reglerna i försäkringsrörelselagstiftningen och i försäkringsrätten (prop.

2005/06:22 s.53). En allmän utgångspunkt för bedömningen anges vara att om avtalet varit en försäkring om det ingåtts med en svensk försäkringsgivare borde det anses vara jämförbart med försäkring. Vidare framhålls att ett tjänstepensionsavtal oftast är jämförbart med försäkring om avtalet anses vara en försäkring enligt lagstiftningen i institutets hemland. Mot bakgrund av RÅ 1989 not. 373 och RÅ 1994 not. 20 som avser försäkringsprodukter med lågt riskinnehåll anförs att ett avtal om tjänstepension borde kunna likställas med försäkring om avtalet anses som livförsäkring i institutets hemland och det finns något moment av risktagande från institutets sida.

Ovan återgivna förarbetsuttalanden gäller de fall som reglerats särskilt i IL och i AvPL, det vill säga beskattning av den verksamhet som tjänstepensionsinstitutet bedriver i Sverige från ett fast driftställe här, avdragsrätten för tryggande av arbetsgivares pensionsutfästelser genom betalningar till tjänstepensionsinstitut i de fall tjänstepensionsavtalet uppfyller de villkor som ställs upp för en pensionsförsäkring samt beskattning av ersättningar som betalas ut på grund av tjänstepensionsavtal som uppfyller villkoren för en pensionsförsäkring.

Hänvisningen i 58 kap. 1 a § IL till 58 kap. 5 § IL torde innebära att paragrafen också är tillämplig på tjänstepensionsavtal. I 58 kap. 1 b § IL anges hur begreppen försäkringsgivare, försäkringstagare, försäkrad och förmånstagare ska förstås när bestämmelserna i 58 kap. IL tillämpas på tjänstepensionsavtal. Även systematiken i lagstiftningen får anses tala för att 58 kap. 5 § IL ska tillämpas på tjänstepensionsavtalen eftersom EES-försäkringar och tjänstepensionsavtal inom EES-området under sådana förhållanden behandlas lika, det vill säga neutralitet råder. I 58 kap. 1 a § IL ställs dock krav på att avtalet om tjänstepension även ska uppfylla de kvalitativa villkoren för en pensionsförsäkring och en hänvisning görs till de relevanta lagrummen, däribland 16–16 b §§ angående avtalets utformning. Eftersom syftet är att 58 kap. 5 § ska tillämpas även på avtal om tjänstepension som uppfyller kraven i bestämmelsen bör det förtydligas att tjänstepensionsavtal faktiskt omfattas. Om en svensk arbetsgivare tryggar en anställds pension genom en överföring till ett utländskt tjänstepensionsinstitut som varken kan likställas med försäkringsföretag eller pensionsstiftelse enligt tryggandelagen medges inte avdrag för tryggandekostnaden.

När institutet sedan betalar ut pension torde den omfattas av 10 kap. 5 § första stycket 3 IL och bli skattepliktig enligt 11 kap. 1 § IL.

Förmån av arbetsgivarens utgifter för framtida tjänstepension

Rätt till tjänstepension är enligt 11 kap. 6 § IL undantagen från beskattning bara om arbetsgivarens utgifter avser sådant tryggande som ska dras av enligt 28 kap. 3 § IL. Arbetstagaren beskattas då först när pensionen betalas ut. Om arbetsgivarens utgifter för anställdas pensioner är av annat slag ska arbetstagaren ta upp förmånen till beskattning om inkomsten kan disponeras av eller på annat sätt kommer arbetstagaren till del. I rättspraxis har förmån av pension som säkerställts genom panträtt i en av arbetsgivaren ägd kapitalförsäkring utan ett förmånstagarförordnande inte ansetts ha kommit arbetstagaren till del på ett sådant sätt att arbetsgivarens betalning av premien skulle anses som en skattepliktig inkomst (RÅ 2000 ref. 4, RÅ 2003 not. 89). I ett sådant fall tillfaller försäkringsersättningen arbetsgivaren som i sin tur betalar ut pensionen till arbetstagaren eller ger försäkringsgivaren i uppdrag att verkställa betalningen i sitt ställe (så kallad förmedlingspension). Premierna för en kapitalförsäkring är inte avdragsgilla för arbetsgivaren. Pensionen beskattas hos mottagaren först vid utbetalning och arbetsgivaren erhåller avdrag för den utbetalda pensionen enligt allmänna regler.

I RÅ 2008 ref. 28 (det så kallade trustmålet) uttalade Högsta förvaltningsdomstolen att en förmån av en ny pensionsordning i princip var hänförlig till inkomstslaget tjänst. Arbetsgivarens överföring av medel i samband med överflyttning av ansvaret för pensionsutfästelsen enligt pensionsordningen till en "trust" i utlandet medförde dock inte att arbetstagaren beskattades i och med överföringen. Motiveringen var att arbetstagaren vid överföringen saknade möjlighet att förfoga över medlen. Däremot beskattades arbetstagaren när trusten tecknade en kapitalförsäkring med arbetstagaren som en oåterkallelig förmånstagarare. Genom förmånstagarförordnandet ansågs arbetstagaren ha fått rätt till försäkringen. Pension i form av en ersättning från en kapitalförsäkring är skattefri enligt 8 kap. 14 § inkomstskattelagen.

Hänvisningen i 11 kap. 6 § IL till 28 kap. 3 § IL vållar vissa tillämpningsproblem. Det är oklart om hänvisningen till en svensk lag innebär att det endast är ett tryggnade inom svensk jurisdiktion som omfattas av bestämmelsen, i vart fall om inte pensionen tryggas genom en utländsk försäkring som anses som pensionsförsäkring enligt inkomstskattelagen eller på sätt som särreglerats i inkomstskattelagen avseende tryggnade i utländska tjänstepensionsinstitut. Övriga i 28 kap. 3 § IL uppräknade tryggnadformer är direkt kopplade till tryggnadslagen och torde därför inte avse tryggnadet i utlandet. I förarbetena till inkomstskattelagen uttalas att utländska motsvarigheter omfattas av lagens bestämmelser om inte bestämmelsen anger att endast svenska företeelser åsyftas. Svenska företeelser åsyftas när det anges direkt eller när hänvisningar görs till svenska lagar utan att markera med uttrycket ”av det slag som avses i” eller ”på det sätt som anges i” (prop. 1999/2000:2 del 1 s. 519).

När det gäller försäkringstryggnadet aktualiseras dessutom frågan om den utländska pensionsförsäkringen måste vara en tjänstepensionsförsäkring som den definieras i 58 kap. 7 § IL för att 11 kap. 6 § IL ska anses tillämplig. Frågan är främst relevant för utländska pensionsförsäkringar för vilka premier betalas av både arbetsgivaren och arbetstagaren (delade betalningar). Sådana försäkringar ingår inte i definitionen av tjänstepensionsförsäkring i 58 kap. 7 § IL, i vart fall om arbetstagaren betalar premierna med beskattade medel. Frågan uppkommer vilka konsekvenser detta får för beskattning av arbetstagaren. I 11 kap. 6 § IL hänvisas visserligen inte till 58 kap. 7 § IL utan i stället till 28 kap. 3 § IL och i denna senare paragraf används inte ordet tjänstepensionsförsäkring utan pensionsförsäkring. Det skulle därför kunna hävdas att alla premier som en arbetsgivare betalar för en pensionsförsäkring omfattas av skattefrihet. Mot en sådan tolkning talar emellertid systematiken i reglerna. Om alla pensionsförsäkringar skulle omfattas av 11 kap. 6 § IL framstår definitionen av tjänstepensionsförsäkring i 58 kap. 7 § IL att sakna funktion. En rimlig slutsats torde således i stället vara att en utländsk försäkring med delade betalningar som med stöd av 58 kap. 5 § IL anses som en pensionsförsäkring i Sverige inte omfattas av ordalydelsen i 11 kap. 6 § IL. En sådan tolkning ligger också i linje med lagen (1990:661) om särskild löneskatt på pensionskostnader som enligt ordalydelsen avser tjänste-

pensionsförsäkringar. I annat fall skulle en i Sverige skattskyldig arbetsgivare kunna få avdrag för premierna utan att behöva betala särskild löneskatt på pensionskostnaden.

Sammanfattning av systematiken i beskattning av tjänstepensioner

Huvudprincipen i svensk skatterätt är att alla inkomster som är ett utflöde av tjänst ska beskattas i inkomstslaget tjänst. En löneförmån som uppkommer om arbetsgivaren tryggar den utfästa pensionen i avdragsgilla tryggandeformer enligt 28 kap. 3 § IL beskattas inte som inkomst av tjänst (11 kap. 6 § IL). Däremot utgör arbetsgivarens utgifter att säkerställa pensionen på annat sätt en i princip skattepliktig inkomst. En förutsättning för beskattningen är dock att inkomsten kan disponeras av den skattskyldige eller på annat sätt kommer denne till del.

Dagens skatteregler syftar således till att upprätthålla en symmetri i beskattningen genom att avdragsrätten för pensionskostnader kombineras med att pensionen enkelbeskattas. Dessa grundläggande principer gäller även för utländska tjänstepensioner.

Inkomstskattelagens definition av pension på grund av tidigare tjänst är utformad med utgångspunkt i de svenska förhållandena. I Sverige kan tjänstepension betalas ut direkt av arbetsgivaren eller av ett försäkringsföretag. I och med att Sverige har införlivat Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/41/EG av den 3 juni 2003 (tjänstepensionsdirektivet) kan pension numera även betalas ut av ett utländskt tjänstepensionsinstitut inom EES-området med vilket arbetsgivaren ingått ett avtal om tjänstepension. En sådan utbetalning ingår i definitionen av pension i 10 kap. 5 § IL under förutsättning att avtalet är jämförbart med en pensionsförsäkring och uppfyller de kvalitativa kraven i 58 kap. 1 a § IL. Den skatterättsliga definitionen av pension skiljer således på utbetalningar genom en försäkringsgivare på grund av pensionsförsäkring (första stycket 4), ett utländskt tjänstepensionsinstitut på grund av avtal om tjänstepension som är jämförbart med pensionsförsäkring och uppfyller de kvalitativa kraven i 58 kap. 1 a § IL (första stycket 5) och i övrigt på grund av tidigare tjänst (första stycket 3).

En pensionsförsäkring är ett skatterättsligt begrepp som definieras genom att ett antal kvalitativa villkor ställs upp i 58 kap. IL.

Villkoren är avsedda att säkerställa att endast försäkringar som tillgodoser pensioneringsändamålet omfattas av skattelättnader. Bland de kvalitativa villkoren finns det så kallade etableringskravet som innebär att försäkringen ska tecknas i en försäkringsrörelse som är etablerad inom EES-området. Etableringskravet innebär att en utländsk livförsäkring som är tecknad utanför EES-området är en kapitalförsäkring. En utländsk försäkring som huvudsakligen uppfyller ändamålskriteriet godtas emellertid som pensionsförsäkring i Sverige under förutsättning att försäkringen tecknats under den skattskyldiges bosättning eller huvudsakliga förvärvsarbete i utlandet och där omfattats av skattelättnader (58 kap. 5 § IL). Detta gäller även för en försäkring som under de angivna villkoren är tecknad i en utländsk EES-stat och som inte klassificeras som pensionsförsäkring enligt 58 kap. 2 § IL. Det är de svenska kvalitativa villkoren för en pensionsförsäkring som ska tjäna till ledning för bedömningen av ändamålskriteriet, vilket medför tillämpningsproblem. Övriga livförsäkringar klassificeras som kapitalförsäkringar. Ersättningar på grund av kapitalförsäkring är skattefria och premier till sådana försäkringar får inte dras av. För det fall att arbetsgivaren tecknar en kapitalförsäkring i vilken den anställde sätts in som en oåterkallelig förmånstagare får arbetsgivaen dock avdrag för premien enligt allmänna regler som för lönekostnad och arbetstagarerna beskattas för löneförmånen.

När pensionen betalas ut av ett försäkringsföretag eller ett utländskt tjänstepensionsinstitut som är jämförbart med ett försäkringsföretag har arbetsgivaren överlåtit fullgörandet av sin pensionsutfästelse på försäkringsföretaget eller tjänstepensionsinstitutet och åtagit sig att trygga utfästelsen genom att betala samtliga premier för försäkringen respektive fullgöra samtliga betalningar enligt tjänstepensionsavtalet. Arbetsgivarens tryggandekostnad är avdragsgill om försäkringen är en tjänstepensionsförsäkring respektive om tjänstepensionsavtalet är jämförbart med en pensionsförsäkring och uppfyller de kvalitativa kraven i 58 kap. 1 a § IL eller om tjänstepensionsinstitutet kan likställas med pensionsstiftelse. Den löneförmån som tryggandet medför för den anställde är undantagen från beskattning. Den anställdes beskattning av tjänsteinkomsten i form av pension uppskjuts således fram till tidpunkten för utbetalning av pensionen samtidigt som arbetsgivaren erhåller avdrag redan vid tryggandet av pensionsutfästelsen. Skattekrediten återtas

sedan genom att pension som tryggats i dessa former ingår i inkomstskattelagens definition av pension och blir föremål för beskattning. Samma skatteeffekt inträffar i fråga om direkt av arbetsgivaren utbetald pension som tidigare tryggats i arbetsgivares balansräkning eller i en pensionsstiftelse, i båda fallen enligt tryggandelagen, alternativt i ett utländskt tjänstepensionsinstitut etablerat inom EES-området som likställs med en pensionsstiftelse.

Inkomstskattelagens definition av pension korresponderar således med de svenska avdragsbestämmelserna för en arbetsgivares pensionskostnader. Även skattefriheten för pensionsförmånen vid tryggandetidpunkten är kopplad till samma svenska avdragsbestämmelser. Systematiken i regelverket passar därför mindre bra för olika typer av utländska pensionslösningar som inte är reglerade i Sverige. Detta gäller tryggande i utländska pensionsförsäkringar som inte uppfyller de svenska kvalitativa kraven i 58 kap. IL inklusive villkoret i 58 kap. 5 §, i utländska tjänstepensionsinstitut som inte uppfyller kraven i 58 kap. 1 a IL samt i andra typer av utländska tryggandeformer (till exempel vid vissa trygganden i egen regi i utlandet, trustar, pensionsfonder) samt utländska pensionsförsäkringar enligt 58 kap. 5 § IL med delade betalningar. Systemets uppbyggnad kan leda till att utländsk pension blir skattefri i Sverige trots att den i utlandet skattegynnats i tryggandefasen och den anställde inte beskattats för pensionsförmånen. Detta är en följd av att tjänstepension som betalas ut i form av en försäkringsersättning inte ingår i definitionen av pension i 10 kap. 5 § första stycket 3 IL och en ersättning på grund av kapitalförsäkring är skattefri. Om pensionen vid utbetalning inte heller beskattas i utlandet på grund av skatteavtal förblir en tjänsteinkomst helt obeskattad. Detta är inte tillfredställande ur rättvise- och neutralitetssynpunkt.

De lagtekniska lösningarna skapar också en osäkerhet vad gäller beskattning i tryggandefasen av utomlandsanställda men i Sverige obegränsat skattskyldiga personer. Frågan är om pensionsförmånen i dessa fall är skattefri för den anställde på samma sätt som gäller vid tryggande i Sverige. När det gäller försäkringstryggande är det dessutom osäkert om den del av premien som en utländsk arbetsgivare betalar till en utländsk pensionsförsäkring enligt 58 kap. 5 § IL med delad betalning kan undantas från beskattning med stöd av lagrummet i fråga.

Rättsläget kompliceras ytterligare av regelverket avseende utländska tjänstepensionsinstitut som är etablerade inom EES-området. När det gäller de ersättningar som betalas ut av sådana tjänstepensionsinstitut som är jämförbara med försäkringsföretag är det endast reglerat hur ersättningarna ska beskattas om tjänstepensionsavtalet är jämförbart med en pensionsförsäkring och uppfyller de kvalitativa kraven i 58 kap. 1 a § IL. Det är också reglerat att ett sådant avtal som avses i 58 kap. 1 a § IL och som har avskattats anses som kapitalförsäkring. Om tjänstepensionsavtalet däremot inte uppfyller de kvalitativa villkoren är beskattningskonsekvenserna inte reglerade. Ett sådant avtal likställs inte enligt ordalydelsen i inkomstskattelagen med en kapitalförsäkring. Vad gäller tjänstepensionsavtal med övriga tjänstepensionsinstitut inom EES-området är det inte reglerat hur pension som betalas ut av tjänstepensionsinstitut som varken kan likställas med försäkringsföretag eller med pensionsstiftelse ska beskattas. Sådana ersättningar torde dock ingå i definitionen av tjänstepension eftersom tredje punkten i 10 kap. 5 § första stycket IL omfattar alla ersättningar på grund av tidigare tjänst som inte faller ut på grund av försäkring.

Pensionsfonder, truster och andra pensionslösningar utanför EES-området regleras inte alls utan pensionens karaktär ska bedömas utifrån de svenska förhållandena. Detta innebär att pension som betalas på grund av en försäkring är skattefri om försäkringen anses som en kapitalförsäkring. Med försäkring likställas även ett utländskt pensionsavtal som skulle anses som försäkring om det tecknades i Sverige. Så kan exempelvis vara fallet om det utländska subjektet kan jämföras med en svensk pensionskassa (RÅ 1984 1:25). En sådan jämförelse är förenad med betydliga gränsdragningsproblem. En utländsk försäkring som tecknas fr.o.m. 1 januari 1997 kan klassificeras som pensionsförsäkring om försäkringen huvudsakligen avser ålders-, sjuk- eller efterlevandepension.

Enligt direktiven ska reglerna i bland annat 58 kap. 5 §, 10 kap. 5 § och 11 kap. 6 § IL ingå i kartläggningen av regelverket i syfte att identifiera i vilka avseenden regelsystemet är dels ofullständigt och oklart, dels onödigt betungande. Utredaren ska föreslå en reformering av regelsystemet.

6.12.2 Överväganden och förslag

Systematiken i beskattning av tjänstepensioner

Bedömning: Systematiken i skattereglerna på pensionsområdet ska behållas oförändrad.

Som framgått i de föregående avsnitten passar systematiken i regelverket på pensionsområdet mindre bra för olika typer av utländska pensionslösningar som inte är reglerade i Sverige och kan medföra att pensionsinkomster inte kan beskattas här i landet. Till största delen beror det på att utbetalningsformen för pensionen styr beskattningen. För det fallet att arbetsgivaren inte alls tryggar sina pensionsutfästelser blir den av arbetsgivaren utbetalade pensionen enligt gällande rätt skattepliktig för mottagaren oavsett om pensionen har tjänats in i Sverige eller i utlandet (förutsatt skattskyldighet i Sverige vid utbetalning). Även pension som betalas ut direkt av en utländsk arbetsgivare och som har säkerställts av arbetsgivaren på annat sätt än genom försäkring är skattepliktig i Sverige oavsett om tryggandeformen omfattas av de svenska avdragsreglerna eller inte. Det är endast om den utländska tjänstepensionen betalas ut i form av en försäkringsersättning som den i vissa fall kan bli skattefri, vilket inträffar om försäkringen i Sverige klassificeras som en kapitalförsäkring. Om pensionen vid utbetalning inte heller beskattas i utlandet på grund av skatteavtal förblir en tjänsteinkomst helt obeskattad. Detta är inte tillfredställande rent principiellt och inte heller ur rättvise- och neutralitetsperspektiv. I sammanhanget har även beaktats att det i skatteavtal normalt sett finns metoder att undanröja dubbelbeskattning men att det däremot inte går att beskatta en inkomst som ett annat land kan ha avstått från att beskatta om inte inkomsten omfattas av skatteplikt enligt svensk intern rätt. Det är således angeläget att säkerställa att Sverige ska kunna utöva sin beskattningsrätt för det fallet att andra länder i skatteavtal avstått sin rätt till Sverige.

Det får enligt utredningen anses rimligt att ersättningar från skattegynnade utländska pensionslösningar beskattas i Sverige samt att ersättningar från pensionsfonder inom och utanför EES-området behandlas lika vid beskattningen. En lagteknisk lösning som skulle undanröja de flesta tillämpningsproblem vad gäller

skatteplikten för tjänstepension vore att ändra i den skatterättsliga definitionen av pension på så sätt att alla ersättningar på grund av tidigare tjänst skulle anses som pension oavsett utbetalningssättet. Detta skulle exempelvis kunna åstadkommas genom att uttrycket på annat sätt än genom försäkring tas bort i 10 kap. 5 § första stycket 3 IL, punkten 4 i samma stycke ändras så att den endast avser privata pensionsförsäkringar och punkten 5 slopas. En sådan lösning skulle emellertid innebära en stor principiell ändring i en sedan länge etablerad ordning. Utredningen väljer därför en mindre ingripande lösning som är inriktad på att förtydliga och i förekommande fall i viss mån utvidga räckvidden i de bestämmelser som finns. Det handlar i stort sett om att säkerställa att försäkringar som i huvudsak avses ålders-, efterlevande- eller sjukpension och som tecknas under den anställdes förvärvsarbete eller bosättning i utlandet ska klassificeras som pensionsförsäkringar utan en prövning mot de svenska kvalitativa villkoren samt att på ett mera konsekvent sätt än i dag likställa avtal med utländska tjänstepensionsinstitut som är jämförbara med försäkringsavtal med försäkringar.

Det är också angeläget att en arbetstagare som är skattskyldig i Sverige för sina förvärvsinkomster i utlandet inte behöver beskattas för en förmån av framtida pension. Även i detta avseende föreslås att lagtexten justeras så att i vart fall förmån av framtida pension som avser sådana utgifter som är avdragsgilla för en svensk arbetsgivare undantas från beskattning. Symmetrin i beskattningen upprätthålls genom att den utländska pensionen är skattepliktig i Sverige. En utvidgning av skattefriheten för förmån av framtida pension till att även omfatta tryggandeformer som i Sverige inte medför avdragsrätt förutsätter ett större ingrepp i skattereglernas uppbyggnad i stort och ligger utanför den av utredningen valda lösningen.

Utländska försäkringar

Förslag: Det tydliggörs att en försäkring som huvudsakligen medför rätt till ålders-, sjuk- eller efterlevandepension och som tecknas under den anställdes bosättning eller förvärvsarbete i utlandet ska anses som en pensionsförsäkring utan en prövning

mot de svenska kvalitativa kraven. Bestämmelsen om skattefrihet för utfallande belopp på grund av sådana försäkringar förtydligas så att det klart framgår att beloppsbegränsningar i avdragsrätten för försäkringspremierna i den utländska lagstiftningen inte ska medföra att pensionen till den delen blir skattefri. Bestämmelsen justeras därutöver så att det är den försäkrades skattelättnader som ska beaktas.

Utländska försäkringar som tecknas under den försäkrades bosättning eller förvärvsarbete i utlandet – avdragsrätt

Utgångspunkten för utredningens förslag är att tjänstepension är en arbetsinkomst som enligt de beskattningsprinciper som råder i Sverige ska enkelbeskattas. Som tidigare framgått är det endast om tjänstepensionen betalas ut i form av en försäkringsersättning som den kan bli skattefri. Avgörande för beskattningen av en försäkringsersättning är om försäkringen kan klassificeras som pensionsförsäkring eller inte. Utländska försäkringar för pensionsändamål ingår numera i inkomstskattelagens definition av pensionsförsäkring i två fall. I det ena fallet, som endast gäller inom EES-området, måste försäkringen uppfylla samtliga kvalitativa villkor i 58 kap. IL inklusive villkoret att försäkringsgivaren åtar sig att lämna kontrolluppgifter till Skatteverket. I det andra fallet, bestämmelsen i 58 kap. 5 § IL som gäller försäkringar meddelade inom och utanför EES, behöver en utländsk försäkring inte uppfylla samtliga villkor i 58 kap. IL för att anses som en pensionsförsäkring. Försäkringen måste emellertid ha tecknats under den försäkrades bosättning eller förvärvsarbete i utlandet och i huvudsak avse pensioneringsändamål samt vara skattegynnad i utlandet. Även vad gäller tjänstepension som betalas genom ett försäkringsföretag råder således rent principiellt neutralitet mellan utländska och svenska tjänstepensioner redan enligt gällande regler.

Eftersom det stora flertalet utländska försäkringar för pensionsändamål inte uppfyller de svenska kvalitativa kraven för en pensionsförsäkring klassificeras de som kapitalförsäkringar. Detta innebär att inkomsten inte beskattas om inte försäkringen tecknats under sådana förhållanden att den kan anses som en pensionsförsäkring enligt 58 kap. 5 § IL. Det får ur principiell synpunkt

anses oriktigt att en tjänstepension som är en uppskjuten förvärvsinkomst förblir obeskattad. Det är inte heller neutralt i förhållande till svenska tjänstepensioner som beskattas fullt ut. Det framstår därför som angeläget att skattereglerna justeras. Principen om skattebetalningsförmågan talar för att det i möjligaste mån bör eftersträvas att pensionsinkomsten ska beskattas vid utbetalningstidpunkten. Som påpekats tidigare finns flera vägar att gå för att uppnå den önskvärda skatteeffekten. Med hänsyn till systematiken i skattereglerna för personförsäkringar framstår det som mest ändamålsenligt att välja det alternativ som inte innebär några avsteg av mera principiell natur från gällande rätt och som inte förutsätter en fullständig översyn av skattereglerna på avdragsvidan. Utredningen har därför valt alternativet att endast justera vissa bestämmelser så att försäkringsersättningar och belopp som betalas enligt avtal om tjänstepension med ett utländskt tjänstepensionsinstitut blir beskattade utan att avdragsreglerna behöver ändras. Bland annat klargörs att en utländsk pensionsförsäkring för pensionsändamål som tecknas under den skattskyldiges bosättning eller förvärvsarbete i utlandet regelmässigt ska anses som en pensionsförsäkring i Sverige. Ändringen får snarast ses som ett förtydligande av redan gällande rätt som enligt utredningens bedömning fått en för snäv tillämpning. En sådan lösning ligger inom ramen för skattesystemets uppbyggand och inkräftar inte på avdragsreglerna för försäkringspremier eller på bestämmelserna om skattefrihet för utfallande belopp på grund av kapitalförsäkring. Ändringen kan inte heller anses medföra några konkurrensnackdelar för svenska försäkringsföretag eftersom den endast avser sådana försäkringar som tecknas under vissa speciella villkor som för övrigt gäller redan i dag. Förhållandet för svenska arbetsgivare påverkas inte av lagändringen. För avdragsrätt krävs även i fortsättningen att en tjänstepensionsförsäkring som uppfyller samtliga kvalitativa villkor tecknas i Sverige eller i ett annat land inom EES-området. Det är liksom i dag endast om arbetsgivaren fortsätter att betala premier till en utländsk försäkring som tecknats under den anställdes tidigare bosättning eller förvärvsarbete i utlandet som avdrag kan medges avseende en utländsk försäkring som med tillämpning av 58 kap. 5 § IL anses som en pensionsförsäkring. Det krävs dock, liksom i dag, att arbetsgivaren betalar samtliga premier även i det fallet. Se dock avsnitt 6.8 angående verksamhet i utlandet.

Utländska försäkringar som tecknas under den försäkrades bosättning eller förvärsarbete i utlandet – beskattning av utfallande belopp

Utfallande belopp på grund av en försäkring som anses som en pensionsförsäkring enligt 58 kap. 5 § IL anses som pension enligt 10 kap. 5 § första stycket 4 IL och ska tas upp till beskattning enligt huvudregeln i 11 kap. 1 § IL. I 11 kap. 43 § IL finns dock en undantagsbestämmelse som innebär att pension från en sådan försäkring inte ska beskattas i den mån avdrag inte medgetts för premien eller om förmånen av framtida tjänstepension inte undantagits från beskattning. Pension som betalas ut från en utländsk pensionsförsäkring meddelad inom EES-området som uppfyller samtliga kvalitativa krav för en pensionsförsäkring omfattas inte utan sådan pension beskattas i sin helhet. Vid tillämpning av bestämmelsen i 11 kap. 43 § IL ska avdrag både i Sverige och i utlandet beaktas. Bestämmelsen gäller inte om avdrag inte kunnat medges på grund av sådana beloppsmässiga begränsningar i avdragsrätten för pensionssparavdrag som följer av 59 kap. IL utan pensionen beskattas fullt ut.

Två frågor av mera principiell natur uppkommer i sammanhanget. Den första frågan gäller hur avdragsbegränsningar i utlandet av det slag som avses 59 kap. IL ska behandlas vid tillämpningen av undantaget från beskattning av pension. Den andra frågan gäller regeln avgränsning till att endast omfatta sådana utländska försäkringar som anses som pensionsförsäkringar enligt 58 kap. 5 § IL.

Kopplingen till 58 kap. 5 § IL och uttalanden i förarbetena avseende båda bestämmelserna talar för att avsikten med att undanta pension från beskattning till den del avdrag inte medgetts för premien eller förmånen av framtida pension beskattats snarast varit att säkerställa att pension inte ska beskattas i den mån den försäkrade flyttat till ett annat utländskt land och där inte fått göra avdrag för premierna på grund av avsaknaden av avdragsrätt i det landets skattelagstiftning. Det uttalas i förarbetena, i vart fall angående bestämmelsen i 58 kap. 5 § IL, att en utländsk försäkring kan vara en pensionsförsäkring även om någon skattelättnad inte medgivits och detta beror på att en person flyttat från det land utomlands i vilket försäkringen tagits till ett annat land utanför Sverige och till följd av tillämpligt skatteavtal inte alls beskattats i

försäkringslandet och därmed inte heller kunnat utnyttja den skattelättnad han haft rätt till (prop. 1995/96 s. 54). Formuleringen ”inte haft rätt till fullt avdrag” torde syfta på att personen ifråga inte fullt ut kunnat utnyttja de skattelättnader (hur de än är utformade) som finns i försäkringslandet eftersom han helt eller delvis inte beskattas i det landet.

För en sådan tolkning talar även det faktum att en eventuell förmånsbeskattning i utlandet av en del av arbetsgivarens pensionsutgifter enligt ordalydelsen i 11 kap. 43 § IL inte ska reducera den skattepliktiga pensionen. I övrigt talar även neutralitetsskäl för att utländska beloppsbegränsningar av det slag som avses i 59 kap. IL inte ska innebära att pension i motsvarande mån ska undantas från beskattning. I sammanhanget bör också poängteras att det inte heller kan vara fråga om några betydande belopp som i praktiken skulle kunna bli föremål för undantaget på den grunden att en del av premien inte omfattats av avdragsrätten om en sådan möjlighet fanns. Detta hänger samman med att försäkringen överhuvudtaget inte hade kunnat klassificeras som pensionsförsäkring enligt 58 kap. 5 § IL om skattelättnaden i utlandet avsåg mer än ringa belopp eftersom lagrummet förutsätter, som tidigare anförts, att skattelättnaden i princip ska avse hela premiebetalningen i utlandet och att en lättnad av helt marginellt slag inte kan godtas vid bedömningen om den utländska försäkringen i Sverige får behålla karaktären av en pensionsförsäkring (prop. 1995/96:231 s. 54). Det är således även önskvärt av förenklingsskäl och för att underlätta den praktiska hanteringen av nämnda försäkringar för såväl de skattskyldiga som Skatteverket att det i lagtexten klargörs att beloppsbegränsningar av det slag som avses i 59 kap. IL inte ska beaktas vid bedömningen av skatteplikten för pensionen. Utredningen föreslår att 11 kap. 43 § IL förtydligas i detta avseende.

När det sedan gäller utländska pensionsförsäkringar som tecknas inom EES-området och som klassificeras som pensionsförsäkringar på allmänna grunder är utredningens uppfattning att sådana försäkringar vid beskattningen i alla avseenden ska behandlas som pensionsförsäkringar tecknade i Sverige. Dessa försäkringar får tecknas på exakt samma premisser som gäller för svenska pensionsförsäkringar och av personer som är bosatta i Sverige och i fråga om tjänstepensionsförsäkringar av svenska arbetsgivare för att trygga pensionsutfästelser till arbetstagare som förvärvsarbetar här

i landet. Någon möjlighet finns inte att undanta en del av svensk pension från beskattning enligt inkomstskattelagen även om arbetstagaren under ett antal år skulle ha vistats i utlandet och på grund av den utländska skattelagstiftning saknat avdragsrätt för sina pensionsförsäkringspremier i Sverige. Under sådana förhållanden framstår det som rimligt, inte minst av konkurrensskäl, att utfallande belopp på grund av en försäkring som tecknats inom EES-området och som uppfyller villkoren i 58 kap. IL för en pensionsförsäkring beskattas efter samma principer som gäller för svenska försäkringar. Någon utvidgning av tillämpningen av 11 kap. 43 § IL föreslås därför inte.

Bestämmelsen justeras så att den tidigare beskrivna oklarheten angående tillämpningen avseende efterlevandepension undanröjs.

Utländska tjänstepensionsinstitut

Förslag: Ett avtal om tjänstepension som tecknas med ett utländskt tjänstepensionsinstitut som är etablerat i ett annat land inom EES-området och som inte uppfyller förutsättningar för att behandlas som en pensionsförsäkring likställs med en kapitalförsäkring. Pension som betalas på grund av ett sådant avtal om tjänstepension är skattefritt. Ett i utlandet skattegynnade tjänstepensionsavtal som är jämförbart med försäkring och som tecknas med ett utländskt tjänstepensionsinstitut som är etablerat i en utländsk EES-stat under den anställdes bosättning eller förvärvsarbete i utlandet ska likställas med ett avtal om tjänstepension som vid beskattningen behandlas på samma sätt som en pensionsförsäkring. Pension som betalas ut av institutet är därmed skattepliktig. Ingen reglering föreslås för tjänstepensionsinstitut som varken kan likställas med försäkringsföretag eller med svensk pensionsstiftelse. Bestämmelsen om en arbetsgivares avdragsrätt för betalningar enligt avtal om tjänstepension ändras redaktionellt.

Enligt utredningens uppfattning talar systematiken för att med personförsäkring jämförbara tjänstepensionsavtal som tecknas under den anställdes bosättning eller förvärvsarbete i utlandet bör behandlas på samma sätt som en utländsk pensionsförsäkring som

huvudsakligen avser ålders-, sjuk eller efterlevandepension. Som framförts tidigare är hänvisningen i 58 kap. 1 a § IL till kapitlets 5 § något oklar. Utredningen föreslår att lagtexten klargörs på den punkten. Förslaget innebär en justering i 58 kap. 1 a § IL. På samma grunder föreslår utredningen att ett försäkringsliknande tjänstepensionsavtal som tecknas med ett utländskt tjänstepensionsinstitut i ett annat EES-land och som inte uppfyller villkoren för en pensionsförsäkring ska anses som en kapitalförsäkring om avtalet inte tecknats under sådana förhållanden att 58 kap. 5 § IL kan tillämpas. Förslaget innebär en justering i 58 kap. 2 § IL. Ordalydelsen i 28 kap. 2 § IL ändras redaktionellt så att avtalet om tjänstepension ska vara jämförbart med en försäkring i stället för som i dag med en pensionsförsäkring. Skälet är att bestämmelsen i denna del åsyftar avtalets försäkringskaraktär. Att avtalet dessutom ska uppfylla samma kvalitativa krav som gäller för en pensionsförsäkring följer av att villkoren i 58 kap. 1 a § IL ska vara uppfyllda.

De avtal med utländska tjänstepensionsinstitut som innebär att institutet gentemot den som tecknat avtalet och de ersättningsberättigade står för åtaganden som avser risker kopplade till dödsfall, lång levnad, invaliditet, förmånsnivå eller avkastning bör anses innefatta ett riskmoment och därmed likställas med en försäkring. Det föreslås ingen reglering för utländska tjänstepensionsavtal som varken kan jämföras med försäkring eller medför att institutet kan likställas med en pensionsstiftelse. Förekomsten av den typen av tjänstepensionsinstitut är för övrigt svår att överblicka.

Skattefriheten för förmån av framtida tjänstepension

Förslag: En arbetsgivares utgifter för pensionering av anställda i motsvarande trygghandsformer som är avdragsgilla i Sverige ska undantas från beskattning. Detta gäller trots att definitionen av tjänstepensionsförsäkring förutsätter att arbetsgivaren åtagit sig att betala samtliga premier.

Bestämmelsen i 11 kap. 6 § IL vållar tillämpningsproblem på grund av de oklarheter som föreligger beträffande dess räckvidd i fråga om utländska företeelser. Enligt utredningen talar inte minst principen om skattebetalningsförmågan för att beskattning av tjänsteinkomster i möjligaste mån bör aktualiseras först när inkomsterna kan disponeras av den skattskyldige. För att kunna upprätthålla skattesystemets systematik bör reglerna dock samtidigt syfta till att säkerställa att inkomster som medför avdragsrätt blir beskattade och vice versa. Skattefriheten för arbetsgivarens utgifter att trygga framtida pensioner bör därför inte omfatta annat tryggande i utlandet än sådant som i Sverige berättigar till avdrag. Utredningen föreslår att bestämmelsen i 11 kap. 6 § IL förtydligas i detta avseende. Förslaget innebär att ett utländskt tryggande i andra tryggandformer än sådana som räknas upp i 28 kap. 3 § IL i princip ska beskattas vid tidpunkten när inkomsten ska anses disponibel för arbetstagaren (jfr RÅ 2000 ref. 28). Detta gäller även om arbetstagaren själv bidragit till sin pensionering och arbetsgivaren således inte stått för hela tryggandekostnaden. Därigenom undanröjs den osäkerhet som råder tillämpningen av 11 kap. 6 § IL avseende utländska pensionsförsäkringar som delfinansieras av arbetstagaren och därmed inte uppfyller inkomstskattelagens definition av tjänstepensionsförsäkring.

När det gäller tryggande i utländska tjänstepensionsinstitut i andra länder inom EES-området som varken kan likställas med försäkringsföretag eller pensionsstiftelse anses pensionen utgöra direkt pension och beskattas vid utbetalning. En beskattning i sparandefasen skulle medföra att samma inkomst riskerar att beskattas två gånger. För att en förmån av framtida tjänstepension ska beskattas krävs emellertid att den kan disponeras av arbetstageren. En bedömning måste göras i varje enskilt fall. Om förmånen i något fall anses disponibel för arbetstagaren och därför blir beskattad torde följa av allmänna grundsatser att pensionen i så fall undantas från beskattning trots att den i princip kan vara skattepliktig. Risken för att detta inträffar är emellertid liten eftersom pensionskapitalet i utländska tjänstepensionsinstitut inom EES-området som varken är jämförbara med försäkringsföretag eller pensionsstiftelse i sparandefasen inte torde anses tillgängligt för arbetstagarnas disposition (RÅ 2000 ref. 28). Någon ändring av gällande rätt föreslås därför inte i detta avseende.

Definition av pension

Förslag: Definitionen av pension på grund av tidigare tjänst förtydligas så att det klart framgår att ersättningar på grund av avtal om tjänstepension med utländska tjänstepensionsinstitut inom EES-området som är jämförbara med försäkring och som uppfyller de kvalitativa villkoren inte regleras på två ställen. Definitionen kompletteras även avseende ersättningar som betalas enligt avtal om delpension.

Dagens ordalydelse i 10 kap. 5 § IL torde innebära att tredje punkten i första stycket även omfattar alla ersättningar enligt avtal om tjänstepension med utländska tjänstepensionsinstitut inom EES-området eftersom sådana avtal i svensk näringsrätt inte likställs med försäkring. Detta är en konsekvens av att punkten i fråga enligt sin ordalydelse avser alla ersättningar som har karaktären av pension på grund av tidigare tjänst som inte ordnats i en försäkringslösning. Endast utländska avtal om tjänstepension som är jämförbara med pensionsförsäkring och som har avskattats anses som kapitalförsäkring enligt 58 kap. 2 § tredje stycket IL och därmed är undantagna från definitionen av pension i 10 kap. 5 § första stycket 3 IL.

Bestämmelsen i styckets femte punkt som avser ersättningar enligt avtal om tjänstepension som är jämförbara med pensionsförsäkring och som uppfyller de kvalitativa villkoren i 58 kap. 1 a § IL framstår mot denna bakgrund som överflödiga och dessutom något missvisande när det gäller att avgöra den skatterättsliga karaktären av ersättningar enligt försäkringsliknande tjänstepensionsavtal som inte uppfyller villkoren i 58 kap. 1 a § IL. Utredningen föreslår därför mot bakgrund av systematiken i regelverket att bestämmelserna renodlas. Det klargörs att försäkringsliknande tjänstepensionsavtal som ingås under sådana omständigheter som beträffande utländska försäkringsavtal skulle medföra att försäkringen anses som pensionsförsäkring i Sverige (58 kap. 5 § IL) ska omfattas av 58 kap. 1 a § IL. Därav följer att ersättningar på grund av sådana avtal anses som pension enligt 10 kap. 5 § första stycket 5 IL. Försäkringsliknande avtal om tjänstepension som inte uppfyller förutsättningarna i 58 kap. 1 a § IL ska anses som kapitalförsäkringar med den konsekvensen att utfallande försäkrings-

belopp på den grunden undantas från beskattning och faller utanför definitionen av pension i 10 kap. 5 § första stycket 3 IL. Ersättningar enligt avtal om tjänstepension som tecknas med utländska tjänstepensionsinstitut inom EES-området och som varken kan likställas med försäkringsföretag eller pensionsstiftelse får anses utgöra direkt pension och ingå i 10 kap. 5 § första stycket 3 IL.

Formuleringen på grund av tidigare tjänst implicerar att vad som avses är ersättningar som har karaktären av pension och som utbetalas efter att anställningen upphört (prop. 1999/2000:2, del 2, s. 118). Eftersom delpensioneringen inte innebär att anställningen upphör föreslås ett förtydligande i den delen. Se vidare avsnitt 6.1.

6.13 Lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta

6.13.1 Gällande rätt och bakgrund

Av 5 § 6 a lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta, SINK, framgår att belopp som utgår på grund av annan utländsk pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring samt avskattning av sådan försäkring utgör en skattepliktig inkomst i den utsträckning den skattskyldige fått avdrag för premier vid beskattningen i Sverige. Med tjänstepensionsförsäkring avses detsamma som enligt inkomstskattelagen (2 § SINK). Eftersom det i andra EES-länder kan finnas försäkringar som har samband med tjänst men för vilka arbetsgivaren inte åtagit sig att betala hela premien omfattas sådana delbetalda försäkringar inte av 5 § 7 SINK utan av 6 a. Bestämmelsen infördes som en följd av ändringarna i inkomstskattelagen i samband med att det så kallade etableringskravet utvidgades till att omfatta försäkringar som meddelas inom EES-området (prop. 2007/08:55, bet. 2007/08:SkU24, SFS 2008:137). Med ett utvidgat etableringskrav uppkom behovet av att också kunna beskatta pensionsutbetalningar från utländska pensionsförsäkringar, såväl privata som tjänstepensionsförsäkringar. Bestämmelsen utformades emellertid så att även pensionsförsäkringar som meddelats under den skattskyldiges bosättning eller förvärvsarbete i utlandet och som anses som pensionsförsäkring enligt 58 kap. 5 § IL omfattas av bestämmelsen. Det är endast utländska försäkringar som har en anknytning till Sverige som kan beskattas enligt SINK.

Anknytningen till Sverige anses för dessa försäkringar bestå i att inbetalning av premier dragits av vid beskattningen här i landet eller att förmånen av tjänstepension tjänats in genom arbete i Sverige (prop. 2007/08:55 s. 82–83).

Tillämpningen av den aktuella bestämmelsen i SINK vållar tillämpningsproblem på två plan. Enligt ordalydelsen föreligger skatteplikt i den utsträckning den *skattskyldige* vid den årliga beskattningen fått avdrag för premier eller om premierna inte räknats som inkomst för *den försäkrade* enligt IL. När det gäller efterlevandepension är det inte samma person som erhåller pension som av anturliga skäl kan ha omfattats av avdragsrätten i Sverige. Bestämmelsen kan alltså tolkas så att belopp som betalas ut till en efterlevande inte kan beskattas trots att den försäkrade fått avdrag för egna premieinbetalningar. Liknande problem, dock med en motsatt effekt, föreligger vid tillämpningen av 11 kap. 43 § IL.

I 5 § första stycket 6 a SINK finns dessutom, liksom i 11 kap. 43 § IL, en otydlighet när det gäller kopplingen mellan avdrag för premier och den skattepliktiga delen av pension. Enligt den aktuella bestämmelsen i SINK är belopp som utgår på grund av en annan utländsk pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring samt avskattning av sådan annan försäkring skattepliktig inkomst ”i den utsträckning” den skattskyldige fått avdrag för premier i Sverige. Det innebär att utfallande pension delvis undantas från beskattning om avdrag inte har medgetts i Sverige under vissa beskattningsår, till exempel på grund av att den skattskyldige varit bosatt utomlands. Syftet torde däremot inte ha varit att pensionen delvis skulle undantas från beskattning i fall då avdrag har medgetts i Sverige men avdraget har begränsats enligt bestämmelserna i 59 kap. 3–11 och 17 §§ IL. I prop. 2007/08:55 anges följande (s. 83):

För att upprätthålla pensioneringssyftet bör beskattning enligt SINK även komma i fråga t.ex. i de fall en försäkringstagare genom att ändra villkoren i ett försäkringsavtal bryter mot villkoren i inkomstskattelagen så att förutsättningar för avskattning föreligger. En förutsättning för avskattning i en situation där den enskilde inte är obegränsat skattskyldig i Sverige är naturligtvis att premier för den försäkring som ska skattas av har dragits av i Sverige. I de fall premier dragits av både under bosättning här och under bosättning utomlands får som Skatteverket och NSD påpekat en proportionering ske av det belopp som ska skattas av.

6.13.2 Överväganden och förslag

Förslag: Belopp som utgår på grund av annan utländsk pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring samt avskattning av sådan försäkring ska vara skattepliktig inkomst enligt SINK även om det inte är mottagaren av pensionen utan den försäkrade som har fått pensionssparavdrag för premier vid beskattningen i Sverige. Avdragsbegränsningar som följer av 59 kap. IL ska inte beaktas vid bedömningen av det skattepliktiga beloppet.

Som ovan framgått kan problem uppkomma vid tillämpning av 5 § första stycket 6 a SINK. Bestämmelsen kan tolkas så att pension från en annan utländsk pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring inte är skattepliktig enligt SINK om mottagaren av pensionen inte är samma person som fått pensionssparavdrag för premier. Utbetalningar av efterlevandepension skulle då vara skattefria även om den försäkrade har fått pensionssparavdrag och utbetalningar till denne därför skulle ha varit skattepliktiga.

Enligt utredningens uppfattning saknas anledning att beskatta pensionsutbetalningar till efterlevande m.m. på annat sätt än utbetalningar till den försäkrade själv. Det framgår inte heller i några förarbeten att avsikten med bestämmelsens ordalydelse skulle ha varit att undanta efterlevandepension från beskattning. Det framstår snarast mot bakgrund av syftet med bestämmelsen att detta har blivit en oavsiktlig följd. Utredningen föreslår att 5 § första stycket 6 a SINK ändras så att efterlevandepension omfattas av bestämmelsen.

Enligt utredningen bör ett förtydligande även göras när det gäller avdragsrekvisitet så att avdragsbegränsningarna i 59 kap. IL inte ska beaktas vid bedömningen av det skattepliktiga beloppet.

6.14 Förtroendevalda m.fl.

Utredningen har konstaterat att skattereglernas systematik på pensionsområdet innebär att förtroendevalda och liknande uppdragstagare behandlas annorlunda än anställda och näringsidkare när det gäller möjligheten att bygga upp ett pensionskapital med obeskattade medel. Anledningen är att dessa personer inte är

anställda och därmed inte har rätt till tjänstepension. De saknar också rätt till pensionssparavdrag enligt bestämmelserna i 59 kap. IL som endast gäller för anställda utan pensionsrätt i anställning och näringsidkare. Eftersom det kan ifrågasättas om problemet ligger inom ramen för utredningens uppdrag har frågeställningen inte närmare berörts under arbetet. Utredningen finner dock, bland annat mot bakgrund av en skrivelse som getts in av Sveriges Kommuner och Landsting, att det framstår som angeläget att frågan om de förtroendevaldas och andra uppdragstagares pension bör tas upp i något lämpligt sammanhang.

7 Beskattning av livförsäkringsföretag

Fram till 1990 års skattereform var livförsäkringsföretag skattebefriade för den del av verksamheten som avsåg pensionsförsäkringar. Vid skattereformen infördes avkastningskatt för livförsäkringsföretagen som därigenom blev skattskyldiga för avkastningen på allt pensionskapital. Skatteunderlaget var till en början nettointäkten beräknad enligt reglerna för inkomstslaget näringsverksamhet. År 1994 infördes dock i stället en schablonmässig beräkning av skatteunderlaget med utgångspunkt i företagens tillgångar och skulder som gäller även i dag. Företagens verksamhet som inte hänför sig till förvaltning av kapital för försäkringstagarnas räkning har emellertid sedan dess beskattats enligt vanliga regler, det vill säga enligt skattereglerna för näringsverksamhet. Beskattningsmetoden tillämpas även i fråga om individuella kapitalförsäkringar.

Skattebereglerna för livförsäkringsföretag förutsätter således att en fördelning görs mellan den del av verksamheten som ska beskattas enligt lagen (1990:661) om avkastningskatt på pensionsmedel respektive inkomstskattelagen. Denna fördelning ger i vissa fall upphov till gränsdragningsproblem.

I direktiven anges att utredaren ska klargöra hur avgränsningen mellan inkomstbeskattad och avkastningsskattebeskattad verksamhet i livförsäkringsföretag bör vara utformad. Utredaren ska också bedöma om den nuvarande avgränsningen är utformad och tillämpas på ett ändamålsenligt och fungerande sätt. Om översynen ger anledning till förändring av reglerna ska utredaren föreslå de författningsändringar som behövs. För utländska tjänstepensionsinstitut (enligt tjänstepensionsdirektivet) som förvaltar avtal om tjänstepension som är jämförbara med personförsäkring och som ska beskattas i Sverige gäller samma regler som för livförsäkrings-

företagen. Gränsdragningsproblematiken är därför relevant även för dessa företag.

7.1 Gällande rätt och bakgrund

7.1.1 Kort om livförsäkringsföretag

Ömsesidighetsprincipen kontra vinstutdelning

Med livförsäkringsföretag avses försäkringsföretag som uteslutande eller så gott som uteslutande driver direkt livförsäkringsrörelse eller återförsäkring av livförsäkring (1 kap. 4 § Försäkringsrörelselag (2010:2043), FRL). Tillstånd för direkt livförsäkringsrörelse avser bland annat försäkring där utbetalning av försäkringsbelopp är beroende av en eller flera personers liv, försäkring som meddelas som tillägg till sådan försäkring och vissa sjuk- och olycksfallsförsäkringar (2 kap. 12 § FRL). Ett livförsäkringsföretag får således inte driva annan rörelse än försäkringsrörelse och därmed sammanhängande verksamhet. Livförsäkringsverksamhet kan bedrivas i försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag eller försäkringsföreningar.

Genom 1982 års försäkringsrörelselag (1982:713) infördes ett generellt förbud mot vinstutdelning till ägarna av livförsäkringsaktiebolag. Dessförinnan var vinstutdelning tillåten men förekom i praktiken inte vid tidpunkten för införande av utdelningsförbudet. I ett system med ett vinstutdelningsförbud bedrivs rörelsen endast för försäkringstagarnas räkning (prop. 1981/82:180 s. 262). Utdelningsförbudet kan således ses som en del av ömsesidighetsprincipen (prop. 1998/99:87 s. 127). I ett sådant system utgör försäkringstagarnas medel även riskkapitalet i rörelsen. Till ömsesidigt verkande försäkringsföretag räknas livförsäkringsaktiebolag som drivs enligt ömsesidighetsprincipen (så kallade hybridbolag), ömsesidiga livförsäkringsbolag och försäkringsföreningar. I ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar är försäkringstagarna delägare. Hybridbolagen ägs normalt sett av andra än försäkringstagarna men överskott som inte behövs för förlusttäckning hänförs på grund av vinstutdelningsförbudet till försäkringstagarna.

I början av 1990-talet infördes en möjlighet att bilda särskilda fondförsäkringsbolag för att meddela livförsäkringar med anknyt-

ning till aktiefonder och med den återigen en möjlighet till vinstutdelning till aktieägarna i fondförsäkringsaktiebolag. Genom 1999 års försäkringsrörelserreform (prop. 1998/99:87) upphävdes speciallagstiftningen för fondförsäkringsbolag och möjligheten till vinstutdelning infördes i all livförsäkringsverksamhet, dock endast under den förutsättningen att möjligheten till vinstutdelning anges i bolagsordningen. Som en följd av denna lagändring finns numera mer renodlat två skilda kategorier av livförsäkringsföretag, sådana som får respektive inte får dela ut vinst. Såväl försäkringsaktiebolag som ömsesidiga försäkringsbolag kan vara av det ena eller det andra slaget. Vinstutdelning i ömsesidiga försäkringsbolag avser dock endast avkastning i form av ränta på tillskjutet riskkapital (garantikapital). Försäkringsrörelselagen från 1982 är numera ersatt med 2010 års försäkringsrörelselag enligt vilken försäkringsföreningar i huvudsak omfattas av samma ordning som ömsesidiga försäkringsbolag. Föreningarna får i likhet med dessa dela ut vinst till externa finansiärer av riskkapital om det följer av stadgarna.

Ett system med tillåten vinstutdelning innebär att investerare ges en möjlighet till direktavkastning på sitt kapital och att riskkapitalet i försäkringsbolaget inte utgörs av försäkringstagarnas medel. I prop. 1998/99:87 uttalas att ett upphävande av vinstutdelningsförbudet i själva verket är en nödvändig förutsättning för att en ordning där riskkapitalet inte utgörs av försäkringstagarnas medel ska kunna införas (s. 196). En sådan ordning anges bygga på en klar uppdelning på rörelsekapital och försäkringstagarnas kapital (s. 127). Rörelserisken bärs av det egna kapitalet och därmed av ägarna, och inte av försäkringstagarna. De medel som enligt försäkringsavtalet ska tillföras försäkringstagarna ska därför inte bli tillgängliga för förlusttäckning. Det sagda innebär att rörelsen i ett vinstutdelande livaktiebolag delvis bedrivs för aktieägarnas räkning även om en effektiv skötsel av företaget givetvis också kommer försäkringstagarna tillgodo (prop. 1998/99:87 s. 127 och 196).

Olika typer av livförsäkringsprodukter

Möjligheten till vinstutdelning ledde till en tydlig rågång mellan ägare och försäkringstagare och utvecklingen av EU:s regelverk för försäkring vad gäller kapitalkrav och värderingen av skulden till

försäkringstagarna har påverkat produktutvecklingen. Inom livförsäkring finns numera, beroende på försäkringsavtalets konstruktion, en glidande skala av försäkringsprodukter från en ren riskförsäkring till en sparprodukt med endast ett mycket begränsat försäkringsinslag. Vid avtalstidpunkten vilar inte denna klassificering på en bedömning av om utbetalning rent faktiskt kommer att ske i framtiden. Vad som är relevant är vilket syfte försäkringen har. Syftet med en sparförsäkring är att premierna som betalas in förr eller senare ska betalas ut, med tillägg för avkastning (till exempel ålderspension). När det gäller en riskförsäkring är i stället syftet att åstadkomma ett skydd mot risken för att en viss händelse ska inträffa under avtalstiden (till exempel efterlevandepension och sjukpension). Genom reformeringen av de näringsrättsliga reglerna för försäkringsföretag till följd av prop. 1998/99:87 gavs försäkringstagarna och försäkringsbolagen en större möjlighet att själva komma överens om villkoren i försäkringsavtalen. Den avreglering som skett på försäkringsområdet har bl. a lett till ett rikt produktutbud på marknaden. Före reformen var produktutformningen inom livförsäkring reglerad via så kallade försäkringstekniska grunder.

Näringsrättsligt görs det inom ramen för begreppet livförsäkring åtskillnad mellan fondförsäkring och andra livförsäkringar. I gruppen andra livförsäkringar ingår traditionella försäkringar och så kallade depåförsäkringar. Kännetecknande för en traditionell livförsäkring är att försäkringstagaren har en kollektiv andel i försäkringsbolagets förmögenhet och att försäkringsgivaren garanterar försäkringstagaren ett visst belopp från en viss ålder eller tidpunkt och under en viss tid eller livsvarigt. Ingen kan förutsäga livslängden för en enskild individ. Med hjälp av statistiska metoder är det emellertid möjligt att ganska exakt ange medellivslängden eller risken för dödsfall inom ett större försäkringskollektiv. Den traditionella livförsäkringen förenar sparande med riskutjämning inom större kollektiv. Utöver det garanterade beloppet kan betydande belopp erhållas i form av återbäring. Försäkringsbolaget bestämmer hur pensionskapitalet placeras och ansvarar även för pensionskapitalets utveckling och försäkringstagaren har ingen möjlighet att påverka placeringsinriktningen för inbetalda premier.

Fondförsäkringen skiljer sig i flera viktiga hänseenden från den traditionella livförsäkringen. Försäkringsgivaren lämnar i normal-

fallet inte några garantier när det gäller utfallande försäkringsbelopp utan utbetalningarnas storlek bestäms av försäkringens värde. I denna form av livförsäkring är det således kunden som står risken. Försäkringsbolagets åtagande för en fondförsäkring uttrycks i antal andelar i valda investeringsfonder. Till skillnad från renodlade traditionella livförsäkringar förvaltar livförsäkringsbolagen inte något kapital avseende fondförsäkringar. Kapitalförvaltningen överläts i stället på särskilda fondbolag, som i sin tur förvaltar en eller flera investeringsfonder. Premierna överförs efter försäkringstagarens önskemål till någon fond mot en eller flera andelar i fonden som värdemässigt svarar mot premien efter avdrag för kostnader. Försäkringstagaren har vanligtvis rätt att förlöpande omplacera sitt försäkringssparande mellan olika fonder. I en svensk fondförsäkring får premierna pga. interna näringsrättsliga bestämmelser endast placeras i externt förvaltade fonder. Det är försäkringsbolaget som uppträder som andelsägare i förhållande till fonden och fondbolaget. Pensionsbeloppet blir det belopp som fondandelarnas värde har vid försäkringsfallet. Återbäring förekommer normalt inte i en fondförsäkring. I andra länder inom EES-området förekommer emellertid att även försäkringsprodukter där kapitalet placeras i försäkringsgivarens interna fonder näringsrättsligt hänförs till försäkringsklassen för fondförsäkringar.

På den svenska marknaden finns också så kallade depåförsäkringar. Det är en försäkringstyp där försäkringstagaren, liksom i fråga om fondförsäkringar, själv bär placeringsrisken och där utbetalningarnas storlek i huvudsak bestäms av försäkringens värde. Kännetecknande för en svensk depåförsäkring är att inbetalda premier efter anvisningar från försäkringstagaren även får placeras i likvida medel och andra värdepapper än externt förvaltade fonder. Tillgångarna förvaltas i en depå som ägs av försäkringsgivaren. En depåförsäkring liknar således till sin konstruktion en fondförsäkring. I Sverige hänförs emellertid depåförsäkringen i näringsrättsligt hänseende inte till fondförsäkring eftersom den svenska försäkringsrörelselagstiftningen endast godtar fondförsäkringar som är anknutna till externt förvaltade fonder.

7.1.2 Gällande skatteregler i ett historiskt perspektiv

Det specifika för försäkringsföretagens verksamhet jämfört med andra finansiella företag är att verksamheten vid sidan om en ren kapitalförvaltning även innehåller en annan del, det vill säga den egentliga försäkringsrörelsen. Detta innebär bland annat att det i ett sådant företag måste finnas en organisation för ackquisition och inkassering av premier, vilket inte förekommer i andra sparformer än livförsäkring (prop. 1950:93 s. 110). Verksamheten i ett försäkringsföretag kan med andra ord uppdelas på kapitalförvaltning (den finansiella verksamheten) och den egentliga försäkringsrörelsen.

Principerna för beskattning av vinsterna i en försäkringsrörelse diskuterades redan i prop. 1927:102 (s. 207–231). Det uttalades bland annat att från försäkringsaktiebolagens utgångspunkt måste en åtskillnad göras mellan å ena sidan den vinst som tillkommer försäkringskollektivet och å andra sidan den vinst som enligt bolagsordningen tillfaller aktieägare. Den senare ansågs utgöra en typisk företagsvinst som bör dubbelbeskattas med tillämpning av den skatteskala som gäller för aktiebolag. Enligt det regelverk som infördes med anledning av förslagen i prop. 1927:102 och som gällde fram till år 1950 beskattades sålunda livförsäkringsbolagen för vinsten i livförsäkringsrörelsen med undantag för pensionsförsäkringar (livränteförsäkringar). I praktiken motsvarade det skattepliktiga överskottet huvudsakligen det belopp som hade avsatts för omedelbar eller framtida utdelning av vinst till försäkringstagarna utöver premieåterbäringen och i förekommande fall av det till aktieägarna utdelningsbara beloppet. Motiveringen för beskattningen av livförsäkringsbolagens överskott byggde på 1924 års skatteberednings uppfattning att utgiftsbesparingar som avser kostnader som inte är avdragsgilla ska utgöra skattepliktig inkomst.

Beskattningsreglerna fick med tiden ett negativt inflytande för den i bolagens grunder rent tekniska gränsdragningen mellan premieåterbäring och annan vinst, främst beroende på att endast en så kallad premieåterbäringsreserv var skattefri. Detta faktum har, vid sidan av att det även på rent principiella grunder ansågs motiverat att undanta dödlighets- och omkostnadsvinsterna i livförsäkringsrörelsen från beskattning i den mån överskottet inte skulle tillföras aktieägarna (prop. 1950:93 s. 93), lett till att beskattningsreglerna ändrades efter förslagen i prop. 1950:93. Trots att det ansågs princi-

piellt riktigt att beskatta den del av livförsäkringsaktiebolags vinst som belöper på aktieägarna på samma sätt som hos övriga aktiebolag undantogs hela dödlighets- och omkostnadsvinsten från beskattning. Skälet var att en sådan principiellt riktig reglering ansågs medföra komplikationer.

De skatteregler som infördes år 1950 och som gällde i stort sett oförändrade ända fram 1990 års skattereform innebar således att endast den del av vinsten i ett livförsäkringsföretag som avsåg kapital- och fastighetsförvaltning avseende andra försäkringar än pensionsförsäkringar och avgångsbidragsförsäkringar beskattades (den så kallade räntebeskattningen) och vinsten i den egentliga försäkringsrörelsen blev skattefri.

Efter förslaget i prop. 1989/90:110 ändrades beskattningsreglerna. Avkastningen på pensionsförsäkringskapitalet, som tidigare varit skattefri, blev skattepliktig enligt bestämmelserna i avkastningsskattelagen medan avkastningen på kapitalet knutet till kapitalförsäkringar även fortsättningsvis skulle inkomstbeskattas. Metoden för beräkning av den skattepliktiga inkomsten ändrades dock och inkomsten skulle beräknas enligt vanliga regler för näringsverksamhet. Regleringen innebar således alltså att endast avkastningen på kapitalet (inklusive det egna kapitalet) beskattades medan vinsten i den egentliga försäkringsrörelsen förblev obeskattad. Inkomstbeskattningen av kapitalförsäkringskapitalet ersattes så småningom också med beskattning enligt avkastningsskattelagen (prop. 1992/93:187), dock efter en högre skattesats än för pensionsförsäkringskapitalet. Även sjuk- och olycksfallsförsäkringar blev föremål för avkastningsbeskattning. Samtidigt schabloniserades beräkningen av kapitalunderlaget. Från inkomstbeskattning undantogs dock endast den del av nettointäkten som var hänförlig till tillgångar och skulder som förvaltades för försäkringstagarnas räkning samt influtna premier. Avdrag fick inte göras för kostnader hänförliga till de skattefria intäkterna. Beskattningsmodellen ansågs medföra en betydlig högre grad av neutralitet i skattehänseende mellan olika pensionsalternativ än vad som tidigare varit fallet (s. 169).

Till följd av ändringar i försäkringsrörelselagen som i sin tur var föranledda av EES-avtalet återinfördes emellertid inkomstbeskattningen av gruppliv- samt sjuk- och olycksfallsförsäkringar men enligt reglerna för skadeförsäkringsföretag. De i försäkrings-

rörelselagen företagna ändringarna innebar att självständiga och uppsägningsbara sjuk- och olycksfallsförsäkringar med korta försäkringstider skulle hänföras till skadeförsäkringsrörelse och därigenom efter en kortare övergångsperiod inte längre vara föremål för avkastningsskatt som endast tas ut av livförsäkringsföretag. Kapital hänförligt till tjänstegrupplivförsäkringar, andra grupplivförsäkringar och icke uppsägningsbara sjuk- och olycksfallsförsäkringar eller sjuk- och olycksfallsförsäkringar med långa försäkringstider skulle däremot efter den förslagna justeringen alltså ingå i livförsäkringsrörelse och därmed beskattas med avkastningsskatt. En sådan oenhetlig beskattning ansågs inte ändamålsenlig. Remissinstanserna pekade dessutom på att försäkringar som saknar inslag av sparande överhuvudtaget är mindre lämpliga för den typen av schablonmässig avkastningsbeskattning (prop. 1993/94:85 s. 56). Ett särskilt undantag infördes därför för den typen av försäkringar. Reglerna gäller även i dag. Nedan följer en mera detaljerad beskrivning av gällande rätt.

Lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel

Livförsäkringsföretag beskattas i princip för en schabloniserad avkastning enligt avkastningsskattelagen. Avkastningsskatten är avsedd att ersätta inkomstbeskattningen av utdelningar, räntor och kapitalvinster på värdepapper och fastigheter (jfr. prop. 1989/90:110 s. 759 och prop. 1992/93:187 s. 166). Syftet med att införa avkastningsskatt på pensionskapitalet var att uppnå en större neutralitet mellan olika sparformer. I 3 a § AvPL första stycket anges att kapitalunderlaget för bland annat svenska livförsäkringsföretag samt utländska tjänstepensionsinstitut som bedriver med försäkringsverksamhet jämförbar tjänstepensionsverksamhet från fast driftsställe i Sverige utgörs av värdet av den skattskyldiges tillgångar vid ingången av beskattningsåret efter avdrag för finansiella skulder vid samma tidpunkt. Tillgångar och skulder ska som huvudregel värderas till det bokförda värdet. Med finansiella skulder avses sådana skulder som har ett direkt samband med förvaltningen av kapitalet som lån i form av säkerheter i egna fastigheter, redovisningstekniskt betingade periodiseringar av inkomster och utgifter, exempelvis för skatter, samt förvaltningskostnader avseende personal, stiftelseledamöter

och revisorer m.m. Till finansiella skulder räknas inte de försäkringstekniska avsättningarna eller eget kapital (prop. 1992/93:187 s. 163 och s. 221).

Bestämmelserna i 3 a § andra stycket AvPL återspeglar i huvudsak innehållet i 3 och 4 §§ IL och anger att det vid beräkningen av kapitalunderlaget ska bortses från den del av tillgångar och skulder som inte förvaltas för försäkringstagarnas räkning. Vid beräkning av kapitalunderlaget ska även bortses från tillgångar och skulder som hänför sig till avgångsbidragsförsäkringar meddelade enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer samt tillgångar och skulder som hänför sig till försäkringar som i redovisningshänseende tas upp som grupplivförsäkringar eller sjuk- och olycksfallsförsäkringar hänförliga till försäkringsklass 1, 2, I b och IV enligt 2 kap. 11 § första stycket och 12 § FRL. Något liknande undantag infördes dock inte för individuella livförsäkringar varför även rena dödsfallförsäkringar beskattas enligt AvPL trots att sådana försäkringar endast är riskförsäkringar och således inte innehåller något sparmoment.

Bestämmelserna ska även tillämpas på tjänstepensionsverksamhet i fråga om avtal som är jämförbara med personförsäkring. Utländska försäkringsföretag och utländska tjänstepensionsinstitut ska endast beakta de tillgångar och skulder som är hänförliga till den i Sverige bedrivna verksamheten. Tillgångar som svarar mot konsolideringsfond enligt 11 kap. 19 §, 12 kap. 70 § eller 13 kap. 22 § FRL anses förvaltade för försäkringstagarnas räkning till den del fonden enligt bolagsordningen får användas för återbäring till försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar. Denna bestämmelse saknar motsvarighet i inkomstskattelagen.

Högsta förvaltningsdomstolen har slagit fast att aktiverade anskaffningskostnader för förvärv av försäkringsavtal inte ska ses som en sådan tillgång som ska ingå i kapitalunderlag för beräkning av avkastningskatt (RÅ 2003 not. 116). Kravet på att tillgångar ska förvaltas för försäkringstagarnas räkning ansågs förutsätta att tillgångarna i sig kan ge avkastning som kan komma försäkringstagarna till godo.

Även frågan om hur kapitalunderlaget ska beräknas för ett svenskt livförsäkringsföretag som bedriver verksamhet i Sverige och utomlands, genom filial eller gränsöverskridande, har varit

föremål för Högsta förvaltningsdomstolens prövning (RÅ 2007 not. 173). Tillgångar hänförliga till försäkringar som tecknats utomlands ska ingå i kapitalunderlaget till avkastningsskatt. Av domen framgår också att en sådan tillämpning av lagen som innebär att kapitalunderlaget beräknas på samma sätt oavsett var verksamheten bedrivs eller försäkringstagaren är bosatt inte kan anses strida mot EU-rätten.

Kapitalunderlaget används för att beräkna skatteunderlaget. Detta sker genom att kapitalunderlaget avseende pensionsförsäkringar multipliceras med den genomsnittliga statslåneräntan och för kapitalförsäkringar med statslåneräntan den 30 november för kalenderåret närmast före ingången av beskattningsåret. Svenska och utländska livförsäkringsföretag och utländska tjänstepensionsinstitut som bedriver med försäkringsverksamhet jämförbar tjänstepensionsverksamhet kan bli beskattade efter två olika procentsatser, 15 procent respektive 30 procent. För dessa skattskyldiga gäller att avkastningsskatt tas ut med 15 procent på skatteunderlag som avser pensionskapital respektive tjänstepensionskapital som är jämförbart med pensionsförsäkring och med 30 procent på skatteunderlag som avser annan livförsäkring än pensionsförsäkring och på skatteunderlag som avser tjänstepensionskapital som inte kan jämföras med pensionsförsäkring.

Inkomstskattelagen

Enligt 39 kap. 3 § IL ska livförsäkringsföretag inte ta upp inkomster som hänför sig till tillgångar och skulder som förvaltas för försäkringstagarnas räkning eller influtna premier. Utgifter som hänför sig till sådana inkomster och premier får inte dras av. Av 39 kap. 4 § IL framgår att bestämmelserna i 3 § dock inte gäller till den delen inkomsterna, premierna och utgifterna hänför sig till försäkringar som i redovisningshänseende tas upp som grupplivförsäkringar eller vissa sjuk- och olycksfallsförsäkringar. Sådana försäkringar ska i stället beskattas konventionellt enligt samma regler som gäller för skadeförsäkringsföretag. Även inkomster som är hänförliga till den egna rörelsen ska sedan lagändringsförslaget i prop. 1992/93:187 återigen beskattas enligt vanliga bolagsskatte-regler. Enligt uttalanden avser den egna rörelsen inom livförsäk-

ringsföretagen förvaltning av det egna kapitalet samt utförande av externa tjänster och förvaltningsuppdrag o.d. (prop. 1992/93:187 s. 170). Det påpekas samtidigt att konventionellt beskattad egen rörelse endast förekommer i fondförsäkringsföretag. Detta uttalande får emellertid ses mot bakgrund av då gällande försäkringsrörelselagstiftning. Numera får även traditionella livförsäkringsföretag dela ut vinst. I författningskommentaren till 2 § 6 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, SIL, anfördes dessutom följande (s. 210 ff.).

Ändringen i momentet hänger samman med förslaget att livförsäkringsföretagen i princip skall beskattas enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel. Den del av livförsäkringsföretagets verksamhet som är hänförlig till förvaltning av kapital för försäkringstagarnas räkning kommer dock alltjämt att beskattas enligt SIL. Det är den verksamhet som sådana företag i undantagsfall driver före egen räkning, dvs. den egna rörelsen. För närvarande innebär förslaget att beskattning enligt SIL endast kommer att ske av den egna rörelsen i fondförsäkringsbolag. [---]

Beskattningen för den egna rörelsens resultat är avsedd att följa de regler som gäller för andra företag som inkomstbeskattas enligt SIL. Denna del av verksamheten liknar i hög grad den verksamhet som drivs i många andra företag inom den finansiella sektorn. För dem gäller i princip de vanliga rörelseregler vid beräkningen av inkomsten. Även för försäkringsföretagens egna rörelser föreslås vanliga bolagsregler gälla, dock med ett par särbestämmelser. Skattskyldighet föreligger inte för intäkter i form av inlutna försäkringspremier. Å andra sidan får avdrag inte göras för utbetalade ersättningar o.d. Denna reglering motsvarar vad som för närvarande gäller för livförsäkringsföretagen inom ramen för inkomstbeskattningen. Intäkter i den egna rörelsen blir däremot skattepliktiga. Det kan gälla avkastning på det egna kapitalet samt provisioner och avgifter som tas ut vid utförande av uppdrag åt utomstående. Avdrag får göras för andra kostnader än utbetalda ersättningar i den mån de är hänförliga till den inkomstskattepliktiga verksamheten. Den intäkts- och kostnadsfördelning som tillämpas för närvarande för att skilja ut den egna rörelsens resultat från resultatet i den verksamhet som bedrivs för försäkringstagarnas räkning torde kunna användas även framdeles. Av momentets sista stycke framgår att en sådan fördelning ska göras på ett skäligt sätt.

Här bör påpekas att Finansinspektionen i en skrivelse till Finansdepartementet (dnr O19-16663/92 KI) före lagändringen år 1993 påtalat att avkastningsbeskattningen av fondförsäkringsbolagen i dess dåvarande lydelse innebar att endast den del av den utdelningsbara vinsten som härrör från den finansiella verksamheten beskatta-

des. Den del av vinsten som härrör från verksamheten i övrigt, till exempel avgiftsuttag från försäkringstagarna, var däremot skattefri. Beskattningen av den utdelningsbara vinsten i dåvarande fondförsäkringsbolag skiljde sig enligt inspektionen i grunden från beskattningen av den utdelningsbara vinsten i skadeförsäkringsbolag. I prop. 1992/93:187 uttalades följande med anledning av skrivelsen från Finansinspektionen (s. 156).

I sin skrivelse tar inspektionen upp ytterligare en beskattningsfråga som rör fondförsäkringsbolagen. Avkastningen på det kapital som är hänförligt till P- och K-försäkring beskattas enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel resp. inom den vanliga inkomstbeskattningen för företag. För avkastning på bolagets eget kapital liksom för intäkter som uppkommer vid försäljning av fondandelar och i bolagets administrativa verksamhet saknas emellertid enligt inspektionens uppfattning tillämpliga skatteregler. Detta innebär enligt inspektionen att beskattning inte kommer att ske av den vinst som uppstår i bolagets egen rörelse. Eftersom fondförsäkringsbolag tillåts dela ut vinstmedel skulle detta medföra att utdelning kan ske av obeskattad vinst.

De av Finansinspektionen påtalade bristerna sägs således ha undanröjts genom de ändringar i regelverket som föreslagits i propositionen och som fortfarande gäller. Även den av inspektionen påtalade oklarheten i beskattningen av fondförsäkringsföretagens egen rörelse anges få sin lösning (s. 173). Frågan ställs emellertid återigen på sin spets, inte minst mot bakgrund av HFD 2011 ref. 33. I rättsfallet prövades om återbetalda förvaltningsavgifter (så kallade kickbacks) som ett livförsäkringsföretag erhållit från ett fondbolag ska anses hänförliga till tillgångar och skulder som förvaltas för försäkringstagarnas räkning eller om de ska inkomstbeskattas enligt IL. Fondprovisionerna tillfördes inte försäkringstagarna utan användes för att täcka driftskostnader i livförsäkringsverksamheten. Provisionerna blev således i princip tillgängliga för utdelning till aktieägare. HFD ansåg att bolaget inte skulle ta upp inkomsterna i form av fondrabatter till beskattning enligt inkomstskattelagen. Domstolen anförde:

Bolagets innehav av fondandelar i investeringsfonder hos olika fondbolag utgör tillgångar som förvaltas för försäkringstagarnas räkning. Innehavet av fondandelarna utgör en förutsättning för att fondbolagen ska betala tillbaka en del av förvaltningsavgifterna i form av fondrabatter. Såväl förvaltningsavgifterna som fondrabbatterna utgår i förhållande till värdet av de förvaltade fondandelarna. Vid angivna för-

hållanden får enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening bolagets inkomst i form av fondrabatter anses hänföra sig till tillgångar och skulder som förvaltas för försäkringstagarnas räkning. De aktuella inkomsterna ska således inte beskattas enligt IL. Förhandsbeskedet ska ändras i enlighet härmed.

Gränsdragningen mellan verksamhet som ska beskattas med inkomstskatt respektive avkastningsskatt har också prövats av Skatterättsnämnden i ett inte överklagat förhandsbesked. Prövningen avsåg frågan hur ett vinstudelände livförsäkringsbolag som bedriver försäkringsverksamhet inom tre huvudgrenar, individuell livförsäkring (dödsfallsrisker utan sparande) individuell sjuk- och olycksfallsförsäkring samt gruppliv- och tjänstegrupplivförsäkring, ska beskattas. Av bolagsordning och försäkringsavtal framgick att försäkringstagarna inte hade rätt till någon form av återbäring. Försäkringarna saknade således inslag av sparande. Bolaget ville få klarlagt om kapitalunderlaget för avkastningsskatt skulle begränsas till tillgångar motsvarande de försäkringstekniska avsättningarna efter beaktande av finansiella skulder. Skatterättsnämnden uttalade att vid bestämmandet av kapitalunderlaget för avkastningsskatt ska den delen av verksamheten som motsvarar tillgångar och skulder avseende förvaltningen av individuell livförsäkring medräknas och att kapitalunderlaget för avkastningsskatt utgjordes av tillgångar motsvarande de försäkringstekniska avsättningarna avseende tecknade individuella livförsäkringar efter avdrag för finansiella skulder. Inkomster och utgifter hänförliga till bolagets övriga verksamhet skulle beskattas enligt reglerna i inkomstskattelagen (SRN 2007-11-13, 87-07/D).

När det gäller ömsesidiga livförsäkringsföretag anges i 3 § elfte stycket AvPL att tillgångar som motsvarar konsolideringsfond enligt 11 kap. 19 §, 12 kap. 70 § eller 13 kap. 22 § FRL ska anses förvaltade för försäkringstagarnas räkning och därmed medräknas i kapitalunderlaget endast till den del fonden enligt bolagsordningen får användas för återbäring till försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade pga. försäkringar. Denna bestämmelse har tillkommit efter förslaget i prop. 1998/99:142 till följd av den tidigare nämnda reformeringen av försäkringsrörelsereglerna (prop. 1998/99:87). Ändringarna i försäkringsrörelselagen berör i vissa delar även försäkringsföretag som inte får dela ut vinst. I prop. 1998/98:87 anses det motiverat att klargöra vilka överskott som ska

utgöra rörelsens riskkapital inte bara när det gäller vinstutdelande försäkringsbolag utan också beträffande livförsäkringsföretag som inte delar ut vinst till ägare eller garantier (s. 197). I prop. 1998/99:142 anges beträffande den föreslagna regleringen i avkastningsskatte-lagen att den beaktar att livförsäkringsbolag enligt de nya rörelse-reglerna skall redovisa en konsolideringsfond för överskottmedel enligt dåvarande lydelse i 12 kap. 9 § FRL (s. 38). Endast försäk-ringsföretag som inte får dela ut vinst ska inrätta en konsolide-ringsfond. Bestämmelsen finns numera i de inledningsvis upp-räknade paragraferna för varje associationsform för sig. I prop. 1998/99:87 kommenteras bestämmelsen i fråga (s. 208).

Fondens primära syfte skall vara att fungera som konsolideringsbuffert i bolaget. Lagen bör dock inte förhindra att medel i konsoliderings-fonden även används för återbäring till försäkringstagarna till den del fonden överstiger vad som behövs för bolagets konsolidering. Lagen bör också ge utrymme för annan användning än för förlusttäckning och återbäring, t.ex. bidrag till för verksamheten nyttig forskning. Konsolideringsfondens användning för olika ändamål bör regleras i bolagsordningen.

En motsvarande bestämmelse saknas i inkomstskattelagen. Frågan är om lagen behöver kompletteras i detta avseende.

Om ett försäkringsföretag ska dela upp en intäkt- eller kost-nadspost mellan olika delar av sin verksamhet ska fördelningen göras på skäligt sätt (39 kap. 11 § IL). Bestämmelsen har betydelse vid livförsäkringsföretags fördelning av skattepliktig verksamhet enligt inkomstskattelagen och sådan verksamhet som beskattas enligt reglerna om avkastningsskatt. Högsta förvaltningsdomstolen har i två avgöranden prövat vad som kan anses utgöra en fördelning på skäligt sätt (RÅ 2010 ref. 8 och RÅ 2010 not. 9).

Gränsdragningsproblematiken

Rörelsevinsten (överskottet) i ett traditionellt icke vinstutdelande livförsäkringsföretag har tre källor: den finansiella verksamheten (själva förvaltningen av kapitalet), högre dödlighet i kollektivet om det är fråga om livsfallsförsäkringar (den biometrisk vinsten) och lägre omkostnader än vad som uppskattats vid premieberäkningen. När det gäller fondförsäkringar (torde även gälla depåförsäkringar) kan vinsten i stort sett uppkomma om andra faktorer utfall än

antagande om avkastning blir mer gynnsamma än vad som antagits vid premieberäkningen, lägre driftkostnader eller högre dödlighet i kollektivet vid livsfallsförsäkringar (SOU 2012:64 s. 159) samt vid förvaltningen av bolagets egna kapital. När premierna för en fondförsäkring ska beräknas görs inget antagande om avkastningen på försäkringsföretagets tillgångar, eftersom värdet på försäkringen är detsamma som andelsvärdet av de fonder försäkringstagaren valt. Överskott kan därför endast uppkomma om andra faktorer utfall blir mer gynnsamma, till exempel om driftskostnader blir lägre eller dödligheten i kollektivet högre (om det är fråga om en livsfallsförsäkring) än vad som tidigare antagits.

I ett historiskt perspektiv beskattades under tiden när vinstutdelning till aktieägarna var aktuell hela den utdelningsbara rörelsevinsten i ett försäkringsföretag oavsett vinstkällan. Reglerna ändrades genom förslag i prop. 1950:93 i en miljö där vinstutdelningar i livförsäkringsföretagen i praktiken inte längre förekom. Den så kallade räntebeskattningen som då infördes i stället för den konventionella beskattningen får ses mot den bakgrunden. I detta sammanhang påpekades i förarbetena att beskattningen av dödlighets- och omkostnadsvinsten inte var principiellt motiverad, dock endast i den mån vinsten inte delades ut till aktieägarna. Ett upphävande av vinstutdelningsförbudet i försäkringsrörelselagen har numera återigen medfört en ordning där hela den utdelningsbara vinsten får delas ut till aktieägarna och riskkapitalet i ett vinstutdelande livförsäkringsföretag inte längre utgörs av försäkringstagarnas medel utan det är aktieägarna som står den allmänna rörelserisken.

Den principiella utgångspunkten även med gällande skatteregler för livförsäkringsföretag uppges vara att aktieägarnas kapital ska beskattas konventionellt. Problemet ligger emellertid i avgränsningen av aktieägarnas kapital, det vill säga gränsdragningen mellan aktieägarnas och försäkringstagarnas kapital som den nuvarande beskattningsmodellen bygger på. I detta avseende är det, till skillnad från vad som tidigare gällt, inte den utdelningsbara vinsten som är utgångspunkten för beskattning. I 39 kap. 3 § IL anges nämligen angående livförsäkringar att influtna premier samt inkomster och utgifter som hänför sig till tillgångar och skulder som förvaltas för försäkringstagarnas räkning inte ska tas upp respektive dras av. Eftersom influtna premier avseende de försäkringar som ska beskattas enligt avkastningsskattelagen är undantagna från beskatt-

ning enligt inkomstskattelagen och utgifter som är hänförliga till de inlutna premierna inte får dras av torde innebörden vara att i vart fall den del av företagsvinsten som uppkommer i den egentliga försäkringsrörelsen (omkostnadsvinsten och den biometriska vinsten) inte blir föremål för beskattning enligt inkomstskattelagen trots att den i princip är utdelningsbar. Samtidigt är beskattning enligt avkastningsskattelagen avsedd att ersätta inkomstbeskattning av utdelningar, räntor och kapitalvinster på de tillgångar som förvaltas för försäkringstagarnas räkning (den finansiella vinsten). Avkastningsskatten tas dessutom ut från försäkringstagarnas kapital och belastar därmed inte de utdelningsbara medlen i företaget. Frågan är om en sådan beskattning är principiellt riktig i en miljö där hela överskottet kan bli föremål för utdelning till aktieägare och verksamheten i den delen får anses bedriven i syfte att generera vinst åt aktieägarna.

Som framförts i det föregående påpekade Finansinspektionen före lagändringen år 1993 att avkastningen för pensions- och kapitalförsäkringskapitalet beskattades (avkastningsskatt respektive inkomstskatt) men att det saknades tillämpliga skatteregler för avkastning på bolagets eget kapital liksom för intäkter som uppkommer vid försäljning av fondandelar och i bolagets administrativa verksamhet. Detta innebar enligt inspektionen att någon beskattning av bolagets *egen rörelse* inte aktualiserades varmed utdelning av obeskattad vinst kunde ske.

Frågan är i vilken mån denna brist har åtgärdas genom lagändringen 1993. I prop. 1992/93:187 uttalas visserligen att den av Finansinspektionen påtalade oklarheten i beskattningen av fondförsäkringsbolagen fått sin lösning i och med lagförslaget i propositionen men utformningen av reglerna förhindrar inte att hela eller delar av den utdelningsbara vinsten faktiskt inte blir beskattad konventionellt (HFD 2011 ref. 33). Det berörs för övrigt inte heller i propositionen hur försäljningen och administrationen av försäkringar ska behandlas skattemässigt. Det anges endast att förvaltning av det egna kapitalet och utförande av externa tjänster och förvaltningsuppdrag anses utgöra egen rörelse. Vad som avses med uppdrag åt utomstående förklaras däremot inte. Som exempel på skattepliktiga intäkter räknas upp avkastning på eget kapital, provisioner och avgifter som tas ut vid utförande av uppdrag åt utomstående. Eftersom det framhålls att sådana uppdrag endast före-

kommer i undantagsfall torde inte administrationen av försäkringsavtalen avses.

Genom HFD 2011 ref. 33 har Högsta förvaltningsdomstolen indirekt slagit fast att i vart fall fondprovisioner (kickbacks) som ett försäkringsföretag erhåller från fondbolag i vilka försäkringskapitalet har placerats inte får anses utgöra sådana provisioner som kan hänföras till uppdrag åt utomstående. Högsta förvaltningsdomstolen fann i stället att fondprovisionerna får anses hänförliga till försäkringstagarnas kapital och avkastningsbeskattas trots att beloppet ”omfördelats” till utdelningsbara medel. Domstolen pekar i domskälen på att innehavet av fondandelarna utgör en förutsättning för att fondbolagen ska kunna betala tillbaka en del av förvaltningsavgifterna i form av fondrabatter samt att såväl förvaltningsavgifterna som fondrabatterna utgår i förhållande till värdet av de förvaltade fondandelarna. Vid angivna förhållanden ska fondrabatterna anses hänförliga till försäkringstagarnas kapital.

Rättsfallet innebär att utdelningsbara medel inte går att beskatta enligt inkomstskattelagen. Samtidigt medges inte heller avdrag för kostnader som hänförs till dessa intäkter. Det kan således ifrågasättas om den metod för gränsdragningen mellan inkomst- respektive avkastningsbeskattad del av livförsäkringsverksamheten som båda lagarna har ansetts föreskriva är ändamålsenlig om ändamålet är att den utdelningsbara vinsten ska beskattas konventionellt.

I sammanhanget kan påpekas att de livförsäkringsprodukter som försäkringsföretagen numera tillhandahåller i allt större utsträckning liknar andra sparformer i och med att riskinslaget är minimalt och försäkringstagarna står den finansiella risken. Även av denna anledning kan ifrågasättas om inte livförsäkringsföretagen, i vart fall de vinsutdelande, bör beskattas som andra finansiella företag. Även i övrigt behöver gränsdragningen mellan aktieägarnas och försäkringstagarnas kapital klargöras. När det gäller livförsäkringsföretag som bedrivs enligt ömsesidighetsprincipen är det oklart om det över huvud taget kan anses föreligga en ”egen rörelse” i den meningen att verksamheten kan anses bedriven för någon annans räkning än försäkringstagarnas. Osäkerheten blir inte mindre av att det i inkomstskattelagen inte har reglerats hur tillgångar motsvarande den del av konsolideringsfonden som inte ska medräknas i kapitalunderlaget enligt avkastningsskattelagen ska beskattas. Frågan om egen rörelse i företag som bedrivs enligt ömsesidighets-

principen ställs ännu mera på sin spets om den typen av företag har tagit in externt kapital i form av förlagsinsatser, vinstandelslån och kapitalandelslån och delar ut vinst till garanter (ränta på garanti-kapital) respektive de som bidragit med verksamhetskapital (försäkringstagare eller externa finansiärer) men även i övrigt.

7.2 Överväganden och förslag

<p>Bedömning: Beskattning av livförsäkringsföretag bör utredas vidare.</p>

Skadeförsäkringsföretag beskattas för hela vinsten konventionellt. Livförsäkringsföretag verkar däremot skattemässigt i en miljö där olika delar av verksamheten är föremål för inkomst- eller avkastningsbeskattning. Inkomstbeskattningen bygger på principen om nettovinstbeskattning (intäkter med avdrag för kostnader), det vill säga utgår från resultaträkningen medan avkastningsbeskattningen är schabloniserad och beräknas utifrån värdet på tillgångar och skulder, det vill säga utgår från balansräkningen. Det är dessa olika beskattningsmetoder som delvis är källan till de problem som reglerna ger upphov till. Därtill kommer problem som kan härledas till reglernas ordalydelse samt i vissa fall oklarheten när det gäller vad som ska anses utgöra egen rörelse i ett försäkringsföretag.

I ett historiskt perspektiv har det ansetts riktigt att den del av överskott i ett vinstutdelande försäkringsaktiebolag som får delas ut ska bli föremål för dubbelbeskattning. Detta torde även vara avsikten med dagens reglering. Ett överskott i en traditionell livförsäkringsrörelse kan som tidigare påpekats schematiskt sägas bestå av tre delar, en finansiell vinst, en biometrisk vinst och en omkostnadsvinst. Den finansiella vinsten uppkommer i kapitalförvaltningen medan de övriga beståndsdelarna i företagsvinsten (överskottet) uppkommer i den egentliga försäkringsrörelsen. Eftersom försäkringsverksamheten i huvudsak finansieras med influtna premier innebär detta att även premierna kan sägas bestå av olika delar och beräknas utifrån antaganden om ränta, omkostnader och en statistiskt uppskattad livslängd. Livförsäkringsföretag beskattas, liksom skadeförsäkringsföretag, konventionellt endast för den delen av verksamheten som avser bland annat sjuk- och olycksfalls-

försäkringar och för egen rörelse. Den del av försäkringsrörelsen som avser livförsäkringar, inklusive rena riskförsäkringar, ska där-
emot beskattas schablonmässig enligt lagen om avkastningskatt. Hela premien avseende den delen av rörelsen är skattefri och korresponderande kostnader inte avdragsgilla. Problemet ligger i att avgränsa egen rörelse i den delen av verksamheten. Flera frågor av principiell natur uppkommer i sammanhanget. Det kan för övrigt även ifrågasättas om inte dödsförsäkringar utan sparmoment bör beskattas konventionellt.

Enligt utredningens uppfattning får det anses som principiellt riktigt i en miljö där associations- och näringsrätten medför att hela företagsvinsten i ett livförsäkringsföretag kan bli föremål för utdelning till delägarna att hela vinsten, liksom vinsten i skadeförsäkringsföretag, beskattas konventionellt. Detta innebär att även biometrisk vinst och omkostnadsvinster som hänför sig till livförsäkringar meddelade av vinstutdelande livförsäkringsföretag bör underkastas en sådan beskattning. Redan enligt gällande rätt beskattas livförsäkringsföretag konventionellt för vinster som uppkommer i den delen av försäkringsrörelse som avser sjuk- och olycksfallsförsäkringar i livförsäkringsföretag. Eftersom rena dödsfallsförsäkringar saknar ett sparmoment bör för övrigt även dessa försäkringar beskattas konventionellt. I sitt ställningstagande har utredningen även beaktat att avkastningsskattelagen är avsedd att ersätta inkomstbeskattningen av utdelningar, räntor och kapitalvinster på värdepapper och fastigheter och därför inte framstår som ett lämpligt instrument för beskattning av annan verksamhet än själva förvaltningsverksamheten av försäkringar med sparmoment. En konventionell beskattning av hela försäkringsrörelsen får anses förutsätta att samtliga premier görs skattepliktiga och försäkrings-
tekniska avsättningar avdragsgilla. Om pensionskapitalet liksom i dag ska beskattas lindrigare behövs också en modell för fördelningen av den skattepliktiga vinsten så att den del av vinsten som avser själva förvaltningen av pensionskapitalet kan urskiljas.

Utredningen anser att det är särskilt angeläget att säkerställa att i vart fall vinster som i vinstutdelande livförsäkringsföretag uppkommer i förvaltningen av livförsäkringar som försäkringstagarna står den finansiella risken för kan beskattas konventionellt. Finansinspektionen bedömer att intäkterna från fondrabatterna årligen uppgår till cirka 5 miljarder kronor. Förvaltningen av den typen av

försäkringskapital liknar till sin karaktär verksamheten i andra finansiella företag och bör därför enligt utredningen i större omfattning vara föremål för inkomstskatt. Ifrågavarande försäkringar innehåller som regel försumbara försäkringsrisker och premierna är främst avsedda att förvaltas som sparkapital för försäkringstagarnas räkning efter avdrag för kostnaderna. Sambandet mellan premierna och vinsterna samt beskattningskonsekvenserna kan åskådliggöras med ett mycket schematiskt exempel.

Livaktiebolaget X meddelar endast avkastningsbeskattade livförsäkringar. Inbetalda premier år 1 uppgår till 100 miljoner och livbolagets kostnader till 1 miljon. Premierna placeras i värdepappersfonder. Fondavgifterna uppgår till 3 miljoner och tas ut från försäkringstagarnas kapital som därefter uppgår till 97 miljoner. Fondbolaget återbetalar 1,5 miljoner till livbolaget i form av fondrabatter. Dessa medel tillförs inte försäkringstagarnas konton utan disponeras av livbolaget och utgör riskkapitalet. Försäkringskapitalet ger en avkastning på 3 miljoner som tillfaller försäkrings-tagarna varefter försäkringskapitalet återigen uppgår till 100 miljoner. År 1 uppkommer därmed en utdelningsbar vinst i livbolaget om 0,5 miljoner (fondrabatter 1,5 miljoner – livbolagets egna kostnader). Denna vinst beskattas inte konventionellt. Däremot beskattas försäkrings-tagarna kapital på 100 miljoner schablonmässigt. Kapitalunderlaget vid ingången av år 2 uppgår till 100 miljoner. Detta innebär att även avkastningen på 3 miljoner som tillförts försäkringstagarnas konton beskattas schablonmässigt men inte fondrabatterna eftersom dessa inte har medräknats i kapitalunderlaget. Rabatterna beskattas inte heller konventionellt (HFD 2011 ref. 33) samtidigt som avdrag inte medges för bolagets egna kostnader.

Enligt utredningen är de ovan beskrivna beskattningskonsekvenserna inte rimliga och dessutom knappast i linje med motiven bakom reglerna. De tidigare återgivna förarbetsuttalandena till dagens reglering talar snarast för att asvikten har varit att den del av verksamheten som bedrivs för aktieägarnas räkning ska bli föremål för en konventionell beskattning. Frågan är emellertid hur uttalanden om egen rörelse i fondförsäkringsaktiebolag förhåller sig till uttalanden om egen rörelse i tidigare lagstiftningsärenden, där även administrationen och ackvisitionen av försäkringsavtalen ansågs hänförliga till den egna rörelsen och inte till förvaltningen av försäkringstagarnas kapital. Mot bakgrund av HFD 2011 ref. 33 är

utredningens uppfattning att den egna rörelsen i nuvarande lagtext har avgränsats för snävt, i vart fall när det gäller försäkringsprodukter för vilka försäkringstagarna står den finansiella risken. Det framstår inte som rimligt att exempelvis fondrabatter eller annan avkastning (exempelvis vid en så kallad avkastningsdelning) som uppkommer vid förvaltningen av försäkringstagarnas kapital i fondförsäkringar eller depåförsäkringar och som inte tillförs försäkringstagarnas konton utan tillfaller aktieägarna ska undantas från en konventionell beskattning. Fondrabatterna eller den del av avkastningen på försäkringskapitalet som enligt försäkringsavtalet omfördelas till aktieägarna ingår för övrigt inte heller i kapitalunderlaget för avkastningsskatt varigenom ränta på ränta effekten utblir vid uttag av avkastningsskatt. Avkastningsskatten blir således lägre jämfört med om hela rabatten eller avkastningen tillfallit försäkringstagarna. Därutöver bör poängteras att avkastningsskatten rent faktiskt tas ur försäkringstagarnas kapital och inte till någon del är en kostnad för aktieägarna.

Det är formuleringen i 39 kap. 3 § IL *inkomster som hänför sig till tillgångar och skulder som förvaltas för försäkringstagarnas räkning* som förefaller ha medfört att inkomster som har sitt ursprung eller på annat sätt är kopplade till det för försäkringstagarnas räkning förvaltade kapitalet inte kan anses hänförliga till aktieägare trots att medlen rent faktiskt tillförs dem. Lagtexten avseende gränsdragningen mellan avkastningsskatt och inkomstskatt infördes emellertid under en tid då livförsäkringsmarknaden såg annorlunda ut och framstår mot bakgrund av det anförda som förlegad.

Sammanfattningsvis är utredningens bedömning att beskattningen av livförsäkringsföretag bör ses över inom ramen för ett nytt utredningsuppdrag. Under arbetet med att kartlägga problemen kring livbolagens beskattning har det, enligt utredningen, framkommit att förhållandena är mer komplexa än vad vi från början förutsett. Den tid som skulle behövas för att fullt ut efterkomma direktiven i denna del saknas. Utredningen har därför valt att redovisa sina överväganden utan att lämna några förslag och att samtidigt, vilket redovisats ovan, föreslå en ny utredning.

8 Finansiering och konsekvenser

I detta avsnitt beskrivs hur förslagen ska finansieras och vilka konsekvenser förslagen kan antas orsaka.

8.1 Offentligfinansiella konsekvenser

Ett antal av utredningens förslag ger upphov till offentligfinansiella konsekvenser. De förändringar i avdragsrätt för pensionskostnader som föreslås innebär på kort sikt minskade intäkter för staten i form av lägre inkomstskatt från beskattning av företags vinster. Effekten påverkas på längre sikt emellertid också av att de avdrag för pensionskostnader som görs i dag i vissa fall leder till en högre beskattning i framtiden. De kort- och långsiktiga konsekvenserna av förändrade avdragsutrymmen kan därför antas vara något olika. Förändrade regler vid tryggande av pensionsutfästelser kan också för vissa arbetsgivare leda till ett förändrat beteende vad gäller att utfästa pension. Även detta kan få konsekvenser för skatteintäkterna, både genom förändrade avdrag hos arbetsgivaren och inkomstbeskattning av arbetstagaren.

De av utredningens förslag som ger tydligast effekter på avdragsutrymmet för företags pensionskostnader är de som direkt berör huvud- eller kompletteringsregeln. Sett till det totala tjänstepensionssystemet är dessa förändringar relativt små eftersom de allra flesta arbetstagarna i Sverige omfattas av tjänstepension genom kollektivavtal och pensionskostnaderna i dessa nästan alltid ryms inom avdragsutrymmet redan i dag. I enskilda fall kan emellertid förändringar i avdragsrätten ske.

Förutom ovanstående redovisas också utredningens syn på konsekvenserna av förslagen om förändrad avdragsrätt vid byte av tryggandeform, de utökade möjligheterna till tryggande i egen regi enligt

tryggandelagen samt regeln om näringsverksamhet i utlandet som beskattas i Sverige. Övriga förslag som lämnats av utredningen bedöms endast ge marginella effekter på de offentliga finanserna.

8.1.1 Tillämpning av kompletteringsregeln vid löpande tryggande

Kort om huvud- och kompletteringsreglerna

Enligt nuvarande huvudregel får företag avdrag för kostnader för tryggande av pensionsutfästelser med upp till 35 procent av arbetstagarens lön, med en ytterligare begränsning till 10 prisbasbelopp. Detta innebär att för arbetstagare med en lön upp till ungefär 28,57 prisbasbelopp utgör 35 procent av lönen avdragstaket. För arbetstagare med högre lön än så är taket 10 prisbasbelopp.

Kompletteringsregeln anger i stället att tryggandekostnaderna är avdragsgilla upp till en nivå som bestäms som kostnaden av en viss pensionsförmån för den anställda. Förmånen är olika stor i olika löneintervall och baseras på lön upp till 30 prisbasbelopp. Den maximala avdragsrätten enligt kompletteringsregeln för en person med en lön över 30 prisbasbelopp utgörs alltså av kostnaden för en pensionsförsäkring som ger de i kompletteringsregeln utsatta förmånsnivåerna, beräknat på en lön på 30 prisbasbelopp. I dagsläget kan kompletteringsregeln emellertid inte användas till löpande tryggande av pensionsutfästelser, utan endast användas till att trygga upp tidigare utfäst men hittills bristfälligt tryggad pension. Enligt utredningens förslag ska kompletteringsregeln nu få tillämpas även på löpande kostnader, det vill säga när arbetsgivare tryggar pension i takt med att den tjänas in (vilket är det vanligaste sättet att trygga pension).

ITP 2-planen

Att arbetsgivare får använda kompletteringsregeln vid löpande tryggande av pensionsutfästelser utökar taket för avdragsrätten för vissa arbetstagare, nämligen för dem för vilka kostnaden för en pensionsförsäkring i enlighet med kompletteringsregelns nivåer överstiger huvudregelns begränsningar. För att göra en analys av

hur en enskild arbetstagares avdragsutrymme, och därmed i förlängningen de offentliga finanserna, påverkas i praktiken krävs därför att hänsyn tas till lön, de faktiska trygghandkostnaderna, huruvida arbetstagaren omfattas av för arbetsgivaren tvingande trygghandregler och pensionsnivåer genom till exempel kollektivavtal eller inte, om trygghandet sker genom försäkring eller i egen regi, m.m. På grund av komplexiteten i regelverket och de många olika typer av pensionsavtal som finns ska de beräkningar som följer ses som relativt grova uppskattningar.

Nivåerna i de *kollektivavtalade* pensionsutfästelserna är i allmänhet sådana att huvudregeln räcker till. Detta stämmer särskilt för avgiftsbaserade utfästelser, där pensionskostnaden ges som en direkt funktion av lönen. För vissa arbetstagare med förmånsbestämd pension räcker dock huvudregeln inte till, även om pensionsutfästelsen ryms inom kompletteringsregelns begränsningar. Dels kan arbetstagare med förmånsbestämd pension ha pensionskostnader som överstiger 35 procent av lönen (men understiger 10 prisbasbelopp), eftersom kostnaden beror på en mängd olika faktorer som kan förändras över tid, dels kan pensionskostnaderna för arbetstagare överstiga 10 prisbasbelopp oavsett om det rör sig om en förmåns- eller avgiftsbaserad utfästelse.

När det gäller förmånsbaserade utfästelser är ITP 2 det viktigaste kollektivavtalet. Förmånsnivåerna i planen uppgår till 10 procent av lönen upp till 7,5 inkomstbasbelopp, 65 procent mellan 7,5 och 20 inkomstbasbelopp och 32,5 procent mellan 20 och 30 inkomstbasbelopp. Trygghandkostnaden av en sådan utfästelse till en arbetstagare varierar över tid, och beror på bland annat kapitalavkastning, ränteprognoser och löneutveckling. Kostnaden kan därför i vissa fall komma att överstiga 35 procent av lönen. Utöver den förmånsbaserade delen omfattas arbetstagarna inom ITP 2 också av ITPK, en avgiftsbaserad utfästelse om 2 procent av lönen. Dessutom finns kostnader för sjukpension, premiebefrielse och efterlevandeskydd. Dessa kostnader är inräknade i det nedanstående. Enligt livförsäkringsbolaget Alecta, som förvaltar de försäkringstryggade utfästelserna inom ITP 2, finns i dagsläget 865 arbetstagare inom ITP 2 med en lön under 28,57 prisbasbelopp men med pensionskostnader som överstiger 35 procent av denna och för vilka trygghandet sker genom pensionsförsäkring. För dessa individer, vars pensionskostnader man i dagsläget inte kan få fullt avdrag för, kommer med

de föreslagna reglerna avdrag kunna göras enligt kompletteringsregeln. Som avtalet är utformat torde därmed hela pensionskostnaden komma att rymmas inom avdragsutrymmet¹. Alecta beräknar att dessa individer har pensionskostnader som överstiger 35 procent av lönen med cirka 24 miljoner kronor årligen. Dessa kostnader kommer arbetsgivarna nu alltså kunna få avdrag för. Vad gäller arbetstagare inom ITP 2 vars pension tryggas i egen regi (sådana utfästelser ska kreditförsäkras) omfattas enligt PRI Pensionsgaranti 217 personer, med en motsvarande avdragsökning om 19,5 miljoner kronor.

Utöver ovanstående arbetstagare finns också de med lön över 28,57 prisbasbelopp, vars avdrag för pensionskostnader i dag är begränsade till 10 prisbasbelopp enligt huvudregeln. I och med den föreslagna möjligheten att tillämpa kompletteringsregeln även för löpande tryggnad kommer denna begränsning att i allmänhet i stället kunna utgöras av kostnaden för en förmånsbaserad pensionsförsäkring enligt kompletteringsregelns nivåer beräknad på en lön om 30 prisbasbelopp². Eftersom det inte är görbart att beräkna kostnaden för en sådan hypotetisk försäkring för varje individ antar utredningen att den är ungefär lika stor som den faktiska kostnaden för pensionsutfästelserna i ITP 2 (inklusive ITPK), dock begränsat till den pension som grundar sig på lön upp till 30 prisbasbelopp. Denna uppskattning bygger på att de kollektivavtalade förmånsnivåerna på ett ungefär överensstämmer med kompletteringsregelns, och att den maximala pensionsgrundande lönen i den senare är just 30 prisbasbelopp. Inom ITP 2 finns i dagsläget 1 408 arbetstagare vars lön överstiger 28,57 prisbasbelopp, vars tryggnadskostnad är större än 10 prisbasbelopp och för vilka tryggnad sker genom pensionsförsäkring. Enligt Alecta överskrider dessa

¹ Bakgrunden till denna uppskattning av utrymmet illustrerar svårigheterna i att bestämma förändringen i avdragsrätt. Förmånsnivåerna inom ITP 2 ligger i allmänhet under de som är specificerade i kompletteringsregeln. Undantaget är för lön mellan 20 prisbasbelopp och 20 inkomstbasbelopp (det vill säga 890 000–1 162 000 kr), där kompletteringsregeln tillåter förmåner om 40 procent och ITP 2 utfäster pension om 65 procent av lönen. Till den utfästa pensionsförmånen kommer dock även kostnaden för ITPK, som är avgiftsbestämd till 2 procent av lönen. Utredningen gör uppskattningen att pensionskostnaderna rymms inom kompletteringsregeln, det vill säga är lägre än vad en pensionsförsäkring enligt kompletteringsregelns nivåer skulle kosta. Vad en sådan försäkring skulle kosta i realiteten varierar både över tid och från individ till individ, och kan därför inte beräknas inom ramen för denna utredning.

² Eller naturligtvis på faktisk lön för dem som tjänar mellan 28,57 och 30 prisbasbelopp.

personers pensionskostnader för pension beräknat på lön upp till 30 prisbasbelopp avdragsgränsen på 10 prisbasbelopp med sammanlagt drygt 30 miljoner kronor. Detta är alltså kostnader företagen i och med utredningens förslag nu kommer kunna få avdrag för.

Motsvarande siffra för tryggande i egen regi är svårare att ta fram, inte minst eftersom det i dessa fall inte finns någon försäkring att utgå från vid kompletteringsregelns kostnadsbedömning. PRI Pensionsgaranti rapporterar dock att det finns 113 personer inom ITP 2 med lön över 28,57 prisbasbelopp, pensionskostnader över 10 prisbasbelopp och för vilka pensionsutfästelserna är tryggade i egen regi. Totalt överstiger dessa personers tryggandekostnader huvudregelns 10 prisbasbelopp per person med 19,8 miljoner kronor. En stor del av denna kostnad ryms dock troligen inte heller inom kompletteringsregelns gränser, eftersom den rapporterade pensionskostnaden kan grunda sig på lön ända upp till 30 *inkomstbasbelopp*. Om man utgår från de 1 408 arbetstagare vars pension tryggades genom pensionsförsäkring ovan har dessa enligt Alecta totala kostnader över 10 prisbasbelopp per person om cirka 134 miljoner kronor, varav utredningen alltså bedömt att cirka 30 miljoner kronor ger nytt avdragsutrymme. Om vi antar att samma förhållande mellan avdragsutrymme och totalkostnad gäller inom tryggandet i egen regi, skulle tillämpningen av kompletteringsregeln ge upphov till ett nytt avdragsutrymme om drygt 4 miljoner kronor vid löpande tryggande i egen regi inom ITP 2.

Avdragen inom ITP 2 beräknas alltså öka med omkring 54 miljoner kronor för de försäkringstryggade utfästelserna och ytterligare cirka 24 miljoner kronor för utfästelser tryggade i egen regi – totalt ungefär 78 miljoner kronor.

Övriga förmånsbaserade pensionsplaner

De flesta andra kollektivavtalade pensionsplanerna är i dag avgiftsbaserade, med nivåer liknande dem i ITP 1. Förutom ITP 2 är övriga förmånsbaserade pensionsplaner främst BTP 2 (bankernas tjänstepension), FTP 2 (försäkringsbranschens tjänstepension) samt de som gäller vissa arbetstagare inom KAP-KL och PA 03. Vad gäller de två senare omfattar dessa i allt väsentligt kommunal-, landstings- och statsanställda. Eftersom ingen av dessa arbetsgivare är skatt-

skyldig till inkomstskatt får förändrade avdragsregler inga särskilda offentligfinansiella effekter inom dessa områden. Vad gäller de två föregående avtalen, BTP och FTP, är dessa relativt små avtalsområden. Totalt omfattas cirka 39 tusen personer av FTP 2 eller BTP 2 i sina nuvarande anställningar.

Förmånsbaserade pensionsutfästelser som inte är kollektivavtalade kan tryggas antingen genom försäkring eller i egen regi. I den utsträckning detta sker i egen regi är det mycket svårt att avgöra hur stora kostnaderna är. Eftersom det troligen går att tillämpa kompletteringsregeln för dessa redan i dag om utfästelsen tillåter att trygghandlet temporärt eftersätts för att sedan tryggas ikapp bortser utredningen från dessa utfästelser i detta sammanhang. Vid försäkringstryggande finns det åtminstone två försäkringar som är speglingar av ITP 2: SPP:s *Frivillig ITP* och Skandias *Skandiaplan 2*. Därutöver finns SPP:s *Frivillig FTP 2*. Dessa har minskat i betydelse över tid, och Frivillig ITP nytecknas inte längre. Totalt omfattas cirka sju tusen personer i sin nuvarande anställning av någon av dessa försäkringar.

Övriga förmånsbaserade pensionsplaner som påverkas av regeländringen omfattar med andra ord cirka 46 tusen arbetstagare, vilket kan jämföras med drygt 397 tusen arbetstagare med försäkringstryggande inom ITP 2. Om det antagandet görs att arbetstagarna i övriga pensionsplaner har liknande löner och kostnadsstrukturer som försäkringstryggandet inom ITP 2 borde avdragsutrymmet för dessa personer öka med drygt 6 miljoner kronor (drygt 11 procent av den totala ökningen inom försäkringstryggad ITP 2 ovan).

Avgiftsbaserade pensionsplaner

När det gäller avgiftsbaserade pensionsutfästelser kan följande anföras. Båda de stora avgiftsbaserade pensionsplanerna för privatanställda, ITP 1 och Avtalspension SAF-LO, anger att avgiften till pension för arbetstagare ska vara 4,5 procent på lön upp till 7,5 inkomstbasbelopp och 30 procent av lönen över det. Dessa kostnader överstiger med andra ord aldrig huvudregelns 35 procent av arbetstagarens lön. Däremot kan de totala kostnaderna överstiga avdragstaket om 10 prisbasbelopp. Detta inträffar när lönen når

drygt 42 prisbasbelopp, eller drygt 1,8 miljoner kronor om året. Det är få individer som har en pensionsmedförande lön över sådana nivåer. Även i de fall då pensionskostnaderna överstiger det maximala taket på 10 prisbasbelopp, i vissa fall till och med ganska mycket, kommer avdragsutrymmet ändå inte genomgå några dramatiska förändringar eftersom kompletteringsregeln endast tar hänsyn till lönenivåer upp till 30 prisbasbelopp. De antaganden som skulle krävas för att bestämma de enskilda individernas nya avdragsutrymme (vilket alltså skulle innebära att uppskatta kostnaden för en hypotetisk förmånsbaserad försäkring) är behäftade med stor osäkerhet. Med tanke på detta väljer utredningen därför att bortse från dessa ur avdragshänseende förmodligen mindre väsentliga utfästelserna i detta sammanhang. Övriga kollektivavtalade avgiftsbaserade pensionsplaner har liknande nivåer på pensionsavgifterna och bortses därmed ifrån av samma skäl.

Vad gäller icke kollektivavtalade avgiftsbaserade pensionsplaner är det troligt att även dessa ryms inom rådande huvudregel. I stor utsträckning kan det också antas att sådana utfästelser anpassas efter avdragsreglerna så att kostnader som inte är avdragsgilla undviks. Detta torde gälla särskilt vid försäkringslösningar, där en utebliven avdragsrätt ger kostnader som aldrig får dras av. Vid tryggnad i egen regi är det möjligt att det finns utfästelser med kostnader som i dag inte fullt ut ger avdragsrätt, eller att en utökad avdragsrätt orsakar en beteendeförändring som påverkar storleken på de utfästelser som görs. Utredningen bortser dock från dessa av två skäl: dels är det en alltför stor uppgift att kartlägga icke kollektivavtalade utfästelser tryggade i egen regi, dels är det tveksamt om en utökad avdragsrätt för sådana utfästelser ger några offentligfinansiella effekter på lång sikt (se avsnittet om lång sikt nedan).

Total inverkan på avdragen på kort sikt

Möjligheten att tillämpa kompletteringsregeln vid löpande tryggnad har som beskrivits ovan främst bedömts påverka de offentliga inkomsterna genom utökade avdrag inom förmånsbaserade pensionsplaner. Totalt bedöms avdragen öka med 85 miljoner kronor, varav 55 miljoner kronor inom försäkringstryggnad i

ITP 2-avtalet, 24 miljoner kronor inom ITP 2 som tryggas i egen regi, samt 6 miljoner kronor inom övriga förmånsbaserade pensionsplaner. Dessa ökade avdrag leder till lägre inkomstbeskattning av företagen, vilket minskar statens inkomster. Beräkningar av denna inkomstminskning utförs gemensamt för de olika förslagen nedan.

8.1.2 Huvud- och kompletteringsreglernas koppling till inkomstbasbeloppet

Utredningen föreslår också att både huvud- och kompletteringsreglerna knyts till inkomstbasbeloppet i stället för prisbasbeloppet (men med initialt oförändrade nivåer). Nedan presenteras de offentliga finansiella konsekvenserna av förändringarna av de två reglerna separat.

Huvudregelns koppling till inkomstbasbeloppet

I och med att den övre gränsen för huvudregeln knyts till inkomstbasbeloppet i stället för prisbasbeloppet uppstår på kort sikt ett inkomstbortfall för staten. Grunden för avdraget i huvudregeln är att det inte får överstiga 35 procent av lönen. Den övre gränsen för detta, vilken är satt till 10 prisbasbelopp, föreslås nu bli ändrad till 7,66 inkomstbasbelopp. År 2015 är de två basbeloppsavgränsningarna därmed lika stora, men de kan därefter förväntas ha olika utveckling över tid. En prognos för dessa två varianter i reala termer återfinns i tabell 8.1 nedan.

Som framgår av tabell 8.1 ökar det maximala avdragsutrymmet för pensionskostnaderna för en arbetstagare med 6,35 procent år 2017, jämfört med om kopplingen till prisbasbeloppet funnits kvar. År 2019 har denna skillnad stigit till 12,52 procent. I reda pengar motsvarar detta en ökning av avdragstaket med 28 261 kronor för år 2017 respektive 55 721 kronor för år 2019. För att över huvud taget påverkas av ökningen krävs dock att två kvantitativa villkor är uppfyllda: för det första måste lönen överstiga 1 271 429 kronor och för det andra måste de faktiska trygandekostnaderna överstiga 445 000 kronor.

Tabell 8.1 Prognos för huvudregelns avdragsbegränsning

Inkomst- och prisbasbeloppen enligt utredningens prognos, i 2015 års penningvärde

År	10 PBB	7,66 IBB	Skillnad i kr	Skillnad i procent	Lön som krävs för maximal effekt
2016	445 000	458 332	13 332	3,00 %	1 309 520
2017	445 000	473 261	28 261	6,35 %	1 352 176
2018	445 000	489 205	44 205	9,93 %	1 397 728
2019	445 000	500 721	55 721	12,52 %	1 430 632

Not: Prisbasbeloppet blir automatiskt detsamma uttryckt i fasta priser. Inkomstbasbeloppet är korrigerat med prognosen för prisbasbeloppet (prognoser för både inkomst- och prisbasbelopp är hämtade ur 2015 års ekonomiska vårproposition, prop. 2014/15:100, s. 122). För att nå upp till ett avdragstak om 10 prisbasbelopp enligt huvudregeln krävs en lön om 1 271 429 kr. För att nå upp till det nya avdragstaket om 7,66 inkomstbasbelopp krävs en lön enligt kolumn 6 i tabellen. När man upp till denna lön och har pensionskostnader som överstiger 7,66 inkomstbasbelopp kommer avdragsutrymmet att öka på det sätt som beskrivs i kolumnerna 4 och 5. PBB = prisbasbelopp, IBB=inkomstbasbelopp.

Effekterna av regelförändringen för de offentliga finanserna beror på antalet personer som uppfyller de två ovan nämnda villkoren, samt hur stort dessa arbetstagares nya avdragsutrymme är. Här bör dock noteras att de som omfattas av *förmånsbaserade* utfästelser och som slagit i huvudregelns avdragstak redan har beräknats få sitt avdragsutrymme utökat till de faktiska pensionskostnaderna via tillämpning av kompletteringsregeln ovan. För att inte dubbelräkna dessa tas de inte upp här.

Inom den avgiftsbaserade ITP 1-planen har omkring 291 tusen arbetstagare sin pension i pensionsförsäkringar. Alecta har viss information om samtliga – även de som har sin försäkring hos en annan förvaltare. Av de 291 tusen arbetstagarna har 292 personer pensionskostnader som överstiger 10 prisbasbelopp. Om pensionskostnaderna för samtliga dessa överstiger 10 prisbasbelopp så mycket att de slår i avdragstaket även 2017–2019, och de därmed kommer medges maximalt avdrag, kommer avdragsrätten för arbetsgivarna öka med totalt cirka 8,3 miljoner kronor år 2017, 12,9 miljoner kronor år 2018 och 16,3 miljoner kronor år 2019.

Förutom ITP 1 finns andra avgiftsbaserade pensionsutfästelser som påverkas av regelförändringen. Inte minst kan det finnas många sådana utanför de stora kollektivavtalen. För att kunna göra en uppskattning av hur förändringen i huvudregelns avdragstak påverkar dessa gör utredningen ett antal antaganden. För det första behöver ett antagande göras för att uppskatta hur många individer

som omfattas av sådana utfästelser. Enligt Pensionsmyndigheten har cirka 90 procent av de anställda i Sverige tjänstepension genom sin arbetsgivare. Det totala antalet sysselsatta i Sverige är enligt Statistiska centralbyrån cirka 4 767 000 personer. Om man från 90 procent av detta tal drar antalet anställda som omfattas av ITP 1 (ungefär 291 tusen personer), de som tidigare konstaterats ha en förmånsbaserad pensionsförsäkring (omkring 582 tusen personer) samt de som omfattas av pensionsavtalen KAP-KL och PA 03 (eftersom arbetsgivarna där inte betalar inkomstskatt och därför inte påverkas av den förändrade avdragsrätten, avtalen omfattar cirka 1 450 000 personer) återstår drygt 1 970 000 personer (varav cirka 1,2 miljoner inom Avtalspension SAF-LO). Ett antagande om dessa personers pensionskostnader behöver göras.

Enligt Fora – SAF-LO-avtalets valcentral – finns det sannolikt knappast någon arbetstagare inom avtalsområdet med pensionskostnader över 10 prisbasbelopp. År 2012 hade mindre än fyra procent en lön över 7,5 inkomstbasbelopp, och i genomsnitt hade dessa en lön på ungefär 8,5 inkomstbasbelopp – att jämföra med de 42 prisbasbelopp som krävs för att slå i avdragstaket. Eftersom utredningen vet mycket lite om de kostnaderna för icke kollektivavtalade pensionsutfästelser, och eftersom kostnaderna för förslagen inte ska underskattas, antas ändå att kostnadsstrukturen för samtliga dessa övriga utfästelser – inklusive SAF-LO-avtalet – totalt sett ungefär speglar den som finns inom ITP 1. Med andra ord antar utredningen att den genomsnittliga effekten inom ITP 1 på ett ungefär överensstämmer med den genomsnittliga effekten för dessa övriga utfästelser som ännu inte medräknats.

Under förutsättning att dessa antaganden är korrekta skulle avdragsutrymmet för övriga pensionsutfästelser öka med omkring 6,8 gånger så mycket som det gör inom ITP 1 (1 980 000 delat på 291 000). Det totala utökade avdragsutrymmet för de avgiftsbaserade utfästelserna (inklusive ITP 1) skulle därmed uppgå till cirka 64 miljoner kronor år 2017, 100 miljoner kronor år 2018 och 126 miljoner kronor år 2019. Dessa värden är på grund av de antaganden som behövt göras mycket grova uppskattningar, men ger åtminstone en bild av storleksordningen på effekterna.

Kompletteringsregelns koppling till inkomstbasbeloppet

Till skillnad från huvudregeln anger kompletteringsregeln endast en implicit gräns för hur stora pensionskostnader som får dras av genom en koppling till olika förmånsnivåer för pensionen. Löneintervallen dessa förmånsnivåer är kopplade till är i dag bestämda som ett antal prisbasbelopp. Avdrag för ålderspension medges där för pensionskostnader för att trygga en förmån om 20 procent av lönen upp till 7,5 prisbasbelopp, 70 procent mellan 7,5 och 20 prisbasbelopp och 40 procent mellan 20 och 30 prisbasbelopp. Lön över 30 prisbasbelopp ger inget extra avdragsutrymme.

Utredningens förslag att knyta dessa intervall till det antal inkomstbasbelopp som år 2015 motsvarar samma beloppsgränser som med kopplingen till prisbasbeloppet innebär att kompletteringsregelns totala avdragsutrymme kommer att öka på ett liknande sätt som i fallet med huvudregeln. Till skillnad från huvudregelns avdragsbegränsningar förändras emellertid kompletteringsregelns avdragsutrymme även för andra arbetstagare än de med mycket höga inkomster. Tabell 8.2 visar översiktligt hur stor förmån som får ligga till grund för tryggnad med avdragsrätt utifrån de gamla och nya basbeloppsintervallen i regeln.

För inkomster under 7,5 prisbasbelopp är avdragsrätten enligt kompletteringsregeln oförändrad, eftersom en förmån upp till 20 procent av lönen både före och efter utredningens förslag är avdragsgill. Redan år 2016 skulle emellertid den nya brytpunkten vid 5,74 inkomstbasbelopp vara 9 700 kronor högre än den tidigare brytpunkten vid 7,5 prisbasbelopp. Det innebär att avdrag tidigare kunde medges för en förmån om 70 procent av de 9 700 kronor som överstiger den gamla brytpunkten, medan avdrag enligt den nya regeln endast skulle medges för en förmån om 20 procent (ändringen föreslås dock inte träda i kraft förrän år 2017). Detta är en relativ kraftig minskning av avdragsutrymmet i intervallet, som dock är litet i förhållande till hela lönen. I högre löneintervall ökar i stället avdragsrätten i enlighet med tabellen.

Tabell 8.2 Kompletteringsregelns löneintervall

Förändringen av löneintervallen för kompletteringsregelns olika förmånsnivåer, 2015 års prisnivå

	0 PBB– 7,5 PBB	7,5 PBB– 5,74 IBB	5,74 IBB– 20 PBB	20 PBB– 15,32 IBB	15,32 IBB– 30 PBB	30 PBB– 22,98 IBB
Intervallens omfattning						
År 2015*	333 750	0	556 250	0	445 000	0
År 2016	333 750	9 700	546 550	26 664	418 336	39 996
År 2017	333 750	20 887	535 363	56 523	388 477	84 784
År 2018	333 750	32 834	523 416	88 409	356 591	132 614
År 2019	333 750	41 464	514 786	111 442	333 558	167 164
Förmånsnivå 2015	20 %	70 %	70 %	40 %	40 %	0 %
Ny förmånsnivå	20 %	20 %	70 %	70 %	40 %	40 %
Förändring i procentenheter	0	-50	0	+30	0	+40

Not: Alla belopp är angivna i 2015 års priser. Intervallen där den avdragsgrundande pensionsförmånen förändras blir större när inkomst- och prisbasbeloppen divergerar över tid. Prognoserna för 2016–2019 bygger på samma antaganden som i tabell 8.1 ovan. PBB = prisbasbelopp, IBB=inkomstbasbelopp. * Avsikten med nivåerna uttryckta i pris- och inkomstbasbelopp är att de ska överensstämma för år 2015, men intervallen är något litet avrundade för detta år. Exempelvis är 5,74 inkomstbasbelopp 256 kronor mindre än 7,5 prisbasbelopp år 2015.

Hur taket för avdragsutrymmet för pensionskostnaderna för en arbetstagare påverkas av förändringarna av kompletteringsregelns intervall är med andra ord helt avhängigt arbetstagarens lön. Ett annat sätt att åskådliggöra detta är att se till hur stor den maximala avdragsgilla genomsnittliga förmånen är för en arbetstagare som får pension enligt kompletteringsregelns maxnivåer. Detta visas i tabell 8.3.

Upp till en årslön på 7,5 prisbasbelopp kan en pensionskostnad för att trygga en förmånsnivå om 20 procent av lönen dras av under samtliga år enligt utredningens prognos. Om lönen är större än så kommer emellertid avdragsnivån att minska inom nästa intervall, eftersom brytpunkten till den högre förmånsnivån om 70 procent flyttas upp. Enligt utredningens prognoser kommer den maximala genomsnittliga förmånsnivån som kan tryggas med avdragsrätt att minska i intervallet ända upp till ungefär 20 prisbasbelopp (det varierar något från år till år), och endast därefter leder utredningens förslag till ett utökat avdragsutrymme. Skillnaderna i faktiskt avdragsutrymme är dock relativt små, utom vid den lägsta bryt-

punkten (7–8 prisbasbelopp) och vid det maximala avdragstaket (30–31 prisbasbelopp). Vid en årslön på åtta prisbasbelopp minskar avdragsutrymmet med drygt tolv procent redan år 2017 jämfört med år 2015³. I löneintervallet mellan 21 och 30 prisbasbelopp ökar i stället avdragsutrymmet, men det rör sig i dessa fall endast om någon procents förändring. Det är med andra ord främst de med en lön som överstiger 30 prisbasbelopp som får något substantiellt ökat avdragstak i kompletteringsregeln.

Tabell 8.3 Maximal avdragsgrundande förmån enligt kompletteringsregeln

Maximal genomsnittlig förmån, uttryckt som andel av total lön, som ger avdragsrätt enligt kompletteringsregelns nuvarande (år 2015) och föreslagna (2016–2019) lydelse, uttryckt i 2015 års prisnivå

Lön (PBB)	2015	2016	2017	2018	2019
1	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %
...					
7	20,0 %	20,0 %	20,0 %	20,0 %	20,0 %
8	23,1 %	21,8 %	20,2 %	20,0 %	20,0 %
9	28,3 %	27,1 %	25,7 %	24,2 %	23,2 %
...					
20	51,3 %	50,7 %	50,1 %	49,4 %	48,9 %
21	50,7 %	51,1 %	51,0 %	50,4 %	49,9 %
22	50,2 %	50,5 %	50,9 %	51,3 %	50,8 %
...					
30	47,5 %	47,7 %	48,0 %	48,3 %	48,5 %
31	46,0 %	47,4 %	47,7 %	48,0 %	48,2 %

Not. Prognoserna för pris- och inkomstbasbeloppen 2016–2019 bygger på samma antaganden som i tabell 8.1 ovan. PBB = prisbasbelopp.

Som tidigare konstaterats är det relativt få arbetstagare med avgiftsbaserade utfästelser som slår i avdragstaket i huvudregeln (inom ITP 1 de med lön över 42 prisbasbelopp). För dem som gör det är det också mycket troligt att kompletteringsregelns avdrags-

³ Notera att de procentsatser som återfinns i tabellen refererar till *pensionsförmånen*. En minskad avdragsgill förmånsnivå med 2,9 procentenheter från 23,1 till 20,2 procent av lönen innebär alltså att pensionsförmånen, och därmed rimligen också kostnaden för denna, minskar med $(23,1 - 20,2)/23,1 \approx 0,126$ procent.

tak är lägre än huvudregelns. Vidare kan konstateras att utfästelserna i de kollektivavtalade avgiftsbaserade pensionsplanerna ligger på en sådan nivå att huvudregeln redan i dag räcker till för tryggande vid vanliga lönenivåer. Utredningen bortser därför från de avgiftsbaserade pensionsplanerna i det följande.

Förändringen av det maximala avdragstaket inom kompletteringsregeln påverkar alltså de med en förmånsbaserad pensionslösning. Vid den lägre brytgränsen runt 7,5 prisbasbelopp är förmånsnivåerna i allmänhet sådana att huvudregeln räcker till. Det är därför främst de med lön över 28,57 prisbasbelopp och vars pensionskostnader överstiger 10 prisbasbelopp för vilka avdragsutrymmet påverkas i någon större utsträckning. Inom ITP 2 rör det sig enligt Alecta om 1 408 personer med försäkringstryggade utfästelser och enligt PRI pensionsgaranti om ytterligare 113 personer med tryggande i egen regi. Enligt tidigare utförda beräkningar (se avsnitt 8.1.1) kommer utredningens förslag att dessa individers arbetsgivare nu ska kunna använda kompletteringsregeln för att löpande trygga deras pensioner att ge ett utökat avdragsutrymme. Ökningen av kompletteringsregelns maximala avdrag på grund av kopplingen till inkomstbasbeloppet ökar detta utrymme ytterligare. Under antagandet att pensionskostnaderna för samtliga berörda arbetstagare är stora nog för maximalt avdrag även i framtiden ökar avdragsutrymmet för varje arbetstagare enligt prognosen i takt med att inkomstbasbeloppet växer snabbare än prisbasbeloppet. Analogt med vad som beräknats i tabell 8.1 innebär kopplingen av reglerna till inkomst- i stället för prisbasbeloppet att det maximala avdragsutrymmet för dessa arbetstagares pensionskostnader blir 6,35 procent större år 2017, 9,93 procent större år 2018 och 12,52 procent större år 2019.

De totala avdragsgilla pensionskostnaderna för de 1 408 personerna med försäkringstryggande inom ITP 2 är med kompletteringsregeln sedan tidigare beräknat till 10 prisbasbelopp per person plus cirka 30 miljoner kronor (den beräknade avdragsökningen), det vill säga totalt drygt 93 miljoner kronor. Motsvarande siffra för de 113 personerna med tryggande i egen regi är drygt 9 miljoner kronor. En ökning av dessa nästan 103 miljoner kronor med procentsatserna ovan ger ett utökat avdragsutrymme om cirka 7 miljoner kronor år 2017, 10 miljoner kronor år 2018 och 13 miljoner kronor år 2019. En schablonökning av denna summa

för dem med förmånsbaserade lösningar inom BTP 2, FTP 2 och icke kollektivavtalade pensionsplaner på samma sätt som i avsnitt 8.1.1 ovan ger en total kortsiktig kostnad om cirka 7, 11 respektive 14 miljoner kronor för åren 2017–2019.

8.1.3 Byte av tryggandeform

Utredningen har föreslagit en utvidgning av avdragsrätten vid byte av tryggandeform från pensionsstiftelse till annat tryggande. Tidigare har avdrag endast kunnat medges för pensionskostnader om ett belopp upp till vad som tagits som ersättning från pensionsstiftelsen. I praktiken torde detta ha inneburit att företag inte använt sig av möjligheten till byte från stiftelse- till försäkringstryggande i de fall tillräcklig ersättning inte kunnat tas från stiftelsen. Öppnandet för avdrag för pensionskostnader utöver vad som tagits som ersättning kan därför leda till en ökning av sådana byten av tryggandeform.

I offentligfinansiellt avseende bör emellertid en sådan ökning vara av mycket liten betydelse. Det har inte framkommit några indikationer till utredningen om att det finns något stort uppdämt behov av att genomföra sådana byten. I den utsträckning tryggandekostnaden är större med försäkringstryggande än tryggande i stiftelsen ökar företagets kostnader vid ett byte. Med andra ord är de fall då förslaget skulle kunna leda till större avdragsökningar också de fall då bytet av tryggandeform är som dyrast för företagen. Det torde därför inte finnas några större incitament till att byta tryggande enbart på grund av den utökade avdragsrätten.

Det kan däremot finnas fall där ett byte från pensionsstiftelse till försäkringstryggande tvingas fram. Exempelvis kan en arbetsgivare vara tvungen att byta till försäkringstryggande på grund av att PRI pensionsgaranti ställer ett sådant krav. Det kan ske antingen om PRI drar in kreditförsäkringen för utfästelsen, varpå tryggande i egen regi inte längre tillåts i till exempel ITP-avtalet, eller på grund av att PRI kräver en viss inlösen för att engagemanget i företaget är för stort. Det senare har inträffat en gång under den senaste tioårsperioden, när ett stort svenskt företag tvingades till inlösen av pensionsåtaganden motsvarande närmare en miljard kronor. Övergången till försäkringstryggande gav en

kostnad på cirka fyra hundra miljoner kronor mer än den pensionsreserv som var tryggad i egen regi. I just detta fall var utfästelserna dock tryggade i balansräkningen och inte i en pensionsstiftelse, varför hela kostnaden för försäkringen torde ha varit avdragsgill.

Det bör noteras att denna typ av händelser är mycket ovanliga. Under normala år blir konsekvenserna av utredningens förslag om utökad avdragsrätt vid byte av tryggandeform från pensionsstiftelse således mycket små. Under enstaka år kan utvidgningen av avdragsrätten emellertid ge större effekt om enskilda stora aktörer med stiftelsetryggande skulle tvingas till inköp av försäkringar. Det finns emellertid inte tillräckligt med data för att kunna göra några uppskattningar av vare sig den framtida förekomsten av sådana fall eller hur stora konsekvenserna kommer att bli. Utredningen nöjer sig därför med att påtala detta förhållande utan att försöka kvantifiera konsekvenserna ytterligare.

8.1.4 De utökade möjligheterna till tryggande i egen regi i tryggandelagen

Utredningen föreslår i avsnitt 5.10 att det ska bli möjligt att trygga pensionsutfästelser i egen regi för ett större antal företag än tidigare, och även för arbetstagare med bestämmande inflytande i företag. Konsekvenserna av dessa utökade möjligheter är svåra att precisera eftersom de bygger på förändrade beteenden hos företagen men de torde vara ganska små, inte minst eftersom det vid tryggande i egen regi krävs en kreditförsäkring för att få avdrag.

I den utsträckning pensionsutfästelser som annars skulle tryggats genom försäkring på grund av utredningens förslag i stället tryggas i egen regi kan de avdragsgilla kostnaderna antas bli lägre. Det kan emellertid inte uteslutas att pensionsutfästelser som tidigare inte skulle tryggats, eller som skulle tryggats utan avdrag, nu kommer att omfattas av avdragsrätt. Skattekonsekvenserna av ett sådant nytt tryggande är dock oklara.

Utredningen ser ingen möjlighet att i förväg vidare utreda dessa konsekvenser i detalj men bedömer att förändringarna troligen kommer att vara relativt små, inte minst i och med kravet på kreditförsäkring.

8.1.5 Näringsverksamhet i utlandet som beskattas i Sverige

Utredningen föreslår i avsnitt 6.8 att exempelvis företag med filialer i utlandet i vissa fall ska kunna få avdrag för pensionskostnader för utomlands anställda även när utfästelserna inte tryggas enligt trygghandelagen. Utredningens uppfattning är att det osäkra rättsläget fört med sig att avdrag för sådana pensionskostnader i allmänhet medges redan i dag, även om det inte kan uteslutas att det förekommer fall där avdrag vägras. Förslagets effekter kan därför ur statsfinansiell synpunkt förmodligen betraktas som obetydliga.

8.1.6 Sammanfattning av de kortsiktiga offentligfinansiella effekterna

Utredningens bedömning av konsekvenserna av lagda förslag för de offentliga finanserna på kort sikt innehåller en rad antaganden och uppskattningar. Medan vissa beräkningar resulterar i en uppskattad utökning av avdragen med tiotals miljoner kronor resulterar andra i mycket mindre effekter, vilka med lätthet ryms inom de större talens felmarginaler. Eftersom utredningen ska lägga fram ett förslag på finansiering för sina förslag behöver dock en total kostnad beräknas. Detta görs genom att de ovan beskrivna enskilda konsekvenserna summeras.

Att kompletteringsregeln ska kunna tillämpas vid löpande trygghande har av utredningen bedömts öka avdragen med 85 miljoner kronor. Till detta kommer att kompletteringsregeln kommer att medföra ytterligare avdrag när den knyts till inkomstbasbeloppet. Dessa uppskattas till ungefär 7, 11 respektive 14 miljoner kronor för åren 2017–2019. Huvudregelns koppling till inkomstbasbeloppet bedöms i sin tur öka avdragen med 64, 100 respektive 126 miljoner kronor för samma år. Beloppen finns översiktligt presenterade i tabell 8.4 nedan. Samtliga siffror för pensionskostnaderna är från år 2014 och de framtida siffrorna är uttryckta i 2015 års priser genom att inkomstbasbeloppets ökning korrigerats med motsvarande ökning i prisbasbeloppet.

Tabell 8.4 Kortsiktiga effekter

Ökad avdragsrätt och effekt på statens uttryckt i miljoner kronor
(2015 års penningnivå)

	2017	2018	2019
Tillämpning av KR vid löpande tryggande	85	85	85
Kopplingen av KR till IBB	7	11	14
Kopplingen av HR till IBB	64	100	126
Totalt ökad avdragsrätt	156	197	226
Effekt på statens skatteintäkt	-34	-43	-50

Not. Siffrorna i tabellen bygger på utredningens tidigare beräkningar i avsnitt 8.1.1–8.1.5.

De ökade avdragen leder till minskade vinster hos företagen. Statens intäkter kommer således att minska med 22 procent av de framräknade beloppen. Totalt bedöms därför de offentligfinansiella konsekvenserna på kort sikt leda till minskade intäkter om ungefär 34 miljoner kronor år 2017, 43 miljoner kronor år 2018 och 50 miljoner kronor år 2019.

8.1.7 Överväganden om långsiktiga effekter

Allmänt om effekter på längre sikt

Ett utökat avdragsutrymme för pensionskostnader får till följd att skatteintäkterna minskar i dag. I den utsträckning minskningen kan härledas till nytt tryggande av tidigare otryggade utfästelser eller tryggande som tidigare gjordes i egen regi utan avdrag ökar emellertid också den framtida skatteintäkten. Detta sker när pensionsmedlen från tryggande i egen regi återförs till beskattning från avsättningar i balansräkningen eller en pensionsstiftelse. Om det nya tryggandet skett genom pensionsförsäkring ökar skatteintäkten i stället genom minskade framtida avdrag för pensionskostnader när pensionen betalas ut. Om tryggandet sker genom pensionsförsäkring utan avdragsrätt redan i dag finns emellertid ingen motsvarande framtida pluspost för de offentliga finanserna.

Avseende annat tryggande än i pensionsförsäkring utan avdragsrätt gör utredningen följande bedömning av effekterna av en permanent förändring i avdragsrätten på lång sikt.

Antag att avdragsrätten för pensionskostnader utökas så att ett extra avdrag om X kronor görs, och att detta belopp återförs till

beskattning när pension betalas ut om T år. Antag vidare att företagsbeskattningen är en andel t av ett företags resultat, samt att prisnivån är konstant. Två viktiga parametrar för att bestämma den långsiktiga effekten av ett avdrag utgörs då av diskonteringsräntan (vilken enligt Finansdepartementets beräkningskonventioner utgörs av den reala statslåneräntan) och den reala avkastning det avdragna pensionskapitalet har.

Antag att den reala diskonteringsräntan är r och den reala avkastningstakten på pensionskapitalet är a . Nuvärdet av kostnaden för den utökade avdragsrätten kan då skrivas som $NV_K = tX$, det vill säga skattesatsen multiplicerad med det avdragna beloppet. Detta är alltså den omedelbara minskningen av skatteintäkterna. Denna kostnad ska ställas mot nuvärdet av den i framtiden ökade intäkten, vilken kan uttryckas som

$$NV_I = \frac{tX(1+a-s)^T}{(1+r)^T},$$

där s betecknar den årliga avkastningsskattesatsen om 15 procent av föregående års statslåneränta. Den varaktiga effekten kan då uttryckas som

$$NV_V = tX - \frac{tX(1+a-s)^T}{(1+r)^T} = tX \left(1 - \left(\frac{1+a-s}{1+r} \right)^T \right).$$

Av det senare uttrycket framgår att den varaktiga effekten av en på detta sätt uppskjuten beskattning är positiv om den reala avkastningen a på pensionskapitalet efter avkastningsskatt s är större än den reala statslåneräntan r , och negativ om förhållandet är det omvända. Eftersom pensionskapitalet i allmänhet troligen kommer att ha en snabbare tillväxttakt än statslåneräntan (som ju motsvarar en riskfri, och därmed relativt låg, ränta) torde nuvärdet av den varaktiga effekten av ett avdrag vara åtminstone noll.

Utöver det ovanstående ger den årliga avkastningsskatten om 15 procent av föregående års genomsnittliga statsskuld ränta multiplicerad med pensionskapitalet en skatteintäkt under tiden avkastningen är undantagen från inkomstbeskattning. En beskattning av avkastningen hade dock förekommit även utan någon avdragsutvidgning. I den utsträckning kapitalet hade behållits i verksamheten hade skattesatsen varit 22 procent av den årligen realiserade vinsten från kapitalet. I den utsträckning vinster inte realiserats årligen blir den implicita skattesatsen lägre än 22 procent.

Till beskattningen av arbetsgivarna kommer också eventuella förändringar av intäkter från inkomstskatt för fysiska personer. Om det sker en beteendeförändring så att vad som annars skulle tagits ut som lön nu i stället betalas ut som framtida pension kan skillnader i marginalsatt mellan lön och pension ge upphov till konsekvenser för skatteintäkterna. Eftersom skillnaden i marginalsatt mellan arbets- och pensionsinkomster minskat i betydelse under senare år, och bedömningen av en beteendeförändring hos arbetstagare och arbetsgivare samt konsekvenserna av sådana är mycket osäker, gör utredningen emellertid inga konkreta beräkningar för denna typ av beskattning på lång sikt.

Skillnader jämfört med kort sikt

På lång sikt kan den totala effekten av en utökad avdragsrätt som konstaterats anses något annorlunda än på kort sikt. Rent konkret innebär det ovanstående att statens intäktsminskning på grund av de ökade avdrag som utredningen bedömt att företag med tryggande i egen regi kommer att få i och med förändringarna av huvud- och kompletteringsregeln troligen kommer att kompenseras av framtida skatteintäkter. Det gäller till exempel de ökade avdragen om cirka 24 miljoner kronor som företag med tryggande i egen regi kommer få vid tillämpning av kompletteringsregeln vid löpande tryggande. Till det kommer de ytterligare avdragsökningar som uppstår över tid för dessa företag när kompletteringsregeln knyts till inkomstbasbeloppet. På samma sätt påverkas eventuella andra arbetsgivare som med utredningens förslag kommer få avdrag för utfästelser utanför ITP 2 som i dag tryggas i egen regi utan avdrag.

Det kan också konstateras att i den utsträckning nya pensionsutfästelser lämnas enbart på grund av utredningens förslag (exempelvis de utökade möjligheterna till tryggande i balansräkningen) är det tveksamt om själva avdragsrätten för dessa utfästelser i sig leder till någon offentligfinansiell kostnad på lång sikt.

Om huvud- och kompletteringsreglernas koppling till inkomstbasbeloppet

Som framgått innebär förslaget att knyta kompletterings- och huvudregeln till inkomst- i stället för prisbasbeloppet att konsekvenserna för de offentliga finanserna tenderar att öka med tiden. Detta beror på att prognosen för prisbasbeloppets ökningstakt är lägre än för inkomstbasbeloppets. Om en sådan utveckling skulle fortsätta över en längre tid, vilket det finns goda anledningar att anta, innebär det potentiellt allt större offentligfinansiella konsekvenser av utredningens förslag. Detta bör dock ses i ljuset av att prisbasbeloppets utveckling i förhållande till den allmänna lönenivån i samhället utan en förändrad regel i allt större grad skulle urholka avdragsrätten för pensionskostnader. Exempelvis kommer allt fler arbetstagare i sådana fall få pensionskostnader som överskrider huvudregelns tak på tio prisbasbelopp i takt med att reallönerna ökar. Det är därför svårt att bestämma en *varaktig* effekt av de förändrade reglerna.

8.1.8 Felkällor

Som tidigare beskrivits är ovanstående beräkningar utförda under en mängd antaganden, vilka främst varit nödvändiga på grund av reglernas utformning och svårigheten att hantera den stora mängd pensionsutfästelser som finns. Någon sammantagen statistik över utformningen av olika tjänstepensionsutfästelser eller avdragsbeteendet hos företag har utredningen inte kunnat finna. Detta gäller inte minst för pensionsutfästelser som inte är kollektivavtalade. De antaganden som gjorts kan vara mer eller mindre felaktiga, och konsekvenserna för de offentliga finanserna bör därför ses som relativt grova uppskattningar.

De siffror utredningen tagit fram avseende antalet individer som omfattas av de olika pensionsplanerna, samt kostnaderna för att trygga dessas pensioner, kommer emellertid främst från försäkringsbolag och valcentraler. De viktigaste beräkningarna är de som gäller ITP-planen, där Alecta och PRI pensionsgaranti under samverkan med utredningen stått för själva beräkningarna. Dessa beräkningar torde i sig vara trovärdiga.

8.2 Konsekvenser för offentlig verksamhet

Utredningens förslag förväntas leda till vissa konsekvenser för den offentliga verksamheten. Dessa presenteras nedan.

8.2.1 Finansinspektionen

Finansinspektionen ska i utredningens förslag fortsatt ta fram de försäkringstekniska grunderna för beräkning av pensionsreserven för pensionsutfästelser utanför allmän pensionsplan. Detta torde inte föranleda någon förändrad arbetsbörda. Förslaget innebär dock också att Finansinspektionen ska ta fram motsvarande bestämmelser för utfallande pensionsbelopp. I viss utsträckning bygger dessa på samma parametrar som de försäkringstekniska grunderna för pensionsreserven, men innebär till stor del ändå en ny uppgift.

Finansinspektionen beräknar att utfärdandet av en ny sådan föreskrift som krävs initialt innebär ett extra arbete om cirka 300 timmar. Den matematiska och juridiska analysen, remissrunda och beslut beräknas pågå under ungefär 11 månader. Efter detta beräknas att ungefär en arbetsvecka om året behöver tas i anspråk för att hålla föreskriften uppdaterad. Utredningen föreslår att detta arbete får skötas inom ramen för Finansinspektionens nuvarande anslag.

8.2.2 Länsstyrelserna

Utredningens förslag bedöms inte leda till några större förändringar för länsstyrelsernas arbete. Förslaget att pensionsstiftelser ska redovisa om de enskilda ledamöterna företräder arbetsgivare eller arbetstagare torde innebära en mycket liten extra arbetsbörda. Det är redan i dag de olika länsstyrelsernas ansvar att utöva tillsyn över pensionsstiftelser. Länsstyrelsen föreslås nu också få möjlighet att utse en särskild förvaltare som tar över förvaltningen av en stiftelse i särskilda fall (se avsnitt 5.15). Detta ska vara ett extraordinärt ingripandeverktyg och inte vanligt förekommande. Utredningen föreslår att det arbete förslagen ger upphov till får skötas inom ramen för länsstyrelsernas nuvarande anslag.

8.2.3 Domstolarna

Utredningen gör bedömningen att de olika förslagen knappast kommer att innebära att antalet skattemål i de allmänna förvaltningsdomstolarna kommer att öka.

8.2.4 Skatteverket

Skatteverket är troligen den offentliga verksamhet som i störst grad påverkas av utredningens förslag. Det är emellertid svårt att avgöra hur stora förändringarna blir. Vissa av utredningens förslag, exempelvis vad gäller avdragstidpunkten för pensionsförsäkringspremier, innebär förenklingar eller förtydliganden som gör Skatteverkets bedömningar enklare. Andra förslag kan dock innebära ett utökad behov av bedömningar.

Ett område som tidigare varit behäftat med osäkerhet är pensioner för utrikes bosatta. Det gäller både utfallande pension för enskilda som blivit intjänad utomlands och avdragsrätten för arbetsgivare som säkerställer pension för anställda i utlandet. Det är oklart i vilken utsträckning utredningens förslag kan antas förändra denna situation. Den regelförändring som föreslås i avsnitt 6.8 (förändrade avdragsregler för anställda i näringsverksamhet i utlandet) bedöms dock av Skatteverket ge upphov till omfattande bedömningsproblem. Även utredningens förslag att öppna upp kompletteringsregeln för löpande tryggande kan ge utökade arbetsuppgifter för Skatteverket, eftersom den är avsevärt mer komplex att tillämpa än huvudregeln. Utredningens bedömning är dock att den kommer tillämpas endast i undantagsfall, och att regeln i de fall utfästelsen är förmånsbaserad torde vara relativt enkel att tillämpa.

Produktionsenheten på Skatteverket har bedömt att utredningens förslag ger upphov till initiala kostnader på cirka 10,8 miljoner kronor. Av dessa härrör sig närmare 6,1 miljoner kronor från arbetet med Skatteverkets tekniska system som används vid flytt av pensionsförsäkringar. Systemet är redan i dag knappt tillräckligt för att matcha ihop försäkringar när dessa flyttas, och med utredningens förslag om nya flyttregler (avsnitt 6.11) bedöms det inte längre vara hållbart att använda. Ett nytt system behöver därför utvecklas. Ytterligare 2,7 miljoner kronor av de initiala kostnaderna är kostnader för utbildning av personal avseende förändringarna i

kompletteringsregeln (avsnitt 6.2) och avdragsreglerna för anställda i näringsverksamhet i utlandet (avsnitt 6.8). Övriga kostnader kommer i huvudsak från informationsinsatser, blanketter och broschyrer.

Utöver de initiala kostnaderna beräknar Skatteverket de löpande årliga kostnaderna till ungefär 4 miljoner kronor. Här står systemförvaltning för det nya tekniska systemet för drygt halva kostnaden. Kostnaden för kompletteringsregeln och avdragsreglerna för anställda i näringsverksamhet i utlandet bedöms ge upphov till kostnader om drygt 1,8 miljoner kronor, där de största posterna består i en ökad arbetsbelastning för Skatteverkets handläggare och ett ökat rättsligt stöd (tillsammans närmare 1,5 miljoner kronor).

De ökade kostnaderna som uppstår för Skatteverket genom utredningens förslag föreslås finansieras inom ramen för Skatteverkets nuvarande anslag.

8.3 Konsekvenser för det kommunala självstyret

Utredningen bedömer inte att de föreslagna reglerna får några konsekvenser för det kommunala självstyret.

8.4 Konsekvenser för brottslighet

Utredningen ser inga tydliga konsekvenser av de lagda förslagen för brottsligheten.

8.5 Konsekvenser för små företag

Rent administrativt torde de klagöranden utredningen försökt åstadkomma vad gäller avdragsrätten för olika pensionsutfästelser verka positivt för företagets möjligheter att planera sin verksamhet. Utredningen öppnar också upp för att använda kompletteringsregeln vid löpande tryggnad av pensionskostnader. Detta är en administrativt något mer komplicerad regel, men den är frivillig och kan i enskilda fall leda till större avdragsmöjligheter för företagen. De föreslagna regelförändringarna bedöms inte komplicera

regelverket som sådant och bör inte heller leda till något egentligt behov av utbildningsinsatser.

Finansiellt torde konsekvenserna av utredningens förslag vara positiva, i den mån företagen alls påverkas. För andra arbetsgivare än aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening och sparbank öppnas nu tryggandelagen upp för att trygga även sådana utfästelser som inte följer av allmän pensionsplan i balansräkningen. Även pensionsutfästelser till arbetstagare med bestämmande inflytande ska nu få tryggas i balansräkningen. I båda fallen leder förändringen till att pensionskapitalet kan behållas i företaget.

8.6 Konsekvenser för försäkringsbolagen

I och med att utredningen föreslagit att frågan om livförsäkringsbolagens beskattning ska utredas vidare bör utredningens förslag totalt sett inte leda till några större konsekvenser för försäkringsbolagen.

De utökade möjligheterna att trygga pensionsutfästelser i egen regi i tryggandelagen för vissa arbetsgivare och arbetstagare skulle i sig kunna leda till en minskad efterfrågan på pensionsförsäkringsprodukter. Kravet på kreditförsäkring för skattemässig avdragsrätt på sådant tryggande torde dock göra konsekvenserna av denna förändring mycket små.

8.7 Konsekvenser för jämställdheten mellan män och kvinnor

Utredningen ser inga tydliga konsekvenser av sina förslag för jämställdheten mellan män och kvinnor. Det kan inte uteslutas att de förändrade avdragsreglerna för företag på lång sikt leder till att pensionsutfästelserna till vissa typer av arbetstagare förändras och att detta i genomsnitt påverkar män och kvinnor olika. Det är emellertid oklart i vilken utsträckning detta kommer att ske. Förändringarna torde i vilket fall vara små på en aggregerad nivå.

8.8 Konsekvenser för möjligheten att nå de integrationspolitiska målen

De förändrade reglerna om tryggande av tjänstepension torde inte inverka på möjligheten att nå de integrationspolitiska målen.

8.9 Finansiering av utredningens förslag

Som konstaterats leder utredningens förslag till minskade skatteintäkter för staten om ungefär 34 miljoner kronor år 2017, vilket är det första året författningsförslaget föreslås ha trätt i kraft. Denna summa har bedömts stiga till cirka 50 miljoner kronor år 2019. För att finansiera dessa reformer förordar utredningen en lösning genom en intäktsökning inom pensionssystemet.

Varje år betalas en avkastningsskatt på pensionsmedel om 15 procent av en schablonavkastning på pensionskapital. Denna tas ut på både tjänstepensionskapital och på kapital i privata pensionsförsäkringar. Schablonavkastningen är bestämd till föregående års genomsnittliga statslåneränta multiplicerad med ett kapitalunderlag som i princip utgörs av pensionskapitalet. År 2013 var det totala kapitalunderlaget för uttag av avkastningsskatt 2 679 miljarder kronor. Prognosen för den genomsnittliga statslåneräntan för år 2016–2018 (som ligger till grund för schablonavkastningen på pensionskapitalet år 2017–2019) enligt 2015 års ekonomiska vårproposition (prop. 2014/15:100, s. 122) återfinns i tabell 8.5 nedan.

Utredningen föreslår att avkastningsskatten på pensionsmedel höjs till 15,10 procent. Denna höjning skulle resultera i en ökning av inkomsterna från nyss nämnda skatt med omkring 38 miljoner kronor år 2017, vilket ökar till 83 miljoner kronor år 2019 på grund av den stigande prognosen för statslåneräntan.

Tabell 8.5 Skattekonsekvenser av utredningens förslag

	2017	2018	2019
Föregående års statslåneränta	1,4 %	2,4 %	3,1 %
Direkt intäktsökning av ökning av AvPL	38	64	83
Intäktsminskning enligt utredningens beräkningar	34	43	50

Not: Prognoserna för Statslåneräntan kommer från 2015 års ekonomiska vårproposition (prop. 2014/15:100, s. 122). AvPL = avkastningsskatt på pensionsmedel.

Utredningens förslag till finansiering tycks mer än täcka de intäktsminskningar förslagen beräknats ge upphov till. I viss utsträckning kan de ökade skatteintäkterna ur pensionskapitalet tänkas leda till lägre utbetalda pensioner, vilket resulterar i minskade skatteintäkter. Denna effekt är dock obetydlig på kort sikt – en minskning av det totala pensionskapitalet med exempelvis 38 miljoner kronor för år 2017 leder till en mycket mindre minskning av utbetalda pensioner samma år. Utredningen konstaterar att det finns tillräcklig höjd för detta i finansieringsförslaget och bortser i övrigt från denna typ av indirekta effekter.

9 Ikraftträdande

Förslag: De nya reglerna ska träda i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas första gången avseende beskattningsår som påbörjas under år 2017.

Utredningen föreslår att samtliga ändringar träder i kraft den 1 januari 2017. De nya bestämmelserna i inkomstskattelagen (1999:1229), lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader, lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta samt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel föreslås tillämpas första gången avseende beskattningsår som påbörjas under år 2017.

Avseende 1 § tryggandelagen förslås följande övergångsbestämmelser. För pensionsutfästelser som lämnats före lagens ikraftträdande gäller för tredje stycket den äldre lydelsen. Bestämmelsen i det nya fjärde stycket ska endast gälla pensionsutfästelser som lämnats efter lagens ikraftträdande.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

1 §

Paragrafen innehåller allmänna bestämmelser om tryggande av pensionsutfästelse. I *första stycket* har uttrycket *avsättning till pensionsstiftelse* ändrats till *överföring till pensionsstiftelse*. Terminologin kommer med denna ändring att överensstämma med inkomstskattelagens. Det har också förtydligats att även en tidigare arbetstagens pension kan tryggas enligt lagen.

I *tredje stycket* klargörs att lagen inte ska tillämpas om utfäst pension är villkorad. Med den nya formuleringen kommer utfästelser som är villkorade genom att de begränsar den anställdes rätt till pension att falla utanför tryggandelagens tillämpningsområde. Regleringen i stycket om att pensionsutfästelser som lämnats till och med utgången av år 1966 har slopats och har i stället tagits in i en övergångsbestämmelse (se avsnitt 5.6).

I ett nytt *fjärde stycke* införs en bestämmelse om att även avgiftsbaserade utfästelser som innehåller en garanti får tryggas enligt tryggandelagen. I stycket klargörs att lagen gäller för en avgiftsbaserad pensionsutfästelse som vid sidan av en garanterad avgift även innehåller en utfästelse om avkastning som inte garanteras. Ett villkor om en avkastning som inte är garanterad är således inte att anse som ett sådant förbehåll som avses i andra stycket. En utfästelse med ett villkor om sådan avkastning ska inte heller ses som antastbar. Övriga ändringar är redaktionella. Överväganden finns i avsnitt 5.5.2.

2 §

Det införs en ny regel om hur intjänandet av pension enligt en avgiftsbaserad utfästelse ska anses ske. En sådan pension tjänas in i takt med att arbete utförs. Regeln gäller förutsatt att inga andra regler om intjänande har knutits till utfästelsen.

3 §

Paragrafen är ny.

I *första stycket* finns en ny definition av begreppet pensionsreserv. Med en arbetsgivares pensionsreserv avses värdet av intjänad pension och övriga åtaganden enligt allmän pensionsplan som är direkt hänförliga till den intjänade pensionen och intjänad pension enligt andra pensionsutfästelser som omfattas av denna lag. Enligt nu gällande definition i 6 § bestäms pensionsreservens storlek utifrån vilka utfästelser som en arbetsgivare äger redovisa i balansräkningen. Pensionsreservens storlek påverkas med andra ord inte av om en arbetsgivare i en pensionsstiftelse tryggar utfästelser som arbetsgivaren inte får redovisa i balansräkningen. Detta innebär en skillnad jämfört med den nya definitionen. När det gäller utfästelser enligt allmän pensionsplan bör även noteras att de övriga åtaganden som får ingå i pensionsreserven ska ha en direkt koppling till den intjänade pensionen. Åtaganden för exempelvis informationsinsatser i samband med att nya pensionsavtal träffas faller utanför definitionen. Pensionsreserven får redovisas enligt 6 § till den del pensionsreserven inte har täckning i en pensionsstiftelses förmögenhet. Detta följer av bestämmelserna i 7 §.

Av *andra stycket* framgår att pensionsreserven enligt allmän pensionsplan ska beräknas enligt de grunder som anges i planen. Det ska även i fortsättningen vara möjligt att beräkna pensionsåtaganden enligt allmän pensionsplan på grundval av andra beräkningsparametrar än de försäkringstekniska beräkningsantaganden som numera finns i 4–4 e §§. ITP-planen, KTP-planen samt KAP-KL är tre exempel på pensionsplaner som kan tryggas i egen regi och som tillämpar olika beräkningsparametrar. Om en allmän pensionsplan inte innehåller sådana beräkningsantaganden ska värdet beräknas på samma sätt som utfästelser som inte följer av en allmän pensionsplan.

I *tredje stycket* anges att pensionsreserven för en annan för-månsbaserad pensionsutfästelse än enligt allmän pensionsplan ska beräknas till kapitalvärdet av intjänad pension vid beräkningstillfället. Det görs en hänvisning till 4–4 e §§. Paragraferna är nya och innehåller bestämmelser om de antaganden som ska göras vid en kapitalvärdesberäkning.

I *fjärde stycket* framgår att för en avgiftsbaserad pensionsutfästelse är det värdet som arbetsgivaren har tillgodofört arbetstagen vid beräkningstillfället inklusive eventuell avkastning som utgör pensionsreserven. Regeln innebär således att även en rörlig avkastning ingår i pensionsreserven. För en utfästelse som är kopplad till en kapitalförsäkring eller annan tillgång som företaget äger finns en specialregel. För en sådan utfästelse gäller att pensionsreserven i stället ska beräknas till ett belopp motsvarande tillgodoförda avgifter, eller, om tillgångens värde är högre, ett belopp motsvarande tillgångens redovisade värde. Även för en kopplad utfästelse gäller dock att arbetsgivaren måste garantera pension som minst motsvarar avgifterna för att utfästelsen ska omfattas av lagen (1 § fjärde stycket). Detta innebär att pensionsåtagandet inte utslutande kan vara beroende av värdet på företagets tillgång. Överväganden finns i avsnitt 5.8.2.

3 a §

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om hur utfallande pensionsbelopp för en avgiftsbaserad pensionsutfästelse ska beräknas. Det anges att utfallande pensionsbelopp för en pensionsutfästelse enligt allmän pensionsplan ska beräknas enligt de grunder som anges i planen. Utfallande pensionsbelopp för en pensionsutfästelse som inte följer av en allmän pensionsplan ska beräknas enligt bestämmelsen i 4 f §. Samma regel ska tillämpas för en allmän pensionsplan som inte innehåller regler om beräkning av utfallande pensionsbelopp. Överväganden finns i avsnitt 5.8.2.

4–4 g §§

Paragraferna 4–4 g är nya och innehåller bestämmelser för hur kapitalvärdet för förmånsbaserade utfästelser och pensionsbelopp för avgiftsbaserade pensionsutfästelser ska beräknas. Nu gällande föreskrifter från Finansinspektionen om beräkning av kapitalvärdet bygger på ett äldre bemyndigande som gäller med stöd av en övergångsbestämmelse till regeringsformen. Eftersom förslag lämnas om att ändra formuleringen i 3 § faller bemyndigandet. I stället anges övergripande i paragraferna hur antagandena ska beräknas. Avsikten med den övergripande texten om respektive beräkningsantagande är att konkretisera det bakomliggande syftet med de beräkningsmodeller som finns i bilagan till Finansinspektionens föreskrifter. Avsikten är att även fortsättningsvis kunna lämna till den myndighet regeringen bestämmer att mer detaljerat redogöra för hur dessa regleringar ska tillämpas rent beräkningstekniskt genom verkställighetsföreskrifter.

Det tidigare innehållet i 4 § har efter viss ändring flyttats till 5 §. Överväganden finns i avsnitt 5.9.2.

4 §

Första stycket anger att vid beräkning av kapitalvärdet ska antaganden göras om framtida ränta, dödlighet, sjuklighet, driftskostnader och osäkerhet. Samtliga dessa komponenter måste alltså bedömas. För samtliga antaganden gäller att hänsyn ska tas till både storleken på utbetalningarna och när i tiden de ska göras.

Andra stycket anger att dessa antaganden ska vara betryggande. Det innebär att utgångspunkten är att dessa ska bestämmas på ett sådant sätt att det säkerställs att pensionslöftena kan infrias i framtiden. Ett betryggande antagande är realistiskt men har därutöver en säkerhetsbelastning. Realistiskt innebär att antagandet är direkt baserat på gjorda erfarenheter och övrig kunskap. Storleken av säkerhetsbelastningen beror på hur stor osäkerheten är i den gjorda bedömningen.

4 a §

Paragrafen är ny.

I *första stycket* anges på vilka grunder antagandet om ränta ska göras. Antagandet ska grundas på tillförlitliga prognoser om utvecklingen av den riskfria räntan. Räntan används för att bedöma hur stort kapital som krävs för att trygga en framtida utfästelse. Därför preciseras också att för utfästelser där de framtida utbetalningarnas storlek avtalsmässigt är avhängiga det framtida penningvärdet ska också prognoser för detta tas med i beräkningen.

I *andra stycket* anges att ränteantagandet ska reduceras för att ta hänsyn till avkastningsskatten. Avkastningsskatten påverkar storleken på det kapitalvärde som krävs för att trygga en framtida utfästelse.

4 b §

Paragrafen är ny.

I paragrafen anges att beräkningarna för ålders- och efterlevandepension ska grundas på prognoser om framtida dödlighet, och att dessa i sin tur ska grundas på både den aktuella åldern på försäkringstagaren samt eventuella ålderskohortspecifika effekter.

4 c §

Paragrafen är ny.

I paragrafen anges att beräkningarna för sjukpension som är under utbetalning ska grundas på prognoser om återstående sjukperiod. Dock ska risken för framtida sjuklighet hos förmånstagare som vid aktuellt tillfälle inte är kvalificerade för utbetalningar antas vara noll. Kapitalvärdet för sådana utfästelser bestäms därför också till noll.

4 d §

Paragrafen är ny.

Innebörden i paragrafen är att kapitalvärdet ska ökas med hänsyn till framtida driftskostnader och osäkerhet, eftersom drifts-

kostnader drar ner nettoavkastningstakten på pensionsmedlen och osäkerhet gör pensionsutfästelsen mindre trygg. Genom en ökning av de beräknade utbetalningsbeloppen ökar kapitalvärdet proportionellt med ökningen av dessa, och genom att ränteantagandet sänks tas hänsyn till att utbetalningar som ligger långt i framtiden påverkas av driftskostnader under en längre period.

4 e §

I paragrafen som är ny anges att det är tillåtet att i stället för att använda de beräkningstekniska grunder som bestäms av 4–4 d §§ använda sådana antaganden som tillämpas vid beräkning av premier i likartade förmåner inom tjänstepensionsförsäkring. Detta gäller dock endast under förutsättning att det beräknade kapitalvärdet inte blir lägre än vid en beräkning enligt 4–4 d §§, inklusive de eventuella preciseringar som kan göras av regeringen eller en av regeringen bestämd myndighet i enlighet med 4 g §. Det kapitalvärde som beräknas enligt 4–4 d §§ och 4 g § utgör alltså det lägsta tillåtna värdet för kapitalvärdet.

4 f §

I paragrafen som är ny anges att för avgiftsbaserade utfästelser ska beräkningen av de utfallande pensionsbeloppen beräknas med antaganden om ränta, dödlighet, sjukperiod, driftssäkerhet och osäkerhet på samma sätt som vid beräkningen av kapitalvärdet för förmånsbaserade utfästelser. Dock ska antagandena vid beräkning av de utfallande pensionsbeloppen inte vara betryggande utan aktsamma. Ett aktsamt antagande är realistiskt utan implicit säkerhetsbelastning. Även om beräkningsantagandena som ska göras är de samma kan de beräkningstekniska detaljerna som enligt 4 g § kan meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer dock skilja sig från dem för beräkning av kapitalvärdet för förmånsbaserade utfästelser. Som framgår av förslaget till lydelse av 3 § femte stycket gäller paragrafen även för utfästelser enligt allmän pensionsplan. Detta förutsätter dock att regler för beräkning av pensionsbelopp saknas i de allmänna pensionsplanerna.

4 g §

Paragrafen som är ny innehåller en upplysning om att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan meddela närmare föreskrifter om hur beräkningarna enligt 4–4 e §§ och 4 f § ska göras. Möjligheten att meddela verkställighetsföreskrifter får betydelse eftersom det hittillsvarande normgivningsbemyndigandet i 3 § upphävs. Föreskrifterna ska avse både beräkning av kapitalvärde och utfallande pensionsbelopp.

5 §

Paragrafen (tidigare 4 §) innehåller en definition av allmän pensionsplan som omfattar samtliga kollektivt avtalade pensionsplaner, det vill säga även avgiftsbestämda planer. Övriga ändringar är redaktionella.

Det tidigare innehållet i 5 § har nu efter ändring flyttats till 6 §.

6 §

Paragrafen (tidigare 5 §) innehåller bestämmelser om en särskild redovisning av avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser och av en pensionsskuld.

Terminologin i paragrafens *första stycke* har anpassats till redovisningen. Ordet *rubrik* har ersatts med ordet *post*. Det anges att en pensionsutfästelse får tryggas genom en redovisning av ett pensionsåtagande som avsättning i en delpost i posten Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser eller i posten Pensioner och liknande förpliktelser. Den första posten används i årsredovisningslagen (1995:1554) och lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag medan den senare används i lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag. Detta tydliggörs explicit i lagtexten. Med den nya skrivningen blir 8 a § överflödigt och kan därigenom upphävas. Det anges vidare att pension även kan tryggas genom att utfästelsen redovisas som skuld i delpost i posten Övriga skulder. Avgörande för om en utfästelse redovisas som en avsättning eller som en skuld är graden av osäkerhet som föreligger i fråga om förpliktelsens existens, belopp,

eller infriandetidpunkt (se 3 kap. 9 § årsredovisningslagen). En pensionsutfästelse som tryggas genom en redovisning i balansräkningen med stöd av förevarande lag ska redovisas separat från andra pensionsåtaganden. Av 3 kap. 4 § årsredovisningslagen framgår att kompletterande balansposter ska ges beteckningar som tydligt anger vad som ingår i posten. Stycket har även moderniserats språkligt.

Av paragrafens *andra stycke* framgår att förbudet att trygga pensionsutfästelser i balansräkningen till arbetstagare med bestämmande inflytande över företaget eller deras efterlevande har slopats under förtutsättning att utfästelsen är kreditförsäkrad. Stycket har i övrigt moderniserats språkligt och ändrats till följd av den nya lydelsen i första stycket och att lagen uttryckligen föreslås gälla även för avgiftsbaserade utfästelser. Överväganden finns i avsnitt 5.10.2.

I övrigt ändras bestämmelsen i *tredje stycket* så att även en arbetsgivare som inte är aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening eller sparbank ska kunna trygga även andra utfästelser än sådana som följer av en allmän pensionsplan i balansräkningen. En förutsättning för detta är dock att utfästelsen är förenad med en kreditförsäkring, en kommunal eller statlig borgen, eller en annan likvärdig anordning. Överväganden finns i avsnitt 5.10.2.

7 §

Paragrafen innehåller en begränsningsregel för hur pensionsutfästelse som tryggas genom en särskild redovisning i balansräkningen får minskas (jfr 5 §). Paragrafens *första stycke* har ändrats i enlighet med förslaget i promemorian Vissa frågor om tryggnad av pensionsutfästelser i (se bilaga 4). Ändringen innebär att redovisade pensionsutfästelser inte får minskas under den pensionsreserv som posten tryggar. Den eller de balansposter som utgör tryggnad av pensionsutfästelse enligt tryggandelagen får alltså inte minskas under den pensionsreserv som posten tryggar. Det är dock tillåtet att minska det redovisade beloppet under den pensionsreserv som posten tryggar om det finns ett övervärde i pensionsstiftelse som lägst motsvarar minskningen. Begränsningsregeln omfattar således

endast den del av pensionsreserven som faktiskt tryggas genom balansposten.

8 §

I 8 § har en följdändring tagits in på grund av ändringen av 6 § (tidigare 5 §) med utgångspunkt i förslaget i promemorian Vissa frågor om tryggnade av pensionsutfästelser. Paragrafen har även justerats redaktionellt.

9 §

Ändringarna som gjorts är av redaktionell karaktär.

9 a §

I *första stycket* har de åtta sista orden slopats då dessa inte överensstämde med en pensionsstiftelses karaktär av kollektiv pant. Genom ändringen klargörs dessutom att om minst 100 personer omfattas av en stiftelses ändamålsbeskrivning omfattas stiftelsen av de uppräknade bestämmelserna i första stycket oavsett när avsättningar till stiftelsen gjorts eller om stiftelsens förmögenhet räcker till att helt täcka värdet av de utfästa pensionerna.

I *andra stycket* har skrivningen om att bestämmelserna i första stycket inte får tillämpas av egenföretagares tryggnade i stiftelse för egen räkning slopats. Med egenföretagare avses i allmänhet en person som driver enskild näringsverksamhet eller handelsbolag. Eftersom sådana personer inte kan trygga egen pension i pensionsstiftelse fyller skrivningen ingen funktion.

10 §

I *fjärde stycket* har ett tillägg gjorts avseende pensionsstiftelse som är gemensam för flera arbetsgivare. Det anges att de särskilda grunder som upprättas ska innehålla bestämmelser om hur arbetsgivarnas respektive arbetstagarnas styrelserepresentation ska fullföljas. I grunderna ska även finnas bestämmelser om hur inträde

och utträde ur stiftelsen ska gå till. Det framgår också att bestämmelserna i grunderna ska vara förenliga med övriga regler i denna lag. Övriga ändringar i paragrafen är redaktionella.

10 b–11 §§

Ändringarna som gjorts är av redaktionell karaktär.

12 §

Första stycket har ändrats redaktionellt.

13 §

I paragrafen har ordet pensionspost förtydligats så att det klart framgår att det är utbetalning av pension som avses. Övriga ändringar är redaktionella.

14 §

Paragrafen innehåller regler om arbetsgivares gottgörelse ur en pensionsstiftelse. Paragrafen har omarbetats språkligt. Bland annat har termen gottgörelse i *första stycket* ersatts med termen ersättning och ordet avgift med ordet premie. Detta innebär ingen ändring i sak. Vidare har ordet pensionspost vid punkten a) förtydligats så att det klart framgår att en arbetsgivare kan ta ersättning från en pensionsstiftelse för vad arbetsgivaren gett ut som pension.

I *andra stycket* ersätts hänvisningen till posten Avsatt till pensioner med en hänvisning till en sådan delpost som avses i 6 §. Ändringen är i huvudsak hämtad från promemorian Vissa frågor om tryggnad av pensionsutfästelser.

I ett nytt *femte stycke* regleras en ansluten arbetsgivares rätt att få ut ersättning från en gemensam pensionsstiftelse avseende en utgift som avses i första stycket, om förutsättningarna i 15 § för att lämna ersättning är uppfyllda. Därmed kan en arbetsgivare inte nekas utträde genom byte av tryggnadens form. Överväganden finns i avsnitt 5.14.2.

Övriga ändringar är redaktionella.

15 §

I paragrafens *andra stycke* föreslås en ändring som innebär att bestämmelsen i paragrafens första stycke om att en ersättning från en pensionsstiftelse endast får tas ut ur överskottet i stiftelsen inte omfattar situationen då ersättningen avser en särskild redovisning i balansräkningen. Ett villkor för detta är dock att ersättningen avser en pensionsutfästelse som är tryggad i pensionsstiftelsen och att den stiftelsetryggade utfästelsen följer av en allmän pensionsplan. I och med detta förslag klargörs med andra ord att arbetsgivaren avseende en pensionsutfästelse enligt en allmän pensionsplan får byta tryggandeform från ett stiftelsetryggande till ett tryggande i balansräkningen. Att utfästelsen i ett sådant fall ska kreditförsäkras följer av 5 §. Överväganden finns i avsnitt 5.11.2.

Bestämmelsen i paragrafens nuvarande *femte stycke* om att gottgörelse får tas för viss del av en avgift till försäkring för allmän tilläggspension är obsolet och har därför slopats.

I ett nytt *sjätte stycke* tas i stället in en bestämmelse om att dagens ålders- och efterlevandepensionsavgifter som en arbetsgivare betalar till det allmänna grundar rätt till ersättning. Övriga ändringar som gjorts är redaktionella.

15 a–18 a §§

Paragraferna har omarbetats redaktionellt.

19 §

En ny likvidationsgrund införs som innebär att pensionsstiftelsen ska likvideras när arbetsgivaren ingår en offentlig ackordsupp-görelse. Överväganden finns i avsnitt 5.12.2. Övriga ändringar är redaktionella.

20 §

Paragrafen har ändrats redaktionellt.

21 §

I paragrafen regleras hur förmögenheten i en pensionsstiftelse ska användas när stiftelsen likvideras. Enligt dagens lydelse i *andra stycket* ska stiftelsen bland annat köpa en försäkring för en arbetstagers och efterlevandes pensionsfordringar. Bestämmelsen ändras så att det klart framgår, avseende sådana pensionsutfästelser som uppfyller villkoren för avdragsrätt, att den försäkring som pensionsstiftelsen köper ska vara en pensionsförsäkring. Ändringsförslaget innebär en kodifiering av ett propositionsuttalande (prop. 1967:83, s. 155 och 161). Motsatsvis följer avseende en pensionsutfästelse som inte uppfyller villkoren för en pensionsförsäkring att stiftelsen i stället får köpa en kapitalförsäkring med pensionsborgenären insatt som en oåterkallelig förmånstagare. Om så sker medför inköpet emellertid en förmånsbeskattning av arbetstagaren för premierna vid tidpunkten för premiebetalningen (RÅ 2000 ref. 28). Om däremot en pensionsförsäkring införskaffas även i ett sådant fall beskattas i stället pensionsborgenären när försäkringsbeloppet faller ut.

Övriga ändringar i paragrafen är redaktionella. Överväganden finns i avsnitt 5.12.2.

22 §

Det klargörs att styrelsen i en gemensam pensionsstiftelse har ansvaret för att se till att adekvat permutationstillstånd finns innan beslut fattas om att ändra i förmögenhetsmassan. Övriga ändringar i paragrafen är redaktionella. Överväganden finns i avsnitt 5.14.2.

23 §

I *andra stycket* anges att aktiebolagslagens särskilda bestämmelser om tillvaratagande av fordringsägares rätt vid delning av aktiebolag (24 kapitlet) gäller i stället för bestämmelserna i första stycket. Överväganden finns i avsnitt 5.13.2.

Övriga ändringar är av redaktionell karaktär.

24–26 §§

Ändringarna som gjorts är redaktionella.

27 §

I *första stycket* har förtydligats att med en arbetstagare avses även en tidigare arbetstagare. Övriga ändringar är redaktionella.

28–30 §§

Ändringarna som gjorts är redaktionella.

31 §

Enligt ordalydelsen i bestämmelsens *första stycke* avser tillsynen endast pensions- och personalstiftelser. Även i fråga om pensionsutfästelser som inte tryggas i pensionsstiftelse har tillsynsmyndigheten dock vissa uppgifter (jfr. 23 och 25 §§). Paragrafen ändras så att tillsynsansvaret inte endast omfattar pensions- och personalstiftelser.

För att lyfta fram reglerna om partssammansättning i styrelse klargörs i paragrafens *tredje stycke* att en anmälan om tillsyn ska innehålla uppgifter om styrelseledamoten företräder arbetsgivare eller arbetstagare. Korresponderande tillägg görs i stiftelseförordningen där de framgår vad ett registreringsbevis ska innehålla.

Övriga ändringar är redaktionella. Överväganden finns i avsnitt 5.15.2.

32 §

Genom ett tillägg i *tredje stycket* förstärks länsstyrelsens möjlighet och skyldighet att ingripa. Tillsynsmyndigheten ges befogenhet att utse en särskild företrädare för pensionsstiftelser. Förutsättningen för denna mer ingripande åtgärd är att pensionsborgenärens intressen riskerar att skadas. Med detta avses att pensionsstiftelsen inte förvaltas med respekt för reglerna i denna lag. Förutom åtgärden att utse en särskild företrädare ges länsstyrelsen även möjlighet att besluta om avveckling. Det anges att den utsedde företrädaren är skyldig att genomföra avvecklingen. Om fråga är om en 9 a § stiftelse krävs för att tillsynsmyndigheten ska få besluta om avveckling att Finansinspektionen yttrat sig i ärendet. Yttrandet får ses som ett komplement, och inte som en instans för godkännande av åtgärden. Vid avvecklingen ska samma förfarande tillämpas som vid en likvidation enligt 19 §, det vill säga reglerna i 20–21 §§ ska tillämpas.

I *fjärde stycket* görs ett tillägg om att Finansinspektionen är skyldig att avge yttrande på tillsynsmyndighetens begäran.

Överväganden finns i avsnitt 5.15.2. Övriga ändringar är redaktionella.

33 §

I ett nytt *andra stycke* klargörs att tillsynsmyndighetens extraordinära beslut att besluta om särskild företrädare samt besluta om avveckling är beslut som ska gälla även om det överklagas. Genom att i 32 § hänvisa till reglerna om likvidation finns möjligheten för pensionsborgenärerna och andra med ersättningsanspråk att klandra avvecklingsförslaget. Därmed kommer en viss överprövning att ske även om själva beslutet om avveckling börjar gälla direkt. Även tillsynsmyndighetens extraordinära beslut att utse ordförande respektive särskild revisor gäller även om det överklagas. Därmed förhindras oklarhet kring vem som är ordförande och vems kallelser man ska efterkomma. Överväganden finns i avsnitt 5.15.2.

34 §

Paragrafen har ändrats redaktionellt.

10.2 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelag (1999:1229)

10 kap.

3 §

Paragrafen kompletteras med en ny punkt, *punkten 7*, där det framgår att ersättning vid överlåtelse av pensionsförsäkring vid utmätning, ackord eller konkurs ska räknas till inkomstslaget tjänst. Överväganden finns i avsnitt 6.11.2.

5 §

Paragrafen reglerar vad som avses med pension. Av *första stycket punkten 3* framgår att med pension avses ersättning som betalas ut på grund av tidigare tjänst på annat sätt än genom försäkring. Efter tillägget i 58 kap. 2 § tredje stycket anses även avtal om tjänstepension som inte uppfyller villkoren i 58 kap. 1 a § som kapitalförsäkring. Ersättningar på grund av sådana avtal utgör således inte pension enligt punkten 3. Däremot omfattas ersättningar enligt avtal om tjänstepension som avses i 28 kap. 2 § andra stycket av punkten 3 eftersom dessa avtal inte behandlas som försäkring utan definieras särskilt i 58 kap. 1 a §. Ersättningar på grund av sådana avtal anses som pension även enligt paragrafens punkt 5. Bestämmelsen i *första stycket punkten 3* kompletteras därför med ett ytterligare undantag avseende ersättning enligt ett avtal om tjänstepension som avses i 28 kap. 2 § andra stycket. Ändringen innebär att den dubbla regleringen tas bort. Däremot ingår alltjämt ersättningar som betalas ut av utländska tjänstepensionsinstitut som självständigt förvaltar pensionskapitalet i former som inte är jämförbara med försäkringsrörelse även fortsättningsvis i punkten tre. Pension som förvaltas i ett tjänstepensionsinstitut som kan likställas med en svensk pensionsstiftelse betalas ut av arbetsgivaren och ingår liksom all annan direkt utbetald pension också i punkten

tre. Punkten tre omfattar därmed efter ändringen all pension som utbetalas på annat sätt än genom försäkring eller avtal om tjänstepension som är jämförbart med försäkring och som uppfyller villkoren i 58 kap. 1 a §. Överväganden bakom förslaget finns i avsnitt 6.12.2.

11 kap.

6 §

I paragrafen klargörs att även pensionsförmåner som tryggas av arbetsgivare i en verksamhet i utlandet i tryggandeformer som medger avdragsrätt i Sverige omfattas av skattefrihet. När det gäller pensionslösningar som tryggas genom försäkringar eller försäkringsliknande tjänstepensionsavtal innebär hänvisningen till 28 kap. 3 § att det endast är försäkringar och försäkringsliknande tjänstepensionsavtal som uppfyller villkoren i 58 kap. som omfattas av paragrafen. Detta gäller även utländska försäkringar och avtal om tjänstepension som huvudsakligen medför rätt till ersättning som avser ålders-, sjuk- eller efterlevandepension och som tecknats under sådana förhållanden att avtalen i Sverige anses som pensionsförsäkringar respektive skattegynnade avtal om tjänstepension. I den mån tjänstepensionsordningen i utlandet är kombinerad med arbetstagarens eget pensionssparande avses i paragrafen arbetsgivarens del av utgiften.

Genom föreslagen ändring i 58 kap. 1 a och 5 §§ kommer utländska försäkringsliknande tjänstepensionsavtal och utländska försäkringar för pensionsändamål som tecknas när den försäkrade är bosatt i en utländsk stat eller förvärvsarbetar i utlandet regelmässigt klassificeras som skattegynnade tjänstepensionsavtal respektive pensionsförsäkringar i Sverige. Överväganden finns i avsnitt 6.12.2.

43 §

I paragrafens *första stycke* ersätts ordet skattskyldige med ordet försäkrade för att säkerställa att bestämmelsen även omfattar efterlevandepension.

Tillägget i *andra stycket* görs för att klargöra att bestämmelsen också omfattar beloppsmässiga avdragsbegränsningar i utlandet.

I ett nytt *tredje stycke* framgår att bestämmelserna även gäller ett avtal om tjänstepension som uppfyller de villkor som i fråga om försäkring anges i 58 kap. 5 §. Överväganden finns i avsnitt 6.12.2.

28 kap.

1 §

Paragrafen har anpassats till terminologin på redovisningsområdet. Enligt redovisningslagstiftningen gäller att pensionsåtagandet ska redovisas som skuld eller som avsättning, beroende på graden av osäkerhet när det gäller förpliktelsens existens, belopp eller infriandetidpunkt. Uttrycket avsättning i balansräkning framstår därför som mindre lämpligt och har ersatts med uttrycket tryggande av pensionsutfästelse genom redovisning i balansräkningen.

2 §

I *andra stycket* regleras avtal om tjänstepension. Genom ändringen förtydligas att det är avtalets karaktär som är avgörande för bedömningen genom att ordet pensionsförsäkring ersätts med försäkring. Att avtalet ska uppfylla samma kvalitativa krav som en pensionsförsäkring framgår av hänvisningen till 58 kap. 1 a §. Överväganden finns i avsnitt 6.12.2.

3 §

I *första stycket* förtydligas att reglerna även gäller tryggandekostnaden avseende pensionsutfästelser till tidigare arbetstagare.

Ändringen i *styckets andra strecksats* är en följd av anpassningen till terminologin på redovisningsområdet. Se kommentaren till 1 §.

I *tredje strecksatsen* ersätts ordet pensionsförsäkring med tjänstepensionsförsäkring. Systematiken i inkomstskattelagen torde innebära att det är en tjänstepensionsförsäkring som redan i dag avses i bestämmelsen även om det inte anges uttryckligen. Bestämmelsen förtydligas i detta avseende och därigenom sker även en anpassning

till terminologin i lagen om särskild löneskatt på pensionskostnader.

I ett nytt *andra stycke* regleras när en pensionsutfästelse senast ska vara tryggad för att avdrag ska medges för ett beskattningsår. Regleringen är en kodifiering av praxis.

4 §

Paragrafen har anpassats till den nya lydelsen i tryggandelagen som i sin tur har renodlats och anpassats till terminologin på redovisningsområdet. Se även kommentaren till 1 §. Ändringen har gjorts med utgångspunkt i förslagen i en kompletterande promemoria från Justitiedepartementet den 16 mars 2012 (dnr Ju 2009/5053/L1) till SOU 2009:46 avseende tryggandelagen med undantag av att ”under rubriken” har ersatts med ”i posten” (se bilaga 4).

5 §

Prisbasbelopp har ersatts med inkomstbasbelopp. Överväganden finns i avsnitt 6.2.2.

6 §

I paragrafen definieras vad som avses med lön. För att underlätta den praktiska hanteringen av försäkringspremier på grund av pensionsavtal enligt vilka pensionsrätten är kopplad till kontant utbetald lön anges i ett nytt *andra stycke* att endast lön som är utbetald under beskattningsåret får beaktas. Detta innebär att under beskattningsåret intjänad men inte utbetald lön inte får medräknas i löneunderlaget. Det innebär också att tryggandekostnader som inte är hänförliga till lönen enligt denna paragraf inte får dras av för beskattningsåret.

I ett nytt tredje stycke klargörs att även pensionsavtal som inte är lönerelaterade omfattas. Med sådana avtal avses avgiftsbaserade pensionsutfästelser som utfäster en avgift som inte uttrycks som en andel av lönen eller förmånsbaserade pensionsutfästelser som direkt

anger pensionens storlek utan att relatera förmånen till lönen. Förslaget motiveras utförligare i avsnitt 6.1.2.

7 §

Kompletteringsregeln har ändrats så att kostnaden för alla utfästelser om ålderspension som ryms inom beloppsbegränsningarna enligt 8–12 §§ blir avdragsgilla. Huvudregeln är kvar som ett enklare alternativ att tillgripa när löpande tryggande ryms inom dess avdragsutrymme. Överväganden finns i avsnitt 6.2.1.

8 §

Ändringen i *första stycket* är avsedd att tydliggöra att även kostnaden för förmånbaserade pensionsutfästelser som är lönebaserade och som i något löneintervall utfäster en högre pension än löneutrymmet enligt kompletteringsregeln i motsvarande löneintervall är avdragsgilla om hela ålderspensionen ryms inom avdragsutrymmet som beräknas på det sätt som föreskrivs. Prisbasbeloppet har ersatts av inkomstbasbeloppet.

Lagtexten har därutöver i ett nytt *andra stycke* förtydligats så att den faktiska pensionsgrundande lönen under det förlängda eller förkortade räkenskapsåret ska divideras med antalet månader i räkenskapsåret och multipliceras med 12.

Överväganden finns i avsnitt 6.2.2.

9 §

På de skäl som redovisats i avsnitt 6.2.2 ersätts prisbasbelopp med inkomstbasbelopp.

10 §

Paragrafen har justerats språkligt för att undanröja ett antal oklarheter och med anledning av ändringen i 58 kap. 15 §. Det har tydliggjorts att paragrafen är tillämplig på avgiftsbaserade utfästelser.

ser oavsett tryggandeform och på pensionsförsäkring som avses i 58 kap. 15 §.

13 §

Begränsningen i avdragsrätten för en överföring till pensionsstiftelse har fått en ny lydelse. Avdragsrätten utvidgas så att en arbetsgivare alltid kan göra överföringar till stiftelsen med avdragsrätt till en sådan nivå att förmögenheten i stiftelsen täcker pensionsreserven. Stiftelsens förmögenhet ska beräknas till ett belopp som motsvarar kapitalunderlaget vid utgången av beskattningsåret enligt lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel. Genom den föreslagna ändringen förtydligas att arbetsgivarens pensionsreserv ska beräknas genom att värdet av samtliga anställdas pensionsreserver summeras, det vill säga beräkningen ska göras på kollektiv basis. Pensionsreserven har samma innebörd som enligt tryggandelagen men här avses endast den del som är tryggad med avdragsrätt. Överväganden finns i avsnitt 6.4.2.

14 §

Begränsningsregeln för tryggandeformen redovisning i balansräkningen har fått ett nytt *första stycke*. Hänvisningen till 13 § slopas och begränsningen i avdragsrätten till högst ett belopp motsvarande pensionsreserven följer i stället direkt av denna paragraf. Som påpekas under 13 § ska företagets pensionsreserv beräknas på kollektiv basis.

17 §

I *första stycket* har gjorts ett tillägg som innebär att en begränsning av avdragsrätten till ett belopp motsvarande ersättningen från en pensionsstiftelse vid byte av tryggandeform från stiftelsetryggande till annat tryggande inte gäller om högsta möjliga ersättning för tryggandekostnaden tas ut från stiftelsen.

I ett nytt *andra stycke* tydliggörs därutöver att utfästelser som lämnats för att möta ökningen av stiftelsens förmögenhet anses

tryggade med avdragsrätt under förutsättning att den nya tryggandekostnaden ryms inom kompletteringsregelns förmånsnivåer. I avsaknad av ett aktuellt löneunderlag får vid denna beräkning arbetstagarens senaste lön användas vid beräkningen av avdragsutrymmet. Tillägget innebär till exempel att vid ett byte från tryggande i pensionsstiftelse till pensionsförsäkring kommer avdrag att medges för en försäkringspremie även om utfästelsen endast tryggats genom avkastningen på stiftelsens tillgångar och även om försäkringspremien överstiger ersättningen från stiftelsen. Detta gäller dock under förutsättning att tryggandekostnaden ryms inom kompletteringsregelns avdragsutrymme och att högsta möjliga ersättning tagits från stiftelsen. I avsaknad av lön ska vid bedömningen av om kostnaden ryms inom avdragsutrymmet arbetstagarens senaste lön användas. Att gottgörelsen ska beskattas framgår av 28 kap. 21 § IL. Överväganden finns i avsnitt 6.5.2.

18 §

Paragrafen kompletteras med en bestämmelse som vid tillämpning av bestämmelserna i 28 kap. skapar ett retroaktivt anställningsförhållande hos den övertagande arbetsgivaren från och med dagen för anställningen hos företrädaren. Detta innebär bland annat att löneunderlaget för det löpande beskattningsåret avseende de övertagna pensionsutfästelserna får beräknas med utgångspunkt i lönen hos båda arbetsgivarna. Överväganden finns i avsnitt 6.6.2.

19 §

Bestämmelsen har av neutralitetsskäl utökats för att omfatta samtliga tryggandformer enligt 3 §. Överväganden finns i avsnitt 6.3.2.

23 §

I paragrafen regleras att avdrag för avsättning eller skuld i balansräkningen ska återföras till beskattning om det finns disponibla pensionsmedel. Bestämmelsen blir tillämplig om motsvarande återföring inte gjorts i redovisningen (jfr. 22 §). Regeln innebär att

disponibla pensionsbelopp vid beskattningsårets utgång ska tas upp som intäkt. I fortsättningen ska således disponibla pensionsbelopp återföras till beskattning i sin helhet det beskattningsår beloppen uppkommer. Om beskattning sker enligt paragrafen ska en senare minskning av avsättningen respektive skulden i balansräkningen inte tas upp till den del minskningen motsvarar de belopp som redan tagits upp. Överväganden finns i avsnitt 6.7.2.

24 §

Ändringen i *sista stycket* från 80 procent av kapitalunderlaget till hela kapitalunderlaget är föranledd av ändringen i 13 §. I övrigt har paragrafen anpassats till terminologin på redovisningsområdet.

26 §

I *första stycket* har avdragsrätten för en ersättning som lämnas vid övertagande av ansvaret för pensionsutfästelser utökats till att även omfatta ett övertagande utan samband med att en näringsverksamhet samtidigt övergår. Detta gäller bara om övertagande avser en pensionsutfästelse som är tryggad med avdragsrätt och den överlåtande arbetsgivaren får lämna koncernbidrag enligt 35 kap. till den övertagande arbetsgivaren.

Genom ändringen i paragrafens *andra stycke* klargörs att bestämmelsen även gäller för delägarbeskattade subjekt.

Överväganden finns i avsnitt 6.6.2.

27 §

Paragrafen är ny och är avsedd att säkerställa att skattskyldiga i Sverige medges avdrag för kostnader att trygga pensionsutfästelser som lämnas i en näringsverksamhet i utlandet till lokalt anställd personal i enlighet med verksamhetslandets jurisdiktion. Avdragsrätten förutsätter att pensionsutfästelsen huvudsakligen avser ålders-, sjuk- eller efterlevandepension och tryggandekostnaden omfattas av avdragsrätt enligt skattelagstiftningen i verksamhetslandet. I övrigt gäller kapitlets alla bestämmelser. Detta gäller bland

annat avdragsbegränsningarna samt att en eventuell ersättning från pensionsstiftelse i 21 § eller återföring av avdrag för tryggande av pensionsutfästelse genom redovisning i balansräkningen i 22–24 §§ har motsvarande tillämpning som vid tryggande i Sverige. Överväganden finns i avsnitt 6.8.2.

58 kap.

1 a §

I bestämmelsen regleras avtal om tjänstepension med utländska tjänstepensionsinstitut inom EES som är jämförbara med pensionsförsäkring. Bestämmelsen ändras på så sätt att det i *första stycket* klargörs genom en ändring i *punkten 2* att bestämmelsen också omfattar sådana avtal om tjänstepension som tecknats under den anställdes bosättning eller förvärvsarbete i utlandet och som huvudsakligen avser ålders-, sjuk- eller efterlevandepension.

Vidare framgår i ett nytt *andra stycke* att ett avtal om tjänstepension som uppfyller villkoren i 5 § inte kan övergå till att vara en kapitalförsäkring. Genom dessa ändringsförslag uppnås neutralitet mellan pensionsförsäkringar och försäkringsliknande avtal om tjänstepension. Övriga ändringar är redaktionella. Ändringarna motiveras utförligare i avsnitt 6.12.2.

2 §

Ett tillägg görs i *tredje stycket* så att det klart framgår att försäkringsliknande avtal om tjänstepension som inte uppfyller villkoren för ett skattesubventionerat tjänstepensionsavtal ska anses som kapitalförsäkring, vilket innebär att betalningar enligt sådana avtal inte omfattas av avdragsrätten vid tryggandet och utgör en skattepliktig förmån för den anställda samt att framtida ersättningar enligt avtalet är skattefria. Förslaget motiveras i avsnitt 6.12.2.

5 §

Paragrafen ändras för att säkerställa att den bedömning av pensionsändamålet som görs i utlandet om en försäkring ska omfattas av skattelättnader där bör godtas i Sverige utan en jämförelse med de svenska kvalitativa kraven som definierar pensionsändamålet i Sverige. För att markera att någon jämförelse med villkoren i 58 kap. inte är avsedd omformuleras ändamålsrekvisitet så att det klart framgår att det är tillfyllest att endast villkoret i 6 § i huvudsak är uppfyllt och de pensionsförmåner som den utländska försäkringen reglerar är av det slag som i fråga om en svensk pensionsförsäkring. Överväganden finns i avsnitt 6.12.2.

Paragrafen justeras även redaktionellt på så sätt att andra stycket förs ihop med första stycket och punkten 2 i första stycket flyttas upp till punkten 1. Ändringen syftar bland annat till att undanröja osäkerheten när det gäller innebörden av hänvisningen i andra stycket till första stycket.

11 §

I ett nytt *tredje stycke* anges att all avgångspension ska kunna betalas under kortare tid än tre år. Enligt dagens lydelse är endast temporära pensioner fram till 65 års ålder enligt allmän pensionsplan undantagna från treårsregeln. Ändringen är avsedd att underlätta avgångspensioneringar med avdragsrätt.

I nya *fjärde och femte styckena* görs ett undantag från kravet på samma eller stigande pensionsbelopp under de första fem åren i vissa fall. Syftet är att möjliggöra mera flexibla pensionsuttag som ligger inom ramen för pensioneringsändamålet och som är bättre anpassade till dagens pensionssystem och arbetsmarknad. Det ska vara möjligt att förlänga utbetalningstiden av temporär pension även om pensionen redan börjat utbetalas eller göra ett uppehåll i pågående pensionsutbetalningar. För att förhindra engångsutbetalningar krävs att pensionen även efter ändringen av utbetalningsvillkoren utbetalas periodiskt med samma eller stigande belopp. Vid förlängning av utbetalningstiden måste pensionen under en ny femårsperiod betalas ut med samma eller stigande pensionsbelopp eller om utbetalningstiden efter förlängningen understiger fem år så länge pensionen betalas. Vid uppehåll ska pensionen betalas med

samma belopp som före uppehållet eller med stigande belopp under så många år som krävs för att femårsfristen totalt sett uppfylls. Överväganden finns i avsnitt 6.10.2.

14 §

Ett tillägg har gjorts i *första stycket* på de skäl som anförs under 11 §.

15 §

Paragrafens *första stycke* har ändrats så att det omfattar försäkringar som den försäkrade så gott som uteslutande står placeringsrisken för. Syftet är att bestämmelsen bättre ska återspegla de försäkringsprodukter som finns på markanden och även inbegripa pensionsförsäkringar som meddelas i andra EES-länder. Ändringen syftar också till att förhindra uppkomsten av krystade försäkringsprodukter som endast garanterar mycket låga belopp under de första fem åren bara för att uppfylla villkoren i 11 eller 14 §. Bestämmelsen motiveras i avsnitt 6.2.3.

I ett nytt *andra stycke* införs en bestämmelse som innebär att utbetalningsvillkoren i 11 och 14 §§ inte förhindrar att återbäring sänks på försäkringstekniska grunder.

17 §

Paragrafen har förtydligats så att den även omfattar delning av pensionsförsäkring vid bodelning. Överväganden finns i avsnitt 6.11.2.

18 §

Den så kallade flyttregeln i *tredje stycket* har ändrats så att hela eller del av en pensionsförsäkrings värde kan överföras till en annan pensionsförsäkring med samma person som försäkrad utan krav på att den mottagande pensionsförsäkringen ska vara nytecknad. Det ställs dock ett krav på att pension inte har börjat betalas ut från den

mottagande försäkringen. I syfte att möjliggöra flytt av vissa tjänstepensionsförsäkringar har fokuseringen på försäkringstagaren tagits bort (se mera i avsnitt 6.11.2). Detta innebär att det inte längre finns något krav på att den mottagande försäkringen måste vara tecknad av samma person som tecknat den ursprungliga försäkringen. Det införs dock ett krav på att försäkringen ska vara tecknad av en arbetsgivare eller den försäkrade. När det gäller privata pensionsförsäkringar innebär kravet i 9 § på identitet mellan försäkringstagaren och den försäkrade att en sådan identitet måste föreligga även fortsättningsvis eftersom den nya försäkringen ska tecknas med samma person som försäkrad.

Ändringen möjliggör även att värdet i flera pensionsförsäkringar samlas i en pensionsförsäkring. Därutöver klargörs att det går att flytta en pensionsförsäkring som är under pågående utbetalning.

I *fjärde stycket* förtydligas att en flytt som strider mot bestämmelserna i paragrafen omfattas av avskattningsreglerna.

I ett nytt *femte stycke* klargörs att bestämmelserna i 58 kapitel inte hindrar utmätning av belopp och delning av pensionsförsäkring vid bodelning.

59 kap.

5 §

På de skäl som redovisats i avsnitt 6.2.2 ersätts prisbasbelopp med inkomstbasbelopp.

10.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta

5 §

I paragrafens första stycke 6 a. ersätts ordet skattskyldige med ordet försäkrade för att säkerställa att bestämmelsen även omfattar efterlevandepension. Överväganden finns i avsnitt 6.13.2.

10.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader

2 §

I *första stycket punkten a.* har ordet avgift bytts ut mot premie och uttrycket avsättning till pensionsstiftelse vid *punkten b.* ändrats till överföring till pensionsstiftelse. Terminologin kommer med dessa ändringar att överensstämma med inkomstskattelagens. Vidare har *punkterna c., i. och j.* i första stycket anpassats till den nya lydelsen av 6 § första stycket tryggandelagen som i sin tur har anpassats till terminologin på redovisningsområdet.

I *andra stycket* har en anpassning gjorts till terminologin på redovisningsområdet.

Paragrafen har även ändrats redaktionellt.

10.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel

2 §

I *första stycket* har *punkten 4* anpassats till den nya lydelsen av 6 § första stycket tryggandelagen som i sin tur har anpassats till terminologin på redovisningsområdet. Ändringen i *femte stycket* är föranledd av en ny bestämmelse i 28 kap. 17 § inkomstskattelagen (1999:1229) som gäller avdragsrätt för tryggandekostnader i en arbetsgivares verksamhet i utlandet.

3 a §

Ändringen i *fyjärde stycket* är föranledd av en ny bestämmelse i 28 kap. 17 § inkomstskattelagen (1999:1229) som gäller avdragsrätt för tryggandekostnader i en arbetsgivarens verksamhet i utlandet. I samma stycke har även en anpassning till terminologin på redovisningsområdet gjorts.

9 §

I *första stycket* har skattesatsen ändrats till 15,10 procent i enlighet med utredningens förslag till finansiering av sina övriga förslag.

10.6 Förslaget till lag om ändring i stiftelseförordning (1995:1280)

14 §

I *första stycket* punkten 2 görs ett tillägg om att ett registreringsbevis ska innehålla uppgift om vilken part, arbetsgivare eller arbetstagare, som en styrelseledamot representerar. Korresponderande tillägg görs i tryggandelagen. Av stiftelseförordningen framgår vilka uppgifter som ett registreringsbevis ska innehålla. Reglerna får till följd att partssammansättningen i en styrelse kommer att offentliggöras.

10.7 Förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1987:672)

Kap. 5

13 §

Hänvisningarna till tryggandelagen i paragrafens *andra stycke* har anpassats till de föreslagna ändringarna i tryggandelagen. Paragrafen har även ändrats redaktionellt.

10.8 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)

Kap. 25

14 §

Hänvisningarna till tryggandelagen har anpassats till den föreslagna ändringen av 6 § och slopandet av 8 a § i tryggandelagen.

10.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:761) om inkomstskatteregler m.m. med anledning av ändrade bestämmelser om aktiekapitalets storlek

8 §

Hänvisningarna till tryggandelagen har anpassats till den föreslagna ändringen av 6 § och slopandet av 8 a § i tryggandelagen.

10.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

Kap. 10

6 §

Hänvisningarna till tryggandelagen har anpassats till den föreslagna ändringen av 6 § och slopandet av 8 a § i tryggandelagen.

10.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (1981:775) om införande av utsökningsbalken

27 §

Paragrafen har anpassats till de föreslagna förändringarna i 3–4 e och 4 g §§ i tryggandelagen.

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande av experten Marianne Björnberg

Utredningen har lämnat ett antal förslag på klargöranden bl.a. om vad som är pensionsgrundande lön när utfäst pension utgår ifrån kontant utbetald lön. Utredningen har också klargjort när utfäst pension ska vara tryggad för att utgiften ska vara avdragsgill och förenklat bedömningen av om en utländsk försäkring ska anses vara en pensionsförsäkring. De lämnade förslagen ger tydligare regler och medför förenklningar.

I andra delar har utredningen inte lämnat förslag till klargöranden eller lämnat förslag som är oklara och därför riskerar att leda till rättsosäkerhet. Då utredningens samlade förslag har presenterats i ett mycket sent skede och då dess överväganden och förslag i alla delar inte helt avspeglas i förslagen till författningstext, begränsas det särskilda yttrandet till några områden där Skatteverket har framfört synpunkter under utredningstiden.

Pension från utlandet

Utredningen föreslår att pension som betalas ut från ett utländskt tjänstepensionsinstitut p.g.a. ett avtal som inte uppfyller de kvalitativa kraven ska bedömas olika beroende på om avtalet kan anses jämförbart med en försäkring eller om avtalet inte kan anses jämförbart med en försäkring. Pension som betalas ut till följd av ett avtal om tjänstepension som inte anses jämförbart med en försäkring faller in under definitionen pension och ska i och med det tas upp i inkomstslaget tjänst. Om däremot avtalet anses jämförbart med en försäkring föreslår utredningen att en prövning ska göras om avtalet uppfyller villkoren i specialbestämmelsen (58 kap. 5 § IL) för försäkringar för att avgöra om avtalet ska anses vara ett av-

tal om tjänstepension motsvarande sådana avtal som uppfyller de kvalitativa kraven fullt ut. Om avtalet däremot inte uppfyller villkoren i specialbestämmelsen föreslår utredningen att avtalet ska anses vara en kapitalförsäkring. Utredningens förslag innebär således att den enskilde först måste avgöra om pensionen betalas ut från ett avtal om tjänstepension som kan anses jämförbart med en försäkring för att därefter avgöra om avtalet som anses jämförbart med en försäkring ska anses uppfylla de kvalitativa kraven enligt specialbestämmelsen eller om det ska behandlas som en kapitalförsäkring. Om avtalet anses jämförbart med en försäkring som inte uppfyller de kvalitativa villkoren är pensionen skattefri. Vilka bedömningar som ska ligga till grund för att avgöra om ett avtal om tjänstepension ska anses jämförbart med en försäkring är högst oklara och utredningen lämnar inga förslag i den delen.

Om regeringen har för avsikt att gå vidare med utredningens förslag krävs det en klaggörande reglering av vilka kriterier som ska ligga till grund för en bedömning om ett avtal som inte är en försäkring ska anses vara jämförbart med en försäkring.

Utredningen uttalar sig även om pension som betalas ut från pensionsfonder, truster eller liknande pensionsförvaltare utanför EES, d.v.s. sådana som inte är utländska tjänstepensionsinstitut. Utredningen anser att pension från sådana förvaltare bör behandlas på samma vis som pension från utländska tjänstepensionsinstitut. Utredningens uppfattning i denna del kommer dock inte till uttryck i form av klaggörande författningsförslag.

Skatteverket har framfört och föreslagit att bestämmelserna måste utformas på så vis att det för den enskilde ska vara möjligt att avgöra om pension från utlandet är skattepliktig eller inte. Vidare anser Skatteverket att reglerna bör vara utformade på så vis att pension från utlandet som tjänats in som en skattefri förmån i tjänsten ska beskattas på samma vis som pension som tjänats in som en skattefri förmån genom arbete hos en svensk arbetsgivare. Enligt Skatteverket är det bara ersättning som betalas ut från en kapitalförsäkring, som också näringsrättsligt är en försäkring, som ska vara skattefri.

Den avgörande skillnaden mellan utredningens och Skatteverkets förslag är att utredningen anser att pension som betalas ut från andra pensionsförvaltare än försäkringsgivare ska behandlas som pension från en försäkring om avtalet om pension är jämför-

bart med en försäkring. Den prövningen, att avgöra om ett avtal om pension är jämförbart med en försäkring anser samtidigt utredningen "är förenad med betydliga gränsdragningsproblem". Skatteverket är av samma uppfattning och kan även konstatera att Högsta förvaltningsdomstolen, Skatterättsnämnden och kammarrätten i flera fall har valt att inhämta yttrande från Finansinspektionen när frågan i målet har varit att avgöra om en pensionsfond eller en pensionsplan ska anses jämförbar med en försäkring eller inte. Skatteverket har föreslagit att pension som tjänats in i en anställning eller i ett uppdrag och som betalas ut från en pensionsförvaltare som inte bedriver försäkringsrörelse enligt landets lagstiftning ska behandlas på samma vis som pension som betalas ut direkt från arbetsgivaren. Bestämmelsen för att avgöra om en ersättning är pension och därmed skattepliktig ska vara utformad på ett sådant vis att den enskilde på ett enkelt sätt ska kunna avgöra om ersättningen faller in under definitionen pension eller inte. Skatteverket ser inget skäl till att utforma bestämmelsen på så vis att andra avtal än faktiska försäkringar ska behandlas som försäkringar. I och med att en livförsäkring meddelad av en försäkringsgivare i utlandet är en kapitalförsäkring om den inte är en pensionsförsäkring krävs det att den enskilde ska göra en bedömning av huruvida försäkringen är en pensionsförsäkring eller en kapitalförsäkring. Den bedömningen ska bara behöva göras om det är fråga om en faktisk försäkring som är meddelad enligt jurisdiktionen i landet.

Skatteverkets förslag skulle skapa ett enkelt system. Pension som tjänas in som en skattefri förmån och som skulle varit skattepliktig i utlandet om personen var skattskyldig där när pensionen betalas ut ska vara skattepliktig i Sverige om personen är skattskyldig här när pensionen betalas ut. Någon bedömning ska inte behöva göras i andra fall än då det är frågan om en utbetalning från en faktisk försäkring. Har pensionen tjänats in i en tjänst och då varit en skattefri förmån är det också högst rimligt att ersättningen beskattas som pension.

Skatteverkets förslag innebär tydligare bestämmelser som skapar förutsägbarhet och minskar risken för processer. Skatteverkets förslag leder också till en principiellt riktig beskattning. Om Sverige har förhandlat sig till beskattningsrätten för pension från utlandet i ett skatteavtal bör skattereglerna också vara utformade på så vis att pensionen omfattas av definitionen pension och kan beskattas.

En arbetsgivares avdragsrätt för tryggande av utfäst pension

Utgifter för att förvärva och bibehålla inkomster i en näringsverksamhet ska dras av som en kostnad såvida inte avdragsrätten för utgiften är särskilt reglerad. En arbetsgivares utgifter för att trygga utfäst pension är särskilt reglerade i 28 kap. inkomstskattelagen (IL). En arbetsgivare kan med avdragsrätt trygga utfäst pension till anställda i den takt pensionen tjänas in utan att den anställde ska förmånsbeskattas om tryggandet sker genom överföring till en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen, avsättning i balansräkningen i förening med kreditförsäkring eller i förening med kommunal eller statlig borgen, genom betalning av premie för en pensionsförsäkring eller genom överföring till ett utländskt tjänstepensionsinstitut som är jämförbart med en pensionsstiftelse enligt tryggandelagen. Rättsläget är oklart för de fall då en arbetsgivare väljer att säkerställa utfäst pension på annat vis än i de tryggandeformer som ger rätt till avdrag. Sådant säkerställande omfattas inte av avdragsrätten enligt 28 kap. IL och en sådan förmån av pension är inte särskilt undantagen från skatteplikt.

Utredningen föreslår en utvidgning av avdragsrätten på så vis att en svensk arbetsgivare som bedriver näringsverksamhet i utlandet med lokalt anställd personal ska kunna säkerställa utfäst pension med avdragsrätt även om tryggandet inte sker enligt 28 kap. IL. Utredningen föreslår även att arbetsgivarens del av motsvarande utgifter för pensionstryggande i en verksamhet i utlandet inte ska tas upp av arbetstagaren.

Utredningens förslag är oklara i många delar vilket i sig är skäl att avstyrka förslagen. Oklara skatteregler leder till rättsosäkerhet och risk för processer. Regler som syftar till att ge en utvidgad avdragsrätt i en begränsad situation eller för en begränsad företeelse medför gränsdragningsproblem. I och med att rättsläget anses oklart om en arbetsgivare väljer att säkerställa utfäst pension på annat sätt än enligt 28 kap. IL är det angeläget att generellt klargöra vad som blir följderna av ett sådant val. Utredningen har i stället valt att föreslå en utvidgad avdragsrätt för en begränsad situation utan att klargöra vad som ska gälla om förutsättningarna inte är uppfyllda för att tillämpa den utvidgade avdragsmöjligheten.

Genom lagändring 2008 kan en pensionsförsäkring meddelas av en försäkringsgivare inte bara inom Sverige utan även av en försäk-

ringsgivare utanför Sverige men inom EES. I och med det infördes utvidgade bestämmelser om uppgiftslämnade för att säkerställa att den latent skattefordringen i pensionskapitalet ska komma att bli betald. En svensk försäkringsgivare ska lämna kontrolluppgifter enligt skatteförfarandelagen och genom de nya bestämmelserna ska även en utländsk försäkringsgivare som meddelar pensionsförsäkringar lämna kontrolluppgifter enligt skatteförfarandelagen.

Utredningens förslag om utvidgad avdragsrätt omfattar ingen utvidgning av kontrolluppgiftsskyldigheten. Enligt Skatteverket riskerar en utvidgad avdragsrätt som inte är förenad med kontrolluppgiftsskyldighet att leda till skatteundandragande. En arbetsgivare får avdrag för utfäst intjänad pension, den anställde ska inte förmånsbeskattas och det saknas regler om kontrolluppgifter för de framtida pensionsutbetalningarna.

Skatteverket har framfört till utredningen att det bör finnas ett sammanhållet system för när pension ska beskattas och när en arbetsgivare ska ha avdragsrätt. Specialbestämmelser som är avsedda att omfatta vissa avgränsade situationer och lämna andra situationer oreglerade leder till ett oklart rättsläge och gränsdragningsproblem med risk för processer. Särskilt gäller detta då bestämmelserna är oklara både till utformning och i motivering.

Den föreslagna utvidgade avdragsrätten i 28 kap. 27 § IL och tillägget i 11 kap. 6 § IL bör inte leda till lagstiftning. Ett samlat förslag bör lämnas som klargör rättsläget för arbetsgivare och arbetstagare då utfäst intjänad pension säkerställs på annat sätt än i de tryggandeformer som omfattas av avdragsrätten idag.

Avdragsbegränsningar

En arbetsgivares avdragsrätt för intjänad utfäst pension förutsätter att pensionen dels är tryggad, dels att avdraget inte överstiger avdragsramarna. En arbetsgivare har avdragsrätt för utbetald pension utan andra begränsningar än att utgiften ska vara för intäkternas förvärvande och bibehållande.

Avdragsramarna tillkom i sin nuvarande utformning genom prop. 1997/98:146 Förenklad avdragsrätt för pensionskostnader. Huvudregeln begränsar avdraget till en viss procent av lönen, dock maximalt 10 prisbasbelopp, och kompletteringsregeln begränsar

hur stor förmån för ålderspension som arbetsgivaren kan utfästa med avdragsrätt.

Vid införande av reglerna anfördes bland annat följande som skäl till en enkel huvudregel och en förmånsbaserad kompletteringsregel.

”En förmånsbaserad huvudregel skulle enligt regeringens uppfattning bli alltför svårbemästrad i den praktiska tillämpningen. Den typen av lösning är bättre lämpad för de särskilda fall där komplicerade beräkningar ändå blir nödvändiga att göra, dvs. i köpa i kapp-fall och vid avtalspensionering.”

Vid införandet av reglerna framfördes från flera remissinstanser att nivån i huvudregeln var för låg bl.a. mot bakgrund av att samtliga pensionsförmåner ska beaktas vid tillämpningen av huvudregeln medan kompletteringsregeln enbart begränsar nivån för utfäst ålderspension.

Utredningen föreslår att kompletteringsregeln ska göras till en alternativregel och inte som idag en regel som enbart får tillämpas vid förtida avgång och när pensionsutfästelsen är otillräckligt tryggad. Syftet med utredningens förslag är att ålderspensionsutfästelser som lämnas inom förmånsnivåerna och där tryggandekostnaden för totalt utfäst pension inte ryms inom huvudregelns nivåer ska vara avdragsgill. Den faktiska innebörden av utredningens förslag är att avdrag kommer att kunna yrkas med stöd av kompletteringsregeln för alla utfästelser som lämnas. Skatteverket anser förutom att avdragsrätten ökar med utredningens förslag att de bakomliggande skälen till att kompletteringsregeln enbart får användas i vissa fall fortfarande är gällande. Kompletteringsregeln är mycket komplex och regeln är till viss del oklar. Skatteverket har noterat att utredningen inte lämnar några förslag vad gäller flera av de identifierade oklarheterna kopplade till kompletteringsregeln trots att den föreslår att regeln ska göras till en alternativregel. Därutöver är regeln behäftad med stora kontrollproblem som i sig är skäl till att den enbart bör få tillämpas i vissa begränsade fall.

En arbetsgivare har själv ingen möjlighet att räkna fram den maximalt avdragsgilla kostnaden för ålderspension enligt kompletteringsregeln. Den matematiska beräkningen som grundar sig på antaganden om ränta, livslängd, driftskostnader och osäkerhet (kapitaliseringsfaktorn) förutsätter att arbetsgivaren får extern hjälp. Därutöver är regeln administrativt betungande eftersom arbets-

givaren måste inhämta uppgifter om den anställdes sedan tidigare intjänade pension och den anställdes tjänstetid.

Redan när reglerna tillkom framfördes kritik att nivån på huvudregeln var för låg. Trots det beslutades att nivån på huvudregeln skulle bestämmas till 35 % av lönen dock maximalt 10 prisbasbelopp. Utredningen har inte presenterat vad som medför att det nu finns skäl att frånga den gällande ordningen och utöka avdragsrätten genom att göra kompletteringsregeln till en alternativregel. Den föreslagna ordningen kommer att medföra oneutrala regler mellan den stora arbetsgivaren med specialkunskaper inom området pensioner och den lilla arbetsgivaren som kommer att sakna möjligheter att tillämpa den utvidgade avdragsmöjligheten utan externt stöd. Därutöver kommer Skatteverket att sakna möjligheter att rätta en arbetsgivares avdragsyrkande i de fall huvudregeln har tillämpats men då en tillämpning av kompletteringsregeln skulle ge rätt till ett högre avdrag. På motsvarande vis kommer ett avdragsyrkande som överstiger huvudregeln att innebära betungande utredningar för såväl Skatteverket som arbetsgivaren för att avgöra om tillämpningen av kompletteringsregeln skett på ett korrekt sätt.

Utredningens förslag att göra kompletteringsregeln till en alternativregel bör inte genomföras.

Vid sidan av huvudregeln och kompletteringsregeln finns särskilda begränsningsregler kopplade till hur utfästelsen tryggas. Vid tryggnad genom överföring till en pensionsstiftelse får avdraget inte överstiga pensionsreserven och begränsas också till förmögenheten i pensionsstiftelsen beräknad på visst sätt.

Utredningen föreslår att vid tillämpningen av denna bestämmelse ska pensionsreserven beräknas på kollektiv nivå enligt tryggandelagen. Begränsningen av avdraget till förmögenheten i pensionsstiftelsen finns kvar och förenklas på så vis att det är värdet vid årets utgång som jämförelsen ska göras mot. Om värdet på förmögenheten har sjunkit föreslår utredningen att det ska gå att fylla på stiftelsen med avdragsrätt.

Utformningen av bestämmelsen väcker en rad frågetecken som bör klargöras innan förslaget leder till lagstiftning. En för bestämmelsen central fråga är hur pensionsreserven ska beräknas, d.v.s. hur stor arbetsgivarens pensionsskuld är. Regleringen bygger på att pensionsreserven ska beräknas enligt tryggandelagen. Den begränsning som idag finns i inkomstskattelagen finns inte med i utred-

ningens förslag, d.v.s. pensionsreservens storlek ska utan begränsning beräknas enligt tryggandelagen. Hur de skattemässiga avdragsramarna (huvudregeln och kompletteringsregeln) ska beaktas vid tillämpningen av bestämmelsen går inte att utläsa varken av lagtext eller förslaget i övrigt.

Föreslagna ändringar bör inte leda till lagstiftning innan det klargjorts hur bestämmelsen förhåller sig till huvudregeln och kompletteringsregeln. I och med att pensionsreserven enligt förslaget ska beräknas på kollektiv nivå enligt tryggandelagen och då det i bestämmelsen inte finns något tak på hur stor pensionsreserven kan vara skattemässigt och då bestämmelsen ger rätt att fylla på en pensionsstiftelse med avdragsrätt är det högst väsentligt att det klargörs hur avdragsramarna enligt huvudregeln och kompletteringsregeln ska beaktas vid tryggande i egen regi.

Kommittédirektiv 2012:22

Översyn av regleringen om tjänstepension samt beskattningen av livförsäkringsföretag

Beslut vid regeringssammanträde den 29 mars 2012

Sammanfattning

En särskild utredare ska kartlägga graden av konkurrensneutralitet i skattereglerna och de civilrättsliga reglerna för olika former av tjänstepensionssparande och föreslå hur reglerna kan göras mer neutrala. En arbetsgivare kan trygga utfästelse om pension till arbetstagare såväl i egen regi genom överföring till en pensionsstiftelse eller avsättning i balansräkning som genom betalning av premier för pensionsförsäkring. Det är viktigt att skattereglerna är neutrala och inte missgynnar vissa lösningar i förhållande till andra.

Utredaren ska också göra en fullständig inventering av regler och praxis som gäller tjänstepension i syfte att identifiera i vilka avseenden regelsystemet är dels ofullständigt och oklart, dels onödigt betungande, samt lämna förslag till förändringar av reglerna.

I uppdraget ingår också att utreda vissa särskilda frågor i den civilrättsliga regleringen om tryggande av tjänstepensionsutfästelser.

Därutöver ska utredaren se över gränsdragningen mellan den del av ett livförsäkringsföretags verksamhet som ska beskattas med avkastningsskatt och den del som ska beskattas med inkomstskatt.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 februari 2014.

Nuvarande regler för tjänstepensionssparande

Tjänsterelaterad pension innebär att en arbetsgivare utfäster sig att i framtiden betala ut pension till en arbetstagare, s.k. tjänstepension. De flesta arbetstagare omfattas av avtal som reglerar tjänstepension. Tjänstepensionsutfästelser kan regleras både inom och utom kollektivavtal.

Avdragsmöjligheten för framtida pensionsutgifter regleras i 28 kap. inkomstskattelagen (1999:1229) och är kopplad till att pensionsutfästelsen är säkerställd genom vissa särskilt utvalda tryggandeformer.

Civilrättsliga bestämmelser för hur en arbetsgivare kan trygga sina pensionsutfästelser i egen regi finns i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. (tryggandelagen). Tryggandelagen erbjuder två former av tryggande: avsättning till pensionsstiftelse och särskild redovisning av pensionsskuld i balansräkningen.

Skattemässigt finns det fyra olika sätt att trygga en pensionsutfästelse:

- överföring till pensionsstiftelse enligt tryggandelagen,
- avsättning enligt samma lag i balansräkning i förening med t.ex. kreditförsäkring,
- betalning av premie för pensionsförsäkring, eller
- överföring till ett utländskt tjänstepensionsinstitut som likställs med en sådan pensionsstiftelse som avses i tryggandelagen.

Om avsättningarna för framtida pensionsutbetalningar görs i någon av de angivna tryggandeformerna och avsättningarna har ett pensioneringssyfte, kan arbetsgivaren få dra av avsättningarna vid inkomstbeskattningen. För att säkerställa att avsättningarna har ett pensioneringssyfte finns en rad kvalitativa och kvantitativa krav som ska vara uppfyllda. De kvalitativa kraven anger vissa villkor för pensionsutfästelsen och de kvantitativa kraven innebär beloppsramar för avdraget. En arbetsgivares utgifter för att trygga pension genom någon av de angivna tryggandeformerna ska inte tas upp till beskattning hos arbetstagaren (se 11 kap. 6 § inkomstskattelagen).

Uppdraget att se över skattereglerna och de civilrättsliga reglerna om tjänstepension

Grunden för de nuvarande skattereglerna på pensionsområdet lades i huvudsak i tre etapper i mitten och under senare delen av 1970-talet. Dessa regler byggde på grundsatsen att avdragsrätten endast skulle omfatta kostnader som lagts ned i egentligt pensionerings-syfte.

Det arbete som resulterade i 1990 års skattereform ändrade förut-sättningarna för möjligheten till pensionsavdrag. Skattereformen innebar bl.a. att avkastningsskatt på pensionsmedel och särskild löneskatt på pensionskostnader infördes, vilket påtagligt utjämnade beskattningen av lön respektive pension.

Nuvarande regler om arbetsgivarens avdragsrätt för framtida pensionskostnader tillkom i allt väsentligt år 1998 (prop. 1997/98:146). Redan samma år gjordes vissa justeringar i det nya förslaget, bl.a. utvidgades utrymmet för avdrag vid byte av tryggandeform (prop. 1998/99:16). När dessa nya enklare regler för avdrag infördes anförde regeringen att även om skattereglerna i vissa fall bygger på eller anknyter till tryggandelagens regelsystem så var det då inte lämpligt att göra ändringar i tryggandelagen eller i övriga aktuella regelkomplex. Detta trots att en full neutralitet mellan de olika tryggandeformerna därmed inte blev möjlig att uppnå genom det förslag som då lades fram (prop. 1997/98:146 s. 60). I tillämpningen har det dessutom visat sig att vissa frågeställningar i skattereglerna är olösta. Det har gjorts gällande att den bristande neutraliteten missgynnar t.ex. pensionsförvaltning i egen regi, vilket kan försvåra för arbetsgivare att trygga vissa slag av pensionsutfästelser på detta sätt.

Civilrättsliga regler om tryggande av pensionsutfästelser finns i tryggandelagen. Lagen trädde i kraft den 1 mars 1968 och har inte ändrats i någon mer omfattande utsträckning sedan dess. Frågan om behovet av en översyn har aktualiserats i flera sammanhang, bl.a. i samband med de ändringar i skattelagstiftningen som behandlades i proposition 1997/98:146.

En översyn av tryggandelagen har varit aktuell vid flera tillfällen. Bland annat hade Pensionsskatteutredningen (dir. 2004:99) i uppdrag att göra en allmän terminologisk översyn av lagen samt se över vissa specifika frågor. Utredningen lades dock ner innan den över-

lämnat något förslag. Någon ny översyn har därefter inte kommit till stånd.

Mot ovan angiven bakgrund behövs en genomgripande översyn av den skattemässiga behandlingen av tjänstepensionerna. Det framstår också som lämpligt att i samband med de övriga frågor som nu är aktuella utreda och föreslå hur tryggandelagens regler på ett antal punkter kan moderniseras och klargöras.

Mer neutrala tryggandeformer för ökad effektivitet

Skattelagstiftningen och tryggandelagen innehåller regler som inte alltid är neutrala i förhållande till olika tryggandeformer. Som exempel kan nämnas att för avsättningar till en pensionsstiftelse saknas avdragsrätt för tryggande av framtida pensionsutgifter om en arbetsgivare på grund av t.ex. betydande nedgångar på börsen behöver öka avsättningarna.

Ytterligare ett exempel på bristande neutralitet är att företag som sätter av till pensionssparande i balansräkning är skattemässigt missgynnade jämfört med t.ex. livförsäkringsföretagen. Avkastningen på de med avdragsrätt tryggade medlen på konto i balansräkningen beskattas nämligen både med inkomstskatt i näringsverksamheten och med avkastningsskatt, se 15 kap. 1 § inkomstskattelagen samt 2 § 4 och 3 a § fjärde stycket lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel (avkastningsskattelagen). Företagens avdragsrätt för själva avkastningsskatten kompenserar inte fullt ut denna skillnad.

Utredaren ska kartlägga graden av konkurrensneutralitet i skatte-reglerna för olika former av tjänstepensionssparande och lämna förslag som innebär större neutralitet, och därmed ökad effektivitet i hanteringen av pensionsutfästelserna. I detta sammanhang behöver även berörda regler i tryggandelagen ses över.

Behovet av övriga ändringar i inkomstskattelagen

Vid tillämpningen har det framkommit att reglerna om tjänstepension i 28 och 58 kap. inkomstskattelagen i vissa avseenden är ofullständiga och oklara. Det gäller exempelvis tidpunkten för avdragsrätten, kopplingen till tryggandelagen när det gäller avsättningar i balansräkningen, beräkningen av avdragsutrymmet vid

användning av den s.k. kompletteringsregeln avseende avdrag för tryggnad av pensionsutfästelse i 28 kap. 7 § inkomstskattelagen och beräkningen av pensionsskulden vid avsättning i balansräkningen och vid avsättning till pensionsstiftelse. Andra frågor som kan nämnas är bl.a. effekter av en ändring av utfäst pensionsålder vid tillämpning av 28 kap. 7 och 8 §§ inkomstskattelagen och hur begreppet lön ska tolkas i vissa sammanhang vid tillämpning av 28 kap. 6 § samma lag. Därutöver kan nämnas frågor som rör tillämpningen av 58 kap. 5 § inkomstskattelagen, utbetalningsvillkoren i 58 kap. 11, 14 och 15 §§ inkomstskattelagen och frågor om hur avskattningsregeln i 58 kap. 19 a § inkomstskattelagen förhåller sig till flyttbestämmelsen i 58 kap. 18 § tredje stycket samma lag.

Utöver bestämmelserna om tjänstepension i 28 och 58 kap. inkomstskattelagen finns bestämmelser som kompletterar och samspelar med dem i bl.a. 10 kap. 5 § och 11 kap. 6 § inkomstskattelagen som också bör ingå i en kartläggning av regelverket.

Utredaren ska göra en fullständig inventering av regler och praxis i syfte att identifiera i vilka avseenden regelsystemet för tjänstepension är dels ofullständigt och oklart, dels onödigt betungande. Utredaren ska sedan föreslå en reformering av regelsystemet. Utredaren ska lägga särskild vikt vid att åstadkomma ett väl fungerande system vid byte av tryggnadsform, byte av arbetsgivare och upphörande av en anställning.

Hur kan tryggandelagen moderniseras?

Tryggandelagens regler är avsedda att tillämpas i samspel med skatte-reglerna. Möjligheterna till skatteavdrag utgör i praktiken incitament för arbetsgivaren att följa de civilrättsliga reglerna om visst säkerställande. Lagen synes fungera bra i många delar men det finns ett behov av en allmän terminologisk översyn och modernisering av hela tryggandelagen (jfr Lagrådets och regeringens uttalanden i prop. 1997/98:146 s. 38 och 126). Därutöver finns behov av en särskild översyn i vissa hänseenden. Hit hör bl.a. följande frågor.

Begreppet *allmän pensionsplan* tar sikte på sådana allmänna grunder för pensionering av arbetstagare som innehåller regler om visst tryggnad (t.ex. genom kreditförsäkring) och är godkända av en central arbetstagarorganisation. Begreppet definieras i 4 § tryggande-

lagen. Flera av tryggandelagens regler anknyter till detta begrepp, bl.a. bestämmelserna om i vilken utsträckning pensionsutfästelser kan redovisas som pensionsskuld under en särskild post i balansräkningen och reglerna för beräkning av pensionsreserven (nuvärdet av arbetsgivarens pensionsutfästelse). Lagens definition har i någon mån blivit föråldrad. En del av arbetsmarknadens stora överenskommelser har kommit att falla utanför definitionen (jfr RÅ 1996 ref. 33).

I och med att det är arbetsgivaren som svarar för infriandet av pensionsutfästelsen, är det normalt också arbetsgivaren som sedermera betalar ut pensionen. När pensionen tryggas genom en stiftelse har arbetsgivaren under vissa förutsättningar rätt till ersättning – gottgörelse – ur pensionsstiftelsen. Överskotten uppgår i många pensionsstiftelser till ansevärda belopp och det är därför av stor betydelse att reglerna om gottgörelse är ändamålsenligt utformade. Det har bl.a. ifrågasatts om gottgörelse bör kunna avse arbetsgivarens ersättning till ett annat företag som har övertagit ansvaret för en pensionsutfästelse. Det har också efterlysts tydligare regler för under vilka förutsättningar gottgörelse bör kunna tas ut vid en övergång från stiftelsetryggande till tryggande genom särskild redovisning i balansräkningen.

Ansvaret för pensionsutfästelser kan överföras från en arbetsgivare till en annan i samband med överföring av näringsverksamhet, om innehavaren av pensionsfordringen har samtyckt till överföringen eller tillsynsmyndigheten har lämnat sitt tillstånd till denna (se 23 § tryggandelagen). Det finns också regler om att en hel pensionsstiftelse – med tillsynsmyndighetens medgivande – under vissa förutsättningar kan överföras vid överflyttning av ansvar enligt 23 § (se 24 § tryggandelagen). Frågan om ansvaret för pensionsutfästelser kan överföras till en ny arbetsgivare får betydelse bl.a. vid försäljning och omstruktureringar av företag. Reglerna om överföring har i vissa avseenden ansetts vara otydliga. Dessutom finns synpunkter om att överföring borde vara möjlig i fler situationer än i dag (jfr RÅ 1997 ref. 30 I och II).

Enligt nuvarande regler i tryggandelagen ska kapitalvärdet av intjänad pension beräknas med ledning av försäkringstekniska grunder som fastställs av Finansinspektionen. Begreppen kapitalvärde och försäkringstekniska grunder som används i 2 och 3 §§ tryggandelagen är kopplade till beräkningsmetoder och förutsätt-

ningar som inte alltid passar för pensionslösningar som tillkommit under senare år. Det gäller t.ex. när åtagandet är knutet till värdet av en viss tillgång som ägs av arbetsgivaren, exempelvis en aktiefond. Sådana pensionslösningar är numera vanliga, och det behövs en översyn av hur det ska kunna fastställas riktiga värden även för dessa pensionsåtaganden. Frågan har utretts av Utredningen om enklare redovisning. I utredningens betänkande Försevad årsredovisning och bokföringsbrott, m.m. (SOU 2009:46) föreslogs att det nuvarande bemyndigandet för Finansinspektionen skulle ändras för att ge inspektionen ökade möjligheter att ta hänsyn till nya pensionslösningar. Utredningens förslag i denna del har dock av flera remissinstanser ansetts strida mot regeringsformen på grund av att tryggandelagen faller inom det s.k. obligatoriska lagområdet där normdelegation inte är tillåten. Frågan behöver därför övervägas på nytt.

Utredaren ska genomföra en allmän terminologisk översyn av hela tryggandelagen och lämna de förslag till förenkling och modernisering av lagens regler som översynen ger anledning till. Utredaren ska vidare utreda och ta ställning till om begreppet allmän pensionsplan eller något liknande begrepp fortfarande behövs i tryggandelagen och hur det i så fall bör definieras. Utredaren ska även se över reglerna om gottgörelse och ta ställning till vilka ändringar av reglerna som kan behövas. Därutöver ska utredaren analysera reglerna om överföring och ta ställning till om de behöver förtydligas och om möjligheterna till överföring bör utvidgas. Slutligen ska utredaren analysera vilka ändringar i tryggandelagen som behövs för att de olika typer av pensionsutfästelser som finns i dag ska kunna ges en korrekt och rättvisande värdering. Vid utformningen av förslaget ska beaktas att de föreskrifter som en förvaltningsmyndighet kan bemyndigas att meddela endast får omfatta verkställighetsföreskrifter och att utrymmet för sådana föreskrifter inom det civilrättsliga området är snävt.

Utredaren ska föreslå de författningsändringar som översynen av tryggandelagen ger anledning till.

Vid översynen av tryggandelagen ska utredaren klargöra vilka skatterättsliga ändringar som krävs med anledning av de föreslagna ändringarna.

Uppdraget att utreda gränsdragningen mellan verksamhet hos livförsäkringsföretag som beskattas med inkomstskatt respektive avkastningsskatt

Fram till 1990 års skattereform var försäkringsföretag skattebefriade för den del av verksamheten som avsåg pensionsförsäkringar. Vid skattereformen infördes avkastningsskatten och livförsäkringsföretagen blev därmed skattskyldiga för avkastningen på allt pensionskapital. Skatteunderlaget var nettointäkten beräknad enligt reglerna för inkomstlaget näringsverksamhet. Med anledning av införandet av det individuella pensionssparandet 1994 aktualiserades frågan om hur beskattningen av pensionskapitalet skulle se ut, vilket ledde till att en schablonmässig beräkning av skatteunderlaget infördes (prop. 1992/93:187). Som motiv för en schablonbeskattning anfördes bl.a. att metoden leder till förenklingar, ökad likformighet i beskattningen av olika pensioneringssätt och ett stabilare system på längre sikt.

Livförsäkringsföretag beskattas alltså i dag i princip för en schabloniserad avkastning enligt avkastningsskattelagen. Verksamhet som inte hänför sig till förvaltning av kapital för försäkringstagarnas räkning ska dock beskattas enligt de vanliga skattereglerna för näringsverksamhet (se 39 kap. 3 § inkomstskattelagen). På motsvarande sätt undantas den del av tillgångar och skulder som inte förvaltas för försäkringstagarnas räkning vid beräkningen av kapitalunderlag för avkastningsskatt för livförsäkringsföretag (se 3 a § andra stycket avkastningsskattelagen). Om ett försäkringsföretag ska dela upp en intäktseller kostnadspost mellan olika delar av sin verksamhet, ska fördelningen göras på skäligt sätt (se 39 kap. 11 § inkomstskattelagen).

Bestämmelsen i 39 kap. 3 § inkomstskattelagen förutsätter att en gränsdragning görs mellan försäkringsföretagets verksamhet som avser förvaltningen av försäkringstagarnas kapital och den verksamhet som avser företagets egen rörelse (jfr prop. 1992/93:187 s. 170 och 210). Fördelningen mellan den del av ett livförsäkringsföretags verksamhet som ska beskattas enligt avkastningsskattelagen och den del som ska beskattas enligt inkomstskattelagen har i vissa fall gett upphov till gränsdragningsproblem. Högsta förvaltningsdomstolen har exempelvis nyligen prövat om ett livförsäkringsföretags inkomst i form av fondrabatter ska anses hänföra sig till tillgångar och skulder som förvaltas för försäkringstagarnas räkning

(HFD 2011 ref. 33). Utredaren ska klargöra hur avgränsningen mellan inkomstbeskattad och avkastningsskattebeskattad verksamhet i livförsäkringsföretag bör vara utformad och bedöma om den nuvarande avgränsningen är utformad och tillämpas på ett ändamålsenligt och fungerande sätt. Om översynen ger anledning till förändring av reglerna ska utredaren föreslå de författningsändringar som behövs.

Uppdragets genomförande

Utredaren ska i sitt arbete hålla sig underrättad om och beakta det arbete som bedrivs i pågående utredningar, inom EU samt inom Regeringskansliet och som har relevans för detta utredningsuppdrag.

Redovisning av uppdraget

Utredaren ska till Regeringskansliet redovisa ekonomiska konsekvenser av lämnade förslag. De förslag som lämnas ska sammantagna vara offentligfinansiellt neutrala. Till den del som förslagen innebär minskade intäkter ska finansiering därför föreslås inom det berörda området.

Utredaren ska även redovisa de administrativa konsekvenserna av sina förslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 februari 2014.

(Finansdepartementet)

Kommittédirektiv 2013:89

Tilläggsdirektiv till Utredningen om översyn av regleringen om tjänstepension samt beskattningen av livförsäkringsföretag (Fi 2012:03)

Beslut vid regeringssammanträde den 26 september 2013

Förlängd tid för uppdraget

Regeringen beslutade den 29 mars 2012 direktiv till en utredning med uppdrag att se över regleringen om tjänstepension samt beskattningen av livförsäkringsföretag (dir. 2012:22). Enligt direktiven skulle utredningen redovisa uppdraget senast den 1 februari 2014.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 31 december 2014.

(Finansdepartementet)

Kommittédirektiv 2014:122

Tilläggsdirektiv till Tjänstepensionsbeskattningsutredningen (Fi 2012:03)

Beslut vid regeringssammanträde den 28 augusti 2014

Förlängd tid för uppdraget

Regeringen beslutade den 29 mars 2012 direktiv till en utredning med uppdrag att se över regleringen om tjänstepension samt beskattningen av livförsäkringsföretag (dir. 2012:22). Enligt direktiven skulle utredningen redovisa uppdraget senast den 1 februari 2014. Genom tilläggsdirektiv (dir. 2013:89) förlängdes utredningstiden till den 31 december 2014.

Utredningstiden förlängs ytterligare. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 30 juni 2015.

(Finansdepartementet)

Promemoria

Vissa frågor om tryggande
av pensionsutfästelser

Innehållsförteckning

1	Lagtext.....	3
1.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.....	3
1.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.....	6
1.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:761) om inkomstskatteregler m.m. med anledning av ändrade bestämmelser om aktiekapitalets storlek.....	8
1.4	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).....	9
1.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader.....	10
1.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.....	12
1.7	Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551).....	14
2	Vissa frågor om tryggande av pensionsutfästelse.....	16
3	Författningskommentar.....	21
3.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.....	21
3.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.....	24
3.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:761) om inkomstskatteregler m.m. med anledning av ändrade bestämmelser om aktiekapitalets storlek.....	25
3.4	Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).....	25
3.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader.....	26
3.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.....	27
3.7	Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551).....	28

1 Lagtext

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

dels att 8 a § ska upphöra att gälla,

dels att 1, 5, 7, 8 och 14 §§ samt rubriken närmast före 5 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Arbetsgivares utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande kan tryggas enligt denna lag genom särskild redovisning av pensions-skuld eller avsättning av medel till pensionsstiftelse.

Förbehåll vid pensionsutfästelse att pension *skall* utgå endast i den mån stiftelses medel förslår därtill är utan verkan och arbetsgivaren svarar för utfästelsen utan avseende på förbehållet.

Lagen äger icke tillämpning på pensionsutfästelse som lämnats efter den 31 december 1966, om rätten till pension gjorts beroende av att arbetstagaren kvarstår i arbetsgivarens tjänst vid inträdet i pensionsåldern. Även i sådant fall äger dock lagen tillämpning på utfäst pension som börjat utgå.

Särskild redovisning av pensions-skuld

Arbetsgivare *äger* i balansräkningen som *skuld* under rubriken *Avsatt till pensioner upptaga vad han* enligt allmän pensionsplan

Föreslagen lydelse

1 §

Arbetsgivares utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande kan tryggas enligt denna lag genom särskild redovisning av *avsättning för pension eller* pensions-skuld eller *genom* avsättning av medel till pensionsstiftelse.

Förbehåll vid pensionsutfästelse att pension *ska* utgå endast i den mån stiftelses medel förslår därtill är utan verkan och arbetsgivaren svarar för utfästelsen utan avseende på förbehållet.

Särskild redovisning av avsättning för pension och pensions-skuld

5 §¹

Arbetsgivare *får* i balansräkningen *i delpost* under rubriken *Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser eller*

¹ Senaste lydelse 1975:1388.

åtagit sig att redovisa under denna rubrik.

Aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening och sparbank äger under rubriken *Avsatt till pensioner* redovisa även upplupen del av pensionsutfästelse som *ej* omfattas av allmän pensionsplan. I fråga om arbetstagare, som har bestämmande inflytande över bolaget eller föreningen, eller sådan arbetstagares efterlevande får, under den tid inflytandet består, vid redovisningen avseende dock *icke* fästas vid annan pensionsutfästelse än sådan som ingår i allmän pensionsplan. Till grund för *bedömandet huruvida* en person har bestämmande inflytande *lägges hans* eget samt hans föräldrars, far- och morföräldrars, makes, avkomlings och avkomlings makes samlade innehav av aktier eller andelar.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan förordna att vad som sägs i andra stycket första *punkten skall äga tillämpning även* på annan arbetsgivare än som avses där.

Posten avsatt till pensioner får icke minskas under arbetsgivarens pensionsreserv i vidare mån än denna har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet.

Till den del arbetsgivarens pensionsreserv avser pensionsutfästelse, som tryggas även av pensionsstiftelse, anses pensionsreserven täckt av stiftelsen, så långt dess förmögenhet förslår. Tryggar stiftelsen samtidigt utfästelse som icke får medräknas i pensionsreserven, anses stiftelsen i första hand täcka upplupen del av sådan utfästelse. Finns flera pensionsstiftelser som är knutna till samma arbetsgivare och tjänar stiftelserna helt eller delvis till tryggnad av samma pensionsutfästelser, anses upplupen del av utfästelserna i första hand täckt av stiftelse, som

rubriken Pensioner och liknande förpliktelser eller i delpost under rubriken Övriga skulder ta upp vad arbetsgivaren enligt allmän pensionsplan har åtagit sig att redovisa under dessa rubriker.

Aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening och sparbank får i sådan delpost som avses i första stycket redovisa även upplupen del av pensionsutfästelse som *inte* omfattas av allmän pensionsplan. I fråga om arbetstagare, som har bestämmande inflytande över bolaget eller föreningen, eller sådan arbetstagares efterlevande får, under den tid inflytandet består, vid redovisningen avseende dock *inte* fästas vid annan pensionsutfästelse än sådan som ingår i allmän pensionsplan. Till grund för *bedömningen av om* en person har ett bestämmande inflytande *läggs personens* eget samt hans *eller hennes* föräldrars, far- och morföräldrars, makes, avkomlings och avkomlings makes samlade innehav av aktier eller andelar.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan förordna att vad som sägs i andra stycket första *meningen ska tillämpas också* på annan arbetsgivare än som avses där.

7 §

Sådan delpost som avses i 5 § får inte minskas under *den del av* arbetsgivarens pensionsreserv som tryggas genom *posten*, i vidare mån än denna har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet.

omfattar en trängre krets av personer, eller, om stiftelserna omfattar samma krets av personer, av den äldre stiftelsen.

Att pensionsstiftelse endast i vissa fall anses trygga arbetsgivares utfästelse enligt allmän pensionsplan, framgår av 10 §.

8 §

Arbetsgivare, som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet minskar posten *Avsatt till pensioner* i strid med 7 §, döms till böter.

Arbetsgivare, som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet minskar *sådan delpost som avses i 5 §* i strid med 7 §, döms till böter.

14 §²

Arbetsgivaren äger ur pensionsstiftelse gottgöra sig för vad han utgivit såsom

a) pensionspost, avgift för pensionsförsäkring eller annan utgift i samband med pensionering,

b) engångsunderstöd till arbetstagare vid långvarig oförmåga till arbete på grund av sjukdom, lyte eller annat men eller vid avgång ur tjänsten på grund av uppnådd ålder samt engångsunderstöd till efterlevande vid arbetstagarens frånfälle eller utgift för försäkring av sådant understöd.

Dessutom äger arbetsgivaren gottgöra sig för vad som särskilt redovisats *under rubriken Avsatt till pensioner* till fullgörande av bestämmelse i allmän pensionsplan.

Dessutom äger arbetsgivaren gottgöra sig för vad som särskilt redovisats *i sådan delpost som avses i 5 §* till fullgörande av bestämmelse i allmän pensionsplan.

Gottgörelse enligt denna paragraf får ej avse utgift eller redovisning för annan arbetstagare än sådan, som omfattas av stiftelsens ändamål, eller sådan arbetstagares efterlevande.

I fråga om ersättning för värdet av rätt till tjänstepension som överförs till Europeiska gemenskaperna gäller 7 § lagen (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången för det räkenskapsår som inleds närmast efter den 31 december 2012.

² Senaste lydelse 2002:126.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 6 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

6 §¹

Till reservfonden *skall* avsättas minst fem procent, i kreditmarknadsförening dock minst tio procent, av den del av föreningens nettovinst för året som inte går åt för att täcka en balanserad förlust. Vid avsättning till reservfonden *skall* till nettovinsten räknas även gottgörelser. Uppgår reservfonden till minst tjugo procent av det inbetalda insatskapitalet behöver sådan avsättning till reservfond som avses i detta stycke inte ske, om summan av reservfonden och det inbetalda insatskapitalet uppgår antingen till minst fyrtio procent av nettovärdet på föreningens tillgångar eller till minst samma belopp som föreningens skulder och avsättningar enligt balansräkningen. I en kreditmarknadsförening behöver avsättning inte heller göras enligt detta stycke om reservfonden uppgår till minst trettio procent av föreningens insatskapital.

Till reservfonden *skall* vidare avsättas det belopp som

1. medlem vid avgång ur föreningen inte får tillbaka av sina insatser,

2. förlagsandelsinnehavare inte får ut vid inlösen av en förlagsinsats,

3. enligt stadgarna *skall* avsättas till reservfonden,

Till reservfonden *ska* avsättas minst fem procent, i kreditmarknadsförening dock minst tio procent, av den del av föreningens nettovinst för året som inte går åt för att täcka en balanserad förlust. Vid avsättning till reservfonden *ska* till nettovinsten räknas även gottgörelser. Uppgår reservfonden till minst tjugo procent av det inbetalda insatskapitalet behöver sådan avsättning till reservfond som avses i detta stycke inte ske, om summan av reservfonden och det inbetalda insatskapitalet uppgår antingen till minst fyrtio procent av nettovärdet på föreningens tillgångar eller till minst samma belopp som föreningens skulder och avsättningar enligt balansräkningen. I en kreditmarknadsförening behöver avsättning inte heller göras enligt detta stycke om reservfonden uppgår till minst trettio procent av föreningens insatskapital.

Till reservfonden *ska* vidare avsättas det belopp som

1. medlem vid avgång ur föreningen inte får tillbaka av sina insatser,

2. förlagsandelsinnehavare inte får ut vid inlösen av en förlagsinsats,

3. enligt stadgarna *ska* avsättas till reservfonden,

¹ Senaste lydelse 2004:305.

4. enligt beslut av föreningsstämman i övrigt *skall* föras över från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden.

Reservfonden får enligt beslut av föreningsstämman sättas ned endast för att täcka sådan förlust enligt den fastställda balansräkningen som inte kan täckas av fritt eget kapital.

Vid tillämpningen av första stycket *skall* belopp som i balansräkningen har tagits upp under rubriken *Avsatt till pensioner eller sådan delpost som avses i 8 a § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.* inte räknas som skuld eller avsättning i den mån det överstiger det belopp under vilket posten enligt 7 § första stycket lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m. inte får nedbringas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge en förening eller vissa grupper av föreningar undantag helt eller delvis från bestämmelserna i första–tredje styckena, om det finns synnerliga skäl till det med hänsyn till arten av föreningsverksamheten och övriga omständigheter.

4. enligt beslut av föreningsstämman i övrigt *ska* föras över från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden.

föreningsstämman sättas ned endast fastställda balansräkningen som inte

Vid tillämpningen av första stycket *ska* belopp som i balansräkningen har tagits upp *i delpost* under rubriken *Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser eller rubriken Pensioner och liknande förpliktelser eller i delpost under rubriken Övriga skulder* enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. inte räknas som skuld eller avsättning i den mån det överstiger det belopp under vilket posten enligt 7 § första stycket lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m. inte får nedbringas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för sådana årsredovisningar som avser räkenskapsår som inletts före lagens ikraftträdande.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:761) om inkomstskatteregler m.m. med anledning av ändrade bestämmelser om aktiekapitalets storlek

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1996:761) om inkomstskatteregler m.m. med anledning av ändrade bestämmelser om aktiekapitalets storlek ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Om aktiebolaget i sin balansräkning redovisar pensionseskuld eller avsättning under rubriken *Avsatt till pensioner eller i en sådan delpost som avses i 8 a § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelser* m.m., skall övertagaren ta upp disponibla pensionsmedel som intäkt under det beskattningsår då verksamheten tas över. Intäkten får i stället fördelas mellan detta beskattningsår och de fyra närmast följande beskattningsåren på det sätt som övertagaren önskar.

Om aktiebolaget i sin balansräkning redovisar pensionseskuld eller avsättning *i delpost* under rubriken *Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelse eller rubriken Pensioner och liknande förpliktelser eller i delpost under rubriken Övriga skulder* enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m., ska övertagaren ta upp disponibla pensionsmedel som intäkt under det beskattningsår då verksamheten tas över. Intäkten får i stället fördelas mellan detta beskattningsår och de fyra närmast följande beskattningsåren på det sätt som övertagaren önskar.

Vid tillämpning av lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel och lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader anses aktiebolaget och övertagaren utgöra en skattskyldig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången på beskattningsår som påbörjas efter den 31 december 2012.

1.4 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 28 kap. 4 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 kap.

4 §

Med avsättning i balansräkning avses en särskild redovisning av pensionsutfästelse enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

– under rubriken Avsatt till pensioner, eller

– i delpost under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser.

Med avsättning i balansräkning avses en särskild redovisning av pensionsutfästelse enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

– i delpost under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser,

– i delpost under rubriken Pensioner och liknande förpliktelser, eller

– i delpost under rubriken Övriga skulder.

I lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel finns bestämmelser om avkastningsskatt för arbetsgivare som tryggt pensionsutfästelse genom avsättning i balansräkningen. I 16 kap. 17 § finns bestämmelser om avdrag för avkastningsskatt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången på beskattningsår som påbörjas efter den 31 december 2012.

1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Beskattningsunderlaget *skall* beräknas som den under beskattningensåret uppkomna skillnaden mellan å ena sidan summan av följande poster:

- a) avgift för tjänstepensionsförsäkring,
- b) avsättning till pensionsstiftelse,
- c) ökning av avsättning under rubriken *Avsatt till pensioner* enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. *eller i sådan delpost som avses i 8 a § samma lag,*

Beskattningsunderlaget *ska* beräknas som den under beskattningensåret uppkomna skillnaden mellan å ena sidan summan av följande poster:

- c) ökning av avsättning *i delpost* under rubriken *Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser eller rubriken Pensioner och liknande förpliktelser och i delpost under rubriken Övriga skulder* enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.,
- d) utbetalda pensioner som inte utgår enligt lag eller på grund av tjänstepensionsförsäkring,
- e) utgiven ersättning för av annan övertagen pensionsutfästelse,
- f) överföring eller betalning till ett utländskt tjänstepensionsinstitut enligt ett sådant avtal om tjänstepension som uppfyller villkoren för avdragsrätt i 28 kap. 2 § andra stycket eller 3 § inkomstskattelagen (1999:1229), å andra sidan summan av följande poster:
 - g) gottgörelse från pensionsstiftelse,
 - h) ersättning enligt avtal om tjänstepension från ett sådant utländskt tjänstepensionsinstitut som avses i 28 kap. 3 § inkomstskattelagen,
 - i) minskning av avsättning under rubriken *Avsatt till pensioner* enligt lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. *eller i sådan delpost som avses i 8 a § samma lag,*
- j) 85 procent av avsättning under rubriken *Avsatt till pensioner* enligt lagen om tryggnad av

¹ Senaste lydelse 2005:1173.

pensionsutfästelse m.m. *eller i sådan delpost som avses i 8 a §* samma lag vid beskattningsårets ingång multiplicerad med den genomsnittliga statslåneräntan under kalenderåret närmast före ingången av beskattningsåret,

förpliktelser eller rubriken Pensioner och liknande förpliktelser och i delpost under rubriken Övriga skulder enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m. vid beskattningsårets ingång multiplicerad med den genomsnittliga statslåneräntan under kalenderåret närmast före ingången av beskattningsåret,

k) erhållen ersättning för övertagen pensionsutfästelse,

l) negativt belopp som föregående beskattningsår uppkommit vid tillämpning av denna paragraf.

I posten a i första stycket *skall* inte räknas med avgift för sådan gruppsjukförsäkring som omfattas av 1 § första stycket 4 lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

I det fall beskattningsåret är längre eller kortare än 12 månader *skall* posten j i första stycket jämkas i motsvarande mån. Detsamma *skall* gälla om avsättning som avses i posten j helt upplöses under beskattningsåret. Om den som övertar en pensionsutfästelse inte är skattskyldig enligt denna lag *skall* den som tidigare utfäst pensionen under posten e i första stycket ta upp det verkliga värdet av den övertagna utfästelsen om detta är högre än den utgivna ersättningen. Om den som befrias från en utfästelse inte är skattskyldig enligt denna lag *skall* den som övertar utfästelsen under posten k i första stycket ta upp det verkliga värdet av den övertagna utfästelsen om detta är lägre än den erhållna ersättningen.

Vid beräkning av beskattningsunderlaget *skall* bokföringsmässiga grunder tillämpas.

I posten a i första stycket *ska* inte räknas med avgift för sådan gruppsjukförsäkring som omfattas av 1 § första stycket 4 lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

I det fall beskattningsåret är längre eller kortare än 12 månader *ska* posten j i första stycket jämkas i motsvarande mån. Detsamma *ska* gälla om avsättning som avses i posten j helt upplöses under beskattningsåret. Om den som övertar en pensionsutfästelse inte är skattskyldig enligt denna lag *ska* den som tidigare utfäst pensionen under posten e i första stycket ta upp det verkliga värdet av den övertagna utfästelsen om detta är högre än den utgivna ersättningen. Om den som befrias från en utfästelse inte är skattskyldig enligt denna lag *ska* den som övertar utfästelsen under posten k i första stycket ta upp det verkliga värdet av den övertagna utfästelsen om detta är lägre än den erhållna ersättningen.

Vid beräkning av beskattningsunderlaget *ska* bokföringsmässiga grunder tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången på beskattningsår som påbörjas efter den 31 december 2012.

1.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Skattskyldiga till avkastningsskatt är

1. svenska livförsäkringsföretag,
2. utländska livförsäkringsföretag som bedriver försäkringsrörelse från fast driftställe i Sverige och utländska tjänstepensionsinstitut som bedriver med försäkringsverksamhet jämförbar tjänstepensionsverksamhet från fast driftställe i Sverige,
3. pensionsstiftelser enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. och utländska tjänstepensionsinstitut som från fast driftställe i Sverige meddelar avtal om tjänstepension med villkor som innebär att institutet kan likställas med en pensionsstiftelse enligt samma lag,
4. arbetsgivare som i sin balansräkning redovisar pensionsutfästelse under rubriken *Avsatt till pensioner* enligt lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. *eller i sådan delpost som avses i 8 a § samma lag,*
4. arbetsgivare som i sin balansräkning redovisar pensionsutfästelse *i delpost under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser eller rubriken Pensioner och liknande förpliktelser eller i delpost under rubriken Övriga skulder* enligt lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.,
5. obegränsat skattskyldiga som innehar pensionssparkonto,
6. obegränsat skattskyldiga som innehar pensionsförsäkring som är meddelad i försäkringsrörelse som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige, eller försäkring som anses som pensionsförsäkring enligt 58 kap. 5 § inkomstskattelagen (1999:1229),
7. obegränsat skattskyldiga som under beskattningsåret innehaft en kapitalförsäkring som är meddelad i försäkringsrörelse som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige,
8. obegränsat skattskyldiga som innehar ett avtal om tjänstepension med ett utländskt tjänstepensionsinstitut i en verksamhet som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige, under förutsättning att avtalet är jämförbart med en pensionsförsäkring,
9. obegränsat skattskyldiga som under beskattningsåret innehaft ett avtal om tjänstepension med ett utländskt tjänstepensionsinstitut i en verksamhet som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige, under förutsättning att avtalet är jämförbart med en kapitalförsäkring,

¹ Senaste lydelse 2011:1278.

10. obegränsat skattskyldiga som ingått ett avtal om tjänstepension med ett utländskt tjänstepensionsinstitut i en verksamhet som inte bedrivs från ett fast driftställe i Sverige, om avtalet innehåller villkor som innebär att tjänstepensionsinstitutet kan likställas med en pensionsstiftelse enligt lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.

Om en sådan kapitalförsäkring som avses i första stycket 7 inte innehas av någon som är obegränsat skattskyldig, ska den som har panträtt i försäkringen anses inneha den.

Bestämmelserna i första stycket 6 och 7 omfattar inte försäkring som enbart avser olycks- eller sjukdomsfall eller dödsfall senast vid 70 års ålder och som inte är återköpsbar. Detsamma gäller ett motsvarande avtal om tjänstepension.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången på beskattningsår som påbörjas den 31 december 2012.

1.7 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)

Härigenom föreskrivs att 25 kap. 14 § aktiebolagslagen (2005:551) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 kap.

14 §

En kontrollbalansräkning *skall* upprättas enligt tillämplig lag om årsredovisning. Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek får följande justeringar göras.

1. Tillgångar får tas upp till ett högre värde och avsättningar och skulder tas upp till ett lägre värde än i den ordinarie redovisningen, om de värderingsprinciper som används vid upprättande av kontrollbalansräkningen är förenliga med god redovisningssed. Pensionsåtaganden som *enligt 8 a § lagen (1967:531) om trygghande av pensionsutfästelse m.m. har redovisats under en delpost under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser* får dock inte tas upp till lägre belopp än vad som är tillåtet enligt 7 § samma lag.

2. Tillgångar får redovisas till nettoförsäljningsvärdet.

3. Skulder på grund av statligt stöd för vilket återbetalnings-skyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning behöver inte redovisas, om stödet, i händelse av konkurs eller likvidation, *skall* betalas tillbaka först sedan övriga skulder har betalats.

Obeskattade reserver *skall* delas upp på eget kapital och uppskjuten skatteskuld. Justeringar enligt första och andra styckena *skall* redovisas särskilt.

En kontrollbalansräkning *ska* upprättas enligt tillämplig lag om årsredovisning. Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek får följande justeringar göras.

1. Tillgångar får tas upp till ett högre värde och avsättningar och skulder tas upp till ett lägre värde än i den ordinarie redovisningen, om de värderingsprinciper som används vid upprättande av kontrollbalansräkningen är förenliga med god redovisningssed. Pensionsåtaganden som *har redovisats i delpost under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser eller rubriken Pensioner och liknande förpliktelser eller i delpost under rubriken Övriga skulder enligt lagen (1967:531) om trygghande av pensionsutfästelse m.m.* får dock inte tas upp till lägre belopp än vad som är tillåtet enligt 7 § samma lag.

3. Skulder på grund av statligt stöd för vilket återbetalnings-skyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning behöver inte redovisas, om stödet, i händelse av konkurs eller likvidation, *ska* betalas tillbaka först sedan övriga skulder har betalats.

Obeskattade reserver *ska* delas upp på eget kapital och uppskjuten skatteskuld. Justeringar enligt första och andra styckena *ska* redovisas särskilt.

Kontrollbalansräkningen *skall* Kontrollbalansräkningen *ska* undertecknas av styrelsen. undertecknas av styrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för räkenskapsår som inletts före lagens ikraftträdande.

2 Vissa frågor om tryggande av pensionsutfästelse

Förslag: Tryggande av pensionsutfästelse genom redovisning i balansräkningen får ske genom att en delpost tas upp som avsättning under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser eller som skuld under rubriken Övriga skulder.

Tryggandelagens förbud mot att minska det belopp som har tryggats genom redovisning i balansräkningen inskränks. Förbudet ska i fortsättningen omfatta pensionsreserv som tryggas genom särskild redovisning i balansräkningen eller genom avsättning av medel till pensionsstiftelse.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med promemorians förslag (se betänkandet s. 113 f.).

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker förslaget om redovisning av pensionsutfästelse i balansräkningen eller lämnar det utan invändningar.

De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget om minskning av redovisat åtagande för pension eller lämnar det utan invändning. *Sveriges advokatsamfund* anser att ett förtydligande av regelverket är viktigt, men är tveksamt till om den valda lösningen är lämplig.

Skälen för förslaget

Redovisning av pensionsåtaganden

En arbetsgivares utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande kan tryggas enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. (tryggandelagen) genom särskild redovisning av pensions-skuld eller avsättning av medel till pensionstiftelse (1 §).

Frågor om redovisning av pensions-skuld behandlas i 5–8 a §§ tryggandelagen.

En arbetsgivare får i balansräkningen som skuld under rubriken Avsatt till pensioner redovisa vad arbetsgivaren enligt allmän pensionsplan har åtagit sig att redovisa under denna rubrik. Aktiebolag och vissa andra företag får under samma rubrik även redovisa upplupen del av pensionsutfästelse som inte omfattas av allmän pensionsplan (5 §). Enligt 8 a § ska vissa arbetsgivare i stället för att redovisa sådan skuld som avses i 5 § redovisa motsvarande belopp som delpost under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser. Det gäller för en arbetsgivare som omfattas av årsredovisningslagen (1995:1554), lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag samt lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag

Särregleringen i 8 a § tryggandelagen infördes år 1995 för att anpassa lagen till bestämmelserna om balansräkningens postindelning i de samma år införda årsredovisningslagarna och därmed göra det möjligt för de arbetsgivare som omfattas av årsredovisningslagarna att tillämpa tryggandelagens regelsystem. Den rubrik i balansräkningen som anges i

5 § tryggandelagen och som förekom i 1976 års bokföringslag. Avsatt till pensioner, återfinns nämligen inte i årsredovisningslagarnas uppställningsscheman (prop. 1995/96:104 s. 82 f.).

Genom den nu gällande bokföringslagen, bokföringslagen (1999:1078), har årsredovisningslagens uppställningsform för balansräkningen gjorts tillämplig på alla företag som ska avsluta den löpande bokföringen med ett årsbokslut eller en årsredovisning (6 kap. 1–4 §§ bokföringslagen).

Efter den samordning som skett finns det inte längre något behov av att i tryggandelagen ha olika bestämmelser beroende på om arbetsgivaren omfattas av årsredovisningslagarna eller inte. Särbestämmelsen i 8 a § tryggandelagen bör därför upphävas och terminologin i tryggandelagen anpassas till den som används i årsredovisningslagarna. En sådan anpassning bör – som *Skatteverket* påpekar – ta hänsyn till att pensionsförpliktelser i vissa fall ska redovisas som en avsättning och i vissa fall som en skuld beroende på omständigheterna. Detta följer av EU:s fjärde bolagsrättsliga direktiv, som ligger till grund för årsredovisningslagen (artiklarna 9 och 20, jfr även prop. 1995/96:10, del 2, s. 85). Även en pensionsförpliktelse som redovisas som skuld bör omfattas av tryggandelagens bestämmelser. Lagen bör således ändras så att redovisning av pensionsförpliktelser får göras som avsättning under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser eller Pensioner och liknande förpliktelser eller som skuld under rubriken Övriga skulder.

Som *FPG/PRI* påpekar är det viktigt att det inte uppstår någon osäkerhet om huruvida en pensionsutfästelse som tas upp i balansräkningen omfattas av tryggandelagen eller inte; de ska kunna särskiljas. Av 3 kap. 6 § årsredovisningen framgår att kompletterande balansposter ska ges beteckningar som tydligt anger vad som ingår i posten. Tillräckliga skäl för att i lagen reglera hur de aktuella delposterna ska benämnas har inte framkommit.

Gottgörelse ur pensionsstiftelse

Arbetsgivare får ur pensionsstiftelse gottgöra sig för vad som särskilt redovisats som skuld under rubriken Avsatt till pensioner till fullgörande av bestämmelse i allmän pensionsplan (14 § tryggandelagen). Varken i den bestämmelsen eller någon annanstans i lagen sägs att motsvarande gottgörelse ur stiftelse får göras för det som redovisats som avsättning under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser. Avsikten med införandet av rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser var att lösa de terminologiska problem som de nya årsredovisningslagarna gav upphov till. Av förarbetena framgår inte att någon saklig ändring beträffande möjligheterna till gottgörelse var avsedd (jfr prop. 1995/96:104 s. 60). Som utredningen föreslår bör lagen också i denna del anpassas till årsredovisningslagarna, så att gottgörelse ur pensionsstiftelse får ske för vad som redovisats i balansräkningen under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser.

Minskning av redovisat åtagande för pension

Enligt tryggandelagen får posten Avsatt till pensioner och delposten under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser inte minskas under arbetsgivarens pensionsreserv i vidare mån än att pensionsreserven har täckning i pensionsstiftelsens förmögenhet (7 och 8 a §§). Med pensionsreserv avses arbetsgivarens skuld för åtaganden enligt allmän pensionsplan och för upplupen del av sådan utfäst pension som arbetsgivaren i övrigt får redovisa enligt 5 §.

Bestämmelsen har kommit att tolkas så att vad som redovisats i balansräkningen enligt tryggandelagen inte får minskas om inte samtliga utfästelser som arbetsgivaren får ta upp har täckning i pensionsstiftelsens förmögenhet – och detta även om utfästelserna tryggas på annat sätt än genom tryggandelagens system för redovisning i balansräkningen. Denna uppfattning innebär att om en utfästelse som redovisas enligt tryggandelagen bortfaller eller skyddas på något annat sätt så kvarstår ändå kravet på redovisning.

Exempel

En arbetsgivare har gjort utfästelser till A, B och C med ett kapitalvärde på vardera 75. Arbetsgivaren redovisar i balansräkningen 50 per åtagande i enlighet med tryggandelagens regler. Resterande del av utfästelsen tryggas på annat sätt. Posten Avsatt till pensioner uppgår till 150 medan pensionsreserven uppgår till 225 (3x75). Om utfästelsen till A bortfaller skulle arbetsgivaren trots detta inte få minska posten Avsatt till pensioner eftersom pensionsreserven (avseende B och C) uppgår till samma belopp som posten Avsatt till pensioner (avseende A, B och C), dvs. 150. Utfästelsen till A kvarstår i tryggandelagens regelverk trots att den har tillgodosetts på annat sätt eller inte finns kvar, t.ex. genom val av annan pensionslösning.

Av exemplet framgår att tryggandelagens förbud mot minskning av posten Avsatt till pensioner kan leda till att arbetsgivare måste bibehålla en högre avsättning eller skuldföring av pensioner i balansräkningen än vad som är motiverat. Detta leder till att arbetsgivarens åtagande framstår som mer omfattande än vad det är och att redovisningen inte ger en rättvisande bild av företagets ställning. Förbudet mot att minska de aktuella posterna bör därför inskränkas.

Vid prövningen av om pensionsreserven har täckning i pensionsstiftelsens förmögenhet bör endast den del av pensionsreserven beaktas som avser utfästelser som arbetsgivaren har valt att redovisa enligt tryggandelagen. Den del av pensionsreserven som arbetsgivaren inte har tryggt alls eller tryggt på annat sätt än enligt tryggandelagen bör däremot inte beaktas.

Som *Sveriges advokatsamfund* påpekar innebär detta att kravet på täckning i stiftelsens förmögenhet minskar. Den del av pensionsreserven som arbetsgivaren har valt att trygga enligt tryggandelagens regler kommer dock att tryggas inom detta system, antingen genom redovisning i balansräkningen eller genom täckning av pensionsstiftelsens förmögenhet.

Som en följd av förslagen till ändring i tryggandelagen bör vissa följdändringar göras i skattelagstiftningen.

Beräkning av pensionsutfästelses värde

Med upplupen del av utfäst pension förstås kapitalvärdet av den pension som arbetstagaren intjänat vid beräkningstillfället (2 § andra stycket). Kapitalvärdet beräknas med ledning av försäkringstekniska grunder som fastställs av Finansinspektionen (se 3 § tryggandelagen samt 1 § förordningen [2007:721] med bemyndigande för Finansinspektionen att meddela föreskrifter om försäkringstekniska grunder och Finansinspektionens föreskrifter [FFFS 2007:24] om försäkringstekniska grunder).

Begreppen kapitalvärde och försäkringstekniska grunder är kopplade till beräkningsmetoder och förutsättningar som inte alltid passar för pensionslösningar som tillkommit under senare år. Det gäller t.ex. pensionsutfästelser som är kopplade till värdet på en tillgång som ägs av arbetsgivaren, såsom en kapitalförsäkring eller en aktiefond. Utredningen föreslår därför att tryggandelagen ändras för att ge Finansinspektionen vidare utrymme att ta hänsyn till nya pensionslösningar.

Ett par remissinstanser, däribland *Länsstyrelsen i Stockholms län*, anser att Finansinspektionen, om förslaget genomförs, får alltför stort inflytande över grunderna för värderingen av pensionsutfästelser. Med hänvisning till liknande betänkligheter menar *Svenskt Näringsliv* att förslaget inte bör ligga till grund för en lagändring.

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet ifrågasätter om det föreslagna normgivningsbemyndigandet för Finansinspektionen är förenligt med 8 kap. regeringsformen. Som fakultetsnämnden anför är tryggandelagen i aktuella delar av civilrättslig karaktär och faller därmed inom det s.k. obligatoriska lagområdet där delegation av normgivningsmakten inte är tillåten enligt regeringsformen. Det äldre bemyndigandet gäller fortfarande med stöd av en övergångsbestämmelse till regeringsformen. En ändring av bemyndigandet av det slag som utredningen föreslår är alltså inte möjlig.

Det är inte heller möjligt att lösa frågan om beräkningen av pensionsutfästelsers värde genom att regeringen i stället delegerar rätten att meddela verkställighetsföreskrifter till Finansinspektionen. De föreskrifter som det blir fråga om här går utöver vad som kan anses utgöra verkställighetsföreskrifter.

Den ändring av tryggandelagen som behöver göras för att hänsyn ska kunna tas till de olika typer av pensionsförpliktelser som finns i dag kan inte göras i detta skede av lagstiftningsprocessen. Tryggandelagen trädde i kraft den 1 mars 1968 och är i behov av översyn (jfr dir. 2004:99). Frågan om beräkningen av en pensionsutfästelses värde bör lämpligen behandlas inom ramen för den bredare översyn av tryggandelagen som regeringen har för avsikt att göra.

3 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag: Ändringarna i tryggandelagen ska träda i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången för det räkenskapsår som inleds närmast efter den 31 december 2012.

Ändringarna i lagen om ekonomiska föreningar och i aktiebolagslagen ska träda i kraft den 1 januari 2013. Om ett beslut om avsättning till reservfond grundar sig på en årsredovisning som gäller ett räkenskapsår som har inletts före lagens ikraftträdande, ska äldre bestämmelser tillämpas. Äldre bestämmelser ska tillämpas även om en kontrollbalansräkning upprättas innan ändringen trätt i kraft.

Övriga ändringar ska träda i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången på beskattningsår som påbörjas efter den 31 december 2012.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att ändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2010. Utredningen föreslår inte några övergångsbestämmelser.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan invändning.

Skälen för förslaget: Ändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Med hänsyn till den tid som de återstående delarna av lagstiftningsprocessen kan väntas ta föreslås att bestämmelserna träder i kraft den 1 januari 2013.

Ändringarna i tryggandelagen rör på olika sätt arbetsgivarens redovisning av pensionsåtaganden i balansräkningen. Det är en vedertagen princip för lagstiftning som rör redovisning att de bestämmelser som företagen har att följa inte ändras under ett löpande räkenskapsår. Lagändringar träder därför som regel i kraft ett visst datum och tillämpas på räkenskapsår som inleds samma dag eller senare. Denna princip bör tillämpas även nu.

De ändringar som föreslås i tryggandelagen innebär att arbetsgivarens pensionsåtaganden kan komma att redovisas under nya rubriker. I vissa fall får det till följd att pensionsåtaganden efter ikraftträdandet ska tas upp i andra balansposter än hittills. Någon särskild övergångsbestämelse om detta är inte nödvändig.

Bestämmelserna om avsättning till reservfond i ekonomiska föreningar knyter an till tryggandelagens regler om redovisning av pensionsavsättningar i balansräkningen. Eftersom en avsättning till reservfond grundar sig på uppgifter från ett avslutat eller i vart fall påbörjat räkenskapsår bör äldre bestämmelser tillämpas när den senaste upprättade årsredovisningen avser räkenskapsår som inletts före lagens ikraftträdande.

Vad gäller bestämmelserna om kontrollbalansräkning i aktiebolag utgår dessa från att pensionsåtaganden har redovisats under särskilt angivna rubriker i balansräkningen. Tryggandelagens nya lydelse kan innebära att dessa rubriker ändras. Av det skälet bör äldre bestämmelser tillämpas om en kontrollbalansräkning upprättas, innan den nya lydelsen av tryggandelagen har börjat tillämpas.

Vad gäller bestämmelserna i övrigt bör dessa träda i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången på beskattningsår som påbörjas efter den 31 december 2012.

4 Författningskommentar

4.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

1 §

Arbetsgivares utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande kan tryggas enligt denna lag genom särskild redovisning av *avsättning för pension eller pensionssskuld eller genom avsättning av medel till pensionsstiftelse*.

Förbehåll vid pensionsutfästelse att pension *ska* utgå endast i den mån stiftelses medel förslår därtill är utan verkan och arbetsgivaren svarar för utfästelsen utan avseende på förbehållet.

Lagen äger icke tillämpning på pensionsutfästelse som lämnats efter den 31 december 1966, om rätten till pension gjorts beroende av att arbetstagaren kvarstår i arbetsgivarens tjänst vid inträdet i pensionsåldern. Även i sådant fall äger dock lagen tillämpning på utfäst pension som börjat utgå.

Paragrafen innehåller allmänna bestämmelser om tryggande av pensionsutfästelse.

Första stycket ändras för att tydliggöra att utfästelser om pension kan redovisas som avsättning eller som skuld (jfr 5 §).

5 §

Arbetsgivare får i balansräkningen *i delpost* under rubriken *Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser* eller rubriken *Pensioner och liknande förpliktelser* eller *i delpost* under rubriken *Övriga skulder ta upp vad arbetsgivaren enligt allmän pensionsplan har åtagit sig att redovisa under dessa rubriker*.

Aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening och sparbank får *i sådan delpost som avses i första stycket* redovisa även upplupen del av pensionsutfästelse som *inte* omfattas av allmän pensionsplan. I fråga om arbetstagare, som har bestämmande inflytande över bolaget eller föreningen, eller sådan arbetstagares efterlevande får, under den tid inflytandet består, vid redovisningen avseende dock *inte* fästas vid annan pensionsutfästelse än sådan som ingår i allmän pensionsplan. Till grund för *bedömningen av om* en person har ett bestämmande inflytande *läggs personens eget samt hans eller hennes föräldrars, far- och morföräldrars, makes, avkomlings och avkomlings makes samlade innehav av aktier eller andelar*.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan förordna att vad som sägs i andra stycket första *meningen ska tillämpas också* på annan arbetsgivare än som avses där.

Paragrafen innehåller bestämmelser om särskild redovisning av avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser och av pensionssskuld.

Av *första stycket* framgår att tryggande av pensionsutfästelse får ske genom redovisning av pensionsåtagande som avsättning i delpost under rubriken *Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser* eller rubriken *Pensioner och liknande förpliktelser*. Den första rubriken används i årsredovisningslagen (1995:1554) respektive lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag medan den senare används i lagen (1995:1560) om årsredovisning i

försäkringsföretag. En motsvarande bestämmelse fanns i 8 a §, som upphävs. Pension kan även tryggas genom att utfästelsen redovisas i delpost som skuld under rubriken Övriga skulder.

Avgörande för om en utfästelse redovisas som avsättning eller som skuld är graden av osäkerhet som föreligger i fråga om förpliktelsens existens, belopp eller infriandetidpunkt (se 3 kap. 9 § årsredovisningslagen).

En pensionsutfästelse som tryggas genom redovisning i balansräkningen ska tas upp som en delpost. Det innebär att sådan pension som tryggas med stöd av förevarande lag ska redovisas separat från andra pensionsåtaganden. Av 3 kap. 4 § årsredovisningslagen framgår att kompletterande balansposter ska ges beteckningar som tydligt anger vad som ingår i posten.

Paragrafens *andra stycke* ändras till följd av den nya lydelsen av första stycket.

7 §

Sådan delpost som avses i 5 § får inte minskas under den del av arbetsgivarens pensionsreserv som tryggas genom posten, i vidare mån än denna har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet.

Till den del arbetsgivarens pensionsreserv avser pensionsutfästelse, som tryggas även av pensionsstiftelse, anses pensionsreserven täckt av stiftelsen, så långt dess förmögenhet förslår. Tryggar stiftelsen samtidigt utfästelse som icke får medräknas i pensionsreserven, anses stiftelsen i första hand täcka upplupen del av sådan utfästelse. Finns flera pensionsstiftelser som är knutna till samma arbetsgivare och tjänar stiftelserna helt eller delvis till tryggnad av samma pensionsutfästelser, anses upplupen del av utfästelserna i första hand täckt av stiftelse, som omfattar en trängre krets av personer, eller, om stiftelserna omfattar samma krets av personer, av den äldre stiftelsen.

Att pensionsstiftelse endast i vissa fall anses trygga arbetsgivares utfästelse enligt allmän pensionsplan, framgår av 10 §.

Paragrafen innehåller en begränsningsregel för hur pensionsutfästelse som tryggas genom särskild redovisning i balansräkningen får minskas (jfr 5 §).

Enligt *första stycket* får redovisade utfästelser inte minskas under den pensionsreserv som posten tryggar. Den eller de balansposter som utgör tryggnad av pensionsutfästelse enligt tryggandelagen får alltså inte minskas under den pensionsreserv som posten tryggar. Enligt det andra ledet av meningens är det dock tillåtet att minska det redovisade beloppet under den pensionsreserv som posten tryggar, om det finns ett övervärde i pensionsstiftelse som lägst motsvarar minskningen. Tillgångarna i pensionsstiftelse måste alltså täcka såväl stiftelsetryggnaden som minskningen av arbetsgivarens redovisade pensionsutfästelse enligt tryggandelagen.

Begränsningsregeln omfattar endast den del av pensionsreserven som faktiskt tryggas genom balansposten. Om en del av pensionsreserven tryggas på annat sätt eller inte alls, gäller inte begränsningsregeln den delen av pensionsreserven.

I stycket hänvisas till de delposter i balansräkningen som avses i 5 §. Enligt den paragrafen får utfästelse om pension tryggas med stöd av

tryggandelagen genom redovisning i balansräkningen hos arbetsgivaren antingen genom redovisning som avsättning eller genom redovisning som skuld, beroende på omständigheterna.

8 §

Arbetsgivare, som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet minskar *sådan delpost som avses i 5 §* i strid med 7 §, döms till böter.

Paragrafen innehåller en straffbestämmelse vid otillåten minskning av balansposter för pensionsåtaganden som tryggats genom särskild redovisning i balansräkningen (jfr 5 §).

Hänvisningen till posten Avsatt till pensioner ersätts med en hänvisning till sådan delpost som avses i 5 §.

14 §

Arbetsgivaren äger ur pensionsstiftelse gottgöra sig för vad han utgivit såsom

a) pensionspost, avgift för pensionsförsäkring eller annan utgift i samband med pensionering,

b) engångsunderstöd till arbetstagare vid långvarig oförmåga till arbete på grund av sjukdom, lyte eller annat men eller vid avgång ur tjänsten på grund av uppnådd ålder samt engångsunderstöd till efterlevande vid arbetstagarens fränfalle eller utgift för försäkring av sådant understöd.

Dessutom äger arbetsgivaren gottgöra sig för vad som särskilt redovisats *i sådan delpost som avses i 5 §* till fullgörande av bestämmelse i allmän pensionsplan.

Gottgörelse enligt denna paragraf får ej avse utgift eller redovisning för annan arbetstagare än sådan, som omfattas av stiftelsens ändamål, eller sådan arbetstagares efterlevande.

I fråga om ersättning för värdet av rätt till tjänstepension som överförs till Europeiska gemenskaperna gäller 7 § lagen (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna.

Paragrafen innehåller regler om arbetsgivares gottgörelse ur en pensionsstiftelse.

I *andra stycket* ersätts hänvisningen till posten Avsatt till pensioner med en hänvisning till sådan delpost som avses i 5 §. Gottgörelse får alltså ske för vad som tryggats genom särskild redovisning av avsättning för pension eller som pensionsskuld.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången för det räkenskapsår som inleds närmast efter den 31 december 2012.

Lagändringen träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas från och med det räkenskapsår som inleds närmast efter utgången av december 2012.

4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

10 kap. Överskottsutdelning och annan användning av föreningens egendom

10 kap. 6 §

Till reservfonden *ska* avsättas minst fem procent, i kreditmarknadsförening dock minst tio procent, av den del av föreningens nettovinst för året som inte går åt för att täcka en balanserad förlust. Vid avsättning till reservfonden *ska* till nettovinsten räknas även gottgörelser. Uppgår reservfonden till minst tjugo procent av det inbetalda insatskapitalet behöver sådan avsättning till reservfond som avses i detta stycke inte ske, om summan av reservfonden och det inbetalda insatskapitalet uppgår antingen till minst fyrtio procent av nettovärdet på föreningens tillgångar eller till minst samma belopp som föreningens skulder och avsättningar enligt balansräkningen. I en kreditmarknadsförening behöver avsättning inte heller göras enligt detta stycke om reservfonden uppgår till minst trettio procent av föreningens insatskapital.

Till reservfonden *ska* vidare avsättas det belopp som

1. medlem vid avgång ur föreningen inte får tillbaka av sina insatser,
2. förlagsandelsinnehavare inte får ut vid inlösen av en förlagsinsats,
3. enligt stadgarna *ska* avsättas till reservfonden,
4. enligt beslut av föreningsstämman i övrigt *ska* föras över från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden.

Reservfonden får enligt beslut av föreningsstämman sättas ned endast för att täcka sådan förlust enligt den fastställda balansräkningen som inte kan täckas av fritt eget kapital.

Vid tillämpningen av första stycket *ska* belopp som i balansräkningen har tagits upp i *delpost* under rubriken *Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser* eller rubriken *Pensioner och liknande förpliktelser* eller i *delpost* under rubriken *Övriga skulder* enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. inte räknas som skuld eller avsättning i den mån det överstiger det belopp under vilket posten enligt 7 § första stycket lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. inte får nedbringas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge en förening eller vissa grupper av föreningar undantag helt eller delvis från bestämmelserna i första–tredje styckena, om det finns synnerliga skäl till det med hänsyn till arten av föreningsverksamheten och övriga omständigheter.

Paragrafen innehåller bestämmelser om reservfond i ekonomisk förening.

Uppräkningen i *fjärde stycket* av vad som avses utgöra avsättningar för pensionsutfästelser ändras. Ändringarna beror på att 5 § tryggandelagen ändras.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för sådana årsredovisningar som avser räkenskapsår som inlemts före lagens ikraftträdande.

Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2013. Om beslut om avsättning till reservfond grundar sig på en årsredovisning som avser räkenskapsår som inletts före 1 januari 2013, ska lagens äldre lydelse tillämpas.

4.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:761) om inkomstskatteregler m.m. med anledning av ändrade bestämmelser om aktiekapitalets storlek

8 §

Om aktiebolaget i sin balansräkning redovisar pensionsskuld eller avsättning i *delpost* under rubriken *Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser* eller rubriken *Pensioner och liknande förpliktelser* eller i *delpost* under rubriken *Övriga skulder* enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m., ska övertagaren ta upp disponibla pensionsmedel som intäkt under det beskattningsår då verksamheten tas över. Intäkten får i stället fördelas mellan detta beskattningsår och de fyra närmast följande beskattningsåren på det sätt som övertagaren önskar.

Vid tillämpning av lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel och lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader anses aktiebolaget och övertagaren utgöra en skattskyldig.

Paragrafen innehåller bestämmelser om viss skattskyldighet vid övertagande av pensionsskuld vid upplösning av aktiebolag.

Uppräkningen i *första stycket* av vad som avses utgöra avsättningar för pensionsutfästelser ändras. Ändringarna beror på att 5 § tryggandelagen ändras.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången på beskattningsår som påbörjas efter den 31 december 2012.

Lagändringen träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången på beskattningsår som påbörjas efter den 31 december 2012.

4.4 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

28 kap. Arbetsgivares pensionskostnader

28 kap. 4 §

Med avsättning i balansräkning avses en särskild redovisning av pensionsutfästelse enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.

– i *delpost* under rubriken *Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser*,

– i *delpost* under rubriken *Pensioner och liknande förpliktelser*, eller

– i *delpost* under rubriken *Övriga skulder*.

I lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel finns bestämmelser om avkastningsskatt för arbetsgivare som tryggt

pensionsutfästelse genom avsättning i balansräkningen. I 16 kap. 17 § finns bestämmelser om avdrag för avkastningsskatt.

I paragrafen finns bestämmelser om avdrag för tryggnad av pensionsutfästelser. Den uppräknade av vad som avses utgöra avsättningar för pensionsutfästelser ändras. Ändringarna beror på att 5 § tryggandelagen ändras.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången på beskattningsår som påbörjas efter den 31 december 2012.

Lagändringen träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången på beskattningsår som påbörjas efter den 31 december 2012.

4.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader

2 §

Beskattningsunderlaget *ska* beräknas som den under beskattningsåret uppkomna skillnaden mellan å ena sidan summan av följande poster:

- a) avgift för tjänstepensionsförsäkring,
- b) avsättning till pensionsstiftelse,
- c) ökning av avsättning *i delpost* under rubriken *Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser* eller rubriken *Pensioner och liknande förpliktelser* och *i delpost* under rubriken *Övriga skulder* enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.,
- d) utbetalda pensioner som inte utgår enligt lag eller på grund av tjänstepensionsförsäkring,
- e) utgiven ersättning för av annan övertagen pensionsutfästelse,
- f) överföring eller betalning till ett utländskt tjänstepensionsinstitut enligt ett sådant avtal om tjänstepension som uppfyller villkoren för avdragsrätt i 28 kap. 2 § andra stycket eller 3 § inkomstskattelagen (1999:1229), å andra sidan summan av följande poster:
 - g) gottgörelse från pensionsstiftelse,
 - h) ersättning enligt avtal om tjänstepension från ett sådant utländskt tjänstepensionsinstitut som avses i 28 kap. 3 § inkomstskattelagen,
 - i) minskning av avsättning *i delpost* under rubriken *Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser* eller rubriken *Pensioner och liknande förpliktelser* och *i delpost* under rubriken *Övriga skulder* enligt lagen om tryggnad av pensionsutfästelse,
 - j) 85 procent av avsättning *i delpost* under rubriken *Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser* eller rubriken *Pensioner och liknande förpliktelser* och *i delpost* under rubriken *Övriga skulder* enligt lagen om tryggnad av pensionsutfästelse vid beskattningsårets ingång multiplicerad med den genomsnittliga statslåneräntan under kalenderåret närmast före ingången av beskattningsåret,
 - k) erhållen ersättning för övertagen pensionsutfästelse,
 - l) negativt belopp som föregående beskattningsår uppkommit vid tillämpning av denna paragraf.

I posten a i första stycket *ska* inte räknas med avgift för sådan gruppsjukförsäkring som omfattas av 1 § första stycket 4 lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

I det fall beskattningsåret är längre eller kortare än 12 månader *ska* posten j i första stycket jämkas i motsvarande mån. Detsamma *ska* gälla om avsättning som avses i posten j helt upplöses under beskattningsåret. Om den som övertar en pensionsutfästelse inte är skattskyldig enligt denna lag *ska* den som tidigare utfäst pensionen under posten e i första stycket ta upp det verkliga värdet av den övertagna utfästelsen om detta är högre än den utgivna ersättningen. Om den som befrias från en utfästelse inte är skattskyldig enligt denna lag *ska* den som övertar utfästelsen under posten k i första stycket ta upp det verkliga värdet av den övertagna utfästelsen om detta är lägre än den erhållna ersättningen.

Vid beräkning av beskattningsunderlaget *ska* bokföringsmässiga grunder tillämpas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad som ska ingå i skatteunderlaget för särskild löneskatt på pensionskostnader och hur detta ska beräknas. Den uppräknning av vad som avses utgöra avsättningar för pensionsutfästelser ändras. Ändringarna beror på att 5 § tryggandelagen ändras.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången på beskattningsår som påbörjas efter den 31 december 2012.

Lagändringen träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången på beskattningsår som påbörjas efter den 31 december 2012.

4.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel

2 §

Skattskyldiga till avkastningsskatt är

1. svenska livförsäkringsföretag,
2. utländska livförsäkringsföretag som bedriver försäkringsrörelse från fast driftställe i Sverige och utländska tjänstepensionsinstitut som bedriver med försäkringsverksamhet jämförbar tjänstepensionsverksamhet från fast driftställe i Sverige,
3. pensionsstiftelser enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. och utländska tjänstepensionsinstitut som från fast driftställe i Sverige meddelar avtal om tjänstepension med villkor som innebär att institutet kan likställas med en pensionsstiftelse enligt samma lag,
4. arbetsgivare som i sin balansräkning redovisar pensionsutfästelse i *delpost* under rubriken *Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser* eller rubriken *Pensioner och liknande förpliktelser* eller i *delpost* under rubriken *Övriga skulder* enligt lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.,
5. obegränsat skattskyldiga som innehar pensionssparkonto,
6. obegränsat skattskyldiga som innehar pensionsförsäkring som är meddelad i försäkringsrörelse som inte bedrivs från fast driftställe i

Sverige, eller försäkring som anses som pensionsförsäkring enligt 58 kap. 5 § inkomstskattelagen (1999:1229),

7. obegränsat skattskyldiga som under beskattningsåret innehaft en kapitalförsäkring som är meddelad i försäkringsrörelse som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige,

8. obegränsat skattskyldiga som innehar ett avtal om tjänstepension med ett utländskt tjänstepensionsinstitut i en verksamhet som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige, under förutsättning att avtalet är jämförbart med en pensionsförsäkring,

9. obegränsat skattskyldiga som under beskattningsåret innehaft ett avtal om tjänstepension med ett utländskt tjänstepensionsinstitut i en verksamhet som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige, under förutsättning att avtalet är jämförbart med en kapitalförsäkring,

10. obegränsat skattskyldiga som ingått ett avtal om tjänstepension med ett utländskt tjänstepensionsinstitut i en verksamhet som inte bedrivs från ett fast driftställe i Sverige, om avtalet innehåller villkor som innebär att tjänstepensionsinstitutet kan likställas med en pensionsstiftelse enligt lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.

Om en sådan kapitalförsäkring som avses i första stycket 7 inte innehas av någon som är obegränsat skattskyldig, ska den som har panträtt i försäkringen anses inneha den.

Bestämmelserna i första stycket 6 och 7 omfattar inte försäkring som enbart avser olycks- eller sjukdomsfall eller dödsfall senast vid 70 års ålder och som inte är återköpsbar. Detsamma gäller ett motsvarande avtal om tjänstepension.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vem som är skattskyldig för avkastningsskatt på pensionsmedel. Uppräkningen i *första stycket* av vem som är skattskyldig ändras. Ändringarna beror på att 5 § tryggandelagen ändras.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången på beskattningsår som påbörjas efter den 31 december 2012.

Lagändringen träder i kraft den 1 januari 2013 och tillämpas första gången på beskattningsår som påbörjas efter den 31 december 2012.

4.7 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (2005:551)

25 kap. Likvidation och konkurs

25 kap. 14 §

En kontrollbalansräkning *ska* upprättas enligt tillämplig lag om årsredovisning. Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek får följande justeringar göras.

1. Tillgångar får tas upp till ett högre värde och avsättningar och skulder tas upp till ett lägre värde än i den ordinarie redovisningen, om de värderingsprinciper som används vid upprättande av kontrollbalansräkningen är förenliga med god redovisningssed. Pensions-

åtaganden som *har redovisats i delpost under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser eller rubriken Pensioner och liknande förpliktelser eller i delpost under rubriken Övriga skulder enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.* får dock inte tas upp till lägre belopp än vad som är tillåtet enligt 7 § samma lag.

2. Tillgångar får redovisas till nettoförsäljningsvärdet.

3. Skulder på grund av statligt stöd för vilket återbetalnings-skyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning behöver inte redovisas, om stödet, i händelse av konkurs eller likvidation, *ska* betalas tillbaka först sedan övriga skulder har betalats.

Obeskattade reserver *ska* delas upp på eget kapital och uppskjuten skatteskuld. Justeringar enligt första och andra styckena *ska* redovisas särskilt.

Kontrollbalansräkningen *ska* undertecknas av styrelsen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om innehållet i en kontrollbalansräkning. Uppräkningen i *första stycket* av vissa pensionsåtaganden ändras. Ändringarna beror på att 5 § tryggandelagen ändras.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för räkenskapsår som inletts före lagens ikraftträdande.

Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2013. Om kontrollbalansräkningen upprättas innan den nya lydelsen av lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. börjar tillämpas, gäller äldre bestämmelser.

Statens offentliga utredningar 2015

Kronologisk förteckning

1. Deltagande med väpnad styrka i utbildning utomlands. En utökad beslutsbefogenhet för regeringen. Fö.
2. Värdepappersmarknaden MiFID II och MiFIR. + Bilagor. Fi.
3. Med fokus på kärnuppgifterna. En angelägen anpassning av Polismyndighetens uppgifter på djurområdet. Ju.
4. Ett svenskt tonnageskattesystem. Fi.
5. En ny svensk tullagstiftning. Fi.
6. Mer gemensamma tobaksregler. Ett genomförande av tobaksprodukt-direktivet. S.
7. Krav på privata aktörer i välfärden. Fi.
8. En översyn av årsredovisningslagarna. Ju.
9. En modern reglering av järnvägstransporter. Ju.
10. Gränser i havet. UD.
11. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2015. Kontroll, dokumentation och finansiering för ökad säkerhet. M.
12. Överprövning av upphandlingsmål m.m. Fi.
13. Tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet – Del I. A.
14. Sedd, hörd och respekterad. Ett ändamålsenligt klagomålssystem i hälso- och sjukvården. S.
15. Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring. N L.
16. Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar. N.
17. För kvalitet – Med gemensamt ansvar. S.
18. Lösöre köp och registerpant. Ju.
19. En ny ordning för redovisningstillsyn. Fi.
20. Trygg och effektiv utskrivning från slutna vård. S.
21. Mer trygghet och bättre försäkring. Del 1 + 2. S.
22. Rektorn och styrkedjan. U.
23. Informations- och cybersäkerhet i Sverige. Strategi och åtgärder för säker information i staten. Ju Fö.
24. En kommunallag för framtiden. Del A + B . Fi.
25. En ny säkerhetsskyddslag. Ju.
26. Begravningsclearing. Ku.
27. Skatt på dubbdäcksanvändning i tätort? Fi.
28. Gör Sverige i framtiden – digital kompetens. N.
29. En yrkesinriktning inom teknikprogrammet. U.
30. Kemikalieskatt. Skatt på vissa konsumentvaror som innehåller kemikalier. Fi.
31. Datalagring och integritet. Ju.
32. Nästa fas i e-hälsoarbetet. S.
33. Uppgiftslämnarservice för företagen. N.
34. Ett effektivare främjandeförbud i lotterilagen. Fi.
35. Service i glesbygd. N.
36. Systematiska jämförelser. För lärande i staten. S.
37. Översyn av lagen om skiljeförfarande. Ju.
38. Tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet – Del II. A.
39. Myndighetsdatalag. Ju.
40. Stärkt konsumentskydd på bolånemarknaden. Ju.
41. Ny patentlag. Ju.
42. Koll på anläggningen. N.
43. Vägar till ett effektivare miljöarbete. M.
44. Arbetslöhet och ekonomiskt bistånd. S
45. SÖK – statsbidrag för ökad kvalitet. U.
46. Skapa tilltro. Generell tillsyn, enskildas klagomål och det allmänna ombudet inom socialförsäkringen. S.

47. Kollektiv rättighetsförvaltning på upphovsrättsområdet. Ju.
48. Bostadsmarknaden och den ekonomiska utvecklingen. Fi.
49. Nya regler för revisorer och revision. Ju.
50. Hela lönen, hela tiden. Utmaningar för ett jämställt arbetsliv. A.
51. Klimatförändringar och dricksvattenförsörjning. N.
52. Rapport från Bergwallkommissionen. Ju.
53. The Welfare State and Economic Performance. Fi.
54. Europeisk kvarstad på bankmedel. Ju.
55. Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. U.
56. Får vi det bättre?
Om mått på livskvalitet. Fi.
57. Tillsyn över polisen och Kriminalvården. Ju.
58. EU och kommunernas bostadspolitik. N.
59. En ny regional planering – ökad samordning och bättre bostadsförsörjning. N.
60. Delrapport från Sverigeförhandlingen. Ett författningsförslag om värdeåterföring. N.
61. Ett stärkt konsumentskydd vid telefonförsäljning. Ju.
62. UCITS V. En uppdaterad fondlagstiftning. Fi.
63. Straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor. Ju.
64. En fondstruktur för innovation och tillväxt. N.
65. Om Sverige i framtiden – en antologi om digitaliseringens möjligheter. N.
66. En förvaltning som håller ihop. N.
67. För att brott inte ska löna sig. Ju.
68. Tjänstepension – tryggandelagen och skattereglerna. Fi.

Statens offentliga utredningar 2015

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

- Tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet – Del I. [13]
Tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet – Del II. [38]
Hela lönen, hela tiden. Utmaningar för ett jämställt arbetsliv. [50]

Finansdepartementet

- Värdepappersmarknaden
MiFID II och MiFIR. + Bilagor [2]
Ett svenskt tonnageskattesystem. [4]
En ny svensk tullagstiftning. [5]
Krav på privata aktörer i välfärden. [7]
Överprövning av upphandlingsmål m.m. [12]
En ny ordning för redovisningstillsyn. [19]
En kommunallag för framtiden.
Del A + B. [24]
Skatt på dubbdäcksanvändning i tätort? [27]
Kemikalieskatt. Skatt på vissa konsumentvaror som innehåller kemikalier. [30]
Ett effektivare främjandeförbud i lotterilagen. [34]
Bostadsmarknaden och den ekonomiska utvecklingen. [48]
The Welfare State and Economic Performance. [53]
Får vi det bättre?
Om mått på livskvalitet. [56]
UCITS V. En uppdaterad fondlagstiftning. [62]
Tjänstepension – tryggandelagen och skattereglerna. [68]

Försvarsdepartementet

- Deltagande med väpnad styrka i utbildning utomlands. En utökad beslutsbefogenhet för regeringen. [1]

Justitiedepartementet

- Med fokus på kärnuppgifterna. En angelägen anpassning av Polismyndighetens uppgifter på djurområdet. [3]
En översyn av årsredovisningslagarna. [8]
En modern reglering av järnvägstransporter. [9]
Lösöreköp och registerpant. [18]
Informations- och cybersäkerhet i Sverige. Strategi och åtgärder för säker information i staten. [23]
En ny säkerhetsskyddslag. [25]
Datalagring och integritet. [31]
Översyn av lagen om skiljeförfarande. [37]
Myndighetsdatalag. [39]
Stärkt konsumentskydd på bolånemarknaden. [40]
Ny patentlag. [41]
Kollektiv rättighetsförvaltning på upphovsrättsområdet. [47]
Nya regler för revisorer och revision. [49]
Rapport från Bergwallkommissionen. [52]
Europeisk kvarstad på bankmedel. [54]
Tillsyn över polisen och Kriminalvården. [57]
Ett stärkt konsumentskydd vid telefonförsäljning. [61]
Straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor. [63]
För att brott inte ska löna sig. [67]

Kulturdepartementet

- Begravningsclearing. [26]

Miljö- och energidepartementet

- Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2015. Kontroll, dokumentation och finansiering för ökad säkerhet. [11]
Vägar till ett effektivare miljöarbete. [43]

Näringsdepartementet

- Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring. [15]
- Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar. [16]
- Gör Sverige i framtiden – digital kompetens. [28]
- Uppgiftslämnarservice för företagen. [33]
- Service i glesbygd. [35]
- Koll på anläggningen. [42]
- Klimatförändringar och dricksvattenförsörjning. [51]
- EU och kommunernas bostadspolitik. [58]
- En ny regional planering – ökad samordning och bättre bostadsförsörjning. [59]
- Delrapport från Sverigeförhandlingen. Ett författningsförslag om värdeåterföring. [60]
- En fondstruktur för innovation och tillväxt. [64]
- Om Sverige i framtiden – en antologi om digitaliseringens möjligheter. [65]
- En förvaltning som håller ihop. [66]

Socialdepartementet

- Mer gemensamma tobaksregler. Ett genomförande av tobaksproduktdirektivet. [6]
- Sedd, hörd och respekterad. Ett ändamålsenligt klagomålssystem i hälso- och sjukvården. [14]
- För kvalitet – Med gemensamt ansvar. [17]
- Trygg och effektiv utskrivning från slutenvård. [20]
- Mer trygghet och bättre försäkring. Del 1 + 2. [21]
- Nästa fas i e-hälsoarbetet. [32]
- Systematiska jämförelser. För lärande i staten. [36]
- Arbetslöhet och ekonomiskt bistånd. [44]
- Skapa tilltro. Generell tillsyn, enskildas klagomål och det allmänna ombudet inom socialförsäkringen. [46]
- Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. [55]

Utbildningsdepartementet

- Rektorn och styrkedjan. [22]
- En yrkesinriktning inom teknikprogrammet. [29]
- SÖK – statsbidrag för ökad kvalitet. [45]

Utrikesdepartementet

- Gränser i havet. [10]